

ION GRECEA

LA PORTILE SEVERINULUI

7/19

DE ACELAȘI AUTOR:

ROMANE

BOGĂȚIA UNUI SĂRAC, 1961
LA PORȚILE SEVERINULUI, 1964
MOARTEA LEBEDEI, 1969, 1970
NECUNOSCUTA, 1971

NUVELE, SCHIȚE, POVESTIRI

RĂZBUNAREA, 1956
DOM'MAJUR ÎN ALEGERI, 1957
ÎNTOARCEREA LA VIAȚĂ, 1962
SCRISOAREA, 1962
LA CUMPĂNA NOPTII, 1964

ÎN PREGĂTIRE:

PRIZONIER LA NOUĂ ANI
FATA MORGANA

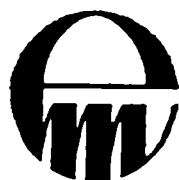
ION GRECEA

LA PORȚILE SEVERINULUI

ROMAN

EDIȚIA A II -A REVĂZUTĂ

EDITURA MILITARĂ • 1972

Coperta: POMPILIU DUMITRESCU

Memoriei tatălui meu,
IULIAN GRECEA
muncitor timp de 30 de
ani, la Șantierul naval
din Turnu Severin

1

Într-una din zilele călduroase ale verii anului 1944, pe la orele zece dimineața, o fată de vreo șaptesprezece ani, potrivit de înaltă, frumoasă, ținând sub braț o carte învelită în hîrtie albastră, mergea încet, fără grabă, pe sub bătrînii castani de pe bulevard, ocolind cu grație de balerină trecătorii ce i se iveau în cale. Era una dintre acele eleve abia promovate în ultimul an al liceului, ce afișa ostentativ o anume maturitate și care, știindu-se în pragul absolvirii, își permitea de pe acum o nuanță de cochetărie feminină, atît în mersul mlădîu, puțin studiat, cît și în ținuta vestimentară. La începutul vacanței, ca orice elevă, lăsase de o parte uniforma de școală, sobră și austeră — șorțul de satin negru cu guleraș alb, scrobit — și îmbrăcase în aceste zile de arșiță o rochie ușoară și simplă, de olandină albastră, apretată și bine călcată. Părul lung, blond, nu-l mai purta strîns în coade sub fileul obligatoriu, ci despletit, revărsat din plin peste umeri, cu un cîrlionț răsucit ștregărește pe fruntea înaltă și netedă. Chiar sprîncenelor, ușor arcuite deasupra ochilor albaștri, adumbriți de gene lungi, negre, îndrăznise a le pronunța conturul cu penseta. Obrajii fragezi și împunpurați ca două piersici rumene și buzele roșii își păstrau însă pe deplin naturalețea. În picioare avea sandale de pînză, cu talpă din bucăți de crupoane, cum începuseră a se purta în acele vremuri de război.

Cînd și cînd Dana, căci așa o chema pe fată, privea discret în dreapta și-n stînga, studiind în ascuns pe cei care-i treceau în preajmă. La prima vedere, oricine ar fi crezut că face acest lucru pentru a-și da seama dacă e admirată sau nu, așa cum procedează de obicei orice femeie cînd vrea să se știe plăcută. Dar nu acesta era adevărul. Se plimba de-a lungul bulevardului așteptînd din clipă-n clipă să-i apară în față „legătura“, cel ce avea s-o ducă spre locul de întîlnire cu Valeriu, secreta-

rul organizației U.T.C. din oraș. Acel cineva însă nu se iveaua și faptul în sine o neliniște foarte mult. „Ce să se fi întâmplat? se întreba ea cu teamă, privindu-și poate pentru a sută oară ceasul de la mână, și pe dată o înfrigurare nedefinită îi cuprinsese întreaga ființă. Să fi căzut Valeriu? Sau poate că „legătura“ e urmărită și nu se poate apropia în nici un fel? Ieri dimineață trebuia să ne întâlnim pe acest bulevard, la ora zece fix. N-a venit nimeni. Și nici azi...”.

De trei luni, de când activa în cadrul organizației locale a U.T.C.-ului, Danei nu i se întâmplase niciodată să treacă prin clipe atât de grele. De obicei întâlnea „legătura“, primea sarcinile ca pe ceva cu totul firesc, așa încât nu numai că se obișnuise cu această activitate ilegală, dar chiar teama de a acționa în condiții conspirative o considera trecătoare și lipsită de importanță. Și acum, iată, dintr-o dată se rupsesse firul liniștei, totul părea că se năruie ca într-un abis și nu știa ce trebuie să facă, cum să procedeze pentru a nu dauna muncii organizației. Cuprinsă de îngrijorare, mai porni o dată de-a lungul bulevardului, pe sub castani, de la clădirea teatrului și pînă către gară, apoi se întoarse și, ajungînd în dreptul aleii ce cobora spre port, se opri o clipă locului privind cu luare aminte în toate părțile, să se încredințeze că nu e urmărită de cineva. Nici unul, însă, dintre rarii trecători aflați la ora aceea pe bulevard nu-i dădea vreo atenție. Un bărbat gras, voluminos, numai în cămașă, pe cap cu o pălărie de pai și haina pe braț, mergea agale pe trotuar citind din mers un ziar. Părea absent la tot ce se întâmpla în juru-i și preocupat numai de știrile senzaționale ce i le ofereau paginile gazetei, deoarece nu ridica o clipă ochii, cu toate că uneori, în mersul lui neantent, era gata-gata să se lovească de cîte un copac. Înapoia lui, două fete desculțe, în rochițe de vară, înflorate și mult decoltate, purtau cu greutate un coș de papură cu cîteva pepeni verzi. Cînd și cînd, se opreau, lăsau sarcina jos și se odihneau la umbra castanilor, tăcute, fără să-și vorbească, în timp ce cu palmele își făceau vînt în dreptul frunții să se mai răcorească. Pe trotuarul celălalt, trecînd pe lîngă zidurile încă fumegînde ale caselor bombardate, un soldat german, înalt și blond, cu mînele bluzei verzui suflecate și gulerul descheiat, în spate cu

o raniță roșietică din piele de vițel, mergea repede, zorind către gară. Pesemne îi era teamă că pierde trenul, deoarece își privea deseori cu nervozitate ceasul brățară, în timp ce cu batista își ștergea într-una fruntea de sudoare. Dana îl urmări un timp cu privirea, fără să-l scape din ochi nici pe grăsunul ce citea ziarul după care, socotind că nimeni nu se ocupă în mod special de persoana ei, porni să coboare în parc, pe alea largă, mărginită de plopî înalți și falnici. Vroia să caute o bancă, să stea puțin să se mai odihnească, intenționînd apoi să urce iar pe bulevard și să plece spre casă. Așadar, apucă pe prima alee, la dreapta și, după cîtiva pași, zări o bancă ascunsă înapoia unui boschet cu frunza cenușie, prăfuită. Cu grijă să nu-și șifoneze rochia, se așeză, puse cartea alături și, rezemîndu-se de spătarul băncii, privi cîteva clipe parcul altădată atît de bine îngrijit, înmiresmat de bogăția trandafirilor, acum pustiu, sălbatic, răvășit de bombe, cu șanțuri pentru adăpost săpate de-a lungul și de-a latul, străjuite de mormane înalte de pămînt. O fugară aducere aminte închipui în fața ochilor scena primei ei întîlniri cu un băiat — uimitoare coincidență ! — chiar pe această bancă. În urmă cu trei ani, la începutul verii, Sandu, și el elev la liceu, trecînd cu crăticioarele cu mîncare către tatăl său, nituitor la Șantierul naval, o așteptase după înțelegere și-i dăduse un bilețel, întîia ei scrisoare de dragoste. Cu cîtă emoție despăturise hîrtia ! Cu cîtă grabă și înfrigurare parcursese rîndurile scrise cu cerneală, frumos caligrafiate prin care el îi dezvăluia sentimentele ce i le purta ! „Au trecut atîția ani, gîndi Dana, copleșită de amintiri, privind cu tristețe parcul pustiu, răvășit de bombe. Cîte s-au întîmplat însă de atunci ! Războiul, unchiul Alexandru plecat pe front, orașul împînzit de mașini mari, grele, germane, tatăl lui Sandu, vecinul nostru, arestat, bănuț de a fi comunist, iar din pricina asta băiatul dat afară din liceu... Și nici măcar tata, ca profesor, n-a putut să facă nimic, să-l reprimească la cursuri... Mihai, plecat la studii militare în Germania, a dispărut undeva pe frontul din Africa, unde se afla la stagiul cu trupele nemțești. De atunci, zile și nopți de chin pentru mama și tata așteptînd fără nădejde o cît de mică

veste despre singurul lor băiat ! Bieții de ei ! Au început apoi bombardamentele aviației anglo-americane și orașul a fost prefăcut în ruine... Clipe de groază ! Ceasuri de groază ! Iar tanti Emilia... of, tanti Emilia ce zile a mai apucat și ea !”.

Dana își cuprinse capul în palme și rămase cu fruntea plecată, copleșită de dureroasele aduceri aminte, de suferințele pe care războiul le aruncase asupra familiei sale. Răcoarea parcului și întreaga liniște din jur o reconfortau într-un anumel fel, o făceau să uite măcar pentru puțin tot ceea ce destinul, răzvrătit poate, încerca să-i acopere cu un lințoliu de nenorociri aspirațiile adolescente... Și acum, iată, peste toate, o nouă teamă, noi clipe de zbucium... Mii de ciocănele îi loveau dureros tâmpilele, fruntea parcă-i era cuprinsă într-un cerc de foc. „Ce să se fi întâmplat oare cu „legătura“ ? o chinuia cumplit întrebarea. Să fie totul din pricina celor petrecute la școală, cu câțva timp în urmă ? Da, da, asta este, îi trecu deodată prin minte și un fior de gheață îi străbătu fulgerător tot trupul. În mod cert aceasta-i cauza... De aceea sînt evitată, nu mi se mai dau sarcini... Bine, dar de ce nu mi se spune lucrul acesta ? De ce oare cei din organizație mă lasă să plutesc așa în necunoscut, de ce nu mi se dă un sfat, o îndrumare ?”.

În urmă cu trei săptămîni, elevele liceului „Principesa Elena“, unde învăța și Dana, toate cîte se aflau în oraș în vremea vacanței, fuseseră convocate într-o sală a liceului „Traian“ nedeteriorată de bombardamentele aeriene, pentru ca împreună cu băieții de aci să audieze o conferință a șefului comandamentului german din localitate. Locotenent-colonelul Hans von Klausning avea să le vorbească despre bogățiile și cultura germană, precum și despre forța „invincibilă“ a armatei Reichului. Întrucît conferința era însoțită de proiecții la epidiascop, Dana se oferise să aducă din cancelarie aproape cincizeci de diapozitive cu imagini din orașele Germaniei și de pe front. Dar nu apucase să facă decît cîteva pași cu ele în brațe, alergînd către sală, că se împiedicase de o altă elevă care-i ieșise în cale și căzuse într-atît de tare, încît o săptămîină încheiată a schiopătat de piciorul drept. Bineînțeles că dia-

pozitivele s-au făcut cioburi, au fost adunate de o femeie de serviciu pe făraș și aruncate la lada cu gunoi. Întâmplarea însă n-a rămas fără urmări. Dana a fost chemată imediat la cancelarie și admonestată chiar în fața ofițerului german.

— Åsta-i sabotaj, domnișoară ! decretase aspru subdirectoarea liceului, enervată peste măsură că se putuse întâmpla un asemenea incident neplăcut chiar în școala ei. Sabotaj și impertinență ! Și nu-i de mirare că autoarea ești chiar tu, eleva Dana Gheorghiu, care ai avut acel diferend cu domnișoara Lizzi Hintz, profesoara de limba germană. Da, da, nu-i de mirare și vom lua măsuri... Măsuri aspre...

Dana stătea tăcută, cu fruntea plecată, impasibilă, aproape indiferentă. Parcă nici n-o asculta pe profesoara ce turba de furie și învălmășea cuvintele gata să se înăbușe. Răsucea în mână un stilou, așa ca să facă ceva, înșurubându-i și deșurubându-i mereu capacul, îi studia cu prefăcută atenție penița de aur, pengala... Sîinii îi tresăltau ușor sub șorțul de satin negru și acest lucru nu scăpă ofițerului german. Rezemat de spătarul unui fotoliu plușat, Klausing își ștergea la nesfârșit cu batista lentilele ochelarilor, în timp ce cu ochii săi de un albastru spălăcit, miopi, o privea lung și stăruitor pe fată, măsurînd-o admirativ din cap pînă-n picioare.

— Vă rog să ne scuzați, domnule comandant ! i se adresase curtenitor subdirectoarea liceului, înclinîndu-se slugarnic în fața ofițerului german ca înaintea unei mari personalități. Vă rog să credeți, o întâmplare neprevăzută...

— O, nu-i nimic, *frau direktor*, nu-i nimic ! spusese Hans von Klausing și, cu un gest de exagerată eleganță, își pusese ochelarii pe nas, fără să-și ia însă privirea de la Dana. Un *fraulein* așa de frumos poate face greșeli, noi nu superăm. Repetăm conferinț alte dat... Cum chema la tumneata ?

Dana nu răspunsese. Nici nu înălțase privirea. Rămăsese în aceeași impasibilitate de mai înainte, făcîndu-și de lucru cu capacul stiloului, afișînd ostentativ un aer de sfidare.

— Spune domnului comandant cum te cheamă ! poruncise aspru subdirectoarea, prinzînd fata de umăr, zgîlțînd-o puternic, gata s-o dea jos.

— Spuneți-i dumneavoastră, dacă găsiți că e cazul, răspunsese flegmatic Dana. Bună ziua !

Ieșise apoi repede, trântind ușa, fără să se uite înapoi.

— Impertinenta ! aruncase în urma ei subdirectoarea.

A doua zi, dimineața, Dana a fost chemată din nou la cancelarie. De astă dată, în fotoliul în care stătuse în ajun șeful comandamentului german, se afla un bărbat cam la patruzeci și cinci de ani, voinic, roșcovan, cu părul cînepiu, zbîrlit, în niște haine maron, de o calitate mediocră. În palmele sale mari, cu degete noduroase, juca un tampon pe care-l luase de pe biroul directoarei.

— Dumneata ești eleva Dana Gheorghiu ? întrebă el privind-o lung, stăruitor, cu ochii săi verzi și strălucitori ca de sticlă.

— Eu.

— Vreau să-ți pun unele întrebări în legătură cu cele întâmplate ieri. Se poate ?

— Se poate, dar vreau mai întâi să știu cine sînteți dumneavoastră ?

— Cine sînt eu ? înălțase sprîncenele roșcovanul și fața lui, parcă pătată de rugină, se învăluie deodată în lumina unui zîmbet plin de ironie. N-are importanță, domnișoară, vorbe el voit aspru și trînti tamponul pe birou. În orice caz, trebuie să știi că sînt o autoritate...

— Mă rog. Nu am căderea să contest calitatea dumneavoastră. Sînteți de la poliție, dacă nu mă înșel...

— Exact. Îmi place, cunoști autoritățile...

Dana nu-i mai răspunsese și-l privi lung și sfidător, în timp ce-și aranja părul blond sub fileu.

— Va să zică o să-mi răspunzi la unele întrebări, nu ?

— Desigur.

— Așa... Spune, e adevărat, domnișoară Gheorghiu, că la începutul trimestrului doi, dumneata ai spus profesoarei de limba germană, domnișoarei Hintz, că consideri un nimic cultura germană de azi față de aceea de pe timpul lui... ăsta... lui... cum dracu-i spune, dom'le, lui... Ghețe ?

— Goethe ! îl corectase Dana cu ironie.

— Aşa, Ghete, cum spui dumneata. E adevărat ?

— Nu am spus că-i „un nimic“ ci că este mult inferioară...

— Şi pentru ce ai spus acest lucru ?

— Pentru că aşa este. Goethe, Schiller, Beethoven, aţi auzit de ei ?...

— Nu, n-am auzit dar îi ştie dom' comisar şef, dînsu-i ştie pe toţi...

— Tot ce se poate. Şi aceştia şi alţii de seama lor au creat opere nemuritoare, dar astăzi cu ce opere se poate mîndri poporul german ? Cunoaşteţi dumneavoastră vreuna ?

— Eu n-am de unde să cunosc, că sînt de la poliţie şi noi avem alte treburi, se apăruse roşcovanul. Am spus, poate dom' comisar şef. Sau poate că le cunoaşte domnişoara, profesoara dumitale...

— Nici dumneaei nu le cunoaşte.

— Dar ieri, cum de-ai spart clişeele alea ?

— Destul de simplu : m-am lovit de o colegă, am căzut şi le-am spart. Asta-i tot. Vă rog să mă scuzaţi dacă am greşit...

— Cum o cheamă pe colega aceea a dumitale ?

— Mihăilă Liliana.

— Uite, stai dumneata aicea pe scaunul ăsta — a invitat-o amabil poliţistul — ia o foaie de hîrtie şi un toc, şi scrie tot ce s-a întîmplat. Discuţia despre Ghete cu domnişoara de germană, cum ieri ai cerut singură să aduci clişeele din cancelarie şi le-ai spart, scrie acolo tot ce ştii... După aia s-o trimiţi încoace pe colega dumitale, Mihăilă Liliana...

Dana a dat declaraţia şi de atunci n-a mai întrebat-o nimeni nimic despre cele întîmplate. La prima întîlnire conspirativă l-a informat şi pe Valeriu şi el îi spusese să aştepte instrucţiuni ; pînă atunci să treacă însă provizoriu în inactivitate, deoarece era aproape sigur că va fi suspectată. Dar această inactivitate ţinea de aproape două săptămîni şi „legătura“ care trebuia s-o însoţească marţi către Valeriu, pentru a primi acele instrucţiuni, iată n-a mai apărut defel, fapt ce-o făcea să fie foarte neliniştită. „Oare cum m-am comportat eu în situaţia aceea de la şcoală ? se întreba ea continuînd să stea pe bancă cu fruntea tot plecată, în timp ce cu vîrful sandalei

trăgea dîre în nisipul aleii. Am greșit cumva, de nu mai au încredere în mine cei din organizație ? Am acționat doar după sfaturile lui Valeriu, și nimic mai mult...“.

N-apucă însă să-și termine gîndul, că deodată tresări. De undeva din spate se auzeau venind pași ce călcau apăsător pe pietrișul aleii. Un fior îi străbătu fulgerător întreaga ființă. „Nu cumva poliția? își spuse și în acele clipe simțea cum inima îi bate cu putere, tare, năvalnic, gata să spargă coșul pieptului. Au prins legătura, acela a vorbit și le-a spus că aștept pe bulevard...“. Vru să întoarcă privirea, să vadă cine este cel ce se apropia cu pas apăsător pe alee, dar își înfrînse pe dată curiozitatea și rămase în aceeași nemișcare de mai înainte, cu capul plecat și fruntea cuprinsă în palme. Aruncă ochii spre cartea învelită în hîrtie albastră. Era alături, pe bancă. Nu era nimic compromițător între filele ei. Pașii se apropiară mai mult, apoi se opriră. Cineva se așeză pe bancă lîngă ea, stătu o clipă parcă ținut locului, apoi din mișcările pe care începu a le face, Dana înțelese că acela se caută prin buzunare. Într-adevăr, după o clipă scoase o cutie cu chibrituri, o scutură de cîteva ori să vadă dacă mai are înăuntru vreun băț, apoi aprinse o țigară. Un fum amărui, înțepător, o învălui pe Dana ca într-o ceață, dar ea nu se mișcă și nu-și luă palmele de pe față, continuînd să stea cu capul tot plecat, gînditoare. Trecură așa cîteva clipe într-o apăsare încordată, chinuitoare. Cel de alături nu scotea un cuvînt, iar Dana nu cuteza să-l privească, stăruind în tăcerea ei de mai înainte. În sfîrșit, într-un tîrziu, trase cu coada ochiului către el și în acea clipă avu o tresărire. „Legătura“ ! exclamă ea, pentru sine, și un val de emoție o cuprinse pe dată. Tînărul de alături, un băiat cam de șaisprezece ani, înalt și slab, cu fața plină de pistrui, numai în cămașă și pantaloni de doc cenușiu, ținea pe genunchi o carte învelită tot în hîrtie albastră. Dana își puse și ea cartea pe genunchi, după care îl privi pe băiat drept în ochi. El zîmbi și, după ce se foi nițel pe bancă, parcă să se așeze mai comod, zise :

— Mă iertați, domnișoară, ceasul de la mîna dumneavoastră merge exact ?

— Merge exact, răspunse Dana emoționată, plecând privirea și obrajii i se împurpurară și mai mult.

— E marca „Tellus“ ?

— Nu „Anker“ original.

— Cincisprezece rubine ?

— Șaptesprezece.

— În sfârșit, bine că am dat de dumneata ! spuse satisfăcut tânărul. Am întârziat două minute, dar te-am zărit de la distanță intrînd în parc. Apoi adăugă : Fii atentă la ce-ți spun. Ești atentă ?

— Da.

— Mă urmezi la cincizeci de pași... Mergem pe strada Adrian, dincolo de Castelul de apă. O poartă verde, de scîndură, putredă, cu o tăbliță pe ea de culoare albastră, pe care scrie cu galben : „Nu intrați, cîine rău“. Pentru ca să-ți dai mai bine seama care-i casa, am să mă opresc o clipă în loc, chpurile să-mi leg șiretul la pantofi, după care am să-mi continui drumul. Te uiți bine la tăbliță : culoare albastră, scrisă cu galben. Dacă tăblița e căzută și spînzură numai într-un cui, îți vezi mai departe de drum, fără să te oprești și fără să privești cu insistență casa. Înseamnă că ceva e-n neregulă. Dacă e prinsă drept pe poartă în cele patru cuie, treci de casă, mergi pînă la colț, te întorci și apoi intri. Te întîmpină o fată cu o farfurie de struguri în mîină. Ne-am înțeles ?

— Ne-am înțeles.

— E-n regulă atunci. Am plecat...

Tînărul zvîrli restul țigării cu un bobîrnac departe, pe prundișul aleii, apoi se ridică, rupse învelitoarea cărții, aruncînd hîrtia mototolită într-o groapă de bombe și porni prin parc să urce către bulevard. Dana stătu locului, îl urmări cu privirea pînă se depărtă binișor, după care, cînd socoti că e timpul potrivit, se ridică și porni după el. Un sentiment de ușurare o stăpînea acum, învăluind-o odihnitor și liniștit ca unda unei ape. „Va să zică nu sînt în afara organizației, gîndea ea cu nespusă bucurie și dacă ar fi întîlnit-o careva vedea cum îi rîd ochii de fericire. Inactivitatea mea a încetat. Am

să primesc noi sarcini...". Dar, cu cât mergea mai mult înapoia băiatului ce călca nepăsător caldarîmul topăind uneori ca într-o joacă, un alt sentiment, parcă mai profund, mai stărui-tor, acela al neliniştii, o încerca iarăşi făcînd-o să simtă frig în tot corpul. „Vor fi asigurat tovarăşii noştri securitatea casei ? se întreba zorind pasul. Trebuie să fiu cu ochii în patru. Trebuie... Mai ales că e ziua...” .

Cînd Dana intră în odaia cu tavanul scund, întunecoasă, șoaptele încetară și toți ochii se ațintiră asupra ei. Pe scaune și pe pat stăteau vreo cîțiva băieți și fete ale căror chipuri abia se deslușeau. La masă, aplecat asupra unui ziar „Universul” se afla Valeriu, secretarul organizației, un tînăr înalt, slăbuț, tuns, cu ochi căprui, blînzi, ce exprimau multă bunătate și înțelegere. Purta o cămașă militară, din pînză inferioară, fără guler, descheiată la gît, niște pantaloni bleumarin, uzați, cu manșetele ferfeniță și în picioare o pereche de bocanci parcă soldățești, scofîlciți, cu fețe rupte și peticite. Nimeni nu-i cunoștea adevăratul nume. I se spunea Valeriu și atîta tot. De asemeni, nimeni nu știa unde locuiește și cu ce se ocupă. Dana trăsese concluzia că este militar și că ar fi de meserie mecanic sau lăcătuș. Confirma întrucîtva lucrul acesta faptul că purta acea cămașă militară, umbla mereu tuns cu numărul zero, iar mîinile crăpate, cu unsoare pătrunsă adînc în piele și sub unghii, nu-l arătau străin de lucrul la strung sau la bancul de lăcătușărie.

Auzind ușa, Valeriu tresări și văzînd-o pe Dana împături ziarul.

— Ai veni, Lila ? i se adresă pe numele ei conspirativ și-i întinse mîna.

— Am venit, Valeriule.

— Te rog, ia loc.

Dana se așeză pe pat și, întorcînd capul, recunoscu în semi-obscuritatea odăii pe colega ei de clasă, Liliana Mihăilă, subțirică și slăbuță, într-o rochie albă, cu năsturași albaștri și părul castaniu, strîns într-un coc deasupra capului ; o zări și pe Tanța, scundă și durdulie ca un butoiăș, cu obraji roșii, aprinși și părul negru adunat sub o basma ieftină, așteptînd cuminte cu mîinile pe genunchi ca o școlăriță în bancă ; pe un scăunel, alături, cineva se îndeletnicea cu reparatul unei lanterne. Era

Romică Dumitrașcu, după numele conspirativ Pius, un băiat voinic, în cămașă cadrilată, cu un piept puternic și o mușchilatură la brațe care uimea. Se spunea că practică boxul și că lucrează la atelierele C.F.R. Lângă el, aplecat deasupra unei sandale căreia încerca să-i dreagă catarama, Dana îl văzu pe Pavel, cu un picior desculț și cu celălalt încălțat, și el după cum bănuia ea, lucrător la atelierele C.F.R., tânăr blond, nu prea înalt, bun fotbalist după câte auzise. Iar după ușă, ascuns parcă să nu-l ia nimeni în seamă, stătea Maxim, Ștefan, după numele conspirativ, cel mai tânăr membru al organizației, aproape un copilandru, covrigar și vânzător de ziare, mic, slăbuț, cu fața pămîntie, îmbrăcat cu o cămașă numai zdrențe și o pereche de pantaloni soldățești, uzați, prea mari pentru trupul său firav.

— Ei, sîntem toți, putem începe ! zise Valeriu, și-și trecu palma peste capul tuns chilug, învățat pesemne să facă lucrul acesta de pe vremea cînd purta părul mare.

— Nu sîntem toți, trebuie să vină și Aurel, interveni Pavel, în timp ce încălța sandaia.

— Exact, pe el îl uitasem...

Peste cîteva clipe intră în odaie și Aurel, vesel și bine dispus, frecîndu-și repede palmele de parcă vroia să se apuce de-o treabă de mult așteptată a o împlini. Era un tânăr scund, îndesat, cu părul negru lins, pieptănat peste cap, într-o cămașă albă, cu mîneci scurte. O cicatrice destul de mare îi brăzda tîmpla dreaptă. Semnul îi amintea de cearta ce-o avusese cu patronul, proprietarul unui magazin de încălțăminte, care amenințat că de nu va mări lefurile lucrătorilor, i se va da foc la prăvălie, zvîrlise cu cuțitul de cizmărie, gata cît pe-aici să-l lase pe băiat fără un ochi.

— Putem începe, Aurel ? întrebă Valeriu.

— Da. Afară este cine trebuie.

— E-n regulă, aprobă Valeriu. Tovarăși, ceru el, fiți atenți aici cîteva clipe.

Șoaptele încetară. Romică, boxerul, închise capacul lanternei și vîrî șurubelnița în buzunar, semn că sfîrșise lucrul. Maxim, de după ușă, se trase și el cu scaunelul mai în față să fie numai ochi și urechi. Dana își trecu mîna prin părul lung

și zîmbi Lilianeii care veni lîngă ea și o prinse de braț, stînd așa pe pat, umăr lîngă umăr, ca două bune prietene ce se aflau.

— Să alegem momentul conspirativ, propuse Valeriu, vorbind mai mult în șoaptă. Ca de obicei, socotim că sîntem o echipă de teatru a cartierului și învățăm rolurile din piesa „O noapte furtunoasă” de Caragiale. Da ?

— Daaa ! răspunseră în cor toți cei din odăiță.

— Așa, urmă Valeriu, Pius, tu rămîi în continuare Jupîn Dumitrache, Lila, o faci pe Veta, tu Luminița (era vorba de Liliana) ești Zița ; Pavel, îl faci pe Rică Venturiano, tu Aurel, joci rolul lui Ipingescu, Ștefan, puștiule, ești Spiridon în carne și oase și așa mai departe... Vă știți atribuțiile exact ca rîndul trecut.

— Dar zice piesa că eu trebuie să și fumez și n-am nici o țigară la mine ! vorbi supărat micuțul Maxim.

— Las-o-ncolo de țigară, că nu ăsta-i lucrul cel mai important ! zise Romică și dădu în el cu un ghemotoc de hîrtie. Data viitoare să vii cu un covrig de la patron, îl iei în gură și zici că-i trabuc !

Un rîs general cuprinse odaia.

— Liniște, tovarăși, zise Valeriu lovind cu palma în tăblia mesei. Vă rog să-mi dați ascultare...

Stătu o clipă pînă ce în odaie se așternu o tăcere deplină, apoi cu glas molcom și egal începu a vorbi despre adevărata situație a frontului. Ziarele fasciste prezentau totul eronat, mințeau cu nerușinare și chiar cînd uneori erau nevoite să recunoască adevărul, o făceau pe ocolite, trunchiat. Dînd lovituri zdrobitoare trupelor germane, armata sovietică obține succese însemnate pe întregul front. Nemții sînt în derută. Aruncă în lupte ultimele rezerve. Situația este destul de încordată. Antonescu a ordonat să se facă noi mobilizări, dar mulți refuză să se prezinte la regimente. Nimeni nu mai vrea să moară pentru interesele guvernanților fasciști. În oraș nu e lumină, nu se găsesc alimente, pîinea se fabrică tocmai în comuna Bistricioara și în oraș se aduc zilnic doar 700—1000 de pîini, pe care în majoritate le iau nemții pentru comandamentul lor. Populația, atît cît a mai rămas în oraș, restul fugind din pricina bombardamentelor, moare de foame, nu se

găsesc legume, făină, cartofi, iar uleiul pe cartelele barate și nebarate nu s-a distribuit nici pe bonurile din luna noiembrie 1943 !

— Nu se găsește nici carne ! zise Liliana mai mult în șoaptă. Ieri, mămica a stat de la trei dimineața în hală și a venit doar cu niște oase acasă...

— Când se găsește, e foarte scumpă, urmă Valeriu tot în șoaptă. Prețurile sînt foarte mari : 250 lei kilogramul cea de porc și peste 200 lei cea de vițel, cînd un lăcătuș de la Șantierul naval are un salariu abia de patru mii de lei pe lună...

— Nici covrigi nu se mai fac, adaugă și micuțul Maxim. Dimineața, în loc să umblu cu coșul prin piață, stau în brutărie și dau jos păianjenii de prin cotloane, iar seara vînd ziare să scot și eu un ban...

— Ei, na ! că lumea stă acuma de covrigii tăi ! sări Romică, boxerul, de la locul lui. Tu n-auzi că nu se găsește pîine ? Populației îi trebuie pîine, nu covrigi...

— Păi știu treaba asta, nu se lăsă Maxim. Da uite că dacă se găsește cîteodată făină se întîmplă că tocmai atunci lucrătorii nu vin la muncă. Fug toți de frica avioanelor. Domnu' Graff, proprietarul fabricii de pîine, umblă cu poliția după ei să-i aducă la brutărie și nu află neam !

Valeriu înălță mîna și făcu semn celor din odaie să înceteze vorba și să-i dea mai departe ascultare. Apoi urmă :

— Folosiți toate aceste nemulțumiri ale populației, tovarăși, și arătați oamenilor, mai ales tineretului în mijlocul căruia vă aflați, care sînt adevăratele cauze ale mizeriei în care trăiesc. Acolo unde munciți sau la o coadă la pîine, la carne dimineața, în hală, pe stradă, în orice loc dacă se ivește prilejul intrați cu mult tact în vorbă și explicați, celor apăsăți de griji de unde vin toate nenorocirile. Fiți însă atenți către cine deschideți gura. Să nu v-adresați vreunui provocator. Să nu vă miroasă vreun copoi de pe la poliție...

Valeriu tăcu și începu să răsfoiască prin niște hîrtiuțe ce le avea înaintea sa pe masă. Cînd și cînd lua cîte una, o ducea aproape de ochi să poată citi mai bine în semiobscuritatea încăperii și apoi o prindea într-o clamă, potrivind-o cu meticulozitate în rînd cu celelalte.

În odaie se statornicise o liniște adîncă. Nu se auzea o șoaptă. Numai afară, în curte, cîinele slobozit din cușca sa, se plimba de la poartă pînă către fundul curții și înapoi, zuruind lanțul cu care era legat pe sîrma întinsă în fața casei.

— Fițuicile astea fasciste, ziarele lor, zău, mint de-ngheață apele, rupse într-un tîrziu tăcerea Romică, privind roată pe cei din jur. Dar Hitler miroase cît colo a mort, gata, începe să i se cînte prohodul ! S-a zis și cu sluga lui, Antonescu...

— Hitler e ca o fiară încolțită din toate părțile și, crezînd că-și mai scapă pielea, caută să muște în dreapta și-n stînga, arătîndu-și colții ! interveni Dana. Cîte crime nu se săvîrșesc acum în lumē !

— Ați auzit de explozia aceea puternică de duminică noaptea, dincolo de Schela Cladovei ? întrebă în șoaptă Romică și, cu ochii săi cenușii, privi iară pe rînd pe fiecare în parte. Un tren cu platforme pe care se aflau tancuri și mașini germane a sărit în aer...

— Se zice că a deraiat din cauza macazului, intră din nou în vorbă micul Maxim. Așa am auzit...

— Ce macaz, mă, ghindocule ? îl luă în primire Romică, și-i dădu un bobîrnac peste cap. Nici nu cunoști chestiunea și te bagi. Gata, pe toate le știi ! Acolo a fost explozie în lege. Și explozia asta nu s-a produs așa, din senin...

— Mi-a spus un om, zău...

— Lasă mă, nu te mai lua după ce auzi în piață...

— În toate acțiunile astea, tovarăși, trebuie să știți că e mîna partidului, a tovarășilor noștri mai vîrstnici, interveni Valeriu, găsind că e nîmerit să lămurească el lucrurile. Partidul veghează, acționează. Are dreptate Pius : explozia nu s-a produs din senin.

— Dar și macazul... nu se lăsă Maxim ștergîndu-și nasul cu mîneca cămășii. Un om de pe strada noastră a fost acolo...

— Bine, mă, și macazul, cum spui tu, dădu înțelegător din mînă Romică și zîmbi, arătînd că face pe voia puștiului. Numai de macazuri din astea să aibă parte nemții !

Valeriu înălță mîna și ceru să se facă liniște. Privi apoi cîteva clipe hîrtiuțele de pe masă și zise :

— Acum să vedem cum stați cu sarcinile...

Cei din odaie începură să se foiască la locurile lor. Prinseră apoi a vorbi pe șoptite între ei.

— Pius și Pavel, ce-ați făcut cu fluturașii ?

— Au zburat în Șantierul naval și prin Atelierele C.F.R. ! rîse Romică, scărpinîndu-se la ceafă. Au fost cam puțini. Mai trebuiau încă pe atît.

— Bine. Tanța ?

Tanța își potrive basmaua pe cap, obrajii i se împurpurară mai mult și, tăcută, înălță din umeri, ca și cînd n-avea ce să spună. De fapt, în timiditatea ei, tot timpul nu scosese o vorbă și stătuse retrasă, stingherită, de parcă n-ar fi cunoscut pe nimeni în odaia aceea.

— Ai citit broșura ?

Tresări și înălță privirea către Valeriu.

— Nu, n-am citit-o, mărturisi ea moale și, rușinată, plecă fruntea. N-am avut vreme. Nu ne lasă cocoana nici să ieșim din atelier, să bem apă, cică să dăm zor cu rochiile. Tot la miezul nopții am închis ochii.

— Bine, ai grijă de cărțulie ca de lumina ochilor ! Unde o ții ?

— La mine în odaie, sub podea. Am desprins o scîndură și am pus-o dedesubt...

— Tanțo, vezi să n-o roadă șoarecii ! rîse Romică și-o trase în glumă de basma. Cum ești tu lălfie, te rod și pe tine !

Un rîs general izbucni deodată în odaie și rîse și Tanța, dar fără să ridice ochii. Durdulie și îndesată ca un pepene, stătea cu capul tot plecat, cu obrajii roșii ca para focului, frămîntîndu-și în poală mîinile mari, crăpate de sodă.

Valeriu întrebă apoi mai departe pe fiecare despre felul cum și-au îndeplinit sarcinile și asculta cu atenție, dînd îndrumări, povățuindu-i cum să acționeze în viitor, ce trebuie să facă pentru ca totul să iasă bine.

— Dar tu, Ștefane ?

Maxim, mic și slăbuț, cu fața lui cenușie, pămîntie, bătrînicioasă, zîmbi sfielnic și se ridică în picioare. Își potrive cămașa numai zdrențe pe pieptul scobit și zise :

— Eu, tovarășe Valer, n-am avut sarcini. M-a plimbat „legătura“ de colo pînă colo, pe la felurite întîlniri și asta a fost tot. Mai nimic, zău...

Înălță din umerii săi ascuțiți și cu mîneca ferfeniță își șterse nasul, privindu-l stăruitor pe Valeriu drept în ochi cu un fel de teamă, dar și cu mult respect. Nu avea părinți. Tatăl, hamal în port, murise pe front, mama, spălătoreasă, pierise în primul bombardament al aviației anglo-americane asupra orașului. Rămas orfan, crescuse ca vai de el, din mila vecinilor, pînă ce un lucrător brutar l-a băgat ucenic la brutăria „Frații Graff“, din piața Radu Negru.

— Și zici că mai nimic, Maxime ?

— Chiar așa, tovarășe Valer.

— Ei, nu-i chiar așa, îl contrazise Valeriu și zîmbi privindu-l cu un fel de dragoste părintească pe micuțul orfan, pe care și-l apropiase sufletește încă din prima clipă a venirii lui în organizație. Și spun că nu-i chiar așa pentru că întîlnirile astea au și ele rostul lor. Tovarășii ți-au verificat punctualitatea, seriozitatea cu care ai privit sarcina de a veni la ora exactă la locul stabilit, pentru că la urma urmei și asta e tot o sarcină de organizație. Înțelegi tu ?

— Înțeleg, tovarășe Valer...

— Așa, și după asta ai să primești alte sarcini. Să te achiți de ele cu aceeași conștiinciozitate cu care ai venit la întîlnirile unde ai fost chemat. Și să fii cu ochii în patru, Ștefane, să nu faci vreo boacănă, că pe urmă e foarte greu să scapi din primejdie...

— Nici o grijă, tovarășe Valer.

— Bine. Stai, te rog, jos, îl pofti Valeriu. Acuma, tovarășe, să vă spun ce aveți de făcut în viitor. Nu notează nimeni nimic. Sarcina noastră principală este difuzarea a cinci teancuri de manifeste pe care o să le primim de la un tovarăș din organizația de partid. Pentru aceasta...

În clipa aceea, cîinele începu să latre cu înverșunare, zuruindu-și lanțul pe sîrma întinsă deasupra curții. Valeriu îngheță cu vorba pe buze. Înzmărmuriți, băieții și fetele se priviră într-o fulgerare de secundă, cu ochii mari, plini de spaimă. Dana simțea cum îi bate inima, tare de tot, cum i se taie răsu-

flarea și din clipă în clipă e gata să se înăbușe. Strânse brațul Liliane și aceasta, tremurând ca prinsă de friguri, își acoperi instinctiv fața cu palmele, parcă să nu vadă, să nu audă cele ce se vor întâmpla. Era pentru prima dată când toți cei din organizație treceau prin astfel de clipe. Până atunci, nimeni niciodată nu le descoperise locul unde se adunau, nu le tulburase nimeni ședințele și totul se desfășura liniștit și normal, de parcă n-ar fi trebuit să se ferească de ochii și urechile poliției. Și deodată...

— Să fugim ! zise Pavel și-și încălță repede sandalele. Gata, într-un minut ne-am topit !

Se ridicară toți deodată în picioare ca la o comandă. Stăteau totuși nemișcați, tăcuți, cu sufletul la gură. Nu știau ce să facă. Se pierduseră cu totul. Tanța începu să suspine, ștergându-și cu dosul palmei o lacrimă de pe obraz, dar Maxim veni lângă ea și o prinse de braț, întorcând-o cu fața către el :

— Hei, ce te-a apucat, mireaso ? Tovarășe Valer, se întoarce el, ia te uită umflata asta plînge de parcă i-ar fi murit mumă-sa...

— Ssst, las-o-n pace !

Valeriu ocoli masa la care stătuse pînă atunci și veni la fereastră. Dădu nițel perdeaua la o parte și privi stăruitor în curte. Nu se vedea nimeni în zăpușeala amiezii. Lângă gard se zărea cușca cîinelui putrezită și hîită într-o parte, cu paie răvășite în fața ei ; mai încolo un scaun răsturnat, fără un picior, cu speteaza ruptă, un lighean cu smalțul sărit, uitat pe pălimarul tinzii, iar pe lângă tulpina dudului mulțime de puișori ciuguleau dunde în urma cloștii care, semeată, cu capul tot pe sus, îi aștepta din loc în loc să nu piardă vreunul. Cîinele se înapoie de la poartă tăcut, cu coada între picioare, trăgînd după el lanțul lung și ruginit și se tolăni pe paie din fața cuștii, rămînînd nemișcat, cu capul pe labele de dinainte. Stătu așa cîteva clipe, apoi deodată înălță capul privind către poartă, se ridică și începu să latre cu aceeași înverșunare de mai înainte. Peste hămăiturile lui repetate se auzi cîntecul unei muzicuțe. Valeriu înălță mîna, semn că cei din cameră nu trebuie să mai facă nici un zgomot și orice șoaptă încetă pe dată.

— Ia auziți, muzicuța ! zise el încet.

— Muzicuța lui Lică... șopti și Aurel venind lângă fereastră. Înseamnă că...

— Trebuie să fugim ! propuse agitat Romică. Are dreptate Pavel...

— Ssst ! Liniște, tovarăși !

Iar nu mai vorbi nimeni. În semiobscuritatea odăii băieții și fetele stăteau tot în picioare, încordați și nemișcați, cu fețele crispate, imobile, ca de piatră, fără să-și vorbească.

Peste câteva secunde afară în curte se auzi un glas subțire de fată strigînd pesemne către cineva din curtea vecină :

— Doamna Popescuu ! Doamna Popescuu ! Sînteți acasă ?

— Asta-i consemnul ! vorbi înfrigurat Valeriu, fără să-și dezlipească obrazul de pe geam. Tovarăși, se întoarse el după aceea și șopti cu glasul sugrumat de emoție : sîntem în pericol ! Să părăsim casa ! Pe rînd, unul cîte unul. Ne-am înțeles : în caz că vreunul dintre noi este prins, nici o vorbă !

Momentul era destul de critic. Tensiunea neliniștii, a înfrigurării, a spaimei la apogeu. Nervii supraîncordați ca niște arcuri în comprimare.

— Ne-am înțeles, tovarăși, mai zise Valeriu și, prinzîndu-l pe fiecare de mîna, căută să-l privească drept în ochi, să-i inoculeze parcă curaj și tărie.

— Fii fără grijă, tovarășe Valer ! îl asigură Maxim dinapoia ușii, în timp ce-și strîngea pantalonii soldățești cu cureaua. Jurămînul nostru, al uteciștilor, îi sfînt !

— După cum am stabilit, ieșiți prin bucătărie, lămuri repede Aurel, iar de acolo treceți în șopronul de lemne. Este o scîndură pregătită de mine, o dați la o parte și prin grădina vecină vă strecurați în strada cealaltă. Pius, boxerule, ia-o înaintea, băiete, tu cunoști drumul.

— Ia și o fată cu tine, îl opri Valeriu. Tanța, după el !

O clipă în odaie se produse învălmășeală. Grăbindu-se să părăsească încăperea, băieții și fetele își luau rămas bun unul de la celălalt, încurajîndu-se din priviri.

— Gata, gata, tovarăși ! îi zori Valeriu. Mai repede ! Lila, unde ești ?

— Aici, Valeriule ! răspunse emoționată Dana.

— Vino încoace.

Dana veni lângă fereastră. Tremura. Fața-i devenise palidă, buzele își pienduseră culoarea. În ochi i se citea spaima. Valeriu o prinse de mână :

— Plănuisem să te întreb la sfârșitul ședinței, dar dacă, uite, s-a întâmplat așa, răspunde-mi totuși acum repede...

— Ce anume ?

— Ce-i cu fratele tău ?

— Cu Mihai ?

— Ei da, cu el. Ce, mai ai altul ?

— Nu mai am.

— Atunci ? Ce-i cu el ? Ce știi de el ?

— Nu știu nimic, răspunse speriată Dana, și cu palma își acoperi pieptul să-și potolească bătăile inimii. A plecat acum doi ani la București, la școala militară de ofițeri și de acolo a fost trimis în Germania. Ultima dată ne-a scris din Africa... Dar de un an nu mai avem nici o veste... Tata și mama sînt îngrijorați. S-a întâmplat ceva cu el ? Spune ! Vorbește !

— Află că a fost închis într-un lagăr german de unde a evadat. E urmărit nu numai de gestapou, dar și de poliția și comenduirea noastră...

— Mihai ? întrebă cu sufletul la gură Dana, și fața îi era acum albă ca varul. Dar ce-a făcut ?

— Nu știu. Am fost informat că azi dimineață a sosit la regiment o telegramă de la Corp, în care se cerea prinderea lui. Poliția la fel. Te rog, ai grijă. Vor fi poate percheziții acasă. Ți se vor cere declarații... Fii prudentă... Mă înțelegi, Lila ?

În stradă se auzi duduind motorul unei mașini. Cîinele prinse a lătra și mai puternic, zbatîndu-se în lanț. Muzicuța încetă să mai cînte. Valeriu o prinse pe Dana de mână și o trase către ușa dinspre bucătărie.

— Haide, du-te ! Cu bine !

3

În acest timp, în gara oraşului răvăşită de bombe, intra un tren tixit de călători, cu oameni ciorchine pe scări, tampoane, unii dintre ei căţaraţi chiar pe acoperişurile şi ferestrele vagoanelor. Locomotiva şuieră lung, ascuţit şi, frînând parcă obosită de drum, se opri încet în faţa peronului, greoaie, lucie de apă şi ulei, învăluită în nori alburii de aburi.

Un conductor scund şi rotofei, cu ceafa groasă şi umerii laţi, sări din mers de pe scara unui vagon şi, potrivindu-şi geanta la şold, merse câţiva paşi pe-alături de vagoane, anunţând profesional :

— Turnu Severin, cinci minute !

Apoi, vrînd parcă să asiste şi aici la vacarmul şi îmbulzeala atît de obişnuite în gările aglomerate, îşi dădu şapca pe ceafă, scoase batista să-şi şteargă faţa de sudoare şi se trase într-o parte, aşteptînd.

Ca la o comandă, oamenii începură a coborî unii pe ferestrele vagoanelor, alţii sărind de pe scări şi tampoane, cu cufere şi paporniţe înălţate deasupra capetelor, strigînd şi îmbrîncinduse, cu icniri surde, duşmănoase, prăvălindu-se gălăgios între şine peste saci, lăzi şi baloturi. Iar în acea clipă, dinspre peron, un alt val de călători se năpusti să ia cu asalt vagoanele. Se auzeau ţipete, înjurături, chemări şi blesteme, îndemnuri şi plînsete, toate într-o larmă ca vuietul unei ape care creştea şi se întetea cu fiecare clipă.

— Repede, mă, Culai, aburcă-te, ian colea, pe scara asta !

— Ioniţăăă, unde eşti, Ioniţă, bărbate ? Pune mîna, omule, şi saltă sacu ăsta că io-te acu pleacă trinu !

— Lele Polixenie, un'te urcaşi, fa ? Nu acolo, păcatele mele, că ăla-i vagonu pentru boieri. Treci în ăilaltu, da umblă încet să nu-ţi scape ăla micu din braţe...

— Lumeeee, stați, lume, să cobor ! Uf, dumnezăule, că ați dat năvală ca turcii. Ian, ia că acușica mă prăpădesc !

Zicînd acestea, o țarancă tînără, voinică, cu părul despletit și basmaua căzută pe ceafă, scăpă prin mulțimea care urca bulucindu-se pe scara unui vagon și se răsturnă de-a berbeleacul între linii, cu picioarele în sus și fustele ridicate, arătîndu-și fără voie goliciunea coapselor.

— Trăzni-v-ar să vă trăznească de nepricopsiți, n-ați mai avea hodină nici în mormînt ! blestemă ea și, bîjbîind cu mîinile printre zecile de picioare, începu să-și caute pieptenul de sticlă roșie, bătut cu bumbi sidefii.

Pe de lături, un călugăr bătrîn, cu barba sură și anteriul cafeniu, decolorat de soare, opintindu-se sub povara a doi desagi doldora de cumpărături, era împins de colo pînă colo în învîlmășeala din fața vagoanelor și se clătina ca beat, cu o mîna întinsă căutînd sprijin. Un jandarm slab și înalt, cu fața negricioasă, asudată, cu o raniță în spate, îl înghionti zdravăn pe călugăr dîndu-l la o parte din cale-i, își făcu loc cu coatele și înjurînd de toți sfinții din calendar, începu să se cațere pe peretele unui vagon întocmai ca la asaltul unei redute. Ajuns pe acoperișul de tablă încinsă, scoase ranița din spate și-și puse pușca pe genunchi, mulțumit de faptul că se aranjase pentru călătorie. Lîngă el, un băietan, jerpelit și desculț, mîncă cu poftă dintr-un pepene, zvîrlind cu fereală cojile în capul celor care se învîlmășeau țipînd la scările și ferestrele vagoanelor.

— Care dai, mă, da-ți-ar popa cu cădelnița să-ți dea ?! striga cîte o femeie cu fața spoită de zeama pepenelui. Tiha, măiculiță, că mulți neghiobi ai dumnezăule în grădina ta !

În acest timp, trenul își ciocni ușor tampoanele, frînele slăbiră, nori de aburi se vîlătuciră sub roți.

— Zoriți, mări, că uite-l pleacă ! dădu careva țipăt.

Vacarmul spori. Strigătele și țipetele se învîlmășeau într-o larmă de nedescris. Conductorul cel scund și rotofei începu să se înghesuie și el, făcîndu-și loc cu coatele și îmbrîncind ca să apuce cu tapla piciorului scara unui vagon.

Dar iată că în clipa aceea undeva în înalt se auzi ca un zvon îndepărtat uruitul continuu al unor motoare. Zumze-

tul lor metalic, egal și profund, creștea, se amplifica într-un vuiet înspăimântător. Parcă un burghiu uriaș sfredelea încet și statornic tăriile cerului. Și atunci se petrecu parcă un miracol. Ca electrizați, oamenii se opriră din îmbulzeala aceea, iar cei de jos nici nu luară seama că trenul începuse a luneca încetișor pe șine, pregătindu-se de plecare. Cu capetele pe spate și mîna streășină la ochi, ei priveau temători spre limpezimea cerului, căutînd să deslușească siluetele avioanelor ce se apropiau. Dar, oricît se străduiau, nu zăreau nimic. Se auzea numai zumzetul acela îndepărtat, care venea de peste dealurile iugoslave, sporind cu fiecare clipă, înfricoșător și lugubru.

— Iar bombardează americanii ! spuse careva cu spaimă.

— Grăbiți, mări, să nu ne prindă cu trinu-n gară, că zob ne face, nu alta !

— Uite c-am plecat...

Trenul, gemînd sub greutatea încărcăturii, cu furnicar de oameni pe acoperișurile vagoanelor, pe scări și tampoane, se pusese încet în mișcare. Cei rămași porniră s-alerge pe lîngă el, încercînd s-apuce un locșor pe cîte un colț de scară. Femeile înnebunite de groază, cu basmalele căzute și părul despletit, prinseră a țipa și a blestema, iar copiii începură să se întreacă într-un plînset atît de sfîșietor și jalnic de credeai că i-a aruncat cineva pe jăratec. Călugărul acela bătrîn cu desagii în spinare, cocoșat sub greutatea lor, merse cîtiva pași pe lîngă un vagon, împiedicîndu-se mereu în poalele anterioarei, cu mîna întinsă, pînă ce reuși să se prindă de pulpana hainei unui băiețandru. Dar după o clipă, căzu de-a rostogolul într-un geamăt prelung și deznădăjduit, cît pe-aici să intre sub roțile trenului. Un țăran voinic, numai în cămașă și izmene, venind din urmă în goana mare, sări peste călugăr, se agăță de felinarul ultimului vagon, dar în zdruncinătura trenului, la ace, slăbi strînsoarea mîinilor și se prăbuși între linii, zdrobindu-și capul de brațul unui macaz.

Curînd, trenul dispăru pe sub podul de lîngă dispensarul Șantierului naval și, luînd viteză, începu să gonească spre dealul Balotei.

Uruitul avioanelor creștea amenințător cu fiecare clipă, vestind apropierea dezastrului, a morții. Sirena de pe clădirea gării începu să șuiere lung și ascuțit, semnal ce vestea primejdia ; în același timp o locomotivă de manevră, aflată dincolo de ateliere, dădu și ea drumul la glasul-i răgușit și spart. Sus, în orașul care se întindea pe terasa dinapoia gării, dincolo de spitalul cu acoperișul smuls de bombe, prinseră a bate în tânguiri rare clopote, și odată cu ele alte sirene începură a umple văzduhul cu chemarea lor de groază. Cei ce scăpaseră trenul începură să alerge îngroziți încotro vedeau cu ochii, sărind peste linii, trecând pe sub vagoanele de marfă trase la rampă, împrăștiindu-se ca niște potârniche speriate de detunătura unei arme. Funcționarii stației părăsiră și ei birourile, năvălind pe ușile cu geamurile sparte și, strecurându-se prin spatele gării, începură să urce potecile ce duceau pe sub coroanele pomilor spre șanțurile săpate drept adăpost în parcul din fața Administrației financiare. În stînga, dincolo de depou, se vedea furnicarul muncitorilor de la ateliere care lăsaseră lucrul și alergau, unii către malul Dunării, alții în deal, spre viroagele din jurul regimentului de artilerie.

Mihai, numai într-o cămașă zdrențuită, murdară și niște pantaloni albaștri de doc, peticiți și unsuroși, desculț și cu părul mare, netuns de multă vreme, coborîse cu greu dintr-un vagon de clasa a treia și acum, după plecarea trenului, stătea năucit între linii, neștiind ce să facă. În jurul lui oamenii strigau și alergau îngroziți, căutînd să se ascundă cît mai repede de urgia avioanelor ce se apropiau cu fiecare clipă. Dar el îi privea absent, fără să se cîntească, de parcă tot vacarmul acela i-ar fi fost străin, nu l-ar fi interesat, nu s-ar fi aflat și el în primejdie ca toți ceilalți. Ceva nevăzut îl țintuia locului și nu-l lăsa să facă un pas... Acel ceva era dezastrul ce i se desfășura înaintea ca un trist tablou al durerii.

Clădirea gării, altădată frumoasă, impunătoare, construită în chip de tren, cu turnul ceasului înalt, închipuind coșul locomotivei, cu ferestre mari și luminoase, și peronul larg, umbros, construcție executată după o anume estetică mo-

deră, era acum de nerecunoscut. Totul se materializa doar prin câteva ziduri ciuntite, afumate, parcă ireale. Acoperișul era prăbușit mai mult de jumătate și în soarele dimineții se zăreau grinzile negre arse, frînte în pîrjolul focului. Restaurantul, coletăria, biroul de informații, revizia, biroul de mișcare, toate aveau geamurile sparte, iar zidurile ciuruite de schije. Pe peronul murdar se vedeau ici-colo grămezi de moloz — tencuială și cărămizi sparte — fiare răsucite, cioburi de sticlă, bucăți mari de tablă smulse de pe acoperișuri. Peste linii, către magazine, trei vagoane clasă stăteau răsturnate pe-o parte, iar o cisternă cenușie, năclăită de ulei, zăcea cu roțile în sus peste un camion strivit cine știe în ce împrejurare. Din loc în loc, zeci de gropi uriașe, ca niște pîlnii negre, pline cu apă verzuie, statută, arătau numărul bombelor căzute asupra gării, depoului, triajului. Mai încolo, către stadionul „Locomotiva C.F.R.” se zărea un lung tren de marfă, cu vagoanele arse, schelete de fier, unele răsucite și turtite, altele răsturnate și strivite de parcă le-ar fi călcat talpa unui uriaș.

Mihai cerceta tăcut, cu privirea sa obosită acest dezolant tablou al dezastrului și o mînie surdă clocotea în el. Pe terasa dinapoia gării văzu clădirea spitalului Grecescu, cu acoperișul smuls și zidurile mușcate de schije. În jurul ei alte case își înfățișau zidurile triste, negre, arse, copaci cu coroanele retezate, stîlpi de telegraf culcați la pămînt, acoperișuri strivite și prăbușite de suflul puternic al bombelor de calibru mare ce zguduiseră din temelii întregul oraș. Și tot privind această materială și înspăimîntătoare expresie a ruinei, deodată gîndul îi zbură la părinții săi, la rudele sale. „Ce-o fi făcînd tata, mama? Dar Dana, sora mea? Or fi în viață? Ce s-o fi ales de casa noastră de pe strada Aurelian? O fi la pămînt ca astea de pe aici? Unchiul Alexandru știam că e pe front. O mai fi trăind el pe acolo, pe unde-l poartă pașii nenorociți ai războiului? Dar tanti Emilia, soția lui? Era casieră, aici în gară...”

Mihai plecase din oraș în urmă cu doi ani, iar de aproape opt luni de zile nu mai primise nici o veste de la părinți. De altfel, în peregrinările sale prin nordul Africii cu trupele

germane, nici nu era posibilă primirea vreunei corespondențe. Ca într-un film derulat spre trecut, revăzu ziua când se despărțise de cei dragi. Era într-o duminică la amiază, pe la jumătatea lunii august. Zi călduroasă, cu aer încins, înăbușitor. Pleca la București, la școala militară, și veniseră să-l conducă la gară părinții și rudele. Mihai privea acum peronul răvășit de bombe și parcă-l vedea aieva pe tatăl său, profesorul de istorie Vlad Gheorghiu, scund și slăbuț, în haine maron, cu fruntea bombată și părul ușor încăruntit la timples, cu ochelarii în ramă de aur și nelipsitul său baston de bambus în mână. Oare unde stătea atunci? Da, lângă cel de-al doilea stîlp al peronului, în fața biroului de mișcare. Alături de el, mama, fostă profesoară de muzică, abia pensionată din cauză de boală, într-o rochie înflorată, cu pălărie de pai, albă, cu borurile mari și evantaiul strîns în pumn. La doi pași de părinți, o vedea pe soră-sa, Dana, pe atunci elevă abia promovată în clasa a șasea a liceului „Principesa Elena”, slăbuță, cu ochi albaștri și părul blond strîns în coaște peste pieptul rotunjor. Nu venise singură. O ținea de braț pe Liliana, colegă de an, fiica unui muncitor de la Atelierele C.F.R., tot subțirică și slăbuță, cu păr bogat, castaniu și ochi căprui, mari și frumoși, căreia cu un an în urmă Mihai îi declarase dragoste statornică, așa cum declară de obicei orice elev din ultimele clase ale liceului. Cu cinci minute înainte de plecarea trenului, apăruse tot într-o fugă prin mulțimea de pe peron și tanti Emilia, sora tatei, mică și firavă ca o fetiță, în halat albastru de olandină și cu țigara aprinsă între degete. Fusesse învoită de șeful gării să părăsească pentru cîteva minute ghișeul biletelor și venise să-și ia rămas bun de la singurul nepot, „băiat în toată firea”, cum îl apostrofa totdeauna când greșea cu cîte ceva. Iar în jurul tuturor țopăia neastîmpăratul Costel, băiețelul ei în vîrstă de șase ani, căruia Mihai îi spunea în glumă Costelino, amintindu-i prin aceasta de un clown al circului Kludsky ale cărui giumbușlucuri le văzuseră deseori împreună, înveselindu-se tare mult... Era cald, foarte cald și tanti Emilia vorbea repede și aprins, așa cum îi era obiceiul, despre cearta ei de dimineață cu un maior de artilerie care-i prezentase o foaie de drum cu

ștersături și căruia, pentru că fusese într-un anume fel obraznic, îi trântise geamul ghișeului în nas. „Auzi, tu, Eleno, ce neobrazat, lua-l-ar dracu', că-l cunosc și pe el și pe nevastă-sa, o pațachină, care bate toată ziua bulevardul alături de elevii școlii de aviație!” Tata, mama și chiar Dana o ascultau cu plăcere, pentru că totdeauna tanti Emilia povestea frumos, antrenant, colorat, se enerva, apoi pe dată redevenea zîmbitoare și bine dispusă, de parcă toată lumea ar fi fost a ei. Numai Liliana, tristă, cu buzele răsfărte, stătea parcă absentă și-l privea cu ochi plîși pe Mihai, impunîndu-și să se arate indiferentă, nepăsătoare, să nu-și trădeze cumva dragostea...

Sosise trenul, intrînd în gară ca o vijelie; îl îmbrățișaseră cu toții, Dana îi urase în glumă să ajungă cît mai repede general, în timp ce Costel îl trăgea mereu de mîna, cerîndu-i poate pentru a mia oară să nu uite să-i aducă de Crăciun o sabie adevărată. Liliana, cu ochii plecați, rușinată de prezența părinților lui Mihai, primise în fugă, cu o anumită împotrivire, sărutarea ce i-o dăduse el înainte de a urca pe scara vagonului...

Acum stînd între linii și privind cu durere peronul pustiu, Mihai își amintea totul, absolut totul, pînă în cele mai mici amănunte, pentru că acest ultim tablou, viu și grăitor al familiei îl avusese mereu în fața ochilor în cei doi ani ai peregrinărilor sale. Unde-or fi ei în clipa asta? se întreba, privind dezastrul din jurul său. Ce-or fi făcînd? I-o fi ocolit, oare, urgia sălbaticelor bombardamente care, după cum vedea, au distrus aproape întregul oraș? A trecut vremea și...

— Hei, tinere, te-ai smintit la scăfîrlie sau faci cumva pe grozavul?

Mihai tresări din gândurile lui și privi cu mirare în jur, să vadă cine strigă.

— Tu, ăla, vagabondu...

Continuă să-și rotească ochii în jur dar nu zărea pe nimeni. Peronul, cîmpul liniilor, rampa, toate erau acum pustii, tăcute, lipsite de viață. Sus, soarele dogorea puternic și aerul parcă fierbea, tremurînd zarea la orizont.

— Mă, tu ăla care te răsucești în loc ca un semător, tu n-auzi, mă ?

Mihai privi din nou în toate părțile, de astă dată cu multă luare-aminte și, după câteva clipe zări înapoia unui stîlp de susținere a peronului un impieगत de mișcare, slab și înalt, numai în cămașă, cu șapca roșie pe cap. Acesta agita amenințător pumnul, vădit revoltat de comportarea ciudatului călător.

— Ce vrei, dom'le, pentru ce ți pi la mine ? îl întrebă enervat Mihai și porni întăritat către el, pășind cu grijă să nu se împiedice de șine.

— Cum „ce vreau“ ? se sumeți impieगतul cu glasul răgușit de atîta strigat. Stai ca un popîndău acolo, între linii, să te vadă ăia de sus și să ne lase aici câteva bombe !... Nu ne ajung atîtea bombardamente pe capul nostru ? Ai rămas ca prostu-n bîlci cu gura căscată în văzul avioanelor !

— Bă, moț de curcan, ce te legi așa tam-ni-sam de mine ? Ți s-a făcut de vreo două după ceafă ? îi sări țandăra lui Mihai, gata pus pe harță. De ce mă faci vagabond ?

— Păi nu ești ?

— Ia vezi că acu-ți dau chipiul jos ! nu se lăsă Mihai și căuta în jur un băț, ceva, cu care să-l înfrunte pe impieगत. Uite al dracului ! Ești fricos ca un iepure. Se vede că n-ai mirosit praful de pușcă undeva pe front...

Văzîndu-l pornit, impieगतul ocoli gara și se făcu nevăzut. Mihai îl căută un timp cu privirea, apoi renunțînd să-l mai intereseze incidentul, vîrî mîinile adînc în buzunarele pantalonilor jerpeliți și porni de-a lungul terasamentului, călcînd cu picioarele-i desculțe, zdrelite, pietrișul colțuros dintre traversele înnegrite de păcură. Ajuns în umbra unor tufe de liliac, se opri. Se simțea obosit, sfîrșit de puteri. Căldura ce se revărsa din plin în aerul încins devenea tot mai apăsătoare. Zărind la zece pași mai încolo câteva traverse putrede stivuite lîngă peretele prăbușit al unui canton, se așeză pe ele să se odihnească puțin înainte de a porni către casă. Sus, în oraș, glasul sirenelor și al clopotelor continua să vestească alarmant apropierea dezastrului. Iar peste Dunăre, undeva în înalt, zgomotul avioanelor creștea cu fie-

care clipă, trepidant și înspăimântător. Mihai puse palma streășină la ochi și privi îndelung și stăruitor în sus încercînd să le descopere. Zadarnic însă. Limpezimea de cleștar a cerului întins și strălucitor îi obosea ochii, încît după cîteva clipe de zadarnice căutări, simți dureri în adîncul lor. Totuși nu renunță. Cercetă din nou de la un capăt la altul întreaga boltă a cerului și, după puțin, printre cîteva norișori albi și pufoși, zări la mare înălțime, scînteind în sclipirea lor de argint cinci avioane mici, atît de mici, încît păreau niște puncte sidefii. Pluteau în formație săgeată, lin, aproape nemîșcat, asemenea unor cocori de staniol. Curînd intrară într-un nor cenușiu, scămoșat și nu se mai văzură. Îndată însă se iviră în urma lor alte cinci, urmînd aceeași cale. Iar cînd primele se arătară din nou în largul cerului, o a treia formație sclipi argintiu în urma celorlalte, învăluită în aburul de puf al norilor ce păreau că le însoțesc în plutirea lor lină. „Poate că nu se abat asupra orașului, gîndi Mihai, apreciînd direcția de zbor a bombardierelor. Trec Dunărea și cred că se îndreaptă către Brașov sau Ploiești“.

Deodată, sirenele încetară. Și nici glasul de bronz al clopotelor nu se mai auzi. Peste toate coborî o liniște adîncă și tristă, prevestitoare de primejdii. Întreaga fire parcă încremenise. Numai zumzetul acela metalic al morții, venind de peste dealurile iugoslave, se intensifica coborînd parcă tot mai aproape de pămînt.

Ascunși prin gropi umede, mărginite de bălării înalte, trîniți pe burtă în umbra magaziiilor și a vagoanelor răsturnate, oamenii, stăpîniți de groază, așteptau. Poate că nici nu-și vorbeau... Și nici nu se priveau... Stăteau tăcuți, nemîșcați, ascultîndu-și bătăile inimii și numărînd clipele de viață ce-i mai despărteau de hotarul morții.

— Iote-le, mămicoooo ! dădu deodată strigăt un copil, de undeva din pustietatea parcului. Iote-le, vin ! Thii, ce mai lucesc ! Au aripi de oglinzi ?

Mihai întoarse capul, dar nu zări nicăieri copilul acela guraliv. Parcul era pustiu. Printre copaci se înălțau ici-colo grămezi de pămînt uscat, acoperite de mărăcini, se vedeau

cîteva bănci răsturnate, iar sus pe bulevard alerga în mare viteză o mașină neagră, claxonînd repetat și strident, pentru cale liberă. Privi apoi din nou către limpezimea cerului. Avioanele, ajunse deasupra Dunării, se zăreau acum destul de bine ; erau din acelea cu două fuselaje. Siluetele lor pluteau lin în uruitul sumbru al motoarelor. Se apropiau parcă sfidător, într-o liniște amenințătoare, sclipind viu, diamantin în pulberea de aur a soarelui.

4

Dana trecuse prin destule emoții pînă să se vadă scăpată din acel perimetru al cartierului bănuț a fi pus sub observație de către poliția orașului. Ieșise prin spărtura gardului pregătită din vreme de Aurel, traversase o curte pustie — pe-o parte și pe alta erau două rînduri de case vechi, cu tencuiala căzută, părăsite de locatarii lor — și deschizînd o poartă de fier, se pomenise în strada Virtuții. De aici, ținînd-o tot într-o fugă, apucă pe strada Alecsandri, în jos, spre calea Traian, și tocmai pe cînd traversa strada Providenței, începură să sune sirenele, vestind primejdia unui nou bombardament aerian. „Trebuie să intru repede într-un adăpost, chibzui ea fără să se oprească din alergătură, cu palma pe piept ca să-și potolească bătaile inimii. Dacă sînt într-adevăr urmărită, în mod sigur mi se va pierde urma“.

Ajunsă în piața Mihai Bravu, zări înapoia unor boschete un șanț de adăpost către care se îndrepta în grabă un bătrînel cu o bocceluță în mînă. Fugi și ea într-acolo. După ce se încredință că înapoia ei nu venea nimeni, coborî cîteva trepte de pămînt, în adăpostul săpat în aer liber, acoperit din loc în loc cu bîrne peste care erau aruncate crengi uscate de tei.

De cîteva clipe se afla aici, între pereții de pămînt, istovită de alergătură, stînd pe o banchetă improvizată, putredă. Fruntea îi era îmbrobonată de sudoare și nici măcar n-avea la ea o batistă. Rochia i se lipise de spate, umedă și rece, iar părul i se despletise în șuvițe năclăite de sudoare, ce-i cădeau în neorînduială peste ochi. Stătea tăcută, cu palma încă pe piept, emoționată și neliniștită, gîndindu-se la cei de care se despărțise în urmă cu un sfert de oră. Să li se fi întîmplat oare ceva? O fi venit poliția acolo în curte sau n-au reușit agenții să descopere casa?

În adăpostul destul de adânc era răcoare. Deasupra se zărea cerul limpede și albastru, liniștit și curat, fără pată de nor. Bătrânelul cu bocceluța pe genunchi, care coborîse în adăpost înaintea Danei, stătea ghemuit într-un colț al acestei încăperi strîmte de pămînt, cu capul plecat, de parcă dormita într-o așteptare fără de sfîrșit. Lîngă el se vedea o femeie între două vîrste, cu o față frumoasă, dar exagerat fardată și cu părul strîns sub un tulpan înfășurat în chip de turban, îmbrăcată într-un capod lung, de mătase. Ținea pe genunchi un cățeluș cu botul mic și părul lătos, căruia îi mîngîia mereu gîtul liniștindu-l să nu scîncească. Iar în fața ei o altă femeie, ceva mai în vîrstă, cu o față aspră, cenușie, cu un mic geamantan lîngă ea, îmbrăcată într-un balonzaid jerpelit și murdar, privea mereu cerul și se închina șoptind cuvinte numai de ea știute.

După un timp, femeia în balonzaid înălță ușor capul din groapă și, ascultînd spre înalt huruitul sinistru al avioanelor, anunță parcă pentru toată lumea, cu un glas plin de deznădejde :

— I-auziți-le, vin ! Prea-sfîntă fecioară Maria, aibi în pază păcătoșii de pe pămînt...

Se așează iarăși la locul ei, trase mai bine geamantanul lîngă ea și începu să se închine cu ochii tot în sus. Presimțind parcă primejdia, cățelușul vecinei în capod de mătase începu să latre, dar îndată stăpîna îi prinse botul în pumn și-l amenință cu degetul întocmai ca pe un copil :

— Fii cuminte, Pufi, se poate să faci gălăgie ? Tocmai tie, Țoancă mică, să-ți fie frică ? Cățelușul unui domn colonel ?

Și în timp ce mîngîia coama lătoasă a cățelului se adresă Danei pe un ton prietenos :

— Vai, domnișoară, știi ce inteligent este ? Simte de la distanță că se va întîmpla ceva rău... Și are un fler... ce să-ți spun, mă uimește ! Bărbatul meu e colonel, poate ați auzit, colonelul Dona, de cavalerie, a adus bijuteria asta de pe front, cu avionul... Și ce insistă, dragă, pe lîngă mine un dentist polonez, din ăia refugiați, să i-l vînd. „Fugi, domnule, încolo cu banii dumitale, i-am zis, nu-mi trebuie, nu

mă despart eu de sufletelelul ăsta al meu!“ Ce să-i faci?! oftă ea într-un târziu. Bărbatu-i plecat, am și eu cu cine-mi petrece vremea...

Dana însă n-o asculta. Stătea tăcută, cu capul plecat și se gîndea la vestea ce i-o dăduse Valeriu despre Mihai. Va să zică fratele ei trăia! Într-un anume fel o bucura lucrul acesta. De cînd plecase în Germania, la școala militară de mecanizate, părinții, mai ales mama, îi purtaseră o neasemuit de mare grijă. Scrisorile venite de pe acele meleaguri străine, le citeau cu toți ai casei de zeci și zeci de ori, încît aproape că le învățaseră pe dinafară. Erau singura lor legătură cu el, aflat atît de departe. Și deodată n-a mai venit nici măcar un rînd de la Mihai. Totul s-a stins ca o flacără suflată de vînt. Oricît s-a străduit tatăl, profesorul Vlad Gheorghiu, să afle vreo veste despre fiul plecat pe meleaguri străine, totul a fost fără nici un rezultat. Atunci s-a înstăpînit în casă o tăcere și o tristețe grea, apăsătoare. Nu-și vorbeau, umblau ușor, cu frunțile tot plecate, cu inimile cernite, îndurerate. Îl considerau mort sau dispărut pe frontul din Africa, de unde le trimisese cu un an înainte ultima lui scrisoare. În rarele discuții ale familiei, seara, în jurul mesei, sau după-amiezele, cînd timpul prilejuia acest lucru, numele fiului dispărut era rostit în șoaptă, cu adîncă smerenie. Și îndată mama începea să plîngă cu fața îngropată în palme, iar tatăl rămînea tăcut cu chipul împietrit de durere. Atunci Dana căuta să abată discuția pe alt făgaș, în speranța că poate totuși într-o zi o veste luminoasă le va însenina din nou viața. Și acum iată... Mihai trăiește, a evadat dintr-un lagăr german... Dar vestea asta poate aduce liniștea atît de mult așteptată în familie? Ce va zice tatăl? Dar mama? Mihai trăiește, dar... a evadat dintr-un lagăr german... Pentru ce a fost în lagăr?...

Dana își cuprinse capul în palme și rămase gînditoare. În liniștea grea, adîncă, ce se lăsase cu încetul peste năpăstuitul oraș, se auzea acum deslușit undeva în înalt uruitul puternicelor motoare ale avioanelor de bombardament. Numai în apropiere, la o casă pesemne cu ferestrele deschise, un radio,

sfidînd parcă clipele de groază, trimetea în zăpușeala amiezii melodia atît de cunoscută tuturor :

*Violete pentru fete,
Pentru inimioara lor...
I.e-a cules o țigăncușă
Din grădina fermecată,
A poveștilor de-amor...*

Danei îi plăcea foarte mult acest cîntec, dar acum nu-i da ascultare. Inima ei nu era făcută în aceste clipe pentru bucurie, pentru destindere. O neliniște grea o apăsa, gata parcă s-o strivească. „Să le spun părinților cele aflate, sau să nu le spun ? era chinuitoarea întrebare care-i frămînta mintea. Desigur se vor bucura că Mihai trăiește, că nu-i putrezesc oasele undeva, prin locuri îndepărtate. Dar ce vor zice cînd vor auzi că a evadat dintr-un lagăr, că nemții și poliția noastră au pornit o urmărire turbată, vrînd cu tot dinadinsul să pună mîna pe el ? Bineînțeles că tata se va duce iară la comandamentul german, așa cum a mai fost de atîtea ori în zbuciumul lui, se va duce pe la regiment să vadă ce-i de făcut, ce se poate aranja și în mod sigur va fi întrebat de unde are știrea ? El se va referi poate la mine. Atunci eu ce va trebui să răspund ? Nu, n-am să le spun nimic despre Mihai ! ho-tărî în cele din urmă Dana. De ce să mai amărăsc inimile părinților cînd și așa ei sînt destul de necăjiți cu viața asta plină de mizerie, cu urgia bombardamentelor americane care s-a abătut ca un blestem asupra orașului de nu știi dintr-o clipă într-alta dacă vei mai trăi, dacă vei mai avea adăpost sau te vei mulțumi să privești cu ochii plînși la zidurile fumegînde ale casei doborîte la pămînt ? În familia noastră s-a așternut un fel de uitare voită în privința lui Mihai, e bine să rămîna așa, conchise ea. Ce va mai fi, vom vedea. Am totuși o mare mulțumire că trăiește ; bine, rău, dar e în viață și nutresc speranța că nu va trece mult și-l vom revedea în mijlocul nostru. Și totuși... totuși bucuria aceasta îmi este umbrită de-o neliniște, de îngrijorare, pentru că nu știu ce-a făcut pe acolo, pentru care motiv a fost închis... Și nici Valeriu n-a putut să-mi spună ceva precis...”

Astfel gîndind, își potrivea rochia pe genunchi, își îndreptă părul pe frunte și rămase tăcută, ascultînd cîntecul ce se răs-pîndea în eter, dulce și melodios :

*Violete pentru fete
Din iubire înfloresc,
Să le-aducă pentru-o seară
O speranță-n inimioară,
Celor care mai iubesc...*

„Adevărat, celor care mai iubesc, gîndi Dana, reflectînd asupra textului ce însoțea plăcuta melodie. Mai iubesc... Dar poate ea, iubirea, să fie întreruptă, de pildă, de necazuri, fie ele cît de mari? Cred că iubirea trebuie să fie continuă ca apa unui izvor, ea nu poate seca, nu se poate stinge, e veșnică și pentru totdeauna“. Își aminti de Sandu, băiatul vecinului Ion Raicu, muncitor la Șantierul naval. Alături de el aflate înțîia iubire, așa cum se poate afla la vîrsta de treisprezece ani. Învățau împreună — erau în clase paralele — se plimbau împreună seara prin parcul tribunalului sau prin grădina publică, mergeau la stadion să vadă meciurile de fotbal ce le susținea Locomotiva C.F.R., își scriau scrisori de dragoste, se certau, se împăcau și iar se certau pentru pricini imaginare de gelozie... Dar într-o zi viața lor tihnită, liniștită a fost zdruncinată. Mama lui Sandu a murit în primul bombardament din noaptea de 4 aprilie, tatăl a fost închis în preajma zilei de 1 Mai, bănuiră a fi comunist, iar băiatul, dat afară de la liceu pentru acest motiv, a devenit ucenic la Șantierul naval; acum era plecat la Constanța, unde fusese mutat împreună cu mai mulți lucrători, din pricină că atelierele de pe malul Dunării suferiseră grele avarii și Șantierul nu prea avea comenzi.

„Am rămas singură, își spunea Dana, gîndindu-se la toate acestea. Dar îmi pare bine că Sandu s-a ținut de carte și a continuat să-și treacă examenele în particular. Acuma, poate că vine de la Constanța să-și dea restul examenelor pentru a promova și el în clasa a opta. Și liceul e tocmai la Șișești, cale de zeci de kilometri! Bietul tata, cît drum trebuie să

facă și el în fiecare săptămână pentru a încheia situațiile școlare !“

O umbră se profilă atunci deasupra adăpostului și un glas de băiețandru întrebă aproape răstit :

— Hei, e careva aici ?

Dana tresări. Cineva coborî în grabă treptele de pământ și în acea clipă cățelul doamnei cu capodul de mătase prinse să latre din nou tare, asurzitor. Noul venit nu era altul decât Maxim, cu cămașa murdară, zdrențuită, în pantalonii lui soldărești, prea mari pentru trupu-i firav și slăbit.

— Pufi, țoancă mică, iar faci scandal ? își apostrofă doamna colonel „odrasla“ din brațe. Ce-ai cu băiatul ?

Dar cîinele nu-i da ascultare. Se smucea, gata să-l sfîșie cu botul său mic și rînjit pe Maxim, care cît mai ferit vroia să treacă înainte, spre fundul adăpostului.

— Huo, javră rîioasă, ține-ți clanța, că acu-ți dau una peste bot, de-ți pierе glasul !

Și zicînd acestea, făcu un gest de lovire cu pumnul. Cîinele se înverșună și mai mult. Maxim începu să rîdă, sări peste geamantanul femeii cu balonzaidul jerpelit, care tocmai citea o carte de rugăciuni și, dînd cu ochii de Dana, se înveseli și mai mult.

— Hei, ce grozăvie, dom'le ! exclamă el și se lovi cu palma peste frunte. Ia uite unde era prințesa noastră ? !

Dana puse degetul arătător pe buze, făcîndu-i semn să nu mai trîncănească, deoarece poate fi auzit de cei de față. Apoi îi făcu loc să se așeze lîngă ea pe banca improvizată.

— S-a întîmplat ceva ? întrebă Dana în șoaptă la urechea lui Maxim.

— Nimic, răspunse el tot în șoaptă, în chip misterios, privind cu precauție către cei din adăpost. Mi se pare că s-au speriat ăia de pe stradă de pomană. Măi, și ce ghinion ! urmă el necăjit, lovindu-se iar cu palma peste frunte. Tocmai azi ziceam că primesc și eu o sarcină...

Vru să mai spună ceva, dar Dana îi făcu semn că nu pot vorbi aci de față cu cei din adăpost, întrucît puteau ușor atrage atenția cuiva că se cunosc. Maxim înclină din cap în semn că a înțeles și tăcu făcîndu-și de lucru cu un bețișor pe

care îl rupea bucățele și le azvîrlea în peretele de pământ umed. Dana îl privi cîteva clipe într-ascuns ; era netuns de multă vreme, cămașa zdrențuită mirosea a sudoare, iar pantalonii kaki, soldățești, abia se mai țineau petic peste petic. Băiatul avea ochi frumoși, căprui, inteligenți, în care se citea cu ușurință suferința unei vieți de mizerie.

Dana continua să-l privească pe Maxim în tăcere, căutînd să dezlege în minte tainele ce păreau să învăluie trista lui biografie. Știa că e orfan, le-o mărturisise el o dată, și că muncește ca ucenic la întreprinderea „Frații Graff“, dar încolo nu mai cunoștea nimic despre viața lui.

— O duci greu la stăpînii tăi, Ștefane ? îl întrebuse ea o dată, cînd se adunaseră într-o casă conspirativă pentru ședința organizației.

— Greu, Lila, răspunsese el trist, înnegurat. Dar ne spunea tovarășul Valer că o să vie o vreme în care și noi săracii vom fi fericiți, vom avea ce mânca, ce îmbrăca. Zicea c-o să fie numai pîine și trandafiri...

— Zău ? făcuse cu prefăcută mirare Dana.

— Așa cum îți spun. Să treacă numai prăpădul ăsta, să dăm jos boierii și-apoi să vezi matale ! Zice că și dumnealui i-ar fi spus despre treaba asta cu pîinea și cu trandafirii, unul Max...

— Marx, îl corectase Dana zîmbind.

— Așa, Marx... Cine-i ăsta, Marx ?

— Un învățat al proletariatului, căutase a-l lămuri Dana. Învățătura lui arată tuturor celor ce muncesc drumul pe care trebuie să meargă ca să nu mai fie oameni exploatați de patroni, de fabricanți, să fie ei, proletarii, stăpîni pe toate bogățiile pămîntului, că numai ei muncesc și asudă...

— Că drept mai grăiește învățatul ăsta, prințeso, se luminase la chip Maxim. Numai să vină el la patronii mei, să vadă cum îmi duc viața și ce mănînc, și cred că i-ar băga în doi timpi și trei mișcări la pușcărie !

— Bine, așa ar trebui să fie, încuviințase Dana, dar vreau să te întreb ceva, Ștefane.

— Întreabă, și am să-ți răspund.

— De ce-mi zici tu mie prințesă ?

Maxim roşise pînă-n vârful urechilor şi plecase ruşinat privirea. Tăcea. Parcă îi luase cineva graiul dintr-o dată.

— Îmi spui ?

— Pentru că eşti foarte frumoasă, de-aia ! mărturisise el cu sinceritate. Am fost de Crăciun la cinema „Regal“, m-am furişat printre oameni, de nu m-a dibuit nimeni că n-aveam bilet şi am văzut acolo în film una frumoasă ca matale, căreia îi ziceau toţi prinţesă. Numai că avea pe cap o coroană strălucitoare, din alea cum poartă irozii...

Dana îşi reamintea cu plăcere discuţia de atunci şi-l privea stăruitor pe Maxim, căutînd acum, ca şi altă dată, să pătrundă în intimitatea vieţii lui oropsite. O stăpînea un sentiment de profundă umanitate, de milă şi înţelegere pentru durerile micului ei tovarăş de luptă...

Deodată, Maxim se ridică în picioare şi întinse mîna arătînd către peticul de cer :

— Aoleu, uite-le ! Mamă, mamă ce mai sclipesc ! Unul... două... cinci avioane !

Pe cerul albastru de deasupra adăposului apăru în pluitire lină prima formaţie a bombardierelor americane. Într-adevăr, sclipeau ca argintul în bătaia soarelui. Sirenele tăceau. În jur linişte. Numai sus, în înalt, motoarele avioanelor huruiau monoton şi statornic, făcînd parcă aerul să vibreze în trepidaţii continue, înfricoşătoare. Nu după mult, zgomotul acela se stinse şi se aşternu o linişte într-atît de adîncă, încît se auzea limpede fîlfîitul păsărilor de deasupra adăpostului. Dana, înspăimîntată, cu sufletul la gură, ţinîndu-l strîns de mîna pe Maxim, privea în sus, către limpezimea cerului, urmărind siluetele de argint ale avioanelor.

— Parcă nu se mai aud, şopti Maxim, cu teamă în glas. Aşa e ? Le-au stat motoarele...

— Acum urmează clipele cele mai grele... răspunse Dana mai mult în şoaptă. Vor arunca bombele...

Într-adevăr, după cîteva secunde se auzi o explozie înfiorătoare, apoi alte două aproape în acelaşi timp şi iar încă una, toate într-atît de puternice, încît zguduiră pămîntul din temelii. Ecoul lor se înalţă o clipă ca o rostogolire de tunete peste oraş, dar fu acoperit îndată de alte explozii tot atît de

profunde și adânci. Ecoul acestora, prelung și sinistru, se contopi cu al primelor și un vuiet continuu și dens dăinui minute în șir. Urmă altele explozii, de data asta șase la număr, undeva foarte aproape. Răbufnirea lor fu atât de cumplită încât pământul se cutremură și parcă începu să se scufunde cu încetul, rupându-se în bucăți.

Înfrișată, Dana se ghemui și mai mult în colțul ei și închise ochii, acoperindu-și totodată urechile cu palmele. Maxim stătea și el chircit, cu capul între umeri și numai cu un ochi privea când și când cerul, îngrozit de exploziile surde și puternice ce urmau una după alta ca loviturile unui uriaș ciocan. În partea cealaltă a adăpostului doamna colonel îl stăpânea cu greu pe Pufi, care urla și se zbătea în brațele ei, cuprins parcă de turbare. Cealaltă femeie se închina mereu, cu capul plecat, vîrît adînc în gulerul balonzaidului, să nu audă, să nu vadă nimic. Numai bătrînelul, cu bocceluța pe genunchi, se arăta oarecum liniștit și privea impasibil către înalt să vadă ce se mai întîmplă. Dar parcă nu se mai întîmpla nimic. Pământul răbufnea uneori surd, înăbușit, desigur spintecat de explozii. Iar în răstimpuri, afară, în mica piață, radioul își urma nestingherit cîntecul și același glas cald și plăcut de femeie trimitea depărtărilor invariabila melodie ce părea că nu se mai sfîrșește :

*De cîte ori rătăcesc,
Încercînd să-mi alung un dor,
O țigăncușă întîlnesc
Care-mi cîntă încetișor...*

*Violete pentru fete,
Pentru inimioara lor.
Le-a cules o...*

Deodată, ca o fulgerare, se auzi un fîlfîit prelung undeva în apropierea gropii și în clipa următoare răsună o bubuitură puternică, asurzitoare, de apocalips. Cîntecul acela se frînse. O bucată mare din acoperișul unei case trecu în zbor razant, ca o aripă neagră, pe deasupra adăpostului și tot atunci o

ploaie de țărână începu a se cerne asupra celor ce stăteau nemişcaţi aşteptînd sfîrşitul. Unul dintre pereţii de pămînt ai adăpostului crăpă de-a curmezişul în toată lungimea lui şi în aceeaşi clipă cîteva bîrne de deasupra se prăbuşiră cu crengi cu tot. Bătrînelul scoase un geamăt surd, înăbuşit. Doamna colonel tipă sfîşietor, prelung, iar căţelul, schelălăind ca lovit de un retevei, ţîşni din braţele ei şi ieşi glonţ din adăpost. Dana deschise ochii şi văzu dezastrul. Cutremurată, îşi trecu palma peste faţa mînjită de praf, îşi scutură țărîna de pe rochie şi vru să se ridice. Dar o ameţeală o cuprinse pe dată şi căzu la loc pe bancă, cu spatele rezemat de peretele umed.

— Stai matale liniştită, zise micuţul Maxim, că le sar eu în ajutor. Mi se pare că omul acela bătrîn...

5

Undeva foarte aproape cineva tuși sec și Mihai, care stătuse pînă atunci trîntit la rădăcina unui copac, înălță capul și privi în jur. Sus, pe terasa dinapoia spitalului Grecescu, orașul clocotea sub urgia bombardamentului. Coloane de fum negru se ridicau către cer vălătucindu-se în înalt. Exploziile surde, zguduitoare, urmau continuu, una după alta, și se părea că erau ultimele lovituri ce aveau să prefacă orașul într-o ruină. O ceață de funingine și praf dens plutea peste coroanele copacilor ca o năframă neagră ; în căldura amiezei aerul devenise acru, înecăcios, sufocant.

Omul acela tuși iară și de astă dată Mihai îl zări. Nu departe, înapoia lui, la umbra unui castan, un ceferist stătea aplecat asupra unui ștergar și îmbuca de zor, parcă fără să-i pese de tot ce se întîmpla în jur. Insul, neras de multă vreme, purta o cămașă fumurie, murdară și o pereche de pantaloni de dimie, făcuți ferfeniță, plini de unsoare. Mesteca rar, liniștit, de parcă numai la mîncare îi fusese gîndul toată viața ; cînd și cînd ducea un ulcior pîntecos la gură și sorbea din el cu nesaț, după care își ștergea încetișor mustățile mari cînepii, cu mîneca largă a cămășii. Tot privindu-l, lui Mihai îi încolți un gînd : de bunăseamă că omul face serviciu aici în gară. Șapca lui, de ceferist, se odihnea lîngă papornița cu mîncare. Ce-ar fi deci să-l întrebe de soarta mătușii Emilia ? Negreșit o cunoaște, lucrează doar în gară de atîția ani. Dacă ea trăiește, înseamnă că acasă nu s-a întîmplat nimic, că nici o bombă n-a curmat viețile alor săi. Locuiau doar în aceeași curte...

Gîndind astfel, se ridică și porni către bătrînul ceferist. Îi dădu bună ziua și omul înclină din cap în semn de răspuns, după care îi făcu semn să ia loc alături. Pe un ștergar alb erau întinse cîteva cepe, o bucată mare de mămăligă rece, una de brînză și trei ouă răscoapte.

— Nici dumitale nu ți-e frică de bombe ? întrebă bătrînul și fața lui scorjită se luminează de un zîmbet.

— De ce să-mi fie frică ? se miră Mihai și se așează pe iarba în fața bătrînului. Tot atît de bine poți să mori și în adăpost...

— Așa am zis și eu, aprobă el, înfulecînd fără zăbavă. Cînd ți-a venit ceasu neică, moartea te caută și te găsește chiar de-ai fi în fundu pămîntului ! Da, ia și 'mneata ceva în gură. Din ce avem și noi, de, ca ăi săraci, că anu ăsta nu s-a prea făcut nimic... Nici n-a avut cine munci pămîntu...

— Mulțumesc dumitale, am mîncat mai adineauri, minți Mihai și înghiți în sec. Dar dacă-ți face plăcere...

— Cum să nu, cu dragă inimă, hai, îndeamnă, zise bătrînul cu bunătate, că bucatele, vezi 'mneata, de-aia-s date : să fie mîncate. Colea în ulcior, avem și apă, bună, rece, am luat-o mai adineauri tocma de la fîntîna Călărașilor. Ar fi fost bun un vin, dar de, dacă nu e, nici burta nu cere, săraca de ea...

Mihai luă o bucată mare de mămăligă, o bucățică de brînză și începu să mănînce repede, hulpav, de parcă l-ar fi zorit careva. De două zile nu pusese nimic în gură. N-avusese nici bani cu ce să cumpere ceva alimente și, chiar dacă ar fi avut, n-ar fi găsit nimic prin gările prin care trecuse. Numai în apropiere de Timișoara, o bătrîna îi dăduse în tren un castravete verde și o bucățică de lipie și cu ele își mai astîmpărase foamea. De atunci însă...

— Ce se mai aude cu frontu, îl mai țin nemții sau îi dau rușii mereu de-a berbeleacu ? întrebă bătrînul și cu un gest al mîinii îl îndemnă să mănînce, să nu se sfiască. Că din gazete nu știi ce să mai alegi...

— Eu știu ? înălță din umeri Mihai. Nu cunosc situația.

— E groasă de tot, dom'le ! clătină bătrînul din cap atotștiutor. Au dat de dracu nemții ! Vin ceferiștii noștri de prin părțile alea ale Moldovei și ne spun că a intrat spaima în ei... Să-i vedem acușica pe unde-or să scoată cămașa... Cum îi bum-băcesc rușii din față, să le dăm și noi niște ghionți din spate, tot ar fi o treabă, i-am stropși ca pe coropișnițe și i-am da mai repede afară din țară ! Că ăștia au adus prăpădu pe capu nostru. Dreptu-i ?

— Aşa e ! consimţi Mihai.

Discutară apoi despre una, despre alta ; mai mult vorbea bătrînul. Omul se plînsese că la ei în sat n-are cine să strîngă bucatele în toamnă, pentru că toţi bărbaţii sînt pe front şi au rămas numai muierile, copiii şi cîtiva invalizi, oameni fără mîini, fără picioare, ce de-abia îşi trag sufletul. Apoi chiar dacă s-ar face ceva, tot or să moară de foame în iarnă că de bunăseamă, la fel ca şi în anul trecut, le iau nemţii tot grîul şi tot porumbul pe nişte preţuri de batjocură...

— Şi toate s-au scumpit, dom'le, vorbi el cu amărăciune. Uite, de pildă alaltăieri, în târg la Strehaia, s-au vîndut vacile pînă la douăzeci şi cinci de mii de lei capu, iar porcii şase mii. Apăi, spune şi 'mneata, poţi să te mai apropii de târg ?

Omul tăcu, se scărpină în cap răvăşindu-şi părul cînepiu, după care oftă din adîncul pieptului, stăpînit parcă de o grea suferinţă.

— Ascultă, moşule, întrebă Mihai după o vreme, aici în oraş este armată germană ?

Chibzuse că e bine să ştie, să se ferească de patrulele nemţeşti pe care eventual le-ar întîlni pe stradă şi în faţa căroră ar putea apărea suspect.

— Apăi, aşa... regimente nu sînt, că nu mai au nici ei, le-au tocat ruşii pe toate, dar au un comandament, tocmai în vale, lîngă tribunal, pe bulivard...

— Chiar lîngă tribunal ?

— Da, lîngă el, într-o casă mare, cu etaj ; e cam prăpădită dar e întreagă, a scăpat pînă acu de urgia bombardamentelor. Am văzut mereu un neamţ de santinelă la poartă şi multe maşini trase în faţă. Aşa că comandament trebuie să fie... Dar 'mneata nu eşti de pe aici ?

— Nu sînt, minţi Mihai şi ocoli privirea bătrînului. Vin tocmai de la Ploieşti. Mă duc la nişte rude de-ale mele, în oraş. La casiera de la gară, dac-o cunoşti dumneata... doamna Emilia Nicoleanu...

— Pe doamna casieră să n-o cunosc ? se arată intrigat, bătrînul. O cunosc, cum să nu, că doară fac servicii la întreţinere. Dar, dînsa, de...

Ceferistul se întunecă la chip, clătină capul cu amărăciune și dădu din mână în semn de părere de rău.

— Ce-i cu ea ? sări Mihai și neliniștit prinse mîna bătrînului de la încheietură. Spune ! A murit ?

— Nu, n-a murit, dar din noaptea aia de 4 aprilie...

Omul clătină iar capul, se șterse cu dosul palmei la gură și-și făcu de lucru, adunînd resturile bucatelor pe ștergar, pregătindu-se să le lege în bocceluță. Tăcea, socotind că nu-i bine să vorbească despre lucruri care în mod sigur nu-i fac nici o bucurie tînărului din fața lui.

— Ce-i cu noaptea de 4 aprilie ? stăruî Mihai cu glas tremurat și se dădu mai aproape, fără să lase mîna bătrînului. Hai, vorbește, ce dumnezeu !

— Apăi, ce să fie ? glăsui moale bătrînul. Iaca, atunci a început prăpădu ăsta care s-a abătut pe capu nostru.

— Atunci a fost primul bombardament asupra orașului ?

— Da, atunci.

— Și ce s-a întîmplat cu tanti-mea, casiera de la gară ?

— Ce să se întîmple ? vorbi bătrînul, fără să-l privească pe Mihai în timp ce puneă bocceluța cu mîncare în papornița ruptă de alături. Bine nu e cu 'mneaei. Trebuie numa să-ți povestesc ca să vezi dumneata cum a fost...

— Hai, povestește.

Bătrînul își trecu dosul palmei peste mustățile mari, cînepii, tuși scurt și începu :

— Apăi, dom'le, în sara aia, era înainte de Paști, mă aflam aici în gară, că eram de servici și aveam treabă la o garnitură tocma încolo spre triaj. Și cum mergeam așa cu lădița cu scule printre linii, deodată numa ce văd așa pe cer niște umbrele ca de foc care pluteau pe deasupra orașului și-i luminau străzile ca ziua. Ei, am zis c-o fi vreo minune dumnezeiască, că de, așteptam învierea Domnului, că în biblie spune, mi se pare, într-un loc de luminile cerului care la judecata de apoi or să arate oamenilor unde-i raiul... Vorbesc de-ăia cu credința-n dumnezeu, care au făcut numai lucruri bune pe pămînt, nu de păcătoși. Și cum îți spun, am văzut umbrelele alea aprinse care se tot lăsau către pămînt într-o plutire lină. Lumea a ieșit îndată pe străzi și a început să țipe, să alerge către marginile orașului, dar cu ochii tot către

cer, de parcă se fereau de ghiavolul ce cobora spre ei cu harapnic de foc. Și-atunci au prins a bate și clopotele, și-a suna și sirenele de pe la vapoarele din port, de la fabrici, din șantier, iară locomotivele noastre din depou au prins și ele îndată glas. Toate vesteau lumea de primejdia ce se apropia. Ei, și după vreo cîteva minute numa ce auzim uruit de avioane, așa cum s-a auzit acuma, dar alea s-au lăsat jos de tot, nu ca astea, că, uite, privești după ele și de-abia le vezi cu ochiu liber. Și cum spun, treceau atît de jos, de zbîrnîiau geamurile și tremura frunza în pom nu alta, și din ce huruiau motoarele lor mai tare, din aia băgaseră mai mult spaima în oameni.

— Dar cum s-a întîmplat cu tanti-mea ? întrebă nerăbdător Mihai care, nu că nu l-ar fi interesat cele povestite de bătrîn, dar vroia să afle mai degrabă vești despre ai lui.

— Îndată... îndată... zise bătrînul tot cu glas moale, și-i făcu semn cu mîna să fie liniștit. Ajung eu și acolo.

Își dresе nițel glasul, mai bău o dată zdravăn apă din ulcior, și urmă :

— Și cum îți spuneam dumitale, în noaptea aia mă afluam în triaj, umblam pe la osiile unui tren cu muniție, că vroiam să-l băgăm pe linia a patra, să-i mai legăm cîteva vagoane cu cherestea. Păi cînd am văzut cum fuge lumea care-ncotro, am lăsat totu baltă și am fugit și eu încoace în deal, către biserică Grecescu ; mă tot strecuram pe după copacii ăștia, să nu m-ajungă cumva blestemata aia de lumină a umbrelor. Și cum alergam tot mai tare, numa ce m-am împiedicat de-un bolovan aruncat în mijlocul drumului de m-am dus de-a berbeleacu cît colo, gata să-mi rup un picior. Dar m-am ridicat și tot tremurînd de frică, am început iar să alerg. Și nu crezi că numa ce-am ajuns colo la colțu străzii Decebal, lîngă cîrciuma lui Felker — nu-l știi dumneata, că nu ești de pe-acî — și cum am ajuns acolo, am și auzit primele bubuituri jos în gară, dar într-atît de zdravene, încît am zis că s-a răsturnat pămîntu cu susu-n jos. Cădeau bombele ca ploaia. Nu știam unde lovesc, dar era un vuiet, și-un prăpăd, de ziceam că-i blestemu iadului pe capu nostru. Acuma de, ne-am învățat, uite de pildă auzi cum bubuie și prăpădesc pămîntu, dar dacă nu mai mi-e aminte de ele, nu-mi e, și gata ! Poate să bubuie domnii americani cît or pofti, că le-arăt dosu, iartă-mi vorba,

dom'le, dar de, ce să-i faci, mi-e și mie năcaz că nu se mai sfârșește odată războiu ăsta...

— Și mai departe ?

— Așa. Mai departe, reveni bătrînul la șirul povestirii sale, mai departe, ce crezi 'mneata ? O bombă, dom'le a ni-merit drept în trenu cu muniții din gară, ăla care-i umblasem eu pe la osii, ca să vezi ce noroc am avut de-am plecat la vreme de lîngă el ! Și două zile și două nopți au tot pocnit drăcoveniile alea din lăzi, că pușcau și şuierau amarnic de nu te puteai apropia din nici o parte. D-apoi gara ? ! Cînd am coborît înspre zori, ardea cu fum gros și negru, iar în juru-i se rădicau numai nori de praf, că nu mai avea nici acoperiș și nici atelierele nu mai aveau, și nici teatru cel nou de lîngă ateliere, că peste tot loviseră bombe...

— Dar tanti-mea, casiera ?

— Ea, săraca de ea, cînd a auzit că încep să cadă bombe s-a zăpăcit de tot și, pînă a strînge biletele, hîrțiile, pînă a lua banii cu ea — că nu-i putea lăsa așa în voia domnului — nu știu cum s-a făcut că s-a încuiat iala la ușă și n-a mai putut-o deschide în zăpăceala aia în nici un fel. Și nima nu-i putea veni într-ajutor, că fiecare fugea care'ncotro să-și scape pielea. Și uite așa a stat biata de ea pînă-n zori în grozăvia bombelor iară cînd ne-am întors noi, ăștia teferii, să dăm ajutoare, am găsit-o tot acolo în biroul ei...

— Rănită ?

— Da de unde ! făcu bătrînul dînd din mîină. Nici măcar o zgîrietură cît de mică n-avea. În odaia aia a ei nu s-a clintit decît un părete și atît. A crăpat de-a curmezișul...

— Atunci ?

— Era teafără, săraca de ea, dar stătea jos pe dușumea și, aci rîdea, aci plîngea, după care începea să cînte. Înnebunise... și părul îi albise tot pe la tîmple... Păi spune 'mneata, să stai toată noaptea sub grozăvenia aia de bombe, să dai să ieși din odaie și să nu poți, mai rămîi zdravăn la minte ? Ei, asta-i...

Bătrînul sfîrși vorba și clătină din cap cu amărăciune. Mihai rămase cu privirea plecată, îngîndurat, fără să scoată un cuvînt. Îl cuprinsese o ușoară amețală și ochii i se împăien-

jeniseră, de parcă se așternuse pe ei o ceață lăptoasă și grea. „Biata tanti Emilia !... o compătimea el în gând. Nu-i venea să creadă că femeia asta, atât de veselă și de prietenoasă, cu un suflet atât de bun și de mărinimos, care-i făcuse o copilărie fericită, se afla acum într-o situație de plîns. Vitregă soartă a avut ! Dar unchiul Alexandru ? O mai trăi oare acolo pe front ? Dar Costel, băiețașul lor ? Dar tata ? Mama ? Dana ?....“

— După aia, urmă bătrînul, socotind că trebuie să mai adauge ceva la cele spuse, a venit dimineața fratele ei, sau cumnat — nu știu ce-i vine — e profesor mi se pare, și a luat-o acasă. Io-te, de atuncea au trecut atîtea luni și n-am mai văzut-o pe doamna casieră. Săraca de ea ! Biata femeie !... Îmi dădea cîteodată țigări din alea scumpe, că primea și ea de pe la călători. „Ține, nea Tudorane, că mie Tudoran îmi zice, Ilie Tudoran, ține să faci și 'mneata pe boieru măcar după țigara asta !“

— Dar profesorul, nu știi, trăiește ? se interesă Mihai stăpînindu-și cu greu durerea ce-l cuprinsese.

— Care profesor ?

— Acela care spui c-a venit s-o ia pe tanti-mea acasă.

— De, știu eu ? Înălță bătrînul din umeri. Atunci trăia, în vremea aia, dar soarta omului, vezi 'mneata, acu îi legată ca de-un fir de ață. Nu știi cînd se întinde firu și se rupe. Au trecut aproape patru luni din noaptea aia și de atunci au mai venit șapte-opt valuri de avioane și-au tot bombardat, au tot bombardat de nu mai știu dacă din trei-patru case mai e vreuna întreagă sau nu. Acum, io-te, iară prăpăd... Auzi cum bubuie... Au lăsat bombele mi se pare în deal, prin cartieru dinspre pădurea Crihala sau pe Strada Mare...

Răbufnituri surde se repetau la intervale egale, și cu fiecare dintre ele pămîntul se zguduia ca după un puternic cutremur.

— Moare lumea pe capete, dom'le, moare și tot necazu ăsta parcă nu mai are sfîrșit, zise bătrînul și, luînd papornița de jos, se ridică. Dar, am uitat să te întreb, pe la Ploiești pe acolo de unde vii 'mneata, tot așa e ?

— Tot așa...

— Sfârșitu lumii, dom'le, anul două mii, cum spune biblia ; ei, ăsta e anu două mii... Ne-a trebuit răzbel, uite-l acum că ne iese pe nas...

— Dar ce, parcă ți-a trebuit dumitale sau mie ? zise Mihai înciudat, ridicându-se și el de jos.

— Apăi, nu nouă, ci mărimilor, ăloră de la cîrma țării. Nu-i bine să vorbim, că nu știi niciodată cum zboară vorba, urmă el șoptit, dar uite că bine-a zis cine-a zis : unu face, altu trage ! Aia e ! Apăi, cu sănătate și s-auzim de bine ! Mă duc prin vale, prin gară, că văd că pe aici, astăzi domnii americani nu ne-au adus nici o outoare...

Prinse papornița mai bine în mîină și porni printre pomii parcului, coborînd repejor pe o potecă ce ducea la cantonul părăsit. Mihai privi un timp în urma lui, apoi se hotărî să pornească chiar în clipa aceea către casă. Momentul era cît se poate de potrivit. Alarmă aeriană, bombardament intens, toată lumea stătea ascunsă prin adăposturi, nu-l putea vedea nimeni. Orașul era pustiu și în mod sigur n-avea să întâlnească nici măcar vreo patrulă sau vreun polițist.

6

Profesorul Vlad Gheorghiu venise în Turnu Severin în urmă cu cincisprezece ani, fiind transferat de la un liceu din Iași. Născut în Pitești, făcuse studiile liceale acolo, după care urmase facultatea în marele oraș al Moldovei, unde și rămăsese să-și înceapă cariera profesorală, îndată după primul război mondial. Era om drept și cinstit, nu putea suferi minciuna și înșelătoria. Mai bine să-i fi spus elevul că n-a învățat lecția pentru ziua aceea, decât să tragă cu urechea la ce i se sufla din bancă, sau să umble cu fițuici. Barem în privința emancipării timpurii a unora dintre copii ducea o adevărată luptă, atît cu ei cît și cu susținătorii lor. Nu admitea ca la ora lui elevul să vină cu frizură și cravată. „Aceasta, bre, îi o cinste numai pentru cei ce-au ajuns în clasa a opta ! decreta el de la catedră, cu degetul arătător ridicat în semn de ascultare. Voi, ăștia mai mititeii, umblați așa cum am pomenit și eu disciplina în școală : tunși și cu haina încheiată la gît !” Bineînțeles că se iveau proteste, comentarii, se argumenta că de ce, de pildă profesorul Oprăscu, de matematică, permisesse elevilor clasei unde era diriginte, clasa a șaptea-B, să poarte părul mare și cravată... La fel și profesorul Ștefănoiu... Atunci ? „Bine, bre, v-a dat domnul profesor Oprăscu voie, să vă fie de bine, umblați cum vi-i voia, numai la ora mea să veniți fără claie de păr, că altminteri vă scot afară din clasă !” N-aveau ce face elevii și se tundeau, însă îi purtau pică și de multe ori chiar îl bruftuluiau pe Mihai, care le era coleg. „Ce-are, măi, tat-tu cu noi, are impresia că-i Nero călare pe Roma ? De ce face altminteri de cum zic ceilalți ?” Mihai înălța din umeri, fără să știe ce să răspundă, și-și arăta zîmbind capul tuns chilug, dovadă elocventă că în școală nu există nici o excepție.

În perioada guvernării legionarilor, principiile lui Vlad Gheorghiu ajunseseră de pomină în școală. Nu admitea, de

pildă, ca pe cei câțiva elevi înscriși în „Garda de fier“, să-i vadă pe stradă, și cu atât mai mult la cursuri, îmbrăcați cu cămașa verde scoasă peste pantaloni. „Mă cimpanzeilor, troglodiților ! îi lua el la rost, prinzându-i zdravăn de urechi. Ștergeți-vă întîi nasul și după aceea apucați-vă de politică ! Nu știți anii de domnie ai lui Ștefan cel Mare și ziceți că voi o să scrieți istoria țării ? Mucoșilor ! Ia să nu vă mai văd la ora mea în cămășile astea scoase din izmene ! Ați înțeles ? Scurt ! Ori și izmenele le aveți tot verzi ?“ Bineînțeles că îndrăzneala lui n-a rămas fără urmări. N-a trecut mult și a fost chemat de două ori la inspectoratul școlar județean, unde un profesor tinerel, destul de bine legat și cu părul mare, l-a muștruluit zdravăn pentru insultele aduse mișcării legionare, după care i-a amintit conținutul circularei nr. 230882 din 1940 a Ministerului Educației Naționale care dădea „Frățiilor de cruce“ sarcina „educației“ elevilor, școala făcînd separat numai instrucția acestora. Zadarnic însă. Oricît s-a străduit tinerelul acela să-l convingă pe bătrînul profesor de pretinsa justete a dispozițiilor superioare, cu Vlad Gheorghiu tot n-a fost chip s-o scoată la capăt. Profesorul își susținea punctele de vedere cu tenacitate, nu renunța la nici una din concepțiile sale privind felul în care trebuie să se comporte elevii la școală, afirmînd în repetate rînduri că „politica nu e de nasul oricărui mucos“... Profesorul cel tinerel și cu părul înfoiat, enervat peste măsură, a schimbat pe dată tonul discuției, dar pe Vlad Gheorghiu nu l-au speriat nici amenințările și nici avertismentul că va fi îndepărtat din învățămînt. „Eu, dragii mei colegi — s-a adresat celor de la inspectorat care asistau la discuție — nu mă tem nici dacă ajung în împărăția întunecatului Hades, în adîncul pămîntului ! Vedeți domniile voastre, eu nu concep ca pe mine, profesorul Vlad Gheorghiu, să mă conducă din punct de vedere politic elevul Ciocîrdel, de pildă, din clasa a șasea, un destrăbălat și un golan notoriu, repetent și vagabond, care aruncă cu pietre în vitrinele evreilor și devastează ziua în amiaza mare casele unor oameni cinstiți și nevinovați. Dacă comportarea huliganică a acestui dezmațat se cheamă educație, apoi aprobați-o dumneavoastră, eu n-o aprob ! Bunul simț îmi dictează să întorc spatele unor asemenea specimene și chiar educatorilor lor !“ Cu fața aprinsă de supărare, congestionată, s-a

ridicat, și-a lua pălăria și bastonul de bambus și a plecat trîntind ușa, fără să spună bună ziua. A avut noroc că peste cîteva zile s-a terminat cu guvernarea legionarilor, altfel cine știe ce i s-ar mai fi putut întîmpla !

Vlad Gheorghiu se purta îmbrăcat modest, în haine ieftine dar curate, cu pantalonii totdeauna călcați și cămașă albă, scrobită. Intra în clasă cu un aer marțial, plin de o anumită gravitate, cu catalogul sub braț, se așeza tacticos la catedră, își scotea încet ochelarii cu ramă de aur și, pînă să le șteargă lentilele, privea cu ochii micșorați peste rîndurile elevilor, tăcut și aspru, fără să-i tresară măcar un mușchi pe obrazul totdeauna proaspăt ras. Zîmbea rar, făcea uneori și glume, însă fără să treacă măsura „bunei tactici pedagogice“, cum socotea el. Era zgîrcit în aprecierea cunoștințelor și totdeauna notele pe care le da elevilor nu treceau de șapte. De asemenea, se declara împotriva însușirii mecanice a materiei și nu era lecție unde să nu vorbească de zeci de ori despre o anume problemă care i se părea că nu s-a înțeles, devenind după părerea elevilor enervant și cicălitor. Dar cînd trecea la ascultare și vedea că nu se știe lecția, fără nici un fel de reținere dădea note doar între doi și patru, încît în clasă începeau pe dată văicărelile. Cît despre comentarii, afară, în recreație, acestea nu se mai sfîrșeau.

— Ce-ai făcut, Alexiule, la istorie ? îl auzeai pe cîte unul întrebîndu-și plin de curiozitate colegul din clasa paralelă.

— Ce să fac ? N-am cunoscut drumul celei de-a doua expediții romane și m-a tras „Vlad-Țepeș“ în țeapă cu un doi de m-a dărîmat !

— Îl avem și noi ora asta. Să știi că dă dracu-n turcii noștri ! Cu „Țepeș“ ăsta nu-i de joacă !

Îl porecliseră elevii astfel și aproape toată școala nu-i mai spunea decît „Vlad-Țepeș“. El aflase lucrul acesta, dar se făcea că nu știe nimic, socotind că fiecare elev este un bîrfitor și un nemulțumit cînd se situează printre cei din urmă la învățătură.

Cînd venise de la Iași și se instalase în casa de pe strada Aurelian din Turnu Severin, pe care o închiriasse de la un preot, copiii lui nu erau de loc răsăriți ca vîrstă. Mihai, mic

și dolofan, împlinise cinci ani, iar Dana abia începuse să meargă în picioare. Grijuliu cu educația lor, cu mare dragoste pentru ei, Vlad Gheorghiu le dăruia mult din timpul său liber, prinzându-se cu ei în joacă sau citindu-le povești din cărțile pe care le împrumuta de la biblioteca liceului. Seara, împreună cu ei și cu soția sa Ana, profesoară și ea, însă de muzică, la liceul de fete, ieșeau la plimbare prin grădina publică a orașului, unde într-un chioșc cânta uneori fanfara regimentului 95 Infanterie. Când se însera, ieșeau din grădină, treceau prin fața cafenelelor de pe „centru”, locul de promenadă al severinenilor, se opreau la restaurantul „Imperial” unde beau bere, mâncau alune și ascultau orchestra lui Victor Predescu sau pur și simplu se așezau pe o bancă sub castanii de pe bulevardul Carol ce ducea la gară, odihnindu-se și privind lumea care trecea în sus și-n jos prin fața monumentului Eroilor.

Când Mihai a terminat școala primară, a fost înscris să urmeze cele opt clase secundare la liceul „Traian” unde predă tatăl său, iar Dana a fost înscrisă la liceul de fete „Principesa Elena”, să fie sub supravegherea mamei. Băiatul învăța destul de bine, câțiva ani a fost chiar premiant, însă nu avea înclinații de a deveni slujitor al catedrei, fapt ce l-a mâhnit foarte mult pe tatăl său, care vroia să-l vadă un mare cercetător al monumentelor istorice din antichitate. Terminând liceul, Mihai și-a manifestat dorința să se facă ofițer, spre satisfacția mamei, care avea slăbiciune pentru uniformă militară, dar spre nemulțumirea tatălui care îi hărăzise în taină o altă meserie : aceea de profesor.

Așa că mama l-a susținut din răspuțeri să-și aleagă cariera armelor și a fost în culmea fericirii când a citit în „Universul” rezultatele examenului de admitere la Școala de ofițeri de infanterie, unde băiatul a reușit al zecelea din cei peste trei sute de candidați admiși. Și în timp ce Mihai lua drumul Capitalei, Dana urma mai departe liceul. Era o fată plăcută, veselă, cu mare predilecție pentru pian (cânta destul de bine câteva bucăți din repertoriul clasic), fapt care o făcuse pe mamă să se gândească a o îndruma în viitor către conservatorul din București, unde să-și desăvârșească talentul și cultura muzicală.

Cu zece ani în urmă venise în oraş şi sora profesorului Vlad Gheorghiu, Emilia, în vîrstă de treizeci şi doi de ani, încă nemăritată din pricină că era prea mofturoasă în alegerea bărbaţilor. Mică, slăbuţă, cu un coc mare, bogat, şi ochi albaştri ce-i luminau vesel obrazul, era o fire deschisă, plină de dezînvoltură, săritoare la nevoie şi cu foarte multă dragoste pentru copii. Venise din Piteşti, unde multă vreme fusese funcţionară la o bancă şi se aciuase în Turnu Severin, pe lîngă fratele său, profesorul, cu gîndul s-o sprijine, să-şi facă şi ea un rost în viaţă. După cîteva luni a intrat casieră la gară. A fost repede remarcată pentru bunăvoinţa şi conştiinciozitatea ei în serviciu, fiind apreciată şi stimată de întreg personalul staţiei. La serviciu se purta îmbrăcată în halat albastru, cu guleraş alb, scrobit, şi cum mergea repede, cu pas mărunţ, vioi, ai fi zis că e mai degrabă o elevă de liceu rătăcită prin staţie decît o funcţionară de vîrsta ei. Tot timpul ţinea între degete ţigara aprinsă, slobozind fumul pe gură cu o anumită graţie, parcă studiată, după spusele cumnatei Ana. La doi ani după aceea, într-o iarnă, l-a cunoscut pe Alexandru Nicoleanu, viitorul ei bărbat, contabil la Banca Naţională, cu care s-a căsătorit foarte repede. Noua familie a ocupat două camere şi un antreu într-o casă foarte veche de pe strada Horaţiu, proprietatea unei doamne pe nume Roza, fostă bucătăreasă aproape douăzeci de ani, pe un mare vas de pasageri, astfel că Emilia s-a văzut nevoită să se despartă de fratele ei şi de cumnata Ana, cu care convieţuise atîta vreme. Totuşi, îi vizita des, mai ales că-l iubea nespuse de mult pe Mihai, căruia îi accepta toate ştrengăriile, înveselindu-se odată cu el de poznele pe care le făcea. Îşi dorea un băiat asemenea lui şi iată că după doi ani l-a născut pe Costel, un drăcuşor de copil, neastîmpărat şi zburdalnic, care la cinci ani îl bătea de-l zvînta pe unul de opt, se căţăra pe toate gardurile, devenind totodată spaima pisicilor şi a cîinilor de pe strada Horaţiu pe care-i alunga cu pietre pînă departe.

— Am dorit un drac şi-am dat peste tat-su ! spunea deseori Emilia, mîndră de nebuniile lui Costel, pe care i le accepta întrutotul. Alexandre, să ştii că ăsta micu seamănă cu tine !

Dar Costel nu semăna nici pe departe cu tatăl său. Alexandru era o fire blândă, îngăduitoare, împăciuitor și supus ca o fată. Urmase liceul comercial în București, făcuse Academia Comercială tot în Capitală, lucrase câțiva ani la Banca Națională de pe Lipscani și apoi, după ce fusese mutat prin câteva orașe ale țării, se stabilise pentru totdeauna la Turnu Severin, unde-și întemeiase familia. Își iubea nespus de mult cumnatul, pe profesorul Vlad Gheorghiu, pentru care avea un deosebit respect și căruia îi dădea întâietate în toate discuțiile iscate în sânul familiilor lor. De asemenea, o stima pe Ana, femeie muncitoare și mamă devotată a celor doi copii, care, pensionată fiind în urma unei grele operații, continua totuși să muncească, dînd acasă lecții de pian celor ce se îndeletniceau cu muzica. Alexandru era și el o fire săritoare la fel ca nevastă-sa Emilia ; nu rareori renunța la timpul său liber și se ducea pe la Vlad să-l ajute ba la căratul lemnurilor pentru iarnă, ba la săpatul grădinii sau la cine știe ce altă treabă gospodărească.

În iarna lui patruzeci și doi a primit ordin de mobilizare și a plecat să-și caute regimentul de artilerie undeva prin stepele rusești, către Cotul Donului. Uneori, înainte de a fi mobilizat, spunea cumnatului său în discuțiile lor intime, seara, în fața unei cești de cafea :

— Dacă apuc să plec pe front, să știi, Vlăde, că nu mă mai întorc. Am impresia că războiul nu mă cruță...

— Vorbești prostii ! replica profesorul privindu-l compătimitor prin lentilele ochelarilor. Prostii...

— Nu, nu vorbesc prostii, îl contrazicea Alexandru. Dar vreau să-ți spun ceva...

— Ce anume ?

— Uite, stau cîteodată singur și reflectez, fie la birou, fie acasă, cînd prind cîte-o clipă de singurătate. Știi la ce concluzie am ajuns eu ? Războaiele n-ar mai avea loc dacă toți oamenii s-ar înțelege și nu s-ar duce să lupte. Așa este ?

— Așa este !

— În fond, crezi că războiul ăsta pe care l-a pornit Hitler are vreo justificare ? Sau are vreo justificare faptul că ne-am băgat și noi ca musca-n lapte în această horă a morții ?

— Uite ce-i, Alexandre, vorbea moale Vlad Gheorghiu, punându-i mîna pe umăr, iartă-mă dar asemenea discuții nu le pot duce. Eu, dragul meu, nu fac politică. Sînt profesor de istorie și atîta tot. Istoria consemnează fapte deosebite de-a lungul timpului, pe care le redă apoi generațiilor viitoare spre știință și bună prețuire. Ori istoria nu-i politică...

— Bine, Vlade, dar ca om, nu ca istoric, ca simplu om poți accepta situația asta care duce la dezastrul țării?

— Ți-am spus, dragul meu, eu nu fac politică, încerca să încheie discuția profesorul. Poate să ai dreptate, poate nu. Nu știu. Și nici nu caut să aflu un adevăr undeva deasupra cunoștințelor mele...

Atunci, iarna, în seara plecării, Alexandru se arătase trist, posomorît fără chef de vorbă. În gară, pe peronul acoperit de zăpadă, în vîltoarea viscolului care bătea cu putere, își îmbrățișase încă odată soția, copilul, dăduse mîna cu Vlad și cu Mihai, care veniseră să-l petreacă.

— Ai grijă de tine, Alexandre, îl povățuia mereu Emilia, abia stăpînindu-și plînsul. Nu sta în calea glonțului, nu face rău nimănui, că mare-i Dumnezeu și le vede pe toate. Ia seama să nu răcești...

Costel, mic și zgribulit în paltonașul lui negru, cu căciula vîrîtă adînc peste urechi, stătea lipit numai de taică-său și se juca nepăsător cu curelele raniței. Iar Vlad, în paltonul gros, îmblănit, tăcea îngîndurat, tropăind din picioare să se încălzească.

Alexandru a plecat și n-au mai aflat nimic despre el. După vreo șase luni, vara, a venit în oraș unul Vasiliu, căpitan rezervist într-un regiment de artilerie și, întîlnindu-l pe Vlad, i-a spus că cumnatul său a fost dat dispărut pe front. La auzul acestei triste vești, Emilia a plîns, s-a zbuciumat, a petrecut nopți de-a rîndul în nesomn și chin, pînă în noaptea primului bombardament al avioanelor americane, cînd acolo în gară, îngrozită de spaimă, mintea și așa slăbită de gînduri negre, i-a rămas rătăcită pentru totdeauna.

La sfîrșitul verii, în anul acela, a plecat și Mihai la școala militară. Au primit scrisori de la el din București, apoi după un timp din Germania, Franța, Italia și la urmă din nordul

Africii. De opt luni de zile însă se așternuse o tăcere prevestitoare de rău și-n jurul lui. Biata mamă nu știa ce să mai facă de durere. La îndemnul ei, Vlad s-a dus la colonelul Predoiu, comandantul „părții sedentare” a regimentului de infanterie și al garnizoanei, să se intereseze de soarta băiatului, a făcut apoi un drum chiar la București, la școala militară, să vadă dacă nu au vreo știre despre soarta celor trimiși să-și continue studiile în Germania, după aceea a trecut pe la legația germană... În zadar toată această osteneală. Nimeni nu știa nimic, nu putea da nici o relație. Evident, se eschivau de la un răspuns direct, categoric, ocolind adevărul sau pur și simplu înălțau din umeri: „De, e război, și-n război se întâmplă multe!”

Înțelegând că nu mai poate face nimic pentru a da de urma fiului dispărut, profesorul s-a întors acasă zdrobit, înfrânt, și din ziua aceea în odăile locuinței lui din strada Aurelian s-a așternut o tăcere ca de moarte. Nimeni nu mai scoate un cuvânt, nici măcar o șoaptă. Umblau cu toții în liniște, ca într-un cimitir, triști și îndurerați, cu grijă să nu facă nici cel mai mic zgomot, să n-o supere mai ales pe mama îmbătrânită în câteva zile cu peste zece ani. Vlad Gheorghiu pleca deseori în comuna Șişești, unde fusese evacuat liceul, pentru a încheia situațiile elevilor sau pentru a examina pe cei care urmau cursurile în particular. Se întorcea după câteva zile obosit și prăfuit, scîrbit parcă de tot ce-i în juru-i, cu umerii plecați ca sub apăsarea unor nevăzute greutăți. Auzea pași pe stradă și tresărea ori de câte ori cineva trîntea poarta. Sau deslușea glasuri dincolo de ea. Dar nu era el... N-avea chef de nimic, nu făcea nimic. Își petrecea timpul stînd în grădina din fața casei și răsfoind ziarele venite cu întârziere prin poștă. Dana se ducea zilnic să presteze „munca de război”, împreună cu elevii și elevele care rămăseseră în oraș, ajutînd la demolarea clădirilor distruse de bombardamentele aeriene, ale căror cărămizi sparte, grinzi sau pereți prăbușiți baricadau străzile. Cine lipsea de la această treabă nu primea adeverință și deci în toamnă nu se putea înscrie la școală. Venea tîrziu acasă, după prînz, uneori pe înserat, frîntă de oboseală, cu mîinile zdrelite și rochia îmbîcsită de praf, nemulțumită

că-și petrecea în felul acesta vacanța. De cum intra în odaie, căuta să înțeleagă dintr-o privire dacă în viața familiei se produsese vreo schimbare. Poate adusesse cineva vreo veste despre Mihai? Poate sosise vreo scrisoare rătăcită de la el? Sau poate... Dar nu, nu se întâmplase nimic deosebit. Ca în fiecare zi, toți își vedeau de treburile lor, umblînd tăcuți, cu ochii plecați, vinovați parcă de soarta celui dispărut.

Astfel treceau una după alta zilele, săptămînile... Treceau într-o monotonie apăsătoare, tristă, care măcina nervii, sufletele...

7

Starea de alarmă nu încetase încă. Undeva, în cealaltă parte a orașului, se mai auzeau încă răbufnirile surde ale bombelor ce continuau să cadă parcă fără oprire. Dar după un timp exploziile se răriră, apoi nu se mai auziră de loc. Se ridicau numai către înalt, plutind peste ruinele orașului, trîmbe de fum și nori cenușii de praf ca o ceață densă, grea. Avioanele, sclipind peste dealuri ca niște bumbi de argint, se îndepărtau acum cu fiecare clipă încît abia se mai deslușeau în zare cu ochiul liber. Și odată cu ele, zumzetul acela metalic și înfricoșător se pierdea tot mai mult peste dealuri, estompîndu-se cu încetul pînă ce nu se mai auzi. După cîteva minute sirenele prinseră a suna din nou, vestind supraviețuitorilor că primejdia trecuse. Și, ca la o comandă, de prin adăposturile săpate în parcuri sau în locurile virane, începură a ieși bărbați și femei, cu copiii de mîină, sub brațe cu pleduri, mici geamantane și bocceluțe, așa cum se pregăteau de fiecare dată pentru o eventuală pribegie. Se priveau speriați, cu fețe livide, trase, neliniștite, o clipă-două apoi își zîmbeau parcă fericindu-se din ochi pentru faptul că iată, trecuse și prăpădul acesta, erau sănătoși, teferi, și se puteau bucura de viață. Unii mai neîncrezători puneau palmele streășină la ochi și cercetau de la un capăt la altul cerul, să ia seama dacă într-adevăr primejdia trecuse sau nu, după care se închinau și zoreau la drum către casă.

— Cică au bombardat în jurul bazinului de apă, își dădea cineva cu părerea, oprindu-se în colțul primăriei.

Îndată cîteva zeci de curioși se și adunară în jurul aceleia, vrînd să afle cît mai repede vești, fie bune, fie rele, numai să le afle.

— Ce este ? Ce spune ?

— Zice că ar fi bombardat în jurul bazinului de apă...

— Nu, domnule, se arată un altul atotștiutor, avioanele au venit din direcția Cladovei, au trecut pe deasupra grădinii

publice și au lăsat bombele tocmai în jos, spre cartierul celălalt, ăl nou.

— Da de unde ! se auzi alt glas. Uite acum numai ce trecu pe aicea un birjar și spuse că în cartierul nemțesc, sus, către stadionul Angelescu, nu se mai ține cărămidă pe cărămidă.

— Ei, acum, unde-o fi dat, a dat, bine c-am scăpat cu viață. Haideți către casele noastre, să vedem dac-om mai recunoaște locurile...

În trecerea sa prin oraș, Mihai prindea din mers, fără să vrea, toate aceste discuții. Nu se oprea însă să asculte totul. Nu că nu l-ar fi interesat, dar nu vroia să se arate în calea oamenilor. Cine știe cine l-ar fi putut recunoaște și l-ar fi denunțat imediat. Regreta că nu pornise spre casă chiar de la începutul bombardamentului ; nu l-ar mai fi surprins acum încetarea alarmei pe drum. Iată, de prin șanțuri, de prin parcuri, de după case apăreau grupuri-grupuri de oameni ce se îndreptau zoriți către centrul orașului.

Cu grijă să nu fie văzut, tăie parcul în două, ținând-o tot prin umbra pomilor. Jos, în vale, către dreapta, se înșiruiau atelierele Șantierului naval, iar în continuare portul cu magaziiile și pontonul. Prin desimea frunzișului se zărea sclipind apa Dunării, ce vălurea ușor în lumina soarelui. Mihai ieși cu multă precauție în aleea principală a parcului, apoi trecu aproape în fugă pe lângă monumentul Eroilor. O clipă stătu locului, mai mult ascuns după tulpina unui copac, să-și tragă răsuflarea. Se simțea obosit. Inima îi bătea cu putere. Își roti ochii în jur — după doi ani de absență, revedea locurile pe unde altă dată se plimbase cu băieții și fetele de vîrsta lui. Parcul rozelor, numit astfel de severineni pentru bogăția trandafirilor săi, nu mai avea farmecul cunoscut tuturor. Boschetele neîngrijite, năpădite de iarba crescută sălbatic și văduvite de gingășia petalelor, se uscaseră. Păreau niște măracini. Din loc în loc se vedeau gropi adînci făcute de bombe și șanțuri săpate drept adăpost în vechile ronduri de flori. Peste ele bîrne putrede aruncate de-a curmezișul. Pietrișul aleilor fusese luat de ape, împrăștiat. Iar arcadele de lemn, vopsite în verde, ce susținuseră pe vremuri trandafirii cățărători, erau acum

rupte, prăbușite la pământ. Totul arăta trist, lipsit de viață, asemenea unor locuri părăsite, singuratice.

Mihai întoarse capul și privi spre bulevardul care începea de la gară și ducea către centrul orașului. Și acesta era pustiu. Asfaltul pe care-l călcau în plimbările lor zilnice localnicii, mergînd încet pe sub umbra bătrînilor castani, era acum murdar, acoperit de grămezi de moloz și cărămizi sparte, de cio-buri și tinichele smulse de la clădirile lovite de bombe. Iar casele, care altădată se înșiruiău cochete și sobre în eleganța lor, cu ferestre mari, luminoase, deschise spre Dunăre și cu grădini încărcate de flori, fuseseră distruse la rînd, nemilos și sălbatic ; nu mai rămăseseră din ele decît ziduri ciuntite, negre, cu tavanuri prăbușite și acoperișuri smulse, năpădite ici-colo de bălării.

În clipa aceea se auzi pe bulevard motorul unei mașini. Un claxon țipa strident pe mai multe tonuri, cerînd să i se facă loc mașinii prin mulțimea ce se îndrepta spre case. Instinctiv, Mihai întoarse capul. Pe sub coroanele castanilor gonia un „Mercedes“ albastru, decapotabil, condus de un subofițer neamț. În spate, în uniforme lor verzi-cenușii, un locotenent-colonel cu ochelari și un căpitan roșcovan, stăteau înțepeniți în canapele, îndesîndu-și din cînd în cînd pe cap caschetele înalte, cu grijă să nu le zboare vîntul. Zărindu-i, Mihai se trase înfrigurat înapoia copacului. „Într-adevăr, în oraș sînt nemți, gîndi el, cuprins de un sentiment de teamă în timp ce urmarea cu privirea mașina ce zbura pe bulevardul umbrît de castani. Trebuie să mă feresc... Trebuie... Fără îndoială că ăștia de aici au primit ordin să mă urmărească și să mă aresteze. Am fost doar înrolat în armata germană. Și același ordin l-au primit de bună seamă și autoritățile române... Dar dacă... Nu, nu, își luă el seama, evadarea mea a fost sesizată, am fost doar un deținut înmatriculat, e imposibil să nu fiu căutat. Chiar aici, la mii de kilometri de Bremen, sînt căutat... Își pot da seama că nu m-am aciuat nici la partizanii iugoslavi și nici la cei slovaci, bănuiesc că e posibil să fi venit acasă. Și atunci un ordin telegrafic a zburat și către Turnu Severin : *Urmăriți, prindeți și arestați pe deținutul... evadat... Brr, ce groaznic ! Groaznic !*“

Mihai simți că-i cuprins de-un fior de gheață. Se închipuise pentru o clipă înapoi între sîrmele cu curent electric ale lagărului de la Bremen sau în vreo celulă umedă din închisorile gestapoului. Cunoștea regimul detențiunii germane. În școala militară de motomecanizate fusese închis în repetate rînduri pentru indisciplină, pentru neexecutare de ordin și insultarea superiorului... Ultima dată fusese închis la Bremen pentru motivul că intenționase să ajute unui deținut să evadeze și dăduse și două palme unui subofițer german. „Nu, mai bine mort decît arestat. Și dacă vreau să trăiesc — își zise el cu hotărîre — trebuie să fiu cu ochii în patru !“

Gîndind astfel, se desprinsese de lîngă tulpina copacului și porni cît mai ferit, de-a lungul bulevardului, către casă. Zăpușeala creștea tot mai mult. Soarele încălzea puternic și căldura muiase asfaltul trotuarelor. Prin dreptul clădirii teatrului, un convoi puțin obișnuit îi tăie calea : o trăsură veche, hodorogită, lăsată pe arcuri și trasă de un cal costeliv, urmată de trei furgoane militare, cu roți înalte, transportau în mare grabă către spital mulțime de răniți, femei, bărbați și copii, îngrămădiți de-a valma unii peste alții, ale căror țipete sfîșiau văzduhul. Un gardian înalt, voinic, cu fața buhăită și mustați mari, răsucite către vîrf, încerca să facă ordine, îndepărtînd pe curioșii ce se apropiau să vadă muribunzii.

— La o parte, cetățeni, faceți loc, faceți loc ! ordona el autoritar, înălțînd bastonul negru de cauciuc. Ce belîți ochii așa ? Circulați ! Aștia nu e maimuțe de la circ, e oameni ca și voi, nenorociți !...

Mihai traversă repede bulevardul, intră pe strada maior Strehăianu, locul de plimbare al severinenilor prin fața cafenelelor și rămase de-a dreptul uimit de cele ce i se înfățișară înaintea ochilor. Marile clădiri ale orașului, ridicate în centru, în care se aflaseră principalele instituții și localuri publice, nu mai erau în picioare. Banca Mehedințiului și toate casele din juru-i erau acum la pămînt. Hotelul „Regal“, hotelul „Traian“, liceul comercial de băieți, hotelul „Europa“, o sumedenie de prăvălii, cafenele, restaurante, tot ce marcase cu cîteva luni înainte perimetrul vechilor clădiri din fața primăriei, erau acum numai ruini. Parcul din mijlocul acestui peri-

metru în care se afla impunătoarea statuie a lui Traian, era și el răvășit de bombe ; peste boschetele pîrjolate de arșiță și peste fostele ronduri de flori zăceau culcați stîlpi de telegraf, se vedeau bucăți de tablă smulsă de pe acoperișuri, cioburi de sticlă și resturi de tencuială, iar din loc în loc gropi imense ce se căscau hîde, înconjurate de bălării. Mihai privea totul din fugă, se cutremura pînă-n adîncul ființei lui de această priveliște sumbră urmîndu-și neostenit alergarea către casă, cu gîndul să fie cît mai de grabă între ai săi. Îndată o coti la dreapta pe strada Aurelian, o stradă liniștită, pavată cu pietre de rîu și mărginită de trotuare acoperite cu dale pătrate de ciment. De o parte și de alta se înșiruiau case vechi, înalte, cu ferestrele zăbrelite în cruciș de scînduri, cu zidurile afumate, unele fără acoperișuri sau distruse de bombe, pînă în temelii. Peste tot mirosea a ars, a funingine și a vopsea în-cinsă. Prin curți — bălării crescute sălbatic, mobilă spartă, moloz și grămezi de cărămizi cu tencuială dezghiocată. Trecînd pe lîngă biserica Maioresii, în dreptul unei străzi ce urcă în pantă către calea Traian (sau Strada Mare — cum îi spun severinenii), arteră comercială principală, Mihai rămase deodată locului. O mulțime de oameni era adunată în fața unei case cu etaj care, lovită în plin de o bombă ardea ca o torță uriașă. Acoperișul de tablă, cu grinzile negre cuprinse de flăcări, era prăbușit mai mult de jumătate. Prin ferestrele înalte răbufneau limbi de foc și nori de fum. Pe ușa deschisă a unui balcon, doi bărbați numai în cămăși, cu mînele suflecate, negri de funingine, aruncau în stradă lucrurile ce se mai puteau salva în clipele acelea : perne, saltele, haine, geamantane. În curte o femeie țipa ținîndu-se cu mîinile de cap și cerea celor din jur ajutor să-și mai poată salva și ea cîteva lucruri din casă. Altă femeie, în stradă, căzută la pămînt, plîngea cu sughițuri, smulgîndu-și părul din cap de durere că nu-și aflase copilul pe care-l lăsase în casă cu un ceas înainte.

— Am plecat să iau uleiul pe bon, se jelea ea, m-am dus tocmai în vale la Economatul funcționarilor publici, și m-a prins prăpădul pe drum... și copilașul în casă... cu fereastră deschisă...

— Dar bărbatul unde-ți este ? o scutură de umăr o bătrână care-i punea mereu comprese cu apă rece la tâmple.

— E la serviciu, unde să fie... Îi comisar-ajutor... Anghelescu, Anghelescu îl cheamă... Dați fuga careva să-l chemați... Of, doamne, zilele mele... Copilașul meu...

Mihai se băgă și el în mulțime să vadă ce se mai întâmplă și într-adevăr, casa care ardea îl impresiona profund. Se prăbușeau în flăcări giurgiuvele, grinzi, cu trosnete seci, se auzeau plînsete sfîșietoare, strigătele bărbatilor care alergau cu căldări cu apă, încercînd să oprească într-un fel pîrjolul. În jur aerul plin de funingine era încins, pălălaia se înălța tot mai sus amenințînd clădirile vecine, iar lumea privea neputincioasă învățată cu asemenea dureri ce le încerca în fiecare săptămîină.

Deodată, un băiețaș din mulțime dădu un strigăt, arătînd cu mîna către plopul înalt ce scăpase ca prin minune în fața casei bombardate.

— Ia uitați-vă ce se zbate colo-n vîrf plopului ! O pasăre cu aripi roșii... Uite că-i gata să cadă printre crengi la vale...

Toți cei adunați pe trotuar priviră într-acolo cu mîinile streășină la ochi. Într-adevăr, printre crengile destul de stufoase ale plopului, sus, către vîrf, se zbătea ceva, ce nu aducea însă a pasăre. O flamură roșie parcă luneca în jos, printre frunze. Se zărea și ceva alb...

— Nu-i pasăre, domnilor ! zise un invalid din mulțime, un om între două vîrste, neras și cu ochi bulbucăți. Era îmbrăcat încă în uniforma militară, dar cu capul descoperit ; la o cheutoare a vestonului avea prinsă destul de vizibil o panglică a „Crucii de fier“. Ce, așa arată o pasăre ? făcu el contrariat. Să fim serioși...

— Ba pasăre este !

— Nu, nu este, are dreptate dumnealui... intră și un bătrînel în vorbă.

Atunci, parcă pentru a confirma sau infirma părerile unora și altora, căzu din plop la picioarele celor adunați în juru-i, un pantof de lac, scorjit, mic, de copil. Invalidul scăpă îndată cîrja, se aplecă cu greutate și-l ridică de jos.

— Acolo, sus, e un copil ! zise careva din mulțime.

— Ei, cum să fie un copil ? Ce caută copilul acolo ?

— Uite că e un copil. E al domnului comisar. Îl cunosc după jachetică...

— Doamne, dumnezeule, scapă printre ramuri și zob se face !

Nevasta comisarului-ajutor se repezi, luă pantoful, îl strânse la piept și începu să țipe mai avan ca înainte, privind într-una către vârful plopului.

— Copilul meu ! Copilul meu ! gema ea cuprinsă de disperare. Uite-l cum se prăpădește ! Săriți, oameni buni !... Săriți ! Ajutor ! Ajutor !

Părul despletit îi căzuse peste ochi, iar privirea i se tulburase. Lumea comenta în fel și chip această nemaipomenită întâmplare. Suflul bombei smulsese copilul din odaie și-l proiectase drept în ramurile copacului de care rămăsese agățat printr-o împrejurare fericită. Dar copilul nu scotea nici un țipăt, nu vorbea, ci numai se zbătea pesemne în neștiință, contuzionat. I se zărea prin frunziș o mînuță spînzurată și capul lăsat într-o parte, de parcă el însuși s-ar fi pregătit să coboare, dar nu putea.

— Urcați-vă careva, oameni buni ! îndemna bătrîna care se îngrijise pînă atunci de mama copilului. Un bărbat mai cu curaj...

— Aici nu-i vorba de curaj, intră în vorbă invalidul abia menținîndu-și echilibrul între cîrje. E nebunie curată să se urce cineva în plopul ăsta. Ia vedeți numai cum i-a retezat o schijă din tulpină... Acu-acu se prăbușește...

Lumea curioasă, se îngrămădi și mai mult în jurul plopului, apoi, văzînd că într-adevăr, copacul avea la rădăcină o tăietură destul de adîncă, făcută parcă de un fierăstrău, începu a se da de-a-ndăratelea. Unii mai fricoși chiar plecară, de teamă să nu cadă plopul peste ei.

— Feriți-vă, fraților, că nu știți în ce parte se prăbușește...

Deznădăjduită, femeia cu părul căzut peste ochi se năpusti în disperarea ei și prinse tulpina copacului în brațe. Încercă apoi să se cațere, dar abia puse un picior pe coaja trunchiului

că talpa îi alunecă, mâinile i se desprinseră și se prăbuși nepuțincoasă pe caldarîm. Izbucni apoi într-un plîns năvalnic, lovind cît putea de tare cu palmele pietrele din pavajul străzii.

— Ce dumnezeu, aveți inimă de iască ? sări cu gura bătrîna către cei cîțiva bărbați, care mai rămăseseră la oarecare distanță să vadă ce are să se întîmple. Ptiu ! Așa oameni n-am văzut de cînd mama m-a făcut !

— Să se ducă cineva și să cheme pompierii cu scara lor cea mare, zise o altă bătrîna ce stătea mai de-o parte. Că pompierii vin la treburi de-astea.

— Ce să facă pompierii ? se miră invalidul întorcîndu-se către femeie. Dumneata nu vezi că plopul n-are stabilitate ? He-hei, dacă nu era beleaua cu tăietura la rădăcină, uite, așa cum mă aflu, mă cățaram chiar eu pînă acolo sus... Am fost în război în situații mai grele, nu ca asta...

Și, ca să atragă tuturor atenția asupra vitejiei sale, își scutură cu degetul o urmă de praf imaginară de pe panglica medaliei fasciste prinsă la cheutoarea vestonului și privi roată în jur, plin de o anumită importanță.

Mihai asista la toate aceste discuții vădit nemulțumit de pasivitatea cu care toți cei din jur priveau la nenorocirea femeii. Desigur, dacă n-ar trebui să treacă atît de neobservat, s-ar oferi primul, fără a mai sta pe gînduri, să salveze copilul. Dar făcînd acest lucru, de bună seamă că toți ochii s-ar aținti asupra lui și poate că s-ar găsi cineva care să-l recunoască. Trăise doar în oraș, întîlnise atîta lume, mulți îl cunoșteau prin tatăl său, profesorul Vlad Gheorghiu. Tot chibzuind astfel, zări deodată la doi pași de el, un tînăr ce abia sosise și care cerea explicații celor de față, neștiind ce anume se întîmplă. Era înalt, slăbuț, tuns chilug, purta o cămașă militară, fără guler, și niște pantaloni bleumarin, uzați.

Mihai îl văzu pe tînăr cum cercetează cu atenție înălțimea plopului și cum se apropie apoi, lovind de cîteva ori trunchiul cu palma, chiar deasupra tăieturii, de parcă ar fi vrut să-i încerce trăinicia. După aceea, tăcut, urmărit de privirile celor din jur, se trase lîngă un zid, își scoase bocancii soldățești, scofîlciți și-i aruncă pe trotuar.

— Te urci dumneata ? îl prinse de umăr invalidul.

— Da, am să mă urc eu...

Cei ce priveau mai de departe se apropiară, curioși să vadă ce ispravă va face noul venit. Stăteau pe trotuarul vecin, la umbra unei case, înșiruiți ca într-o tribună oficială pentru a asista la o demonstrație a curajului. Din casa cuprinsă de flăcări ieșea acum un fum gros, negru, iar în aerul încins al amiezii pluteau nori de funingine îngreunând respirația. Dar oamenii nu se clinteau. Dimpotrivă, numărul curioșilor veniți de pe străzile vecine creștea tot mai mult. Unii stăteau cu batisatele la gură, ochii le lăcrămau din pricina fumului, dar nu se îndurau să plece. Alții se așezaseră pe lângă ziduri, la umbră și discutau în șoaptă, fără să-și ia ochii de la tânărul care, desculț, se apropiase de plop și începuse să se cațere cu ușurință pe trunchiu-i scorojit. Atunci sosi și comisarul-ajutor Anghelescu, un bărbat voinic, gras, cu pîntec rotund și ceafă puternică. Uniforma neagră părea să pleznească pe trupu-i voluminos. Fața-i roșcovană, parcă pătată de rugină, era lac de sudoare. Eghileții albi îi atârnavă pe pieptii vestonului în neorînduială, rupti și scămoșați de parcă atunci ar fi scăpat dintr-o încăierare. Cravata neagră n-o mai avea la gât, îi spînzura într-unul din buzunarele vestonului, iar cămașa albă, deschiată, lăsa să se vadă un gât gros ca de taur, peste care era nevoit să-și treacă deseori batista, să-și șteargă transpirația.

— Arde casa, domnu'sef ! zise invalidul și se înclină slugarnic în chip de salut. Dîndu-se aproape de polițist, vru să mai spună ceva, dar în clipa aceea se auzi o troznitură ca de trăznet, urmată de o răbufnitură puternică ; jerbe de scînteii izbucniră deodată spre înalt, asemenea unor artificii, plutind prin norul de fum.

— Domnu'sef, interveni tot slugarnic invalidul, căutînd a-l prinde de braț pe polițist, s-a dus dracului tavanul din partea ailaltă...

— Lasă-mă, domnule-n pace ! se răsti comisarul-ajutor și, scoțîndu-și repede vestonul, îl agăță de un gard, semn că-i gata să treacă la treabă. Unde mi-e nevasta ? Copilul ? se întoarce el, privind disperat în juru-i... tu-i biserica mamei ei de viață ! Elviro ! Unde ești, Elviro ! Ia uite și la ăla cum se urcă-n plop... ridică el privirea către tânărul ce înainta acum destul

de anevoie către vârful copacului, strecurându-se prin frunzișul des. Unde dracu' te duci, mă, neghiobule ? Să-i culegi poamele ?

Cineva îi spuse că nevasta lui e într-o curte vecină, a leșinat de două ori pînă acuma, iar copilul e tocmai în plop sus, unde l-a zvîrlit suflul bombei care a lovit casa. Pesemne că trăiește, deoarece se zbate acolo între ramuri. La început n-a vrut nimeni să se urce după el, că-i plopul aproape tăiat de la rădăcină, dar s-a oferit tînărul acela...

Anghelescu rămase o clipă năuc. Parcă-l izbise careva în moalele capului cu o măciucă. Cum ? Copilul lui e acolo... sus ? Bine, dar cum... Un curent electric îi străbătu pe dată întreaga ființă. Se cutremură. Ochii săi verzi se măriră ca de o cumplită spaimă. Apoi după o clipă, revenindu-și privi repede în sus, dînd capul pe spate cu palma streașină la ochi, să vadă mai bine. Tînărul ajunsese în vârful plopului. Se ținea cu mare greutate de un ram gros, iar cu mîna dreaptă încerca să prindă copilul, să-l ia în brațe. Nu reușea însă în nici un fel.

— Trăiește, domnule ? strigă de jos comisarul-ajutor, punînd palmele pîlnie la gură. Cînd și cînd, trăgea agitat de bretelele pantalonilor, gata parcă să le rupă ; simțea că în clipele acelea trebuia să facă ceva și nu știa ce anume. Vorbește, domnule, cu el... Îl cheamă Mircea... Ia strigă-l dumneata... Strigă-l... Mircea. Vorbește-i blînd că răspunde... Ei, ce zici, trăiește ?

— Trăiește ! veni răspuns din vârful plopului. E mai mult speriat. Numai că trebuie să-mi vină cineva într-ajutor. Nu-l pot coborî singur...

— Mda, să se mai urce careva, făcu comisarul-ajutor și privi în juru-i să vadă cine ar mai putea face treaba asta. Eu m-aș urca, dar...

— Cade copacul, domnu' șef ! zise invalidul și zîmbi ușor, ferit, ca să nu-l supere pe polițist. La greutatea dumneavoastră... Și-așa nu vedeți plopul cum se clatină ? Nu știu cine s-ar mai încumeta...

— Zău, domnule Vărzaru, iartă-mă, te-am repezit adineaori, sînt cam nervos, căută a-și cere scuze comisarul-ajutor, adresîndu-se pe un ton politicos invalidului. Îl cunoștea, avu-

sese doar prăvălie pe Strada Mare, apoi deschisese o bodegă unde cînd și cînd Anghelescu se mai răcorea cu cîte-o țuică rece și castraveciori murați de la gheață. Ai fost aici, domnule Vărzaru, cînd s-a întîmplat nenorocirea ?

— Nu, n-am fost, mărturisi amical invalidul, eram pe Strada Mare. Am văzut lumea adunată și am venit și eu...

— Hei ! Cine-mi vine-n ajutor ? strigă tînărul din vîrfurile copacului, care nu era altul decît caporalul Tudor Dincu. Fusesse la ședința organizației U.T.C. și, cum trecea către casă să-și schimbe hainele civile, văzuse nenorocirea și se oprise. Hei ! Nu se-aude ?

Nici unul însă, dintre cei de jos, nu se încumeta să dea vreun răspuns. Unii chiar începuseră a pleca, să nu fie solicitați de comisar la o treabă atît de primejdioasă. Nu-l puteau refuza, dar nici nu riscau... Anghelescu privi roată în jur, căutînd din ochi un binevoitor, dar nu se oferea nimeni.

Mihai se ferise pînă atunci să dea ochii cu omul ordinei publice, temîndu-se ca acesta să nu-l recunoască. Dar în situația aceea comisarul era prea disperat ca să se mai intereseze de altceva. Așa că nu mai stătu pe gînduri. Cum era milos din fire, — nu putea suferi să știe oameni în nenorocire, pradă unor întîmplări tragice, neprevăzute, cu atît mai mult fiind vorba de copii, — își făcu hotărît loc printre oameni, prinse tulpina copacului în brațe și, în cîteva minute, ajunse sus. Peste puțin coborîră amîndoi, el și Dincu, sfîrșiți de oboseală. Mihai, lac de sudoare cu părul lui mare, netuns căzut peste ochi și cămașa murdară scoasă afară din pantaloni, ținea în brațe un băiețaș de 4—5 ani, alb la față ca varul, ce suspina ușor privind speriat în toate părțile. Jacheta lui roșie era sfîșiată iar mînuțele îi tremurau de parcă îl prinseseră frigurile. Caporalul cu fața aprinsă și palmele zdrelite, își făcu loc printre oameni și, tăcut, de parcă săvîrșise o treabă obișnuită, se duse lîngă zid unde-și încălță liniștit bocancii. Se îndreptă apoi de șale și cu dosul palmei începu să-și șteargă încet, fără grabă sudoarea de pe frunte.

Comisarul-ajutor Anghelescu, cu mîinile tremurînde, luă repede copilul din brațele lui Mihai, îl cercetă atent pe toate părțile, vorbindu-i cu blîndețe, să-l liniștească, și, bucuros că

era nevătămat, începu să-l joace, cîntîndu-i și Țopăind cu el ca un urs. Dădu apoi copilul în brațele unei femei și vesel, bine dispus se întoarse spre Mihai :

— Mă, băiete, ia cheamă-l și pe vagabondu celălalt, să vă cinstesc. Bravo, ați făcut treabă bună...

Zicînd acestea, începu a se scotoci prin buzunare după bani, vîrînd adînc mîinile pînă la coate, de parcă ar fi căutat cine știe ce lucruri minuscule într-un sac fără fund.

Mihai îl privi cîteva clipe cu dispreț, făcîndu-se a nu fi auzit chemarea și dădu să plece, dar invalidul îl prinse de mîna și, întorcîndu-se către caporal, îl strigă și pe el :

— Hei, domnule, te cheamă domnu' șef... Stai, domnule și dumneata, unde te grăbești așa ?

Mihai rămase cam nehotărît locului, vădit nemulțumit de intervenția invalidului și de faptul că era nevoit să mai stea în fața comisarului-ajutor.

Tudor Dincu veni și el cu pas moale, parcă lipsit de vlagă și se opri lîngă Mihai. Îi zîmbi șters, obosit și-i întinse mîna.

— Îți mulțumesc, ești un om curajos. Și cu inimă...

— Ca și dumneata...

În acest timp, fără să-i privească, grăsunul comisar nu mai sfîrșea cu scotocirea buzunarelor. Scoase la repezeală jumătate de țigară mototolită, niște hîrtii, cravata, apoi un nasture mare, alb, o batistă murdară și în sfîrșit găsi o monedă de o sută de lei. O privi pe toate părțile, apoi o întinse celui cu cămașă militară și pantaloni jerpeliți.

— Ține, mă, pentru amîndoi, și să fiți sănătoși. Azi ați cîștigat un băn prin muncă cinstită. Bravo...

Fața roșcovană a comisarului-ajutor era numai lumină. Zîmbea mărinimos, patetic, cu acel aer de superioritate pe care i-l dădea funcția de polițist. De obicei pe vagabonzi îi prindea, îi bătea și-i zvîrlea în beciul arestului. Acum, iată, putea fi și alt om... Îi ajuta cu bani... Cu o sută de lei.

— Hei, mă, nu iei banii ? stăruie el, adresîndu-se lui Dincu. Mă ții cu mîna întinsă...

— Mulțumesc, domnule comisar, zise caporalul în timp ce, nehotărît luă monedă și o băgă în buzunar. Nu era cazul. Pen-

tru ce-am făcut noi poate ați face și dumneavoastră vreun bine, altuia, vreodată...

— Ei, lasă că bine am făcut și fac eu la toată lumea, răspunse plin de sine comisarul, bătându-l prietenește cu palma pe umăr. Sînt eu mai al dracului cu ați de tulbură ordinea publică, dar încolo...

— Să trăiți, domnu' șef !

— Mergeți cu bine...

Dincu duse două degete în dreptul frunții în chip de salut, îi făcu un semn din ochi lui Mihai, după care strecurîndu-se printre oameni, se îndepărtă grăbit. Mihai îl urmă. Comisarul-ajutor Anghelescu privi o clipă după ei, ironic, batjocoritor, apoi plescăindu-și buzele groase, zise :

— Uite-ai dracului vagabonzi ! Cît pe-aci să nu ia banii... de parcă trăiesc pe picior mare. Dacă-i bagi la zdup și le dai vreo doi pumni să le vină disciplina la cap, zic că-s om rău...

Îi urmări un timp cu privirea, aspru, amenințător, după care se întoarse și se duse degrabă în curtea vecină să vadă ce face nevastă-sa.

Un val de fum, negru, dens se vălătucea peste case, iar scînteile zburătăceau ca niște licurici în amiaza fierbinte de vară.

8

Închise cu grijă poarta și stătu o clipă locului, privind către curțile vecine, să vadă dacă nu l-a zărit cineva întrînd. Dar în jur casele erau tăcute, pustii, cu ferestrele oblonite. Se vede treaba că unii dintre locatari părăsiseră pentru totdeauna orașul, plecînd undeva la țară, iar alții, care se încumetaseră să suporte urgia bombardamentelor, fugiseră în dimineața aceea pe cîmp sau în pădurea Crihala și încă nu se întorseseră acasă.

Cu inima bătîndu-i puternic la revederea casei părintești, după o absență atît de îndelungată, Mihai alergă pe lîngă zidul acoperit cu iederă și se opri pe scările verandei. „Or fi acasă, tata, mama ?” Apăsă clanța ușii de fier. Era încuiată. Ciocăni de cîteva ori cu degetul îndoit în geamul din dreapta, acolo unde știa că e dormitorul părinților. Așteptă o secundă, dar nu răspunse nimeni. „S-au dus să se ascundă în vreun adăpost, la marginea orașului, gîndi el, nemulțumit că întîrzie clipa revederii. Sau poate că au plecat undeva la țară ?”

Înciudat, coborî treptele de piatră și-și roti ochii peste curtea în care copilărise. Întîlnirea cu locurile lui de joacă, de odinioară îl înduioșă. Nimic nu se schimbase aici. Nucul cel mare, de care spînzurase multă vreme leagănul, se înălța tot falnic și umbros în fața casei. Lîngă tulpina lui, cușca cîinelui, acoperită cu tablă (o lucrase unchiul Alexandru într-o toamnă), avînd în jur paie răvășite și resturi de mîncare, stătea singuratică. Unde-o fi Haiduc, lăptosul ? Mai trăiește oare ? Poate că rătăcește pe undeva pe stradă. Grădina, altă dată înveselită de panseluțe și petunii, era acum de nerecunoscut. Rondurile erau stricate, florile pîrjolate, călcate parcă în picioare, amestecate cu pămîntul aspru și zgrunțuros. Crescuseră pe lîngă gard buruieni înalte printre care se vedeau ciugulind două găinușe. Mai încolo, la umbra viței de vie, zări masa la care mîncau vara toți ai casei ; avea tăblia tot verde, dar

spartă, cu vopseaua scorojită și picioarele noroite cum o stropiseră ploile. Stătea într-o rînă, gata să se prăbușească. Dincolo de ea era întins un șezlong, cel în care după-amiezile stătea tatăl și corecta în liniște tezele ce se înălțau teanc alătura pe un scaun. Acuma șezlongul se odihnea singuratic, la umbra... Ba nu ! Pe spătarul de pînză se vedea culcat un cap, cu păr bogat, argintiu...

Mihai tresări. „Cine să fie oare ? se întrebă el neliniștit și porni cu pas șovăielnic către umbrarul viței de vie. Poate că e mama. Am să merg ușor, să n-o sperii...”

Călcînd în vîrful picioarelor, ocoli masa, veni înaintea șezlongului, dar rămase deodată înmărmurit cu răsufierea tăiată. Nu, nu era mama. În fața lui se afla o femeie, îmbrăcată într-o rochie de stambă, veche și decolorată, în picioare cu niște tîrligi de postav. Stătea culcată în scaunul de pînză, cu capul pe spate, visătoare, cu un zîmbet împietrit în colțul gurii. Absentă, privea cerul, prin frunzișul viței de vie. Cearcane vineții îi umbreau ochii albaștri. Avea fața palidă, suptă, iar buzele subțiri erau roșite neîndemînatice și grosolan cu foiță ; părul albit și lăptos și-l prinsese cu cîteva agrafe pe lîngă urechi, ceea ce îi dădea o înfățișare caraghioasă, de păpușă cu perucă prost fixată pe creștetul capului.

— Doamne, dar asta e tanti Emilia ! zise Mihai și cu pas șovăielnic se dădu mai aproape, să fie văzut. Sărut mîna, tanti, i se adresă el reverențios, ce faci matale ?

Femeia tresări, se ridică de pe spătarul de pînză și întoarse privirea spre străinul din fața ei îmbrăcat ca un cerșetor. Ochii ei mari, plini de mirare și neliniște, îl măsurară de sus pînă jos de cîteva ori, în tăcere, apoi întoarse capul fără să-i mai dea vreo atenție.

— Nu mă cunoști, tanti ? stăruie băiatul și, aplecîndu-se, încercă să-i prindă mîna ca să i-o sărute. Dar Emilia, speriată, și-o retrase, ducînd-o repede la spate, ca într-o apărare.

— Eu sînt, Mihai, nepotul matale...

În ochii dementei se aprinse pentru o clipă o luminiță ce se reflectă alb pe chipul palid și slăbit ca după o grea suferință. Zîmbetul din colțul gurii crescuse. Fruntea i se descreți.

— M-am întors, tanti Emilia, urmă el blînd, de parcă vorbea unui copil. Unde-i mama ? Dar tata ? Văd că ușa din față e încuiată...

Femeia nu răspunse. Continua să-l privească în tăcere, cu aceeași luminiță vie în ochi și cu zîmbetul pietrificat în colțul gurii. Apoi, după cîteva clipe, ca și cînd și-ar fi amintit de ceva, se ridică, își potrivește rochia pe trupul slab ca o nuia și, tîrșîindu-și tîrligii de postav cu talpă de cauciuc, plecă încet, către fundul curții, pășind dreaptă, cu fruntea sus, stăpînită de un aer grav, de nerecunoscut. După puțin, se opri în luminișul dintre caiși, cu mîinile la spate și, înălțînd privirea, cercetă cerul de la un capăt la altul, lung și stăruitor. Căuta parcă ceva în imensitatea albastră de deasupra pămîntului. Nu găsi nimic. Mulțumită de această constatare, vru să plece făcînd cîteva pași prin iarba înaltă, dar se răzgîndi, se înapoie și mai privi o dată către înălțimi. Înveselită apoi peste măsură, trecu tot dreaptă pe lîngă Mihai, plutind ca o umbră și, fără să-l bage în seamă, se așeză iar în șezlong, cu capul rezemat pe speteaza de pînză, rătăcind cu ochii pe bolta înverzită a viței de vie.

Mihai nu știa ce să facă. O urmărise tot timpul cu un sentiment de durere și compătimire. Cu toate că aflase de la bătrînul ceferist despre cele ce i se întîmplase, fiind oarecum pregătît, acum, constatînd realitatea, cruda realitate, ceva parcă se prăbușise în el stîrnindu-i o revoltă surdă pe tot ceea ce putuse să aducă asemenea nenorociri unor oameni lipsiți de apărare. Tanti Emilia... O femeie atît de bună și de inimoasă, care-l iubise ca pe propriul ei copil, iată ajunsese într-o situație de plîns, cu mintea rătăcită, slăbită... O victimă a războiului... Și cîte asemenea victime nu împînzeau pămîntul ? Mame îndurerate plîngînd moartea copiilor sfîrtecați de schije de bombelor... Oameni înnebuniți de grozăvia atacurilor la baionetă... Trupuri sîngerînde, fără mîini și picioare, zvîrcolindu-se sub ploaia gloanțelor și a grenadelor... Orfani micuți, dezbrăcați, flămînzi și slăbiți ca niște umbre rătăcind în căutarea unor mîini proteguitoare... Umblase prin multe locuri, văzuse atîtea dezastre, atîtea suferințe, cunoștea necazurile, durerile oamenilor...

Se așeză pe treptele de piatră ale verandei, adînc răscolit de toate acestea. Se simțea obosit. Mîntea îi era încîlcită în gînduri negre, apăsătoare, amare. Îl cuprinsese o tristețe grea, nemiloasă și parcă-i era scîrbă să trăiască cînd în juru-i unii oameni lipsiți de scrupule, de conștiință, de umanitate, puteau aduce asemenea nenorociri semenilor lor...

Tăcut, își sprijini capul pe brațe și rămase în nemișcare, parcă lipsit de viață, multă vreme.

Pe cerul limpede, soarele se înălțase bine de tot și încălzea puternic. Sub streășina lată a casei un stol de vrăbii gureșe se zbenguiau, apoi deodată zbugneau spre înălțimi ca un nor viu, cenușiu și gălăgios. Pe stradă se auzea vorbă. Oamenii începuseră să umble după treburi, plecînd sau venind din oraș. O căruță, trasă de doi cai mari, dolofani, trecu uruind pe piatra de rîu a caldarîmului, zdrăngănindu-și fierăria într-un chip asurzitor și enervant. La colțul străzii se auzeau strigătele unor copii care încercau să înalțe un zmeu. Iar pe celălalt trotuar, un om cu șorț alb pe dinainte, purtînd în mîini două oale de pămînt îmbăierate și acoperite cu ștergare, striga oprindu-se prin dreptul porților :

— Lapte covăsit ! lapte, laptee !

Orașul prinsese din nou viață. Ascultînd zvonul acesta al străzii, atît de cunoscut încă din vremea copilăriei, Mihai se revăzu deodată cu cîțiva ani în urmă, pe cînd urma clasele liceale... Stătea la umbra nukului, cu cîinele tolănit la picioare și învăța. Tata era în examene, mama la liceu. În odaia dinspre stradă, cu geamul deschis, acoperit de perdelele subțiri, fluturînde, Dana cînta la pian, încercînd să învețe „Carnaval” de Schumann sau „Nocturna” lui Chopin. Era liniște și pace, viața își urma cursul, orînduită așa parcă de cînd lumea. Se părea că nimic nu avea s-o clintească, s-o abată de pe făgașul obișnuinței familiei. Apoi, deodată, cerul liliachiu al acestei tihne patriarhale s-a acoperit tot mai mult de nori prevestitori de furtună. Ziarele au început să aducă vești din ce în ce mai neliniștitoare despre Germania fascistă. Hitler se zvîrcolea, fierbea, se zbătea, pretențiile nu-i mai încăpeau între hotarele statornicite prin vechile convenții... Profesorul Gheorghiu venea acasă tot supărat, mîncă puțin, citea gazetele pe care apoi

le zvîrlea cît colo, de parcă-i frigeau mîinile. Pleca și se întorcea seara tîrziu de la cafenea. Copiii îl auzeau mereu spunînd mamei : „La radio s-a comunicat... În cutare ziar scrie... A venit cineva din București care a aflat că... Profesorul Teodorian a primit ordin de concentrare... De mîine, se spune, pleacă și cei din contingente mai vechi...”

A început războiul... S-a dezlănțuit ca un uragan. Țările au mobilizat... Treceau pe Strada Mare a orașului, venind dinspre Regimentul 95 infanterie, coloane de soldați în marș, cu echipament nou, mirosind a naftalină, cu bidoane și lopeți zdrăngănind la șold, cu căști lucioase și ranițe dolidora în spinare. Huruiau în urmă-le, pe caldarîm, bucătăriile de campanie, cu cazanele clocotinde, chesoane și tunuri acoperite cu prelate, căruțe cu lăzi de muniție și saci de alimente. Se duceau coloanele, se duceau... Și după cîteva zile altele noi, proaspete se iveau dinspre bariera Craiovei, trecînd în cadență și liniște pe strada prăvăliilor spre gară. Oamenii în uniforme priveau trist de sub căști, cercetau fugar lumea de pe trotuare și mărșăluiau mai departe, sub apăsarea ranițelor și a amarului din suflete.

Și nu după multă vreme, pe aceleași străzi ale orașului, au început să umble răniți în cîrje, în haine zdrențuite, cu bonete albastre, slabi și pămîntii ca niște umbre. S-au ivit pe la porți steaguri îndoliate, lungi, negre... Iar în ziare, listele celor morți nu se mai sfîrșeau... „Marius Cristescu, sublocotenent de cavalerie, căzut în luptele de la...”, „Virgil Pană, adjutant aviator, și-a frînt aripile deasupra pozițiilor de luptă la o recunoaștere aeriană...”, „În veci îndurerați, părinții, frații și surorile, precum și rudele apropiate, plîng moartea prematură a unicului lor fiu, Sandu, dintr-o unitate de infanterie, căzut în atacul de la...”

Zile negre... Zile triste... Noaptea orașul zăcea în bezna unui camuflaj total... Pîinea se dădea pe cartelă... În vitrinele magazinelor apăruseră haine de celofibră... Carnea se distribuia numai de trei ori pe săptămîină... Nu se găseau ulei, untură... Iar pe pereții caselor alături de „ordonanțele” primăriei, prin care se aducea la cunoștința populației că este interzisă tăierea vitelor, erau lipite afișe tipător colorate care îndemneau pe se-

verineni : „Consumați deliciosul sirop de fructe TUTTI-FRUTTI, fabricat german, 327 lei sticla...”

Zile negre. Zile triste... Apăruseră pantofii cu tălpi de lemn, care bocăneau zgomotos pe trotuare... Elevii ultimelor două clase de liceu, premilitarii, erau instruiți în fiecare duminică de către ofițeri rezerviști pe câmpul din spatele cimitirului sau pe stadionul orașului. Aproape zilnic, din casă în casă, umblau cu colecte : „Dați rufărie pentru ostași !” Iar ofițerii italieni și nemți, cantonați în oraș, se înghesuiau la „Regal” s-o vadă pe Danielle Darrieux în „Clubul femeilor” sau dansau pînă noaptea târziu pe terasa teatrului, ca niște vilegiaturiști puși pe petreceri.

Mihai stătea cu capul sprijinit în palme și se gîndea la toate astea. Vremurile pe care le trăise în urmă cu doi ani, înainte de a părăsi orașul, i se arătau limpede în minte, de parcă abia s-ar fi despărțit de ele. Ce se mai întîmplase de atunci ? Nu putea ști. Veniseră bombardamentele aeriene... Distruseseră clădirile, parcurile, răvășiseră străzile. În goană către casă văzuse mormane de cărămidă acolo unde pe vremuri fuseseră Banca Mehedințiului, hotelurile „Europa”, „Regal”, „Traian”. De la gară pînă în centrul orașului, pe tot bulevardul, nu mai rămăsese o clădire în picioare. Atelierele C.F.R., liceul de fete, liceul comercial, majoritatea prăvăliilor de pe Strada Mare erau la pămînt...

Zile negre... Zile triste...

Cineva trînti poarta și Mihai tresări ca trezit dintr-un vis. Se ridică încet în picioare. În curte intrase tatăl, gîrbovit, abătut, în niște haine cenușii, ponosite, purtînd sub braț un pled galben făcut sul, iar în cealaltă mînă un geamantănaș cafeniu, ros și scorjit. În urma lui se arată și mama, slăbită, abia mergînd, ducînd în mînă un alt geamantănaș.

— Tată ! Mamă ! izbucni deodată Mihai și alergă înaintea lor cu brațele întinse.

Vlad Gheorghiu rămase deodată locului ca împietrit fără să mai facă un pas. Mama se opri lîngă el mută, cu palma pe gură, în aceeași încremenire. Amîndoi, unul lîngă altul,

ca două stane de piatră, își priveau lung și stăruitor fiul întors ca dintr-o altă lume. Părea o făptură ireală, o vedenie care crescuse fantomatic dintr-un abur...

— Mihai, tu ești? Întrebă tatăl cu glas moale, nesigur, măsurându-și fiul de sus pînă jos cu aceeași uimire de la început.

— Eu, tată.

Neîncrezător, profesorul întoarse capul și aruncă o privire nevastei. Îi cerea parcă încuviințare de adevăr. Nu-venea a crede ochilor că fiul lor, pe care-l așteptaseră atîta, pentru care se zbuciumaseră zile și nopți de-a rîndul li se înfățișa acum viu și nevătămat înaintea ochilor. Lăsară repede bagajul lîngă zidul casei și-și îmbrățișară fiul pe rînd, sărutîndu-l pe frunte, pe obraji.

— Ce-i cu tine, măi băiatule? Pe unde-ai umblat? De unde vii? Ce-i cu tine în halul ăsta?

Profesorul se dădu un pas înapoi și își cercetă prin lenti-le ochelarilor fiul, măsurîndu-l din cap pînă-n picioare, vădit nemulțumit de ținuta lui vestimentară aidoma unui vagabond, cu picioarele desculțe, zdrelite...

— Ce s-a întîmplat cu tine?

— Lasă-l, Vlad, întîi să se spele, să se schimbe... inter-veni mama, ștergîndu-și cu mîneca rochiei lacrimile de pe obraz. După aceea vom avea timp și de vorbă. Hai, Mihai, hai băiatule, în casă...

Mihai făcu cîțiva pași alături de părinți, apoi întrebă :

— Dar Dana unde-i?

Nu-și văzuse sora și era neliniștit.

— Cred că vine și ea acuma, răspunse tatăl, descuind ușa verandei. A plecat de dimineață la munca de război. Pe tanti-ta ai văzut-o?

— Am văzut-o, mărturisi îndurerat Mihai și făcu loc mamei să treacă înainte. E acolo în șezlong, sub umbrar...

— A rămas așa de la primul bombardament. Eh, nenorocită soartă a avut femeia asta! De Alexandru nu mai știm nimic... Casa în care locuiau pe Horațiu a fost bombardată... Uite, stă și ea aici la noi cu mititelul ăla de Costel. Copilul se joacă, iar maică-sa, cît îi ziua de mare, nu se mișcă din

șezlong. Tace... Tace... Sau privește neliniștită cerul, temându-se pesemne de avioane...

În odaie era răcoare și liniște. Mirosea a naftalină. Mihai își roti privirea jur-împrejur : toate erau la locul lor, așa cum le lăsase. Masa lungă din mijlocul camerei acoperită cu catifea albastră, divanul din colț, scrinul cu multe sertărașe, pendula din perete, lampa din tavan, cu cele trei brațe metalice pe care de atâtea ori, când era mică, Dana își azvârlea bascul când venea de la școală... Iată și colivia cu cei doi canari, prinsă deasupra ferestrei. Și oglinda mare de cristal, înrămată, în care se privea înainte de a pleca la liceu sau la cinematograf. Și bufetul prin ale cărui geamuri se vedeau rafturile încărcate cu ceșcuțe, pahărele și farfurioare... Iar pe mica bibliotecă de lângă el, fotografia lui în uniformă germană, cu gradul de „gefreiter“, pe care o făcuse la Erfurt. Îl înfățișa zîmbind, privind vesel într-o parte, cu pieptul scos în afară și cascheta înaltă, cu vultur în chip de pajură și șnur argintiu pe cozorcul mic, lucios.

— Stai, băiete, stai pe scaun ! Îl îmbie tatăl. Stai și povestește. Vii de pe front ? Unde ți-s hainele ?

— Nu, nu vin de pe front.

— Atunci ?

Vlad Gheorghiu se așezase pe divan, își ștergea liniștit lentilele ochelarilor cu o batistă și aștepta.

— Vin din lagăr...

— Cuuum ?

— Din lagăr.

— Ce fel de lagăr ?

— Lagăr german...

— Dar ce-ai căutat tu în lagărul ăsta german ? se miră tatăl și, punându-și ochelarii se ridică de pe divan, înmărmurit de cele ce auzise. Cu mâna tremurândă trase un scaun și se așeză lângă Mihai să fie mai aproape, să audă mai bine fără însă să-și ia ochii de la el. Spune, măi băiete, te ascult. Ana ! se întoarse el și-și strigă soția care se apucase să pregătească de-ale mîncării în odaia alăturată. Ia vino încoace să auzi și tu de unde vine fiul nostru !

Asprimea din glasul tatălui, privirea-i rece ca de gheață, gesturile lui agitate vesteau declanșarea unui scandal pe care, de fapt Mihai îl prevăzuse. Cunoștea firea dreaptă, cinstită a tatălui, grija sa permanentă de a da copiilor o educație deosebită, așa încât prin comportamentul lor să nu dea niciodată naștere unor situații neplăcute ce i-ar fi putut tulbura liniștea. Nu credea însă că totul se va petrece așa de repede, că va fi luat la rost încă din primele clipe ale sosirii sale. Spera că va avea prilejul să explice părinților, să-i facă să înțeleagă situația destul de dificilă în care se afla și că într-o zi-două, sau chiar mai multe, cu încetul, totul se va limpezi, că va găsi chiar un sprijin în tatăl atît de neînduplecat față de cei care-i pricinuiau necazuri, supărări, totuși concesiv cînd era vorba de propriul lui fiu.

Mihai stătea cu privirea plecată, frămîntînd între degete un colț al feței de masă. O ușoară fierbințeală îi cuprinsese fruntea. Simțea că aerul din cameră îl înăbușă, că ceva îl amețește cu fiecare clipă tot mai mult, mai stăruitor. Un nod ivit pe neașteptate în gît îl sugruma, îi tăia răsufierea. Iată că venirea lui nu-i bucura pe părinți... Tatăl îl privea într-atît de aspru, de parcă ar fi făptuit o crimă. Nu, el n-a făptuit nici o crimă... A salvat cel mult un om...

În ușă se ivise mama, în mîină cu o farfurie pe care tăiasă un castravete, o bucățică de brînză și cîteva felii de pîne neagră.

— Ana, te rog, ia loc, o îndemnă profesorul. Haide, băiete ! se întoarce apoi către Mihai. Spune, ce-ai făcut de-ai ajuns în lagăr ? Ai fost eliberat ? Sau poate că ai fugit ?

— Cum ? A fost închis ? sări mama și începu să plîngă. Dar ce-ai făcut, Mihai ? Ce ? Spune, ai fost închis ?

— Da, a fost închis într-un lagăr german... vorbi tatăl. Nu, băiete ? Sau n-am înțeles eu bine...

Mihai își privi tatăl pieziș, apoi mama și, după o clipă, tăcut, clătină ușor capul a încuviințare.

— Va să zică, e adevărat ! izbucni Vlad Gheorghiu și-și cuprinse deznădăjduit capul în mîini. Dumnezeuule, ce viață mi-ai dat ? ! Auzi tu, Ana ? Auzi ?

Broboane de sudoare îi năpădiră fruntea. Ochelarii i se aburiră și lentilele păreau acum mate, lipsite de transparență. O vîină albăstruie i se zbătea ritmic la încheietura gîtului, gata parcă să plesnească. Mama, cu ochii în lacrimi, îl fixa și ea cu o privire speriată, imobilă, totuși cercetătoare și aspră. Tăcea... Clătina ușor capul a deznădejde și tăcea.

— Nu te neliniști, tată, vorbe moale Mihai, trecîndu-și degetele rășchirate prin părul mare. Nici matală, mamă. N-am făcut nimic rău... Nu sînt un criminal. Vă rog din suflet să nu mă judecați greșit.

— Copilul meu... Copilul meu... începu a suspina mama și plecînd capul izbucni mai tare în plîns.

— Știu... înțeleg... e dureros pentru dumneavoastră, urmă Mihai cu același glas convingător. Însă dacă mă veți asculta... mă veți înțelege... Te rog, mamă, liniștește-te...

— O să înceapă poliția să ne bată noaptea în poartă ca la vecinul ăsta al nostru, Raicu de la Șantier, zise tatăl cu amărăciune. Și o să ne facem și de rîs în oraș.

— Ei, Vlade, de Raicu se aude că-i comunist, spuse Ana, vorbind mai mult în șoaptă. Că e împotriva mareșalului și a războiului...

— Ce e, ce nu e, pe noi nu ne privește ! îi tăie vorba profesorul. Fiecare cum își așterne, așa doarme. Uite-l că acum e arestat, după ce i-au întors casa pe dos cu zeci de percheziții... Păi asta ne-ar mai lipsi nouă ?

Tăcu. Tremura de enervare. Își scoase batista, și-o trecu ușor peste fruntea îmbrobonată de sudoare, după care se întoarse către Mihai :

— Spune, măi băiete, îndemnă el cu glasul mai potolit, pentru ce ai fost închis ? Ce-ai făcut ? A fost o condamnare politică ?

— Nu, tată.

— Atunci ?

— Am să vă povestesc.

— Povestește.

— Lasă-l, Vlade, întîi să se spele și să mănînce, interveni mama grijulie, ștergîndu-și ochii cu o batistă. Nu-l vezi în ce hal este ? Pielea și osul...

— Nu, nu pot s-aștept ! îi reteză vorba Vlad, aspru. Vreau mai întâi să știu cine stă la masa mea... Pe cine hrănesc... pe cine cresc. Eu sînt un om cinstit, drept, n-am cîrțit împotriva nimănui. Nu fac politică. Nu m-amestec. Am fost totdeauna supus și ascultător și mi-am văzut de treabă, de grijile mele. Așa am vrut să fie și copiii mei. Și, uite-l pe dumnealui !

Vlad Gheorghiu fierbea. Rămase cîteva clipe tăcut, îngîndurat, cu privirea plecată.

— Ia s-auzim, băiete, zise el într-un tîrziu, parcă mai domolit. Spune-ne și nouă ce s-a întîmplat, să-ți cunoaștem isprăvile. Ai plecat bine îmbrăcat, ca băiatul unui om cu stare, și iată, te-ai întors zdrențaros, ca un derbedeu. Haide, dă-i drumul !

În odaie se așternu liniștea. O rază de soare pătrundea prin geamul acoperit cu fîșii de hîrtie lipite cruciș, oprindu-se pe catifeaua albastră a mesei. În perete pendula își urma tic-tacul ei monoton, de totdeauna. Mihai privi o clipă cadranul vechi cu cifrele aproape șterse de vreme, voind parcă să-și adune gîndurile și începu să povestească. Îi plăcuse viața militară. De aceea ținuse să se facă ofițer, mai ales că asta fusese și dorința mamei. Cît a învățat la București, lucrurile au mers cum au mai mers. Viața ostășească era destul de aspră, dar s-a obișnuit cu ea. A bătut în marșuri și teme de luptă cîmpul de instrucție de la Ghencea, lunca Jilava, împrejurimile fermei Costaforu de la marginea Bucureștiului, a mers pe brînci kilometri întregi pe șoselele Măgurele, Giurgiului, Pantelimon... Apoi, într-o dimineață, pe cînd începuse a fulgui mărunț și des, a venit ordinul Marelui stat major ca prima sută de elevi din efectivul școlii de ofițeri, cei care în primele luni se distinseseră și obținuseră mediile cele mai mari, să plece pentru a-și continua studiile militare în Germania. A plecat deci și el. Au călătorit cu trenul prin Ungaria, Austria, au sosit în sfîrșit la Berlin și imediat, conform unei planificări, au vizitat cu toții capitala Germaniei, pe care o cunoșteau numai din filme sau din imaginile colorate ale revistei ilustrate „Signal”. După aceea, timp de o lună de zile, au fost purtați prin cele mai renumite locuri ale războiului, ca să se convingă cu pro-

prii lor ochi de superioritatea armatei germane, căreia, după cum spuneau instructorii nemți, „i s-au plecat la picioare aproape toate popoarele Europei“. Au vizitat, așa dar, linia de fortificații Maginot de la granița cu Franța, au ajuns în Paris și au cutreierat timp de câteva zile străzile acestei capitale cu monumentalele clădiri construite în secolele trecute, la ferestrele cărora fluturau acum steagurile cu crucea încîrligată ale armatei germane cotropitoare. Au rătăcit prin Cartierul Latin, admirînd clădirea Universității Sorbona, au intrat în Panthéon și au rămas timp de câteva minute în fața criptelor sub lespeda cărora se odihneau pentru totdeauna Voltaire, Victor Hugo, Emile Zola, Jean Jaques Rousseau și alte personalități celebre. S-au plimbat după aceea pe malurile Senei, unde o mulțime de pictori profesioniști creau și apoi vindeau pe prețuri de nimic tablourile ca să-și poată duce zilele de azi pe mîine. În altă zi s-au urcat în turnul Eiffel și au admirat de acolo întregul Paris, contemplînd pînă departe cu ochiul liber sau cu binoclul clădirile și piețele marii capitale a Franței, de la Place de la Concorde pînă la catedrala Notre-Dame și de la rue de Tolbiac ce trece prin periferia de sud pînă la cartierul Montmartre cu monumentala Église du Sacré-Coeur, alături de care se află gările de nord și est, despărțite prin marele bulevard La Fayette. Într-o dimineață au vizitat și cimitirul Montparnasse, simetric amplasat, cu alei largi și cavouri lucrate în stil italian. S-a oprit cu pioasă reculegere la mormîntul lui Maupassant, ale cărui nuvele îi plăcuseră foarte mult încă în vremea liceului, la cel al lui Sainte-Beuve, marele critic francez, și la acel al poetului Baudelaire. Timp de treisprezece zile cît au rămas în capitala Franței au trecut prin sălile muzeului Louvre, au rătăcit pe marile bulevarde Voltaire, de la Bastille, Bonne-Nouvelle sau Saint-Germain, au admirat fațada operei al cărei stil le-a amintit de Cercul Militar din București... În sfîrșit, în ultima zi, au vizitat Hôtel des Invalides, măreț edificiu construit din ordinul lui Ludovic al XIV-lea, unde se află mormîntul lui Napoleon I, pe a cărui lespede au citit celebra frază din testamentul său : „Je

désire que mes cendres reposent sur les bords de la Seine, au milieu de ce peuple français que j'ai tant aimé..." *

— Dar te-ai plimbat, măi, băiete, nu glumă ! spuse Vlad Gheorghiu, așezându-se mai bine pe scaun, semn că e gata să asculte mai departe.

— Lasă, e bine că a putut să cunoască locurile astea, intră în vorbă mama. A fost o plimbare instructivă...

— Ei, s-auzim mai departe, își exprimă nerăbdarea profesorul. Sînt curios să văd cum ai ajuns, unde ai ajuns... asta mă interesează mai mult...

Mihai înclină capul în semn că a înțeles, își drese nițel glasul tușind în pumn și urmă :

— Chiar în după-amiaza plecării am vizitat Școala militară franceză, instalată într-o veche clădire, construită pare-mi-se prin anul 1792, cu o fațadă de aproape două sute de metri lungime, avînd două etaje și o curte interioară în care acum se găseau diferite pavilioane ale Școlii Superioare de Război. Aici se instalase provizoriu comandamentul german și, încheind vizita prin Franța, la plecare, adunați în careu, am ascultat cuvîntarea unui general cu monoclu, care, mai mult țipînd, în răgnete scurte, sacadate, ne-a vorbit despre viitorul nostru și despre perspectivele ce ni se deschid învățînd sub comanda instructorilor germani, după cum zicea el, „cei mai capabili, cei mai viteji, cei mai culți“. În încheiere ne-a urat ca, odată încadrați în armata celui de-al treilea Reich, să ajungem să cucerim și alte numeroase capitale asemenea Parisului, pe al cărui turn Eiffel, flutura semeț, la o înălțime de trei sute de metri, steagul cu svastică, simbolul victoriei armatelor lui Hitler...

Mihai povestea cu glas scăzut, egal, subliniind apoi cu o notă de indignare tot ceea ce i se întîmplase mai tîrziu, după prima lună de aclimatizare cu noile realități ale vieții lui de ostaș în uniformă germană. Filmul amintirilor sale derula cu încetinitorul înfățișînd alte și alte secvențe de acum triste, apăsătoare, pline de suferință și mizerie. După „luna de miere“, cum o denumiseră elevii pe cea în care făcuseră pe excursio-

* Doresc ca cenușa mea să odihnească pe malurile Senei, în mijlocul acestui popor francez pe care l-am iubit atît de mult (l. franceză n.a.).

niştii, au urmat cele mai grele zile din câte au cunoscut. A început instrucţia prusacă caracteristică tuturor cazărmilor germane, în care din primele clipe s-a demonstrat cum poate fi terfelită demnitatea de om. În Germania nimic nu s-a potrivit firii lui Mihai. Regimul aspru, inchizitorial şi neomenos al traiului din cazarmă, insultele şi batjocurile care cădeau ca ploaia, ar fi zdruncinat pînă şi nervii celui mai paşnic om din lume. Pentru o nimica toată erai băgat la carceră, oprit de a ieşi în învoire duminici de-a rîndul sau pur şi simplu pus să faci corvezi înjositoare. De pildă, pentru că la o inspecţie, lui Mihai, i-a scăpat baioneta din mîină, înfigîndu-se cu vîrful în pămînt, a fost pedepsit ca zece nopţi la rînd să sape pe un cîmp dincolo de cazarmă câte două amplasamente de mitralieră, în măsurători regulamentare. În total douăzeci. „Baioneta se înfige în duşman, nu în pămînt!” îl admonestase aspru instructorul său, Rudolf, un subofiţer neamţ scund şi îndesat. „Pămîntul doar se cucereşte!” Altădată, pentru că la conducerea tancului n-a schimbat repede vitezele şi maşina de luptă s-a oprit înclinată pe o pantă, gata să se răstoarne, a fost pedepsit cu cincisprezece nopţi, de la ora stingerii şi pînă la aceea a deşteptării, să stea în picioare într-o carceră strîmtă de zid, în care nu puteai nici să te răsuceşti pe-o parte. Iar dimineţile i se ordona să spele closetele ofiţerilor germani. „Este încă o onoare pentru dumneata, elev, să speli closetele unor eroi, i se atrăsese atenţia de către acelaşi subofiţer neamţ, instructorul său. Pe viitor, dacă mai greşeşti, vei trece să faci curăţenie la trupă!” După cîteva luni de instrucţie, prin bălţi şi păduri, de marşuri lungi şi istovitoare, cu cărămizi în ra-niţă şi după examenul de conducerea tancului, i s-a conferit în sfîrşit şi lui primul grad în armata germană, acela de „gefreiter”. După alte patru luni urma să fie avansat, dar a rămas bun în grad fiind acuzat de îndărătnicie în însuşirea ştiinţei militare germane. Dar nu numai atît. A fost băgat şi la închisoare şi nu i s-a dat concediu de vară pentru a veni în ţară. A fost oprit împreună cu alţi elevi să ajute nişte meşteri zidari la văruierea pe de-a întregul a cazărmii cu ziduri cenuşii şi reci. Iar pentru că într-o zi la prînz, nemulţumit de lăturile pe care le mîncea, a vărsat ciorba sub masa unde

ospătau ofițerii, a fost destituit din grad, fiind trimis la obișnuitul stagiul pentru practică în unitățile de pe front, ca simplu elev. Așa a ajuns Mihai să participe la campania germană din nordul Africii.

Într-o noapte fierbinte, cu aer încins, sufocant, a debarcat cu regimentul lui de tancuri la Bengazi. Au urmat marșuri și lupte prin nisipurile calde ale Saharei, în diviziile de sub comanda lui Rommel. În lupta de lângă oaza Er-far, schija unui proiectil i-a rănit piciorul, mai jos de genunchi. A fost debarcat de pe tanc și internat la spitalul de campanie din Tripoli. La 9 mai, mareșalul Rommel, vizitând coasta Mării Mediterane, a trecut prin Tripoli, printre alții a stat de vorbă și cu Mihai și i-a strâns mâna ca unui brav supraviețuitor al crâncenelor bătălii de la Er-far. După o lună a ieșit din spital, dar n-a mai luptat pe tanc și, pînă la completa restabilire fizică, a fost trimis înapoi în Germania, pentru a fi folosit în trupele auxiliare. Astfel a ajuns în detașamentul de pază al unei uzine de armament. Aci, într-un conflict cu un subofițer neamț — în care parcă-l vedea pe instructorul său Rudolf — i-a dat acestuia două palme atît de puternice, încît i-a spart timpanul urechii drepte. Bineînțeles, a fost băgat imediat la închisoare. După cîteva zile, pe cînd era scos la corvoadă, a zărit într-un convoi de deținuți ce deserveau uzina cărînd cu spinarea lăzi grele de muniții, pe Leon, un vechi coleg de liceu, fiul evreului Avram Kern, vînzător la o prăvălie în Turnu Severin. După trei zile a încercat să-i strecoare acestuia un bilet prin care-i promitea că o să-l ajute să evadeze. Biletelul a căzut însă în mîna poliției militare germane și, pînă la judecare, Mihai a fost trimis în lagărul de lângă Bremen. Credea că aci își va avea sfîrșitul. Nimănui să nu-i fie dat să trăiască regimul unei detențiuni sub paza gestapoului german ! După zile întregi de planuri, de chibzuință, a reușit să evadeze într-o noapte ploioasă împreună cu un polonez. Descult, în haine de căpătat, mergînd mai mult pe jos, sau cățarat pe scările și tampoanele vagoanelor, flămînd și slăbit, dar mereu cu ochii în patru să nu cadă în mîinile urmăritorilor, a ajuns la Oradea, apoi la Timișoara și de acolo la Turnu Severin...

— Drumul a fost destul de greu, încheie Mihai povestea peripețiilor sale. Însă mă bucur că vă văd și că sînt iară lîngă dumneavoastră... Ce dor mi-a fost... ce dor... mai ales că afla-sem de bombardamentele americane asupra orașului și de atîtea luni nu mai aveam nici o veste de aci...

Mihai tăcu, își trecu palma peste față și rămase cu capul plecat. Mama plîngea încetișor și-și ștergea mereu ochii cu batista, privindu-și printre lacrimi băiatul după care suferise aproape doi ani de zile. Cutremurat de cele auzite, profesorul nu scoase o vorbă multă vreme. Tăcut, bătea cu degetele în catifeaua albastră de pe masă și se uita gînditor pe fereastră. Judeca lucrurile, chibzuia, făcea presupuneri și calcula, lua hotărîri, apoi le anula și-și frămînta în reflecții chinuitoare mintea, pentru a găsi soluția cea mai potrivită. Într-un tîrziu întrebă :

— În ce constă deci gravitatea faptei tale ? În aceea că l-ai lovit pe instructorul neamț sau pentru că ai vrut să-l ajuți pe fiul lui Avram Kern să evadeze ?

— Pentru că l-am lovit pe dobitocul acela, poate nu prea păteam mare lucru, zise Mihai, cu glas moale. În definitiv, a fost vinovat că a încercat să mă lovească mai întîi el pe mine. Eu m-am apărat... Făceam puțină închisoare și...

— Atunci ?

— Pentru celălalt caz, cu evadarea. Am fost acuzat de complicitate...

— Nenorocitul ! izbucni profesorul și, lovind tare cu pumnul în masă, se ridică brusc în picioare. Cine te-a pus, nesocotitul, să-ți pui capul sub sabie pentru altul ? Nu-ți ajungeau belelele tale ? Nu-ți puteai vedea de treaba ta, de necazurile tale, să nu te amesteci în lucruri care nu te privesc ?

— Nu, tată, zise liniștit Mihai. Nu te supăra, dar n-ai dreptate. Lucrurile acelea mă priveau. Nu puteam să văd dus la moarte un coleg, un...

— Nu-ți mai era coleg de patru-cinci ani. A plecat la Cluj...

— N-are importanță. Mi-a fost coleg. Un băiat nevino-vat...

— Dar cine ești tu să apreciezi dacă era vinovat sau nu ? strigă profesorul aproape înăbușindu-se de mînie. Cine ? Știi tu ce a făcut el ? Știi tu pentru ce a fost condamnat ?

— Pentru simplul motiv că este evreu...

— Și te-ai găsit tu să iei apărarea evreilor ?

— M-am găsit, răspunse hotărît Mihai. Dumneata m-ai învățat să fiu totdeauna om și să iubesc oamenii. Dar oare nu dumneata ai luat apărarea evreilor cărora le erau devastate casele de către unii elevi smintiți, îmbrăcați în cămăși verzi ? Spune, este sau nu adevărat ? Am fost împotriva hulanismului legionar ! Știi bine asta... Acuma mi-am dat seama ce însemnează și fascismul...

Profesorul înălță sprîncenele a mirare, întoarse capul și o privi întrebător pe nevastă-sa, apoi se uită lung și stăruitor la Mihai, fixîndu-l aspru, necruțător.

— Ai început să ai concepții de răzvrătit, Mihai ? zise el, clătinînd capul a dojană. Se vede că s-a prins ceva de tine în zilele pe care le-ai petrecut în lagăr printre cei cu asemenea concepții...

— Orice om cinstit, care ar da la o parte poleiala realităților germane și ar pătrunde adînc în miezul lucrurilor, ar avea fără îndoială astfel de concepții ! vorbi cu aceeași hotărîre Mihai. Dumneata, tată, cunoști doar din ziare viața Germaniei. Sau de la cinematograful... Atît. Eu însă am trăit această viață. Doi ani de zile am trăit-o. Așadar, cred că totuși concepțiile mele au o justificare...

— Și soră-ta, Dana, o luase razna acum cîteva luni cu concepțiile astea, continuă tot așa de aprins profesorul. S-a apucat să conteste actuala cultură germană, încît era gata-gata să fie dată afară din toate școlile statului. Noroc că sînt profesor și am găsit înțelegere printre profesoarele de acolo, colegile mamei. Altfel...

În cameră se așternu din nou liniștea. În limpezimea tăcerii se deslușea iară tic-tacul pendulei din perete. Vlad Gheorghiu își scoase din nou ochelarii și începu să le șteargă încet lentilele ; mama stătea cu capul sprijinit în palme și-și privea cu ochii înlăcrimați fiul întors din lunga-i pribegie. Toate necazurile prin care trecuse îl maturizaseră, îl făcuseră să fie

mai aspru la vorbă, săpaseră cute în obrazul lui tânăr, îmbătrânindu-l cu câțiva ani, îl căliseră, îi conturaseră caracterul. „Bietul de el, îl compătimea ea în gând. Cum a plecat și cum s-a întors ! Poate că are dreptate...”

— Și acum, bineînțeles, ești urmărit de autorități, zise tatăl într-un târziu, cu glas molcom, nefiresc pentru fierberea în care se afla.

— Cred că da...

— În cazul ăsta, nu poți rămîne aici în casă ! hotărî el desfăcînd larg brațele ca unul care n-are ce face în asemenea împrejurări. Caută-ți adăpost în altă parte, te ajut și eu în treaba asta, dar aici în nici un caz nu poți rămîne. Îmi pare rău, ești copilul meu, atîta timp m-am zbuciumat și eu și mamă-ta să te aflăm lîngă noi, însă, dragul meu, nu vreau să am neplăceri de pe urma ta. Văd că ești destul de dezghețat la minte. Umbletul prin străini, departe de casă, te-a copt într-un fel. Așa că judecă și trage singur concluziile...

— Bine, tată... zise moale, Mihai — și se ridică pregătindu-se chiar în clipa aceea de plecare. Trei săptămîni am rătăcit în halul în care mă aflu, desculț, dezbrăcat și flămînd, ca să găsesc la dumneata un sprijin, un adăpost și cînd colo... Nu-i nimic !

Se îndreptă spre ușă cu pas hotărît, drept, cu fruntea sus.

— Mihai ! dădu mama un țipăt ca scoasă din minți și, repezindu-se îl cuprinse în brațe. Nu, nu pleca ! Of, doamne, rugăciunile mele, zbuciumul meu să te văd acasă, lacrimile mele... Nu pleca, dragul meu ! Vlad, se întoarce ea, ce, ai înnebunit ? Unde gonești băiatul ? Stai, Mihai, dragule, stai și te odihnește, te spală, ia și mănîncă, uite ți-am adus astea. Pîine, castraveți, brînză... Nu se mai găsește nimic în piață, trăim și noi cum putem... și, după ce că-i viața atît de amără ne mai și dușmănim !

Izbucni într-un plîns năvalnic ; apoi prinse capul băiatului, îl strînse la piept, îl mîngîie pe părul mare, crescut sălbatic. Cît se chinuise ! Cît îl așteptase ! Și acum să plece ? Nu, nu-l va lăsa. Unde să plece ? Să rățăcească iar într-o nesfîrșită pribegie, ca un cîine alungat din curtea stăpînului ? Mihai, băiatul ei cel drag ? Nu, nu, asta nu se va întîmpla

niciodată ! Poate că nu e urmărit... și chiar dacă îl vor căuta, va sta și el ascuns, cum se aude că mai stau și alții fugiți de pe front și nu-i va da nimeni de urmă... Se va găsi unde... Se vorbește că războiul nu mai ține mult. Nemții sînt gata să-și dea duhul... O da Dumnezeu să se sfîrșească prăpădul, să fie pace și liniște, să-și vadă fiecare de treburile lui. Va pleca băiatul la o facultate, undeva la București sau la Iași. Își va rîndui viața altfel de cum l-a îndemnat ea. Poate că era mai bine de la început să-l fi ascultat pe Vlad, să nu-l dea la Școala militară, să-l fi lăsat să urmeze istoria ca și el... Poate...

— Copilul meu... Copilul meu...

Profesorul stătea gînditor, cu fruntea sprijinită în palme, copleșit de amărăciune. Parcă totul i se învălmășea în minte și nu-și putea limpezi nici un gînd. Nu, nu pentru lagăr își crescuse el băiatul. Și nici să devină un răzvrătit, un revoluționar, așa cum vedea că anumite idei începuseră să-i cuprindă mintea încă fragedă. Visa să facă din el un intelectual de mîna întîi, un om al cărților și al studiilor, preocupat de cercetări științifice, cu o anumită reputație. De aceea îi propusese să urmeze o facultate. Istoria... Și acum ? A ascultat-o pe mamă-sa, s-a dus să se facă ofițer. S-a întors ca un dezertor, un evadat, urmărit și fugărit de autorități...

În clipa aceea, prin curte se auzi dupăit de pași, apoi deodată ușa se deschise și în cameră intră Dana, veselă și zgomotoasă. Se ferea cît putea de Costel, care se ținea după ea cu un laț de sîrmă și vroia s-o prindă de un picior.

— Stai, vrăbioară, stai că te bag eu acuma la colivie ! striga copilul înverșunat. Convenise cu ea că, dacă o va prinde, să o închidă în cușca cînelui de lîngă tulpina nucului.

Văzîndu-și tatăl stînd la masă, cu capul plecat, trist și abătut, iar mama în picioare, plînsă, cu ochii roșii, umflați și cu un tînăr înalt și jerpelit pe care-l strîngea la pieptu-i, fata se opri deodată în pragul ușii ca electrizată. „Ce se întîmplă aici ? se întrebă ea și cu palma își îndreptă părul de pe frunte. Nu cumva...” Mirată, privi spatele străinului, cămașa lui murdară, ceafa cu părul mare, lăptos, mîna aspră de pe umărul mamei...

— Mihai ! dădu ea un strigăt și, repezindu-se, își prinse fratele de gât și începu să-l sărute repede și zgomotos. Te-ai întors ! Ce bine-mi pare că te-ai întors !

— Da, m-am întors, Dana, șopti el cu glas stins, prinzându-și sora de amândoi umerii și privind-o drept în ochi. Însă trebuie să plec...

— Să pleci ? întrebă ea mirată și, plină de nedumerire, aruncă o privire fugară mai întâi tatălui, apoi mamei. Unde să pleci ? De ce ? Pentru numele lui Dumnezeu, s-a întâmplat ceva ? Spuneți-mi și mie, nu sînt o străină...

— Străin sînt eu, șopti Mihai cu același glas stins. Străin în casa părinților mei...

— De ce, Mihai ?

— Sînt fugit dintr-un lagăr german. Sînt urmărit... Nu pot sta aici... Tulbur liniștea tatei...

Dana își cuprinse capul cu palmele și fața i se făcu albă ca varul. „Va să zică a avut dreptate Valeriu, gîndi ea copleșită de durere. Sperase că e numai un simplu zvon, o presupunere. Dar iată că totul era adevărat. Confirma chiar el. E urmărit de autorități"... Întinse mîna și prinse brațul fratelui scuturîndu-i-l ușor, ca să-l trezească din apatia în care căzuse.

— Dar ce-ai făcut Mihai, de-ai ajuns în lagăr ? întrebă și-l îndemnă să se așeze alături de ea, pe unul dintre scaunele aflate în jurul mesei.

— I-a mai lasă curiozitățile, domnișoară ! i-o reteză tatăl. Mai bine spune-mi unde-ai umblat de azi dimineață de la ora zece ? De unde vii în halul ăsta, cu rochia murdară de pămînt, cu părul despletit ca o țigancă ? Te-ai uitat în oglindă să vezi cum arăți ?

— M-am uitat ! răspunse Dana înțepată. Arăt destul de bine... Sînt frumoasă, am ceva natural...

— Lasă obraznicia ! îi reteză vorba profesorul. O auzi, Ana ? Uite, asta e emanciparea de care-ți vorbeam...

— Dana, se poate să dai un asemenea răspuns ? interveni Ana mîhnită. Și cui ? Tatălui tău...

— Am fost la munca de război, mamă, apoi m-am plimbat puțin pe bulevard, se scuză ea, aranjîndu-și părul pe

frunte. M-a prins după aceea alarma și, cînd a început bombardamentul m-am ascuns și eu într-un adăpost ca toată lumea. După încetarea alarmei, am venit acasă.. Asta-i tot. Ce puteam face ? Să trec prin ploaia de bombe ?

— Umblăm toți ca niște zănatoci ! vorbi aspru profesorul, săgetînd-o pe Dana cu privirea lui rece, de gheață. V-am spus că în situații din astea grele trebuie să fim toți la un loc, cad bombele, nu știm ce se întîmplă...

— E frumos ceea ce spui dumneata, tată, că trebuie să fim toți la un loc, zise Dana în timp ce cu un pieptene începu să-și aranjeze cîrlionțul de pe frunte în fața oglinzii. Dar văd că de-abia ne-am adunat și iar ne despărțim...

— ???

— Degeaba mă privești așa, vorbi fata înțepată, întorcînd capul de la oglindă. Mihai îți tulbură liniștea... cu prezența lui. Sînt chiar spusele dumitale.

— Îmi tulbură liniștea cu apucăturile lui răzvrătite.

— Daa ? se miră ea puțin ironic, înălțînd sprînceana dreaptă. F...f...f... foarte grav... zău...

— Nu te mai scâlîmbăi aici că nu-ți stă bine ! o apostrofă tatăl privind-o cu aceeași asprime. Am doi copii și amîndoi, în loc să-și vadă de carte, au început să aibă concepții... politice. Și nu numai atît, dar și o atitudine obraznică...

— Totdeauna copiii seamănă părinților.

— Nerușinato !

Zicînd acestea, Vlad Gheorghiu se ridică roșu de enervare și ieși. Mama privi o clipă în urma lui, apoi se adresă Danei :

— Se poate, fata mea, să vorbești astfel cu tatăl tău ?

— Presupun cum a vorbit el cu copilul lui, mamă, zise Dana supărată. A umblat atîta vreme să-l găsească și, cînd a venit singur, îl obligă să plece, că-i tulbură... liniștea.

— Ei, n-a zis chiar așa, vorbi pe un ton împăciuitoare mama. Are și el nițică dreptate, dacă stăm să judecăm lucrurile...

Lîngă bufet, Costel stătea îmbufnat cu lațul acela în mîină, absent la tot ce se petrecea în casă.

— Ce faci, măi voinicule ? îl mîngîie Mihai pe cap, după care îl prinse cu două degete de bărbie și-l privi drept în ochi. Te-ai făcut băiat mare. Mă mai cunoști ?

— Te cunosc. Nu ești nenea Mihai ?

— Da, eu sînt.

— Păi, dacă ești de ce umbli îmbrăcat așa ca un țigan ?

— Uite așa m-am îmbrăcat eu ! încercă Mihai să zîmbească și-l mîngîie iar pe cap. Nu-ți place ?

— Nu.

— Bine, o să mă schimb și o să îmbrac alte haine, conveni el. E bine așa ?

— E bine. Dar sabia mi-ai adus-o ?

— N-am adus-o, că n-am găsit una bună, sclipitoare, cum îți place ție, zise Mihai zîmbind. Toate erau ruginite...

Costel asculta cu fruntea plecată. Cine știe ce judeca mintea lui în clipele acelea. Mihai îl privea cu dragoste și în același timp cu compătimire : tatăl pe front, nu se știa nimic de el, iar mama cu mintea rătăcită, bolnavă.

— Da' un zmeu îmi faci ? întrebă Costel nerăbdător.

— Îți fac.

— Da ? Nu mă minți ?

— Vai de mine, se poate ? se apără Mihai cu palma pe piept. Sînt un om de cuvînt.

— Uraaa ! se bucură Costel și, zvîrlind lațul din mînă începu să sară într-un picior. Ce bine c-a venit nenea Mihai ! Ce bine ! Mă duc să-i spun lui unchiu să-mi dea din biroul lui niște hîrtie groasă...

O zbughi pe ușă în cealaltă cameră, dupăind mărunț pe podele, îmbrîncind și trîntind totul în cale-i.

— Sărmanul de el ! zise mama, privind în urmă-i. Ce știe el ? Bine că are un adăpost în casa noastră.

— Trebuie învățat să nu spună nimănui nimic despre prezența lui Mihai, interveni Dana și, ridicîndu-se de pe scaun, luă un prosop din scrin și un săpun de pe bufet, pregătindu-se să se spele. Poate să-l tragă cineva de limbă. Hai, Mihai, tu nu te speli ?

— Vino mai întîi să-i pregătim niște rufe să se schimbe, zise mama și o prinse pe Dana de braț. Of, dumnezeule, bine că a venit acasă ! Bine că trăiește și că-i sănătos...

Trecură împreună în odaia dinspre stradă, închizînd cu grijă ușa în urma lor. Rămas singur, Mihai, se așeză pe scaun, la masa acoperită cu catifea albastră. Se simțea foarte istovit, slăbit, parcă o greutate imensă îl trăgea cu încetul spre fundul unei ape tulburi. Își sprijini capul pe braț în chip de pernă și stătu așa un timp, pînă ce-l cuprinse somnul.

9

În fața primăriei orașului se află un mic parc, cu ronduri de flori mărginite de merișori, cu alei presărate cu pietriș multicolor, cu bănci și brazi umbroși. În mijlocul lui se înalță o veche statuie a împăratului Traian. De-o parte și de alta a parcului, două străzi late, asfaltate, duc din bulevardul gării în sus, către piața orașului și hala centrală. Pe aceste străzi, cu fața spre parc, se ridicau câteva dintre marile și importantele clădiri ale urbei — instituții de stat, bănci, hoteluri, restaurante, librării, cafenele, toate distruse acum de numeroasele bombardamente aeriene.

Într-o parte și alta a primăriei, era locul de parcare a vehiculelor pentru transportul public. În stînga mașinile, iar în dreapta trăsurile. În vremuri de liniște, birjarii, în așteptarea clienților, se adunau ciopor în spatele halei, la bodega lui Diaconescu și, cu țoiurile de țuică în mîna, povesteau întâmplări de prin armată, de prin mahalalele unde locuiau, sau se văicăreau că s-a scumpit fînul și nu se mai găsesc grăunțe pentru cai. Cîteodată, bine dispuși, treceau strada și, hotărîți să se mai distreze puțin, se opreau la librăria lui Măldărescu din colț, lîngă zidul căreia Toma, lustragiul, concesionase doi metri pătrați de trotuar de la stat și-și instalase „prăvălia“, singurul de altfel admis să facă ghetele clienților mai simandicoși, aici în centrul orașului.

Toma era un om scund și gras, ras în cap, cu fața măslinie și fălci mari, lăsate. Nasul puțin ascuțit, ca ciocul unui uliu, ochii negri, mici și oblici ca și sprîncenele ușor înălțate și stufoase îl făceau să semene cu vreun oștean mongol de-al faimosului Gingis-Han, răătăcit de istorie pe meleagurile severinene. Purta pe cap o șapcă de piele maron, pantaloni negri, bazonați tot cu piele și un pieptar cu nasturi alămii, în buzunarul căruia adăpostea un ceas de aur, cu capace frumos ornamentate, prins de un lanț tot de aur, de care atîrna un bre-

loc monogramat. Era mut din naștere. Când încerca să vorbească, își însoțea gîngăvelile cu gesturi repezite, întinzînd mîna, bătîndu-se cu ea pe piept, făcînd diferite semne, într-un cuvînt, căutînd să fie cît mai convingător. „Prăvălia“ lui era o cutie mare, de lemn, cu două suporturi pentru tălpile ghetelor, vopsită în negru, cu chenare de alamă pe la colțuri. În jur, pe cîteva planșe de lemn, avea agățate felurite perii, mai rare și mai dese, cu părul mai lung sau mai scurt, iar în cutioare și sticlute ținea tot felul de cremuri, paste și unsori, trebuincioase meseriei. Era favoritul intelectualității liberale din oraș. Ori de cîte ori sosea la Turnu Severin cîte o personalitate din conducerea partidului, el își strîngea lucrurile, le lăsa în grija unui vînzător de librărie și pleca la gară să întîmpine oaspetele. Se înapoia apoi alături de acela, pe centrul orașului, călcînd semeț și privind de sus la cei de pe trotuare, de parcă era un general ce-și trecea în revistă trupele. Ca să-l necăjească, deseori birjarii, sau cei care ieșeau duminica la plimbare și voiau să se înveselească, profitau de neatenția lustragiului și, cu creta, la repezeală, îi desenau în fața cutiei cu perii și cremuri, un cerc mare, alb, semnul electoral al „Partidului național țărănesc“, față de care Toma avea o nemăsurată aversiune. Când observa treaba asta, lustragiul lăsa clientul să aștepte cu gheata cremuită pe suportul lădiței, se ridica în picioare și începea să răcnească și să amenințe cu pumnul către birjarii ce stăteau grămadă în colțul opus al străzii și se prăpădeau de rîs; pe ei îi bănuia întotdeauna de necuviințe. Intra apoi în librărie, cerea o căldare cu apă și o zvîrlea pe trotuar să șteargă creta. Și, dacă totuși semnul persista, își lua lădița, prindea clinetul de braț și-l ruga mai mult prin semne să se mute cu cîtiva pași mai încolo. Începea apoi lustruitul, tot strigînd și scoțînd sunete guturale, ciudate, ca niște suierături, înălțînd cînd și cînd mîna cu peria în aer, drept amenințare.

Nu lustruia ghetele orișicui. Când se oprea clientul în dreptul lui, îl măsura mai întîi de sus și pînă jos, cercetîndu-i din ochi îmbrăcămintea (și deci și punga) și numai după aceea, dacă îi convenea, bătea cu peria în lădiță, îndemnîndu-l să pună piciorul pe suport. Avea clientela lui permanentă, avo-

cați, doctori, profesori, negustori, și nu-și strica crema pe orice ghetete sparte și noroite. Așa că atunci când, dinspre gară, trecea prin centrul orașului vreun străin neavizat, un om simplu, în haine ponosite, de pildă cu o paporniță în mână, și vroia să-și cremuiască încălțările, Toma se ridica în picioare, îl prindea de braț și, cu mâna întinsă îi arăta să se ducă la lustragii mai oropsiți, țigani sau coșari, care se înșiruiau, lipsiți de privilegiile mutului, în piață, pe lângă zidul halei. El cu asemenea clienți nu se încurca...

De când veniseră ofițerii nemți în oraș și aviatorii italieni, numărul „bunei” clientele a lui Toma se mărise. Nu mai prindea cu vâcsuitul cizmelor înalte, cu carîmb moale, și al pantofilor negri de box. Își dădea tot interesul să fie pe placul străinilor, pentru că și ei îi zvîrleau în șapcă mai mulți bani de cît se cuvenea. Însă cel căruia îi acorda cea mai mare atenție, ostenindu-se să-i facă cizmele lucii ca oglinda, era locotenent-colonelul Hans von Klausing, șeful comandamentului german din oraș, un bărbat înalt, blond, cu fața pistruiată și ochelari cu ramă de aur. Klausing se purta foarte elegant îmbrăcat: tunică bine ajustată pe corpul-i de atlet, cu nasturi aurii și petlițe argintii, pantaloni de șeviot cenușii, strîmți la genunchi, dar cu bufa înaltă, cizme negre din cel mai fin box, iar pe cap un chipiu cu partea din față a calotei mult ridicată, cu cozoroc mic și vulturul german cusut în fir de argint. Venea întotdeauna cu mașina, un Mercedes albastru, decapotabil, pe care șoferul o trăgea în fața primăriei. Cum îl vedea pe locotenent-colonel că se dă jos și se îndreaptă către el, Toma se ridica repede în picioare și-l aștepta cu șapca în mână, în semn de mare respect și de bună cuviință.

Lustragiul îl cunoscuse pe ofițerul german cu doi ani în urmă, când acesta venise pentru prima dată în oraș. Atunci, ca și acum, pe geamul unei vitrine a librăriei Victor Măldărescu, din colțul străzii, era lipită o hartă mare a frontului răsăritean, cu mici stegulețe colorate înfipite ici-colo, ce marcau mersul operațiilor de pe pământul sovietic. De fiecare dată după ce puneă cizma pe suportul de pe cutia de vâcsuit și periile lustragiului începeau a umbla repede pe carîmbul de box, Klausing își trecea vremea privind prin ochelari harta

din fața sa, prinsă pe geamul vitrinei. O studia în tăcere, liniștit, uneori aplecându-se să vadă mai bine unele localități despre care știa din comunicatele de război că fuseseră cucerite. Se arăta foarte mulțumit de victoriile armatei țării sale, deoarece în timp ce privea cu stăruință linia frontului, începea să fluiera un cântec la modă, bătând totodată tactul cu talpa cizmei pe lădița lustragiului într-atât de ritmat, încât aproape că-l împiedica pe acesta să-și facă treaba.

— *Blitzkrieg!*¹ arăta el lui Toma cu palma înmănușată stegulețele din jurul Stalingradului. Armata german forte bun! *Ja?*

Fața sa era numai zîmbet și într-atât se arăta de mîndru încît tot umflîndu-și pieptul ai fi crezut că dintr-o clipă într-alta plesnește vestonul pe el.

— Forte bun : *Ja... Ja... forte bun...*

Mutul îl asculta, dădea repede cu periile să scoată lustrul cizmelor, gîngăvind, dînd aprobator din cap, privind cînd și cînd înapoi la harta de pe geamul vitrinei.

— Bolșevic kaput. *Fünf* zile, gata! *Fertig!* *Ja?*

Toma îl privea pe sub sprîncene și clătina capul a neîncredere. Degeaba îi arăta neamțul degetele rășchirate ale mîinii, numărîndu-le rar și apăsător, în timp ce prin gesturi căuta să-i explice cum înaintează armata germană, că Toma tot nu putea fi convins cu una cu două. De opt săptămîni Klausing îi tot arăta degetele mîinii, numărîndu-i cîte zile mai sînt pînă la înfrîngerea armatelor sovietice, dar stegulețele de pe hartă nu se mai mișcau din locul unde fuseseră înfipite. Dimpotrivă, începuseră a se rări. Așa că într-una din zile, după încercuirea totală a trupelor germane la Stalingrad, cînd Klausing l-a mai întrebat o dată de ce dă negativ din cap, lustragiul a strîmbat din nasu-i coroiat, arătîndu-i prin aceasta într-un mod nu tocmai delicat că nu pune temei pe vorbele lui.

— *Warum?*² s-a încruntat Klausing și l-a lovit pe lustragiu cu mînușa peste cozorocul șepcii de piele.

Toma nu s-a pierdut însă cu firea. A lăsat periile jos, a rășchirat degetele ambelor mîini, le-a strîns pumn și iar le-a

¹ Război fulger (l. germană n.a.).

² Pentru ce? (l. germană, n.a.).

deschis aproape de șapte ori, gîngăvind supărat și nemulțumit, arătînd neamțului de cîte zile îi tot spune că „bolșevik kaput“ și „kaput“ nu se vede de fel. Dimpotrivă...

— *Gut!*¹ a zis Klausing, punînd mîna pe piept, vădit jignit că un oarecare lustragiu nu pune temei pe vorbele lui, ofițer al marelui Reich, decorat de două ori cu „Crucea de fier“. *Gut!* Facem pariu. Eu dau la tine ceas aur, bun, *sehr gut!*² și i-a arătat ceasul-brățară de la încheietura mîinii stîngi. Dacă pierde tu dai la mine ceas aur! și, aplecîndu-se, a prins lăntșorul de aur ce spînzura de buzunarul vestei lui Toma scuturîndu-l de cîteva ori ca să fie înțeles. *Ja wohl?*³

Lustragiul și-a dat cu un gest moale șapca de piele pe ceafă, a stat puțin la îndoială, privind fața asudată a domnului oberstleutnant, după care, zîmbind de năstrușnica afacere, a dat aprobator din cap, semn că tîrgul fusese încheiat.

De atunci au trecut aproape doi ani. În dimineața aceasta, cînd Klausing veni iară să-și văcsuiască cizmele, îl găsi pe Toma în picioare, cu o perie în mîină, zgîindu-se cu interes la harta de pe geamul vitrinei librăriei. Lustragiul privea și clătina capul vesel, bine dispus. Stegulețele se mutaseră atît de mult în ultimul timp către apus, încît de prin aprilie se aflau chiar în preajma Iașului. Unele se înșiruiau prin Polonia, ajungînd răzlețite pînă aproape de Marea Baltică.

— Ei, *achtung!*⁴ zise Klausing și, bătînd cu vîrfurile cizmei în lădiță, îl avertiză pe lustragiu că e timpul să-și facă meseria.

Toma tresări și se întoarse. Văzîndu-l pe șeful comandamentului german, fața i se luminează de bucurie. Salută înclinîndu-se din șale și înălță șapca în chip de mare respect. Apoi îl prinse pe ofițerul german de mîină, îl duse în fața geamului și-i arătă harta. Situația nu era deloc strălucită. așa cum susținuse oberstleutnantul, lucru ce-l știa și el, mai ales că de la o vreme se arăta foarte nervos și din nimica toată îi sărea țandăra. Și ca să se facă înțeles, lustragiul cio-

¹ Bine! (l. germană. n.a.).

² Foarte bun (l. germană n.a.).

³ Da? (l. germană. n.a.).

⁴ Atenție (l. germană n.a.).

căni de cîteva ori, cu degetul său butucănos, întîi în geamul librăriei, apoi în cadranul ceasului de aur de la mîna ofițerului german și, mai mult prin semne și cuvinte gîngăvite, căută să arate că nu va trece mult și pariul se va încheia în favoarea sa. Dar pe domnul oberstleutnant Klausing îl supăra nespuse de mult comportarea lustragiului, mai ales că în jurul lor se strînseseră și vreo cîțiva birjari, curioși să audă discuția dintre Toma și ofițerul neamț. Cum să fie el luat de mîna și jignit de un țigan valah cu care și-a permis să schimbe în glumă două vorbe, doar așa pentru a-și trece vremea în timp ce-i lustruia cizmele? Să aducă o insultă la adresa armatei germane, cea mai vestită din lume, cea mai vitează, cea mai...

Și în timp ce Toma continua să-i facă cunoscut prin semne că se apropie sorocul și că trebuie să intre în posesia ceasului de aur, Klausing, roșu la față, smuci mîna într-o parte și îl plesni peste față cu mînușile.

— *Zigeuner!*¹ exclamă el, făcînd aluzie la fața măslinie a lustragiului și, întorcîndu-se plin de enervare, chemă mașina, se urcă și porunci șoferului să pornească imediat către comandament.

Toma își frecă obrazul cu palma, apoi răcnind în gîngăveala lui înăbușită, înălță mîna în care ținea peria și amenință în urma lui Klausing, gesticulînd și căutînd să se facă înțeles de cei care erau în jur, că el are dreptate și că ofițerul neamț este un pungaș care l-a dus cu vorba că-i va da ceasul în caz că pierde pariul. Și, înfuriat cum era, intra ca o vijelie în librărie și peste un minut toată lumea îl văzu în vitrină, călcînd peste cărți, penare, caiete. Se sprijini cu mîna de geam și nervos, repezit, mută stegulețele ce însemnau linia frontului tocmai prin dreptul Budapestei...

— S-a înfuriat mutul, și mare lucru dacă n-are s-o pățească! zise Vărzaru, invalidul, care întîmplător asistase la întreaga scenă.

— Ce pot să-i facă, domnule Vărzaru? îl întrebă un tînăr vînzător din librărie care tocmai ștergea cu o cîrpă geamul vitrinei. N-a zis omul nimic. Nici nu poate vorbi...

¹ Țiganule (l. germană n.a.).

— N-a zis, dar a făcut, răspunse contrariat invalidul. Se poate să amenințe cu pumnul un ofițer german? Un aliat de-al țării noastre? De-al domnului mareșal Antonescu? Cum își permite? Și-acum uite unde a mutat frontul... Păi aici s-a retras armata germană?

— Ajunge ea și acolo, n-avea grijă. Ține la fugă...

Toma ieși în stradă și, tot mai nervos, începu a opri trecătorii și a le arăta noua linie a frontului, demonstrând prin degetele ce le rășchira mereu că în puține zile armata germană va fi definitiv înfrântă și că războiul se va sfârși. Dar după un minut, însuși proprietarul librăriei, Victor Măldărescu, schioptînd puțin de-un picior, ieși în stradă supărat și cu un cîrlig trase repede ruloul peste geamul vitrinei.

10

În aceeași după-amiază, profesorul Vlad Gheorghiu se plimba agitat pe unul dintre coridoarele poliției, privindu-și când și când, cu nerăbdare și nervozitate, ceasul de buzunar. Pe niște bănci roase de vreme, scrijelate, așezate de-a lungul pereților cenușii, murdari, stăteau oameni veniți aici cu diferite pricini. Vorbeau pe șoptite și, ori de câte ori se deschidea câte o ușă, urmăreau curioși cu privirile pe gardienii sau comisarii în uniformă neagră și cu eghileți albi ce treceau de la un birou la altul în mână cu dosare, cu hîrtii sau îmbrîncind pe câte un bețivan adus la cercetări.

Coridorul era întunecos, luminat de un singur bec ce spînzura de tavanul murdar ; între pereții lui cenușii stăruia un aer închis, stătut, ce provoca greață. Profesorul se retrase lîngă o fereastră cu gîndul să o deschidă, ca să intre puțin aer curat. Dar, privind jos, în curtea interioară a poliției, constată cu scîrbă că era plină de balegă. O mulțime de boi dejugați, legați de loitrele carelor, stăteau tolăniți în murdăria aceea, mestecînd între fălcile lor mari coceni uscați.

— Sînt care luate pentru rechiziție ! îl lămurii un bărbat mărunțel la trup, cu fața întunecată, neras, și cu haine pătate de uleiuri. Îl văzuse pe profesor că privește mirat spre curtea interioară și găsisese nimerit să-i dea această explicație. De trei zile stau aici bieții oameni, nici nu primesc vreun ordin, nici nu-i lasă să plece.

Profesorul înclină din cap în semn că a înțeles dar nu-i răspunse omului și chiar găsi nimerit să-i întoarcă spatele, socotind că nu-i bine să lege vorbă cu cine se nimerește. Au-zise că pe sălile poliției se găsesc totdeauna fel de fel de agenți, care zicînd că sînt împricinați ce stau să fie chemați la unul sau altul dintre comisari, nu fac altceva decît trag cu urechea, să audă ce se vorbește în dreapta sau în stînga despre cîrmuitorii statului, despre traiul din ce în ce mai

greu, despre război, sau pur și simplu provoacă ei asemenea discuții, pentru a trage de limbă pe cei chemați la cercetări. Așa că fără să-l mai bage în seamă pe binevoitorul său informator, plecă cu pas moale către capătul coridorului și cu aceeași neliniște de mai înainte aștepta să vadă pentru care motiv fusese chemat chiar de șeful poliției. „Desigur, cugeta el, trebuie să fie ceva în legătură cu Mihai. Să se fi aflat oare că a venit acasă? Sau poate că e vorba de altceva...”

Deodată, din spatele unei uși masive, cenușii, auzi o discuție aprinsă, cineva strigă: „bolșevicule, pușcăria te mănâncă!” și nu mult după aceea răsunară câteva palme într-aiut de puternic aplicate pe obrazul cuiva, că omul gemu surd și se prăbuși răsturnând un scaun sau chiar o masă, nu se putea desluși bine ce anume. Apoi același glas, care fără îndoială era cel al comisarului-șef (biroul era al lui — cel puțin așa informa tăblița prinsă pe ușă) strigă: „Anghelcule, fă-i acte și trimite-l cât mai neîntârziat la București, la Siguranța generală. De două luni și jumătate îl ții aici de pomana cracului și nu scoate o vorbă. Să-l condamne, să-l trimită pe front, să-l împuște, nu mă privește ce-or face cu el, dar să nu-l mai vad aici în prevenție! Așa că întocmește raportul și înaintează-l Siguranței generale.”

După puțin, ușa se deschise și pe coridor ieși un om cam de 50 de ani, tras la față, cu părul răvășit și barba atât de crescută, încât îi dădea o înfățișare sălbatecă. O urmă sîngerie îi înflorise la tîmplă, obrazul drept îi era vînat și umflat. Purta haine ponosite, rupte, iar în picioare bocanci mari, grei și scofîlciți, cu boturile întoarse. Mîinile și gleznele picioarelor le avea prinse în lanțuri.

— Domnule Raicu! exclamă deodată Vlad Gheorhiu, zărindu-și vecinul, nituitor la Șantierul naval și instinctiv făcu un pas înainte, vrînd să pună mîna pe brațul celui arestat, dar imediat amintindu-și de strigătele comisarului-șef, gîndi că nu e bine să-și pericliteze situația, îi întoarse spatele și vru să se îndepărteze.

— Stai o clipă, domnule profesor! zise Ion Raicu. Ce bine că te vad! Uite pe mine mă țin în arestul pușcării, fără

să mă judece... Spune-i, te rog, lui Sandu al meu, că sînt bine, să aibă grijă de casă... De cînd mi-a murit nevasta...

Oftă și, cu mîinile prinse în cătușe, încercă să-și șteargă sîngele ivit în colțul gurii. Fusesse arestat chiar în ziua de 1 Mai dimineăta. Muncitorii Șantierului naval erau adunați în hala mare a atelierului de montaj să asculte apelul adresat lor de către un arhitect, subsecretar de stat la „Muncă”. Cînd unul, Anghel, tîmplar la secția dulgherie, cunoscut ca unealtă a directorului, dăduse citire apelului și printre altele spusese că „...anul acesta 1 Mai este umbrat de pătimirea adusă de urgia războiului pe care nu l-am dorit, nici provocat...”, Raicu ceruse să i se explice pentru care motiv mareșalul Antonescu, conducătorul statului, poruncise armatei să intre în război? Cum poate să se spună că „nu l-am provocat”? Acuma, cînd le-a ajuns cuțitul la os, mai marii țării caută justificări în fața poporului, că „n-am dorit război” și cîte și mai cîte...

Anghel, urcat pe o tribună improvizată, la fel ca și directorul și maiorul Atanasescu, comandantul militar al șantierului, s-au prefăcut a nu fi auzit replica nituitorului, dar la două ore după sfîrșitul adunării, acesta a fost luat pe sus din atelier de către patru polițiști și aruncat într-o mașină ce aștepta în fața clădirii administrației. De atunci zăcea în penitenciarul orașului, supus la nenumărate anchete și torturi de către zbirii poliției.

— Băiatul să-și vadă de lucru la șantier, urmă Raicu, apropiindu-se mai mult de Vlad Gheorghiu. Și te mai rog, domnule profesor, să-mi trimită un flanel...

— Hai, hai și lasă vorba! îl înghionti pe nituitor o namilă de gardian care fiind ocupat cu aprinderea unei țigări de la un țaran ce aștepta pe sală, nu observase la început că arestatul ce-l avea în grijă își găsisse o cunoștință. Iară dumneata, ochelaristule, fă bine și vezi-ți de treburile dumitale că acu' raportează la domnu' șef că ești în cîrdășie cu bolșevicul ăsta!

Vlad Gheorghiu făcu fețe-fețe și-și retrase rușinat capul între umeri, vădit jignit de vorbele necioplitolui gardian. Nu cumva îl mai auzise careva în jur? se întrebă el privind

roată în toate părțile. Dar oamenii nu luau în seamă, ci priveau cu compătimire după Raicu, ce mergea mai mult înghiontit pe coridorul întunecos, zuruindu-și lanțurile de la picioare.

„Cine știe care-i adevăratul motiv al detențiunii, cugetă profesorul, privind lung după vecinul său. Desigur mulți, foarte mulți oameni din oraș și de prin alte părți, chiar la sate, discută în mod nefavorabil regimul dictatorial al mareșalului, comentează în fel și chip situația grea din țară, iar de pe front vin zilnic vești cât se poate de proaste, mor oamenii pe capete, cu miile, secerați de gloanțele mitralierelor și schijele brandurilor. Vorbesc oamenii, dar o fac cu prudență, cu oarecare rezerve. Au dreptate unii, nu se știe către cine deschizi gura și cum ți se interpretează adevăratele concepții, stările sufletești... Dar Raicu, vecinul meu, se arată a fi om hotărât, cu o minte ageră, sclipitoare și, după câte am auzit, plin de curaj, dovadă că s-a pronunțat deschis împotriva stărilor de lucruri din țară... Poate că era mai bine să-și fi văzut de treabă, că uite-l acuma, pătimește fără rost, suferă și el și copilul, rămas fără nici un fel de sprijin. Așa se întâmplă când omul nu-și stăpânește la timp pornirile... când nu chibzuiește îndeajuns înainte de-a face ceva... Ajunge eroul propriei sale tragedii... În ce încurcătură a intrat și Mihai al meu! Repezit, impulsiv și necontrolat cum e, iată-l în pragul unei mari nenorociri! Și după el mă trage și pe mine... S-au poate că citația nu e în legătură cu el... Atunci ce rost are să fiu chemat aici?”

Profesorul se simțea istovit, venise tocmai din comuna Șișești, unde era transferat liceul, cale de zeci de kilometri pe jos, cu grijă să fie la ora exactă la poliție, și-acum stătea aci de atîta timp fără să-l bage cineva în seamă, neliniștit că nu știa pentru care motiv fusese chemat. Dar iată că în clipa aceea ușa din fața sa se deschise și comisarul-ajutor Anghelescu, burtos, roșcovan, se ivi în prag și strigă în lungul coridorului :

— Profesorul Vlad Gheorghiu a venit ?

— Aici sînt, domnule comisar ! tresări profesorul și veni repede în fața polițaiului. Aștept cam de mult...

— Și ce dacă aștepti? îi replică tăios roșcovanul, măsurându-l de sus pînă jos cu o privire aspră. Ce, aici ești la liceul dumitale unde intri în clasă cînd sună clopoțelul?

— Mă rog, dar nu cred că tonul...

— Hai, și lasă gîsca, că nu sîntem în parlament să vorbim care cum vrem! răbufni comisarul-ajutor și părul i se zburli pe dată ca o coamă. Intră aici la domnu șef, că miroase a pîrnaie, să știi. Nu te prea vād bine.

Vlad Gheorghiu simți că-l cuprinde amețeala. Nervii îi erau peste măsură de încordați. Acesta era personalul poliției orașului? se întrebă el plin de indignare. Oamenii ordinei publice? Cei care vegheau la respectarea legilor țării? Nu avusese pînă acum de-a face cu ei, dar nici nu mai întîlnise în viața lui asemenea bădărani de tipul comisarului-ajutor. Atitudinea polițaiului roșcovan, cu fața parcă pătată de rugină, îl revolta la culme și simțea că mii de ciocănele îi bat într-una tîmplele, gata să i le spargă. Dar ce putea oare face? Trebuia să sufere orice fel de grosolănie, pînă ce situația lui Mihai avea să se limpezească. Fără îndoială că pentru el îl chemaseră.

— Pofțiți, pofțiți, domnule profesor!

Trecu pragul în biroul comisarului-șef, atît de emoționat și în același timp atît de revoltat, încît se împiedică de car-peta de la ușă, cît pe ce să cadă.

— Încet, încet, că mai ai pînă a face plecăciuni! îi rîse la ureche Anghelescu și-l prinse zdravăn de braț, ca să-l sprijine. Să trăiți, domnu' șef, a sosit domnu' profesor! Dumnezeu este...

Șeful poliției, comisarul-șef Paul Alboiu, înalt și voinic, cu umerii largi și gîtul gros, îmbrăcat civil, cu cămașă albă apretată și batistă de mătase la haina verzuie, se ridică plin de amabilitate, ocoli biroul și întinse mîna profesorului, ca unei vechi cunoștințe, vrînd să arate prin aceasta că cei doi ani petrecuți prin facultatea de drept îi serviseră măcar să cunoască regulile bunelor maniere.

— Îmi pare bine că ați răspuns chemării noastre, domnule profesor! zise el și-l pofți pe Vlad Gheorghiu foarte curtenitor să ia loc pe un scaun. De altfel, dacă nu mă înșel, mi se pare că noi ne-am mai văzut o dată...

— Da... ne-am mai văzut, confirmă profesorul și, fulgerător, îi apărură în minte scena când mai fusese în acest birou în vremea când îi scosese afară din clasă pe elevii îmbrăcați în cămăși verzi.

— Sînt vreo patru ani, dacă nu mă-nșel... urmă amical șeful poliției. Dar, mă rog, n-are importanță... Anghelcule ! se întoarce el către roșcovan, adă încoace băiatule, dosarul cu chestiunea. Apoi, adresîndu-se profesorului, găsi cu cale să adauge : sînt cîteodată în viață lucruri neplăcute, stimate domnule profesor, dar de, noi ca oameni ai legii, trebuie să le executăm, că și noi, vedeți dumneavoastră, sîntem niște ostași credincioși ai conducătorului, la fel ca cei ce luptă pe front...

Alboiu zîmbi încîntat de comparația găsită. Obrazul alb, proaspăt ras fu învăluit pe dată de-o lumină blîndă, binevoitoare, prietenoasă. De altfel era cunoscut pentru amabilitatea ce-o arăta orișicui, chit că în spate înjura fără opreliști, făcîndu-i pe toți porci și smintiți ce-i tulbură ordinea publică și-l aduc în situația să aibă necazuri cu mai marii lui de la București.

În oraș vroia să fie remarcat ca un neîntrecut cavaler al eleganței. Cîte belele nu erau pe capul croitorilor ! Iar diminețile pierdea minute în șir în fața oglinzii — își aranja haina, batista din buzunarul de la piept, potrivea cravata sau își masa pielea în jurul ochilor să nu capete crețuri care trădează mersul spre bătrînețe.

Acum, cu un gest elegant, studiat, luă dintr-o cutie de pe birou o țigară, o aprinse, țacănind scurt bricheta și, lăsîndu-se alene pe spătarul scaunului, cu privirea ațintită în tavan, dădu drumul spre înalt rotocoalelor de fum alburii. Amintindu-și însă că are un musafir, se scuza repede și-l servi îndată și pe profesor, întinzîndu-i cu o politețe exagerată cutia.

— Vă rog să mă iertați, își ceru el afabil scuze, însă m-am luat cu vorba și... Serviți, vă rog, domnule profesor. Țigări „4 Mai” din Ada-Kaleh...

— Mulțumesc, nu fumez ! zise Vlad Gheorghiu și, scoțînd batista din buzunarul hainei, își tamponă de cîteva ori fruntea îmbrobonată de sudoare.

— E mult mai bine că nu fumați, domnule profesor, constată șeful poliției și închizînd capacul cutiei de țigări se lăsa iar leneș pe spătarul scaunului tapisat în piele. Aveți sănătatea asigurată. Uite, eu de pildă, am avut plăcerea să cunosc alaltăieri prin domnul colonel Klausning pe un doctor german, om eminent. Trecea către București și de acolo mai departe spre front. Știți ce mi-a spus? Că tutunul nu numai că dă un mare număr de bolnavi de plămîni, dar zdruncină foarte serios și sistemul nervos. Ori, pentru un intelectual cum sînt eu sau dumneavoastră... a, uite, a venit Anghelescu. Hai, băiete, hai trap...

Polițaiul roșcovan, cu fața parcă pătată de rugină, intră și puse pe masa comisarului-șef un dosar cenușiu, legat cu șnur tricolor. Apoi, observînd un gest al superiorului său, se retrase, închizînd cu zgomot ușa în urma lui.

— Așaaa ! făcu comisarul-șef, dezlegînd încet șnurul colorat și deschizînd coperta dosarului. Să vedem cum devine, vorba ceea, cazul cu... macazul !

Luă una cîte una hîrțiile, le duse sub ochii săi negri, afundați în grăsimea obrazilor buhăiți și le citi cu o atenție exagerată, ca și cum în clipa aceea ar fi luat pentru prima dată cunoștința de conținutul lor. După fiecare citire, scotea cîte un sîsîit printre buzele-i mari, unsuroase, clătinînd capul a nemulțumire, de parcă era nevoit să facă o treabă împotriva voinței lui, dar n-are încotro și-și dă silința ca lucrurile să iasă cum trebuie.

— Uite despre ce e vorba, domnule profesor... zise el într-un tîrziu, lăsînd ultima hîrtie să-i cadă pe birou. Ia să auzim ce vești mai aveți de la băiat, de la Mihai, care-i plecat să facă școala militară în Germania ?

Vlad Gheorghiu se aștepta la o asemenea întrebare. Ca să cîștige timp pentru a ticlui un răspuns cît mai verosimil, scoase ochelarii și cu batista începu să le șteargă lentilele. Simțea cum cu încetul îl învăluia o căldură amețitoare, ce-i dădea o stare de neliniște deosebită. Nu se gîndise niciodată că la vîrsta aceasta, cînd prin propriile sale strădanii își făcuse o carieră destul de onorabilă, ar putea fi chemat la interogatorii în birourile poliției. Și pentru ce ? Pentru o nesocotință a lui

Mihai, pentru un teribilism care avea să-l coste poate chiar viața ?

— Vă ascult, domnule profesor ! insistă comisarul-șef, potrivindu-și batista albă în buzunarul de la piept.

— M-ați întrebat ce vești am de la băiatul meu ? întreabă Vlad Gheorghiu, vădit încurcat, în timp ce-și punea ochelarii. Păi... cum să vă spun, nu mai știu nimic de el de aproape un an de zile. După o tăcere atât de îndelungată, bineînțeles că m-am neliniștit și am început să fac unele întrebări pe la oficialitățile competente. Am fost pe la comandamentul german, pe la regimentul de infanterie, apoi m-am dus la București, la legația germană. Nimeni însă nu mi-a putut da vreo explicație edificatoare în privința fiului meu. Prin urmare m-am resemnat, gândind că poate a căzut în vreo luptă sau poate că e prizonier... Așa că de un an nu mai știu nimic...

Tăcu și-și plecă fruntea, privind pălăria pe care o învârtea în mână, fără astîmpăr. Va fi observat oare comisarul-șef că mințise ? se întreabă. Nu cumva ei știu că Mihai a venit de aproape o săptămână în oraș, că stă ascuns în casă, și pîndesc doar momentul potrivit să pună mîna pe el ? Dar dacă știu — chibzui profesorul — atunci ce rost mai mare această invitație la poliție, ce rost mai au aceste întrebări, aceste suspiciuni ?

— Deci, de un an de zile nu mai știți nimic... încheie șeful poliției și începu să bată toba pe tăblia biroului cu degetele-i butucănoase ca niște cîrnăciori. Mda... foarte interesant...

— Da, nu mai știu nimic, întări profesorul, privindu-l cu oarecare teamă pe comisar.

Șeful poliției rămase cîteva minute pe gînduri, privind afară în stradă prin geamurile înalte, mărginite de draperii grele de pluș, vișinii ; apoi, ca și cînd ar fi găsit chiar în acele clipe soluția, plescăi din buzele-i groase și zise :

— Păi, domnule profesor, dacă nu mai știți nimic de fiul dumneavoastră de un an de zile, vă rog să scrieți lucrul acesta pe o bucată de hîrtie... Uite, trase el sertarul, am aici o coală albă, poftim toc și...

— Cum s-ar spune, să dau o declarație ?

— Da, să dați o declarație, întări șeful poliției, privindu-l oarecum cu mirare. Ce vi se pare anormal în treaba asta ? Aici, la noi, domnule Gheorghiu, se dau sute de declarații

zilnic, pe baza lor facem cercetările, opinăm acuzațiile... mă rog, într-un cuvânt ne facem meseria.

Profesorul rămase tăcut, gînditor, fără să știe ce să răspundă.

— E ca și cum, urmă Paul Alboiu, dumneavoastră a-ți scoate un elev la tablă și l-ați pune să vorbească, de pildă, despre luptele dintre daci și romani, nu-i așa? rîse el, dezvelindu-și dinții mari, îngălbeniți de tutun. Ce-ar părea anormal unuia și altuia, că dumneavoastră scoateți un elev la lecție? Vă faceți doar meseria de fiecare zi...

Tăcut, profesorul luă coala de hîrtie, tocul și călimara de pe biroul șefului poliției și se retrase la o măsuță din colțul încăperii, pregătindu-se să scrie. Își mai luă odată ochelarii de pe nas, le șterse lentilele, privi apoi lung penița cam uzată a tocului, după care rămase nemișcat în fața foii de hîrtie de parcă s-ar fi aflat înaintea unei teze ale cărei probleme dificile cereau multă chibzuială. În acest timp telefonul zbîrnîi lung, strident, umplînd odaia cu glasul lui de alarmă. Șeful poliției ridică cu un gest leneș receptorul și-l duse la ureche, lăsîndu-se moale pe spătarul scaunului înalt, tapisat în piele.

— Ce-i, Anghelescule? întrebă el, plictisit. Ia cîntă, zmeule, să te-aud. Cine, mă? Toma, lustragiul? Dă-l dracului, lasă-l liber că nu facem nimic cu el. Mă, tu auzi ce-ți ordon eu? Lasă-l liber, dă-l în mă-sa! Ei, cum să fie acuzat că a înjurat Germania, cînd el e mut, nu scoate două vorbe! Păi, vezi? Ne facem de rîs, Anghelescule... Dă-i vreo două să știe că a trecut pe la noi și apoi fă-i vînt în stradă. Așa, zmeule!

Paul Alboiu trînti receptorul în furcă, apoi după ce-l privi cîteva minute pe profesor cum scrie aplecat asupra hîrtiei, se ridică de la birou și trecu la fereastră să vadă cine mai trece pe stradă. Trotuarele erau aproape pustii. Prăvăliile care mai rămăseseră în picioare aveau obloanele trase. Un bragagiu, om bătrîn cu barbă albă și fes roșu, vindea unui preot o sticlă de limonadă. O femeie tînă, cochetă, cu fustă strîmtă și pantofi ortopedici, înalți, trecea grăbită prin umbra castanilor, îndreptîndu-se către primărie. „Doamna colonel Dona, își zise Paul Alboiu, tresărind. Să văd ce-a făcut aseară la nevasta farmacistului la poker“. Vru să se aplece peste pervaz, să strige după ea, dar tocmai atunci telefonul zbîrnîi iar și

comisarul-șef renunță. Cu pasul lui greoi, ca de urs, porni către birou și ridică receptorul :

— Ce mai vrei, mă ? Ia cîntă ! Cum ? Vorbesc eu cu primarul, n-avea tu grijă. Desigur, în seara asta. Spune-i lui Graff să-și care făina la moară cu ce știe și mîine să zvîrle pe piață cîteva sute de pîini, că dacă nu, îl văd cam albastru. Ce spui ? Nu, nu putem. Carele astea le-am agățat prin piață cu rechiziție și le trimitem chiar în noaptea asta la moara Bistricioara tot pentru ca să aducă făină. Așa, zmeule... Iar mîine dimineață în zori mai scoate două-trei echipe de gardieni în piață și mai puneți mîna pe vreo zece-cincisprezece care. Vin țărani cu lemne, cu fîn și oale ; să lase dracului marfa și să vină la cărăușie. Altfel n-avem pîine în oraș. Ai înțeles, zmeule ? Gata, executarea !

Zicînd acestea, aruncă degajat receptorul în furcă, își potrivește bretelele pantalonilor pe pîntecu-i voluminos, după care se așează în scaunul tapisat în piele. Luă țigara de pe marginea scrumierci și o vîrî în colțul gurii, privindu-l pe profesor prin ceața fumului, cu ochii micșorați, lung și stăruitor. Vlad Gheorghiu tocmai se ridicase în picioare și recitea încă o dată cele scrise, stînd cu capul aplecat asupra hîrtiei.

-- Gata, domnule profesor ? Întrebă pe un ton foarte politicos șeful poliției și întinse mîna să i se dea hîrtia.

— Gata. Am scris cele ce am știut...

— Foarte bine, zise Paul Alboiu, netezind hîrtia cu palma. În cîteva zile noi vă vom dovedi dacă ne-ați spus adevărul sau nu.

— Ce trebuie să înțeleg prin afirmația asta ? se arată neliniștit Vlad Gheorghiu.

-- Ce doriți. Cugetarea dumneavoastră e liberă, zîmbi șeful poliției. Poate că vă vom ajuta noi să căpătați unele vești despre fiul dumneavoastră.

— Mă rog...

— Sînteți liber și vă mulțumim pentru vizita făcută.

Vlad Gheorghiu se înclină în semn de salut, deschise ușa și ieși pe coridorul întunecos și murdar trecînd cît mai repede pe lîngă oamenii necăjiți ce-și așteptau rîndul la audiențe.

Ajuns în stradă, respiră cu nesat aerul curat al după-amiezii aceleia de vară și porni încet, cu pas măsurat, către casă. Era copleșit de gânduri. Îl neliniștea foarte mult venirea lui Mihai acasă. Stătea, ce-i drept, ascuns, într-atât de ascuns, încât nici de dinapoia perdelelor nu îndrăzneă să privească în stradă. Dar pînă cînd avea să dureze situația asta ? Dacă într-una din zile poliția ar face pe neașteptate o percheziție, nu l-ar găsi oare acolo ? Și atunci o să se iște scandal, tăărăboi, agenții o să-i aresteze pe toți ai casei și numai bine tot prestigiul lui de om pașnic, așezat, se va spulbera. Mergea pe stradă ocolind mormanele de moloz și zidurile căzute ale caselor bombardate și tot gîndind parcă își asemuia propria situație cu aceea a vecinului Raicu, în curtea căruia aproape în fiecare lună veneau dimineața, seara sau la miez de noapte polițiști repeziți și obraznici, care fără nici o introducere începeau, așazisele „percheziții fulger“. De după garduri, sau de dinapoia ferestrelor cu perdelele lăsate, oamenii priveau cum agenții îl înghionteau pe Raicu urcîndu-l cu forța într-o mașină sau cum Sandu, băiatul lui, era pălmuit pentru diferite pricini. „Să ajung să am o asemenea situație în familia mea ? se întreba contrariat profesorul, chiar revoltat de încurcătura în care-l băgase Mihai, fără voia lui. Asta nu, niciodată. Asemenea lucru nu se va întîmpla. Voi discuta cu el chiar în seara asta și-i voi porunci să părăsească imediat casa. Nu vreau ca pentru actele lui necugetate să mă expun tuturor brutalităților celor de la poliție...”

11

Caporalul Tudor Dincu intră în cancelaria companiei și rămase în picioare lângă ușă. Înalt, slăbuț, cu fața trasă și ochi căprui, blânzi, era îmbrăcat în niște haine militare largi și mototolite de parcă atunci le scoșese de la etuvă. Pantalonii aveau bazoane de foaie de cort, iar moletierele scămoșate erau într-atât de scurte încât nu treceau mai sus de glezne.

La o masă cu tăblia veche, scrijelată, pătată cu cerneală violetă, pe care se aflau mai multe dosare și niște imprimare, stătea plutonierul major Petre Grădinaru, un om scund și îndesat, cu obraji roșii, bucălați și cu mustața tunsă scurt din foarfecă. Șapca, cu calota slinoasă, decolorată și cozorocul spart, și-o ținea dată pe ceafă. După urechea dreaptă așezase o țigară „Mareșal Antonescu“, s-o aibă mai la îndemână, ca s-o aprindă după ce mai termina cu treburile. Acum n-avea nici măcar timp să tragă un fum, într-atât era de ocupat. Era șeful magaziei de armament, ținea și locul comandantului la compania depozit numită și companie de garnizoană, pentru că sublocotenentul Victor Ganea era plecat într-o detașare, iar de dimineață îl chemase colonelul Predoiu, comandantul P.S. al regimentului de infanterie, și-i ordonase să facă ce-o ști, dar să se ocupe și cu aprovizionarea cu furaje pentru cai, că mor cu zile în grajd. Subofițeri sînt puțini la P.S., toată lumea e pe front, iar cei care au rămas aci scăpați ca prin urechile acului de vitregia războiului, să facă bine și să muncească cît șapte, că de nu, intră și ei în primul batalion de marș pentru frontul de la Iași. „Situația e delicată, Grădinarule, îi spusese în dimineața aceea colonelul în biroul său. Frontul cere oameni și nu știu cît om mai putea ține frontul ăsta, că cei de la mobilizare n-au pe cine mai trimite. Așa că să te împarți într-o sută de locuri și să faci treabă. Ești om bătrîn, cu experiență, nu mă îndoiesc de capacitatea ta. De altfel, te-am și

propus pentru gradul de adjutant.“ „Să trăiți și să vă dea Dumnezeu sănătate, dom' colonel!“ luase el poziție de drepti, bîlbîindu-se din pricina emoției ce-l cuprinsese pe dată, că nu se aștepta la o asemenea veste. I-auzi, adjutant, acum cînd mai avea trei ani pînă la pensie! „Și să vă văd și pe dumneavoastră general de brigadă sau chiar pe undeva pe la Corp“... „Bine, bine, hai, du-te și să te văd zorind ca o sfîrlează!“

— Alo, unu! Alo, unu! țipa el acuma în receptorul telefonului de campanie pe care-l ținea strîns în palma asudată. Alo, unu! Mă, n-auzi, mă, fir-ai al dracului cu mămîtica ta de mîrlan, că dormi pe tilifon... Alo, unu! Alo, unu!

Învîrți nervos de manivela aparatului, apoi începu din nou să strige în receptor, cu sudoarea șiroindu-i pe frunte, lovind mereu cu pumnul în masă, de parcă telefonistul de la celălalt capăt al firului l-ar fi putut vedea și s-ar fi speriat pe dată.

— Ia uite a dracului de treabă, acuma se face noapte și eu n-am putut intra în legătură cu ăia de la Erghevița, vorbea el de unul singur, enervat peste măsură. Mă gîndisem la vremea prînzului să mă duc pînă acolo, dar mi-am zis că aranjez treburile prin tilifon și uite acuma nici n-am plecat și nici tilifonul nu cuvîntă. Ei, anafura mamei lui de mîrlan, că ăștia de la transmisiuni toți e tehnicieni, dar la treabă dau dosu, nu-s în stare să stea lîngă un tilifon!

Trînti cu putere receptorul și, zărindu-l pe caporal lîngă ușa i se adresa aspru:

— Ai venit, mă?

— Am venit, dom' major.

— Păi de ce nu spui c-ai venit? se stropși Grădinaru la el. Aștepti să te văz eu ca pe-un general? Tu nu știi cum cîntă regulamentul? Militaru vine, se prezintă și raportează!

— Erați ocupat, dom' major, încercă caporalul să se apere. Și n-am îndrăznit...

— Eram, că uite, ai dracului de mîrlani nu stau lîngă tilifoane, stau cu ochii aiurea, zgîiți pe pereți, și soneria sbîrnie dar ei dorm, dormir-ar somnu ăl lung să-l doarmă! Toți învîrțiții au rămas la P.S., dar treabă nu fac și colo-n război moare floarea mîndră a țării, cum spune cîntecu...

Caporalul Tudor Dincu nu răspunse. Poate că plutonierul major Grădinaru făcea aluzie și la el, pentru că fusese reformat și datorită unui certificat medical pe care-l obținuse cu mare greutate — în civilie, ca meseriaș turnător înghițise mult praf de plumb și se îmbolnăvisese de plămâni — reușise să rămână în țară și să nu plece nici măcar o zi pe front.

— Acuma, tu ce ai să raportezi ?

— Păi, dom'major, n-ați ordonat dumneavoastră să viu când s-o însera, că mă trimiteți nu știu unde ?

— Aha ! îți aminti deodată Grădinaru, da, ai dreptate. Du-te, măi băiatule, la sergentul major Gălușcă, la aprovizionare, și spune-i să-ți dea ce l-am rugat eu, după care dai fuga acasă la mine și duci cocoanei pachetul. Ai înțeles, mă ?

— Am înțeles, dom'major.

— Gata, trap, băiete !

— Zic să se întunece mai mult, dom'major, propuse caporalul. Știți, e mai bine...

— Ai tu treabă cu vreo gagică pe camuflaj ? rîse plutonierul major, dezvelindu-și cei patru dinți de aur din față. Mă, pezevenghiule, lasă că te-am cam mirosit eu că umbli lelea prin oraș...

— Nu umblu, dom'major...

— Lasă, lasă nu te-ncontra cu mine la vorbă că-s vulpe bătrână, să știi !

— Se poate, dom'major ?

— De *par ecsampl* unde-ai stat alaltăieri toată dimineața ?

— Păi n-a fost alarmă aeriană și bombardament, dom'major ? se apăra caporalul. Puteam veni așa, prin prăpădul ăla ?

— Să fi venit, mă, c-așa-i stă bine unui melitar viteaz, spuse Grădinaru patetic și luă iar în mână receptorul. Prin ploaie de șrapnele, cu toți ne-am avîntat... cum spune cîntecu. Îl știi ?

— Nu-l știu, dom'major...

— Păi, vezi, se cunoaște că n-ai fost în compania mea de recrute. Că dacă ți-ar fi intrat sfînta disciplină în oase de cînd ai învățat a pune molitieru, acuma erai melitar cu scaun la cap. Dar eu stau aicea și-mi omor sănătatea cu situații peste situații, pune mîrlanii la ordinar, scoate-i de la ordinar, fă

efectivu, caută răspîndirile, aleargă la compania depozit, du-te încoace, du-te-n colo și furieru meu lelea prin oraș...

— N-am umblat lelea dom'major, m-ați învoit dumnea-voastră, v-am spus că mă duc acasă la dom'colonel Predoiu să lucrez mai departe la instalația pompei.

— Mai ai mult de lucru acolo ?

— Mai am, dom'major, că nu găsesc tot ce-mi trebuie. Am fost pe la noi, pe la Atelierele C.F.R. să fac rost de niște țeavă, dar de cîte ori mă duc nu găsesc pe nimeni să stau de vorbă. Toată lumea îi pe cîmp ascunsă de frica bombardamentelor...

Caporalul, meseriaș turnător, era folosit de ofițerii și subofițerii „părții sedentare“ a regimentului pentru diferite servicii pe la casele lor. El se arăta săritor la orice treabă și se îndeletnicea cu de toate, numai să-și facă drum în oraș unde conducea munca ilegală a organizației U.T.C. locale. Repara instalații sanitare, robinete de apă, biciclete, făcea pe vopsitorul, pe zugravul, desfunda canale, repara garduri, într-un cuvînt tot ce i se cerea. De două luni se apucase să sape un puț american înapoia casei colonelului Predoiu, cu scopul de a instala o pompă să tragă apă, deoarece în oraș conductele fuseseră sparte din cauza bombardamentelor. Avea cam tot ce era necesar ca material, dar înadins întîrzia cu terminarea lucrării, ca să aibă mai departe motiv să iasă cît mai des în oraș. Uneori, cînd în adevăr săpa puțul, din curtea colonelului Predoiu, umbla îmbrăcat militar, alteori nici nu da pe-acolo, ci trecea repede pe acasă și-și punea în grabă hainele civile pentru ca, participînd la ședințele organizației, să nu i se poată identifica de către uteciști locul de muncă.

— Și azi ai umblat tot după țeava aia ? întrebă într-un tîrziu Grădinaru, zdrobind cu coperta unui registru o muscă ce umbla mereu peste hîrtii.

— Tot, dom'major.

— Îmbrăcat țivil ?

— Nu, dom'major, nu m-am îmbrăcat civil.

— Mă, minte sergentul major Gălușcă ? înălță Grădinaru sprîncenele, fulgerîndu-l pe ostaș cu privirea. Hai, minte un domn subofițer ?

— Nu zic că minte, dom'major, dar poate m-o fi confundat cu altcineva. Că oamenii, de, mai seamănă între ei.

— Cică te-ar fi văzut îmbrăcat țivil și beleai ochii la o casă să vezi cum arde.

— Nu-i adevărat, dom'major, n-a ars nici o casă p-acolo pe unde am umblat eu...

— N-a ars... N-a ars... bombăni supărat Grădinaru, dar ardea ficații-n mine aicea, că nici cheia de la magazie n-ai lăsat-o. Ehei, de-aia-i bine ca mîrlanu să nu facă armata lîngă casă, toată ziua cere învoire sau dacă nu, iese la raport să fie descazarmat. Ca să umble cu muierili sau gagicili prin oraș...

— Am fost în misiune, dom'major.

— Lasă că știu eu misiunea ta. Lucrezi ce lucrezi la dom'colonel și pe urmă, gata cu muierili...

Tăcu, învîrți nervos de cîteva ori de manivela telefonului de campanie de pe masă și începu iar să răcnească, cu fața congestionată și ochii bulbucați, parcă gata să-i sară din orbite :

— Alo, unu ! Alo, unu ! Fir-ai al dracului de batalionu unu, cu tilifonistu tău ăl adormit, să fie cu mumă-sa și cu tat-su și cu tot neamu lui de mîrlan ! Alo, unu ! Alo, unu ! Unuuu !

Ridică ochii către caporal, îl văzu și se stropși la el :

— Ce faci, mă ? N-ai plecat ?

— Credeam că mai aveți ceva, dom'major.

— Am draci, aia am ! zise el aprins, cu glas răgușit. Hai, stînga-mprejur, și dă-i drumu că așteaptă cucoana mea pachetu !

— Am plecat, dom'major, dar să știți că trec și pe la un meșter de la ateliere, să fac rost de niște șuruburi pentru pompa lui dom'colonel. Întîrzii puțin...

— Bine, du-te ! Ai grijă însă, să nu spui nimănui ce-i în pachet, ai înțeles, mă ?

— Am înțeles, dom'major.

— Gata, executarea !

Casa plutonierului major Petre Grădinaru era situată în marginea de nord-est a orașului, la periferie, aproape de cîmpul de instrucție al regimentului. Era o clădire nu prea înlată,

dar frumoasă, formată din cinci camere mari, luminoase, cu gard de piatră și șipci vopsite în verde. O grădină în fața casei, cu trandafiri și globuri colorate înfipite în bețe ici-colo printre rondurile cu flori completau liniștitul decor. Din poarta casei, ziua se zărea departe câmpul întins pe care pășteau oile sau care era folosit de soldați pentru instrucție.

Cînd caporalul ajunsese aci în cartier, se întunecase de-a binelea. Casa era cufundată în beznă, la fel ca toate cele din jur. Ostașul ducea sub braț un pachet destul de voluminos, cu carne, macaroane, pîine de război și ceva marmeladă. Nu-l găsisese la aprovizionare pe sergentul major Gălușcă, dar în schimb un soldat, ajutorul acestuia, care știa despre ce e vorba, îi pregătise în grabă pachetul și în mai puțin de cinci minute Dincu se așternea la drum către orașul ce se cufunda tot mai mult în întunericul nopții.

Bătu în poartă, dar nu-i deschise nimeni. Mai bătu o dată de data asta mai tare. Un cîine din vecini începu să latre și imediat îi ținu isonul un altul de peste drum. Caporalul așteptă cîteva minute să se ivească cineva în verandă și, dacă văzu că nu se arată nimeni, deschise poarta și intră în curte. Trecu de-a lungul verandei, călcînd pe pietrișul aleilor și, după ce ocoli casa, ajunsese la ușa din dos, care da spre bucătărie. Știa rostul pe aici, o cunoștea și pe doamna Florica — Fifi, cum i se spunea în intimitate — soția plutonierului major Grădinaru, că doar fusese de nenumărate ori, ba să reparte un comutator electric sau clanța la o ușă, ba să schimbe vreun burlan spart sau vreun bec ars. Intră deci într-un coridor întunecos și deschise o ușă. Făcu un pas, doi și podelele prinseră a scîrțîi. Deodată, în cealaltă cameră se auziră șoapte, somiera patului scîrțîi zgomotos, semn că cineva se ridică grăbit de pe ea, un pahar se sparse în cioburi și Dincu, rămas locului în așteptare, desluși glasul sergentului major Gălușcă mai mult șoptit :

— Fir-ai al dracului de pahar, să fii ! Fifi, tu stai liniștită aici, nu te mișca, eă văd eu cine e...

— O fi Petrică...

— Boșorogul tău ? Ala-i plecat de la amiază la Erghevița, altfel nu veneam eu...

— Atunci cine-o fi ?

— Umblă bagabonții după furțișaguri, când se lasă noaptea, c-așa-i în timpul bombardamentelor, nu-i luminează, nu-i nimic... Stai că văd eu...

O brichetă scăpără dincolo și la flacăra ei, prin geamul cu perdele transparentă, caporalul zări pentru o clipă capul sergentului major, cu părul răvășit, care se tot apleca și se ridica de parcă ar fi căutat ceva pe jos, în timp ce umbra mărită se proiecta destul de bine pe geamul ușii ca pe un ecran. Dincu nu mai stătu locului, se întoarse, vru să plece, dar ușa acelei camere se deschise și sergentul major întrebă somnoros :

— Cine-i acolo ? Hei, nu se aude ? Cine-i ?

Caporalul nu răspunse. Stătu o clipă rezemat de perete, să nu fie văzut, apoi când după câteva minute totul se liniști, lăsă pachetul pe o masă ce se afla în coridor și ieși repede în curte. Și tot așa de repede trecu pragul porții și plecă pe strada cufundată în beznă către marginea orașului. „Al dracului om Gălușcă ăsta, zise el în gând, zorind să fie la ora fixată într-un anumit loc numai de el știut. Cu mîna țeapănă lemn și tot îi arde să se dea la nevasta majorului. Mi se pare că porcul ăl bătrîn cam știe el ceva, dar îl lasă în apele lui sperînd să-l prindă o dată asupra faptului !” Gălușcă, însă, era mare șmecher, știa cum să aranjeze lucrurile ca să iasă totul bine. Florica, nevasta lui Grădinaru, era o femeie slăbuță, cu ochi negri și obrazul alb, fardată tot timpul, lăsînd dîre de parfum în urmă-i, plină de draci la cei peste patruzeci de ani ai ei. Prima nevastă a majorului murise în urmă cu zece ani și Grădinaru o aflase pe Florica la țară, la o nuntă. Atît îl jucase ea de-l ostenise și atît îl sărutase de față cu toată lumea că-l înnebunise nu alta. Hotărît și înfierbîntat, omul a zis că fără ea nu se mai întoarce în oraș, chiar dacă are să-l dea regimentului dezertor. Așa că s-a însurat, femeia i-a jurat dragoste veșnică, dar de un timp ochii au început a-i umbla tot după bărbați tineri, ferindu-se totodată de centironul lui Grădinaru, ca dracul de tămîie. De altfel, prudentă, nu îndrăznise niciodată să cheme pe cineva să-i treacă pragul casei. Numai Gălușcă, cu firea-i prietenoasă și slugarnică, reușise să se facă iubit de plutonierul major și să-i fie admise vizite acasă chiar în lipsa lui. Se vorbea că ar fi părtaș cu el la

niște afaceri de vreo cîteva vagoane de fasole și fîn pe care le învîrtise Gălușcă, frustrînd regimentul de sume destul de mari de bani, dar nimeni nu cuteza să-i acuze de ceva, nefiînd probe concludente.

Se mai vorbea prin regiment că sergentul major ar fi fost într-adevăr pe front, dar că nu ar fi fost rănit așa cum se lăudase el, că totul nu era decît o înșelătorie. Fiu de chiabur, plătise bani grei unei întregi comisii medicale și doctorii îl declaraseră inapt pentru front, dar apt pentru serviciul administrativ pe vreme de război. Așa că l-au trimis în țară. Evident că era un învîrtit, unul dintre aceia care nu precupețesc nimic și nu se dau în lături de la nimic pentru salvarea propriei lor persoane. În regiment era plin de servilism față de cei mari și aspru, neînduplecat cu cei de sub comanda sa. Nu o dată a fost auzit spunînd militarilor care reclamau că mîncarea e proastă : „Vreți meniu ca la palatul regal, goro-beților ? Ei, ai dracului, cu burțile voastre ! Nu e carne, nu e macaroane, nu e marmeladă, nu-i nimic. Țara trece prin momente grele. Să fi fost pe front ca mine, să fi luptat și să fi rămas și cu mîna invalidă... Și uite că nu zic nimic, stau și-mi fac datoria către țară, aici la regiment“.

Era un bărbat destul de frumos sergentul major Gălușcă, totdeauna proaspăt bărbierit, frizat și parfumat, cu uniformă din stofă ofițerească și în picioare cu cizme bilgher, maron, lustruite, lucii ca oglinda. Singurul lui defect era că ținea mîna stîngă cam țeapănă, încolo plăcea femeilor, mai ales că avea bani, numai el știe de unde, și ceva avere la țară. Chiar se vorbea în ascuns că ar plăcea nu numai cucoanei Fifi, nevasta plutonierului major Grădinaru, ci chiar și altor neveste, care-l cunoscuseră în diferite împrejurări. „Cade el o dată pe bec ! îl judeca în gînd Tudor Dincu pe Gălușcă, mergînd pe străzile întunecate ale orașului. Nu se poate să nu dea într-o zi Grădinaru peste el. Și cum e majurul al dracului de răzbunător...“

Caporalul își privi ceasul de la mîna și zori pasul. Trebuia să fie la ora opt și jumătate fix tocmai sus, pe bulevardul Elisabeta, acolo unde această arteră importantă a orașului se întretaie cu strada Coroanei. Mergea repede pe străzile periferice ale căror case erau cufundate în beznă, cu ferestrele

oblonite, tăcute așa cum erau întotdeauna la lăsarea serii. Prin curțile pline cu verdeață, stînd pe scăunașe la taifas, bărbați și femei sporovăiau toate cîte le treceau prin minte, așteptînd să treacă vremea pînă către miezul nopții, să vadă ce se întîmplă : se dă iar alarma, cum se statornicise obiceiul, cam între orele zece și douăsprezece în fiecare noapte, sau se duc liniștiți la culcare ? Copiii stăteau și ei tot prin curți, pe lîngă părinți, să fie gata la porunca acestora pentru a fugi cu bagajele pregătite către pădurea Crihala, la doi kilometri de oraș, sau spre comunele Cerneți, Banovița sau Schela Cladovei, mai puțin vizate de aviația anglo-americană.

Ajungînd la tîrgul de vite, un imens teren viran, la colțul străzii Banatului, zări afară, în fața unei cîrciumi, cîțiva bărbați stînd pe scaune la lumina unui felinar camuflat cu hîrtie neagră, cu țoiuri de țuică în mînă, vorbind tare, gălăgios, așa cum fac oamenii la beție. Unul dintre ei, purtînd veston militar, cu capul descoperit, stătea rezemat de oblonul prăvăliei, în cîrje și cînta lălăind tare să se audă pe toată strada :

Frunză verde ca lipanu

De trei ori potcovii calu.

Ca să trec la mîndra dealu !... Uuuu ! Uuuu !

— Las-o dracului, măi, nea Vărzarule, nu mai răcni așa și stai jos pe scaun ca oamenii ! Îi zise negustorul care numai ce ieșise în ușa prăvăliei cu o sticlă în mînă. De ce bei dacă ți se urcă țuica la cap ? Faci gălăgie ca pînă la urmă să m-amendeze pe mine poliția...

— De ce să te-amendeze pe dumneata ? Întrebă bîlbîindu-se Vărzaru, cu părul căzut pe ochi și bale la gură. De ce ? Că cînt eu ? Păi, mă, nea Mitică, eu sînt rănit de pe front, am fost luptător, uite ici, na „Crucea de fier“, cine mai e ca mine ? și, bălăbănindu-se, gata să cadă, prinse panglica decorației ce o avea la una din cheutorile vestonului militar, vrînd parcă s-o desprindă. Uite-o, na, o vezi ? Eu sînt un erou, mă, nea Mitică, un erou, înțelegi dumneata ? Cu o mitralieră am omorît singur într-o noapte peste o sută de dușmani, aia să știi dumneata. Dar mi-am pierdut și umbletu. Nu-i nimic, mă nea Mitică, pentru țară l-am pierdut și pentru domnu

mareșal Antonescu, că a venit și a dat și mîna cu mine în spital la 303 la București, ce știi dumneata ? Habar n-ai. Mi-a promis domnu mareșal că-mi dă și pămînt, și casă, să deschid prăvălie cum am mai avut au aici în Severin și s-a ales prafu de ea c-au făcut-o americanii zob cu bombele lor. Uite, d-aia cînt eu, na...

— Lasă că acum nu-ți mai dă prăvălie, zise un bătrîn de alături, care stătea liniștit pe un scaun și sorbea cînd și cînd din țoiul lui de țuică ce-l ținea pe genunchi. Acum i-a ajuns cuțitul la os, nu mai știe unde i-e capul, ce să mai aibă el grijă de prăvălia dumitale...

— Ba o să-mi dea ! lovi aerul cu mîna Vărzaru și în acea clipă scăpînd cîrja se prăvăli ca un butuc pe caldarîmul din fața prăvăliei.

Vreo doi se ridicară de pe scaune, îl luară de subsuori și-l așezară jos, pe treptele de ciment ale prăvăliei.

— Stai aici, domnule Vărzaru, stai liniștit și lasă, nu te mai necăji, că ai să capeți de toate, zise tot bătrînul acela care sorbea liniștit din țoiul de țuică. Dacă ți-a promis mareșalul, să știi că se ține de cuvînt...

Vărzaru, cu cîrjele alături, lăsat într-o parte, cu bărbia în piept și părul pe ochi, părea că nici nu-l ascultă. Dormita și lălaia în surdină cîntecul, repetînd la nesfîrșit unele și aceleași cuvinte, singurele pe care le învățase de altfel.

Caporalul îl cunoștea pe invalid, îl mai văzuse cu cîteva zile în urmă, lîngă plopul din fața casei comisarului-ajutor Anghelescu. Chiar îl întrebuse atunci invalidul dacă are curaj și e hotărît să se urce în copac, dar nu știa cine este, nu-i cunoștea „isprăvile“ de pe front, atît de apreciate de nemți încît îl și decoraseră.

Dincu mai stătu puțin locului în colțul străzii Banatului să asculte discuția celor din fața cîrciumii, apoi porni cît mai repede peste cîmpul tîrgului.

Ajuns pe bulevardul Elisabeta, la colțul străzii Coroanei, se opri. Privi în toate părțile și prin bezna nopții nu zări nici o umbră de om. Totul în jur era pustiu. Blocul cenușiu din colț, cu două etaje, era întunecat. Unele ferestre erau acoperite cu fîșii de hîrtie puse în cruciș, altele cu jaluzelele lăsate. Casa de peste drum, mare, frumoasă, pare-se a unui arhitect,

era și ea cufundată în întuneric. Undeva îndepărtat, se auzea în liniștea nopții cum lătra un câine, iar dinspre gară se deslușea pufăitul ritmic al unei locomotive și din când în când suierul ei lung, ascuțit.

Caporalul își privi ceasul de mână și constată că minutarele arătau exact opt și jumătate. „De ce oare nu întâlnesc „legătura“ ? se întreabă el cu înfrigurare. E ora exactă... sau ceasul meu a stat ?” Dar abia ridică ochii de pe cadranul fosforescent, că în clipa aceea auzi în urma sa pași. Întoarse repede capul. Se apropia un om. Călca ușor pietrișul mărunț al străzii și abia i se deslușea silueta sub coroanele întunecate al teilor ce populau bulevardul.

Dincu se căută repede prin buzunare, scoase o țigară din pachet și o puse între buze. Scăpără apoi un chibrit și duse flăcăriuța la capătul țigării s-o aprindă.

— Îmi dați voie ? i se adresa cel ce se oprise în fața sa.

Era un bărbat voinic, într-o cămașă maron, cu mânecă scurtă, și cu capul descoperit. Sub braț ținea un ziar împăturit.

— Poftiți ! îi oferi caporalul propria țigară să aprindă și-l cercetă fugăr, pe sub sprâncene pe cel din fața sa. Ceruse un foc, avea sub braț un ziar...

— Fumați „Regale“ cu carton ?

— Nu, „Mareșal Antonescu“, ca toți militarii.

— N-ați văzut trecînd pe-aici un preot înalt, slăbuț cu pălărie cu boruri largi ?

— N-a trecut decît o țărancă cu un copil de mână. A luat-o pe strada Coroanei către oraș...

— Vino după mine ! șopti omul cu cămașă maron. Fii atent pe lîngă cine treci. Urmează-mă la distanță de vedere...

Caporalul zvîrli țigara și rămase cîteva clipe locului, pînă ce străinul se depărtă cîtiva pași. Apoi, cînd abia îi desluși silueta în noapte, porni în urma lui, privind în dreapta, în stînga și înapoi să ia seama dacă nu-i văzut de cineva. Încerca să pășească ușor, dar bocancii lui scâlîmbăiați și mari după-iau destul de zgomotos pe caldarîmul străzii. Ținîndu-se cît mai aproape de cel din fața sa, se gîndea în clipele acelea dacă n-ar fi mai bine să se descalțe, dar renunță la ideea aceasta, deoarece presupusese că ar atrage și mai mult atenția eventua-

lilor trecători. Un militar desculț... cu bocancii subsuoară... era desigur nepotrivit.

Trecu pe câteva străzi cufundate în beznă, ajunse lângă stadionul „Dr. Angelescu”, intra pe strada Tabla Buții și tot ținându-se în urma celui ce-i ceruse să aprindă țigara, se pomeni pe strada Cireșoiaia. În dreptul unei case, cu fereastra mare, pe al cărei pervaz se vedeau cinci glastre cu flori, acela se opri. Dincu fu îndată lângă el și îl văzu pe omul în cămașă maron cum dintr-o fulgerare a privirii numără glastrele. Se întoarse apoi, șopti caporalului „intra” și se depărtă repede, pierzându-se în întunericul nopții.

12

Caporalul Dincu se afla de aproape cinci minute într-o odaie, nu prea mare, destul de modest mobilată, și aștepta. Curios își roti ochii în jur. Totul în încăpere era simplu, sobru, mobilă de oameni nu prea avuți, care adunaseră din munca lor strictul necesar traiului. Un dulap vechi cu oglindă, destul de demodat, un pat dublu de brad, vopsit în maron, acoperit cu o cuvertură de ață, iar în mijlocul odăii o masă cu două scaune. În dreptul ferestrei ce dădea spre curte se vedea o mașină de cusut marca „Singer”, de tip vechi, pe care erau înșiruite câteva figurine de ipsos. Iar în colțul de lângă ușă o sobă de zid cu tencuiala coșcovită, crăpată. Pereții camerei erau zugrăviți într-un model simplu, câteva linii albe întretăiate pe un fond gălbui și din loc în loc floricele de câmp.

Intrase aci condus de o femeie între două vârste, cu fața ovală și ochi cenușii, întunecați, îmbrăcată într-un capod uzat; ea nu scosese o vorbă și nici măcar nu-l privise. Dincu îi mulțumise înclinând ușor capul, iar ea închisese ușa și plecase parcă zorită de cineva. Caporalul se așezase pe unul din scaune și acum aștepta să vină cel cu care trebuia să se întâlnească. În odaie era cald, hainele lui miroseau a naftalină, dar nu putea deschide fereastra. Geamurile erau acoperite cu două pleduri albastre, bătute în cuie, ce abia se zăreau sub perdelele de ață.

Tot așteptând, zări în perete o fotografie înrămată în coajă de copac. Unde mai văzuse el fotografia asta? Curios, se apropie și o privi cu luare-aminte. Într-adevăr, era aceeași cu cea pe care o știa din odăița părinților săi, în cartierul Moara de foc. În spate un decor de iarnă, în care fulgi uniformi, mari, cădeau în liniște peste un brad verde, grosolan executat de un pictor lipsit de talent. În fața acestui brad, pe o bancă asupra căreia, ciudat, nu mai ninge, stăteau vreo

cinci bărbați, în haine de sărbătoare, ieftine, cu capetele descoperite, iar jos trei băietani între doisprezece și cincisprezece ani, așezați cu picioarele cruciș și mâinile pe genunchi. Priveau cu toții senini, cu ochi mari, luminoși, către obiectivul fotografic. Dedesubtul fotografiei, un scris mărunț, aplecat, cu cerneală neagră : „Lucrătorii și ucenicii tipografiei Imprimeria mehedințeană, 1 Mai 1937.“ Printre cei cinci bărbați, caporalul îl recunoscuse și pe tatăl său, zătarul Ștefan Dincu, mort în urmă cu doi ani, într-o gară, într-un accident de tren.

Privind fotografia, se gândi că, de bunăseamă, gazda casei în care se afla acum (și în mod sigur omul trebuie să fie printre cei din fotografie) l-a cunoscut pe tatăl său, au lucrat împreună. Dar care dintre cei patru bărbați și trei ucenici să fie acela ? Munca ilegală de partid îl dusesese prin multe case conspirative, dar nicaieri nu trăise ca acum emoția de a descoperi că tatăl său fusese prieten cu locatarul, la rîndul lui simpatizant al partidului sau chiar membru de partid. Desigur, putea trage de aici concluzia că tatăl nu fusese străin de țelurile și idealurile de luptă ale comuniștilor sau poate că activase chiar în organizația ilegală locală a partidului. Cît trăise tatăl, Tudor nu aflase nimic nici despre activitatea lui în rîndurile partidului comunist, nici faptul că era poate numai unul din simpatizanții acestui partid. Era un om tăcut din fire, adînc nemulțumit de viața pe care o ducea ; doar cînd și cînd îi scăpa cîte-o vorbă de alinare pentru nevastă și copil, că nu va trece mult și „va ieși soarele“. Despre ce soare putea fi vorba, nu înțelegea nici nevasta și nici micul Tudor.

La un an de la moartea soțului ei, Ecaterina Dincu, spălătoreasă la hotelul Traian, murise și ea de tuberculoză în sărăcăcioasa odăiță din cartierul Moara de foc. Tudor, care între timp intrase ucenic la Atelierele C.F.R., a petrecut-o îndurerat pe drumul cel fără de întoarcere și a rămas singur, fără vreo rudă sau vreun cunoscut mai apropiat. Exploatat și umilit, cu un salariu de mizerie, fără îmbrăcăminte și mîncare ca lumea, a găsit repede calea pe care trebuia să lupte pentru ca să vină ziua în care va „ieși soarele“ cum îi spusese tatăl său. A intrat în rîndurile organizației locale a Uniunii Tineretului Comunist...

Ușa se deschise și caporalul tresări, oarecum rușinat că fusese surprins contemplând fotografiile de pe pereții încăperii.

— A, tovarășul Haralamb ! zise el și se întoarse zîmbind, recunoscînd pe omul prin care ținea permanenta legătură cu organizația de partid locală. Tot dumneata ai venit... Tocmai priveam o fotografie.

Haralamb — Dincu nu-l cunoștea decît sub acest nume conspirativ, după cum, la rîndu-i nici Haralamb nu-l știa pe caporal decît sub numele de Valeriu — era un bărbat cam de cincizeci de ani, înalt, uscățiv, cu sprîncene groase, stufoase și ochi negri, vii, pătrunzători. Părul albit la tîmple, ca și fața aspră, cu obrazul uscat și gura strînsă, îi dădeau o înfățișare severă, rece. Era numai într-o cămașă de in, albă, cu gulerul răsfrînt și o vestă din postav verzui în culoarea pantalonilor.

Dincu rămase în picioare în timp ce Haralamb se întoarse și răsuci cheia în ușa. Îl văzu apoi cum se duse să se încredințeze dacă cele două pleduri acoperă în întregime ferestrele, după care îl invită să ia loc.

— De ce-ai venit îmbrăcat militar ? întrebă Haralamb în timp ce bătea capetele unei țigări de tăblia mesei. E cam imprudent...

— N-am avut timp să trec pe acasă, mărturisi sincer caporalul. Și așa am avut noroc că am putut să ies din cazarmă, pentru că i-am dus majorului acasă un pachet cu alimente...

— Bine, dacă poți, pe viitor evită lucrul acesta, îl povățui Haralamb, în timp ce-și aprindea foarte calm țigara. E mult mai bine. Prin însuși faptul că porți uniformă, desconspiri în primul rînd locul dumitale de muncă. Or, în situația asta ești mai ușor de depistat...

Dincu, cu o ușoară roșeață în obraji, lăsă capul în jos, găsindu-și de lucru cu ața unui nasture de la bluza-i militară. Într-adevăr, nu se prea gîndise la treaba asta... De fapt era pentru prima oară cînd se întîmpla acest lucru. Fie înainte de ședințele organizației de tineret, fie de cele care aveau loc cu „legătura” pentru organizația de partid locală, trecuse totdeauna mai întîi pe acasă, în mare grabă, și se schimbase în haine civile. Dar acum...

Haralamb fuma liniștit, scuturînd cînd și cînd, cu gesturi leneșe, scrumul în farfuria de pe masă ce ținea loc de scrumieră. În cameră era o zăpușeală înăbușitoare ca înainte de ploaie. Într-adevăr, după cîteva clipe se și auziră afară, undeva îndepărtat, tunete adînci și repetate, ca niște prăvăliri de bolovani pe un jgheab de tablă. După cîteva clipe, frunza pomilor din curte începu să freamăte vijelios, ramurile lovind geamurile în clătinările lor tot mai puternice.

— Vine furtuna ! Adelo, închide, dragă, puii ăia ! auziră cei doi o femeie afară, în curte, adresîndu-se pesemne unei fetițe. Lasă joaca și ai grijă de orătării !

Haralamb privi atent către geamurile acoperite cu pleduri apoi se aplecă și scotoci prin manșeta pantalonilor.

— Adelo, reluă femeia din curte, ia ceva pe umeri, că uite a început să picure. Și aleargă mai repede, dragă, nu te mai moșmoni atîta...

Caporalul ascultă glasul femeii, după care întrebă :

— Gazda a avut sau are soțul tipograf ?

— Nu știu, răspunse rece Haralamb. E o casă conspirativă a partidului și, tocmai pentru că este conspirativă, e bine să știm cît mai puține lucruri despre proprietarii ei. Cred că înțelegi rostul...

Dincu înclină din cap și tăcu. Afară ploaia se pornise de-a binelea, vijelia șuiera ascuțit prin frunzele pomilor, iar apa prinse a lovi geamurile în rafale scurte și repezi. Lampa din tavan avea pîlpîiri scurte, repetate, și ori de cîte ori tuna cutremurînd pămîntul, părea că e gata să se stingă.

— Uite ce este, tovarășe Valeriu, începu să vorbească mai mult pe șoptite Haralamb, în timp ce cu palma netezea pe masă o minusculeă bucată de hîrtie. Spune-mi, te rog, dacă sarcinile trecute au fost duse la îndeplinire de către toți uteciștii...

— De către aproape toți, tovarășe Haralamb.

— N-ai ridicat încă manifestele de acolo, vorbi oarecum nemulțumit Haralamb și ochii îi luciră în sclipiri de cărbune. E o sarcină a voastră...

— Știu, dar n-am putut organiza nimic, am crezut că sîntem filați și ședința s-a întrerupt, se scuza caporalul. După aceea a început bombardamentul.... Însă vom organiza.

— Cît mai neîntîrziat și cu multă precauție, vorbi autoritar Haralamb. Sînt patru teancuri de fluturași.

— Nu cinci ?

— Patru. Cel ce le are în păstrare și-a schimbat domiciliul pentru depozitarea lor și așteaptă. Nu putem ține omul ăsta multă vreme în inactivitate...

— Am înțeles...

— Convoacă cîte doi-trei uteciști, pe rînd, prin „legăturile“ pe care le ai și treci la treabă.

Haralamb tăcu, încercă să citească ceva pe bucățica aceea de hîrtie, o înălță puțin sub lampă, dar neizbutind scoase din buzunar o pereche de ochelari cu rama de sîrmă și-i puse pe nas.

— M-a lăsat de tot vederea, spuse el ca o scuză ; seara mai ales nu deslușesc nici literele ziarului, darămite liniuțele astea înșirate aici de-ți trebuie o lupă să le dai de rost. Așa, zise el netezind iară cu palma bucățica aceea de hîrtie. Ei, tovarășe Valeriu, „Fulgerul“ cere să raportezi, așa cum ai primit sarcina, situația efectivelor din garnizoană. Ai reușit să faci ceva ?

— De bună seamă, răspunse caporalul satisfăcut. Cum s-ar spune situația e la zi...

— O ai scrisă ?

— Nu, am memorat-o.

— Foarte bine. Te ascult.

— Păi, chestiunea stă în felul următor, începuse Dincu. În regiment se află o companie de ostași, compania de garnizoană așa se cheamă, sau compania depozit, comandată de un sublocotenent de rezervă, în viața civilă profesor. Îl cheamă Victor Ganea. Se mai află o gardă la depozitul de muniții, formată din cîțiva ostași rezerviști, mai în vîrstă. Apoi în comunele Erghevița și Poroinița, avînd și tabără în pădurea Bolota, la cîțiva kilometri de oraș, se găsesc două batalioane de recruți contingentul 1945, cu instrucția neterminată, o companie de armament greu, precum și un pluton cu apărarea pasivă, comandat de un sergent major. Atît în ceea ce privește regimentul de infanterie.

— Și restul ?

— Îndată vă spun și despre restul, urmă caporalul, privind undeva către colțul încăperii, de parcă acolo ar fi fost scrise toate datele. Așa... Regimentul 37 artilerie de pildă, cu cazarma pe dealul din spatele Atelierelor C.F.R., lângă aeroportul civil, are la partea sedentară două baterii, una cu tunuri, alta pe jos. Tot acolo se mai găsesc două escadroane de cavalerie... Numai că atât artileriștii cât și cavaleriștii sînt plecați în tabără tocmai la Padina, cale de vreo 60 de kilometri.

— La Regimentul 95 infanterie nu mi-ai spus nimic despre comandanți, interveni Haralamb care-și făcea unele mici însemnări pe spatele acelei foițe de hîrtie.

— Batalioanele acelea cantonate în pădure sînt încadrate complet cu ofițeri și subofițeri, spuse caporalul. Nu le cunosc numele tuturor...

— Bine, vom discuta la urmă despre problema comandanților care ne pot ajuta. Spune te rog mai departe efectivele.

— Mai departe... Păi la Cercul Teritorial Mehedinți se găsește un pluton de secretari...

— Ce-s ăștia ? Furieri ?

— Da, furieri, însă eu i-am denumit după ordinea de bătaie.

— Bine, mai departe...

— Va să zică, am spus un pluton de secretari, iar la compania a 7-a sanitară, care se află în clădirea de lângă penitenciarul orașului se găsește un pluton de soldați de serviciu, înzestrat cu două mitraliere. Mai este Centrul de exploatare Mehedinți, care se ocupă cu aprovizionările pentru armată, la sediul căruia se găsesc cîțiva militari pentru pază și diferite corvezi. Cam acestea sînt efectivele ce se găsesc în garizoană la ora actuală, încheie caporalul scurtul său raport. Situația e la zi și cred că ea corespunde realității.

— Mda, făcu Haralamb și continuă să mai scrie ceva pe hîrtiuța din fața sa. Dar cu armamentul cum mai stăm ?

— Am mai făcut rost de zece grenade și de două puști Z.B.

— Le-ați ascuns tot în același loc ?

— Da, în ghețăria părăsită pe care o știe „Fulgerul”. Sînt în deplină siguranță.

— Ai grijă de tot acest armament, de muniție. Nu va fi departe ziua cînd va trebui să le folosim. Te-am informat la timp asupra indicațiilor primite de la centru în privința pregătirii formațiunilor de luptă patriotice. Se apropie timpul să ne răfuim cu Antonescu și cu nemții. Un rol important în această acțiune îl are bineînțeles și organizația U.T.C. de aici.

Un tunet năpraznic sparse deodată țăriile cerului și casa parcă se zgudui din temelii. Haralamb încetă să mai vorbească și privi în sus spre tavanul care se crăpase în mai multe locuri. Afară ploua cu găleata și apa continua să lovească în geamuri cu aceeași furie de la început.

— Vai de cei care n-au un acoperiș în vremea asta, zise Haralamb cu glas scăzut. Multe distrugeri au făcut bombardamentele americane în orașul nostru...

— Nici casa asta nu mai ține mult. Uite tavanul...

— Casă de oameni nevoiași, ce să-i faci ! Se duce cu vremea...

Își potrivi mai bine ochelarii pe nas și privi iar hîrtiuța din fața sa. Vorbi mai departe :

— Aveți grijă, tovarășe Valeriu, și folosiți alarmele false pe care le organizăm. Îndemnați oamenii să părăsească lucrul și să fugă către adăposturi. La Șantierul naval, la Atelierele C.F.R., oriunde, să întîrziem prin orice mijloace efectuarea lucrărilor, să împiedicăm de pildă reparațiile de armament, că în ultima vreme au început să aducă tunuri să le peticim scuturile cu tablă groasă. Avem multe posibilități în direcția asta.

— Tovarășe Haralamb, îl întrerupse caporalul, noi am avut cîteva acțiuni bune, îndeplinite cu succes, cunoașteți cazul acelei eleve care prin distrugerea unor diapozitive a împiedicat ținerea unei conferințe de către șeful comandamentului german din oraș. Apoi acțiunea băieților noștri de la Atelierele C.F.R., care au distrus instalațiile grupului electrogen, să nu se mai lucreze noaptea, iar cei din Șantier au uns curelele la mașini, să lunece și să nu se mai facă transmisia. Au distrus apoi rezistențele electrice de la unele motoare... Eu

v-am informat la vreme despre treburile astea, le cunoașteți... Apoi la vasul german Kepler, care a fost în Șantier pentru a i se aduce modificări să fie transformat în vas de război...

— Și ce s-a făcut la vasul ăsta ? I-ați defectat tunurile ca la ăla, cum dracu' se chema...

— Dürer...

— Așa, Dürer...

— Nu, tunurile nu i le-am putut defecta, însă doi uteciști de-ai noștri au acționat și de data asta cu mult curaj, cu sînge rece. Știți ce-au făcut ? Unul dintre ei a atras santinela germană într-o cursă, iar celălalt a intrat repede în sala mașinilor unde a distrus cărbunii dinamurilor și carburatorul. Vasul a plecat cu o întârziere de cinci zile...

— Foarte bine, aprobă Haralamb. Care dintre băieți a acționat ?

— Pius și Gabriel. Acesta din urmă a plecat la Șantierul naval din Constanța, cu lotul acela de muncitori care n-au mai avut de lucru aici, din cauza bombardării atelierelor și a calei de lansare...

— Da, bine, zise Haralamb. Să continuați și pe viitor cu multă precauțiune.

— Am înțeles.

— Aveți grijă și nu neglijați munca în rîndul tinerilor de vîrsta voastră, băieți și fete, nemulțumiți de viața pe care o duc sub dictatura lui Antonescu, reluă discuția Haralamb. Iar dumneata, acolo, în cazarmă, prin oamenii cu care lucrezi, caută și mărește numărul grupelor antifasciste din rîndul militarilor. Cîți mai ai acum în evidență ?

— S-au mai adăugat patru la cei pe care-i știți.

— Foarte bine. Acum, că a venit vorba de unitățile militare — de altfel îmi și notasem aici, propunîndu-mi să vorbesc cu dumneata mai la urmă — spune-mi, te rog, cum stăm cu ofițerii și cu subofițerii ? Ai găsit vreun om de încredere, patriot, cu vederi progresiste, antifasciste pe care ne vom putea bizui la momentul potrivit ? Sau poate mai mulți... Dumneata stai toată ziua alături de ei, poate ai și discutat cu unii, așa mai pe departe, bineînțeles...

Caporalul stătu nițel pe gînduri, netezind cu palma fața de masă și apoi zise :

— Tovarășe Haralamb, nu mă prea pot lăuda că am făcut mare lucru în privința asta, însă un om de nădejde am reușit totuși să atrag de partea noastră...

— Ofițer ?

— Da, ofițer, întări caporalul. E chiar comandantul companiei unde sînt eu. Sublocotenent de rezervă. Îl cheamă Victor Ganea, v-am mai amintit de el la început cînd am dat efectivele, profesor de latină în viața civilă, undeva într-un oraș din Ardeal...

— Mda...

— A învățat carte în condiții foarte grele. A fost argat. Îl cunoaște chiar un om concentrat de la noi din companie care e dintr-un sat vecin cu el.

— Și cum l-ai aflat ?

— L-am studiat de mai multă vreme și mi-am dat seama că e mai deosebit decît alții. Are o atitudine înțelegătoare față de ostași, nu le face mizerie, stă deseori cu ei de vorbă și le înțelege necazurile. Chiar s-a exprimat într-o zi că războiul pe care-l ducem „e o aventură din care cu tristețe trebuie să constatăm că unii profită și alții plătesc. Plătesc chiar cu viețile lor”. Sînt cuvintele lui.

— Da, e interesant.

— Acum e plecat într-o delegație la București și Craiova, dar trebuie să se întoarcă. A rămas plutonierul major Grădinaru „tatăl companiei”, cum își zice el, și numai în răcnete și pumni ține oamenii.

— Bine, tovarășe Valeriu, zise Haralamb, ai grijă și apropie-te mai mult de acest sublocotenent Ganea, parcă așa ai zis că-l cheamă, nu ?

— Da, așa.

— Totodată fii prudent. Știi, centrul ne cere tot mai mult să atragem de partea noastră și ofițeri. Dumneata l-ai depistat pe acest Victor Ganea. Foarte bine. Cum vine din delegația aceea, ocupă-te mai mult de el, studiază-l mai temeinic, vezi cum discuți și cum pui problema ; am vrea să avem confirmarea dumitale că ne vom putea bizui pe el. Să putem raporta „Fulgerului” și de acolo mai sus. Deci mare grijă...

— Nouăzeci la sută sînt convinși că e foarte apropiat de vederile noastre, tovarășe Haralamb, zise caporalul cu certi-

tudine. De unde trag această concluzie ? De vreo patru ori, sub diferite motive am fost la el acasă și discuțiile noastre au alunecat în mod firesc spre problemele cele mai importante ale zilei : războiul care ne-a adus numai necazuri, mizeria poporului, nedreptățile care ne-apasă... Spre surprinderea mea, mi-a vorbit foarte deschis arătându-și limpede poziția față de aceste probleme : i-a urât întotdeauna pe cei avuți, războiul e susținut de profitori, de capitaliști, nu poate suferi actualul regim dar, spunea el, îi e ciudă că nu se ridică mai repede o forță care să pună capăt dezastrului... Știa de unele acțiuni ale partizanilor din Valea Prahovei, chiar citise un manifest al partidului ce-i căzuse întâmplător — spunea el — în mână.

— Foarte interesant...

— Apoi, altceva, zise Dincu. El le scrie ostașilor cărțile poștale către cei de acasă. Și nu numai că se ferește să scrie plîngerile și nemulțumirile bieților oameni împotriva mizeriei și a războiului, așa cum cer ei, dar chiar întărește aceste probleme, alegînd cuvintele cele mai potrivite.

— Ce vorbești ?

— Așa cum vă spun. Iar acum două săptămîni, urmă caporalul tot mai aprins, au fost aduși în cazarmă, sub escortă, patru militari care dezertaseră din trenul ce-i transporta pe front. Au declarat deschis că nu vor să mai lupte să se mai ducă și alții la război din cei care stau pe-acasă scutiți pe motiv că sînt cultivatori de tutun, fasole soia și cîte și mai cîte. Cei patru au fost băgați la închisoare pînă a li se face acte de trimitere în judecată. Ei bine, nici pînă astăzi sublocotenentul Victor Ganea nu le-a întocmit aceste acte. Mai mult, a dat ordin să li se dea mîncare de la cazan integrală și nu rația redusă de închisoare și uneori îi scoate la muncă prin curtea cazarmii chiar fără santinele.

— Și i se tolerează asemenea lucruri ?

— Văd că i se tolerează, răspunse sigur pe sine caporalul. I se tolerează, pentru că e un om dintr-o bucată care știe cum să discute cu colonelul, comandantul P.S.-ului. Vine cu argumente, cu justificări, mă rog, știe cum să pună problema, încît nimeni nu reușește să-l acuze pentru ceva. Tovarășe Haralamb nu știu, dar am impresia că el cunoaște munca ilegală a partidului, că nu e străin de lupta noastră... Mi se pare că prin Banat sau Ardeal

a făcut chiar parte din grupul de simpatizanți ai partidului nostru...

— Pe ce te bazezi când faci această afirmație ?

— Mi-a dat să înțeleg lucrul ăsta...

— Bine, tovarășe Valeriu, încuviință Haralamb, atunci așa cum ți-am spus, găsește prilejul și mai discută cu el. Însă foarte, foarte pe departe. Ți-am spus, când ești complet sigur asupra lui, îmi dai de veste ca să-l anunț pe „Fulgerul”. Și nu-i neglija nici pe cei patru militari care n-au vrut să se mai ducă pe front. Vezi care le sînt vederile, analizează și trage concluziile potrivite. Cam asta a fost tot ce aveam să discutăm. Eu îți urez succes pe mai departe și am să informez „Fulgerul” de tot ce-ați făcut voi tineretul pînă acum...

Zicînd acestea, Haralamb se ridică de la masă și-i întinse mîna lui Dincu, strîngîndu-i-o cu putere, tare, bărbătește.

— Vezi, ai grijă cum părăsești casa, îl sfătui el pe caporal. Profită de faptul că plouă și că e întuneric. Când fulgeră, stai locului lîngă un zid și nu mai înainta, ca să nu fii văzut... Așteaptă omul de legătură și la viitoarea întîlnire nu mai veni în uniformă...

— Am înțeles. Rămîneți cu bine și sănătate !

Afară continua să plouă cu găleata. Apa șiroia năvalnic din burlane, noroind și mai mult trotuarele. Din loc în loc răsăreau în lumina scurtă a fulgerelor bălți lucii ca niște oglinzi. Apoi după ce șerpuirea de foc a fulgerelor se stinge, întunericul devenea parcă și mai dens, aproape de nepătruns, încît nu vedeai nici la doi pași înainte. Dincu își potrivea mai bine boneta pe cap, ridică gulerul bluzei de doc și, după ce stătu mai întîi cîteva clipe înapoia porții, ca să se încredințeze că nu mai trece nimeni pe stradă, ieși, mistuindu-se în beznă.

Ploaia îi biciuia fața, uneori, dar el alerga pe lîngă zidurile caselor, să ajungă cît mai repede la cazarmă. Nu se gîndea decît la un singur lucru : partidul trăiește, acționează din plin, pătrunde tot mai mult în conștiința maselor. Nu cunoștea nici un membru de partid al organizației locale, în afară de Haralamb care se vede că avea sarcina să se ocupe de tineretul comunist, dar tocmai prin el, prin „bătrînul”, cum îl numea pentru sine, întrevedea viața partidului.

13

Era într-o după-amiază. Soarele trecea către asfințit și umbrele caselor, pomilor, stîlpilor de telegraf se alungeau tot mai mult pe pămîntul uscat de arșiță. Sandu, feciorul lui Ion Raicu, un băiat de vreo șaptesprezece ani, stătea în curtea casei sale, la umbra unui vișin și cu briceagul încerca să cioplească un cui de lemn pentru strîns o coardă a viorii. Sosise în dimineața aceea de la Constanța, unde fusese cu mai mulți muncitori ai Șantierului naval și avea să rămînă aci în oraș pentru a se pregăti în vederea examenelor particulare ce trebuia să le dea la liceu. Găsise casa pustie, așa cum o lăsase la plecare. Ferestrele acoperite cu scînduri, ușa blocată cu șipci groase bătute în cuie. Prin curte bălării înalte, sălbătice. Nu-l întîmpinase nimeni, pentru că nu mai avea pe nimeni. Mama îi murise în noaptea de 4 aprilie, în timpul primului bombardament aerian asupra orașului. O surprinsese năvala bombelor pe străzi, alergînd către Șantierul naval, unde auzise că primul val de avioane făcuse prăpăd nu alta. Plecase să vadă ce face soțul ei, și nu s-a mai întors. Dimineața, în zori, Sandu și tatăl său, au găsit-o pe un trotuar, în fața cinematografului „Regal“, nemișcată, cu pieptul sfîrtecat de schija unei bombe ce distrusese două case din apropiere. La cîteva săptămîni după aceea, veniseră două mașini ale poliției și-l ridicaseră de acasă pe Ion Raicu, bănuît a fi comunist. Se afla închis în beciurile poliției, ori la penitenciar, băiatul nu știa unde anume, se făceau anchete peste anchete, dar nici nu era judecat în vreun proces, nici nu i se dădea drumul. Sandu nu-l văzuse decît o singură dată, în curtea poliției, într-o dimineață cînd venise să-i aducă flanelul, bocancii și paltonul, deoarece, după cum îi spusese un gardian, avea să fie transportat într-un lagăr din țară de unde nu se știa cînd avea să se mai întoarcă. Atunci, tatăl îi zîmbise liniștit, cu ochii blînzi și-i spusese să aibă grijă de casă, să se țină de muncă,

de carte, să fie corect la Șantier și pretutindeni, să trăiască totuși cu speranța că nu va trece multă vreme și se va întoarce acasă.

De dimineață, când coborîse în gară venind de la Constanța, Sandu se întâlnise cu mama unui ucenic, coleg de-al lui de atelier, care-i spusese c-ar fi auzit că tatăl nu se mai află la poliție și nici la închisoarea din oraș, că ar fi evadat de vreo două săptămîni și nimeni nu știe unde este. Cel puțin așa umblă vorba printre muncitorii care-l cunoșteau și care pesemne auziseră aceste lucruri de pe la vreun gardian guraliv. Dar cum o fi evadat, unde se afla, cum o ducea cu sănătatea, Sandu nu știa nimic și nimeni nu-i putea da vreo informație. Să se ducă la penitenciar și să vadă, poate s-o îndupleca vreun paznic să-i spună cîte ceva? Sau poate pe la poliție? Dar oare familia profesorului Gheorghiu, vecinii lui, nu știu nici ei nimic?

Sandu lucra repede cu lama briceagului, fasonînd viitorul cui de vioară, dar nu uita să privească din cînd în cînd prin crăpăturile ulucilor, în speranța că poate o s-o zărească pe Dana. N-o mai văzuse de aproape două luni de zile și-i era tare dor s-o întâlnească. Curtea profesorului însă era pustie. Ferestrele casei închise, iar sub umbrarul viței de vie nu se vedea tipenie de om. Probabil că nu era nimeni acasă sau dormeau, așa cum făcea mai toată lumea după-amiezele, deoarece nopțile oamenii stăteau de priveghi pînă spre zori, să vadă dacă nu cumva se mai abate vreun val de avioane americane asupra orașului. În acel ceas al după-amiezii soarele trecea încet către asfințit, dar cu toate astea era încă destul de cald și o zăpușeală înăbușitoare stăruia în aerul încins. În fața cuștii sale, cîinele profesorului, un dulău mare, lăptos, dormita cu capul pe labele dinainte, tresărind cînd și cînd la înțepătura vreunei muște ce nu-i dădea pace și i se plimba pe ochi.

Deodată, una dintre ferestrele dinspre curte se deschise și Sandu tresări. Lăsă lucrul și porni încet către gard, pășind în vîrfurile picioarelor să nu fie auzit. Se apropie cu răsufierea încrețită și privi stăruitor printre uluci. Pe după perdeaua de mătase albă, zări capul Danei, cu părul ei lung, blond, re-

vărsat peste umeri. Se pieptăna. Agăţase o oglindă de ivărul ferestrei se privea în ea şi-şi trecea încet, cu gesturi leneşe, pieptenele prin păr, plecându-şi cu o anumită graţie capul într-o parte, de parcă s-ar fi ştiut admirată. Într-un târziu, prinse două agrafe într-o parte şi alta a frunţii, după care dispăru în cameră. Reveni după câteva clipe, dădu perdeaua la o parte şi cu o cană de tablă smălţuită începu să ude florile din glastrele de pe pervazul ferestrei.

— Dana ! strigă mai mult şoptit Sandu, parcă cu un fel de temere în glas şi, înălţându-se pe vîrfurile picioarelor, căută să se facă zărit peste gard.

Fata tresări şi rămase mirată, cu cana în mînă. Privea nedumerită în toate părţile, nu ştia de va fi fost glas de om sau numai aşa, o părere.

— Aici, aici, Dana ! zise Sandu şi înălţă mîna să-i arate locul unde se află. Hei, mă vezi ?

— Ce, te-ai întors Sandule ? întrebă ea mirată, cu licărul bucuriei în priviri. Vai, ce bine-mi pare ! Te rog aşteaptă-mă, vin îndată...

Perdeaua căzu şi peste câteva minute Dana apăru în uşa verandei, veselă, zgłobie, într-o rochie de vară albă, decoltată, strînsă în talie cu un condon roşu. În picioare avea tot sandalele ei în barete, singurele de altfel cu care se încălţa cînd ieşea în oraş. Alergă către poartă, ieşi în stradă, apoi intră alături, în curtea casei lui Sandu.

Nici nu închise bine poarta, că băiatul îi ieşi grăbit în întîmpinare, deschise larg braţele şi o strînse la piept sărutînd-o apăsător pe ochi, pe buze, pe frunte. Apoi, dîndu-şi seama că poate l-a zărit careva de prin vecini şi mai ales că era într-o cămaşă cam murdară şi pantalonii de toate zilele cu care mergea la lucru, jengoşi şi unsuroşi, se ruşină pe dată şi-şi ceru scuze că nu se schimbase. „Nu se face, chiar aşa...”

— Hai, lasă, nu mai face pe fandositul ! îi zise Dana şi în glumă îi răvăşi părul castaniu, ondulat... Ce, eu te plac pentru hainele tale ?

— Ei, ce faci ? Îmi strici frizura ! se împotrivi glumind Sandu. De două ceasuri mi-o tot aranjez ca să te dau gata...

— Mai dat gata mai de mult, și nu cu asta, zise Dana prinzându-l de mână și pornind cu el către fundul curții. Pe vremea aceea, dacă-ți amintești, erai tuns în cap ca un soldat...

— Cu ce te-am dat gata ? fu curios să afle Sandu și se opri în loc, s-o privească drept în ochi.

— Știi tu cu ce...

— Zău că nu știu...

— Ei, cu felul tău de a te comporta, cu curățenia ta sufletească, cu caracterul tău deosebit, cu multe...

— Cu multe și mărunte, rîse Sandu.

— Fie și mărunte, cum spui tu, conveni Dana, dar să știi că mărunțișurile astea sînt de mare importanță... Cînd ai venit ?

— Azi dimineață.

— Definitiv ?

— Cred că da, zise el și-o rugă să se așeze pe o bancă sub vișinul din fața casei. Vreau să-mi dau examenele. Liceul pe unde-o fi ?

— Dragă, e tocmai în comuna Șişești, răspunse Dana, făcîndu-și vînt cu palma în dreptul frunții. Uf, ce cald e, se lasă seara, dar tot e zăpușeală.

— Deci, în Șişești ?

— Da, în Șişești, întări fata. Acolo-s toate cataloagele, registrele, o parte din bibliotecă. Bietul tata, cînd vine de acolo, o dată sau de două ori pe săptămîină, cum poate și el, că e chemat pentru diferite treburi administrative, cade frînt de oboseală...

— Ce mai face dumnealui ? se interesă Sandu. Tot așa de sever este ?

— Cum îl știi. Numai că a cam slăbit...

— Și Mihai ? Ce mai știți de el ? Aveți vreo veste ?

— Nimic, nici una, minți Dana. Și tata și mama sînt foarte îngrijorați că n-a mai dat nici un semn de viață.

Conspirativitatea în privința fratelui nu-i îngăduia să trădeze cu nimic prezența lui în oraș. Orice neatenție cît de mică în legătură cu întoarcerea lui acasă, l-ar fi putut costa chiar viața. Mihai stătea toată ziua în casă, în odaia dinspre

stradă și urmărea, de după perdea, cine trece și încotro trece, veghind să nu fie luat cumva prin surprindere.

— Ți-a fost dor de mine ? întrebă Dana ca să schimbe firul discuției. Nici n-ai scris...

— Mi-a fost, Dana, mărturisi sincer Sandu. Ce să-ți scriu ? Banalități ? Cu cenzurarea asta a scrisorilor, parcă nici nu-ți mai vine să-ți așterni pe hîrtie gîndurile adevărate.

— Și ce făceai tu aici ? întrebă fata luînd de pe scaunul alăturat bețișorul cioplit.

— Un cui pentru vioară. S-a rupt cuiul de la nota *la*....

— Ia te uită dom'le ! se miră ea. Te știam mare viorist, dar nu și meșter de viori...

— De nevoie înveți de toate. Eu, acum de cînd sînt singur, spăl, gătesc, îmi cos nasturii, ciorapii... Apropo, știi ceva de tata ?

— Se aude c-ar fi evadat, răspunse Dana în șoaptă, dar nu știu sigur. Tata l-a văzut acum vreo săptămîină sau nu, două, da două, l-a văzut pe sala poliției. Tocmai ieșea de la comisarul-șef...

— Daaa ? se miră Sandu. Atunci dacă a evadat înseamnă că a făcut lucrul ăsta de curînd...

— Tot ce se poate...

Tăcură un timp amîndoi. În curte ca și pe stradă coborîse o liniște adîncă. Doar undeva în depărtare se auzea o căruță uruind pe caldarîmul străzii. Dana ascultă o clipă zgomotul roților stingîndu-se în amurgul ce se lăsa pe nesimțite, apoi întoarse capul și-l privi într-ascuns pe Sandu. Cît de mult se maturizase băiatul acesta ! Fața i se înăsprise, brațele îi deveniseră mai puternice, mîinile îi erau îmbibate cu uleiuri și pilitură de fier, iar cămașa murdară era grea de sudoare și praf. Îl cunoștea de patru ani, de cînd se mutase acolo cu părinții săi. Crescuseră unul lîngă altul, își scriseseră primele scrisori de dragoste, timide, stîngace, se întîlniseră și se plimbaseră de atîtea ori prin parcurile orașului după-amiezele sau în zilele de sărbătoare. Îl cunoștea, era un băiat răbdător dar hotărît, cu un suflet deosebit, care știa să primească loviturile, dar mai ales știa să lupte, adunînd în inimă putere pentru a învinge pe cei care-l apăsau, îl dușmăneau. După moartea mamei lui, Dana îl zărise adesea printre gard stînd

singur și plîngînd. „Suferi mult, Sandule, îi spunea ea ca o alinare. Te înțeleg...” „Nu, Dana, nu sufăr, mă doare mult de tot... Dar...” Înălța capul bărbătește, hotărît să alunge chinuitoarele gînduri. După o clipă, însă, lăsa iar fruntea în pămînt și cădea într-o uitare adîncă. Îi arestaseră apoi tatăl, îl chemaseră și pe el la poliție în mai multe rînduri și-l bătuseră cu pumnii, cu frînghia udă, cu bastoanele de cauciuc, ca să vorbească despre „activitatea clandestină comunistă” a părintelui său. N-a scos un cuvînt. A tăcut și a răbdat scrișnind din dinți, adunînd în suflet ură și răzbunare. „Prea de timpuriu ai început să suferi, Sandule, îi spunea Dana cînd îl întâlnea și el îi povestea toate cîte i se întîmplau. „Nu-i nimic, răspundea el, e bine că ne dăm seama de timpuriu cît îi de strîmbă lumea și cît îs de hidoși călăii care apără această strîmbătate...” Ultima lovitură venise la cîteva zile după arestarea tatălui. Băiatul fusese dat afară din liceu, cu drept de a-și da examenele în particular. Inițial se făcuse propunerea să fie dat afară din toate școlile statului, dar singurul profesor care se ridicase în apărarea lui și obținuse, după îndelungate pledoarii, înlăturarea acestei propuneri, fusese Vlad Gheorghiu. „Domnilor profesori, colegi, vorbise el în ședința aceea. Nu fac politică și de aceea cuvîntul meu, intervenția mea să nu fie socotite ca fiind ale unui politician. Deci, departe de mine gîndul și deci și de dumneavoastră, aceia care aveți vreo intenție de acuzare asupra-mi, de a mă considera adeptul vreuneia sau alteia dintre ideile partidelor politice. Dar îl cunosc pe acest băiat de atîția ani de zile, a crescut sub ochii mei, aș putea spune în curtea mea, alături de copiii mei, îi cunosc părinții, oameni cinstiți, muncitori, respectați în cartier. Se spune că tatăl său ar fi fost arestat pentru că-i comunist. Se prea poate să fie comunist — cum tot la fel de bine se poate să nu fie. Mă rog, aici îi vorba de politică și la politică nu mă pricep. Dar, domnii mei, în chestiunea de față nu-i vorba despre părinte, ci despre un elev al școlii noastre. Alexandru Raicu, iubiți colegi, e un băiat eminent, cu bune rezultate la învățătură, în două rînduri chiar premiant, cu o purtare exemplară. Și cunoscîndu-l deci, socotesc că se face o mare nedreptate dacă adoptăm

propunerea colegului nostru Stanciu, de la catedra de latină. Mi-aș permite chiar să cred că luînd o asemenea hotărîre, nu facem altceva decît să dăm dovadă de iresponsabilitate în fața societății !“

Vlad Gheorghiu se așezase pe scaunul lui de la masa consiliului profesoral, sub privirile tăioase ale lui Stanciu. Apoi, nemaiputînd suporta fulgerele dușmănoase ale ochilor acestuia, se ridicase din nou și adăugase : „Am uitat, domnilor, să fac o remarcă, și rog să fiu scuzat pentru această nouă intervenție. V-am spus că nu fac nici un fel de politică și nici n-am făcut. Colegul nostru, domnul Stanciu, președinte al organizației locale a partidului țărănesc, organizație desființată dar destul de activă în inima domniei sale, cred că-și susține propunerea împotriva elevului Raicu Alexandru numai pe considerente politice. Dumnealui e țărănist iar tatăl elevului, v-am spus, se zice că e comunist. Or, cred că asemenea considerente personale nu trebuie să stea la baza unei hotărîri cînd discutăm — și trebuie să discutăm în lumina dreptății — situația unui elev și încă a unui elev eminent !“

Se așezase din nou, aprins la față, congestionat, sub privirile pline de mirare ale celorlalți profesori. Cînd a fost pusă la vot propunerea profesorului Stanciu, acesta n-a găsit decît trei adepți, împotriva ei ridicîndu-se douăsprezece mîini. Astfel Sandu a rămas să dea liceul în particular, fără a mai fi exclus din toate școlile statului.

Dana îi povestise toate aceste lucruri lui Sandu și de atunci el îl stima și mai mult pe profesorul Gheorghiu. Intrase imediat ca ucenic la Șantierul naval, fiind sprijinit la angajare de cîțiva muncitori, prieteni ai tatălui său, și începuse a prinde rostul meseriei de strungar. Șantierul fusese bombardat în cîteva rînduri, își mutase o parte din ateliere în pădurea Crihala și în comuna Malovăț, iar în urmă cu două luni Sandu plecase cu lotul muncitorilor detașați la Constanța...

Cobora amurgul. Zgomotele orașului piereau cu fiecare clipă ca afundate într-o apă. Începea încă o noapte de beznă sub camuflajul acela total, încă o noapte de așteptări înfrigurate, de teamă pentru eventualele incursiuni ale bombar-

dierelor americane. În corcodușul din fundul curții, găinile se și rînduiseră pe crengile înfrunzite, pregătindu-se de culcare. Stele firave prinseră a clipi timid în înaltul întunecat al cerului, ca niște luminițe îndepărtate, mîngîiate de vînt.

— Pe la Constanța au fost bombardamente aeriene ? întrebă într-un tîrziu Dana, punînd mîna pe brațul lui Sandu.

— Au fost, dar n-au provocat atîtea distrugeri ca aici.

— Severinul e oraș martir, ce crezi ! zise Dana rîzînd. De vreo două ori a și fost citat de Antonescu pe națiune.

— Dacă mai bombardează americanii de vreo trei ori, cred că pînă la urmă n-are ce mai cita pe națiune domnul mareșal, răspunse Sandu cu ironie în glas. Tu nu vezi că sînt străzi întregi unde n-a mai rămas nici o casă în picioare ? Ia de pildă bulevardul Carol. Am venit azi dimineață către casă și m-am uitat de-a lungul lui mirat și în același timp revoltat. De la gară și pînă în centru, toate clădirile au fost făcute zob...

Fata tăcu un timp, sprijinindu-și capul pe umărul lui, apoi înălță fruntea și zise :

— Ascultă, vreau să-ți aflu părerea într-o anume privință. Mi-o spui ?

— Desigur, acceptă Sandu. Pentru tine eu nu am gînduri ascunse, știi lucrul ăsta și de aceea te rog să mă întrebi orice că am să-ți răspund cu toată sinceritatea...

Dana stătu o clipă pe gînduri, privind covorul sclipitor de stele, căutînd anume în minte cuvintele cele mai potrivite, care să exprime ceea ce vroia să afle. Într-un tîrziu zise :

— Spune sincer, ce crezi tu despre toate cîte se întîmplă în țara noastră ?

— Cum ce cred ? se miră Sandu și o privi cu ochii mari, neînțelegînd ce anume vrea să afle de la el.

— Părerea ta sinceră, știi, ești sincer, mi-ai spus...

— Bineînțeles, dar dă-mi măcar cîteva jaloane, să pot înțelege ce vrei să-ți spun...

— Jaloane ? Ce jaloane să-ți dau ? Ți-am spus destul de clar : ce crezi despre toate cîte se întîmplă în țară ?...

— Și ce se întîmplă în țară ? se prefăcu Sandu a nu înțelege, interesat s-o vadă pe ea ce gîndește. Îl surprindea felul ei de a pune această problemă, mai ales că pînă acum n-o

auzise niciodată discutînd asemenea chestiuni. Și nici în familia ei, total apolitică, după cîte știa el, nu se discutau asemenea lucruri. Profesorul Vlad Gheorghiu era cunoscut ca un om intransigent, neînduplecat, aspru și nu admitea, după cum se exprima cîteodată, ca „copiii să-și bage nasul unde nu le fierbe oala !” Și acum, iat-o dintr-o dată pe Dana răbufnind, luînd inițiativa unei dispute de păreri, pe care el, Sandu, n-o bănuia nicicînd că ar putea-o avea.

— Nu zău, Dana, n-ai vrea să fii mai explicită ? stăruie Sandu și în același timp un gînd îi fulgeră mintea. „Ce-ar fi, își zise el, s-o atrag în organizația noastră de tineret ? Ar fi bine, o cunosc de atîta vreme, numai să văd unde vrea să ajungă cu discuția...”

Sandu activase în organizația locală un timp, apoi după dese percheziții pe care poliția le făcuse acasă tatălui său, primise indicația să nu mai participe la ședințe, ci să primească sarcini direct prin Romică Dumitrașcu, cunoscut pe numele conspirativ de Pius. Plecase apoi la Constanța, lipsise două luni de zile și acum, înapoindu-se, desigur că avea să caute să intre în legătură cu Valeriu, secretarul, pentru a fi reluat în evidență.

Și în timp ce el o rugase pe Dana să fie mai explicită în ceea ce vroia să afle de la el, fata, preocupată în aceeași măsură de aceeași problemă, gîndea în sinea ei cum să procedeze mai bine să-l atragă pe acest băiat inimos, muncitor, cu un tată în mod sigur activist de partid, în organizația tineretului comunist din care făcea și ea parte. Poate că discuția începută avea să-i ușureze realizarea intenției... Așa că nu mai stătu pe gînduri și-i relată lui Sandu tot ceea ce îl interesa. În țară era foamete, mizerie, prețurile creșteau cu fiecare zi, nu se găseau alimente, lucruri de îmbrăcăminte... Toate acestea le cunoștea și el foarte bine. Se purtau haine de celofibră și pantofi cu talpă de sfoară sau de lemn... Orașele erau cufundate în beznă, din pricina camuflajului, firele electrice erau rupte, iar din lipsă de curent nu funcționau uzinele, cinematografele, aparatele de radio. Conducele de apă erau sparte... Cozi imense se înșiruiau, încă de la ivirea zorilor, la pîine și mălai și deseori auzeai noaptea

cîte-un glas strigînd în beznă, parcă pentru a nu fi identificat :

*Antonescu și Mihai
Ne dau pîine cu mălai*

Într-adevăr, pîinea era neagră, cleioasă, făcută din tărîțe de mălai amestecate cu paie, cu nelipsitu-i timbru aplicat pe spate, pentru ca impozitul să nu scape nici măcar cu această ocazie guvernanților. Un kilogram de carne de porc, cînd se găsea, costa 250 de lei, o pîine „populară” de șase sute de grame douăzeci de lei, iar ca să-ți confecționezi un costum de haine îți trebuiau unsprezece mii de lei, adică de două ori salariul mediu al unui muncitor de rînd. Uleiul se dădea pe cartelă, gazul de lampă la fel... Numeroase colecte erau lansate pentru front și, pe lîngă bani, cetățeanul era obligat să dea îmbrăcăminte, nouă sau uzată, să subscrie la împrumuturile de stat și cîte și mai cîte...

— Ei, ce părere ai, Sandule, de toate acestea ? întrebă Dana într-un tîrziu. Care crezi că e calea pe care trebuie să apuce poporul nostru, ca să iasă la un drum bun, luminos ?...

Sandu întoarse capul și din nou, poate pentru a suta oară, în seara aceasta, o privi pe Dana cu ochi măriți de uimire, parcă n-o mai recunoștea nici măcar fizic. De unde pînă unde la ea atîta putere de pătrundere, de analiză, de orientare politică ?

— Ce să spun, Dana ? înălță el din umeri și deschise larg brațele a neputință. Sînt lucruri prea complicate ca să le putem rezolva noi... Nu voia să-și trădeze gîndurile, concepțiile lui politice, năzuințele lui. Desigur Dana, cu sufletul ei deosebit, inteligentă, apropiată lui, nu l-ar fi putut nicicînd denunța. Totuși... era mai bine să fie prudent, să analizeze problemele mai pe ocolite, să aibă timp să tragă anumite concluzii. Bineînțeles vederile fetei îl bucurau, însă nu putea înțelege cui se datora această nouă atitudine a ei față de problemele grele ale vieții.

— Va să zică, spui că sînt lucruri prea complicate ca să le putem rezolva noi ? reluă Dana.

— Întocmai...

— N-ai dreptate ! îl contrazise ea cu fermitate și-și cuprinse genunchii cu brațele, lăsându-se pe spătarul băncii. Principalul e să înțelegem aceste lucruri. Și dacă le înțelegem, apoi drumul către rezolvare e mult mai simplu...

— Păi de înțeles socotesc că le înțelegem, făcu Sandu pe naivul. Iar dacă-i vorba de un drum, eu după câte știu pot să spun că există în țara asta un far care să-l lumineze, care să taie în noapte drum liber celor mulți...

— Există ? făcu Dana cu mirare. Ce fel de far ?

— Ei, un far... zise Sandu roșind nițel. Am spus numai așa, la figurat...

— Bineînțeles că la figurat, dar îmi place să cred că expresia ca atare exprimă o realitate, nu ?

— Desigur, exprimă o realitate...

Tăcură un timp, rămânând fiecare cu gândurile lui. Întinericul se lăsase de-a binelea și întregul oraș era cufundat în beznă. Contururile caselor dispăruseră cu desăvârșire. Pe deasupra pomilor din grădină, o pasăre își fîlfîia fugar aripile în zborul ei rătăcitor. Dana stătea gînditoare, cu capul sprijinit pe umărul lui Sandu, așa cum îi plăcea să stea mai întotdeauna și simțea un val de bucurie cuprinzîndu-i întreaga ființă. „Am să vorbesc cu Valeriu despre el, își zise. Neapărat am să vorbesc. E un băiat destoinic, dezghețat, fiu de muncitor... Cum de-o fi rămas pînă acuma în afara organizației ?”. „A crescut Dana, nu mai este aceea pe care o cunoșteam eu, gîndea și Sandu. Asta dovedește că sînt mulți tineri ca ea ce pot fi atrași în rîndurile noastre. Așa am adus-o și pe Tanța, ucenica de la croitoria doamnei Rafael. Cu prima ocazie, cînd stabilesc legătura, am să-i spun lui Valeriu despre treaba asta... Îmi pare bine c-o voi avea alături de mine...”

Pe stradă se auzi undeva îndepărtat fluierul unui gardian. O mașină claxona strident către bariera orașului și un tren, suierînd ascuțit, cobora zgomotos dealul Balotei spre gara Șimian. Dincolo de gard, pe trotuarul ce mărginea casa, un grup de băieți și fete vorbeau tare, zgomotos, ținînd-o numai în glume și rîsete. Apoi începură să cînte toți deodată în cor, de parcă strada toată ar fi fost numai a lor :

*Ochii tăi nu-s camuflați,
și-ai s-o pați...
Și-o să fluiere sergentul,
c-ai călcat regulamentul
și întregul București l-ai luminat !*

— Mămulică doamne, ce beznă, fraților, nu vezi la doi pași. Uite mă, ia uite cum din greșeală îmi bag degetele-n ochi !

Un rîs general cuprinse strada. Un băiat dădu un chiot, iar un altul începu să cînte dintr-o muzicuță de gură o sîrbă îndrăcită. O fată interveni pe dată, rugător, mai mult tipînd peste glasurile zgomotoase ale băieților, să se facă auzită :

— Mircea dragă, cîntă mai bine un tango...

— Da, măi, hai, zii un tango !

— Cîntă tu, Cristino, pe ăla cu trenul. Hai că ai voce, te-a făcut mă-ta cîntăreață...

— Cîntăreață călăreață !

— Ohoho, ca alea de la circ !

Iar izbucniră cu toții în rîs, umplînd strada cu larma lor. Cîinii începură să latre. Peste glasul lor răsună din nou melodia stridentă a muzicuței. Urmară chiote, strigăte, frînturi de melodii. În beznă totul se amplifică, creștea, dînd străzii o notă accentuată de veselie.

— Mă duc și eu, că e tîrziu, zise Dana, ridicîndu-se de pe bancă. Ai mei poate că s-au și culcat.

— Bine, Dana...

— Dar nu m-ai lămurit ce e cu acel far...

— Îmi țin cuvîntul și-ți voi spune altă dată, o asigură Sandu.

Zicînd acestea, se ridică de pe bancă și o prinse pe Dana de braț. O apropie la pieptu-i și o mîngîie ușor cu palma lui aspră pe părul lung, mătăsos. Apoi o sărută lung și apăsător pe buze și simți cum în acea clipă o înfiorare caldă îi cuprinde ființa...

— Hai, mai lasă și pentru mîine, glumi Dana desprinzîndu-se din brațele lui. Că pe urmă, vorba ălora de pe stradă, o să fluiere sergentul, c-ai călcat regulamentul...

Sandu zîmbi și, luînd-o de braț, porni alături de ea către poartă.

— De toate am vorbit, Dana, numai despre noi n-am vorbit nimic, zise el cu părere de rău în glas. Și cît te-am dorit, cîte aveam să-ți spun...

— Serios ? se miră ea.

— Foarte serios.

— Lasă, Sandule, că cele ce-am vorbit tot despre noi au fost, zise ea pășind ușor alături de el. Apropo, știi că într-o zi am stat în parc pe banca pe care ne-am întîlnit noi prima dată ?

— Cînd mai mergem acolo ?

— Cînd dorești tu.

— Bine, rămîne să hotărîm împreună...

Dana deschise poarta și vru să plece. Sandu însă o reținu o clipă, spunîndu-i că vrea să-i șoptească o vorbă la ureche și ea, ascultătoare, se întoarse.

— Ce vorbă ?

— O vorbă. Hai, vino mai aproape...

Își plecă fruntea. El îi prinse repede capul și-i sărută ochii.

— Hoțule ! îl amenință ea zîmbind și fugi în stradă.

Sandu îi auzi pașii pe pietrișul din curtea vecină, apoi o zări printre uluci cum urcă, pată albă în noapte, scările verandei.

14

De aproape două săptămîni de cînd venise acasă, Mihai își schimbase complet înfățișarea. Era îmbrăcat curat, mereu bărbierit, cu hainele călcate, într-un cuvînt revenise la ținuta lui de om civilizat, dar părul îl avea tot netuns, crescut mare la urechi, și la ceafă, deoarece nu se putea duce în oraș la o frizerie. Se mai împlinise puțin la față, la trup era însă tot slab și, cu toate că se odihnea de dimineața pînă seara, încă nu se restabilise complet. Neavînd ce face, își petrecea vremea citind literatură sau ascultînd radioul în camera dinspre stradă. De fapt, mai mult pîndea dinapoia perdelei studiind trecătorii și luînd seama să nu intre cineva străin în curte, vreun copoi al poliției sau militari de la comenduirea pieții, să-i dea de urmă și să-l aresteze. Plănuise ca, în caz de se va întîmpla ceva, să se ascundă într-un șanț adînc, săpat în grădina din fundul curții, ce folosea drept adăpost pentru alarmele aeriene. S-ar fi strecurat pe ușa din dos a bucătăriei, apoi pe sub coaroanele pomilor și în cîteva clipe ar fi fost în siguranță. Dar trecuseră atîtea zile și se vede treaba că nimeni nu se mai interesa de soarta lui. Tatăl, Vlad Gheorghiu, fusese chemat la poliție pentru a da declarația aceea și atîta tot. „Pesemne, gîndea Mihai, stă cineva la pîndă la colțul străzii ziua sau noaptea, să vadă dacă vin sau plec de acasă. Sau poate ei cred că nici n-am venit acasă? Este posibilă și treaba asta... De-sigur consideră că n-aș fi atît de imprudent să viu la părinți...”

De fapt, lîngă Berlin, Mihai a recurs la un șiretlic ce poate avea să-i folosească. Într-o noapte, în timp ce împreună cu polonezul evadat, încerca să se strecoare neobservat printr-o gară, s-a produs în apropiere o mare catastrofă de cale ferată. S-au ciocnit două trenuri, unul de marfă, celălalt cu pasageri. Pe cîmp au rămas sute de morți. Unii

dintre ei erau într-atît de mutilați, încît nu li se mai putea deosebi chipul. Ajutat de întunericul nopții și de panica grozavă ce-i cuprinsese pe cei din stație, Mihai s-a furișat prin larma aceea de oameni ce țipau strigînd după ajutor, în vacarmul de groază ce stăpînea noaptea. Făcîndu-se chipurile că ajută la evacuarea răniților, a cotrobăit prin buzunarele unui tînăr muribund și i-a luat actele, lăsînd în locul lor carnetul său de identitate militar, scrisorile și fotografiile ce le avea asupra sa. De atunci a călătorit tot timpul sub numele de Otto Mahler, concesionar de piei de șoareci din München și delegat al unei fabrici de marochinărie din Berlin... „Poate că autoritățile nemțești, descoperind actele, mă consideră mort și mă lasă în pace, își zicea el cînd vedea că mai trece o zi și nimeni nu-l arestează. Desigur, la început, în primele zile, au trimis hîrtii pentru urmărirea mea în toate părțile, dar ulterior, aflîndu-mi identitatea la locul accidentului de cale ferată, cred că au renunțat să mă mai caute și m-au înregistrat ca atare, decedat. Evadat și decedat...”

Mihai împărtășise și tatălui său aceste gînduri, dar profesorul era neînduplecat în hotărîrea lui. Băiatul trebuia să părăsească neapărat casa, altfel din clipă în clipă se putea abate o cumplită nenorocire asupra întregii familii. Cu o seară înainte avusese cu el o discuție foarte aprinsă în acest sens și conflictul în loc să se atenueze, dimpotrivă, se înăsprise și mai mult

— Așadar, băiete, conchisese Vlad Gheorghiu, te rog să-ți cauți un adăpost, unde vei crede de cuviință și unde să nădăjduiești că vei fi în siguranță. Îți sînt părinte, îmi pare rău că te oblig să pleci din casă, dar gîndește-te la liniștea familiei noastre. Povestea cu catastrofa de tren și cu găsirea actelor tale nu are temei. Aștia de la gestapou sau cei de la poliția noastră nu sînt atît de naivi să se rezume la această simplă constatare. Tăcerea lor, faptul că de atîta vreme nu întreprind nimic, mă îngrijorează foarte mult... Cine știe ce pregătesc...

— Nu pregătesc nimic, căutase să-l asigure Mihai. Îți spun eu dumitale că pentru ei concluzia este clară...

— Clară — neclară, te rog să părăsești casa, decretase autoritar profesorul. Pentru Dumnezeu, Mihai, înțelege odată

că nervii mei nu mai rezistă... Zi și noapte tresar la orice zgomot de pe stradă !

— Bine, tată, consimțise Mihai. În două-trei zile, sau chiar mâine dacă am să pot, cu ajutorul Danei, am să-mi caut acel adăpost, numai să te văd odată liniștit. Contează mai mult liniștea nervilor dumitale decât viața mea...

— Viața ta ți-ai pus-o singur în joc, băiete, după cum te-a tăiat capul. Așa că acum nu-ți rămîne decît să tragi consecințele...

Mihai vorbise după aceea cu Dana și ea îl asigurase că are să se intereseze să vadă ce se poate face cu tănuita lui găzduire ; avea să vorbească cu unele prietene de-ale ei, cu cunoscuți, cu oameni de încredere și într-o zi sau două totul avea să se rezolve.

Încredințîndu-l astfel pe Mihai, Dana se gîndise în primul rînd să ceară sprijin lui Valeriu. Era un om cu experiență, care cunoștea destul de bine legile conspirativității și în afară de asta cunoștea și situația lui Mihai. „Mihai nu mai este un oarecare — cugeta Dana, gîndindu-se la fratele ei — este un om care-i urăște de moarte pe fasciști și acest lucru îmi întărește și mai mult convingerea că situația lui îl va preocupa în mod deosebit pe Valeriu“.

Chibzuind astfel, ea mergea în acel ceas al amiezii pe bulevardul Carol către locul de întîlnire cu „legătura“ ce avea s-o îndrumeze mai apoi către casa unde urma să aibă loc ședința organizației.

Era cald. Soarele ardea atît de puternic, încît muiase asfaltul trotuarelor. În smoala cenușie, zgrunțuroasă, se vedeau imprimate ca niște efigii, urme de tocuri, blacheuri și ținte. Aerul încins mirosea a fum și a lemn ars. Dana mergea numai pe sub coroanele umbroase ale castanilor și cu o revistă ilustrată își făcea mereu vînt în dreptul frunții, să se mai răcorească. Purta o rochie albă cu cordon din piele roșie, iar în picioare obișnuitele ei sandale lucrate din barete, cu talpă din bucăți de crupon. Prin dreptul liceului Traian, întîlni un bătrîn bragagiu, cu păr alb și fes roșu tras pe-o sprînceană, în mîină cu o cofă strînsă în cercuri de alamă. Se opri și ceru un pahar cu apă rece.

— Nu estem apa, domnișoara, regretă turcul, înălțînd sprîncenele a părere de rău. Numai braga estem. Braga bun pentru domnișora giugiuc !

— Fie și-un pahar cu bragă...

Sorbi cu poftă lichidul gros și dulceag, din făină și lapte, plăti, și în timp ce turcul își trecea mereu monezile peste barba-i sură, murmurînd mașinal în urmă-i : „Alah detem saftea, cinstit să fie Alah“, plecă mai departe pe bulevard, cu grijă să întîlnească „legătura“.

Peste drum de teatru, două clădiri fuseseră culcate la pămînt de ultimul bombardament aerian. Rămăseseră în picioare numai cîteva ziduri, ce-și arătau zugrăveala afumată, două coșuri de cărămidă pentru sobe, iar în fundul curții un garaj cu acoperișul prăbușit într-o parte. Printre mormanele de cărămizi și tencuială, se vedeau țandări de mobilă, covoare și perdele sfîșiate, sau pe jumătate arse în incendiul ce abia fusese stins. Grămezi de moloz se întindeau pînă în mijlocul străzii, împiedicînd circulația. Ajungînd în dreptul acestor ruine, Dana zări în curtea largă a fostelor case, mulțime de băieți de la liceul Traian, care într-o zarvă de nedescris, numai în cămăși și cu mînele suflecate, cărau cărămizi și moloz cu tărgile, aruncînd totul în două căruțe trase la umbra unui dud. Printre ei se vedeau cîteva profesori, tot în cămăși, ce dădeau îndrumări și supravegheau lucrul sub arșița dogoritoare a soarelui.

Dana grăbi pasul, să nu fie observată. Nu scăpă însă de privirile băieților din clasele mari ; urcat pe o grămadă de moloz, unul dintre ei dădu primul de veste :

— Măi băieți, uitați-o pe fata profesorului de istorie !

Toți, ca la o comandă, lăsară lucrul și rămaseră cu privirile după Dana. Zeci de tărgi, lopeți, casmale fură aruncate cît colo, zeci de palme se puseră streășină la ochi, zeci de glasuri începură a șopti : „Frumoasă tipa, fraților. Și are un mers de parcă plutește...“

— Afrodita, fiica lui Uranos, născută din spuma albă a mărilor ! strigă deodată un vlăjgan din clasa a opta, înalt și slab, cu părul roșcat și ciufulit.

Și punînd două degete în gură trase un fluierat de răsună parcul de peste drum.

— Zii mai bine Pandora făcută de Hefaistos din lut și apă.

— Sau Persefone, fiica lui Zeus...

— Fiica lui Vlad Țepeș !

— Ei, să vedeți voi cum o să vă tragă tat-său în țeapă cu câte un doi chiar în primele zile ale școlii. Îi știți obiceiul...

Dana cunoștea asprimea tatălui și știa că elevii îl porecliseră „Vlad Țepeș“, așa că auzind din urmă strigătele băieților și glumele pe seama ei, se făcea a nu le da importanță. Afișînd o subliniată indiferență, mergea repede cu pas hotărît dar mlădiu pe sub umbra răcoroasă a castanilor.

— Un-te duci tu pînă-n zori, cu papucii roșiori ? strigă în urma ei vlăjganul cu păr roșcat și ciufulit.

— Las-o mă, că poate are și ea o întîlnire...

— Trage chiulul de la munca de război...

— Cine poate, oase roade, nu știi proverbul ?

— Trage chiulul, dar adevărîță că a prestat munca de război tot o să aibă, că e tat-său profesor !

— Crezi că face cumva secretara gură că n-o înscrie pînă nu-i aduce țidula ? Ași ! Asta să i-o spui lui mutu' !

Dana nu mai auzi ultimele vorbe ale băieților și, ocolind clădirea înaltă a teatrului, coborî pe autostrada largă, în curbă, către Baia Comunală. De aici, intră în parcul Rozelor și apucă pe o alee dreaptă ce ducea către Monumentul Eroilor.

Obrajii i se îmbujoraseră, erau aprinși, inima-i bătea cu putere ; apucăturile huliganice ale celor cîtorva băieți, care avuseseră pesemne de-a face la liceu cu asprimea tatălui său, o indignau. „Niște golani, lipsiți de caracter și de bună creștere !“ îi categorisi ea mînioasă și căută să uite. Dar abia făcu cîțiva pași pe alee, că deodată tresări. De pe o bancă se ridicase în întîmpinarea ei „legătura“. Era același băiat de vreo șaisprezece ani, înalt și slab, cu fața plină de pistrui, ce avea parcă un zîmbet statornic în privire.

— La ora unsprezece, în grădina publică, sus la Turnul lui Sever ! șopti el și trecu pe lîngă ea, de parcă nici n-ar fi cunoscut-o.

Dana repetă de cîteva ori în gînd locul și ora, iar cînd după cîteva pași întoarce capul, pistruiatul nu se mai văzu. Parcă intrase în pămînt. Se opri și-și privi ceasul de la mîină. Era zece și jumătate. Mai avea o jumătate de oră, deci suficient timp pentru a ajunge la vreme. Așa că mai merse cîteva pași și urcă prin parc pe lîngă Monumentul Eroilor, către bulevard.

În grădina publică a orașului, un frumos și bogat parc, umbrit de castani, tei și brazi înalți cu nenumărate ornamentații de merisori și ronduri de flori, se află un loc numit Turnul lui Sever, situat către Dunăre, pe o înălțime dominantă și ascuns vederii atît datorită copacilor, cît și abundenței vegetației ce-l înconjoară. Aici a existat în vechime, cam prin secolul al doisprezecelea al erei noastre, cetatea Severinului, din care astăzi n-au mai rămas decît urmele unei biserici, ale unor locuințe aparținînd fostului ban de Severin și ostașilor săi, precum și un turn de piatră înalt de vreo zece metri. Din acest turn privirea putea cuprinde odinioară toată valea Dunării, de la Cladova și pînă în jos spre Hinova și chiar către înapoi spre fosta cîmpie întinsă a Severinului.

Ruinele Turnului lui Sever, importantă construcție medievală, erau înconjurate de un gard de fier ruginit și năpădite de bălării. Pe lîngă castrul militar roman Drubeta și piciorul podului de peste Dunăre, construit de vestitul arhitect Apolodor din Damasc, din ordinul împăratului Traian, ca să-și treacă trupele către Sarmisegetuza, Turnul lui Sever constituie unul dintre principalele locuri de atracție pentru turiștii ce vizitează orașul.

Severinenii, atît de obișnuiți cu descoperirile arheologice din orașul lor, nu le mai dau importanță acestor relicve ale trecutului și nu le mai vizitează decît cu rare ocazii : fie ca părinți, cînd trebuie să-și însoțească copiii de școală în excursiile locale, fie cu prilejul sosirii în oraș a unei rude sau cunoștințe de pe alte meleaguri și căreia țin neapărat să-i arate unele din podoabele istorice ale orașului de incontestabilă valoare mondială. În rest, plimbîndu-se duminica prin frumoasa grădină publică, urcă uneori panta abruptă către ve-

chiul Turn al lui Sever și de aici, în asfințitul soarelui, admiră jos în vale peisajul Dunării, cu mulțimea vapoarelor ancorate în port, cu geamandurile ale căror luminițe verzi clipesc seara ca niște licurici în largul întunecat al apelor, cu micul ostrov al Șimianului, acoperit de verdeață ; sau contemplă piciorul podului roman ce se zărește dincolo pe malul iugoslav, pe locul vechiului castru militar Egeta...

Iată de ce, se gîndea Dana mergînd către grădina publică, acest loc atît de retras, lipsit de vizitatori în zilele liniștite ale orașului — cu atît mai mult acum, în timpul războiului cînd severinenii erau refugiați de frica bombardamentelor în comunele învecinate — fusese bine ales de către Valeriu pentru ținerea ședinței.

După puțin, intră în vechea grădină a orașului. Cine ar fi văzut-o, ar fi fost încredințat că această plimbare pe sub castani nu are de loc o țintă anume. Mergea agale pe alei, cu revista în mîină, admirînd parcă frumusețea și răcoarea parcului. Ici-colo se vedeau gropi adînci, niște pîlnii uriașe, făcute de bombe, în jur cu pămînt răvășit, acoperit în parte de buruieni. Printre copaci se zărea impunătoarea clădire a hotelului turistic, albă, luminoasă, cu vederea spre Dunăre, acum transformată în spital de război. În jurul ei ambulanțe sanitare ce așteptau sub coroanele copacilor, grămezi de paturi de fier și saltele abia aduse, infirmiere ce umblau de colo pînă colo printre răniții ce-și purtau cu greutate cîrjele în scurtele plimbări la umbra binefăcătoare a castanilor.

În dreptul chioșcului deteriorat, în care altădată, duminicile, fanfara regimentului 95 Infanterie cînta valsuri și tangouri la modă, Dana se opri și privi cu atenție în urmă. În afară de cei din jurul spitalului nu se zărea nimeni în tot parcul și nici pe bulevardul larg ce trecea pe lîngă grădină și ducea către gară. Astfel, încredințîndu-se că nu era urmărită, coborî treptele de piatră ale unei scări mărginite pe-o parte și pe alta de țevi protectoare, ajunse în valea umbroasă unde cu ani în urmă se făcea într-un chip fastuos serbarea împărțirii premiilor pe întregul oraș și apoi începu să urce alte trepte, rudimentar lucrate din piatră de rîu, ce duceau către Turnul lui Sever. O liniște odihnitoare, adîncă, învăluia totul în răcoarea din jur. Dana urca treaptă cu treaptă și,

ca de fiecare dată când ştia că-i întâlneşte pe cei din organizaţie, o încerca o emoţie deosebită.

În sfârşit, ajunse pe platoul pe care se afla istoricul monument. Turnul, în parte deteriorat, cu piatra acoperită de muşchi verzi, se înălţa singuratic, părăsit, înconjurat de boschete şi tufe sălbatice. Rămase o clipă locului să-şi tragă răsuflarea. Departe, în vale, apa Dunării sclipa ca o oglindă, iar cheiul portului era pustiu. Un singur şlep se vedea ancorat lângă ponton, iar pe puntea lui o femeie întindea rufele la uscat, agăţându-le pe o sfoară între cabina de cârmă şi un mic catarg.

— Ce faci, contempli peisajul danubian ?

Dana tresări şi întoarse capul. În faţa ei se afla Sandu. Era îmbrăcat într-o cămaşă albă, curată, cu o impecabilă frizură trasă într-o parte, zâmbitor, cu privirea vie, neastîmpărată.

— Tu... aici ? întrebă ea abia şoptit, nesigur, şi simţi că deodată parcă îi încetaseră bătăile inimii. Obrajii i se împurpuraseră. Ardeau...

— Da... aici, răspunse Sandu şi-o prinse de mână privind-o drept în ochi, stăruitor, şi vesel, sărutându-i pentru o clipă luminiţele albastre şi limpezi.

— Dar... nu ştiu... nu înţeleg...

— Ce nu înţelegi ?

— Totul... Faptul că tu eşti aici...

— Îţi spun sincer, nici eu nu mă aşteptam să te întâlnesc în acest loc ! mărturisi el prinzînd-o de braţ. Am venit mai devreme şi Valeriu printre altele îmi vorbea mereu de Lila. Nu ştiam cine este această fată, am lipsit doar atît de mult din organizaţie, iar tu ai venit între timp. Când ai sosit aici sus şi te-ai oprit o clipă să priveşti în jur peisajul, iar el mi te-a arătat, am tresărit de parcă un curent electric mi-ar fi străbătut corpul. Pe cuvînt de onoare !

— Îţi pare bine, Sandule ?

— Foarte bine. Dana, mărturisi el fără să-i lase braţul. Cred că-i cea mai frumoasă întâlnire a noastră de totdeauna. Sînt fericit că te ştiu alături de mine şi aici...

Rămase o clipă tăcut, privind-o cu dragoste, învăluind-o în căldura sentimentelor sale adînci. Parcă nu-i venea să

creadă că totul e adevărat. Dar ea se afla lângă el, lângă ceilalți din organizație, prezență vie, reală, așa cum nici nu-și închipuise.

— Și când te gîndești că eu sondam terenul să văd dacă te pot atrage în rîndurile noastre ! rîse Dana. Îți amintești ? Atunci seara, în ziua cînd ai venit de la Constanța... Cînd colo, tu erai mai vechi ca mine...

— Să fiu sincer și eu intenționez să te atrag pe tine, spuse Sandu. Și știi de cînd ? Puțin mai tîrziu ca tine, cu cîteva minute, rîse și Sandu. După ce ai intrat în curte la tine și am rămas singur, mi-am dat seama că ești alta decît cea pe care am lăsat-o cînd am plecat pe malul mării...

— Hai, să mergem. Poate sîntem așteptați...

Porniră încet, unul lângă altul, ținîndu-se de mîna, ocoliră gardul de fier ce înconjura Turnul lui Sever și ajunseră într-un luminiș. La umbra unui arțar, Tudor Dincu, în cunoscuta-i cămașă militară, cu capul gol și în pantaloni bleumarin, uzați, discuta ceva cu Maxim și cu Romică Dumitrașcu, boxerul. Auzind pași, întoarse capul.

— Ce, vă cunoașteți ? se miră el și, ridicîndu-se întinse mîna Danei.

— Sîntem doar vecini, zise Sandu și așternu un ziar pe o piatră, pregătindu-i Danei să se așeze.

Maxim, în cămașa lui zdrențuită și pantaloni soldățești, mari și peticiți, arăta un neastîmpăr deosebit. De cum o văzu pe Dana, chipul i se luminează, înclină ușor capul în semn de salut și-i făcu chiar șmecherește cu ochiul, ca unei vechi cunoștințe. Apoi, parcă nevenindu-i să stea locului, se desprinse de lângă Romică și, venind lângă ea, îi șopti plin de bucurie la ureche :

— Prințeso, azi primesc o mare sarcină. Degeaba mă privești așa, mi-a spus tovarășul Valer. Zău dacă te mint... Și uite colo în pachetul acela mi-a adus și-o pereche de pantaloni, dar tot militari... Noi, ca din cutie...

„Oare Valeriu să fie militar ? se întrebă Dana privind către el. Cămașa aceea înseriată, de croială soldățească... părul tuns... bocancii... Tot ce se poate...”

— Tovarăși, acum pentru că sînteți toți, veniți mai aproape, spuse caporalul, și-i făcu semn lui Maxim să se așeze

și el undeva, să nu stea în picioare. Nu avem mult timp la dispoziție, ședința noastră va fi scurtă. Vroiam la început să i-l prezint Lilei pe Gabriel, crezând că nu s-au văzut nici-odată, dar văd că lucrurile s-au potrivit mai bine decât mă așteptam. Sosind primul la întâlnire, Gabriel îmi vorbise chiar despre ea, propunându-mi s-o atragem în organizație. „Am o fată, o vecină, cu vederi înaintate, elevă, care îmi dau seama că e alături de noi“, și așa mai departe, mi-a turuit el vreo cinci minute și când colo, el forța o ușă care era deschisă. Îmi pare bine că avem în organizație oameni capabili, care se stimează unul pe altul.

Și-acum să trecem la ordinea noastră de zi, urmă el vorbind pe șoptite. Iată despre ce este vorba.

— Mă auziți ?

— Da...

— Partidul pregătește acțiuni mari. La ele trebuie să contribuim și noi, tineretul. Avem patru teancuri de manifeste, tipărite pe hîrtie mică, în chip de fluturași, manifeste care trebuie difuzate. Această sarcină o va îndeplini Lila și cu Ștefan. Lila — se adresa el Danei — vei ridica materialul de la adresa pe care ți-o va stabili „legătura“ în seara zilei de joi, la ora nouă. Tu, Ștefane, te ocupi de difuzarea acestui material, adică vei lipi fluturașii pe burlane, pe case, pe geamuri, pe garduri, oriunde, la loc vizibil, sub supravegherea Lilei, care-ți va face siguranța... Ne-am înțeles ?

— Da, tovarășe Valer ! zise Maxim bucuros peste măsură și ochii lui neastîmpărați luciră viu, aprins. Își îndreptă pe dată și umerii, plin de o anume importanță și-i dădu un cot lui Romică, boxerul, vrînd prin asta să-i spună : „Vezi, nenicule, ce fac eu ? Să nu mai zici una și alta... că sînt înapoiat și mai știu eu ce...“

— Voi, Gabriel și Pius, aveți o sarcină de mare răspundere, urmă caporalul adresîndu-se lui Sandu și lui Romică. Sîntem informați de către „legăturile“ noastre superioare că peste maximum zece zile va trece prin stația Turnu Severin un tren de 70 de platforme care transportă tancuri și mașini destinate frontului, la Iași. Trenul vine din Ungaria și are pază nemțească. Tancurile și mașinile germane nu trebuie să ajungă pe front. Trenul să rămîna între Șimian și Balota...

— Cum să rămîna ? interveni naiv Maxim, privind cu mirare pe fiecare în parte. Să sară în aer, tovarăşe Valer, ca ăla de atunci... Altfel...

— Ei bine, fie cum spui tu, să sară în aer ! aprobă caporalul zîmbind şi ochii lui se luminau de admiraţie pentru acest puşti din cale afară de inimos. Auziţi, tovarăşi, ce spune Ştefan al nostru : să sară în aer. Pentru asta însă, acţiunea trebuie pregătită cu mare grijă...

— Bineînţeles, spuse Romică, în timp ce-şi aprindea o ţigară. Dar exploziv ?

— Vorbim îndată şi despre asta. Cînd am spus că acţiunea trebuie pregătită, m-am gîndit în primul rînd la faptul că e nevoie să studiaţi din vreme toate posibilităţile pentru ca planul să reuşească pe deplin şi, fireşte, în cît mai mare siguranţă. Pentru aceasta trebuie chiar de mîine să vă deplasaţi în respectiva regiune, să studiaţi terenul, să vă faceţi un plan de acţiune şi să mi-l arătaţi şi mie. Cît despre exploziv, mă voi îngriji eu. Ne-am înţeles ?

— Cînd prezentăm planul, întrebă Sandu.

— În trei zile, prin „legătura“ care-l va întîlni pe Romică.

— În regulă.

— Asta-i tot, încheie caporalul în şoaptă. V-am convocat la şedinţă numai pe cei care aveţi aceste sarcini urgente de îndeplinit. Însă, vă rog, prudenţă, cît mai multă prudenţă ! Conspirativitatea să fie lege de fier...

— N-aveţi nici o grijă, tovarăşe Valer, că ştim noi cum să ne purtăm, îl asigură Maxim şi cu mîneca cămăşii îşi şterse ca de obicei foarte nedelicat nasul.

— Şi cu asta am terminat, tovarăşi, zise Tudor Dincu, ridicîndu-se de pe piatra pe care stătuse. Vă rog să părăsiţi locul la interval de cinci minute. Lila, te rog porneşte tu prima...

— Nu, eu vreau să mai discut ceva cu tine...

— Bine, atunci tu, Ştefane, dă-i drumul la vale.

— Gata, tovarăşe Valer, sări Maxim de la locul său şi vîrî repede sub braţ pachetul cu pantalonii cei noi. M-am dus ca vîntul...

— Și ai grijă, măi, vezi ce faci cu fluturașii aceia...

— Îi fac să zboare, tovarășe Valer. Ei ne aduc pâinea și trandafirii despre care spunea învățatul acela, Max... Sănătate și vă las cu bine ! Și vă mulțumesc pentru pantaloni !

Zicînd acestea, micuțul Maxim, cu cămașa umflată de vînt, și pantalonii soldățești largi și peticiți, porni ca o vijelie pe potecă la vale, pierzîndu-se printre boschetele și bălăriile înalte. Îl urmară îndată Sandu și Romică.

— Ei, ce ai să-mi spui ? întrebă caporalul, întorcîndu-se către Dana.

Ea oftă, trăgînd adînc aer în piept, îl privi pe Dincu drept în ochi și zise :

— Totul e referitor la fratele meu, la Mihai...

— A venit ?

— Da, a venit. Chiar în ziua cînd am avut noi ultima ședință și a fost bombardamentul acela...

— I-au dat cumva de urmă ?

— Nu, spuse Dana, nu s-a întîmplat nimic rău pînă acuma. Numai că tata...

— Ce-i cu dumnealui ?

— Nu mai vrea să-l țină adăpostit în casă. Îi e teamă și mereu are discuție cu Mihai, cerîndu-i să plece cît mai neîntîrziat. Unde să plece, bietul de el ? Unde să se ducă, să se ascundă ? A trecut și el prin atîtea necazuri, a scăpat cu viață și acuma... Vezi, eu m-am gîndit că prin comportarea lui, prin atitudinea pe care a avut-o acolo față de fasciști, e apropiat de vederile noastre, că l-am putea atrage mai tîrziu și pe el alături de noi...

— De bună seamă ! aprobă caporalul, privind departe, la vale, spre Dunăre, în timp ce căuta în minte o soluție cît mai favorabilă acestei probleme destul de complicate.

— M-am gîndit să-ți cer sprijinul, urmă Dana. Cui altcuiva să-l fi cerut ?

— Bine ai făcut, încuviință caporalul, trecîndu-și mereu palma peste frunte, gînditor, preocupat să găsească chiar atunci rezolvarea cea mai potrivită.

Apoi, după o vreme, întrebă, înălțînd fruntea :

— Poliția nu s-a interesat de el pînă acum ?

— L-au chemat o dată pe tata la poliție, să dea o declarație în sensul celor susținute de el, că nu mai știe nimic de Mihai de un an de zile. Atît...

— Bine, Lila, zise caporalul, și-o prinse pe fată de braț. Printr-o „legătură” vei primi instrucțiuni în cel mult trei zile unde anume să se prezinte Mihai. Însă te rog să nu-i spui fratelui tău că ne cunoaștem. Îți dai seama că ar fi imprudent. Motivezi totul vorbindu-i de o cunoștință de-a ta, o colegă, care la rîndul ei are un văr ce-l va adăposti. Tu nu m-ai văzut deloc, nu știi cine sînt. E bine ?

— Foarte bine și-ți mulțumesc din inimă ! spuse Dana emoționată. Eram sigură că tu vei găsi o rezolvare...

— Stai, stai puțin că încă n-am găsit-o, zîmbi caporalul. Poți să-mi spui asta după ce Mihai va fi la adăpost.

— Bine, Valeriule...

— Acum dă-i drumul către casă, o îndemnă el. Ai grijă și observă mereu în urma ta...

Dădură mîna și Dana porni pe aceeași potecă pe care urcase cu zece minute mai înainte. Caporalul privi multă vreme în urma ei, pînă ce n-o mai zări printre copacii din grădina publică, apoi se hotărî să plece și el.

Cînd Dana ajunsese în fața primăriei, se întîlni deodată față în față cu Lizzi Hintz, profesoara de limba germană. Era o femeiușcă blondă, înaltă și subțire ca o trestie, cu fața pistruiată și prelungă, cu ochi albaștri, mai mult verzi. Avea buze subțiri, pe care nu le farda niciodată. Cînd rîdea, și asta se întîmpla foarte rar, își dezvăluia dinții lați, cariați și îngălbeniți de tutun, ca niște boabe de porumb putred înșiruite pe-o ață. În dimineața aceasta purta o bluză portocalie de olandină, închisă pînă sus la gît cu nasturi mici și galbeni de metal și o fustă albă din buret, cam uzată, dar bine întreținută. În picioare încălțase pantofii ei de totdeauna : ortopedici, înalți, cu talpă de plută, confecționați dintr-o piele ce imita pe aceea de șarpe. Sub braț ducea un teanc de caiete învelite în hîrtie albastră și legate în cruciș cu o panglică albă.

De cum o zări, Dana înclină din cap în semn de salut și vru să treacă înainte, dar profesoara, cu un aer rece și distant, îi făcu semn cu degetul să se apropie.

— Unde ai fost dumneata ? întrebă ea pe un ton marțial, micșorându-și ochii parcă s-o privească și mai bine pe elevă.

— La plimbare, domnișoară, răspunse Dana tot așa de rece ca și privirea profesoarei. Pînă la capătul bulevardului spre gară și înapoi...

— Dumneata nu prestezi munca de război ?

— Ba da, prestez. Ieri am fost toată ziua cu elevele clasei noastre, care mai sînt în oraș și am cărat cărămizi chiar la liceul nostru... Nu știu dacă ați văzut că n-a mai rămas nici un zid în picioare...

— Și astăzi ?

— Astăzi... n-am mai fost.

— De ce ?

— Pentru că am cerut voie tatei să nu mă mai duc, minți Dana. De dimineață am avut puțină treabă acasă. Apoi cînd am terminat, era prea tîrziu...

— Nu e bine că tatăl dumitale îți tolerează asemenea atitudini ! vorbi tăios, glacial și autoritar Lizzi Hintz. Dumneata știi și știe și dumnealui, cu atît mai mult cu cît e profesor, că în toamnă nu te poți înscrie la liceu dacă n-ai prestat numărul obligatoriu de ore pentru munca de război. Trupele germane și române fac un efort supraomenesc să apere civilizația de barbaria bolșevică și dumneata nu iei parte la un efort local pentru acțiuni obștești ?

Dana vru să-i răspundă că trupele germane nu apără, ci distrug civilizația, că fasciștii lui Hitler sînt principalii vinovați de suferința de azi a întregii omeniri, că dacă n-ar fi pornit ei războiul n-ar fi fost distruse atîtea case și vieți omenești... În consecință n-ar mai fi fost nevoie nici de această muncă de război (ce termen caraghios !)... Își luă însă seama, zicîndu-și că nu e momentul potrivit să combată mentalitatea prusacă a acestei fiice de ceasornicar neamț, care de la venirea trupelor germane în oraș era mereu văzută la plimbare în compania ofițerilor fasciști.

— ...Mîine să faci bine să mergi la munca de război ! stărui profesoara de germană ; de atîta enervare pistruii i se accentuaseră parcă, iar fața căpătase o culoare de mozaic. Acuma mergi către casă ?

— Da, domnișoară.

— Te rog să duci caietele astea la mine. Știi unde stau ?

— Da, pe calea Traian... adică pe strada Mare cum i se mai spune...

— Exact. La atelierul tatălui meu, magazinul „La ceasul de aur“. Îi spui că eu mai întîrzii puțin de la masă, deoarece trec pe la Comandamentul german.

— Am înțeles, domnișoară...

Dana luă caietele sub braț, lucrări scrise ale unor eleve corigente la limba germană, spuse „bună ziua“ și plecă cît mai grăbită sub privirile lungi și cercetătoare ale domnișoarei Lizzi Hintz.

— Iar mîine să nu uiți să te prezinți la munca de război ! mai strigă ea în urma Danei.

De astă dată, Dana se făcu că nu aude și grăbi pasul. Era enervată peste măsură... Cum de-i răsărise în cale această caricatură de femeie pe care n-o putea suferi, pentru aroganța ei, nici o elevă ? Și culmea, are și tupeu : îi dă, ca unei servitoare, să-i ducă caietele acasă...

Trecu prin apropierea magazinului de coloniale al lui Cristescu, unde era o coadă imensă — se dădea uleiul pe cartelele nebarate, cîte un sfert de litru de persoană. Printre cei ce stăteau la rînd o zări și pe Liliana. Era în rochia ei albă cu năsturași albaștri și în mîna cu o plasă cu două sticle. Îi făcu un semn cu mîna, ea îi răspunse la fel, și se depărtă.

15

Ostașii companiei „depozit“ din regimentul 95 Infanterie se aflau afară la câmp, între rîpele cu pămînt galben, lutos (unde cîțiva țigani înălțaseră două cuptoare de cărămidă) și drumul ce ducea către comuna Cerneți. Stăteau în careu, cu armele la picior, moleșiți de căldură, sub soarele dogoritor de august, și-l ascultau pe plutonierul major Grădinaru care le predă o lecție de tactică. Cei mai mulți erau tineri, abia încorporați, niște copilandri, îmbrăcați cu bluze decolorate, ude de transpirație, și pantaloni din doc. Printre ei se aflau și unii bătrîni, concentrați de multă vreme sau înapoiți de pe front, oameni cu spinările îndoite, cu fețele cenușii, aspre, arse de soare, cu mustați mari, niște moșnegi ce se rezemau în puști ca în toiege. Cîțiva dormitau de-a-n picioarele, cu pleoapele pe jumătate lăsate, clătinîndu-se ușor, ca niște trestii sub adierea vîntului; cînd și cînd tresăreau la vorba repezită a majorului și atunci îl priveau buimaci, cu ochii holbați a spaimă, de parcă nu știau pe ce lume se află.

— Bă, inamicul trebuie luat prin **suprindere** ! striga Grădinaru, asudat tot, roșu la față, cu mustața zburlită și cascheta dată pe ceafă. Ce-nseamnă **suprindere** ? Înseamnă că nu te vede. Dacă inamicul nu te vede, înseamnă că l-ai **suprins**. Asta este. Deci ce este **suprinderea** ? Ia spune tu, soldatul Niță Dogaru !

Soldatul Niță Dogaru, un bătrîn cocîrjat, cu boneta pusă strîmb pe cap, dormea de-a binelea, clătinîndu-se, gata-gata să se prăbușească. Noroc cu cei din dreapta și din stînga lui care cu cîte un ghiont îl mai trezeau uneori, reușind să-l țină în picioare ca între doi stîlpi de poartă.

— Soldatul Niță Dogaru ! strigă plutonierul major Grădinaru și făcu un pas înainte, gata să-l mănînce din ochi pe ostaș.

— Ordonăți, dom'major ! se bîlbîi bătrînul, trezindu-se ca dintr-o amorțeală și lovi călcîiele bocancilor.

— Ce făceai, bă, cap de dovleac ? se răsti la el plutonierul major. Dormeai ?

— Nu dormeam, dom'major, ia numa mă gîndeam așa și vă ascultam pe dumneavoastră cum glăsuiți...

— Ei, despre ce glăsuiam eu ?

— Păi... despre armată... dom'major. Despre armată și despre noi toți... despre inamic... despre majestatea sa regele...

— Bă, neghiobule, v-am vorbit eu acum despre majestatea sa ? se înfierbîntă Grădinaru și porni cu pas apăsător pînă în fața bătrînului ostaș.

— Nu, dom'major, ne-ați vorbit de prima dată despre majestatea sa...

— Și-acuma despre ce v-am vorbit ?

Soldatul Niță Dogaru lăsă privirea în pămînt, frămîntîndu-și mintea să ghicească cam despre ce le-o fi vorbit majorul, că de vorbit vorbise el ceva, îl auzea prin vis cum scrișnește ca pietrele morii lui Ghindoc, de la el din sat, scrișnește și macină spusele de n-alegi fărîmă din ele. Dar uite, afurisită treabă oricît se străduia nu-i putea da de capăt. Ce anume cîntase el în clipele acelea ? Rugător, întoarse privirea pe furiș către vecinul din dreapta, un băietan înalt, cu fața îmbujorată, lac de apă, cu ochi negri, vii, neastîmpărați.

— Despre surpriză, nea Dogarule ! îi șopti acesta și întoarse repede fața către înainte, să nu-l observe Grădinaru.

— Ei, zii, bă, cap de dovleac ! porunci iară plutonierul major. Despre ce v-am vorbit eu ? Ori nu v-am vorbit pe românește ?

— Ba pe românește, dom'majur...

— Păi atunci ?

Soldatul Niță Dogaru înălță privirea și în ochii lui mici, ascunși în crețurile obrazilor se putea citi neliniște, teamă, îngrijorare...

— Ei ?

— Dom'major, dumneavoastră ne-ați vorbit despre... despre asta... despre su... despre su...

— Ei, hai, rupe-o !

— Despre... despre...

— Surpriză ! șopti iarăși din dreapta ostașul cel înalt, cu fața îmbujorată.

— *Supriză*, dom'major ! zise deodată soldatul Niță Dogaru și fața i se luminea ca de o mare izbîndă. Asta e ! Despre su...

— Și ce-i aceea *supriză* ?

Bătrînul ostaș se posomorî iară de parcă i s-ar fi așternut o pînză neagră peste ochi. Ce putea el ști ce e aceea *supriză* ? El știa numai de neșazurile lui, că umblă îmbrăcat militar de aproape cinci ani, ba concentrat, ba pe front, vai de zilele lui, iar ai de acasă nici tu grîu, nici tu mălai să-și astîmpere foamea. Și războiul ține și tot ține de nu mai are capăt, să se sfîrșească odată suferințele oamenilor și să se întoarcă fiecare la casa lui...

— Ei, ia zii, bă, cap de dovleac !

Soldatul Niță Dogaru, tăcea, cu fruntea plecată, cuprins de aceeași teamă și picioarele începuseră a i se muia încît simțea că dintr-o clipă într-alta e gata să se prăbușească. Îl cunoștea pe majurul Grădinaru încă de pe vremea concentrărilor și mai apoi de pe front, era om dat dracului, aspru, și-i sărea țandăra din te miri ce. Și cînd îl apuca nebunia, apoi lovea cu centura, cu lopata Lineman sau dădea cu bocancul în stomac, de nu-ți aflai alinare săptămîni în șir după ce scăpai din mîinile lui.

— Nu vrei să zici, nu ? îl privi Grădinaru tăios pe sub sprîncene, dîndu-și cu un bobîrnac șapca pe ceafă.

— Ba zic, dom'major...

— Păi atunci, de ce paștele mă-ti, bă, mă faci să aștept atîta de parcă ți-aș trage vorbele cu cleștili din gură ? Hai ? Ia spune ce-i aia *supriză* ?

Soldatul Niță Dogaru privi iară pe furiș către dreapta să-i vină salvarea de la băietanul acela înalt, cu fața îmbujorată și băietanul înțelese, că se arăta tare dezghețat, așa că prinse îndată a-i șopti. Dar nu apucă să lege două vorbe, că plutonierul major îl și zări.

— Bă, Chirică... tu-ți dumnezeirea cui te-a încălțat, cine ești tu, bă, de-i sufli boșorogului ăsta, hai ?

— Dom'major, n-am su...

— Gura ! răcni Grădinaru către el și în aceeași clipă îi și croi două perechi de palme într-atît de tare, încît Chirică se clătină și se prăbuși peste Niță Dogaru.

— Va'scă mă prostesti tu pe mine, hai, bă ? strigă majorul, roșu de mînie, cu mustața zburlită. Auzi cică n-a suflat... De *par ecsamplu* eu îs orb, nu ? Am dat în orbu găinilor...

Chirică își luă boneta de jos, o puse sub brațul mîinii cu care ținea pușca și cu cealaltă mîină începu a-și șterge sîngele ce-i curgea din nas. Niță Dogaru se căută repede prin buzunare și-i întinse batista sa, un șervet mare, cenușiu, din pînză țărănească, mototolit și murdar.

— Lasă-l, bă, lasă-l, nu-l obloji atîta că nu-i muiere ! îl opri majorul. Țsta n-a mirosit frontu, n-a dat piept cu inamicu, că de da el, alta-i era pricopseala acum ! Dincule ! se întoarse plutonierul major și strigă către caporal care se afla în flancul drept al companiei.

— Ordonăți, dom'major !

— Ia vino tu nițel încoace...

Caporalul Dincu alergă sprinten și se opri la un pas înapoia lui Grădinaru. Aruncă o privire compătimitoare lui Chirică și apoi rămase cu capul sus, așteptînd ordinele plutonierului major.

— Mă băietе, începu Grădinaru, ia să-l iei tu pe lunganul ăsta, pe Chirică și pe boșorogul de Niță Dogaru și cum se lasă noaptea faci pe aici pe cîmp niște teme de luptă cu... salturi, înțelegi tu ?

— Am înțeles, dom'major ! răspunse răspicat Dincu, ducînd palma la bonetă.

— O sută, două, trei, o mie de salturi, să se ducă tot într-un atac pînă dau peste inamic și fac cum s-ar spune *supriza*. Ai înțeles, mă ?

— Am înțeles, dom'major !

— Că *supriza* mai mult noaptea se face, de nu te vede inamicu... Așa le-am și spus mîrlanilor, dar să-i ia dracu', au capete de dovleac, de nu judecă nici măcar cît un bocanc reformat ! Ei, acum ia să-i întrebăm și pe alții cîte ceva...

Și plutonierul major Grădinaru a tot întreat și a explicat și iar a întreat și iar a explicat pînă ce soarele s-a ri-

dicat la amiază. Făcuse clăbuci la gură, dar „teoria“ s-a prins de ostași ca apa de penele găștii. N-a fost unul în stare să priceapă două vorbe din toată strădania lui. Și dacă „mîrlanii“ n-au priceput, că „au capete de dovleac“, apoi au fost trecuți pe nota lui Dincu vreo cincisprezece la număr, trebuind ca la căderea nopții să vină și ei aci pe cîmp și să facă „salturile către inamic“ pentru a realiza cu alte cuvinte *supriza...*

Cum s-a întunecat, cei cincisprezece ostași încolonați, și mai bătrîni și mai tineri, cu puștile pe umăr au pornit în cadență către cîmpul de instrucție din afara orașului. Tot mai mult se lăsa întunericul ca o năframă neagră fără sfîrșit, acoperind depărtările. În liniștea aceea a începutului de noapte, cînd zăpușeala încă nu se topise, pe cîmp, dinspre comunele Cerneți și Halînga se auzea zvon de glasuri și lătrat de cîine, iar undeva către regimentul rămas în urmă se deslușea uruitul roților unei căruțe pe caldarîmul de piatră al șoselei ce ducea spre comuna Șimian.

— Cîntăm ceva, măi băieți? întrebă în glumă Dincu, mergînd alături de coloană.

— Apoi de cîntat ne arde nouă acuma, dom'caporal? zise soldatul Niță Dogaru, ce mărșăluia undeva înapoia coloanei. Vai de zilele noastre, că mai bine am boci și ne-am plînge bătrînețele, că ne-a fost dat la anii ăștia să suferim batjocura unuia și altuia...

— Sst, mă, ăl bătrîn, ce-ți veni de-ți porni gura împotriva superiorului? se auzi un glas dinapoi. Te aude dom-caporal...

— De dom'caporal nu mi-e mie teamă! zise Niță Dogaru, că dom'caporal l-am ghicit eu, e om cu inimă bună, e de-ai noștri. Ei, dac-ar fi toți ca'mnealui...

Ajunseră la marginea unor rîpe, dincolo de cărămidărie și caporalul ordonă îndată să se ia repaus cîteva minute. Oamenii se strînseră în jurul lui și se așezară pe iarba încă încinsă de arșița zilei. Jur-împrejur era liniște adîncă. Foarte de departe, de undeva din întuneric, veneau șoaptele orașului cufundat în bezna camuflajului. Nu se zărea nici măcar o luminiță cît de mică într-acolo. Totul se mistuia în-

tr-un negru dens, abia de se ghicea conturul primelor case de la periferie, peste ale căror acoperișuri se înălțau silue-tele singulare ale unor plop.

— Și vă e gândul să ne muiați oscioarele, dom'caporal ? începu vorba bătrînul Niță Dogaru, stînd cu picioarele sub el și cu arma sprijinită pe genunchi.

— Lasă, mă nea Niță, că face dumnealui cum e bine, zise careva din întuneric.

— Care ești, mă ăla ?

— Eu, nea Niță, Totelică...

— Aha...

— Eu nu vreau să vă moi oscioarele, măi tată Nițule, interveni caporalul ce abia își aprinsese o țigară și o ținea ascunsă în pumn, așa cum îl învățase majorul Grădinaru că se fumează pe front, în linia întîi. Ce dracului, nu sîntem tot oameni ? Mi-a dat domnul plutonier major ordinul ăsta, apăi eu l-am executat și v-am adus înapoi. Aici, de, vedem noi ce temă de luptă facem....

— Vedeți, numai vedeți bine și cu folos, dom'caporal, zise iar soldatul Niță Dogaru cu înțeles. Of, doamne-dumnezeule, nimeni nu știe cîte salturi din astea am făcut eu în concentrări, pe ploaie și pe viscol, sau în război, prin vifor-nițele luptelor. Numai cine n-a fost pe front, nu-și poate închipui...

— Că și cine a fost, ori a venit beteag, ori a venit jî-gărit și amărît ca o umbră.

— Ori n-a mai venit de loc ! zise Niță Dogaru. Că vedeți voi, măi, oameni buni, urmă el trăgîndu-se mai în față să fie auzit de toți, am luat sama că azi trăiesc și trăiesc bine ăia de se învîrt, ăia care au neamuri sau proptele la armată și-i scutesc de mobilizare, ăia care dau bani și plocoane... Dară eu, păcatele mele, ce să fi dat ? N-am nici uluci la bătătură, dară mite să zic că sînt propitar...

— Cît pămînt ai acasă, măi nea Nițule ? întrebă caporalul trăgînd cu poftă din țigară.

— Cît pămînt am ? se scărpină după ceafă bătrînul soldat și privi roată în jur, parcă să vadă de este vreunul care poate da un răspuns mai altfel decît al lui. Păi, dom'caporal, am și eu o juma'de pogon și-o grădină pe lîngă casă. Încolo,

în deal, la cimitir, cît să sari un pas în dreapta și altu în stînga...

Ostașii începură să rîdă. Dincu însă nu rîse și urmă cu altă întrebare :

— Cine-i cel mai bogat om de la dumneata din sat ?

— De la noi ? Păi, dom'caporal, sînt mai mulți din ăștia cu stare, zise el și întinse degetele pentru a-i număra. Iacă e unul întîi și întîi cu moșie mare, îl cheamă Tintorescu, Oscar Tintorescu, boier mare pe care nu l-am văzut de vreo douăzeci de ani prin sat. Se zice că stă prin străinătăți...

— Și cine are grijă de moșie ?

— Are un ginere, colonel de cavalerie, unul Dona, ăsta taie și spînzură acolo. Dar acum și ăsta e pe front. Așa. Apăi avem un negustor, unul Stelică Sultan, care ține două prăvălii, una la șușeaua mare, alta mai înspre marginea satului. Asta de la șușeaua mare are și salon pentru nunți, și mașină de umplut sifoane, nu mai vorbesc de mașina lui de treierat, și tractorul, și hambarele, și cășile, că are vreo trei căși toate arătoase, de a zis că vrea să mai aridice una să-l puie-n pozonar pe boieru Tintorescu, auziți dumneavoastră cum se joacă blestematu ăsta cu banii ! ?

Niță Dogaru tăcu, întoarse capul în dreapta și-n stînga și întrebă :

— Care-aveți, mă, copiilor, să-mi dați și mie o țigară ? Că mi se usucă gura...

— Ia de aici, nea Nițule ! îl îmbie caporalul întinzîndu-i pachetul. Fumezi „Naționale“ ?

— Fumez, dom'caporal, de ce să nu fumez ? Crezi că mai stau să aleg ? Vorba ceea : calul de dar nu se caută-n gură !

Aprinse țigara, slobozi spre înalt cîteva fumuri, tuși sec, după care bătrînul ostaș urmă :

— Și cum vă spuneam de negustoru ăla cu două prăvălii, pe nume Sultan... Ei bine, ăsta are doi băietani, iacă nițel mai în vîrstă decît Chirică al nostru și decît alții din companie, mă rog, oameni de armată, dar credeți-mă, vă spui pe zîlele mele care le mai am, că ăștia doi nici nu știu unde se află cazarma regimentului, dar să mai fi văzut frontu...

— Au dat bani grei, nea Nițule...

— Au dat, dom'caporal, au dat că au de unde și a avut și cine lua, zise Niță Dogaru cu năduf. Ei, oameni ca alde dom'major al nostru se găsesc prin toate locurile.

— Mă, ăl bătrîn, iară vorbești prostii, se auzi un glas înapoia lui.

— De ce vorbesc prostii, mînca-ți-aș sufletu? se întoarse mirat Niță Dogaru și-l căută cu privirea pe acela prin întuneric. Află dumneata care ești că nu-ți văz ochii, că dom'major Grădinaru mi-a cerut cinci mii de lei ca să mă lase acasă de tot...

— Cinci mii?

— Cinci mii! Întări Niță Dogaru. Uite să mă bată Dumnezeu dacă vă mințesc. Cinci mii în cap. Era atunci, la început, cînd umblau banii altfel... I-am zîs: „Dom'major, n-am, păcatele mele, nici cinci sute, dară cinci mii, și n-am nici cincizeci de lei în pozonar, de unde să fac eu banii? Dați-mi drumu, că de cînd mi-a murit băiatu pe front, n-are cine munci peticul ăla de pămînt acasă, că muierea îi oloagă de vreo șase ani, abia se tîrăște pe prispă, și moare cu zile, săraca de ea, și pămîntu ăla ajunge pîrloagă, și n-am nici eu cu ce da foncierea, că vine pîrceptoru și bate-n poartă și cere, că așa l-a învățat mumă-sa să ceară...”

— Ai avut un băiat, nea Nițule? întrebă interesat Dincu.

— Am avut dom'caporal, suspină bătrînul și dădu drumul unui oftat din adîncul pieptului. Am avut... Și ce băiat! Înalt și frumos, și ascultător, și muncitor, săritor la orice nevoie, și uite că s-a prăpădit cu zile pe front... Era într-un regiment de dorobanți...

Bătrînul tăcu, lăsă capul în piept și-și șterse lacrimile cu dosul palmei în care ținea țigara aprinsă.

— S-a prăpădit, săracu de el, și s-au mai prăpădit și alții din sat și din alte sate, urmă cu glas stins, că unde te uiți, dom'caporal, vezi numai cîrpe negre la porți. Numa copiii lui Sultan, negustoru nostru, și alții, și alții ca ei stau și au zile... și ce zile! Ei, tot banu bogătanului face politica!

Zicînd acestea, Niță Dogaru dădu a lehamite din mînă, își potrivea mai bine pușca pe genunchi și tăcu. Caporalul Dincu îl privi cîteva clipe, după care zise:

— Aşa-i războiul, nea Nițule, mor oamenii... Dacă l-am pornit...

— Apăi, eu l-am pornit, dom'caporal ? sări Niță Dogaru cu gura, dîndu-și cu un gest repezit boneta pe ceafă. Sau poate dumneata ? Sau Chirică, prăpăditu ăsta ? Sau Totelică de aci, ori moșneagu Gheorghe Cîrlig de colo, că parcă-i o umbră în Țoalele astea militare ? Spune, noi l-am pornit ?

— Vrei să spui că nu ?

— Îți bați joc de sufletele noastre dom'caporal ?

— Atunci cine ? întrebă cu un aer nevinovat caporalul.

— Cum cine ? Boierii, miniștrii, ăia cu bani, ca de pe urma răzbelului să facă alți bani. Ei l-au pornit ! dădu ca o sentință Niță Dogaru. Aşa-i, măi, oameni buni ? se întoarce el către ceilalți militari. Am grăit drept sau nu ?

— Drept, nea Nițule !

— Apăi vedeți ? Asta-i... Dacă ar fi după noi, dom'caporal, uite acușica ai veni cu noi la magazie, ți-am da puștile astea și ne-am tot duce fără să ne mai uităm înapoi !

— Ba eu m-aș uita să n-alerge dom'major Grădinaru după noi și să ne cheme înapoi, zise Totelică, un om între două vîrste, cu o mustață neagră, tăiată scurt și un veston prea lung pentru trupul lui puțințel și rebegit.

— Ei, și chiar de-ar alerge, m-aș trage după un dîmb, la o cotitură, l-aș aștepta și i-aș da una în cap cu un bolovan, să mă ție minte toată viața dac-o mai avea minte după aia ! zise Niță Dogaru și răsufală ușurat de parcă s-ar fi răcorit numai la gîndul că ar putea odată și-odată să-l răpună pe cel care-i batjocorește zilele acum la bătrînețe.

Alături, stînd trîntit într-un cot pe iarbă, Chirică încerca să cînte dintr-o frunză, pe care mereu o umezea între buze și nu-i afla în nici un fel rostul.

— E de tei, mă, Chirică ? se întoarce către el Niță Dogaru.

— Nu e, nea Niță. E de plop. Cînd ieșirăm pe poarta cazărmii și rămăsei mai în urmă să-mi leg moletiera găsii o ramură smulsă...

— Îi bună și de plop, zise Niță Dogaru, dară ție îți arde a cînta ?

— Păi, de ce să nu-mi ardă, nea Niță ?

— Ești tânăr, ce-ți pasă, de-aia îți arde a cînta. Numai noi cu jalea-n suflet...

— Am și eu jalea mea, nea Niță, vorbi moale Chirică, da-ncerc a o uita, că dacă mă ia gîndu, iar mă apucă nebunia... Da, da, geaba te uiți mata așa la mine, eu am o nebunie a mea care cînd mă apucă îmi vine să fac prăpăd în jur !

— Ce nebunie ai, mă Chirică ? întrebă Totelică de alături, care se trăsese și el mai aproape, să intre în vorbă. Ia auziți oameni buni... Uite muream și nu știam nimica de județ ăsta...

— Ei, mă doare sufletu cînd mi-aduc aminte, da rabd și rabd pînă s-o rupe răbdatu ăsta odată...

Totelică aruncă o privire întrebătoare lui Niță Dogaru și acesta înălță din umeri a neștiință, ca și cînd ar fi vrut să spună că nu poate ști el pe unde-i umblă mintea lui Chirică.

Caporalul Dincu veni și el mai aproape, aruncă țigara cu un bobîrnac departe în întuneric, și-l stîrni pe Chirică la vorbă. Flăcăul nu se lăsă mult îndemnat, mai ales că-l ruga chiar caporalul, față de care avea un mare respect, așa că începu a povesti cam de unde-i vine „nebunia” aceea a lui. Cu un an în urmă, în comuna lui, a venit la moșierul Petre Soreanu, fiul acestuia, maior de stat major, ca să-și petreacă concediul la vie. Dar n-a venit singur. A venit însoțit de un locotenent-colonel neamț, unul înalt, blond, cu ochelari cu ramă de aur, căruia i se spunea de către boieri, „domnu Klausing”...

— Îi ții minte numele cîte zile oi avea, vorbea cu răsuflarea întretăiată Chirică și ochii pierduți într-aiurea. Nu l-oi uita în vecii vecilor !

— Ei, și ce dac-a venit neamțu ăsta în sat ? întrebă plin de curiozitate Niță Dogaru.

— Păi a venit acolo, în deal la moșie, și a stat vreo cîteva zile ținînd-o tot într-o petrecere, urmă Chirică cu glas sugrumat de neîmpăcare. Tocma atuncea venise și soră-mea Marioara de la oraș, de la școală, că era la școala de menaj, o dăduse taica să învețe și ea carte, măcar s-ajungă ceva de capu ei că nu l-a lăsat învățătoru în nici un fel pînă n-a tri-

mis-o la examen că era bună la învățătură. Așa, și cum spun venise și ea, era fată la șaisprezece ani împliniți, și frumușică, și cuminte, și muncitoare, că numa ce-a venit și auzind că eu cu taica și cu muma ne ducem să muncim în via moșiei ca să scoatem și noi un ban, ea numa ce-a zis că merge și ea, că doară pentru ea muncește taica să facă bani ca s-o țină la învățătură. Și uite așa a doua zi ne-am dus cu toții la vie și administratoru de pe moșie a trecut-o și pe ea la catastif să-i facă parte la plată. Și cum treceam noi așa în cea de-a treia zi pe lângă cerdacu conacului în sus către vie, numa ce zărim acolo sub umbrar, stînd tolăniți în două foteluri de pînză, pe George, maiorul, fiul moșierului, în cămașă albă, cu ochelari negri pe nas, și alături de el, pe neamțu ăla, Klausing, cum i-am spus. Stăteau și fumau privind în vale către sat, peste livezi, cum răsărea soarele în dimineața aceea. Și acum am trecut prin preajma cerdacului cu sapele pe umăr, am dat și noi ziua bună așa ca oamenii și ne-am văzut de drum în sus, printre vii. După vreo cîțiva pași, taica s-a uitat în urmă, și l-a văzut pe neamț că pune binoclu la ochi și privește după noi, dar și-a zis că de, e omu străin și vrea să vadă cum arată țărani noștri. Și am ajuns noi în deal, și-am început a da cu sapele pe lângă buștenii de vie. Ei, și n-a trecut mult și așa cam după vreun ceas și ceva numa ce vine o femeie bătrîna, una Aristița, îngrijitoare acolo la conac, și spune că a poruncit domnu George ca să vină sorămea Marioara pînă la el că are s-o întrebe nu știu ce. Taica a aruncat o privire către mine, eu către el și-apoi după ce s-a scărpinat în cap a zis femeii acelea să se ducă și să-i spună lu domnu George că n-are ce s-o întrebe pe Marioara de vorbă, că el îi boier, băiat subțire, iară ea îi fată de țărani necăjiți și neștiutori și nu-i poate da învățătură, cu atît mai mult vreo povață. Și s-a dus Aristița, femeia aceea și a dus vorba către boier și numa că ne pomenim cu ea că vine înapoi tot într-un suflet și-i spune lu taica să facă bine și să vină și el cu fata pînă la domnu George. Taica tot nu s-a dus și atuncea numa ce ne pomenim, așa, cam cînd se ridicase soarele bine pe cer că răsar printre buștenii de vie chiar cei doi boieri: maiorul și cu ofițerul neamț. Veneau agale, urcînd dealu, domnu George tot în cămașa

aceea albă, cu mâinile la spate și cu ochelarii negri pe nas și neamțu îmbrăcat în uniforma lui, cu centură neagră de lac și cu șapca înaltă, verzuie. S-au oprit lângă noi și numa ce l-a întrebat băiatu moșierului pe taica de ce n-a vrut să vină acolo la cerdac? Ori s-a întors lumea cu susu în jos și vin boierii la țărani?

Taica n-a zis nimic, nici nu i-a aruncat măcar o privire lu George ăsta, ci și-a văzut mai departe de treabă, mușuroind pământul la rădăcina buștenilor, că aveam mare zor, trebuia să sfârșim în săptămîna aceea treaba, că mai aveam și pe-ale noastre pe lângă casă de făcut.

— Vezi, domnule Klausing, cum se poartă țărani noștri? s-a întors băiatu moșierului către neamț.

— Forte prost! Forte prost, nu-i bun! a clătinat din cap neamțu și cu ochii umbla tot după soră-mea, Marioara, care se îndepărtase cîțiva pași mai către deal dînd mereu cu sapa. Țăran trebuie ascultat boier.

Taica a înțeles ce vor cei doi și cînd soră-mea a întors capu către el, numai ce i-a făcut semn din sprîncene și ea îndată a priceput. A lăsat sapa și a luat-o la fugă prin vie la vale, către sat. Neamțu a încercat și el să se ia după ea, așa ca într-o joacă, dar eu m-am pus îndată în cale-i cu sapa înălțată deasupra capului. Înfuriat, el mi-a dat încet sapa la o parte cu mîna, iar cu cealaltă mîna umbla să desfacă tocu pistolului. Într-o fulgerare de-o clipă, taica l-a văzut ce vrea să facă și l-a prins de mîna.

— Ce vrut? Ce vrut? s-a întors înfuriat neamțu către taica și așa tam-nesam a scos pistolu și a descărcat două focuri în pieptu lui.

Muma a început să țipe. Eu am ridicat sapa și am vrut să-i dau una în cap neamțului, dar s-a pus între noi George, băiatu moșierului, și l-am lovit pe el atît de zdravăn, încît i-am tăiat umărul adînc de tot. Atunci, neamțu a întins repede pistolu către mine și nu știu de unde am avut atîta putere de mi-a venit un gînd bun, și i-am dat una cu sapa peste mîna, încît pistolu i-a căzut în țărîna. M-am aplecat în clipa aceea, l-am luat, m-am îndepărtat cîțiva pași și am întins arma către cei doi, spunîndu-le că ori pleacă, ori trag.

Au plecat. George a făcut câțiva pași, ținându-se cu mîna de umăr, apoi s-a întors și mi-a spus că am să dau socoteală la postu de jandarmi. Taica a murit peste o săptămînă, eu am fost luat de jandarmi și trimis într-un batalion de reabilitare și uite așa am ajuns să fac armata înainte de a-mi veni rîndu...

— Dar cînd îți vine ție rîndu ?

— La toamnă...

Chirică tăcu și privi roată în jur să vadă ce efect au avut cele povestite de el asupra celorlalți militari din companie. Ostașii fumau în tăcere, clătinau capul dar nimeni nu zise nimic. Numai caporalul Dincu întrebă într-un tîrziu :

— Și cu boierul cum a rămas, măi Chirică ?

— Cu George ăla ? Păi am să-l dau în judecată cînd m-oi întoarce acasă. Dară mi-a spus notaru nostru că nu fac nimic cu procesu, că nu el l-a împușcat pe taica, iară pe neamț, vorba aceea, prinde orbu scoate-i ochii ! E străin și n-au ce să-i facă legile noastre... Așa umblă vorba...

— Neamțul ăsta e aici în oraș, zise Dincu. E șeful comandamentului german...

— Cine ? se miră Chirică și se dădu aproape de Dincu, să-l privească în ochi.

— Cum cine ? Țăla de l-a omorît pe taică-tău. Klausing, că văd că-i ții bine minte numele...

— E aici în oraș ? holbă ochii Chirică. Ei, dumnezeirea cui l-a adus pe lumea asta ! scrîșni el din dinți, atuncea numa lasă-l pe mîna mea, că-i fac eu de petrecanie...

— Mai încet, măi Chirică, mai încet, nu te-nfierbînta așa, zise Totelică de alături. Nu uita că nemții îs aliații noștri și...

— Și ce dacă-s aliați ? sări cu gura bătrînul Niță Dogaru, care tăcuse pînă atuncea. Să ne fure bucatele din bătătură, să ne bage pe front numai în linia întîi și ei să dea mereu dosu că zic că-s de ilită sau cum se spune, să ne omore ca pe niște vite, auzi să tragă cu pistolu în om nevinovat și să facă ce vor, asta înșamnă că-s aliați ? Ei, mîncă-i-aș ficații lu domnu Clausin ăsta, că uite pentru necazurile lu Chirică, cum l-oi vedea, întîi eu mă-nfig în el...

— Măi, nea Niță...

— Lasă, măi frate, că ajunge cît am tot înghițit, vorbi supărat Niță Dogaru. Uite, măi Totelică, ia-ți inima ta și citește în ea ca într-o carte și citește și-n a altuia, și-n a altuia, și-ai să vezi că și tu și toată lumea sînteți de părerea mea, și tu și toată lumea nu mai puteți suferi toate cîte sînt pe capu nostru de cînd s-a pornit războiu ăsta. Ajunge! Nu știu cum să se facă, dar oricare dintre noi simte că i-a ajuns cuțitu la os! Că trebuie să se întîmple ceva, ca să se sfîrșească odată chinu ăsta... Așa-i dom'caporal? Bine am grăit, că uite să mă bată dumnezău dacă te mint, îmi spune inima că ești om bun și nu mi-e teamă de toate cîte le-am sporovăit și noi aicea!

Dincu zîmbea în întuneric și-l încerca în clipele acelea o mulțumire fără margini. Avea în jurul său oameni simpli ca și el, cei mai mulți desigur fără o conștiință politică ridicată, dar care oricînd erau gata să fie alături de lupta adevăraților patrioți pentru izbăvirea țării de fasciștii din afară și dinăuntru. Asemuia în închipuirea lui masa aceasta de oameni cu o pastă de lut, materie definită prin o mie și una de însușiri, de caracteristici, proprii modelajului, dar care nu putea căpăta o anumită formă revelatoare decît prin iscusința, prin meșteșugul și priceperea unui neîntrecut maestru în lucrarea obiectelor de ceramică. De felul cum acesta își dă toată osteneala, punînd în joc priceperea și talentul, obiectul capătă forma realității. „Cîtă forță, cîtă înțelepciune, cîtă putere de luptă are poporul nostru! — cugeta Dincu în sinea lui, privind pe rînd fețele militarilor care se deslușeau destul de bine în noaptea ce acoperea cîmpul. Și mai ales cîtă putere de pătrundere și de analiză, de înțelegere adevărată a lucrurilor...” Putea oricînd să se bizuie cu încredere și cu fermitate pe ei, erau oameni muncitori ca și el, cu aceleași aspirații, cu aceleași nădejdi, oprimați de exploatare, batjocoriți de cei avuți, oameni care datorită unei judecăți limpezi, datorită minților clarvăzătoare dibuiseră în necunoscutul ce-i înconjura adevărata cauză a nenorocirii în care se zbătea țara. Poate că întrezăreau și drumul pe care trebuiau să meargă cu toții pentru a ieși la adevărata lumină a dreptății...

— Uite de-asta am eu nebunia aia de care v-am vorbit, zise ca o încheiere soldatul Chirică. Și numa cînd văd pe stradă un

soldat cu uniformă verzuie, un neamț din ăsta, eu uit că-i aliat sau ce este și-mi vine să mă reped la el și să-i bag baioneta în șale pînă dau de buric în partea ailaltă, așa-mi vine mie, să știți... Ei, fraților, oftă el clătînd din cap a durere, ce mai om a fost taica și cum și-a trudit el viața, că s-a tîrît printre oameni ca o furnică din ălea și uite că tot l-a călcat un netrebnic... Asta e !

Chirică tăcu, aruncă frunza ce-o tot umezise între buze, se ridică și se pierdu în întuneric, trăgînd pușca după el.

— Are dreptate, bietu de el, zise Niță Dogaru. Nebunii din astea de care zice Chirică avem cam fiecare, că fiecare avem cîte-o socoteală de încheiat cu cîte cineva : cu boieru, cu negustoru, cu priceptoru, cu ăi care ne mănîncă viața cu dobînzile pe la bancă, iacă așa cu toți ăștia...

— Ai vrea să nu mai fie boierii mai marii țării, nea Nițule ? îl întrebă caporalul și-i puse mîna pe umăr prietenește, simțindu-se apropiat de sufletul lui.

Niță Dogaru rîse din toată inima. Rîseră și ceilalți ostași pe de lături.

— Zău, dom'le caporal, zise el ștergîndu-și gura cu dosul palmei, știi numa cum m-ai întrebato dumneata ? Așa ca și cum ai fi zis : „Mă, nea Nițule, ți-ar place, mă, să te pupe o femeie frumoasă ?“ Paște calule iarbă verde, vorba ceea !...

Militarii se porniră iar pe rîs și odată cu ei și caporalul Dincu, înveselindu-se peste măsură de mult.

— Păi cum să nu-mi pară bine, dom'le caporal ? urmă Niță Dogaru și-i privi pe cei din jur, pe rînd, pe fiecare în parte. Aș vrea să fie la cîrma țării tot de-ai noștri, țărani ca mine sau muncitori ca dumneata, oameni care ne știu năcazurile și durerile...

— Așa e, nea Nițule, zise caporalul, fiecare am vrea să fie mai marii noștri oameni muncitori ca și noi, dar vezi dumneata pentru ca oamenii ăștia să ajungă la cîrma țării, trebuie să fie schimbate rînduielile astea strîmbe pe care-i așezată țara, să fie altă prețuire pentru omul muncitor, uite ca mine, ca alde dumneata, Totelică, și alții. Or, treaba asta nu se poate face fără luptă, strîmbătatea n-o putem înlătura decît prin luptă, o luptă pe viață și pe moarte împotriva a tot ce-i putred și ne batjocorește, ne mănîncă viața asta și așa destul de amară și

de grea. Lupta asta, nea Nițule, trebuie purtată de oamenii care muncesc ca să trăiască, care nu trăiesc de pe spinarea altora...

Caporalul Dincu vorbea cât mai pe ocolite despre viața grea și de mizerie pe care o ducea poporul umilit, exploatat, tîrît într-un război pe care nu l-a dorit, batjocorit de bogătași și de bancheri, despre ce trebuie să facă fiecare om cîstit, care nădăjduiește să se ivească odată lumină peste întunericul ce-a cuprins țara. El vorbea și ostașii din jurul său, într-o tăcere deplină, îl ascultau fără să clipească din ochi, sorbindu-i parcă fiecare vorbă și minunîndu-se totodată de cîtă deșteptăciune e cuprins gradatul lor, pe care acuma socoteau că-l cunosc și mai bine, că e mai lipit de inima lor și de sufletul lor, că nu-i de mirare lucrul ăsta, deoarece și el e muncitor și-și duce traiul din ce cîștigă cu mîinile.

— Mă înțelegeți, măi oameni buni? încheie într-un tîrziu Dincu scurta sa discuție cu soldații pe care-i avea în subordine. Voi nu puteți citi ziarele, nu puteți asculta ce se mai spune pe la radio, nu auziți ce mai vorbește lumea prin oraș, că stați în cazarmă, dar eu umblu cu diferite treburi prin oraș, și uite cele ce v-am spus le-am auzit și eu de la unul și de la altul, că lumea vorbește, fraților, și nu numai că vorbește dar adună și venin în suflet și caută fiecare un drum care să ducă spre o viață mai bună...

— Adevărat dom'caporal...

— Oamenii s-au săturat de război, urmă caporalul tot mai insistent, mai convingător, că mulți nu și-au dat numai vita din bătătură la rechiziție, dar și-au dat și viața sau au ajuns schilozi, de nu mai au vindecare, s-au săturat să mai primească pîine, și gaz, și ulei, pe cartelă, s-au săturat să mai plece și să moară aiurea pentru interesele unuia și altuia dintre mai marii țării. Dușmanul nostru de moarte, măi oameni buni, e aici în țară, la doi pași de noi, umblă pe lîngă noi ca stafiile de zici că nu-l poți vedea, dar îl vezi dacă vrei, ne suge sîngele și ne strînge de grumaji și de beregăți și ne ia suflarea, — îi mareșalul cu toți ai lui, cu nemții lui Hitler și toți cei care s-au dat de partea lor. Așa să știți, măi oameni buni. Ei, uite asta-i toată chestiunea ce aveam să vă spun.

— Drept și pe inima noastră ai grăit dom'caporal...

— Acuma, vă rog, atenție la mine, ceru Tudor Dincu.

Se auziră cîteva îndemnuri, ostașii tăcură, se liniștiră.

— Ce vreau să vă spun ? Am vorbit aici ca oamenii cuprinși de aceleași necazuri, nu cred să se afle printre noi vreo coadă de topor să ne vîndă către mai marii noștri...

— Cum ai zis, dom'caporal, să ne vîndă ? sări Niță Dogaru și-l prinse pe Dincu de mîină. Să ne vîndă, zici ? Uite na, mă uit acușica în ochii lor, cum mă uit într-ai dumitale dom'caporal, ce dracu, că ne cunoaștem între noi, vorbim mai de mult pe ascuns despre treburile astea, nu-i prima dată, dar dacă acu sînteți și dumneavoastră în gînd cu noi, parcă ni-i inima mai ușoară și sufletele mai deschise. Așa-i, fraților ?

— Literă de lege, nea Niță, ce-ți mai răcești gura de po-mană întrebîndu-ne ? zise Totelică din întuneric. L-am mirosit eu pe dom'caporal că-i de-al nostru, știi, ți-am spus odată dumitale o vorbă, așa-i omu care-i tot de-o suferință ca a noastră...

— Și eu, ca și voi, urmă Tudor Dincu, nu am alt gînd, măi fraților, decît să se facă mai repede pace și dreptate în țară.

— Așa-i dom' caporal, și dreptate, întări Niță Dogaru. Că geaba se face pace, dacă dreptatea ne-o mănîncă mai departe boierii...

— Și acum că a trecut vremea cu sporovăitul, zise caporalul, haide-ți să vedem ce facem cu salturile alea pe care a ordonat dom' major Grădinaru să le faceți...

Și zicînd acestea, se ridică de jos, își scutură pantalonii cu latul palmei și așteaptă pînă ce se ridicară și ceilalți militari din jurul său.

— Dom'caporal, interveni Niță Dogaru, aș avea și eu o vorbă de spus, zise el și-i privi cu șiretenie pe ceilalți de lîngă el, pe rînd, pe fiecare în parte.

— Ei, spune, nea Nițule...

— Ce să ne mai omorîm ale oase pe blestematu ăsta de cîmp ? Zicem și noi că am făcut salturi din alea, și gata ! Așa-i măi, fraților ? se întoarse el către militari. Iaca, mai bine ne-au prins cele auzite de la dumneavoastră, decît să ne izbim ale burți de pămînt...

— Aşa-i, dom'caporal, are dreptate nea Niţu... zise şi Totelică.

— Nu suflă unul o vorbă, dom'caporal...

— Mai bine ziceţi mai departe despre viaţa asta a noastră, că parcă le ziceţi din cărţi... zău, oameni buni, din ce ascult şi tot nu m-aş sătura să-l aud pe dumnealui vorbind...

Caporalul Dincu îşi luă iar boneta de pe cap, îşi şterse fruntea de sudoare cu latul palmei şi zîmbi subţire în întuneric, fără să ştie ce să răspundă. Părea nehotărît în cele ce gîndea... De fapt şi el plănuise să nu mai omoare oamenii, unii dintre ei cu ani de război în spinare, să nu-i mai alerge acum noaptea pe cîmpul cu iarba pîrjolită de arşiţă, mai ales că era convins că pedeapsa era nedreaptă, urmare a apucăturilor păcătoase ale plutonierului major, care nu ştia altceva decît să înjure, să bată şi să pedepsească... Ce rost aveau salturile acelea, cînd oamenii, majoritatea dintre ei, înaintaseră pe adevărate cîmpuri de luptă, chiar sub ploaia gloanţelor? Căutase şi el la amiază să-i explice lucrul acesta lui Grădinaru, dar plutonierul major îi aruncase o privire care mai degrabă ar fi vrut să însemne „ia vezi că ai să faci salturile alea cu tine în fruntea companiei!”, decît că e surprins de cuvintele lui.

— Măi, oameni buni, zise caporalul, să nu fie printre voi vreunul care să înceapă a-i turui gura către dom'major, că noi n-am făcut instrucţie, ci am stat de vorbă...

— Care să fie ăla, dom'caporal? întrebă Niţă Dogaru, şi-şi roti o dată ochii peste cei din jur. Uite, numa să-l aflu eu că-i mănînc ficaţii, să fiu al dracului dacă vă minţesc! Este vreunu printre noi din ăia, măi fraţilor? Care eşti, dă-te acum în fapt pînă nu te dibui eu, că la urmă vorbim altfel!

— Vezi-ţi de treabă, nea Niţule, ce mai întrebi? zise Chirică de alături. Parcă nu ne-ai cunoaşte...

— Mormînt, nea Niţule, asta sîntem! grăi Totelică din întuneric.

— Dar ce *enteres* am avea? zise un altul. Care-i prostu ăla să se ducă şi să-i spună majurului că el nu şi-a dat burta de pămînt de-o mie de ori şi vrea să şi-o dea sub comanda 'mnealui?

— Bine, fu de acord caporalul. Atunci să ne încolonăm şi să mergem încet către cazarmă.

— Aşa da, dom'caporal !

— Şi vă rog încă odată, nu discutaţi cu nimeni...

— Ce dracu', dom'caporal, sîntem oameni sau ce sîntem ? sări Niţă Dogaru cu gura. Păi ar trebui să ne cunoaşteţi mai bine şi atunci să gîndiţi ce vreţi despre noi !

Peste cîteva minute, cei cincisprezece ostaşi mergeau în pas de voie pe cîmpul întunecat către cazarmă, în frunte cu caporalul Dincu. Noaptea era neagră şi nu se vedea mai departe de cîteva zeci de metri. O linişte firească, liniştea cîmpului adormit, stăruia în acele clipe în imensitatea de necuprins din jur. Se auzea numai ţîrîitul ascuţit al unor greieri şi undeva înaintea se desluşea tropotul copitelor unor cai pe caldarîmul şoselei ce ieşea din oraş.

— Acum cîntăm ceva, nea Niţule ? întrebă caporalul şi-şi întoarse faţa către bătrînul soldat ce mărşăluia la mijlocul coloanei niţel şchiopătînd de-un picior.

— Cîntăm, dom'caporal ! fu de acord Niţă Dogaru. Acuma, că am vorbit de-ale noastre, parcă ne-am mai mîngîiat şi noi sufletele...

— Atunci să dăm tonul. Chirică !

— Ordonăţi, dom'caporal !

— Ia zii, mă, pe-ăla care l-am învăţat alaltăieri...

— Ăla cu gornistul ?

— Aşa, ăla.

Chirică îşi dresă puţin glasul, cîntă de unul singur începutul melodiei, după care la comanda lui Dincu toţi militarii reluară o dată :

*Mă bădiţă, nu fi trist,
C-ai s-ajungi şi tu gornist,
Tra-la-la-la-la...
Ai s-ajungi poate gradat
Pînă n-ai veni în sat,
Tra-la-la-la-la...*

Cîntecul se revărsa peste cîmpul întunecat şi se auzea pînă departe la cazarmă. Aşa că Dincu nu se miră cînd, în timp ce dădea comanda de oprire militarilor în faţa pavilionului companiei, îl zări pe scările de piatră, tocite de vreme, chiar pe

plutonierul major Grădinaru. Stătea ca o umbră, neclintit, cu două pîini la subsuoară și aștepta ca gradatul companiei să dea repaus oamenilor.

— Dincule ! strigă el după aceea.

— Ordonăți, dom'major !

Caporalul veni imediat în fața lui Grădinaru și salută regulamentar, stînd în poziția de drepti.

— Văd că-s veseli mîrlanii, i-ai dat cu burta de pămînt să-nvețe *suprinderea* ?

— I-am dat, dom'major. Cred că acuma s-au învățat minte și cînd explicați dumneavoastră la teorie nu mai greșesc...

— Așa, băiete. Acuma să treacă la dormitor. Trap !

Zicînd acestea, plutonierul major Grădinaru plecă prin curtea întunecată a cazărmii, călcînd greoi, pe sub castanii cu coroane bogate, ținînd strîns sub braț cele două pîini cazone.

16

Într-o seară, Dana l-a vestit pe Mihai că în noaptea următoare, la orele unsprezece și jumătate, va trebui să fie în marginea cîmpului de instrucție al regimentului, în locul unde începe strada Brîncoveanu. Acolo îl va aștepta un tînăr scund și îndesat, cu șapcă de licean pe cap, îmbrăcat într-o cămașă albă și în mîna cu o ramură de brad. Consemnul recunoașterii, parola : „Nu știți cumva unde este strada Austrului ?” „Nu știu că nu sînt de pe aicea, dar puteți întreba la cîrciuma din colț”. „Cîrciuma este închisă”.

Se bucurase foarte mult Mihai că se aranjase într-un fel această situație, dar nu-i era limpede unde anume avea să meargă. Dar nici Dana nu știa mai multe. Caporalul Dincu îi spusese numai atîta : „În seara de cutare, la ora cutare...” „Unde îl vei adăposti pe fratele meu, Valeriule ?” încercase ea să afle. „Nu-ți pot spune, vorbise el deschis. Îl va aștepta tînărul despre care ți-am vorbit și fii încredințată că va fi găzduit în deplină siguranță și nu va duce lipsă de nimic”.

Mihai se întîlnise cu cel ce-l aștepta, se recunoscuseră după consemnul stabilit și pornise cu el peste cîmp. După vreo trei sute de metri, dintr-o groapă le ieșise înaintea caporalul Dincu, îmbrăcat civil. Îl luase în primire pe Mihai, îi mulțumise tînărului cu șapcă de licean pe cap și după ce acesta se pierduse în noapte, caporalul îl rugase pe fratele Danei să-l aștepte cel mult douăzeci de minute în groapa în care stătuse el. Trebuia să se ducă pînă la marginea orașului, la o casă, ca să se schimbe de haine, să se îmbrace militar.

— Dumneata ești sub arme ? se mirase Mihai.

— Deocamdată, da, spusese Dincu pregătindu-se de plecare. Trebuie să îmbrac uniforma ca să pot intra în cazarmă...

— În cazarmă va fi adăpostul meu ?

— Da, în cazarmă.

— Mă mai ia cineva în primire de la dumneata ? întrebare neliniștit Mihai.

— Nu. Eu o să fiu acela care o să te am în grijă. Te asigur, domnule Mihai, că vei fi în deplină siguranță.

— De unde știi că mă cheamă așa ?

— Crezi dumneata că mi-am luat sarcina să adăpostesc un necunoscut ?

— Deci dumneata ești vărul...

— Nu, vărul este cel care te-a adus la mine. Eu sînt vărul vărului, rîse Dincu și dîndu-i mîna îi spuse să-l aștepte că are să se întoarcă numaidecît.

Peste exact douăzeci de minute, caporalul Tudor Dincu se înapoie echipat în uniforma militară. Se îmbrăcase mai înainte civil pentru ca nici măcar „legătura“, tînărul cu șapcă de licean, să nu-l știe că e ostaș. Din toată rețeaua conspirativității, singurul care știa că e militar și că face parte dintre ostașii Regimentului 95 infanterie era tovarășul Haralamb și mai sus „Fulgerul“. Încolo absolut nimeni.

— Haide, domnule Mihai, spusesese Dincu luîndu-l de braț. Să mergem...

— Ce ești dumneata, caporal ? întrebă Mihai, căutînd a desluși prin întuneric tresele de lînă de pe epoleții bluzei.

— Da, caporal...

— Parcă te-aș cunoaște... Uite, după ce m-ai lăsat singur și-ai plecat să te îmbraci militar, m-am tot gîndit la lucrul ăsta. Parcă te-am mai văzut undeva...

— Se prea poate, consimți Dincu. Și știi unde ? Chiar mă gîndeam acum pe drum. Ne-am urcat amîndoi în plop să salvăm copilul comisarului...

— Exact, dom'le ! exclamă bucuros Mihai. Uite acum îmi aduc perfect aminte... Dumneata ești curajosul salvator...

Au ajuns la poarta numărul doi a regimentului, aceea din spatele cazărmilor, ce da spre cîmpul de instrucție și pe care în timpul zilei ieșeau militarii încolonați sau căruțele cu fîn, cu alimente sau cu echipament.

Dincu îl lăsa pe Mihai să aștepte puțin mai deoparte și se duse către santinela ce abia se deslușea în noapte.

— Dumneata ești, nea Nițule ? întrebă Dincu, apropiindu-se.

— Dar care ești acolo, mă, frati-miu, de mă cunoști? vorbi Niță Dogaru cu glas răgușit.

— Eu, caporalul Dincu...

— Să trăiți, dom'caporal, eu sînt, vai de bătrînețele mele, zise necăjit Niță Dogaru. Stau la miezul nopții cu pușca-n brațe să păzesc stelele de pe cer...

— Dă-te mai încoace — ți spun o vorbă...

Bătrînul soldat se apropie și Dincu îi șopti că i-a venit un cumnat de la țară, n-are unde să doarmă și-l ia cu el în cazarmă să se odihnească pînă dimineața, că e amărît vai de zilele lui, a venit pe picioare vreo treizeci de kilometri, să vadă ce mai face nevasta că e în spital de două luni de zile...

— Să doarmă sănătos, dom'caporal! spuse Niță Dogaru, bucuros că-l putea servi pe Dincu cu ceva. Că ce ziceți dumneavoastră, pentru mine-i sfînt... Mai rar așa suflet...

— Știi, eu ziceam de consemn...

— Dă-l dracului de consemn, dom'caporal! vorbi Niță Dogaru cu arma la umăr. Dacă s-ar fi ținut ai mari de consemn, nu porneau prăpădul ăsta...

Mihai și Dincu intrară în curtea cazarmii. Chiar lîngă poarta numărul doi se înșiruiău grajdurile și remizele în jurul cărora plutea un miros greu de balegă putredă. Mai încolo se vedeau cîteva clăi de fîn, șoproane și stive de lemne.

Prin curtea largă, prăfuită, nu se vedea tipenie de om. Trecură în mare taină pe lîngă magaziiile regimentului, niște clădiri lucrate în același stil, cu cerdacuri într-o parte și alta, scunde și acoperite cu tablă, ale căror uși masive de lemn de stejar erau închise cu drugi de fier puși de-a curmezișul. Către stradă se zăreau pavilioanele înalte, din cărămidă roșie, cu mulțime de geamuri, ale căror trepte de la intrare erau date cu var.

Ajungînd în dreptul uneia dintre magazii, Dincu se căută prin buzunare, scoase un lanț cu multe chei și deschise lacătul unui drug de fier ce bara o ușă laterală. Dădu ușa la o parte, scăpără un chibrit și-l pofti pe Mihai să intre. Trecură printre rastele de arme și rafturi cu lăzi mari și grele și ajunseră la o cameră în fundul magaziei.

— Aici va fi locuința dumitale! zise Dincu și-l pofti pe Mihai să intre.

Un aer închis, stătut, mirosind a unsoare rîncedă și a var, îi izbi deodată nările lui Mihai. Totuși trecu pragul și rămase lîngă ușă, rotindu-și privirea în toate părțile să vadă unde-și va petrece cele cîteva săptămîni sau poate luni de adevărată detențiune.

Era o odaie scundă, văruiată în alb, cu tavanul înclinat, pe lîngă ai cărei pereți se înălțau stive de lăzi. Dușumeaua roasă, putredă, era găurită din loc în loc și scîrțîia jalnic la orice apăsare a piciorului. Avea o singură fereastră acoperită cu gratii prin ale cărei geamuri mate, vopsite în alb nu se putea vedea nimic afară. De tavanul coșcovit atîrna un bec murdar, stropit cu var, ce împrăstia în jur o lumină slabă, difuză.

— Îți mulțumesc, domnule caporal, îți mulțumesc din suflet, spuse Mihai, așezîndu-se pe scautul improvizat de către Dincu pe două lăzi de pușcă-mitralieră. Am să-ți fiu recunoscător pentru toată strădania dumitale...

Dincu asculta și-l examina în tăcere pe Mihai. Părea un tînăr interesant. Destul de voinic, cu părul răvășit, privirea ageră, deschisă, îmbrăcat curat, chiar elegant pentru vremurile acelea. Ochii îi erau încercănați probabil de nesomn sau suferință, dar obrazul se arăta parcă luminat de-o trăire lăuntrică, intensă. Caporalul îl studia în ascuns și căuta să-și închipuie prin cîte putuse trece acest om în lunile de instrucție sub comanda germană, și mai ales între sîrmele lagărului de lîngă Bremen unde fusese închis.

— Te rog, domnule caporal, să înțelegi și să judeci la justa ei valoare atitudinea mea față de frații noștri de arme, ostașii germani, urmă Mihai privindu-l drept în ochi. Și-mi place să cred că dacă ai consimțit să mă protejezi în felul acesta, asigurîndu-mi un adăpost, îmi îngădui a aprecia că și vederile dumitale nu sînt departe de ale mele...

— În ce privință ? ceru Dincu o lămurire, înălțînd sprîncenele.

— În privința fraților noștri de arme, preciză Mihai. Despre ei e vorba. Despre ostașii germani...

— Mda, făcu Dincu, puțin stînjenit, ca omul care se ferește să ia o atitudine. Vezi dumneata, cum să-ți spun ca să mă înțelegi mai bine, cu toate că n-am avut un contact direct

cu ei și nu m-au lovit ca pe dumneata, totuși nu pot spune că nu împărtășesc întrucâtva punctul dumitale de vedere...

— Vrei să-ți spun ceva ?

— Te rog...

— Știi, gestul dumitale de a mă adăposti în asemenea condiții, destul de periculoase pentru dumneata, mă face să trag concluzia că ești un om cu un caracter deosebit, zise Mihai prinzându-l pe caporal de braț. Un om dintr-o bucată... Ce meserie ai în viața civilă ?

— Turnător, însă cunosc și instalații de apă, sanitare, electricitate...

— Din ce oraș ?

— De aici, din Turnu Severin...

— A, va să zică ești localnic, se bucură Mihai. Și cum ai aranjat de n-ai plecat pe front ?

— Medical. Sufăr de plămîni... Și apoi am mai făcut unele lucrări ofițerilor, colonelului Predoiu și chiar plutonierului major Grădinaru, „sufletul companiei”, rîse Dincu.

— Păi să știi dumneata că majorii ăștia sînt cei care trag sforile în regiment, întări Mihai. Ei mobilizează, ei lasă la vatră. Regimentului îi trebuie un efectiv de atîția oameni să completeze pierderile pe front, dar nu se precizează că trebuie să i se trimită ordin lui cutare sau cutare... Și atunci totul rămîne la alegerea majorului de la mobilizare, care se are bine cu ăla de la îmbrăcăminte sau de la aprovizionare și așa mai departe. Cine are noroc și zile, scapă, cine nu — nu !

— Văd că cunoști toate mecanismele astea, așa-zise ascunse, ale majorilor ! zise Dincu vesel.

— Dar cine nu le cunoaște ?!

Mihai îl întrebă apoi pe Dincu dacă are părinți, unde locuiește în oraș, dacă-l cunoaște pe profesorul Gheorghiu și cîte și mai cîte.

Dincu răspundea cu plăcere întrebărilor și făcea lucrul acesta nu pentru a îndeplini o cerință a politeței, ci fiindcă frațele Danei, manierat și binecrescut, un băiat cult și cu deosebire integru, se arăta a fi un interlocutor agreabil, plăcut și foarte sociabil. Nu-i mai puțin adevărat că-l aprecia fără rezerve cunoscîndu-i justificata revoltă împotriva nemților. De aceea, în timp ce Mihai începuse a povesti din peripețiile

sale prin străinătate, Dincu chibzuia și-și frământa mintea cum să-l atragă la activitatea organizației de tineret, a întregii mișcări antifasciste din oraș, bineînțeles fără ca el, Dincu să se desconspire și să-și trădeze calitatea de membru al organizației tineretului comunist.

În cele din urmă ajunse la o soluție și spuse :

— Domnule Mihai, te rog să n-ai nici o grijă în privința hranei și a siguranței în care te afli. Voi face tot posibilul să-ți asigur, dacă se poate spune, un „confort” cât mai acceptabil.

— Îți mulțumesc foarte mult, domnule caporal.

— Vreau însă să te rog ceva...

— Cu plăcere. Ascult.

— Ca să nu te plictisești, pot să-ți ofer o anume îndeletnicire ? Una simplă de tot...

— Desigur ! acceptă Mihai, fără nici un fel de rezervă, bucuros că poate răsplăti într-un fel bunătatea militarului. E vorba de curățitul unor arme ? Văd pe-aicea niște lăzi...

— O, nu, nici pe departe nu poate fi vorba de așa ceva ! rîse Dincu, ci de cu totul altă chestiune. Uite, vreau să cunosc situația exactă a felului cum merg treburile pe front, ce mai e nou prin lume...

— Și cum te pot ajuta pe dumneata în această problemă, atîta vreme cît sînt nevoit să stau închis între acești patru pereți ? întrebă Mihai zîmbind de năstrușnica idee a caporalului pe care practic, în acel moment n-o vedea realizabilă. Ai vreo soluție, alta decît a-mi furniza presa din care eu să extrag articolele trebuincioase ?

— Desigur.

— S-o vedem.

Fără prea multe ocolișuri, în cîteva cuvinte, Dincu îi spuse că el, om cinstit, nu poate da crezare comunicatelor germane care denaturează situația frontului și acoperă cu o perdea de minciuni adevărata situație a războiului. Ca militar, desigur, este interesat direct de mersul operațiunilor și la dorința unor camarazi din regiment ar vrea să-i informeze și pe ei despre declinul tot mai accentuat al armatei germane, despre situația reală care-i în țară și cîte altele. Din unele date pe care le deține în privința biografiei lui, știe că în Germania a urmat

un curs de limba rusă, deci poate înțelege puțin din ceea ce se vorbește. În acest caz i-ar aduce un mic aparat de radio, cu ajutorul căruia să asculte emisiunile unui post românesc clandestin și care se cheamă, pare-se „România liberă“, apoi Moscova, Londra, Alger, după care să întocmească mici buletine pe care să i le dea în fiecare dimineață când va veni să-l vadă. N-ar fi îndrăznit să-i ceară acest lucru, dar din cele discutate și-a dat seama că și el, Mihai, este un adevărat patriot care înțelege datoria fiecărui om cinstit din țara noastră de a o ajuta să nu meargă către pieire.

— Poate că dacă toți oamenii cinstiți, patrioți, își vor uni gândurile, glasurile — continuă Dincu — dacă vor trece la fapte, se mai poate schimba ceva spre binele țării și a salvării ei din dezastrul în care a adus-o regimul dictatorial al lui Antonescu.

Deci și dumneata, ca și mine, nutrești aceleași sentimente de ură împotriva guvernanților antonescieni și a nemților? întrebă Mihai.

— Dacă din cele ce ți-am spus pînă acum, tragi această concluzie...

— Da, eu trag această concluzie.

— Eu nu te contrazic...

Constatarea aceasta îl bucură într-atît de mult pe Mihai, încît nu se putu stăpîni să nu-l îmbrățișeze pe caporal.

— Păi atunci, zise el vesel, se cheamă că privim lucrurile prin același binoclu...

— Da, prin același binoclu, însă țin să adaug că adevărul conținut al acestor lucruri îl putem desluși în raport cu vederea fiecăruia...

— Cum anume? se miră Mihai. Nu înțeleg...

— Destul de simplu: unul are vederea mai bună, altul mai slabă, rîse Dincu. Nu? Dar important este că privim prin același binoclu, cum bine te-ai exprimat dumneata, și în aceeași direcție...

— Da, în aceeași direcție...

Dincu își aprinse o țigară, îl îmbie și pe Mihai să ia una din pachet, dar Mihai spuse că nu fumează și că mai degrabă ar vrea să doarmă. Se simțea tare obosit, stătuse toată ziua într-o continuă încordare, crezînd că va veni poliția să-l caute

pe acasă și nici noaptea trecută nu închisese ochii tot din această pricină ; la orice mic zgomot de pași auzit pe stradă sau motor de mașină, tresărea și stătea cu sufletul la gură, așteptînd ca cineva să intre în curte. Dar faptul că astăzi avea să fie rezolvată favorabil găzduirea sa, îl mai înviorase puțin spre seară, mai exact căpătase o anume stăpînire de sine așteptînd clipa cînd avea să fie condus aci.

— Da, e destul de dificilă situația asta a dumitale, zise Dincu și-și puse boneta pe cap, semn că se retrage. Însă acum sper că te vei liniști.

— Asta e adevărat...

— Te rog, însă, un singur lucru, domnule Mihai, și cred că și dumneata ești convins de lucrul ăsta — nu faci nici cel mai mic zgomot, mai ales ziua, cînd majurul și unii militari poate vor umbla prin magazie...

— Daaa ? făcu ochii mari Mihai. Păi... se folosește această magazie ?

— Desigur...

— Atunci...

— Nu, nu-ți fie teamă, îl asigură caporalul. Ușa camerei va fi tot timpul încuiată iar cheia este la mine.

— Ufff ! zîmbi Mihai șters. M-am liniștit.

— Deci, continuă Dincu, grijă mare cînd auzi pași sau glasuri alături...

— Este în interesul meu, așa că voi lua toate măsurile de precauție. Să n-ai nici o îndoială în privința asta. Apropo, cînd primesc aparatul de radio ?

— Poate chiar în noaptea asta. Mă duc să văd dacă pot să-l aduc. Am o cunoștință în oraș...

— Bine, am să aștept.

— Nu, dumneata te poți culca. Cînd viu am să te scol eu... Deci, noapte bună.

— Noapte bună și încă o dată îți mulțumesc din inimă !

Peste cîteva zile, caporalul Dincu avea în mînă primele buletine cu știri emise pe calea undelor de posturile de radio „România liberă“, Moscova și Londra. Noapte de noapte, Mihai asculta cu multă răbdare toate emisiunile, regula butoanelor „Telefunken“-ului în așa fel ca sunetul să fie abia perceptibil și scria de zor pe bucățele de hîrtie tot ce recepționa.

— Îți foarte mulțumesc, domnule Gheorghiu ! exclamase caporalul Dincu citind primele însemnări ale lui Mihai. Îți rămân foarte recunoscător...

La prima întâlnire cu Haralamb, într-o casă conspirativă din cartierul Tabaci, caporalul îl informase de faptul că-l găzduise în cazarmă pe Mihai și de îndeletnicirea ce i-o dăduse. La început, Haralamb nu se arătă mulțumit de inițiativa lui Dincu ; dimpotrivă se și supără și-l mustră aspru pentru acțiunea întreprinsă, acțiune ce putea aduce mari neajunsuri muncii ilegale a organizației. Tocmai în cazarmă s-a gândit să-l adăpostească ? Nu putea să-l ascundă în altă parte, undeva în oraș sau într-o comună învecinată ? Dar până la urmă, socotind că nu se mai putea face nimic, încuviințase să continue a lucra cu el, însă cu mare precauție, cu mult tact...

— În definitiv, tovarășe Haralamb, băiatul e sub cheia mea, așa că nu mă poate trăda în nici un fel...

— Asta e foarte adevărat. Dar cum i-ai justificat necesitatea acelor buletine ?

— I-am spus că-mi trebuie pentru aflarea exactă a situației de pe front. Soldații sînt curioși să știe cînd se termină războiul, deoarece circulă fel de fel de zvonuri și nu mai știu cărora să le dea crezare și cărora nu...

— Foarte bine. Te rog să-mi aduci și mie acele buletine.

17

Au trecut cîteva zile. Într-o dimineață înnouă, gata să înceapă ploaia, pe cînd se aflau în cancelaria companiei numai caporalul Dincu și plutonierul major Grădinaru, intră pe neașteptate comandantul regimentului — partea sedentară — colonelul Predoiu.

Grădinaru tocmai mîncea un pepene verde și era tot mizolot pe la gură și pe mustăți de zeama roșie ce i se prelinsese pînă și pe pieptii vestonului. Dincu, la o masă, lîngă fereastră, trăgea niște linii cu creionul roșu într-un registru.

De cum se ivi colonelul în prag, Grădinaru sări în picioare ca ars și rămase stană de piatră cu felia de pepene în mînă, pe jumătate mîncată.

— Să trăiți, dom' colonel ! zise el cu gura plină și lăsă repede pe masă felia de pepene. Mă iertați că...

— Te respecti, Grădinarule, te respecti, zise colonelul, plimbîndu-se prin cameră cu mîinile la spate. Era un bărbat nu prea voinic, cu părul alb, tuns scurt și ochi căprui, blînzi, ca de adolescent. Mănînci de parc-ai fi în ceasul morții...

— Să trăiți, dom' colonel... mănînc... ce să fac... vorbi fîstîcit majorul și cu dosul palmei se șterse discret la gură. Să vedeți, veneam azi dimineață încoace spre cazarmă și se tot ținu după mine o lăptăreasă din alea din Cerneți și a dracului nu se lăsă pînă ce nu-mi puse pepenele ăsta în brațe. „Ia-l, zice, că-i de-ăla turcesc, cu semințe negre, zahăr nu alta !” Și, de, nu mai avusei răbdare pînă acasă și tăiai acolo o feliuță să văd e zahăr sau e numai o vorbă așa... Că dacă-i altminteri de ce să-l mai car doi kilometri pînă acasă ?

Grădinaru vorbea, gura îi turuia ca o morișcă, dar colonelul, absent, nu lua aminte la cele ce-i spunea. Deschisese un registru ce-l găsisese pe masa unde lucra caporalul și citea cu atenție însemnările din el. Răsfoi cîteva file, mai citi ce mai

citi, apoi îl închise cu un gest de plictiseală, mai mult de dispreț, suflându-și praful imaginar de pe degete. Într-un târziu se întoarse și privi câteva clipe pe fereastră afară, la câțiva soldați desculți, numai în cămași care descărcău dintr-o căruță vestoane și pantaloni de reformă.

— ...că dacă v-amintiți când eram cu dumneavoastră pe front, dom' colonel, urmă cu insistență Grădinaru, tot așa o femeie cu un afurisit de pepene din ăsta...

— Lasă-l, măi, dracului de pepene ! îi retează vorba colonelul și veni lângă masa lui. Spune-mi mai bine de unde au civilii din oraș arme ?

— Ce să aibă, dom' colonel ? holbă ochii Grădinaru.

— Arme, mă ! Ar-me ! Înțelegi ? Puști. Puști Z. B. ...

— Păi de unde le au ?

— Asta te întreb eu pe tine. Tu ai în primire magazia de armament și muniții și poate că ai început să vinzi armele precum lăptăreasa aia pepenii !

Grădinaru, vădit precipitat, neliniștit, făcu fețe-fețe, roșu tot ca un rac, se mai șterse o dată la gură cu dosul palmei fără să-și ia privirea de la colonel și tot cu palma încercă să înlăture un roi de muște care se tot învârtea să se așeze pe pepenele tăiat de pe masă.

— Dom' colonel, uitați să mă bată Dumnezeu dacă eu știu ceva de armili alea ! zise el cu glasul înecat, mai mult bîlbîindu-se. Poate că au venit cu ele de pe front. Că știți dumneavoastră cum e omu : pe ce găsește pune mîna... că așa sîntem noi fiecare, strîngători. Nu știți dom' general...

— Hai, și nu mai trîncăni despre lucruri fără rost, care n-au nici o legătură cu problema în discuție ! zise supărat colonelul și lovi cu cravașa în tăblia mesei. Eu vorbesc una și tu îi dai zor cu alta. Te întreb : știi ceva de armele pe care poliția le-a găsit la civili ?

— Nu știu, dom' colonel, să mă bată Dumnezeu dacă știu ! se apără Grădinaru luînd poziția de drepti. Fața i se îmbrobzonea de sudoare, fălcile lăsate îi tremurau ușor ca piftia. V-am spus doară. Dar cîte arme s-au găsit ? încercă el să afle o lămurire.

— Două. Puști Z.B. amîndouă.

— Puști Z.B. ? se miră el. Se poate. Tot ce se poate. Doar toată armata are numai puști Z.B. Cine știe de unde dracului au venit cu ele. De la noi în nici un caz nu lipsesc...

— Dar dacă lipsesc ? întrebă colonelul și-l privi pe Grădinaru lung pe sub sprâncene. Ia uite aici biletul ăsta, citește-l că scrie seriile puștilor. Mi le-a dat la telefon șeful poliției... Ia vezi tu după registru, astea sînt trecute în evidența noastră ?

Grădinaru luă cu mîna tremurîndă bilețelul din mîna colonelului, îl depărtă mult de ochi, citi cifrele ce însemnau seriile celor două puști, după care se întoarse și porunci lui Dincu :

— Ia dă, măi băiete, registru ăla încoace !

— Care registru, dom' major ? întrebă Dincu ridicîndu-se de la masă. Ăla cu armamentul de pe oameni sau din magazie ?

— Din magazie.

— Păi e acolo, în magazie. Mă duc să-l aduc...

— Lasă, măi băiete, că mergem mai bine acolo, zise colonelul și se îndreptă spre ușă. Să vedem dacă nu sînt cumva și unele posibilități de sustragere a armamentului... Să luăm ceva măsuri pentru a asigura paza magaziei... Haide, Grădinarule !

Ieșiră toți trei, în curte. Colonelul mergea înainte, tăcut, grav, mai mult îngîndurat, cu mîinile în care ținea cravașa la spate. Plutonierul major venea la un pas în urma lui și îi vorbea mereu învîlmășind cuvintele, căutînd să arate că el are o evidență clară a materialelor, pe oameni, în răspîndiri și în magazie, că a făcut atîtea verificări, dar poate că situațiile care vin de pe front aici la partea sedentară nu corespund cu realitatea, că pe front e ca pe front, se distrug vieți omenești darămite niște puști, și oamenii le mai schimbă de la o unitate la alta, nu se mai țin de serie, pușcă să fie, cu țeavă, cu magazie de cartușe, cu trăgaci, cătare și creștătura înălțătorului...

— Lasă, măi Grădinarule, lasă că de gură nu te-ntrece nici dracu' ! îl opri la un moment dat colonelul. Ce te mai justifici atîta ? Am zis că-s puștile de la tine ? Eu numai am presupus.

— Că bine ar fi dom' colonel să fie numai o presupunere, zău să trăiți, i-auzi ai dracului de civili, pe front nu se duc,

dar acasă țin arme, dar-ar dracu în ei, că bine era dacă intra disciplina și-n ei cum se auzea atunci cu Frontu Renașterii Naționale că le făcuse și uniformă...

— Lasă tu Frontul Renașterii și du-te de deschide mai repede magazia. Unde-s cheile ?

— La caporalul Dincu, dom' colonel !

— De ce le ții la el ?

— Pentru că e un băiat de încredere și apoi i-am dat și lui o mică gestiune, adică vreo douăzeci de poziții din registru : chei, grile, tuburi arse, arcuri pentru încărcătoare și altele. Restu armamentului, puști, grenade, pistoale, sînt în lăzi sigilate așa că acolo el nu are *apces*... Dincule !

— Ordonăți, dom' major ! răspunse caporalul din urmă și alergă venind lîngă Grădinaru.

— Fugi, băiete, și deschide magazia ! Trap, mă, să n-aștepte dom' colonel, că-i grăbit...

— Ia stai nițel, caporale ! îl opri colonelul pe Dincu printr-un gest al mîinii.

Caporalul Tudor Dincu se întoarse, luă poziția de drepti și ducînd palma la marginea bonetei salută cît mai corect.

— Ordonăți, dom' colonel !

— Măi băiete, cum mai merge lucrarea aceea de acasă de la mine ? Conducta de apă e spartă, țeavă nu se găsește, iar pînă faci tu puțul acela, n-avem strop de apă...

— Luați din vale, de la fîntîni, dom' colonel ! dădu o lămurire Grădinaru, plecîndu-se slugarnic din șale. Acolo jos, lîngă liceul Traian, sînt niște cișmele...

— Las' că le știu eu cișmelele acelea, dar n-o să beau toată viața apă de-acolo... vorbi superior Predoiu. E și cam departe... Toată ziua ordonanța e cu căldările după apă. Ei, caporale, se întoarse el către Dincu, cînd văd puțul acela american gata ?

— În două-trei săptămîni, dom' colonel ! răspunse Dincu, stînd tot în poziția de drepti. Am făcut rost de țeavă, îmi trebuie niște chei. Am să mă duc la atelier...

— Păi du-te mai repede, că stă pămîntul acela răvășit în curte, e un aspect mizerabil acolo.

— Am înțeles, dom' colonel !

— Acuma grăbește și deschide magazia...

Dincu o rupse la fugă, zorit să descuie lacătul în timp ce inima îi bătea într-atât de tare, încît parcă dintr-o clipă într-alta era gata să-i spargă coșul pieptului. Lipseau vreo șapte arme din magazie pe care le sustrăsese el în interval de cîteva luni, depozitîndu-le după sfatul „Fulgerului” într-o ghețarie părăsită de la marginea orașului, dar acelea erau scăzute din evidența registrelor, pentru că avusese el grijă să aranjeze în așa fel lucrurile, încît la orice control totul să fie în ordine: trei la atelierul de armurărie la Corpul de Armată, patru cu țevile decalibrate trecute la reformă... Deci lipsa acelor arme, sesizată de colonel, nu-l neliniștea din acest punct de vedere, ci mai degrabă îl bucura. „Se înarmează oamenii, se înarmează! cugeta el gîndind la cei care puneau mîna pe arme și se pregăteau pentru doborîrea dictaturii militare fasciste și alungarea nemților din țară. Asta demonstrează că forța noastră crește, că victoria noastră e pe cale de a se împlini...”

Dar ceea ce îl neliniștea pe caporal era faptul că nu avusese putința să-l prevină pe Mihai de o eventuală surpriză. „Nu, colonelul nu va cere să vadă și camera aceea, gîndea Dincu în timp ce urca șovăielnic treptele de piatră ale magaziei. Avem acolo numai lăzi goale și n-are rost să le controleze. Și dacă totuși va cere, am să-i spun că n-am cheile la mine, le-am pierdut și am să raportez să treacă după amiază sau cel mai tîrziu mîine dimineață să facă cîte cercetări voiește. Pînă atunci îi fac eu vînt fratelui Danei într-alt loc...”

În acest timp, Mihai tocmai transcria pe foi curate de hîrtie știrile înregistrate în cursul dimineții. Auzind alături, în magazie, niște voci, tresări și îngheță cu stiloul în mîna. Vroi să se ridice de pe lăzile ce-i serveau drept pat, dar rămase nemișcat, cu auzul încordat, fără măcar a face un pas. Cineva călca apăsător pe cimentul magaziei, iar o altă persoană se ținea în preajmă-i și-i dădea unele explicații. Din discuțiile ce se deslușeau foarte limpede, el înțelese că cel ce dădea lămuririle nu era altul decît plutonierul major Grădinaru, pe care-l mai auzise umblînd și în alte rînduri prin magazie și-i cunoștea de-acum vocea, iar celălalt, după cum i se adresa Grădinaru pronunțînd gradul, „domnul colonel”, nu putea fi decît comandantul părții sedentare a regimentului.

— Și astea ce-s aicea? auzi Mihai.

— Niște măști de gaze reformă, dom' colonel, răspunse repede Grădinaru. Trebuie să le vărsăm. Am făcut actili... Dincule, gata, măi, actili pentru măștili reformă?

— Gata, dom' major! răspunse Dincu de undeva din fundul magaziei.

„Va să zică e și caporalul cu ei, constată cu oarecare satisfacție Mihai, apreciind că dacă e și el prezent, înseamnă că nimic nu i se poate întâmpla. Este el atât de prevăzător să motiveze într-un fel blocarea ușii către cămăruță”.

— Ia vezi, măi Grădinarule, cercetează cele două serii de pe puștile Z.B., vezi nu-s ale noastre? zise colonelul cu glasul parcă mai muiat ca la început. Ai registrul aicea... Și pînă te uiți tu, eu iau puțin seama să văd dacă gratiile de la ferestre sînt în bună ordine, sau pe aici se pot strecura unii bandiți să ne fure armamentul?

— Nu se ezicstă, dom' colonel! făcu Grădinaru contrariat. Cum o să calce picior străin în magazie?

— Ei, uite că în alte părți s-a întâmplat lucrul ăsta, zise Predoiu cu certitudine. Ne-a venit o circulară de la Corpul I Armată și apoi mi-a spus și domnul comisar-șef Alboiu. S-a spart chiar o ușă de fier, înțelegi tu? Ușă de fier... Apropo, ușa asta unde duce?

Colonelul se apropie cu pas apăsător de ușa cămăruței. Mihai înlemni pe patul lui improvizat, cu hîrtille în mînă, într-o așteptare încordată, neclintit, de parcă ar fi fost de piatră. Predoiu ciocăni de cîteva ori în tabla ușii cu degetul îndoit și apoi, zdrăgănînd lacătul atât de tare de parcă ar fi vrut să-l smulgă din belciuge, întrebă:

— Măi Grădinarule, tu auzi ce te-am întrebat eu?

— N-am auzit, dom' colonel, mă iertați, să trăiți! zise plutonierul major și i se deslușiră pașii alergînd prin magazie, venind lîngă colonel. Ordonați!

— Ce se găsește aici în camera asta?

— Mai nimic, dom' colonel, răspunse Grădinaru gîfîind. Ținem niște lăzi goale, vreo trei bidoane din alea mari de ulei, o masă de curățat puștile...

— Dar armament?

— Nimic, dom' colonel.

— Ei, ai găsit seriile acelea?

— Nu corespund cu registrul nostru, dom' colonel.

— Precis ?

— Foarte precis. Așa că nu sînt de la noi...

— Bine. Controlează încă o dată gratiile de la ferestre și te rog să fixezi un post de santinelă aici noaptea, să umble în jurul magaziei, ai înțeles ? Spui ofițerului de serviciu că am dat eu ordin.

— Am înțeles, dom' colonel...

— Așa. Să respectăm recomandările făcute de Corpul de Armată. N-are voie să intre în magazie nimeni în afară de dumneata și de caporal. Ne-am înțeles ?

— Întocmai, dom' colonel !

Pașii se îndepărtară, se pierdură în cuprinsul magaziei și după un sfert de oră se auzi ușa trîntindu-se și zgomotul drугului de fier ce-o fereca de-a curmezișul. Abia atunci Mihai răsuflă ușurat și se întinse pe patul improvizat, mai obosit parcă decît după trei nopți de nesomn.

18

Magazinul sau mai bine zis atelierul „La ceasul de aur“ era o încăpere nu prea mare, situată pe strada centrală a oraşului, nu departe de clădirea primăriei. Peter Hintz, proprietarul, germano-fil convins, era un omuleţ pirpiriu, gheboşat, cu părul alb şi ochelari cu ramă de sîrmă pe care-i purta mai mult atîmînd pe nasul subţire, pistruiat. Era cunoscut ca omul cel mai conştiincios în repararea ceasornicelor, indiferent de marcă şi, mai ales foarte condiţional în ceea ce priveşte termenele. Dacă, de pildă, îţi promitea că reparaţia e gata sîmbătă la orele cincisprezece, desigur că termenul era o adevărată lege pentru el. Însă ceea ce-l făcuse apreciat în lumea severineană nu era meşteşugul înzdrăvenirii ceasornicelor, pricepere de altfel recunoscută, ci arta cu care grava bijuteriile, îndemînarea cu care executa orice fel de piesă din aur. Verighete, brăţări, cercei, lăncişoare sau capace de ceas, toate, dar absolut toate erau executate cu un deosebit talent de mare maestru în ale gravurii. De dimineaţa pînă seara, fără să aibă vreun ajutor, stătea aplecat la masa lui de lucru înconjurată de paravane de sticlă, cu lupa la ochi şi sub lumina becului învelit cu o hîrtie neagră sau, cînd nu era curent, a lămpii cu gaz, meşterea tăcut, preocupat parcă numai de meseria lui, fără să ridice ochii de la piesa pe care căuta s-o așeze la locul ei în maşinăria complicată a ceasului.

Cînd clopoţelul agăţat deasupra uşii vestea printr-un uşor clinchet intrarea vreunui client, el îl privea fugar cu ochiul la care nu avea lupa şi apoi îşi vedea mai departe de treabă, ca şi cînd nu l-ar fi căutat nimeni. Întreba fără să ridice privirea :

— Cu ce vă pot fi de folos, domnul meu ?

Şi apoi, tot cu privirea plecată, fără să întrerupă o clipă lucrul, dădea lămuririle necesare în privinţa reparaţiei, a termenului şi bineînţeles a preţului din care nu scădea o centimă.

Atît costă, atîți bani trebuie să primească. Reparație garantată. Cine dorește poate să meargă și în altă parte, la ceasornicăria lui Begu, Elias, Dornbach, Ivanovici, sau unde pofteste... El și așa este aglomerat cu lucrul pînă peste cap. Mai ales că nu are nici lucrător.

Singura lui preocupare în afară de meseria migăloasă de ceasornicar era îngrijirea unui frumos canar pe care-l ținea într-o colivie agățată pe perete printre mulțimea de pendule ce băteau toate într-un glas orele și jumătățile de oră. Canarul, primit în dar cu cîteva luni în urmă de la domnul oberstleutnant Klausing, era socotit de Peter Hintz drept o pasăre aducătoare de noroc. Și aceasta nu numai pentru faptul că de cînd pasărea începuse a cînta în triluri fermecătoare înveselind mica prăvălioară, clientela parcă crescuse la număr, ci mai ales pentru că din ziua aceea domnul oberstleutnant Klausing îi onora aproape zilnic atelierul cu vizita lui, întrebîndu-l de sănătatea canarului, dorind deopotrivă vești despre domnișoara Lizzi, profesoară de limba germană la liceul de fete.

— Cum se simte *freulein* Lizzi? era prima întrebare a ofițerului german. Cum a dormit?

— Foarte bine, domnule ofițer. Foarte bine...

— Dorește să mergem la plimbare? Nu-i cumva obosit?

— Pentru dumneavoastră nu-i obosită niciodată, domnule oberstleutnant! răspundea bătrînul Peter Hintz, roșind pînă-n vîrfurile urechilor de atenția ce i-o acorda șeful comandamentului german din oraș. Așa o cinste nici că s-a pomenit... Vă rog să treceți în camera ei... Lizzi! striga bătrînul cu glas răgușit. Lizzi! A venit domnul comandant...

Vizita intimă a domnului comandant în camera domnișoarei Lizzi ținea două-trei ceasuri, uneori întreaga noapte și de fiecare dată se auzeau din încăpere rîsete, melodiile aparatului de radio sau clinchet de pahare ciocnite în clipele de adîncă fericire. Peter Hintz nu îndrăznea să-și tulbure fiica nici măcar cu o șoaptă. Stătea la masa lui de lucru, în micul atelier, cu lupa la ochi și lucra încordat trăgînd cu urechea la tot ce se vorbea dincolo, în odaia fiicei sale. Nu-l deranjau nici accesele de dragoste excesivă ce le mărturisea sau practica violent domnul comandant, nici pasiunea declarată a domnișoarei Lizzi ce îndrăgostită se înlănțuia de gîtul lui Hans, nici

orgiile cu care se sfîrșeau mai toate aceste vizite. Cîteodată, părăsind odaia, Klausing mai stătea de vorbă cu bătrînul ceasornicar. Dar de cele mai multe ori, pleca în zori, duhnind a coniac și răspîndind în jur miros tare de parfum ; atunci domnul Klausing nici nu-l băga în seamă, ci trecea înainte ca o umbră, în timp ce Peter Hintz, după o noapte de nesomn, ridicat pe jumătate de pe scaun încerca să-l salute cît mai respectuos printr-o adîncă înclinare a capului. Bătrînului ceasornicar îi ajunsese la ureche o vorbă a lui Klausing spusă într-o clipă de confidentă destăinuire și apoi confirmată de Lizzi și anume că nu va trece mult și o va cere în căsătorie, înainte de a se înapoia în Germania. Războiul va fi cîștigat de armata fîhrerului, iar el, Klausing, se va întoarce acasă împreună cu ea, adorata lui, în Mercedesul albastru, proprietate personală, și vor locui la vila părinților săi, crescători de vaci într-un mic orășel de lîngă granița cu Franța. El își va termina studiile în filozofie la Berlin, după care va ocupa o catedră universitară acolo în capitala Germaniei sau poate la Paris și o va lua și pe Lizzi cu el. Doi profesori care se iubesc și vor face o căsătorie fericită... Nimic mai frumos !

O, cît de măgulitoare erau toate astea pentru bătrînul ceasornicar. Ce perspective ! Dar cît de fericită se simțea domnișoara Lizzi, gîndindu-se la viitorul ei atît de strălucit !

Și pentru ca zestrea ei să fie cît mai cuprinzătoare, într-o seară i-a propus tatălui ei, în numele lui Hans von Klausing, o mică afacere : domnul ofițer are drept proprietate o mică valiză plină cu dinți de aur, verighete, inele, brățări, tot ce a putut strînge de pe vremea cînd făcea serviciu în unele garizoane din nordul Poloniei. Le-a „cumpărat“ de la diverși misiți, pe prețuri derizorii, pentru că polonezii aveau nevoie de bani să-și refacă gospodăriile distruse de război.

— Și ce să fac eu cu un asemenea material, Lizzi dragă ? s-a mirat foarte mult Peter Hintz. Să-l cumpăr la rîndu-mi ?

— O, nu, nici pe departe asemenea propunere, tată, a vorbit cît mai convingător Lizzi. Trebuie numai să-l prelucrezi și apoi obiectele finite să le vinzi. Iar banii...

— Care bani ?

— Banii ce vor rezulta din vînzarea lor o să constituie averea noastră. A mea și a lui Hans...

— Bine, dar tu mi-ai spus că vrei să pleci cu dumnealui în Germania, că te vei stabili acolo...

— Foarte adevărat. Și ai să mergi și dumneata cu noi...

— Și ce vei face cu banii românești pe piața germană? Mai bine plecați cu aurul...

— E imprudent să valorificăm acolo obiectele acestea. Așa că mai bine le prelucrați dumneata, le vindem aici și banii românești îi vom preschimba în cocoșei de aur... Au circulație internațională. Acesta e planul lui Hans și dumneata trebuie să-l ajuți să și-l realizeze...

Peter Hintz a stat multă vreme pe gânduri, la masa lui de lucru, cu un ceas în mână, fără să-l mai meșterească. Ce urmărea oare domnul ofițer cu asemenea afacere? Și de unde pînă unde a adunat el atîția dinți de aur? Cum, oamenii de prin Polonia își vindeau dinții numai ca să facă, cum spunea Lizzi, capital? Cam greu de presupus asemenea lucru. Bine, în definitiv, nu-l interesează pe el proveniența aurului, că domnul ofițer este stăpîn pe bunurile sale, dar cum va vinde el acele obiecte? Cum le va justifica fiscului? Că de bună seamă vor trebui înregistrate verighetetele, capacele de ceas, brățările, tot ce va rezulta din prelucrarea aurului...

— La ce te gîndești, tată? l-a întrebat într-un tîrziu Lizzi, privindu-l cu duioșie prin lentilele ochelarilor săi.

— Ce fac cu cei de la fisc? și-a mărturisit el teama. Că aurul trebuie înregistrat.

— O, în privința asta, n-ai nici o grijă. Nu e Hans cel mai mare în orașul ăsta? l-a asigurat cu certitudine Lizzi mîngîindu-și tatăl pe părul cărunt. Cine ar îndrăzni măcar să întrebe ceva în această privință?

Peter Hintz a căzut iar pe gânduri, rămînînd într-o consternare mută, cu capul plecat, privind mulțimea de piese, capace, ciocănele, șurubelnițe și roțițe îngrămădite sub abajurul lămpii, pe masa lui de lucru.

— Gîndește-te, tată, că ceea ce faci, faci pentru viitorul meu, a urmat Lizzi cu tot mai multă stăruință. Ți-am spus, nu putem pleca în Germania cu dinții aceia de aur...

— Bine, draga mea, a zis după o vreme bătrînul. Mîine am să-ți dau răspunsul. Bineînțeles un răspuns care să nu-l supere pe domnul ofițer.

— În acest caz, răspunsul nu poate fi decât unul singur, să accepți propunerea mea. Mai bine zis a lui Hans...

N-au trecut decât zece zile de la această discuție și în vitrina atelierului „La ceasul de aur” au apărut bijuterii și capace de ceasuri, brățări și inele executate „cu materialul clientului” și eventual „al patronului”. Iar după încă patru zile, într-o dimineață, clopoțelul de la intrare vesti lui Peter Hintz că un client a trecut pragul atelierului. Era un bărbat nu prea înalt, roșcovan, cu ochii verzi și fața mare, roșie, parcă pătată de rugină. Purta haine din doc maron și sub braț o servietă din piele galbenă.

— Cu ce vă putem servi, domnul meu ? Întrebă cu același glas invariabil bătrînul ceasornicar, fără să ridice ochii de pe piesele unui ceasornic de mîna ce-l avea demontat într-o farfuriuță în fața sa.

— Sînt comisarul-ajutor Anghelescu, de la poliția orașului ! zise străinul și trînti servieta pe un scaun. Dumneata ești Peter Hintz ?

— Întocmai, domnule ! înălță bătrînul ochii săi albaștri, spălăciți, și scoțînd lupa își puse ochelarii cu ramă de sîrmă să-l vadă mai bine pe vizitator. Cu ce vă pot fi de folos ?

Comisarul-ajutor nu luă în seamă întrebarea ceasornicarului și nici nu înregistrează chipul acestuia ce se albise ca varul înapoia paravanelor de sticlă ce-i înconjurau masa de lucru. Se duse calm la vitrină, deschise un gemuleț de dinapoia ei, întinse mîna și luă în palmă un capac de ceas și o brățară pe care le privi multă vreme întorcîndu-le cînd pe-o parte cînd pe alta.

— Aur adevărat ? se întoarse el și-l întrebă pe ceasornicar.

— Veritabil, domnule comisar...

— Care-i proveniența lui ?

— Mă rog ? întinse urechea bătrînul. N-am auzit...

— De unde ai dumneata aurul acesta ?

— De unde-l am ?

— Da, de unde-l ai ?

— Păi... de la clienți... Cumpăr și vînd... Știți dumneavoastră cum se face negustoria. Vremurile sînt atît de grele !

Oamenii n-au cu ce trăi și atunci se gîndesc că se pot lipsi de-o verighetă...

— Sau de-o dantură...

— Cîteodată și așa...

Anghelescu tuși în pumn, îl privi pe bătrîn lung și bănuitor pe sub sprîncene, apoi deschise servieta, scoase o hîrtie și citi cu atenție ceva, preocupat de-o problemă a cărei dezlegare se părea că n-o putea afla decît în acea hîrtie. O lăsă apoi să alunece în servietă și zise :

— Dumneata, domnule Hintz, ești acuzat a fi în legătură cu o bandă de hoți care noaptea dezgroapă morții din cimitir, le ia danturile și apoi le aduce la dumneata să le prelucrezi...

— Eu, domnule comisar ? se miră bătrînul făcînd ochii mari și ridicîndu-se în picioare. Eu să am legătură cu hoții ? Dar asta e o infamie... o acuzare lipsită de temei... o...

— Mă rog, pînă la proba contrară sînt nevoit să-ți sigilez toate obiectele lucrate din aur. Așa că te rog strînge vitrina și pune totul în casa de fier.

— Domnule comisar, vă rog, nu pot face acest lucru, zise Peter Hintz, ocolind masa. Obiectele nu sînt ale mele... Sînt proprietatea chiar a domnului oberstleutnant Hans von Klau-sing în persoană. Așa că...

— Cum proprietatea domnului oberstleutnant ? se miră la rîndu-i Anghelescu și fața i se roși și mai tare. Ce legătură are dumnealui cu atelierul dumitale ? Și apoi, la urma urmei, chiar dacă ar fi așa, legea nu dă drept domnului oberstleutnant să-ți vîndă dumitale aur fără autorizație ! E clar ? Ce, dumnealui are depozite de aur ? E furnizor de obiecte prețioase ? De unde și pînă unde îndeletnicirea asta ?

— Ați înțeles greșit, domnule comisar, găsi nimerit să adauge bătrînul ceasornicar. Eu am spus că obiectele sînt proprietatea dumnealui și nu că mi le-a vîndut...

— În ce fel trebuie să înțeleg acest lucru ?

— Adică sînt obiectele dumnealui și se folosește de vitrina mea pentru a le vinde.

— Nici acest lucru nu e permis fără o prealabilă autorizație, zise cu voce gravă Anghelescu. Cu atît mai mult, cu cît

dumnealui, domnul oberstleutnant nu e cetățean al statului român și deci comerțul pe care-l face dumnealui a frustrat vama de sume considerabile !

— Nu știu, domnule comisar, eu nu știu nimic, înălță din umeri Peter Hintz, cu un aer nevinovat. Poate fi așa cum spuneți dumneavoastră, că dumneavoastră cunoașteți legile, noi numai le executăm. Dar în cazul acesta, vă rog să stați de vorbă cu dumnealui...

— Deocamdată stau de vorbă cu dumneata, că pe dumneata te-am găsit în neregulă, zise aspru comisarul-ajutor. Așa că strînge, te rog, obiectele cum am spus și pune-le în casa de fier ca să le sigilez. După aceea, vei semna și un proces-verbal.

Peter Hintz desfăcu larg brațele a neputință, semn că e pus în mare încurcătură, și cu pas moale, aproape fără vlagă, mergînd gheboșat, bătrînește, se duse și deschise vitrina. Pe o tavă de argint începu să aranjeze cu mîna tremurîndă tot ce se afla acolo : verighete, capace de ceas, brățări, monograme, cercei. Apoi se duse și le puse în casa de fier, a cărei ușă masivă o dăduse la perete. Comisarul ajutor Anghelescu stătea de-o parte și observa întreaga operație, în timp ce cu un băț de chibrit se scobeia insistent în măsele, schimonosindu-și fața într-un chip foarte caraghios. Bătrînul ceasornicar îl privea pe sub sprîncene, cu un fel de teamă și în același timp cu ură, străduindu-se totuși să pară cît mai nepăsător posibil. Se gîndea că nu are cum să-l anunțe pe domnul ofițer Hans von Klausling, pentru că dacă dumnealui ar fi avut cunoștință de cum îi sînt sigilate obiectele, în definitiv averea sa personală, desigur că lucrurile nu ar fi ajuns aici, ci ar fi luat altă întorsătură. Dar așa ? E nevoie să închidă totul în casa de fier, să iscălească un proces-verbal, poate chiar să-i fie confiscate... Și ce va zice atunci domnul Hans von Klausling ? Îi va găsi oare vină că n-a fost mîna de fier ? Dar oare poți fi mîna de fier cu comisarul-ajutor Anghelescu, care trece drept cel mai brutal și mai neomenos dintre toți slujbașii poliției ? Omul care bate pînă lasă leșinat un țăran în piață pentru că vinde pe-un ștergar cîteva grămăjoare de spanac sau fasole uscată și nu are bilet de plata taxei comunale ?

Tocmai cînd gîndea astfel, se auzi clinchetul clopoțelului de deasupra ușii și în prag apăru destul de grăbită domnișoara Lizzi, într-o rochie de mătase înflorată și pantofi albi cu tocul ortopedic, după moda vremii. Cum o văzu, comisarul-ajutor se dădu un pas la o parte ca să-i facă loc să treacă și apoi o urmări cu privirea ochilor săi verzi, bulbucați, cum se duce și-l sărută pe bătrînul ceasornicar pe frunte. Dar umbra de tristețe de pe chipu-i înnegurat îi dete imediat a înțelege lui Lizzi că se întîmplase ceva deosebit, ceva care îi îngreunase sufletul și-i zdrobise inima.

— Ce-i tată ? Ce s-a întîmplat ? întrebă ea în limba germană și aruncă o privire fugară lui Anghelescu presupunînd că totul e în legătură cu el.

— Du-te, te rog, și spune-i logodnicului tău (vorbi astfel pentru a nu-i pronunța numele ofițerului german ca să-l audă polițaiul) că obiectele lui vor fi sigilate...

— Cum se poate asta ? se miră domnișoara Lizzi și aruncă o privire ascuțită comisarului-ajutor care de astă dată arăta că nu-l mai interesează fapta ei și continua a se scobi cu acel băț de chibrit în măsele. Pentru care motiv ?

— Nu putem vorbi acum. Spune-i numai ce ți-am comunicat și roagă-l să ia măsuri urgente...

Domnișoara Lizzi trecu în camera ei, se pieptănă în fața oglinzii, dădu cu puțin roșu pe buze, după care intră iarăși grăbită în atelier, trecu pe lîngă comisarul-ajutor fără să-l mai bage în seamă și ieși în stradă.

19

Comandamentul german era instalat într-o casă veche, cu un etaj, pe bulevardul principal al oraşului, în imediata vecinătate a tribunalului. Întreaga faţadă a clădirii cu pereţii coşcoviţi, era îmbrăcată în iederă şi acest veşmînt verde îi dădea o notă de cochetărie tinerească. Era una dintre puţinele case mari rămase nevătămate de pe urma numeroaselor bombardamente aeriene şi acest lucru, cît şi faptul că era situată în centrul oraşului fuseseră considerente pentru care oberstleutnantul Hans von Klausing se hotărîse în alegerea ei. În curtea nu prea largă, dar destul de umbroasă, se vedeau trase sub ramurile unui bătrîn cais două maşini militare germane, decapotabile. Lîngă una dintre ele, cea dinspre stradă, doi soldaţi în salopete de culoare cenuşie stăteau jos şi reparau un cauciuc. Un altul, cocoţat pe aripa maşinii, în uniformă gri-verzuie, cu vestonul descheiat şi boneta dată pe ceafă, se delecta cîntînd dintr-o muzicuţă de gură.

La poartă, înaintea unei gherete vopsită în gri şi pe care erau trase în diagonală două dungi late, negre, se plimba santinela, un ostaş scund şi blond, cu ochi albaştri şi sprîncene alburii, ce-şi ţinea cu o anume gravitate automatul spînzurat de umăr.

Domnişoara Lizzi trecu pe lîngă el repede, cu capul pe sus, afişînd un aer marţial, fără să-i dea vreo importanţă. Surprins, ostaşul german tresări şi luă imediat poziţia de drepti, înclinînd uşor capul în semn de salut, apoi întoarse privirea după „admiratoarea domnului oberstleutnant“, aşa cum o cunoştea tot comandamentul, apreciînd din ochi mersul ei graţios pe tocurile înalte, ortopedice. Nu-i ceruse să-şi decline identitatea, înainte de a intra în comandament, aşa cum se proceda de obicei cu orice persoană din oraş şi nici nu o întrebaseră unde se duce şi pentru care motiv. Ar fi fost o îndrăzneală de neiertat pentru un subaltern al domnului comandant. Şi asemenea

îndrăzneii dumnealui le pedepsea întotdeauna socotind că hotărârile sale, în interesul disciplinei, nu aveau nevoie de explicații...

Hans von Klausing se afla în biroul său. Stătea în picioare lângă fereastră, între draperiile albastre, fuma foarte liniștit și discuta cu colonelul Dimitrie Jurăscu, primarul orașului, despre problema aprovizionării trupelor germane cu făină de grâu.

— Calitate foarte prost, tomnule primar, vorbea Klausing într-o românească stricată, strîmbînd nasul și trăgînd leneș din țigară. Faine prost, paine prost... Doare stomac... Soldat german trebuie se lupta, trebuie forța... Dacă paine prost și forța prost...

— Aveți dreptate, domnule oberstleutnant, încuviința primarul, un om înalt și slab ca trestia, cu părul alb, lins peste cap și cu monoclu, purtînd uniforma cavaleriei, cu eghileți din șnur galben, de stat-majorist. Însă vedeți dumneavoastră, aprovizionarea orașului se face foarte greu. Am vorbit acum cîteva zile cu șeful poliției, domnul comisar-șef Alboiu, și dînsul m-a asigurat că va face tot posibilul să rechiziționeze în continuare toate carele și căruțele pe care le găsește prin piață, dimineata. Numai astfel putem asigura transportul făinii la moară și aducerea pîinii în oraș. Cît despre făină, mă rog, asta-i calitatea ei și nu avem ce face... desfăcu larg brațele primarul orașului.

— Forte prost ! zise Klausing. Forte prost...

— O fi, domnule oberstleutnant, nu vă contrazic, dar bine că avem pîne și în condițiile astea. Iată, zilele trecute, întreprinderea „Frații Graff” a trimis primăriei o adresă prin care ne face cunoscut că nu va mai putea aproviziona orașul cu pîne deoarece n-au apă și curent din pricina bombardamentelor aeriene. Apoi, după toate acestea, domnul Graff se plînge, și pe bună dreptate, că Marele stat major nu i-a admis muncitorii în planul de mobilizare și că aceștia au lăsat lucrul baltă și au fugit din oraș.

— Grevă ? înălță sprîncenele alburii Hans von Klausing. Împușcat... Împușcat... decretă el nervos, apăsînd cu degetul pe un trăgaci imaginar.

— Nu-i vorba de grevă, caută să explice colonelul Dimitrie Jurăscu. Dar oamenii nu vor să lucreze sub bombardamente. Dacă întreprinderea ar fi militarizată, ar fi altceva... Și apoi nu au întotdeauna de lucru și ei sînt plătiți cu ziua...

— Atunci cine face pâine ? întrebă el mirat și trase adînc din țigară. Trupe german trebuie se lupta, trebuie forța...

— Am aranjat cu întreprinderea „Frații Graff” și va face pîne în cuptorul de probă din comuna Bistricioara. Zilnic va asigura aducerea în oraș a maximum o mie de pîini...

— Forte bun ! spuse satisfăcut oberstleutnantul Klausing, punînd mîinile la spate, înălțînd bărbia și privindu-l admirativ pe primar. Forte bun ! Totul pentru armata german...

— A, nu, domnule colonel, îi tăie vorba primarul. Cantitatea asta de pîne e pentru populația civilă. Oamenii aceștia din oraș ce mănîncă ? Vom căuta să dăm din această rație și comandamentului dumneavoastră o cantitate aproximativă.

— Ce-i asta aproxi...ta...

— Aproximativă, adică nu o cifră exactă, ci în raport cu ce socotim noi necesar că s-ar putea da, lămuri colonelul, aranjîndu-și mai bine monoculul la ochi. În orice caz nu vom lăsa armata germană, glorioasa dumneavoastră armată, care a dat pilde de nenumărate acte de vitejie, să nu aibă ce mînca în urbea noastră. Vă închipuiți că ar fi ridicol...

— Da... da... forte bun gîndit... forte bun... aprobă Hans von Klausing și apropiîndu-se de birou mai trase un fum în piept, după care stinse restul țigării în scrumiera de metal de lîngă telefon. Apoi se așeză pe scaun și scoase ochelarii cărora începu să le șteargă lentilele folosindu-se de draperia de pluș din spatele său.

În încăpere se așternu pentru cîteva clipe liniștea. De jos, din curtea umbroasă venea pînă sus zvonul unui cîntec german cîntat din muzicuță. Undeva în port, un vapor sună lung și gros ca un muget, iar prin dreptul parcului liceului Traian din vecinătate trecu un tren și pămîntul prinse a se cutremura atît de tare, încît și clădirea comandamentului german parcă trepida, gata să se prăbușească.

Într-un tîrziu, zărind pe masa oberstleutnantului un ziar german desfăcut, colonelul Jurăscu găsi nimerit să-l întrebe pe

Klausing ce se mai aude nou în legătură cu atentatul împotriva fűhrerului, pus la cale, în ziua de 20 iulie, de către colonelul Klaus von Stauffenberg.

— Totul forte bun, spuse Klausing, punîndu-și pe nas ochelarii cu ramă aurie. Fűhrerul rănit puțin, forte puțin chiar zîmbit și apoi chemat pe Ducele Mussolini la discuție cu el. Venit la el și Reichsmarschall Goering. Scrie ziarul...

— Deci fűhrerul n-are nimic ?

— Nimic.

— Și tîlharii ?

— Ce-i asta... telharii ?

— Acei care au tras cu pistolul...

— Nu tras pistol, corectă Klausing puțin enervat. Stauffenberg pus bomba cu ceasornic.

— Ei, mă rog, aceștia care au pus bomba, au fost condamnați ?

— Da, confirmă oberstleutnantul și deschise ziarul de pe birou, bătînd cu degetul îndoit într-una din pagini. Opt acuzație... Tribunalul poporului marelui Reich condamnat la ei, la opt august, la moarte... forte bun... La moarte...

Colonelul Jurăscu tăcu, înclinînd numai din cap în semn că e de acord cu cele spuse de șeful comandamentului german, apoi își puse cascheta pe cap, arătînd prin aceasta că discuția s-a terminat și socotește că e timpul să plece. Klausing se ridică imediat în picioare, își potrive vestonul, își aranjă centura de lac negru și, zîmbind foarte politicos și amabil, întinse mîna peste birou, strîngîndu-i-o puternic pe cea a primarului.

— Nu uitat ! amenință în glumă cu degetul Klausing și zîmbi iară, micșorîndu-și ochii albaștri prin lentilele ochelariilor. Paine forte bun pentru armata german...

— Se face, domnule oberstleutnant, îl asigură primarul, luînd poziția de drepți și ducînd mîna la caschetă. Se face. Cam greu, v-am spus, dar vom lua măsuri...

— Forte bun... Forte bun...

Abia ieși primarul, zdrăngănîndu-și pintenii pe coridorul acoperit cu linoleum, că ușa se deschise și ca o vijelie intră domnișoara Lizzi fără a se mai lăsa anunțată.

— Hans, dragul meu ! zise ea în germană și aruncă cu un gest degajat geanta drept pe biroul lui. Simt că înnebunesc ! Înnebunesc, înțelegi tu ?

Fața domnișoarei Lizzi era congestionată, lentilele ochelarelor i se aburiseră, iar pe frunte îi apăruseră deodată mulțime de bobite sclipitoare, semn că asudase de atîta alergătură.

— Dar ce s-a întîmplat ? se ridică el îngrijorat de la birou și veni în fața logodnicei sale, prinzîndu-i amîndouă mîinile în ale sale. Liniștește-te...

— Hans, poliția a sigilat bijuteriile noastre în casa de fier a lui papa...

— Ce-a făcut ? se miră Klausing, înălțînd sprîncenele și strîmbînd din nas, semn că nu înțelege nimic. Cine a sigilat bijuteriile ?

— Poliția !

— De ce ?

— Nu știu. A venit un comisar-ajutor, unul fălcos și roșcovan și a poruncit tatei să adune totul din vitrină, din sertare și de pe unde mai are asemenea obiecte și să le depună în casa de fier pentru a fi sigilate...

Și domnișoara Lizzi, fără a atenua nimic din întreaga-i efervescentă ce-o cuprinsese, continuă a vorbi repede și pe nerăsuflăte, explicînd, gesticulînd, ba, într-un timp, cuprinsă de nervozitate trînti așa de tare tamponul de metal pe capacul călimării de bachelită, încît îl sparse.

Un imbecil ! încheie ea și tot cu gesturi repezite își aranjă părul care-i cădea mereu peste ochi.

— Fii liniștită, îi spuse la urmă Klausing. Am să iau imediat măsuri.

Și ca să arate că nu întîrzie cu nimic realizarea acestei hotărîri, puse mîna pe telefon și ceru să i se dea imediat legătura cu poliția orașului.

Peste zece minute, în cabinetul comisarului-șef Alboiu intră puțin speriat Anghelescu și, gîfîind de alergătură, rămase lîngă ușă, așteptînd, într-o aproximativă poziție de drepti, cu o mîna întinsă de-a lungul vipuștii pantalonului negru, iar cu cealaltă ștergîndu-și mereu cu batista fruntea îmbrobonată de sudoare.

— Ascultă, bă, Anghelescule, cine dracu' ți-a dat voie să te duci la ceasornicarul Hintz și să-i sigilezi giuvaerurile alea sau ce dracu are în prăvălie ?

— Să trăiți, domnu' șef, eu mi-am dat voie, vorbi bîlbîit comisarul-ajutor și înghiți o dată în sec, deoarece îl văzu pe șeful poliției că se ridică masiv de la birou și vine înspre el. Știți... am primit un denunț și... am zis să iau imediat măsuri...

— Dar ce, tu faci totul de capul tău ? Țipă Alboiu și ochii săi negri ascunși în grăsimea obrazilor buhăiți îl fulgerară ascutit pe Anghelescu, gata parcă să-l sfîșie în bucăți. Unde te trezești aicea ? Pui sigiliuri la oamenii Reichului ?

— Păi, domnu' comisar-șef...

— Bă, ăla-i omul Reichului, înțelegi tu, sau nu înțelegi ? strigă iară șeful poliției atît de tare încît geamurile cabinetului său zăngăniră ca după un cutremur. Ce te bagi tu în afacerile lor ? Cine ești tu ?

— Legea, domnu șef... încercă Anghelescu să se apere. Știți, legea nu permite...

— Bă, cînd e vorba de aliații noștri germani, legile astea ale noastre nu mai fac doi bani, înțelegi tu ? Ce vrei, să ne ia domnul von ăla Klausning și să ne zvîrle cît colo ca pe niște măsele stricate ? Să-mi pierd postul din cauza tîmpeniilor pe care le săvîrșești tu ?

Anghelescu tăcea, cu capul plecat, asudat tot, cu fruntea îmbrobonată și părul căzut pe ochi. Nu îndrăznea nici să se cîntească măcar. Îl știa pe comisarul-șef cît era de pornit în asemenea situații ; îi trăgea două palme și un picior în spate și-l trimitea și legat la București să-l ancheteze aceia pentru insulte aduse la adresa instituției. Era zbir și nu admitea o singură abatere care să-i zdruncine autoritatea.

— Să te duci imediat, trap, să rupi sigiliile alea de la ceasornicar și să-i ceri și scuze ! încheie comisarul-șef parcă liniștindu-se puțin. Ai înțeles ? Acum să te duci !... Îi spui că a fost o eroare, deoarece denunțul era pe numele altui ceasornicar, sau mă rog spui ce vrei, numai să vii să raportezi că lucrurile au fost reparate, e clar ?

— Clar, domnu comisar-șef !

— Așa ! Dă-i bătaie !

— Să trăiți !

Anghelescu se întoarse, își puse cascheta pe cap, dar când să apese pe clanța ușii, șeful poliției îl opri cu un gest al mâinii.

— Ia stai puțin...

— Ordonăți, domnu șef !

— Cum merge ancheta cu arestarea lui Mihai Gheorghiu ?

— Cu...

— Ce belești ochii așa la mine ? strigă iară șeful poliției. Te-am întrebat cum merge ancheta cu Mihai Gheorghiu, fiul profesorului de istorie de la liceul Traian. Ăla de-a fugit din lagărul din Germania.

— Da, știu, domnu șef, că eu mă ocup de chestiune....

— Păi dacă te ocupi de ce mama dracului mă privești așa de parcă nici n-ai fi auzit de numele ăsta ? zise șeful poliției și trecu înapoia biroului, așezându-se greoi pe scaun. Ei, ce vești mai ai ?

— Domnu șef, n-avem nici o veste, vorbi moale Anghelescu și fața lui căpătă o asemenea expresie încât părea că spune „puteți să mă și spînzurați dar n-am de unde să-l scot !“. Oamenii mei au cotrobăit peste tot, au făcut cercetări, nimic !

— Ce spun vecinii ?

— Nimeni nu știe nimic. Nu l-au văzut de doi ani de zile.

— Dacă se ascunde acasă ?

— Imposibil, domnu șef, zise Anghelescu, tăind aerul cu palma. Ar fi o nesocotință prea mare din partea lui !

— Deocamdată e o nesocotință din partea noastră, vorbi aspru șeful poliției. Sau mai bine zis o neglijență. Imediat după ce l-am chemat pe profesor la poliție, dumneata care aveai cazul, trebuia să iei măsuri pentru prinderea individului.

— Domnu șef, îmi permiteți să vă întrerup, dar nu avem nici un indiciu că ar fi venit în oraș, se apără Anghelescu. Circulara spune că a evadat din lagăr... Apăi, lumea e mare, cine știe unde s-o fi dus... Așa că de ce să fi făcut zgomot pentru nimic ?

— Ce zgomot, bă, zevzecule, ce zgomot ! strigă iară șeful poliției și se ridică în picioare cât era de voluminos. Ce, poliția trebuie să facă zgomot când urmărește pe cineva ? Trebuie să tragem noi concluzii că n-a venit în oraș, că lumea e mare, cum

spui tu, sau cum dracu îți trece prin cap să spui ? Noi trebuie să ne facem datoria, să facem cercetări, anchete, să luăm măsuri. Ce, am ajuns în situația să ne aprecieze șeful comandamentului german ca incapabili ? Știi bine că și el se interesează de acest caz...

— Știu, domnu'șef...

— Și-atunci ? Uite, mi-a dat telefon domnul colonel Klausing acum câteva minute și pe lângă neghiobia ta m-a întrebat și de mersul cercetărilor în privința lui Mihai Gheorghiu. Și ce-i putem spune ? Nimic ! Pentru că nimic e și-n capul tău, domnule Anghelescu, ai înțeles ?

— Am înțeles, domnu șef, consimți Anghelescu și cu dosul palmei îndrăzni să-și șteargă iar sudoarea de pe frunte, că-i șiroia atît de tare încît îi intra în ochi. „E întors pe dos șeful astăzi, cugetă el în sinea lui și se gîndi ce rău e cînd superiorului nu-i merg toate cum trebuie. Ori a pierdut aseară la poker, ori l-a tradus nevasta farmacistului !“.

— Dac-ai înțeles, ia imediat măsuri ! zise aspru șeful poliției. Scoate ordinul parchetului și fă-i în două ceasuri o percheziție să întorci casa cu dosul în sus, ai înțeles, mă ? Poate găsești un indiciu cît de mic...

— Am înțeles, domnu șef. Să trăiți !

— Hai, circulă, că dracu-i pe tine ! Pe urmă îmi faci un raport cu rezultatul cercetărilor să-l înaintăm garnizoanei și comandamentului german. Ți-am spus : colonelul Klausing se interesează personal de treaba asta !

20

Profesorul Vlad Gheorghiu stătea afară sub umbrarul viței de vie, la masă și citea ziarul *Universul*, foarte preocupat să vadă cum mai merg treburile pe front. Îl interesau de asemenea problemele de ordin diplomatic, unele știri referitoare la spectacole, crime, accidente, într-un cuvânt tot ce se poate citi într-un ziar, chiar dacă vine în oraș, la chioșc, cu o întârziere de câteva zile. Alături, într-un șezlong, se odihnea soția sa, Ana, care țesea o pereche de ciorapi. Lângă picioarele mesei, Costel, nepotul lor, săpase cu un bețișor în pământ niște șanțulețe pe care le umplea acum cu apă, acoperindu-le totodată cu cioburi de sticlă găsite pe stradă de la casele bombardate. În camera dinspre stradă, cu ferestrele deschise, Dana cânta la pian, încercând să descifreze un menuet de Ravel.

— S-au scumpit pânzeturile, zise într-un târziu profesorul, împăturind foile ziarului. „America“ a ajuns șase sute cinci lei metrul, șifonul de optzeci centimetri costă șapte sute șaiszeci și trei, iar „Olanda“, nouă sute șaptezeci și cinci lei!

— Scrie în ziar? întrebă mirată Ana.

— Da, e aici o reclamă... Așa reclamă îi lasă rece pe cumpărători!

— Mda, se scumpește viața din ce în ce mai mult, conchise și Ana, țesând de zor ciorapii. Carnea de porc a ajuns la aproape trei sute de lei kilogramul. Iar uleiul nu s-a mai dat de mult, nici pe cartelele barate, nici pe cele nebarate. Uite, sîntem în august, și nu ni s-a dat nici cota din aprilie!

— Am auzit că se dă la economatul funcționarilor publici, zise profesorul ridicînd ochii de pe ziar. Astăzi parcă le-a venit un butoi. Vorbea cineva de dimineață în piață... Sau la oficiul de aprovizionare al Șantierului naval? căută el să-și amintească, privind undeva în sus, către umbrarul viței de vie. Da, da, la cel de la Șantier a venit...

— În cazul ăsta să vorbim cu Sandu, băiatul vecinului Raicu, poate ne face el rost de vreun kilogram, hotărî Ana și acest gînd i se păru atît de salvator, că fața i se luminea pe dată. Îi dăm cartelele mîine dimineață... Nu se găsește nici untură...

Dana, auzind discuția și mai ales văzînd că tatăl său citește ziarul (o gazetă se găsea foarte greu în acel timp în oraș, deoarece nu veneau din lipsă de comunicații), închise capacul pianului și coborî și ea în curte. Luă un scăunăș, și se așeză lîngă mama sa.

— Uite, orașul nostru a fost citat pe națiune, ca unul care a suferit grele bombardamente ! exclamă deodată profesorul și potrivindu-și mai bine ochelarii se aplecă asupra ziarului și începu să citească comunicatul președinției consiliului de miniștri, publicat în pagina întîi. Da, da, iată, Ploiești, Turnu Severin, Brașov, Iași, Craiova, Cîmpina, Pitești, Giurgiu... Semnează chiar Antonescu.

— Poate să semneze el oricîte comunicate o vrea, intră în vorbă Dana și, dîndu-și cu un gest al capului părul spre spate, luă din poala mamei un ciorap, un ac cu ață și începu și ea să cîrpească. Comunicatele astea nu alină în nici un fel durerile pe care le-au pricinuit oamenilor guvernării antonescieni !

Vlad Gheorghiu lăsă pentru o clipă ziarul din mîna și-și privi fata cu ochii mari, plini de mirare, foarte contrariat pentru cele ce auzea. Cum, iară nu-și controla vorbirea ? Iară avea păreri politice, cînd el i-a spus poate, de sute de mii de ori că n-are voie nici să gîndească așa ceva ?

— Durerile nu le-au pricinuit guvernării, cum spui tu, fata mea, caută s-o corecteze profesorul, ci bombardamentele...

— Dacă nu era politica dumnealor, nu erau nici bombardamentele, caută Dana să se facă mai bine înțeleasă, vorbind pe un ton sentențios, fără echivoc.

Profesorul lăsă iară ziarul din mîna și peste ramele ochelarilor o privi lung, muștrător și în același timp neliniștit, fără să știe ce să mai creadă. „Ce se întîmplă cu fata mea ? gîndea el aruncînd priviri îngrijorate soției, care la rîndu-i înălța din umeri și se arăta de asemenea neliniștită. Ce dracului de prostii i-au intrat în cap și nu i le mai poate scoate

nimeni ? Cine știe ce boroboacă mai face și nici că aș mai fi în stare s-o salvez cum am salvat-o atunci după discuția cu profesoara de limba germană, când a subapreciat acutala cultură germană...”

— ...Poporul nostru n-a dorit războiul ăsta, vorbi Dana mai departe, ca pentru sine, stînd cu capul aplecat, cu părul căzut pe frunte, preocupată parcă numai de cîrpitul ciorapilor. Nimeni n-a pus de bună voie mîna pe pușcă și a zis : „Hai măi, hai să murim pentru țară și rege“, cum spun unele cîntece pe la radio...

— Ajunge ! tună deodată tatăl și, ridicîndu-se în picioare, zvîrli enervat ziarul pe masă. Ai căpiat, fetiço dragă ? Întrebă el privind roată în jur, să se încredințeze că nimeni prin vecini nu i-a auzit fata vorbind asemenea lucruri nepermise. Ți-ai ieșit din minți ? Vrei să te trezești chiar tu la Curtea Marțială ? Cine dracu te-a îndemnat să vorbești așa, să faci politică ?

Era peste măsură de enervat. Fața i se împurpurase, ochelarii îi căzuseră pe nas, iar bărbia îi tremura ușor. Ana lăsase ciorapii în poală, nu mai cosea și se uita și ea lung și îngrijorător la Dana, cu o umbră de neliniște pe față, fără să spună nimic. Ce-ar fi putut spune ? În ce fel ar fi putut interveni ?

— Mihai, frate-tău, la fel, n-a avut de lucru, s-a apucat și el de politică și acuma umblă ca un dezertor cu poliția pe urmele lui, zise supărat profesorul vorbind repezit, mai mult în șoaptă să nu-l audă careva. Dumnezeuule, se prinse el cu mîinile de cap, ce copii mi-ai dat ? ! Ce copii !

— Dar dumneata, tată, nu faci politică ? Întrebă Dana sumetîndu-se, preocupată mai departe de cusutul ciorapilor. Spune, nu faci ?

— Euuu ? se miră profesorul și înălță sprîncenele, rămî-nînd cu gura căscată pentru cele auzite. Eu, politică ? Ce-ți trece prin cap, fată dragă ? Tu ești în toate mințile sau nu ești ?

— Sînt în toate mințile.

— Păi dacă ești, de ce debitezi niște prostii mai mari decît tine ? De unde și pînă unde m-ai văzut tu că fac eu politică ?

— Nu te-ai afirmat, vorbi liniștit Dana, dar chiar faptul că taci și nu iei atitudine împotriva rînduielilor strîmbe de acum din țară, înseamnă că accepți politica guvernului Anto-

nescu. Ori asta nu se numește tot un fel de politică ? Nu înseamnă că tolerînd dezastrul ăsta — și dumneata fii te rog sincer, îți dai seama că-i un dezastru — zic nu înseamnă că tolerîndu-l ești de partea celor care l-au provocat ? Ei, ce părere ai ?

Profesorul stătea în picioare, lângă masă, cu mîinile puse cruciș pe piept și tăcut își privea stăruitor fata prin lentilele ochelarilor. Era cu desăvîrșire uluit ! Parcă cineva îi zvîrlise peste față o căldare cu apă rece. I-auzi ce-l întreabă fata lui ? Copilul lui ? Dana care crescuse într-o cumințenie exemplară, asupra căreia, la fel ca și asupra lui Mihai, își îndreptase atît el cît și Ana toată atenția, să fie model de supunere și ascultare, să-și vadă de învățătură și de viitor, să n-o intereseze ce-i în dreapta și ce-i în stînga. Auzi ce-i trece prin cap ? Chiar că nu știa ce să-i răspundă ! Acuma, cîstit vorbind, ea avea puțină dreptate — nu lua nici un fel de atitudine, în nici o ocazie, afară numai de cazurile de indisciplină și de nedreptate ce se făceau la școală — dar aceasta ea trebuia s-o catalogheze nici mai mult nici mai puțin decît drept politică ? Politică de acceptare a măsurilor luate de guvern ? A dispozițiilor și hotărîrilor guvernului ? Bine, dar era oare un om în țara asta care putea declara deschis că nu este de acord cu politica guvernului ?

— N-ai nici o părere, tată ? întrebă într-un tîrziu Dana și zărind ziarul aruncat pe masă, lăsă ciorapul în poală, îl luă și se apucă să-l răsfoiască afișînd un total aer de degajare. Sau nu vrei să ai vreo părere ?

Tatăl nu luă în seamă ironia fetei și ca și cînd nu ar fi fost angajat în această discuție, îi întoarse spatele și, supărat, intră în casă. Dana rămase mai departe cu privirea în paginile ziarului, imperturbabilă și în același timp satisfăcută că pusese la punct o problemă care o frămînta de multă vreme. Mama o privi un timp fără să mai lucreze și din întreaga ei înfățișare se putea citi o umbră de îngrijorare pentru ieșirile necontrolate ale fetei.

— Se poate, Dana, să vorbești astfel cu tatăl tău ? îi zise ea pe un ton de mustrare și ca s-o facă atentă îi puse mîna pe braț.

— Cum am vorbit ? înălță ea privirea din ziar.

— Să-i spui că face politică, cînd tu ştii prea bine că el e departe de orice partid... Mai ales că partidele ştiu că sînt şi desfiinţate de cîţiva ani...

— Nu-i neapărat nevoie, mamă, să fii înscris într-un partid ca să faci politică, replică Dana autoritar, şi se apucă să citească iarăşi ziarul. A, exclamă ea deodată plină de bucurie, uite, mamă, la Bucureşti, la Casandra, un nou film cu Alida Vali : „Te voi iubi mereu“... Joacă cu Antonio Centa şi Gino Cervi. Ce păcat că cinematografele din oraşul nostru nu pot da filme... Uf, lipsa asta de curent mă înnebuneşte. Vezi ce înseamnă războiul ? răbufni ea. Ce ne-a adus războiul ? Şi tata...

— Ei, lasă, lasă, caută s-o liniştească mama. De ar fi numai asta... Dar cîte nu ne apasă ?

— Păi vezi ?

Din fundul grădinii se zări printre pomi înaintînd cu pas uşor o umbră. Era tanti Emilia în rochia ei veche de stambă, decolorată, tîrîndu-şi papucii de pîslă rupţi, scămoşaţi. Cu părul despletit, albit şi faţa brăzdată de cute adînci, umbla cu ochii rătăciţi pe sus, căutînd să zărească prin frunziş cerul albastru. Ținea mîinile cruciş pe piept şi, fără să-şi ia ochii de la cer, murmură, mai mult şoptit, nişte versuri pe care nimeni nu-şi amintea să le fi citit undeva :

Trec păsări argintii de moarte-aducătoare...

Se-ntunecă văzduhul şi nu e pic de soare...

Trec păsări argintii... Trec păsări argintii...

Se oprea pentru cîteva clipe locului, se uita înapoi de parcă s-ar fi ferit de cineva şi apoi privea iar cerul şi murmură aceleaşi versuri, încet şi cu răbdare, dar într-atît de mult repetate că făcea spume la gură şi glasul-i devenea tot mai răguşit :

Trec păsări argintii de moarte-aducătoare...

Se-ntunecă văzduhul şi nu e pic de soare...

— Lasă-le-ncolo de păsări argintii, tanti Emilia, îi zise Dana şi zvîrlind ziarul îi ieşi în întîmpinare. Ce tot vorbeşti de ele ? Unde vezi dumneata acum păsări din acelea argintii ?

Tanti Emilia se opri și-o privi pe Dana mirată, cu ochii ei albaștri mari, înconjurați de cearcane viorii. Prinse apoi să zîmbească, și-o undă de lumină parcă îi învălui fața. Costel ieși de sub masă unde se juca, își prinse mama de mînă și își lipi capul de trupul ei slăbit. Ea îl mîngîie pe păr, pe frunte, pe obraji și era atîta duiosie în privirea ei încît în clipele acelea părea că mintea îi este destul de lucidă, că nimic n-a întunecat-o și a îndepărtat-o de la judecata limpede a lucrurilor, că nici un fel de nenorocire nu s-a abătut pe capul ei.

— Mamă, eu mă joc cu bărcuțele, spuse Costel prinzînd-o de mînă. Mi le-a făcut nenea Mihai...

— Ssst... îi puse Dana palma peste gură copilului. Să nu spui nimănui că nenea Mihai a venit acasă. Ai înțeles, Costel? Noi am vorbit odată amîndoi ceva, ai uitat?

— Știu, știu, Dana, replică el candid, am vorbit, dar n-am spus la nimeni. Mama știe doar c-a venit. Cu ea pot să vorbesc de nenea Mihai că e doar de la noi din casă...

— Ei poți să-i spui, zise Dana și făcu mamei sale cu ochiul. Și așa tanti nu vorbește cu nimeni.

— Of, vai de viața ei, săraca! oftă Ana și ochii i se umeziră de lacrimi. Ce femeie capabilă a fost! Ce gospodină! A rămas și fără casă și fără bărbat... Bietul Alexandru...

— Ei, ce este cu el?

— Se zice că a murit undeva pe front, șopti mama cu fereală să n-o audă cumnată-sa. Asta e...

— Mort? se miră Dana și se cutremură cuprinsă de spaimă. De unde aveți vestea asta?

— Tatăl tău a adus-o azi dimineață. A venit de pe front un profesor de desen, ofițer de rezervă, rănit, și acesta i-a spus.

Îndurerată, Dana rămase pe gînduri, cu chipul întunecat. Îl mîngîie pe Costel pe obraji și tanti Emilia văzînd gestul prinse a zîmbi, dar tot tăcută și împietrită, cu privirea rătăcită într-aiurea. Ana își șterse ochii cu dosul palmei și după puțin luă iar ciorapii din poală și începu să-i cîrpească.

În acea clipă, undeva în susul străzii se auzi motorul unei mașini. Nu trecu un minut că în fața casei se opri un automobil negru, cu luciul caroseriei șters, cam hodorogit și lăsat pe arcuri ca o veche droșcă de țară. Era una dintre acele mașini

de piață cu mulți ani de serviciu, rechiziționată de stat și repartizată instituțiilor, a cărei fierărie zdrăngănea la fiecare hop, hurducându-se zgomotos și sinistru în mai toate gropile ivite în caldarâm.

— O mașină ! exclamă Costel și începu să bată din palme de bucurie. A venit tăticu ! A venit tăticu !

Și zicînd acestea, o și zbughi către poartă. În pragul verandei se ivi pe dată profesorul Vlad Gheorghiu, numai în cămașă, cu ochelarii în mînă și capul descoperit. Rămase în ușă, cu privirea spre poartă, să vadă cine-i face o vizită în această după-amiază călduroasă de august. Dana, mama și tanti Emilia stăteau tăcute sub umbrarul viței de vie și așteptau să vadă cine descinde din mașină și deschide poarta.

Peste cîteva clipe însă se lămuriră cu toții despre cine era vorba. Din automobilul negru coborî greoi comisarul-ajutor Anghelescu, îndesat, roșcovan, îmbrăcat civil în niște haine cenușii, cu gulerul cămășii răsfrînt peste cel al hainei, cu falcile lăsate și ochii verzi privind în jur, de parcă s-ar fi ferit de cineva. Și în clipa cînd el încercă să apese pe clanța porții, alți trei polițiști — de astă dată gardieni — și încă doi îmbrăcați civil se rînduiră la spate-i ca la o comandă.

— Țsta gras, roșcovanul, e comisarul care m-a anchetat la școală, șopti Dana la urechea mamei. El mi-a cerut declarația...

— Dumnezeule ! exclamă Ana cutremurată de spaimă. O fi pentru Mihai sau... tot pentru tine ?

Văzîndu-l, Vlad Gheorghiu, puțin emoționat, își trecu cu un gest stîngaci palma peste părul lins, pieptănat într-o parte cu cărare și coborînd treptele de piatră ieși în întîmpinarea polițiștilor.

— Bună ziua ! zise grav comisarul-ajutor Anghelescu ducînd două degete la tîmplă, în chip de salut, în timp ce călca greoi cu mersul lui legănat ca de rață, îndreptîndu-se spre verandă. Domnul profesor Vlad Gheorghiu ?

— Da, eu în persoană.

— Am onoarea să mă prezint, comisarul-ajutor Anghelescu, de la poliția orașului. Parcă ne cunoaștem, nu ?

— Mda... parcă.

Anghelescu zîmbi nițel ștremgărește, clipind dintr-un ochi, apoi îl bătu familiar cu palma pe umăr pe profesor. „Ești nițel șmecher, domnule profesor, părea că spune privirea lui obraznică. Dar să nu uiți că eu sînt tatăl șmecherilor ! I-auzi, „parcă“... Cum să nu mă cunoști doară eu te-am băgat la anchetă în cabinet la domnul comisar-șef Alboiu“.

— Ce scop are vizita dumneavoastră ? întrebă profesorul cu amabilitate, fără să-și poată ascunde însă starea de surescitare ce-l cuprinsese.

— Ce scop ? zîmbi iară Anghelescu, un zîmbet acru, distant, și plescăi zgomotos din buzele-i groase. Mă miră întrebarea dumneavoastră, domnule profesor ! Zău că mă miră !

— Păi de ce să vă mire ?

— Foarte bine, uite că mă miră...

— Nu trebuie să vă mire de fel, replică Vlad Gheorghiu, de astă dată vădit enervat de impertinența comisarului-ajutor. Datoria mea de locatar al acestei case îmi cere să vă întreb pentru care motiv poliția îmi face această vizită neașteptată ? Vă rog să nu vă supărați, dar uzanța bunei cuviințe, știți... impune acest lucru.

— Atunci sînt dator să vă explic, plescăi din buze comisarul-ajutor și vîrî mîinile adînc în buzunarele pantalonilor, luînd un aer grav, marțial, impunător, socotindu-se „cineva“ în poliție și căruia numai cine nu-i cunoaște meritele și perspectivele își poate permite să-l întîmpine astfel. Și în ce împrejurare ? Față de niște pîrliți de gardieni ? Daaa, sînt dator să vă explic, urmă el pe un ton superior și obraznic, fără să-și scoată mîinile din buzunare. Dacă vă amintiți, domnule Gheorghiu, ați fost la noi într-o scurtă vizită și domnul șef al poliției v-a promis c-o să vă ajute să-l găsiți pe domnul Mihai, fiul dumneavoastră de la care nu mai aveți vești de... de...

— De aproape un an, completă profesorul.

— Exact, de aproape un an. Ei, și în consecință, pentru ca să-l găsim trebuie să-l căutăm. Logic, nu ? De aceea am venit. Să-l căutăm... Să vă ajutăm să-l găsiți... și... pentru o mică percheziție.

Tanti Emilia, fără să dea vreo importanță polițiștilor plecă în obișnuita-i plimbare către fundul grădinii, tîrșîindu-și

papucii zdrențuiți pe sub coroanele umbroase ale pomilor. Dana și mama ei, se apropiară la oarecare distanță ca să asculte discuția. Zărindu-le, și afișînd un aer voit politicos, Anghelescu le salută extrem de reverențios, înclinînd ușor capul, după care se întoarse și întrebă.

— Mă iertați, domnule Gheorghiu, dînsule sînt rudele dumneavoastră ?

— Da. Soția și fiica mea...

— Ooo, trebuie să vă felicit ! exclamă el teatral trăgînd cu coada ochiului către Dana. Aveți nu o fată, ci o adevărată zeiță ! Pe onoarea mea dacă vă mint ! Și parcă aș cunoaște-o... sau...

Vlad Gheorghiu îl asculta pe comisarul-ajutor, dar după felul cum îl privea, rece, tăios, printre gene, se vedea că-l disprețuiește, că doi bani nu dă pe-un asemenea terchea-berchea ce atunci la poliție, la fel ca și acum îi vorbise obraznic, cu impertinență. Un bădăran și-un necioplit...

Și într-adevăr, parcă vrînd în acea clipă să-i confirme aprecierile, Anghelescu, fără să-i pese că se află de față și două femei, vîrî adînc un deget în nas și începu să se scotocească cu insistență.

— Care va să zică, asta este situația ! zise el ca o concluzie în timp ce-și ștergea degetul de pulpana hainei. Trebuie să ne facem datoria...

Se întoarse, făcu un semn cu capul către gardienii ce-i stăteau în preajmă și porni cu mersul lui greoi, legănat, către verandă. După cîțiva pași, gardienii îl depășiră, iar unul chiar pătrunse grăbit în casă, de parcă l-ar fi fugărit careva din urmă. Doi dintre ei ocoliră clădirea și se pierdură în livada cu pomi dinapoia ei. Profesorul porni și el în urma lui Anghelescu, tăcut, enervat, roșu de tot la față, cu broboane de sudoare pe fruntea înaltă și bombată.

— Vlad ! îl strigă Ana din urmă. Ce-nseamnă asta ?

— Ce anume ? se întoarse el agitat.

— Pentru ce intră în casă ?

— N-ai auzit ? Îl caută pe Mihai...

Și fără să mai dea vreo explicație, grăbit, profesorul urcă treptele verandei cîte două o dată, zorind să-l ajungă cît mai

repede din urmă pe comisarul-ajutor. Dar, acesta se afla deja în mijlocul sufrageriei și stătea cu mâinile în șold privind cu mult interes jur împrejur pereții acoperiți cu tablouri. Gardianul care intrase primul, trăsesse de pe masa lungă din mijlocul camerei catifeaua albastră și acum scotocea înfrigurat prin sertare. Anghelescu se grăbi să-și imite subalternul : se întoarse, trase și el sertarele scrinului și începu a scotoci prin rufăria frumos călcată, zvîrlind pe-un scaun fețe de pernă, cearceafuri, prosoape...

Dana, enervată la culme de această neașteptată vizită, intră și ea repede în casă și zărindu-l pe comisarul-ajutor cum cotrobăie ca un smintit prin rufăria spălată și călcată de ea, îl prinse de braț și-l smuci înapoi cu putere.

— Aici îl cauți pe fratele meu, domnule comisar ? Ochii ei aruncau fulgere de mînie, de revoltă. Pieptu-i tresălta ușor iar mâinile îi tremurau și întregu-i corp parcă era cuprins de friguri. Spune, aici ? În sertarele astea ?

Anghelescu însă nu se pierdu cu firea. Dimpotrivă, arătă a fi foarte calm ca unul ce-i obișnuit cu atitudinile celor cărora li se face percheziție. Și ca să demonstreze acest lucru, lăsă din mîna un teanc de șervețele de masă și se întoarse zîmbind către Dana :

— Ce-ați întrebat ? vorbi calm, pe un ton măgulitor și cu anume inflexiuni în voce. Mă iertați, n-am auzit... A, constată el plăcut surprins, chiar zîmbind, mi se pare că-mi sînteți o veche cunoștință, așa-i domnișoară ? V-am văzut adineauri în curte și-mi ziceam : „dom' le parcă... parcă...” Uite, abia acum cînd vă văd mai bine și mai îndeaproape, îmi amintesc perfect !

— Eu nu-mi amintesc nimic !

— N-ați spart dumneavoastră niște plăcuțe din alea de geam cu fotografii despre Germania ? întrebă calm Anghelescu. Ați dat o declarație... la liceu... Nu sînteți elevă ?

— Se prea poate, replică rece Dana. Eu însă nu-mi mai amintesc nimic.

— Desigur, a trecut cam mult timp și, mă rog, n-aveți nici un interes să vă amintiți. Însă să știți că niciodată poliția nu uită !

— Nici cei care sînt anchetați nu-i uită pe anchetatori ! zise ea și, văzîndu-l pe polițai că răvășește iar rufele, puse din nou mîna pe brațul lui și î-l trase atît de puternic la o parte încît era gata-gata să-l dea jos...

— O, dar puternică mai sînteți domnișoară ! zîmbi Anghelescu. Parol ! V-am supărat ?

— V-am întrebat adineauri ceva și nu mi-ați răspuns.

— Mă iertați, ce anume ?

— În sertarele astea îl căutați pe fratele meu ? Că așa spuneți, că-l căutați pe el...

— O, nu, frumoasă domnișoară, zise polițaiul, cu același zîmbet de la început, parcă fără să dea importanță faptului că fusese brutalizat. Desigur, nu presupun cîtuși de puțin că un om ar putea fi ascuns într-un sertar. Vai, dar ar fi un afront pentru meseria mea. Însă vedeți dumneavoastră, practica ne învață multe : aici un indiciu, dincolo altul, aici ceva, dincoace altceva, putem pînă la urmă trage anumite concluzii...

— Vă rog totuși să dați dovadă că sînteți un om civilizat, vorbi Dana tăios, enervată peste măsură. Și dumneavoastră și oamenii dumneavoastră. Uitați cum se comportă...

Unul dintre gardieni răsturnase o somieră și-i cerceta arcurile, în timp ce alături de ea, pe podea, aruncase pernele, cearceaful și o cuvertură lucrată de mîna. Un altul lovea cu bastonul de cauciuc limba pendulei din perete ca s-o pornească, deoarece umblase la ceas și-l stricase. Iar în camera vecină unul dintre cei doi civili deschisese ușile șifonierului și scotea repede, aruncîndu-le de-a valma pe pat, rochiile, haine, pălării și tot ce găsea.

— Cu atenție, domnilor, cu atenție ! le strigă comisarul-ajutor, înclinînd capul către Dana, vrînd să arate că iată, făcîndu-i plăcerea, ordonase gardienilor să se comporte „civilizat“. Nu scăpați însă nimic din vedere !

Zărind biblioteca, Anghelescu se întoarse și, cu ochii țintă numai către ea, se repezi într-acolo și deschise repede ușile, privind lacom titlurile volumelor înșiruite pe rafturi.

— Aveți ceva suspect pe aici, domnule profesor ? îl întreabă el pe Vlad Gheorghiu, care tocmai atunci venea din camera vecină, neștiind unde să supravegheze mai întîi.

— Ce înțelegeți dumneavoastră prin „suspect“ ?

— Păi cum, dumneavoastră ca profesor nu știți ce înseamnă „suspect“ ?

— În meseria pe care o predau, eu nu utilizez acest termen ! răspunse ironic Vlad Gheorghiu.

— Ce predați dumneavoastră ?

— Istoria.

— A, istoria ? păru că se miră comisarul-ajutor. Mda, în istorie nu se găsesc domnitori suspecti. Decît ăia fanarioții mi se pare... Apropo, ce-i asta ?

Cu ochii plini de mirare, Anghelescu luă în mînă un dosar între copertile căruia se aflau cîteva zeci de foi dactilografiate și mai multe schițe desenate pe calc. Le răsfoi în grabă, apoi întoarse dosarul și privind coperta, silabisi scrisul mare, cu creionul roșu : „*Studiu asupra cercetărilor arheologice în orașul Turnu Severin*“. Mai silabisi o dată titlul acela, după care se întoarse către profesor și întreabă plin de uimire :

— Ce, și dumneata faci cercetări ?

— Da, cercetări arheologice...

— Ce-s alea... arheologice ?

— Arheologice, îl corectă profesorul, vădit revoltat de incultura polițaiului. Adică cercetări ce se referă la trecutul istoric, privind unele săpături menite să scoată la iveală o așezare din vremuri foarte îndepărtate, de pildă...

— Dar cine v-a dat dumneavoastră voie să faceți cercetările astea ?

— Cum cine ? se arătă contrariat Vlad Gheorghiu. Meseria mea de profesor.

— Păi dumneavoastră nu știți că orice cercetări se fac numai de poliție ? vorbi apăsător comisarul-ajutor, cu un licăr de satisfacție în priviri pentru că-l găsisese, gîndea el, în defect pe profesor. Ce, credeți că pe oricine îl taie capu, și-i vine lui pe chelie, se apucă să facă cercetări ? Unde ne trezim aicea ? Ce, lucrați la anchete ? Dumneavoastră aveți dreptu să interogați oamenii ? De unde pînă unde îndrăzneala asta ?

Dana, care asista la discuție, zîmbea de prostia comisarului-ajutor și vorbea șoptit cu mama ei, căutînd s-o liniștească, să-i arate că la mijloc era vorba de-o simplă necu-

noaștere a problemei și că desigur, cu toate constatările acestui găgăuță, se vor găsi la poliție și oameni mai luminați care își vor da seama că țin între ei o nulitate, că studiul tatei nu are absolut nici o legătură cu cele pretinse de el.

— Bine, dar pînă atuncea poate îl arestează...

— N-ai nici o grijă, vorbi Dana tot în șoaptă. Nu are motiv pentru asemenea lucru...

— Dar cînd l-au arestat pe vecinul nostru, Raicu, au avut vreun motiv ?

Comisarul-ajutor Anghelescu parcurgea grăbit foile dactilografiate, umblînd cu degetul arătător de-a lungul și de-a latul lor, în timp ce Vlad Gheorghiu îl privea în aparență liniștit, dar tot numai un pachet de nervi.

— Aha ! tresări deodată polițaiul și bătu cu degetul într-o schiță lucrată pe calc. Uite aici e vorba de niște legiuni române...

— Romane, îl corectă profesorul.

— Lasă, nu mă duce dumneata pe mine cu muia, că nu sîntem noi din ăia fleții, de n-avem pic de cap să pătrundem lucrurile ! îi replică supărat Anghelescu și parcă fălcile i se revărsaseră și mai mult peste gulerul hainei. Am mai găsit noi manifeste din astea scrise camuflat. Va să zică studiul dumneavoastră nu-i nici mai mult nici mai puțin decît o lucrare despre Garda de Fier ! Extraordinară descoperire ! Cu schițe, cu planuri cum să vină legiunile să atace orașul... Ei, ce părere aveți, domnișoară, despre munca noastră ? se întoarse comisarul-ajutor către Dana, vorbindu-i pe un ton impertinent. Ziceați să nu mai răvășim lucrurile și mai știu eu ce, să umblăm civilizat... Uite de ce răvășim noi. Astea sînt indiciile...

— Indiciile astea demonstrează că nu aveți nici măcar patru clase primare ! zise Dana cu fața congestionată de supărare. Pentru că dacă le-ați avea ați fi învățat despre legiunile romane care au atacat Dacia la anul 101 și 106, despre luptele care s-au purtat la Sarmisegetuza și Tapae, despre castrul roman Drubeta la care se fac săpături de ani de zile aici în oraș, lîngă Dunăre... Dar cred că e prea greu pentru dumneavoastră cei de la poliție, care confundați cercetările științifice cu cercetările dumneavoastră, zic e prea greu să în-

telegeți unele lucruri elementare ! Mă rog, prostia poate să-și facă loc și-ntr-o instituție de stat ca poliția...

— Domnișoară ! strigă deodată Anghelescu și ochii săi verzi, bulbucați se măriră nefiresc de mult în orbite. Te rog să fii respectuoasă când vorbești cu ordinea publică !

— Eu nu vorbesc cu ordinea publică, pentru că e imposibil să vorbesc cu noțiunea însăși, zise Dana dându-și la o parte cu un gest al capului părul de pe frunte. Eu vorbesc cu oamenii care se pretind că reprezintă ordinea publică, sau mai bine zis care sînt plătiți să facă această ordine. Dar văd că dumneavoastră sînteți mai degrabă oamenii dezordinei...

— Nu vă permit ! strigă Anghelescu cu spume la gură și călcînd peste mormanul de cărți răsturnate din bibliotecă, vru s-o prindă pe Dana de mîină. Dar fata se trase într-o parte, ocoli masa și rămase înapoia ei. Despre ce dezordine vorbiți ? Cum îndrăzniți ?...

— Despre dezordinea pe care ați făcut-o aici, zise fata cu privirea aprinsă de ură. Nu vedeți ce-ați făcut în casă ?

În mijlocul camerei stăteau învălmășite vase de bucătărie, perne, cearceafuri, cărți, tablouri, pînă și colivia cu cei doi canari în care bieteile păsări se zbăteau neliniștite neștiind ce se întîmplă cu ele. În camera vecină — dormitorul profesorului și al soției sale — un gardian se opintea de zor să deplaseze șifonierul de la locul său, ca să vadă de nu-i ascuns ceva în spate, iar un altul, îmbrăcat civil, răvășind patul, descosea saltelele și introducea în zegrasul cu care erau umplute un cîrlig lung, trăgînd din cînd în cînd cu putere afară, doar-doar va agăța vreun obiect dubios.

În acest timp, în curte, tanti Emilia stătea dreaptă sub umbrarul viței de vie și oricît încerca gardianul ce controlase grădina s-o întrebe cîte ceva, ea rămînea impasibilă, privindu-l fix, cu ochii ei albaștri, mari, tulburi.

— Dumneata, cucoană, nu înțelegi românește ? se răstia la ea gardianul, un om înalt, între două vîrste, cu uniformă cafenie, ponosită și șapcă jegoașă, decolorată de soare. Unde-i cheia de la pod ?

Tanti Emilia însă părea că nici nu-l bagă în seamă.

Costel se apropie în fugă și-l îmbrânci pe gardian să se dea la o parte, deoarece din nebăgare de seamă îi călcase pe bucățile de sticlă ce acopereau șanțurile săpate de el și umplute cu apă.

— Nene, uite, îmi strici cetatea ! zise el supărat și în ochii săi albaștri prinseseră să joace lacrimi. Dă-te la o parte, n-auzi ?

Gardianul tresări și se întoarse de îndată, ca să vadă cine vorbește, dar fără să-și ia piciorul de pe lucrarea copilului. Zărindu-l, îl prinse de mână și-l întreabă pe el dacă nu știe ceva de cheia de la pod.

— Nu știu ! înălță el din umeri. Ultima dată a umblat cu ea nenea Mihai...

În clipa aceea, ca la o comandă, toate sirenele din oraș începură să șuiere unindu-și glasurile într-un strigăt continuu, amenințător, de moarte. Gardianul lăsă brațul copilului și privi spre casă să vadă ce face comisarul-ajutor, apoi se îndreptă grăbit către ușa verandei să primească ordine. Clopoțele bisericilor începură și ele să bată pe întrecute și în același timp sirenele locomotivelor și ale vapoarelor ce se aflau în port ca și cele ale fabricilor ce nu fuseseră încă dispersate dădură drumul glasurilor metalice ce prinseră a umple văzduhul cu strigătele lor de groază.

Nu trecu nici un minut, că din casă ieși în mare grabă Anghelescu, urmat de gardieni și se îndreptară cu toții, în fugă, către mașina aflată în fața porții. Înainte de a deschide portiera, comisarul-ajutor se opri o clipă, cercetă cerul cu palma streășină la ochi, și apoi strigă profesorului ce aștepta în ușa verandei :

— După alarmă, să treceți pe la mine, pe la poliție ! M-ați auzit ? Deocamdată sînteți acuzat pentru lucrarea aceea care e la mine și constituie corp delict !

Apoi adresîndu-se șoferului :

— Dă-i bătaie, nea Petrică, afară, către pădurea Crihala, că ne ajung din urmă „Liberatoarele“.

Mașina porni în mare viteză, cu gardienii claie peste grămadă înăuntru, coti la stînga în Strada Mare și apucă apoi pe drumul către tîrgul orașului.

Profesorul împreună cu Dana și soția parcă uitaseră de necazurile pricinuite de polițist cu câteva minute mai înainte. Auzind alarma, coborîră repede în curte și, speriați, începură a privi și ei cu palmele streășină la ochi cerul. De la un cap la altul era limpele ca sticla, fără urmă de nor, de-un albastru marin, ca o imensă cupolă de peruzea. Dar nu zăreau încă nimic. După câteva minute, sirenele își opriră pe rînd strigătul și într-o clipă se așternu peste oraș o liniște atît de adîncă și de profundă încît te înspăimînta tăcerea aceea rece, prevestitoare de moarte.

— Se văd ? întrebă într-un tîrziu Ana fără să ia mîna de la ochi.

— Nu, nu se văd, răspunse Dana, care pentru a-și lărgi orizontul, ieșise chiar în stradă, privise în toate direcțiile cerul și acum se înapoia în curte.

— Ssst ! Liniște, se aud ! zise profesorul și înălță urechea ascultînd undeva către marginea dinspre Dunăre a orașului. Le deslușiți zgomotoul ? Vin dinspre Iugoslavia...

Într-adevăr, în depărtare, peste dealurile iugoslave, se auzea un uruit continuu, înspăimîntător, care creștea cu fiecare clipă. Motoarele „Liberatoarelor” americane duduiau înfundat și zumzetul acela metalic, statornic, constant, se apropia mărind spaima.

— Iată-le, se văd ! zise Dana și arătă cu mîna peste casă, departe, în zare. Unul, două, trei... patru... uite-l și pe-al cincilea mai înapoi...

— Unde ? Unde ? întrebă profesorul ștergîndu-și în mare grabă cu o batistă lentilele ochelarilor.

— Privește pe lîngă coșul casei ! zise Dana și prinzîndu-și tatăl de mîna îl trase mai spre poartă, dincolo de umbrarul viței de vie. Uite-le, sclipesc în soare...

— Aha, le văd, zise el și chipul i se albi deodată ca varul. Înapoia lor vine alt grup... Și încă unul...

Sus, în înalt se zăreau plutind liniștit, în formație de V, mulțime de avioane ale căror planuri străluceau cînd și cînd aprins în lumina soarelui. Veneau către oraș și nu era exclus, așa cum se întîmplase de opt ori pînă atunci, să bombardeze restul clădirilor rămase în picioare, sau chiar ruinele caselor încă fumegînde.

— Ce facem ? întrebă speriată Ana cu palma pe piept, abia ținându-și răsuflarea. Stăm aici în curte să ne facă zob ?

— Haideți ! porunci Vlad Gheorghiu. Încuiați și să fugim și noi către pădurea Crihala. Luați copilul. Unde-i Costel ?

— Aici, unchiule ! răspunse Costel de lângă șezlongul mamei. Unde mergem ?

— La pădure, că vin avioanele !

— Și mama ? Pe mama n-o luăm ?

— Nu, ea nu vrea niciodată să meargă...

Peste două minute alergau cu toții pe strada Aurelian în mână cu mici bocceluțe, alăturându-se grupurilor tot mai mari de oameni ce afluiău către Strada Mare și mai departe spre periferiile orașului.

Numai tanti Emilia rămăsese în scaunul acela de pânză, cu ochii privind cerul atît cît îl putea vedea prin frunzișul viței de vie, recitînd la nesfîrșite versurile ce parcă-i dădeau o anume satisfacție :

*Trec păsări argintii de moarte-aducătoare,
Și-ntunecă văzduhul și nu e pic de soare...*

21

Mihai stătea în cămăruța lui strîmtă, igrasioasă, cu miros acru de tencuială scorjită, și la lumina becului înfășurat într-o foaie de ziar făcea unele însemnări într-un carnet, redactînd concis ultimele știri auzite cu o oră mai înainte la radio. Abia termină de scris, că tresări și își privi repede ceasul de la mînă. Era timpul să asculte postul „România liberă”. Închise, așadar, carnetul și se aplecă asupra aparatului de radio, încercînd să potrivească lungimea de undă și să prindă postul. Era atent să nu ridice tonalitatea aparatului, deoarece putea în orice clipă să fie auzit de afară, de santinelă, sau de către cei care treceau pe lîngă clădirea magaziei. În același timp însă, se străduia să găsească „plaja” cea mai potrivită pentru ca emisiunea să fie clară, limpede și totul să se înțeleagă perfect. Postul german de radio ILSE II, pe 302 metri lungime de undă, transmise cîteva minute muzică de dans, apoi crainicul anunță invariabilul text liniștitor pentru trupele lor aflate pe pămîntul țării noastre : „*Achtung ! Achtung ! Luftraummeldung — im Luftraum Rumäniens herrscht Ruhe !*”¹. Postul Alger transmitea pe unde scurte un comunicat în limba franceză despre situația unităților care înaintau spre Paris și Marsilia, iar radio București vestea ascultătorii că la Teatrul Alhambra actrița Nora Piacentini joacă și prezintă cu mult succes spectacolul „În spațiul Alhambra... liniște deplină !” în două acte și 24 de tablouri de Mircea Șeptilici. Echipa de fotbal F.C. Rapid a făcut meci egal — doi la doi — cu Juventus, duminică pe arena din Splai. O melodie plăcută îndemna pe ascultători să folosească cu încredere numai lama de ras „Pucha”, „o minune, cea mai bună”, în timp ce alta făcea reclama hainelor de ploaie, relatînd o întîmplare „într-o zi de toamnă rece, în

¹ Atențiune ! Atențiune ! În spațiul aerian al României, liniște deplină ! (l. germană n.a.).

tramvaiul cincisprezece“ cu un cetățean care a început să stră-nute deoarece n-avea fulgarin...

Tocmai se pregătea să treacă indicatorul de-a lungul scalei pentru a găsi „România liberă“, când Mihai tresări. Cineva ciocănisese la ușă. Fără îndoială că era caporalul care-i aducea mîncarea de seară. Într-adevăr, ușa se deschise încet și Dincu, în mîină cu o gamelă plină cu ciorbă de arpacaș și sub veston cu o jumătate de pîne neagră, cu miezul zgrunțuros, își făcu apariția, încet, ca o umbră.

— Cum merge ? întrebă el și puse cu grijă gamela pe una dintre lăzile goale de muniție.

— Merge bine, răspunse Mihai și lăsînd aparatul sări să-i vină în ajutor caporalului. Mă pregăteam să prind „România liberă“.

— Ce se mai aude ?

— Armata Roșie atacă insistent pe toate fronturile.

— Dar pe frontul din Moldova ?

— Nimic deosebit. Rare schimburi de focuri de armă. Totuși am impresia că se pregătește ceva...

— Altceva ?

— Diferite știri externe, vorbi Mihai în șoaptă. Mareșalul Mannerheim a preluat conducerea statului finlandez, fiind numit președintele republicii. Cei care au atentat la viața lui Hitler, la 20 iulie, au fost condamnați la moarte. În Franța se pregătește eliberarea Parisului, de altfel lucrul ăsta l-a anunțat și postul Alger... Am notat tot în carnetul meu...

— Bine, ai să-mi dai pe urmă o notiță, zise caporalul tot în șoaptă, grăbit, parcă preocupat să termine cît mai repede convorbirea. Peste cît timp emite „România liberă“ ?

— Peste un sfert de oră.

— Foarte bine. Acuma, te rog, ia și mănîncă și în timp ce mănînci, ascultă-mă, am să-ți fac o propunere...

Mihai micșoră la minimum tonalitatea aparatului de radio, mai privi o dată ceasul de la mîină și în timp ce caporalul Dincu se așeză pe o ladă în fața lui, el trase alături gamela și începu să mănînce cu poftă zeama de arpacaș.

— Te ascult, domnule caporal...

Dincu își trecu palma peste față, stătu puțin cu fruntea plecată, parcă pentru a găsi cuvintele cele mai potrivite, apoi începu să-i spună lui Mihai cele ce avea de gând să-i propună. Avea nevoie de pregătirea unui exploziv, sub forma unei mine sau chiar o simplă cutie de tablă cu trotil. Militarii urmau să execute peste câteva zile un exercițiu denumit „compania în atac” și explozia la inamic, marcînd tragerile masive de artilerie, trebuie să fie cît mai reală, să se declanșeze la momentul potrivit, să aibă în același timp efect...

Mihai asculta spusele caporalului, cu un ușor zîmbet în colțul buzelor, fără să mai afunde lingura în zeama arpacașului. Mesteca arar bucata de pîine ce-o avea în gură și-l privea țintă pe Dincu, interesat de cele ce auzea dar în același timp puțin contrariat de falsitatea argumentelor caporalului. „De ce umblă cu asemenea ocolișuri? se întreba el. În urma acestei propuneri se conturează cum nu se poate mai bine chipul lui, activitatea lui ascunsă, sau mai bine zis voit ascunsă. Nu are de fel încredere în mine... Oare el nu înțelege că tocmai pentru atitudinea asta a lui, pentru această activitate care o presupun că este în slujba oamenilor cinstiți, antifasciști, eu îl stimez și îl apreciez? Crede oare că am să-l trădez? El nu-și dă seama că eu poate sînt mai pornit împotriva nemților decît el, că am toate argumentele să fiu astfel? E prudent caporalul și ăsta e un lucru bun. Totuși, ar trebui să cunoască mai mult oamenii... Doar îi sînt un fel de prizonier, nu iau contact cu nimeni și mă are, cum s-ar spune, la mîină...”

— Ei, ce spui, domnule Gheorghiu, mă ajuți să realizăm explozivul ăsta? Întrebă la urmă caporalul și puse mîna pe umărul lui Mihai. Vreau ca într-adevăr compania din care fac parte și de a cărei muniție răspund, să iasă bine la exercițiu. Vine și domnul sublocotenent Victor Ganea, comandantul meu din detașare. Se anunță mi se pare și o inspecție... Dumneata, după cîte mi-ai spus, cunoști și instrucția pionierilor...

— Da, o cunosc, fu de acord Mihai, și am să te ajut. Vreau însă, dacă-mi este îngăduit, să-ți pun o întrebare. Se poate?

— Cu plăcere...

— Uite, vezi dumneata, ar trebui să-mi fie indiferentă cererea ce mi-ai făcut : realizarea unei mine. O fac și gata, ce-i așa mare lucru ? Pentru ce, de ce, puțin îmi pasă ! Datorită dumitale pot azi să fiu în siguranță, la adăpost de orice urmărire a gestapoului sau a poliției române așa încât nici nu încapе îndoială că te-aș fi putut refuza. Și nici n-aș fi avut nevoie de explicațiile pe care dumneata ai încercat să mi le dai cu viitorul exercițiu al militarilor din companie, cu mai știu eu ce, după mine argumente de prisos. Am spus doar : dumneata ești binefăcătorul meu și pentru asta îți stau la dispoziție cu toată priceperea mea. Însă... mă ascuți, domnule caporal ?

— Te ascult, desigur, de ascult... zise Dincu și se trase mai aproape pe lada de muniție.

— Așa, după cum îți spuneam, n-ar trebui să mă intereseze obiectul cererilor dumitale, scopul lor. Totuși, pe mine mă nemulțumește un lucru...

— Ce anume ?

— Este vorba chiar de întrebarea pe care vroiam să ți-o pun...

— Te ascult...

— De ce oare mă crezi un naiv ? Un om lipsit de înțelegerea anumitor lucruri ? De ce mă consideri un străin de gândurile și preocupările dumitale ?

— Nu înțeleg ce vrei să spui, zise Dincu și-și încruntă sprâncenele arătînd a fi mult mai atent în discuția ce-o purta. Fii te rog mai explicit.

— Am să încerc, conveni Mihai și împinse cu un gest moale gamela din față-i, punînd alături de ea bucata de pîine neagră ce-i fusese adusă pentru cină. Vezi dumneata, domnule caporal, eu sînt fiul unor intelectuali, după cum bine știi și poate că tot atît de bine știi — din auzite măcar — că tata e împotriva faptului ca noi, copiii lui, să ne amestecăm în treburile politice. Aceste precepte el ni le-a insuflat, mie și soră-mi Dana, încă de cînd am început a ne ridica la înțelegerea anumitor lucruri. Cu aceste precepte am plecat și eu în Germania să fac școala militară. De fapt „am plecat“ nu e bine spus. Am fost trimis e mai corect. Trimis împotriva voinței mele. M-am dus acolo din ordin. Am ajuns la Berlin.

Acolo însă, printre militarii germani, mai bine zis printre corpul de comandă, ofițeri, subofițeri și chiar printre elevii, camarazii de școală la motomecanizate, am înțeles că lucrurile stau cu totul altfel, că noii români nu sîntem considerați aliați, așa cum de fapt se trîmbițează în toate cuvîntările conducătorilor statului german și ale alor noștri, ci sîntem catalogați drept supușii lor, oameni cărora trebuie să le mărturisim veșnică recunoștință pentru că ne împărtășesc, cică, civilizația lor superioară.

— Foarte interesant !

— Acolo, urmă tot mai înfierbîntat Mihai, în Germania, mi-am dat seama de adevărata față a lucrurilor. Și pentru că sînt un om drept, cinstit, care nu suferă defăimarea și țin la țara în care m-am născut și am crescut, la poporul ăsta umilit și batjocorit de cei ce-s în cîrdășie cu Hitler, pentru că eu însumi am fost pălmuit și batjocorit de instructorii nemți din pricina unor motive imaginare, pentru toate acestea, zi cu zi în suflet am adunat împotriva lor ură, revoltă, răzbunare. Și cu atît mai mult a crescut această ură și revoltă cu cît eu însumi am fost deținut în lagărul acela de la Bremen și mi-am așteptat din clipă în clipă moartea cum poate o așteptam și acasă dacă nu se ivea bunăvoința dumitale de a mă adăposti...

Mihai se opri, trase adînc aer în piept și urmă :

— De aceea, spun sincer, știindu-mă cine sînt și care-mi sînt sentimentele, concepțiile, atitudinea față de regimul antonescian și de nemți, gîndind după cele discutate din prima clipă a cunoștinței noastre, că și dumneata nu ești departe de aceste sentimente, ci dimpotrivă — și mi-a plăcut lucrul acesta — împărtășești oarecum concepțiile mele, de aceea, spun, mă miră rezerva pe care o ai față de mine, ascunderea anumitor acțiuni întreprinse de dumneata, acțiuni la care în limita posibilităților aș putea participa și eu din toată inima.

Dincu tăcea. Emoționat, îl privea cu plăcere pe Mihai, zîmbind, plin de-o nemărturisită afecțiune. Pînă aici, după fiecare discuție, adăugase noi culori în conturarea portretului său moral. Acuma însă, totul era parcă învăluit într-o lumină nouă, înviorătoare, descoperise în concepțiile lui valențe

care-i fixau și mai hotărât fizionomia morală, completaseră cu trăsături definitive liniile portretului său atât de neclar la început, atât de viu acum, în aceste clipe.

Bucuros că descoperise în el un nou tovarăș de luptă și idei, caporalul era gata să-l îmbrățișeze, să-l sărute ca pe un frate, să-l ia de mână și plin de entuziasm să-i arate drumul pe care trebuia să meargă de aci încolo. Drumul lui și al atîtor altora... Dar putea oare face acest lucru acum, în situația aceea destul de dificilă? Putea oare să-și desconspire calitatea, sarcinile ce le avea în rîndurile tineretului comunist din oraș, obiectivele luptei lor ilegale? Desigur totul ar fi fost riscant. Mihai rămînea pentru el un înflăcărat, un om de acțiune, un răzvrătit împotriva celor care-i umiliseră demnitatea, dar deocamdată atât și nimic mai mult. Se va putea el, oare, ridica la concepțiile marxist-leniniste ale organizației? Iată întrebarea al cărei răspuns avea să hotărască atragerea definitivă a acestui năpăstuit și vitregit în rîndurile tinerilor comuniști din oraș. Pîna atunci, însă, era necesar să mai reflecteze asupra concepțiilor și vederilor lui după cîte se vedea net progresiste.

— Ei, ce zici, domnule caporal? întrebă într-un tîrziu Mihai, văzîndu-l pe Tudor Dincu că stă parcă impasibil, dar totuși frămîntat de anumite gînduri.

— Ai foarte multă dreptate, domnule Mihai, răspunse caporalul. Desigur, orice om cîstit — așa cum bine ai afirmat — care judecă totul limpede, nu poate să nu vadă prăpastia către care mergem, dezastrul ăsta care-i în țară datorită lui Antonescu. Și atunci oamenii acționează, nu stau cu mîinile în sîn și ca adevărați patrioți caută diferite căi pentru a ajunge la drumul cel drept și sigur către izbîndă...

— Aceste căutări le ai și dumneata? Mai bine zis le întreprinzi și dumneata?

— Nu pot afirma cu certitudine că da, dar nici să neg acest lucru nu pot, răspunse moale caporalul și ochii săi luciră viu în lumina slabă a becului din tavan. Există totuși o preocupare... Orice om cîstit, bun patriot am spus, caută drumul cel drept...

— Buletinele acestea ale știrilor radiofonice nu ajută și ele cumva la găsirea acelui drum „drept și sigur” care să ducă către izbîndă? Întrebă Mihai zîmbind cu înțeles.

— Am spus, există o preocupare...

— În orice caz, preocuparea aceasta ar trebui s-o aibă cît mai mulți militari, fu de părere Mihai. Și după capul meu, dumneata ești cel mai indicat să dai tonul... Ce zici?

— Condițiile din cadrul cazărmii nu permit să avem asemenea preocupări, caută o scăpare Dincu. E greu...

— Totuși, condițiile trebuie adaptate scopului, stăruie Mihai. Astfel dacă rămînem robii acestor condiții, niciodată nu vom putea acționa cu succes împotriva blestematului regim antonescian!

„E băiat deștept și are vederi apropiate de-ale noastre, îl judecă în gînd Dincu pe Mihai. Îmi place. Consider că mă pot bizui pe el, însă sarcinile muncii noastre de partid nu-mi permit să pot discuta încă de acum mai multe cu el. Se arată hotărît și sincer... Îi voi vorbi tovarășului Haralamb despre el...”

— Oamenii au nevoie de organizare, au nevoie de cineva care să le arate acel drum „drept și sigur” de care vorbeai dumneata adineauri, urmă Mihai tot cu glas șoptit. Atît cît am putut umbla printre acești oameni în fuga mea ascunsă către țară, mi-am putut da seama că totu-i un vulcan pe punctul de a-și revărsa lava fierbinte, incandescentă... Nu se mai poate... Înțelegi? Nu se mai poate!

Tăcu și prinse a mesteca cu lingura prin zeama de arpacaș din gamelă. Rupse o bucățică de pîine și începu să mănînce.

— Am să mai reflectez la cele discutate, spuse caporalul și se ridică, semn că trebuie să plece. Dar pînă atunci, am asigurarea că-mi vei confecționa acea cutie cu exploziv?

— Bineînțeles, răspunse Mihai și se ridică. Mai ales, adăugă el zîmbind, nu se face ca exercițiul să se desfășoare fără a fi marcată... tragerea de artilerie.

Caporalul zîmbi la rîndu-i și, după ce-i dădu mîna, se îndreptă spre ușă.

— A, era să uit! se întoarse el din prag. Ce materiale trebuie?

— O cutie de tablă, un ceas deșteptător, un sfert de kilogram de trotil, un fitil Bikford, o brichetă, niște sîrmă și deocamdată atît... Restul mai vedem noi. Cînd să fie gata ?

— Exact peste două zile.

— Dacă mîine am materialul, spuse Mihai șoptit, promit că totul va fi gata la timp. Se poate să se desfășoare exercițiul fără acest efect de regie scenică ?

Caporalul rîse din nou, îi atrase atenția să nu scape cumva emisiia postului „România liberă“, după care duse două degete la bonetă în semn de salut și ieși, închizînd ușa cît mai încet, să nu fie auzit cumva de santinela ce patrula în curte, de-a lungul zidului.

În amurg, Sandu se trezi din somn și se dădu repede jos din pat. Dormise două ore încheiate și căldura odăii îl moleșise întrucâtva. Își scoase cămașa, o aruncă pe un scaun și apoi ieși în curate. Răcoarea serii se făcea tot mai simțită. Soarele coborâse undeva după casele orașului și în lumina albastră a începutului de seară se zărea la orizont numai o dungă roșietică, estompată, ca o tentă ruginie. În jur totul se cufundase într-o tăcere adâncă. Luă din dulapul aflat în săliță o cană de tablă și cu ea se duse lângă butoiul așezat la gura burlanului. O afundă în apa de ploaie caldută din timpul zilei și începu să se spele. Se șterse apoi cu prosopul, și când să intre în casă rămase deodată locului ascultînd. Dincolo, în curtea profesorului, se auzea muzică. Dana cînta la pian și prin ferestrele deschise se revărsau în amurgul serii acordurile pline de prospețime ale unui lied de Schumann. Cu prosopul în mîna, Sandu se duse pînă la gard, se înălță pe vîrfurile picioarelor și privi o clipă către fereastră — fata se zărea foarte vag înapoia perdelei de mătase — după care intră în casă. Puse prosopul într-un cui după ușă și trecu în bucătărie. Pe mașina de gătit se mai afla crăticioara în care după-amiază gătise o simplă mîncare de fasole verde. O luă, și o puse pe masă, pe un taler de lemn, ca să nu se strice mușama. Găsi o bucată de pîine uscată într-un dulap și începu să mănînce. Nu era tocmai gustoasă mîncarea, dar îi plăcea că era făcută de el. Cînd și cînd mai venea și-l ajuta Dana, iar uneori chiar mama ei îi trimitea în ascuns, să nu vadă vecinii, cîte o farfurie de mîncare. Dar de cele mai multe ori Sandu își gătea singur, de obicei seara după ce se întorcea de la lucru și trecea prin piață, unde mai apuca să găsească cele trebuitoare.

Încet-încet, amurgul devenea tot mai dens. În odăița în care, înainte de a muri, mama lui improvizase bucătăria, era

cald și mirosea a mâncare. Pe tavan și pe pereți mulțime de muște stăteau lipite ca niște puncte negre sau roiau de colo-colo bîzîind enervant. Prin fereastra deschisă larg, să intre aerul serii, pătrundeau de afară șoaptele tot mai stinse ale orașului ce se pregătea de culcare. În corcodușul din dreptul ferestrei, găinile se înșiruiseră pe o cracă, cu capetele vîrîte sub aripi, moțăind în somn.

Sandu privi ceasul de masă, vechi, cu cadranul murdar, instalat pe bufet, și se gîndi că mai are aproape o oră pînă să se întâlnească cu Pius. Acesta terminase lucrul la ora patru, spunea că trece pe la sala căminului de ucenici să facă un ușor antrenament la box după care se ducea acasă, mănîncă și la ora opt și jumătate fix avea să fie la întîlnire. „Ne va aduce Valeriu explozivul? se întreba Sandu în timp ce închidea ferestrele la bucătărie, pregătindu-se să plece. Ne-a spus că planul acțiunii e bun, dar să vedem cum îl vom pune în aplicare...”

Gîndindu-se la toate acestea, îl încerca o ușoară emoție. Avea parcă o strîngere de inimă. Ceva nedefinit îl făcea să aibă continuu o stare de neliniște, de neîmpăcare și grijă. Mai acționase atunci pe vasul german Kepler și trecuse prin stări sufletești destul de puternice, dar totul rămăsese undeva în urmă, ca o simplă amintire sau o faptă comună, obișnuită. Acum îl încerca parcă un sentiment deosebit poate și datorită faptului că pentru prima dată îndeplinea o astfel de sarcină, nu tocmai ușoară, ce comporta riscuri destul de serioase. „Principalul e să ne stăpînim nervii, conchise el scurtul colocviu cu el însuși. Și dacă lucrăm cu calm, cu precauție, fără să ne pripim, este imposibil să nu reușim”.

Lăsă în sertarul mesei actele ce le avea asupra sa și orice obiect de prisos de prin buzunare. Nu-și opri decît briceagul. Căută apoi într-un săculeț de pînză, ascuns într-o ladă, și scoase de acolo o lanternă mică, portativă, fabricată în Germania, pe care tatăl său o cumpărase cu un preț de nimic de la niște marinari. Nu avea nevoie de baterie. Se încărca electric și dacă n-o utilizai frecvent, o putea folosi multă vreme.

Încuie ușa de la bucătărie, apoi pe cea de la odaia din față și ascunse cheia înapoia unei glastre cu flori ce se afla

afară în curte, lângă treptele de piatră ale casei. Ieși după aceea în stradă. Se întunecase de-a binelea. Cît ținea trotuarul de la un capăt la altul, nu se vedea țiipenie de om. Casele cu ferestre oblonite sau cu hîrtie pusă cruciș peste geamuri își pierduseră conturul în pîcla serii. Ici-colo se deslușeau vag ca niște cuburi imense în negura tot mai adîncă. Auzind încă pianul, intră ușurel, cît mai neobservat, în curtea profesorului și se duse la fereastra dinspre stradă.

— Dana ! șopti el și întinse mîna să dea perdeaua la o parte. Dana, pianisto, n-auzi ?

Dana se ridică repede de la pian și veni la fereastră. Era într-un capod de casă lung, roșu, cu flori mari albe. Părul și-l strînsese în fileul de școală.

— Ce faci, prințeso ? rîse Sandu dezvelindu-și șirul dinților albi. Te distrezi ?

— Exersezi ! răspunse ea ȗuguindu-și buzele și alintîndu-se. De ce-mi spui „prințes-o“ ? Te-ai apucat și tu să-l imiți pe Ștefan ?

— Da, mărturisi Sandu, complimentele inteligente îmi plac și le imit întotdeauna.

— Unde te duci acum, noaptea ?

— Pînă la un prieten...

Prin curte se auziră pași. Cineva își tîrșîia papucii prin pietrișul mărunt.

— Du-te, spuse Dana, să nu te vadă tata. Nu vreau să zică...

— Ce ?

— Ei, îl știi cum e el, zise fata, dînd a lehamite din mînă. Nu vreau să ne vadă stînd de vorbă la fereastră. Ne-a mai văzut într-o seară, știi tu, duminică și după ce-ai plecat mi-a și zis : „Ce făceai Julieto, vorbeai cu Romeo despre camuflaj ?“ Închipuiește-ȗi tu ce vorbă !

Sandu începu să rîdă pe înfundate și în acea clipă de după colțul casei apăru o umbră. Parcă plutea. Era tanti Emilia, cu brațele puse cruciș pe piept, mergînd ușor, tîrșîindu-și papucii prin pietrișul mărunt al curȗii.

— Săraca de ea, zise Dana, uite-o, așa umblă și ziua și noaptea. N-are somn de fel...

— E târziu, am plecat, Julieto ! glumi Sandu și înălțându-se pe vîrfurile picioarelor, o strînse de încheietura mîinii. Romeo te sărută !...

Ieși pe poartă repede, fluturînd mîna, în semn de bun rămas și se pierdu în întuneric. Dana mai rămase nițel cu coatele rezemate de pervazul ferestrei, cu fruntea mîngîiată de boarea răcoroasă a serii, apoi se retrase în odaia ei și se așeză din nou la pian.

Sandu se întîlni cu Romică Dumitrașcu exact la ora stabilită, pe un teren viran, înapoia bisericii Maioresii. Boxerul era numai într-un maieu subțire, de culoare albastră și într-o pereche de pantaloni de pînză, ușori, iar în picioare încălțase niște pantofi de tenis rupți, legați cu șireturi peste glezne, ca să nu-i iasă din picioare. Era asudat tot, roșu la față de alergătură și pieptul lui îndesat, puternic, îi tresălta ușor în ritmul respirației.

— Măi, dar am alergat, nu glumă ! zise el și-și trecu palma peste față să-și șteargă broboanele de sudoare. Am fost la antrenament, am așteptat ce-am așteptat și, văzînd că nu vine antrenorul, m-am dus acasă. Tata numai ce venise și el de la lucru. M-a pus să sap niște gropi în dosul casei, să puie stîlpi pentru gard, că a căzut gardul de vreo două luni și ies găinile în cîmp... Și ori am dat cu ranga aceea, ori n-am dat ! încheie el răsufliînd din adîncul pieptului. Ziceam că mă ia dracu, așa mă grăbeam, că știam că aștepți...

Sandu îl privea cu admirație, ascultîndu-l cum povestește, și în sinea lui îl prețuia din adîncul inimii pentru prietenia ce-i lega. Îl știa un sportiv în continuă dezvoltare, — făcea din zi în zi progrese în boxul pe care-l practica de vreo doi ani. Avea o musculatură de atlet, un piept lat, puternic și o ceafă groasă, îndesată. Îl văzuse de atîtea ori în meciuri amicale, jucînd pe ringuri improvizate în grădina publică sau în curtea atelierelor și cu sinceră emoție îi urmărise mișcările brațelor și jocul picioarelor dorind din toată inima să iese învingător. Iar cînd, prin lovituri precise, date prin surprindere, își trimitea adversarul într-o secundă să se legene între corzi sau chiar la podea, entuziasmul lui nu mai avea margini.

Aplauda, sărea în sus de bucurie și îndemna toată lumea să-l ovaționeze.

— Pînă ce vine Valeriu, să stăm să mai fumăm o țigară... zise Romică și-l prinse pe Sandu de mîină, plecînd cu el către niște stive de stîlpi de telegraf, înșiruite în spatele bisericii.

Se așezară. Romică scoase pachetul, îl îmbie și pe Sandu să ia o țigară, dar fiind refuzat, luă numai el una, o puse între buze și o aprinse tacticos, ca unul ce face treaba asta de ani îndelungați și are o anume experiență de fumător. În jur era o beznă de nepătruns. Prin bălăriile ce crescuseră sălbatic pe acest loc unde altă dată copiii jucau fotbal, umblau acum niște găini, pe semne ale preotului ce locuia în casa parohială de lîngă biserică. Acolo se zărea licărind slab o lumină la una din ferestre, dar pînă la urmă se stinse, ceea ce însemna că preotul se culcase. Pe cer alergau nori groși, alungiți, ca niște reptile unduitoare, și curînd, de undeva de după turla bisericii, răsări luna, mare, rotundă ca un talger de aramă, presărat ici și colo cu pete de umbră. Și în clipa aceea, deodată totul se luminează, ca în revărsatul zorilor. Se vedeau acum destul de bine casele din jurul locului viran, niște maghernițe, scundace, cu acoperișuri de șindrilă, căzute, hîite, cu ochiuri de geam cît să le măsoari cu palma, în care locuiau oameni săraci, hamali sau birjari, în orice caz nevoiași ce abia își duceau zilele de azi pe mîine. În partea de sud se zărea și clădirea alungită a fabricii de gheață dinspre care venea un miros de amoniac, greu, apăsător, chiar greșos.

— Dacă e așa lumină tot timpul, am dat-o dracului ! vorbi Romică, trăgînd cu poftă din țigară, în timp ce privea cu îngrijorare spre discul imens al lunii. Uite, parcă e ziuă. Orice om al poliției ne ia la ochi ca pe iepuri...

Sandu privi cerul tăcut, de parcă atunci ar fi constatat apariția lunii. Zise, după o vreme :

— E mai bine pe lună. Ne orientăm mai ușor și găsim și drumul de întoarcere mai repede... Ți-e teamă ?

— Mie ? întrebă Romică întorcînd capul. Nu, băiatule, nu mi-e teamă, dar nu vreau să dăm greș.

— Dacă funcționează aparatul sau explozibilul, că nici nu știu ce ne aduce Valeriu, totul va fi în ordine.

Romică mai trase o dată din țigară, apoi cu un bobîrnac zvîrli chiștocul într-o arcuire largă, destul de departe, fapt ce-l făcu să-l privească pe Sandu într-un anume fel, ca și cînd ar fi vrut să spună, că uite ce grozav este el, încît o poate face și pe asta.

— Ascultă, măi băiatule, zise după aceea, tu poate ești mai informat, nu știi ce-a făcut duminica trecută F.C. Rapid în meciul cu Juventus ? Au jucat pe arena din Splai...

— Meci egal, răspunse Sandu, jucîndu-se cu briceagul pe care-l scoase din buzunar. Doi la doi.

— Zău, mă ? se miră Romică. Credeam că bate Rapidul...

— Uite că n-a bătut.

— Au jucat cu formația completă ?

— Da, după cîte-mi amintesc din cele citite în ziar. Sadovsky în poartă, Ghiurițan, Moldovan, Baratki centru, Ionică Bogdan extremă...

— Va să zică, doi la doi, vorbi de unul singur Romică, clătînd capul a mirare. Ei, parcă nu mai merge Rapidul ca altădată.

În clipa aceea, de după colțul bisericii se ivi o umbră ce abia se deslușea ca o pată neagră în întuneric. Cînd intră în lumina lunii, Sandu îl făcu atent pe Romică, lovindu-l ușor cu cotul.

— Acela e Valeriu...

— Mda, după statură și după mers, el este, fu de acord Romică. Ascultă, măi băiatule, ăsta-i militar ? Întrebă el în șoaptă. Eu parcă-mi amintesc că a lucrat în ateliere. Așa, după figură, nu mi-e străin...

— Nu știu dacă e militar sau nu.

— Ba cred că este. Nu l-ai văzut că uneori vine îmbrăcat cu o cămașă cazonă, înseriată sau șampilată, nu știu ce dracu de număr are pe piept, că a ieșit la spălat.

— Ei, cămăși militare din astea poartă acuma toată lumea, că mai toți au trecut prin concentrări și mobilizări, zise Sandu și închizînd lama briceagului îl băgă în buzunar.

Cel ce se apropia, traversă cîmpul plin cu bălării și, în lumina vie a lunii, cei doi îi deslușiră chiar chipul. Într-adevăr, era Valeriu. Îmbrăcase ca întotdeauna cămașa albă de in,

obișnuiții pantaloni bleumarin, uzați, iar în picioare încălțase acum niște sandale confecționate din resturi de piele.

— Noroc, tovarășilor, zise el în șoaptă și rămase drept, nemișcat în fața lor. Avea sub braț o servietă scorojită, cu pielea roasă, destul de grea, pentru că se vedea că de-abia o ține. Sînteți gata ?

— Gata, zise Sandu, și se ridică în picioare.

Se ridică și Romică, încet, greoi și-și șterse palmele de fundul pantalonilor, tot privindu-le apoi, de parcă le-ar fi controlat dacă sînt murdare sau nu.

— Știți ce aveți de făcut, cum veți acționa ? întrebă Valeriu tot în șoaptă și privi o dată roată cu ochii în toate părțile, să vadă dacă n-a venit careva după el să-i ia urma. Dar maidanul era pustiu, liniștit, iar pe lîngă biserică nu se mișca nimeni. Uite, aveți aicea explozivul, arată el servieta. E o încărcătură destul de puternică. Aveți grijă cum vă strecurați pînă acolo. Trenul va intra în gara de aici exact peste o oră și jumătate. Va pleca la ora unsprezece și zece. O garnitură de patruzeci și opt de platforme...

— Nu sînt șaptezeci ? întrebă Romică. Că așa era vorba...

— Nu, sînt patruzeci și opt de platforme pe care se află tancuri și mașini grele de război. Sînt acoperite cu prelate. Veți monta explozivul numai după ora unsprezece și zece, ne-am înțeles ? La ora aceasta va pleca garnitura din stație, va trece fără oprire prin Șimian, luînd apoi pieptiș panta Balotei. Deci, sîntem siguri că din moment ce i s-a dat cale liberă, nu mai coboară altul la vale către Turnu Severin, vreun tren cu cherestea sau personal, ca să ne încurce socotelile...

— E în regulă, zise Sandu în timp ce lua servieta din mîna caporalului. Aoleu, da-i grea, dom'le !

Deschise curios capacul, privi cu luare-aminte pachetul dinăuntru și-l pipăi îndesîndu-l cu degetele.

— Știți cum să lucrați cu explozivul, vorbi mai departe Tudor Dincu. Cred că n-ați uitat cele ce-am vorbit.

— Nu, n-am uitat...

— Căutați un loc mai potrivit lîngă șină, montați cutia, că totul e pus într-o cutie de tablă, controlați după aceea fiti-lul, să nu fie răsucit. Apoi fixați clama pe șină. Cînd trec

primele roți ale locomotivei, greutatea lor apasă clama, în clipa aceea se face contactul declanșând scînteia, flacăra trece fulgerător prin fitil și următoarele trei-patru vagoane au și sărit în aer. Aveți grijă să vă retrageți la mare depărtare... Înăuntru e o cantitate foarte mare de trotil...

— E clar, tovarășe Valeriu, zise Romică. Vreau însă să te întreb : în mod precis trece garnitura la ora aceea ?

— În mod precis, asigură caporalul, vorbind tot în șoaptă. Toată acțiunea e organizată de „Fulgerul“, informațiile sînt verificate de sus...

— Ce mai, totul e limpede, zise Sandu, arătînd a fi gata de plecare.

Valeriu le întinse mîna. Îi privi apoi tăcut cîteva clipe, de parcă ar fi vrut să le citească gîndurile. Fața parcă i se înăsprise dintr-o dată. Zise cu glas șoptit, emoționat :

— Vă urez succes și nu uitați, Gabriel și tu Pius, asta este o sarcină pe care ne-a încredințat-o partidul !

— Rămîi cu bine, tovarășe Valeriu și n-avea nici o grijă. Vom ști să ne descurcăm destul de bine...

Cerul se limpezise. Nu mai alergau nori negri într-o parte și-n alta, iar stelele sclipeau acum strălucitor și vesel, ca de argint. Luna lumina totul ca ziua, văruind în alb casele, pomii, așezările. Sandu și Romică, mergînd unul înapoia celuilalt, se strecurară cît mai ferit prin umbra bisericii și caporalul privi mult timp în urma lor, pînă nu le mai desluși siluetele. Porni apoi și el către casă, să-și schimbe hainele ; trebuia să ajungă cît mai degrabă la cazarmă, de unde plecase în urmă cu o oră, pe poarta dinspre cîmp, fără voia nimănui.

23

Mergeau tîrîş, de-a buşilea sau aplecat, urcînd cu greutate povîrnişurile destul de abrupte din pădurea Balotei. Romică, boxerul, scund şi îndesat, sufla din greu, dar nu se da bătut şi înainta metru cu metru, luînd pantele pieptiş, în timp ce schimba servieta dintr-o mîină într-alta. În urma lui, la cîtiva paşi, venea Sandu, călcînd uşor, să nu facă zgomot. Desluşea în faţa lui silueta masivă a lui Romică şi-l mira cu cîtă agilitate se strecura acesta printre copaci, urcînd la deal fără istov. După un timp, ajunseră într-un luminiş şi Romică se opri să-şi tragă răsuflarea. Se aşeză lîngă trunchiul unui stejar şi aşteptă pînă ce veni şi Sandu alături. Sufla şi el greu, obosit de urcuşul pantei, şi-şi apăsă pieptul cu palma să-şi domolească bătăile inimii.

— Cît e ceasul ? întrebă el în şoaptă.

— E aproape zece, zise Romică, privind cadranul fosforescent de la mîna stîngă. Peste o oră trebuie să fim la locul stabilit...

— E greu al dracului urcuşul ăsta...

— Dar ce credeai c-o să mergi ca la plimbare pe bulevard?

Sandu tăcu şi nu mai răspunse. Îşi rezemă spatele de trunchiul stejarului şi rămase aşa, să se odihnească. Luna se zărea undeva sus, printre ramurile dese ale copacilor, luminînd departe în vale oraşul, ale cărui acoperişuri scliffeau viu, aprins, de parcă toate erau de tablă lucitoare. Deasupra tuturor aşezărilor, cam în mijlocul îngrămădirilor de case, se înălţa ca un imens turn de cetate, cu acoperişul ţuguiat, bazinul de apă al oraşului, a cărui turlă scliffea ca o oglindă. Iar către stînga, apa Dunării netedă şi liniştită, de un luciu cenuşiu, mat, se pierdea undeva în depărtare, contopindu-se cu zarea.

— Uite, măi băiatule, cum se vede oraşul de aici de sus : şopti Romică în timp ce cu o batistă îşi ştergea cu mişcări domoale gîtul şi ceafa de sudoare. Cu tot camuflajul lui, că

într-adevăr nu se vede nici o lumină aprinsă, dar din pricina lunii, casele se deslușesc ca ziua...

— Dacă ar veni acum bombardierele americane, n-ar mai avea nevoie de parașutele acelea luminoase, ca în noaptea de 4 aprilie, zise Sandu tot în șoaptă. Ai dreptate, se vede totul ca-n palmă...

Deodată, în vale, prin pădure se auziră scîrțîind niște roți. Pe semne un car, încărcat cu povară, urca încet pe drumul Balotei. Sandu îl prinse pe Romică de mîna și-l făcu atent. Rămaseră cîteva clipe nemișcați, cu auzul încordat în noapte.

— Hăi, tu, Napoleoane ! Cea, Turcule, cea ! Ei, al dracului cu coarnele tale, că de-abia îți tragi picioarele !

Un om îndemna boii și glasul i se deslușea acum limpede, în liniștea pădurii. Nu trecu mult și printre copaci, jos în vale, cei doi zăriră o luminiță ce se legăna într-o parte și-n alta, ușor, ca o părere.

— E felinarul de la car, șopti Romică. Pe semne vreun țaran de prin partea locului.

Ascultară un timp zgomotul acela al roților, apoi după puțin li se păru că-l aud undeva în spate, foarte aproape, cam la zece-cincisprezece pași. Întoarseră capul în direcția aceea și într-adevăr zăriră înapoia lor felinarul ce se legăna prin luminișurile dintre ramuri.

— Să ne adăpostim ! zise Sandu și punînd mîna pe umărul lui Romică îl apăsă la pămînt. Ne poate vedea în fîșiile de lumină ale lunii...

Se trîntiră amîndoi la tulpina bătrînului stejar și rămaseră nemișcați, cu ochii țintă către luminița ce se zărea parcă tot mai aproape.

— Măi, să fie-al dracului, nu-mi explic cum vine treaba asta ? șopti Sandu. Că parcă am auzit roțile carului în partea cealaltă...

— Șoseaua urcă în serpentină, asta e...

După puțin, carul se opri. Cei doi priviră cu atenție printre ramuri și răchiți, și-l zăriră foarte vag în lumina lunii. Era un furgon militar, înalt, cu roți mari, grele, acoperite cu o prelată, tras de doi boi, cu coarnele mari, puternice. De capătul oiștei era agățat un mic felinar, cu lumina slabă,

abia pîlpîitoare. Un soldat bătrîn, puţin aplecat de şale, veni, desprînse felinarul din agăţătoarea lui, îl luă şi porni cu el să umble pe sub car, pe la roţi, de parcă ar fi căutat ceva. Omul avea petrecută în bandulieră o armă şi la şold un sac cu merinde, gol, cu curelele desprînse şi atîrnate ca nişte aţe. Umblă ce umblă, apoi lăsă felinarul jos, în marginea drumului, căută în jur doi bolovani mari, şi, aplecîndu-se, îi puse înapoia roţilor din spate ale furgonului, înţepenindu-i bine, cu lovituri de bocanc.

— Aici, în pădurea asta, e un cantonament militar, şopti Sandu la urechea lui Romică. Sînt recruţi de la Regimentul 95 Infanterie. Aşa că am nimerit-o ca Ieremia cu oiştea-n gard !

— Ce, măi băiatule, boşorogul ăsta e recrut ? rîse Romică şi arătă cu capul către bătrînul soldat care tot trebăluia în jurul furgonului cu arma în spate. Tu nu-l vezi cum umblă ? Parcă duce bolovani în spinare... Aoleu, ia uite la el !

Zicînd acestea, Romică îngheţă cu vorba pe buze. Sandu se ridică într-un cot să vadă mai bine şi rămase nemişcat, cu privirea speriată, îndreptată către omul acela cu arma la spinare.

Soldatul lăsase carul în mijlocul drumului şi aplecat din şale cum îi era umbletul pornise către ei prin pădure, călcînd cu grijă peste vreascurile uscate, ocolind răchitele şi tulpinile groase ale copacilor. Cînd şi cînd privea către înapoi, de parcă s-ar fi ferit de cineva. Ajungînd la vreo cîţiva metri de cei doi, el se opri, scoase încet arma din bandulieră şi o rezemă de un copac, după care se apucă să-şi descheie centura de pînză din jurul trupului. Desfăcu apoi cureaua de la pantaloni...

— Acuma trebuie să stăm aici pînă ce-şi goleşte ăsta burta ! şopti Sandu şi apucînd mîna lui Romică de la încheietură, privi cadranul ceasului. Timpul trece, ce facem ?

— Mă duc şi-i iau arma, zise Romică hotărît. Apoi îi somez să se predea...

— Şi ce faci cu el ?

— Vedem ce are în furgon, poate ceva arme, le capturăm şi înseamnă că am îndeplinit o sarcină foarte importantă. Nu ştii ce ne spunea Valeriu la una din şedinţe ? Să procurăm

arme. Avem nevoie de arme. Mult n-o să mai dureze situația asta. Va veni curînd ceasul răfuieiilor...

Înfierbîntat, Romică ridicase nițel glasul, apoi dîndu-și seama de acest lucru, se opri. Era prea tîrziu însă. Bătrînul soldat îl auzise. Stînd pe vine înapoia copacului, începu a scoate cînd și cînd capul de după trunchi, cercetînd stăruitor cu privirea în jur. Nu-și putea da seama din ce parte îi ajunseseră la urechi cîteva șoapte. Cei doi, nemișcați, se făcuseră una cu pămîntul. După cîteva clipe, soldatul, bănuind că e cineva prin apropiere, întinse mîna după armă, dar Romică îl văzu și înțelese că de acum totul e pierdut. Într-o fulgerare de-o secundă se ridică în picioare și din cîteva sărituri ajunse lîngă soldat și se năpusti asupra-i. Luat prin surprindere, soldatul cu pantalonii în vine se răsturnă pe spate, cu fundul gol și picioarele în sus. Romică îl acoperi cu pieptul lui puternic, apăsîndu-l la pămînt, îi puse palma lui grea pe gură și bătrînul începu să geamă înfundat, gata parcă să-și dea sfîrșitul. Totul se petrecu atît de repede, încît Sandu nu avu timp să se desmeticească din uluitoarea-i vedenie. Lăsînd servieta lîngă tulpina stejarului, se ridică și veni și el în ajutorul lui Romică, ce se lupta cu bătrînul și încerca să-i bage în gură o batistă mototolită.

— Măi, Pius, dar cu ce-l legăm ?

— Scoate-i cureaua de la pantaloni, șopti repede Romică. Desprinde-i și centura de la veston...

Bătrînul soldat se zvîrcolea, căutînd să scape din strînsura brațelor voinice ale lui Romică, dar toate încercările lui erau zadarnice. Continua să geamă înfundat, clătinînd capul într-o parte și-n alta, vrînd să scuipe batista, dar Romică i-o vîra la loc în gură, apăsîndu-i-o tare cu palma, gata-gata să-l înăbușe. Îl legară zdravăn de mîini și de picioare cu cureaua de la pantaloni și centura de pînză, îi luară arma și lăsîndu-l jos, lîngă tulpina copacului, plecară. Sandu se repezi, luă servieta cu exploziv și îl ajunse din urmă pe Romică, care alerga cu pași mari, strecurîndu-se printre copacii pădurii, urcînd cu o viteză de neînchipuit panta dealului.

— Să ne fi uitat, să vedem ce era în furgon, zise Sandu cu răsuflarea întretăiată, venind mai aproape. Poate dam peste niște arme...

— Nu era bine, răspunse Romică în șoaptă, întorcînd capul. Rămîneam în șosea mai mult de un minut și era periculos. Poate trecea cineva... Tabăra militarilor cred că e aproape. Bine c-avem o pușcă. E bună și-asta... Ia să vedem, e încărcată ?

Trase închizătorul și privi în magazia de cartușe.

— Are trei cartușe ! zise el satisfăcut. E-n regulă. Tot e ceva. Captură de arme și muniție...

Mergeau grăbiți la deal, prin pădure, și priveau mereu înapoi cu teamă să nu le ia cineva urma. Sandu călca acum aproape de Romică și-i vorbea în șoaptă, spunînd că de fapt nu făcuseră bine ceea ce făcuseră. Trebuia să-și fi văzut de misiunea ce-o aveau de îndeplinit, și să nu-și pericliteze situația acuma cu atacarea soldatului. În mod sigur, se va alarma unitatea și vor porni patrule pe urmele lor.

— Mai bine îi dădeam una în cap bătrînului și-l lichidam de nu mai dădea nici o informație ! zise Romică, oprindu-se o clipă locului și umflîndu-și puternic pieptul să tragă aer.

— De ce să fi făcut treaba asta ? spuse Sandu. Omul poate că e un necăjit, un năpăstuit de vitregia războiului, ca atîția alții și nu e vinovat cu nimic...

— Dar întinsese mîna să ia arma și să tragă. Ce spui de asta ?

— Oricare ar fi făcut la fel, îi luă Sandu apărarea bătrînului. Instinctul de conservare dictează aceasta...

— Ia mai lasă-mă, măi băiatule, dracului în pace, cu instinctele tale ! îi tăie vorba supărat Romică. Eu am să răspund singur de faptele mele. Ce-am făcut rău că am capturat o armă pentru partid ? Voi fi chiar felicitat pentru treaba asta...

În clipa aceea, undeva, în vale, deasupra satului Șimian, scăldat în lumina lunii, se auzi un șuierat ascuțit și prelung de locomotivă. Șuierul se repetă după cîteva secunde și se amplifică în ecouri metalice, ca un vaiet ce se înălța peste dealul împădurit al Balotei.

— Asta-i trenul ! șopti Romică și privi înfrigurat ceasul de la mână. În cel mult douăzeci de minute începe să urce panta. Să ne grăbim...

Prinse mai bine arma la umăr și luă în același timp servieta din mîna lui Sandu.

— Dă-o-ncoace ! zise el. Și țin-te zdravăn după mine. Începu să urce și mai grăbit panta, strecurîndu-se printre copacii al căror frunziș des scînteia sub clarul de lună. Jos, în vale, se auzea tot mai înfundat gîfîitul sacadat al locomotivelor care trăgeau din greu garnitura trenului.

— Pe aici, măi, pe poteca asta ! zise Sandu și-l prinse pe Romică de mână.

Începură să coboare tot mai repede, aproape rostogolindu-se de-a berbeleacul pe-o cărăruie ce se deslușea cu greu printre copacii deși și rămuroși. Crengile întinse ale răchitelor și ale arinilor le împiedicau mersul, lovindu-i peste mîini sau peste față, dar ei nu luau seama la nimic și zoreau, cu fețele lac de sudoare, grăbind să ajungă cît mai repede la vale, în locul stabilit, lîngă linia ferată.

— Nu ne-am rătăcit cumva, măi băiatule ? întrebă Romică, cu teamă și, oprindu-se puțin, privi îngrijorat în toate părțile să se orienteze. Parcă nu-i asta cărarea...

— Asta este, îl asigură Sandu. Nu-ți amintești de la recunoaștere ? Mergi înainte fără grijă, că în cîteva minute sîntem acolo. Uite, na, chiar se vede linia ferată...

Printr-o deschizătură în rămurișul des al copacilor, se zărea o tăietură adîncă, un fel de vale strîmtă, pe ai cărei pereți abrupti se înălțau stejari tineri. În acea vale, linia ferată scli-pea argintiu în lumina lunii, ca două fire lungi și subțiri de beteală întinse peste verdele întunecat al pădurii.

Ajunseră lîngă un stîlp de telegraf, proptit cu altul mai mic. Pe el era bătută o tăbliță neagră pe care se deslușeau cifre scrise cu vopsea albă. Cei doi se opriră și ascultară o clipă în jurul lor. Se uitară chiar în urmă. Nu se auzea nici un zgomot. Totul era cufundat într-o liniște deplină. Se auzea numai, tot mai apropiat, gîfîitul ritmic al celor două locomotive ce urcau încet la deal trăgînd după ele cele patruzeci și opt de vagoane platformă pe care se aflau tancurile și mași-

nile germane. Când și când, de undeva nu prea de departe, se înălțau peste frunzișul pădurii jerbe de scînteii ca două jeturi de confeti aprinse, ce se împrăștiu în noapte.

— Măi băiatule, locomotivele sînt aproape ! zise Romică îngrijorat și zvîrli arma de la umăr, luînd în brațe servieta cu exploziv. Haide să montăm drăcia asta aici...

— Era bine mai încolo, zise Sandu și arată cu capul un loc mai la vale.

— Nu mai mergem pînă acolo, că pierdem timpul, se împotrivi Romică. Ori aici, ori acolo, e tot una.

Coborîră în marginea terasamentului. Sandu luă servieta din brațele lui Romică, scoase cutia metalică și o puse jos, alături de el. Ziarul în care fusese învelită cutia îl făcu cocoloș și-l aruncă mai încolo într-o rîpă. Desfășură sîrma, probă printr-o ușoară apăsare clapa metalică...

— Merge ? întrebă Romică, ce se apucase cu un cuțitaș să sape la repezeală o mică scobitură sub una dintre traversele înnegrite de catran.

— Merge, spuse Sandu în șoaptă. Pune repede cutia că eu montez clapa...

În cîteva secunde treaba fu gata. Romică luă servieta goală de jos, apucă apoi arma și porni să urce panta la deal, pe căraruia pe care coborîseră cu cîteva minute mai înainte. Sandu mai stătea încă aplecat asupra cutiei metalice controlînd fitilul.

— Haide, măi băiatule, că nu mai avem timp să ne îndepărtăm ! îi strigă șoptit Romică. Auzi, se apropie trenul...

Deodată, ca o confirmare a celor spuse de el, una dintre locomotive șuieră lung și ascuțit de trei ori, trimițînd în văzduh ca un semnal de alarmă, glasul-i de groază. În secunda următoare șuieră și cealaltă și pe deasupra copacilor se zăreau acum destul de limpede cele două suluri groase de fum negru, vâlătucit, ce le scoteau coșurile lor. Jerbe de scînteii jucau în înalt peste coama întunecată a pădurii, ca niște licurici.

Sandu alergă pe pantă în sus, se strecură printre copaci și suflînd greu de osteneală îl ajunse în sfîrșit pe Romică.

— Nu coborîm în satul Șimian, spuse el cu răsuflarea întretăiată, prinzîndu-l de braț pe boxer. Ocolim nișel pe la

marginea pădurii și cădem drept în spatele fabricii de spirt din Banovița...

— Nu sînt militari prin partea asta ?

— Cred că nu sînt. Știu că tabăra lor e în partea cealaltă, pe unde am urcat și unde am dat de furgonul acela...

Ajunseră sus, în coama dealului împădurit și deodată, ca și mai înainte, li se dezvălui ochilor jos, în vale, panorama orașului, cu miile de acoperișuri ale caselor scăldate în lumina lunii. Era atîta limpezime în noapte, încît se deslușeau și străzile drepte ce traversau de la un capăt la altul orașul, ca și Dunărea a cărei apă liniștită de-un luciu mat, ca de plumb parcă sta în loc, încremenită.

— Pe aici, pe cărarea asta ! zise Sandu, apucîndu-l pe Romică de mîna.

— Aha, uite satul Banovița...

Dar nu făcură decît un pas, că deodată, în clipa aceea, sus, în coama dealului împădurit, o răbufnitură puternică, ca un tunet, zgudui parcă pămîntul din temelii și ecoul ei hăui prelung și sinistru minute în șir prin văile adînci și negre. Stoluri de păsări adormite își fîlfîiau aripile înălțîndu-se speriate deasupra copacilor. Instantaneu, o goarnă prinse a suna, în chemări repetate, alarma. Se auziră împușcături răzlețe prin pădure, apoi șuierul lung și ascuțit al unei locomotive. În acea parte se deslușeau foarte vag glasuri de oameni care se strigau sau se chemau, nu se auzea bine ce anume, dar era o învălmășeală de țipete ce nu prevestea nimic bun.

Sandu și Romică stătură o clipă locului, ascultînd toate aceste zvonuri alarmante ale nopții, apoi se priviră în tăcere și-și zîmbiră, strîngîndu-se de mîna.

— S-a făcut ! șopti Sandu în ai cărui ochi se putea citi bucuria. Îl prinse apoi în brațe pe Romică și-l sărută repede pe obraji, peste măsură de entuziasmat. Sînt fericit, mă Pius, mă boxerule ! adăugă el, sînt fericit că le-am dat la cap nemților ! I-am făcut cnocaut, mă ! Cnocaut în trei secunde !

— Haide, măi băiatule, hai că dăm de dracu, dacă mai zăbovim prin locurile astea, zise Romică grijuliu și, desprinzîndu-se din brațele lui Sandu, luă arma în mîna și începu să

alerge printre copaci la vale, sărind peste răchite și boschete, greoi ca un urs.

Sandu porni în urma lui, căutînd să se țină cît mai aproape. Sărea ca un copil, ȑopăind ștreqărește, zvîrlind servieta goală în sus, strecurîndu-se cu greu prin lăstărișul copacilor. Fața și mîinile îi erau zgîriate de crengi și spini, abia mai răsufli de atîta alergătură, dar bucuria ce-l stăpînea în clipele acelea era neasemuit de mare, ca să mai poată simți usturimea micilor răni.

Cînd ajunseră în marginea comunei Banovița, un cocoș urcat pe gardul fabricii de spirt prinse a trîmbița lung și strident ca un țignal de vardist, vestind a doua jumătate a nopții. Romică se lăsă lîngă un gard, își scoase maieul și începu să-și șteargă cu el sudoarea ce-i șiroia în dîre lucii pe față, pe gît. Sandu își scoase și el cămășa și făcu la fel. Apoi, după ce se mai odihniră nițel, acuma fiind în afară de orice pericol, porniră către oraș, apucînd-o peste cîmpul de instrucție al regimentului.

24

Sublocotenentul de rezervă Victor Ganea era un tânăr înalt, voinic și atât de robust, încât privindu-l aveai impresia că a coborât de undeva din basmele copilăriei. Călca greoi, ca un urs, mergând legănat, fără să se grăbească, bocănind cu cizmele pe caldarîmul străzii, de i se auzea umbletul de la două colțuri.

În ciuda staturii sale impunătoare, de ridicător de haltere sau luptător de circ, ochii lui albaștri ce-i luminau fața măslinie exprimau multă blîndețe și bunătate. Era de prin părțile Sighișoarei. Crescuse de mic în lipsuri și nevoi, copil al unor țărani săraci, argați la un bogătan, căruia băiatul îi vindea în fiecare dimineață laptele la oraș, transportîndu-l cu bidoanele într-o cabrioletă hodorogită, lăsată pe arcuri. Victor Ganea își avea biografia lui foarte cunoscută de colegii săi de școală. Îl vedeau cum din revărsatul zorilor și pînă către ora șapte, desculț și prăfuit, numai în cămașă și pantaloni de pînză, pe care abia se țineau petic de petic, trăgea după el calul de căpăstru, o gloabă rîioasă și costelivă de-o sufla vîntul, oprind cabrioleta pe la toate porțile. Îl vedeau apoi cum împarte laptele în crățiți, oale sau sticle pe la casele arătoase din centrul orașului, după care, văzînd că se ridică tot mai în înalt soarele, arunca claie peste grămadă, bidoanele goale în cabrioleta aceea hodorogită și, în zgomotul tinichelelor lovite ce stîrneau cîinii de după garduri, dădea bice calului, alergînd către un han de la marginea orașului, al cărui proprietar era fratele stăpînului său. Băga cabrioleta sub un șopron, spăla repede bidoanele, priponea gloaba sub un acoperiș, și după ce-i dădea un braț de fîn, zorea către școală, ostent și îmbrobonat de sudoare, cu cărțile învelite într-un ștergar alb la subsoară. Se așeza cuminte în bancă, în rînd cu toți elevii și, atent să nu-i scape o vorbă, asculta cu luare aminte lecțiile profesorilor. La vremea prînzului, grăbit, alerga

către han, scotea cabrioleta în stradă, dădea două-trei bice gloabei și pornea la drum cale de cinsprezece kilometri pînă la satul unde trăia împreună cu părinții săi.

Într-o odăiță de lîngă grajdul bogătanului, în care mai creșteau trei frățiori, la lumina unei lămpi de gaz fumegînde, Victor își făcea lecțiile pînă noaptea târziu, ostenit de toată alergătura de peste zi prin ograda stăpînului. El aducea apă, țesăla calul, mulgea vacile, se ducea cu sapele la ascuțit, mătura, dădea de mîncare la porci și cîte alte multe treburi ce se aflau la fiecare pas în gospodăria aceea.

Era un băiat milos din fire și cu toate că se arăta a fi cel mai voinic din școală și-și putea face dreptate cu pumnii, nu-i plăcea să se certe cu nimeni, evita discuțiile aprinse și nu răspundea batjocurilor ce i le adresau unii copii de oameni avuți, care strigau în urmă-i prin curtea școlii: „Uriașul vinde cașul!”

— Lovește-i, Ganea! îl îndemna cîte unul văzînd cu cîtă nerușinare aceia nu-i dădeau pace.

El însă zîmbea, dădea a lehamite din mîna și-și vedea mai departe de-ale lui, fără să-i bage în seamă pe răutăcioși. Avea atîta grijă să nu facă rău nimănui, încît ocolea pînă și mușuroaiele de furnici ce i se iveau în cale, luînd seama să nu le calce sub tălpile desculte.

În ultimii ani de liceu, prin ce împrejurare nimeni nu știa, făcuse rost de-o pereche de bocanci mari, spartii, cu tălpile descusute, pe care-i încălța iarna pe piciorul gol. Pentru a-i face mai arătoși, îi stropea cînd și cînd cu zeamă de bozi și-i înnegrea, trecînd repede peste bombeurile lor un ghemotoc de hîrtie în chip de perie. Odată însă, spre primăvară, n-a mai venit cu bocancii aceia în picioare, ci desculț, călcînd apăsător, cu tălpile lui mari pe dușumeaua clasei. Era trist, cu ochii înlăcrimați, abătut, cuprins de-o mare și adîncă durere.

— Ce s-a întîmplat, Victore? l-a întrebat colegul de bancă. Ai ochii plînși, ți-au furat bocancii?

— A murit tata ieri dimineată, a răspuns el cu glasul stins, sugrumat. Ridica un șopron pentru stăpînul nostru și a căzut o bîrnă pe el. L-am încălțat cu bocancii mei, să meargă cu cinste la groapă...

Cu toate că era cel mai bun la învățătură, Victor Ganea n-a fost niciodată premiantul clasei. Se bucura însă de o deosebită considerație în rîndurile elevilor, care-i recunoșteau în mod tacit meritele la învățătură și superioritatea în răspunsurile date.

În vacanțe sau cînd avea puțin timp liber, muncea din greu, argățind pe la cei cu stare sau făcînd pe salahorul la diferite construcții din oraș, ca să cîștige bani și să se țină la școală. A terminat liceul și, dînd lecții unor odrasle de bogătași, în București, a putut să urmeze și facultatea ; a devenit apoi profesor de latină în orașul din care plecase în urmă cu șase ani și pe străzile căruia, pînă în preajma examenului de bacalaureat, umblase cu cabrioleta încărcată de garnițele cu lapte ale bogătanului din satul său. La doi ani după izbucnirea războiului făcuse un curs redus de școală militară și primise gradul de sublocotenent de rezervă.

Fusese repartizat la Turnu Severin, la partea sedentară a regimentului de infanterie, unde îndeplinea funcția de comandant de companie, avînd drept subalterni pe plutonierul major Petre Grădinaru, iar ca furier și magazioner pe caporalul Tudor Dincu. Timp de trei săptămîni se aflate în delegație, la București, după niște armament, lucrase un timp detașat pe la Corpul de Armată și acum se întorsese acasă. Locuia pe strada Unirii, aproape de spitalul militar al orașului, la o bătrînă pensionară, fostă profesoară de lucru manual la școala profesională de fete.

Era dimineța, pe la orele opt, și Victor Ganea trecea către regiment cu mersu-i legănat, ca de urs, pe sub bătrînii castani de pe bulevardul Carol. Purta o bluză militară kaki, de doc, ajustată și bine călcată. Pantalonii bine croiți, ca și cizmele noi, nouțe, lustruite ogîndă, îi dădeau un aer de eleganță și de bun gust cu care puțini dintre ofițerii regimentului se puteau mîndri.

Cînd ajunse în dreptul liceului Traian, se întîlni față în față cu Dana, care mergea zorită în sus, către clădirea teatrului.

— Ave Dana¹ ! zise el, ducînd mîna la caschetă și înclinîndu-se în fața fetei, cu un gest de vădită curtoazie.

¹ Te salut, Dana ! (l. latină. n.a.).

O cunoscuse pe fată cu aproape patru luni în urmă, prin aprilie, într-un adăpost în timpul unei alarme aeriene și datorită unei discuții inteligente pe care o purtasera, rămăseseră prieteni, fără însă să se mai întâlnească pentru vreun motiv sau altul. Numai când întâmplarea îi scotea unul în fața celuilalt se bucurau sincer, schimbau câteva cuvinte de complezență, uneori banalități și la atât se rezuma totul.

Dana simțea că îi face curte, dar ea, fără să-și explice de ce, nu-i împărtășea sentimentele și-i acceptase prietenia numai pentru plăcerea de a cunoaște un om cu erudiție, de înaltă factură intelectuală, cu bună pregătire în meseria de profesor. Atât și nimic mai mult.

— Încotro așa de noapte ?

— La munca de război, răspuse Dana, îmbujorându-se din pricina acestei neașteptate și matinale întâlniri.

— Îmi închipui că n-ai nici o plăcere pentru treaba asta, zise Victor Ganea și ochii săi albaștri luciră viu, blînd, pe fața-i măslinie. Nu te-am mai văzut de mult, de fapt am fost plecat. Cum mai stai cu dragostea ?

Dana plecă rușinată fruntea, fără să știe ce să răspundă. Cît era de îndrăzneată în alte împrejurări, devenea de nerecunoscut în discuțiile pe care întâmplător le avea cu acest profesor de latină, îmbrăcat în haine militare. Și nu-și putea explica în nici un fel motivul acestei stări sufletești deosebite. Poate erudiția lui sau bunătatea pe care i-o citea sincer în privirea-i blîndă, sau poate marea afecțiune ce-o avea pentru ea, declarată fără rezerve într-una din zile... Totuși acum îndrăzni să-l privească în ochi și-i răspuse :

— M-ai întrebat cum stau cu dragostea, nu ? Stau la fel ca dumneata...

— O, nu, asta n-o mai cred ! spuse Victor complet contrariat de această afirmație. Știi ce spune Ovidiu, dragă Dana ? *Diligitur nemo, nisi cui fortuna secunda est* !¹. Ori, cum sînt un om simplu, crescut la țară, n-am un asemenea noroc să-mi fie prielnic, să întâlnesc o fată pe potrivă simplității mele...

— Și totuși ești atît de complex !

¹ Iubit e numai acela căruia norocul îi este totdeauna prielnic (l. latină, n.a.).

— Se prea poate, fu de acord Victor. Bineînțeles *exceptis excipiendis!*¹ rîse el arătîndu-și cu mîna fizicul enorm. Încolo, poate că se mai găsește cîte ceva care să placă și la mine. Dar cum *impossibilium nulla obligatio est*,² zic și eu, cum ziceau vechii latini: „*Ita diis placuit!*”³... Așa au voit zeii...

— Poate că sînt zeițe care vor altfel, aruncă Dana o vorbă încurajatoare și rîse, îndepărtîndu-și cu un gest al capului părul de pe frunte. Mai știi?

— O, de-aș afla aceste zeițe, puse Victor mîinile la piept ca pentru rugăciune. Sau măcar una...

— Speră, domnule, speră, zise Dana zîmbind. Și pentru că mă alinți numai în dictoane latinești, îți răspund în același mod, sfătuindu-te să te gîndești la cele spuse de Horațiu în ale sale Epistole: „*Grata superveniet, quae non sperabitur, hora!*”⁴. Îți amintești?

— Da... desigur... un profesor de latină să nu-l știe pe Horațiu?

— Dacă-ți amintești, gîndește-te la acest ceas și sînt sigură că el va veni negreșit. Acum, iartă-mă, se scuză ea și-i întinse mîna, dar mă duc, că întîrzii la adunarea elevelor. Și avem o dirigintă tare nesuferită. Domnișoara Lizzi Hintz...

— O știu. Ochelaristă, pistruiată și rea!

— Și amarezată! rîse Dana. De șeful comandamentului german!

— Știu. Dar mă rog, cine nu știe? Ei, atunci petrecere frumoasă și la revedere! zise Victor ducînd palma la cozorocul caschetei.

— Așa petrecere nu doresc nimănui! răspunse zîmbind Dana și se îndepărtă făcînd semne de bun rămas cu mîna.

Peste o jumătate de oră, sublocotenentul Victor Ganea intră în curtea regimentului. Se lăsase o căldură moleșitoare, sufocantă, de te amețea nu alta. În fața pavilionului administrativ, la umbra castanilor, era trasă la scară trăsura colonelului. Pe capră, un soldat cu fața tuciurie, suptă, ținea

¹ Exceptînd ceea ce trebuie exceptat (l. latină, n.a.).

² Nimeni nu-i dator să facă ceea ce nu se poate (l. latină, n.a.).

³ Așa au voit zeii, așa a fost să fie! (l. latină, n.a.).

⁴ Ceasul norocos îți va veni pe negîndite (l. latină, n.a.).

hăturile pe genunchi și dormita cu capul lăsat în piept, tresărind uneori din pricina muștelor care nu-i dădeau pace. Prin curte nu era mai nimeni. Doi-trei soldați măturau aleile cu niște mături mari, stufoase, confecționate din ramuri de tei, iar mai încolo, în fața bucătăriei, sergentul major Gălușcă, proaspăt bărbierit, cu pantalonii la dungă și cizmele sale bilgher sclipind să-ți ia ochii, striga cât îl ținea gura la un soldat bătrîn și cocîrjat care se străduia să stea drept în fața lui, în mîna cu o cratiță mare, roșie, smălțuită :

— Te ia mama dracului, ostaș ! țipa el, înghiontindu-l mereu în coaste cu cravașa. Cine te-a pus, bă, să bagi la cazan și cartofii ăia. Cantitate dublă, hai ? Vrea mîrlanul să mănînce iahnie în loc de ciorbă ? Scoate-i imediat de la fiert, că te ia mama dracului ! Imediat !

Ganea stătu o clipă locului privind către bucătărie și o umbră de mîhnire i se așternu pe chip. „Mare pezevenghi e și chiaburașul ăsta de subofițer ! zise el în gînd. Se crede buricul pămîntului și lovește oamenii ca pe animale. Pînă cînd l-oi apuca eu odată de beregăți, să dau cu el de pămînt, încît să-i iasă cizmele alea boierești din picioare !”

Tocmai pe cînd cugeta astfel și vroia să intre în pavilionul administrativ, îl văzu pe colonelul Predoiu, comandantul părții sedentare a regimentului. Cobora afectat treptele de ciment zăngănindu-și pintenii, cu cascheta în mîna, roșu la față ca un rac și foarte agitat.

— Am onoarea să vă salut, domnule colonel ! zise Ganea și, ducînd palma la cozorocul caschetei, se dădu la o parte, să-i facă loc să treacă.

— Ce-i cu tine, mă, ai venit ? se opri comandantul în fața lui, măsurîndu-l de sus pînă jos cu privirea.

— Am venit, domnule colonel. Azi dimineață, la patru am venit.

— S-a terminat detașarea aceea ?

— S-a terminat, domnule colonel...

— Ce mai e nou pe la Corp ?

— Ce să fie, domnule colonel ? înălță din umeri Ganea. Vorbind sincer, toți de la cel mai mic pînă la cel mai mare, sînt neliniștiți de soarta țării. Numai aliații noștri, nemții, sînt optimiști și-și tot laudă mereu trupele ce le vor băga în

luptă : viteze, de elită, eroism fanatic... mă rog chestii din astea... Vorba lui Seneca : „*Magnifica verba mors prope admota excutit !*“

— Ce înseamnă asta ? Întrebă colonelul, în timp ce-și pune cascheta pe cap. Știindu-l pe sublocotenent cam limbut, îl privea cu ochii mici, întredeschiși, ironic.

— Moartea apropiată stoarce vorbe admirabile celui în agonie, răspunse Ganea zîmbind... Adică...

— Ia mai lasă tu citatele astea, că pînă la urmă am să te cam văd la Curtea Marțială, îi tăie vorba colonelul privind-l aspru. De la o vreme sînt informat că arunci niște cugetări nu tocmai potrivite pentru onoarea de ofițer și aceea de aliat al armatelor germane. Da, da, ascultă ce-ți spun ! Mai bine ocupă-te de educația oamenilor din companie și vorbește-le pe românește, să bage la cap, că soldatul nu pricepe o iotă din latina ta.

— Am înțeles, domnule colonel, zise Ganea, luînd poziția de drepti.

— Știi ce s-a întîmplat alaltăieri noapte cu un soldat din compania ta ?

— Nu știu, domnule colonel, mărturisi sincer Ganea, cu ochii măriți de uimire. V-am raportat, am sosit azi dimineață, la ora patru, cu o mașină... Ce s-a întîmplat ?

— Uite pentru asta mă cheamă acum și șeful comandamentului german, locotenent colonelul Klaussing.

— E ceva grav ?

— Destul de grav, însă nu te prea fac răspunzător pentru că ai lipsit atîta vreme și de instruirea lor s-a ocupat Grădinaru, cu toate că știi, vorba aceea, care ți-o spun eu pe românește : „Peștele de la cap se împute !“ Dacă te ocupai mai mult de educația lor, era altceva. Dar dumneata le tolerezi orice, te bați pe burtă cu ei, le dai țigări, iar ălor neștiutori de carte, am auzit că le scrii scrisori către cei de-acasă...

— Și ce vedeți rău în asta, domnule colonel ? Întrebă plin de mirare Ganea. Din pricina unor împrejurări nenorocite, niște oameni — și durerea mare e că sînt cam mulți — nu știu să scrie și să citească... Îi ajut. Sînt și eu țaran ca și ei. Am fost și sînt un sărac... Cunosoc necazurile...

— Ce vrei să înțelegi dumneata prin „împrejurări nenerocite“ ?

— Astea în care se zbate țara...

— Cu războiul ?

— Cu războiul și altele mai de mult, completă Ganea. Că doar plaga mizeriei și a analfabetismului s-a întins cam de mult pe trupul ăsta bolnav al țării... Mă iertați că vă rețin, dar citeam ieri într-o revistă engleză că din banii pentru construirea unui avion s-ar fi putut face, mi se pare, douăzeci de școli. Dar guvernării noastre...

— Spusele dumitale, sublocotenente, au iz de propagandă bolșevică ! decretă aspru colonelul. Parol ! Vezi, ai grijă. Te previn. De altfel, în armata bolșevică ofițerii, subofițerii chiar și ostașii, așa toți de-a valma își zic „tovarăși“. Până la urmă, nu-i de mirare ca și ostașii dumitale au să te tovarășească... Îți spun sincer, atitudinea dumitale e foarte primejdioasă... Ai grijă, repet. Ești prea indulgent, nu dai dovadă de asprime în raporturile cu subordonații, așa cum i se cere unui ofițer.

— Domnule colonel, părerea mea este că nu prin asprime și prin pumni un ofițer își poate comanda cu bune rezultate subalternii, vorbește Ganea cu hotărâre, sigur pe el. Nu știu cum să mă exprim mai limpede, dar vă rog să fiți de acord cu mine că ostașii sînt oameni, nu animale, ei trebuie educați, trebuie să li se explice totul cu calm și răbdare și atunci vă asigur, ordinele vor fi executate mult mai bine decît de frica centurii sau a lopeții Linemann...

— Ai vederi prea libertine, sublocotenente ! îi replică tăios colonelul Predoiu. Se vede că nu ești militar de carieră și că sub vestonul ăsta al dumitale bate tot o inimă de civil.

— Inimă de om, domnule colonel. Un om cu dragoste de oameni, cu înțelegere pentru necazurile lor...

— Am văzut cu ce fel de înțelegere te răsplătesc ei, sublocotenente ! îi aruncă în obraz colonelul Predoiu. Mîine-poimîine parcă te văd la Curtea Marțială...

— Vă rog, domnule colonel, faceți-mă să pricep totuși ceva, stăruie Ganea vădit neliniștit. Mereu îmi vorbiți de niște nereguli, de Curtea Marțială. Credeți-mă, sînt direct interesat...

— Ce să pricepi ? zise colonelul îndreptîndu-se către trăsură cu Ganea alături. De fapt, nici nu prea am timp acum să-ți vorbesc, că mă grăbesc. Dar în două cuvinte... Uite despre ce-i vorba...

— Vă ascult, domnule colonel...

— Un dobitoc de soldat din cei din contingentele vechi, a fost trimis ieri noapte de Grădinaru cu un furgon, să ducă niște saci de merinde goi și cîteva perechi de bocanci reparați la recruții care-s în pădurea Balota. Și ce crezi ? Mamelucul a fost atacat de partizani, i s-a luat arma și apoi aceia au aruncat și un tren german, cu vreo cincizeci de vagoane, în aer. Înțelegi dumneata ? Numai tancuri și mașini... Asta e situația ! Șeful comandamentului german e supărat foc. Am primit ordin de la Corp să fac cercetări. Dacă boșorogul ăla de soldat era instruit și avea cît de cît simț milităresc în el, puneă mîna pe partizani, că doar era înarmat și, dacă puneă mîna pe ei, aceia nu mai aruncau nici trenul în aer. Dar ăia și-au făcut de cap, vorba ceea, ca-n târgul lui Cremene !

Ganea era de-a dreptul uluit. Și aceasta nu pentru faptul că unui soldat din compania sa i se luase arma, doar se pierduseră sute de mii de arme pe front, ci pentru senzaționala știre că și în această regiune a Dunării acționează grupuri de partizani. Avea unele informații foarte vagi despre asemenea oameni prin valea Prahovei, sub conducerea comuniștilor — chiar îi căzuse în mîină, cu totul ocazional, un manifest și-l citise cu foarte mare interes — dar nu-și închipuise că detașamentele lor se întinseseră pînă în această parte a Olteniei. Într-un anume fel îl bucura lucrul acesta : regimul antonescian pe care nu-l putea suferi din o mie și una de considerente, primea lovituri tot mai puternice, și dintr-o zi în alta avea să se prăbușească.

— Du-te imediat, Ganea, zise colonelul, în timp ce se urca în trăsură, și ia în mîină cercetările în locul lui Grădinaru. Pînă la prînz să-mi întocmești actele de dare în judecată !

— Am înțeles, domnule colonel...

Trăsura porni în goana cailor și în urma ei se ridică un nor de praf alburiu și dens. Ieși pe poarta larg deschisă de

către santinela de la postul numărul unu și se așternu la drum către oraș, pe strada pietruită și murdară.

Ganea privi o clipă în urma trăsurii, apoi porni cu pas moale către cancelaria companiei sale. „Să întocmesc acte de dare în judecată, chibzuia el, amintindu-și spusele colonelului. Desigur, e foarte ușor să dai ordin și este foarte ușor să întocmești astfel de acte... Dar să vedem mai întâi care e vina soldatului? Că dacă nu are nici o vină, de ce să mai stricăm hîrtia și cerneala de pomana dracului?”

Urcă treptele tocite ale pavilionului companiei și intră în cancelarie. De cum îl văzu, plutonierul major Grădinaru, care stătea în picioare cu centura în mîna, luă imediat poziția de drepti, zicînd un „să trăiți”, tare, din toți bojogii, așa cum știa el că le place superiorilor. Într-un colț, mai după ușă, se afla soldatul Niță Dogaru, descheiat la bluză, fără moletiere și curele la bocanci, cu fața trasă de nesomn, nebărbierit și amărît, aproape cu lacrimi în ochi de durere. Lîngă el, un soldat tînar, de santinelă, cu arma la picior.

— Ce e aici, Grădinarule? întrebă Ganea și scoțîndu-și cascheta o puse pe masă. Ce-i, Niță Dogaru, cu dumneata?

— Ce să fie, dom'sublocotent, înălță din umeri bătrînul soldat și în ochii lui, Ganea citi ca într-o carte durerea și suferința ce-l stăpîneau. Uite, a dat necazu peste capu meu...

Oftă, clătină capul plin de amărăciune și rămase tăcut, fără să mai scoată o vorbă, cu fruntea plecată, ca un înfrînt.

— El e cel căruia i s-a luat arma? se întoarse Ganea și-l întrebă pe Grădinaru.

— El, dom'sublocotent, el, dar-ar dracii în burta lui să dea, de neghiob! vorbe plin de venin plutonierul major și-l fulgeră o dată cu privirea, pe Niță Dogaru. Că le-am ispliat mîrlanilor, dar ei ce să înțeleagă, că au capete de dovleac, fir-ar-ai dracului cu capetele lor cu tot, zic le-am ispliat cum îi treaba cu *supriza*, cu inamicu. Și uitați dumneavoastră la el, n-a știut cum să umble cu *supriza* și i-a luat aia arma. Niște golani, niște prăpădiți, auziți dumneavoastră, ei cu mîinile goale și el, melitarul, cu pușca la el...

— Bine, ieși dumneata puțin afară, zise Ganea liniștit către plutonierul major. Și dumneata, se adresă după aceea santinelei Veniți cînd vă chem eu...

Grădinaru își petrecu centura în jurul pîntecului voluminos, încheindu-i cu greu catarama, luă din cuier cascheta decolorată și slinoasă, cu cozorocul ispart, și și-o aruncă pe ceafă, iar după ce mai rîndui pe masă niște registre, hîrtii, călimara, tocul și cîteva dosare, îi făcu semn santinelei să-l urmeze, ieșind afară în curte.

— Ei, ia spune-mi mie adevărat cum s-a întîmplat tot necazul? se adresa după aceea ofițerul lui Niță Dogaru. Stai colo jos, pe scaunul acela și povestește. Tot, absolut tot, dar să nu mă minți...

— Pe dumneavoastră să vă mințesc, dom'sublocotent? zise bătrînul soldat și se așeză pe scaun cu mare greutate, că primise la spate de la Grădinaru vreo cincizeci de lovituri cu centura. Pe dumneavoastră să vă mințesc eu, un om cu o inimă atît de bună, că uite mă ținea în pumni și-n curele dom'major iar eu mă rugam la sfînta fecioară pe unde-ți fi să veniți mai degrabă că simțeam că mor cu zile nevinovat, să veniți zic și să mă scăpați. Și parcă rugăciunea mea a auzit-o ăl de sus, că uite taman ați picat pe ușă, uf, să vă dea dumnezău multă sănătate, că n-am mai întîlnit de cinci ani de cînd o țin în concentrări și-n război, n-am mai întîlnit zic printre comandanți un om atît de bun ca dumneavoastră...

— Ei, ia spune cum a dat necazul peste dumneata? întrebă Ganea și așezîndu-se la masa lui Grădinaru scoase o țigară, o aprinse și slobozi fumul către tavan. Fumezi? îl întrebă el pe soldat.

— Fumez, dom'sublocotent, dar acum nu-mi arde de nimica...

— Bine, ia spune, că te ascult, dar știi... adevărul adevărat...

— Adevărat, dom'sublocotent... Pe dumneavoastră nu vă mințesc. V-am spus că m-ar bate dumnezău pentru o faptă ca asta!

Și bătrînul Niță Dogaru se apucă să povestească, cum cu două seri în urmă plutonierul major Grădinaru l-a chemat pe el și pe soldatul Chirică și le-a dat ordin să transporte cu furgonul niște materiale la recruții din tabăra aflată în pădurea Balota...

— Și Chirică a fost cu dumneata?

— Și el, dom'sublocotinent...

— Așa, mai departe. Spune cum a fost mai departe...

— Păi, mai departe cum să fie, dom-sublocotinent? zise Niță Dogaru, ștergându-și nasul cu mâneca bluzei de doc. Chirică a rămas mai în urmă, că zicea că-și pierduse un molitir și s-a întors pe drum să-l caute, că după aia avea bocluc cu dom'major Grădinaru și cum a rămas el în urmă, eu am îndemnat boii la deal, că ziceam că m-ajunge. Și dac-am văzut că nu m-ajunge, am oprit furgonul, m-am uitat pe la osii și pînă a veni el din urmă, am zis să mă duc și eu să-mi fac nevoile, de, ca omu, iertați de vorba asta, dar așa s-a întîmplat, dom'sublocotinent, uite mi-e martor dumnezău de vă mințasc, că am avut și eu un băiat mare, putrezește nu știu pe unde în pămînt străin. Și cum m-am dat după un pom, numa că aud o vorbă venită din pădure și numa ce-am întins mîna după pușcă s-o iau că era răzămată de pom în fața mea, cînd atunci în clipa aia numa ce s-a prăbușit unul peste mine, voinic ca un taur, un băietan zdravăn, în putere, și fără să zică nimic a scos batista din pozonar și mi-a băgat-o în gură. Apoi a venit un altul, tot așa băietan și ăla, m-au legat de mîini și de picioare cu cureaua de la pantaloni și cu centura, m-au legat zdravăn încît așa m-a aflat Chirică după un ceas, cînd a dat peste mine acolo jos... Cînd m-am uitat, arma nu mai era. Mi-o luaseră...

— Asta-i tot?

— Tot, dom'sublocotinent, adevărul adevărat, uite să mă bată dumnezău dacă mințasc cu ceva, zise Niță Dogaru și-și făcu semnul crucii pe toată lățimea pieptului.

— Dar trenul cum a fost aruncat în aer? întrebă sublocotenentul trăgînd leneș din țigară. Că așa am auzit că un tren german cu tancuri și mașini a fost aruncat în aer...

— Da, așa am auzit și eu, confirmă Niță Dogaru și-și șterse iar nasul cu dosul mîneii. Dar nu l-am văzut. Atuncea cînd eram jos, legat burduf de nu mă puteam răsuci nici pe o parte, nici pe alta, la puțină vreme după plecarea băetaniilor ălor, am auzit o bubuitură atît de tare, cum numai pe front mi-a fost dat să aud, cînd trăgea artileria grea a rușilor. Ziceam că se prăbușesc copacii peste mine în pădure, nu

alta, iar țărîna din aer a venit pînă deasupra-mi, de mi-a intrat și-n ochi...

— Bine, soldat Niță Dogaru, zise Ganea, și se ridică de la masă. Uite, — trase el sertarul și scoase o foaie de hîrtie — te rog scrie dumneata aici tot ce s-a întîmplat, așa cum mi-ai povestit mie, cu cuvintele acelea, după care te iscălești. Uite și toc... Stai jos și scrie... Știi carte, nu?

— Așa și-așa, dom'sublocotinent, vorbi moale bătrînul. Că pe vremea mea taica a zis că de ce să mai umblu la școală, că n-o să mă facă popă, să văd numai de boul de la plug și de casă...

— Bine, scrie cum te pricepi dumneata.

— Dar o să pățesc ceva, dom'sublocotinent? întrebă el cu teamă.

— O să vedem noi, îl liniști Ganea. Deocamdată, nu-ți face griji. Eu te cunosc pe dumneata, așa că...

— Of, să vă ajute dumnezău, să mă scăpați de bealeua asta, dom'sublocotinent și din puținul ce-l am oi fi și eu recunoscător, că zău îs om de treabă și de cuvînt...

— Ei, lasă, lasă, că nu pentru plocoane fac eu treaba asta, zise Ganea ocolind masa. Eu vreau să iasă la lumină dreptatea cea adevărată, înțelegi dumneata?

— Înțeleg, dom'sublocotinent... Că toți din companie vă știm om drept și apropiat de sufletele noastre...

— Bine, așează-te la masă și scrie...

Niță Dogaru își șterse palmele lui mari, crăpate, de fundul pantalonilor, apucă după aceea tocul privindu-i penița multă vreme ca pe un lucru rar, nemaivăzut, o muie încet, cu grijă în sticla cu cerneală violetă și se aplecă asupra colii albe de hîrtie. Sublocotenentul sătea deoparte și-l privea. Chipul lui Niță Dogaru, asprit de mizeria vieții, îi aducea în față aievea pe cel al tatălui său, tot așa cocîrjat de suferință, cu barba mare, nerasă de multă vreme, cu ochii stinși și triști, om ce și-a dus cu greu traiul zilelor amare la curtea stăpînului, numai ca să aibă o bucată de pîine. Poate că asemenea dureri îl apăsau și pe Niță Dogaru, și pe alții și alții ca el din companie și îl muștra conștiința că trecuse atîta vreme de cînd îi avea în subordine și nu făcuse mai mult pentru

a-i cunoaște îndeaproape ca să le fie prieten și ajutor la nevoie...

— Zic și de Chirică, dom'sublocotent ? întoarse capul cu ochii săi plîși Niță Dogaru.

— Zi-i și de el, întări Ganea. Așa cum mi-ai povestit mie, așa să povestești și pe hîrtie.

— Bine, dom'sublocotent...

Afară, prin curtea largă a cazărmii, sub soarele dogoritor de august, sergentul major Gălușcă, descheiat la veston și cu capul gol, fugărea în salturi patru ostași, oameni de serviciu de pe la bucătărie, dîndu-i cu burta de pămînt, învățîndu-i să se tîrască pe brînci, uneori urcîndu-se cu cizmele pe grumajii lor, și zbierînd cît îl ținea gura :

— Așa, mîrlanilor, geniliera cît mai mică, cît mai mică, dumnezeii mamilor voastre de putori ! Trageți chiulul pe la bucătărie, nici n-ați mirosit frontul ca mine și ați uitat cum se înaintează către inamic... Mergi, mîrlane, cu burta lipită de pămînt și rîmă cu nasul pînă faci tranșeu, să nu te vază din față bolșevicii ! Așa, mă ! Așa... Asta-i geniliera, s-o țineți minte...

Parcă absent la toată această instruire, plutonierul major Grădinaru stătea pe un scăunăș în cerdacul bucătăriei avînd în față o masă scundă cu trei picioare. Pe ea un talger de lemn, cu bucăți mari de carne fiartă, aburindă, abia scoase de la cazan. Le prindea între degetele lui butucănoase, suflînd să nu-l ardă, dădea capul pe spate, căsca gura mare, pînă la urechi și cu o dexteritate nemaivăzută, și le zvîrlea între fălci, mestecînd după aceea ca un hămesit, cu ochii bulbucăți de poftă și lăcomie.

— Luați și-o cinzeacă de la popotă, dom'majur ! îi strigă Gălușcă, scuturîndu-și praful de pe pantaloni cu lovituri scurte de cravașă. Are pușlamaua aia o țuică mamă-mamă ! Termin instrucția cu bucătarii ăștia și vă vin și eu în ajutor...

Grădinaru însă parcă nu-l auzea. Înfuleca de zor, mozolit pe la gură și pe bărbie de grăsime, cu șapca dată pe ceafă și fruntea asudată, înghițind totul fără pîine, fără sare, grăbit să termine mai repede, să nu-l vadă careva.

Atunci, se ivi de după colțul bucătăriei plutonierul major Tănăsică, un om în vîrstă, slăbuț, cu părul albit la tîmple,

îmbrăcat curat, cu ochi căprui și privirea blîndă. Era unul dintre cei mai cumsecade subofițeri din unitate, săritor la orice treabă, calculat și cu măsură în tot ce făptuia. Mergea șchiopătînd de-un picior, abia ieșise din spital, explodase un focos de proiectil la o tragere și cîteva schije îi sîngeraseră pulpa.

— Te îndopi ca un porc, mă Grădinarule, nu te lași de fel, tot așa te știu ! îl luă el de departe cu vorba pe Grădinaru, care tocmai se ștergea la gură cu șorțul unui bucătar.

— A... ai înviat, mă Cristos ? rîse cu toată gura Grădinaru, că așa îl poreclise el pe Tănăsică, Cristos, deoarece era blînd, zicea el, ca sfinții din biblie.

— Am înviat, numai mi-e teamă c-ai să mori tu de toate cîte le bagi în tine, aruncă Tănăsică. Credeam că te-ai schimbat, dar tot așa ai rămas. Ne faci pe ăilalți subofițeri de rușine cu hămăseala asta a ta !

— Mă Cristos, știi una ? îl luă peste picior Grădinaru. Hai, ia-o din loc că te-apucă ploaia ! Pă cinstea mea !

Tănăsică dădu scîrbit din mîină și se depărtă. Grădinaru rîse cu poftă în urma lui după care vorbi de unul singur cu gura plină :

— Toți e grozavi în regimentu ăsta. Pîină și ăsta, face pe deșteptu !

„Sfîntă nedreptate, cum încălzești tu prostimea dintre zidurile cazărmii ! cugetă Ganea, privindu-și majorul prin fereastră. Greu, foarte greu să schimbi năravul unora... Mai ales dacă năravul ăsta ține de zeci de ani“... Mai stătu o clipă, cu coatele rezemate de pervaz, apoi își descheie vestonul, își slăbi nodul cravatei și se așeză pe scaun înapoia mesei, ascultînd în liniștea odăii cîntecul peniței cu care soldatul Niță Dogaru își scria destul de chinuit povestea tristei sale năpăstuirii.

25

În biroul său spațios, cu draperii de pluș vișiniu la ferestre, Paul Alboiu, șeful poliției, stătea tolănit pe scaunul tapizat cu piele, cu spătar înalt, sculptat, și dintr-o ceșcuță ce-o ținea pe farfurioară sorbea încet, fără grabă, cafeaua pe care numai ce i-o adusese un gardian. De două zile și două nopți n-avea odihnă, nu închisese ochii, nu putea nici să mănânce. Catastrofa feroviară de pe dealul Balotei îl slăbise cu cel puțin zece kilograme. Ochii ascunși în grăsime erau încercănați, fălcile mari se lăsaseră ca două pungi peste gulerul alb, scrobit, iar părul îi încărunțise puțin pe la temple. Chiar în noaptea accidentului fusese sculat din somn de către telefonul șefului comandamentului german, locotenent-colonelul Hans von Klausing, care-i ceruse, nici mai mult nici mai puțin, ca pînă dimineața la ora zece să-i afle pe vinovați. Dimineața îl chemase telefonic Siguranța generală de la București, apoi Biroul 2 de la Corp, iar pe la ora prînzului din nou Klausing, supărat și enervat peste măsură că nu se făcuse nimic.

Zeci de gardieni și patrule militare cutreieraseră pădurea din dealul Balotei, să caute indicii care să ducă la arestarea vinovaților, dar totul fusese zadarnic. Se făcuseră pînde de noapte, razii și percheziții la unii cetățeni vizați a nu simpatiza regimul antonescian, dar nimic nu dusesese la vreun rezultat favorabil. Fusese interogat și soldatul Niță Dogaru, aici la poliție, însă bătrînul nu știa cu nimic mai mult decît cele ce declarase și la regiment. Un tînăr voinic, puternic, l-a cuprins în brațe, i-a băgat o batistă în gură, iar un altul i-a legat mîinile și picioarele cu curelele. După aceea i-au luat pușca și au fugit...

— N-au vorbit între ei nimic ? îl întrebase la primele cercetări șeful poliției care se ocupa personal de treaba asta.

— Ba parcă au grăit ceva, dom'șef, căutase a-și aminti Niță Dogaru.

— Ce anume ?

— Unul a zis : „Măi Pius, dar cu ce-l legăm ?“ iar celălalt a zis să-mi scoată centura și cureaua de la pantaloni.

— Pius ai zis ?

— Da, dom'șef, Pius.

— Bă, hodorogule, ăsta-i numele papei de la Roma, bă ! îl lovise Alboiu pe bătrîn, în cap, cu degetul îndoit. Te-ai scrîntit la minte sau ai venit aicea să faci pe prostul cu noi ?

— Nu știu al cui nume o fi, dom'șef, dar eu ăsta l-am auzit, nu s-a lăsat Niță Dogaru. Uite, să mă bată dumnezău dacă vă mințesc...

— Lasă, că o să te batem noi mai întîi să ne spui adevărul adevărat ! l-a amenințat mai marele poliției. Deocamdată o să-ți aducem cîțiva băietani să vedem dacă vreunul dintre ei seamănă cu cei care te-au atacat. I-ai recunoaște dacă i-ai vedea ?

— Eu așa cred, dom'șef. Cu toate că era noapte, tot le-am văzut oleacă chipurile...

Patru ceasuri la rînd au fost aduși la poliție și au fost puși să treacă prin fața lui Niță Dogaru, mulțime de tineri, dar de fiecare dată cum îl zărea pe cel ce intra în cameră, el dădea din cap negativ, spunînd că nu aduce nici pe departe cu vreunul dintre cei care l-au atacat.

— Bă, boșorogule, ești smintit ? îl zgîlțîlise de umeri Alboiu, enervat peste măsură, gata să-i repeadă o palmă peste ceafă. Ce dracului, n-ai ținare de minte sau faci pe nebunul ? Vrei să intri în pușcărie ?

— Dacă e nevoie, intru, dom'comisar, vorbise moale bătrînul. Ce să fac, dacă nu-l văd pe ăla de mi-a băgat batista în gură ?

Au fost cercetate toate fișele și registrele cu buletinele de identitate, registrele de stare civilă de la primărie, dar nicăieri nu s-a aflat vreo persoană cu numele de Pius... Atunci, Alboiu ceruse să i se aducă la cercetări și recunoaștere de către bătrîn toți sportivii din oraș, în special cei care practicau luptele și boxul. Alte ceasuri la rînd, aproape din sfert în sfert de oră, în odaia în care se afla Niță Dogaru au intrat

fel de fel de copilandri sau băieți mai mari, dar bătrînul soldat obosit, cu pleoapele lăsate nici măcar nu le mai arunca vreo privire.

— Nu e dom'comisar ! înălța el din umeri. Dacă nu e, nu e și gata !

Cînd Romică Dumitrașcu a fost înștiințat de către un gardian că este și el invitat la poliție pentru a da unele lămuriri, tocmai se afla la antrenament, într-o sală mică și întunecoasă, unde cu mânușile lui mari de box lovea de zor un sac de nisip. Dacă nu ar fi fost întunericul acela din sală, poate că omul poliției ar fi observat cum tînărul tresărise și se făcuse pe dată alb ca varul la față.

Cînd a intrat în odaia în care pe un scaun se afla Niță Dogaru, Romică a avut imediat o ușoară tresărire și parcă un nod i se oprise în gît, gata-gata să-i taie răsufleta. S-a stăpînit însă pe dată și printr-un mare efort de voință și-a recăpătat calmul. Cu toate că atunci în pădure fusese noapte și deci nu-i putuse desluși bine fața, totuși acum îl recunoscuse într-o clipă pe bătrînul soldat.

— Ei, moșule, ia spune, îl cunoști pe ăsta ? l-a zgîlțîit de umeri comisarul-ajutor Anghelescu într-atît de tare, încît era cît pe-aci să-l dea jos de pe scaun. Promise ordin să continue el cercetările, întrucît șeful poliției se simțea peste măsură de extenuat.

Bătrînul l-a privit lung pe Romică, apoi a făcut ochii mari și băiatul înghețînd de spaimă, a citit în ei o ușoară tresărire, ca o părere. Dar după o clipă, bătrînul a clătinat capul ca întotdeauna, desfăcînd larg brațele.

— Nu-i nici ăsta, dom'comisar !

Anghelescu și-a prins tîmplele în palme și a ieșit pe ușă, înjurînd de toți sfinții din calendar, blestemîndu-și ziua cînd intrase în poliție, slujbă ingrătă, grea și neprețuită de cei mari, îți macini ficații cu toți netrîbnicii, îți mănînci sănătatea cu bagabonții și revoluționarii și pînă la urmă de reușești ceva tot șefii sînt ăia de primesc prime și avansări în posturi. Uite, i se dăduse pe mîna o asemenea anchetă, tare a dracului de încurcată încît nu știa cum să mai conducă cercetările, cum să afle un capăt de ață care să-l ducă spre făptaș. De dimi-

neață și pînă acum către prînz, numai confruntări peste confruntări, obositoare, enervante, sîcîitoare și... nimic ! De bună seamă, șeful poliției se dăduse în mod diplomatic la o parte sub pretextul oboselii și-i lăsase lui pe cap beleaua acestui caz neasemuit de greu.

— Anghelcule, ia-n mîină chestiunea că-n ea stă avansarea ta ! Îi atrăsese atenția Alboiu. Am și raportat „sus” că am dat cazul unui om destoinic, ce plesnește de inteligență, al dracului din naștere.

— Vă mulțumesc, dom'șef, se arătase măgulit Anghelescu. Am să-mi dau toată silința.

Și a început să și-o dea, dar toată treaba bătea pasul pe loc : parcă încerca să umple din Dunăre, cu furca, un butoi cu apă...

După două zile, amenințat de șeful poliției că dacă a doua zi nu-i aduce un cît de mic indiciu îl va înainta legat Siguranței generale, s-a dus la bătrînul Dogaru și i-a spus :

— Moșule, primul care intră mîine dimineață aici în cameră, spui că ăla e criminalul...

— Da de ce să fac treaba asta ? se mirase bătrînul privindu-l pe omul poliției cu ochi mari, neliniștiți.

— Uite așa, ca să sfîrșim odată ancheta asta blestemată.

— Și să intre un om nevinovat la apă ?

— Dar ce te privește pe dumneata ? Ce, intri dumneata ?

— Mă privește, că eu am suflet, dom'comisar, și am *coștință*, și nu pot să intru în păcat.

— Atunci să știi că vei fi băgat tu la pușcărie, îl amenințase Anghelescu, agitat, roșu la față de supărare. Tu ai aruncat trenul în aer...

— Dacă așa socotiți dumneavoastră, faceți cum știți...

— Moșule, primești zece mii de lei, să spui ce te-am învățat eu ? Uite, poftim douăzeci de mii, o pereche de boi !

Bătrînul l-a privit lung pe comisarul cel roșcovan, după care a dat scîrbit din mîină și s-a ridicat de pe scaun.

— Ce-i moșule ?

— Apăi, domnule comisar, eu mă duc în vale, la noi, la cazarmă, nu mai stau aici, a zis el îndreptîndu-se către ușă.

Dac-am început a ne târgui ca la piață, înseamnă că nu-i coștință, nu-i nimic...

— Deocamdată ești la dispoziția noastră, mă, mațe fripte, îi tăiase calea Anghelescu, și-l îmbrîncise gata să-l răstoarne de pe scaun. Uite al dracului de pîrlit, n-are după ce bea apă și-mi dă zor cu conștiința ! Stai dracului aici, că nu s-a terminat încă ancheta !

Acum, comisarul șef Alboiu stătea în biroul său, sorbind agitat cafeaua și se gîndea la mersul cercetărilor. Era energizat la culme, „Mnezeii mă-si de treabă ! înjura el plin de venin. N-am dom'le subalterni capabili, și pace ! constata declarativ poate pentru a mia oară în zilele acelea. Cu cine să fac cercetări ? Cu Anghelescu, incultul ăsta care a făcut poliția de rîs la percheziția casei profesorului Gheorghiu ? Auzi, tîmpitul, să confunde cercetările arheologice ale ăluia cu cercetările noastre judiciare ! Cretin, dom'le, minte seacă și cap umplut parcă cu tărîțe, 'tui mama lui de puturos ! Și, colac peste pupăză mai face și gafa cu confiscarea bijuteriilor ceasornicarului Hintz... Gata să-mi aprind paie în cap cu Klausing, iar neamțul ăsta de cînd cu catastrofa nu mă slăbește nici el, de parcă are draci ! Aproape din zece în zece minute, presat și el pesemne de mai marii lui, dă mereu telefoane și întreabă una și aceeași problemă : „Ce aflat nou ? Cercetări merge bun ? Rezultat ?“ „Ce rezultat să-i dau ? Am vreun rezultat ?“

Tocmai cînd Alboiu cugeta astfel, se deschise deodată ușa și în birou intră ca o vijelie Anghelescu, îmbrăcat civil, cu gulerul cămășii răsfrînt peste haină, cu fața toată lucie de sudoare și părul vîlvoi de parcă-l răvășise vîntul.

— Ce-i, mă ? tresări supărat Alboiu cu ceașca de cafea în mîină. Ce dai buzna așa ca la dame ?

— Să trăiți, dom'șef, vorbi întretăiat Anghelescu, abia trăgîndu-și răsufierea, vă raportează că am găsit criminalul !

— Ai găsit criminalul ? întrebă mirat șeful poliției și punînd încet ceașca de cafea pe birou, fără să-și ia ochii de la Anghelescu, se ridică brusc în picioare, gata să răstoarne scaunul. Păi cum l-ai găsit, mă ? Ia spune...

Pe fața-i buhăită de nesomn a șefului se revărsă pe dată o lumină vie, aprinsă, iar ochii prinseră a-i sclipi ca de bucuria unei izbânzi.

— Ei, sînt copoi bătrîn, dom'sef, zise Anghelescu îndrăp-tîndu-și umerii și dîndu-și oarecare importanță. V-am spus eu, lăsați totul pe mine și-n cîteva zile îi mănînc ficații, dumnezeii mamei lui de bolșevic...

— L-ai adus aici ?

— L-am arestat imediat, dom'sef, ce, mai stăteam la tocmeală ? zise cu aceeași importanță Anghelescu. Să-l bag în birou ?

— Ia adu-l încoace !

Anghelescu ieși în ușă și strigă în lungul coridorului :

— Măi, Boboruță, Tontoroiule, ia aduceți-l, mă, încoace pe criminalul ăla, aici la dom'sef... Hai, trap !

Pe sala murdară și întunecoasă se auziră răcnete, îmbrînceli și vaiete. Dușumeaua putredă scîrțîia jalnic sub tropotul pașilor. Cineva plîngea sfîșietor, parcă o femeie sau un copil, și glasul se pierdea tot mai mult sub năvala înjurăturilor și a amenințărilor. Peste cîteva clipe, doi gardieni împinseră în biroul lui Alboiu pe micuțul Maxim, ucenicul de la întreprinderea de panificație „Frații Graff”. Băiatul era legat de mîini și de picioare, cu o frînghie groasă, încît abia se putea mișca. Fața îi era roșie de sînge, un ochi i se umflase, gata parcă să-i iasă din orbite, iar pe gît, pe umeri, atît cît se putea vedea prin sfîșieturile cămășii zdrențuite, se zăreau dungi vineții în urma loviturilor primite cu bastonul de cauciuc. Băiatul avea privirea tulbure, stinsă, era mai mult leșinat de pumnii gardienilor și sufla greu, tremurînd din tot trupul lui firav, cuprins parcă de friguri.

Șeful poliției îl privi cîteva clipe pe Maxim, îl prinse de bărbie și căută să i se uite în ochi, apoi se dădu un pas înapoi și, tăcut, grav, îl măsură de cîteva ori din cap pînă-n picioare. După aceea, aruncă o privire nedeslușită lui Anghelescu, neîncrezătoare și plină de mirare.

— Mă, tu ești întreg la minte ? îl întrebă.

— De ce, dom'sef ? sări speriat comisarul-ajutor.

— Păi ăsta are mutră de partizan, mă ?

— Dar ce are, dom'sef ? L-am prins asupra faptului...

Alboiu întoarse iară privirea asupra lui Maxim, îl cercetă din nou de sus pînă jos, cu un fel de scîrbă după care se duse și se reaseză pe scaunul tapisat în piele dinapoia biroului.

Maxim purta pantalonii cei vechi militari, rupți și peticiți, cu picioarele desculțe, murdare și crăpate.

— Cum te cheamă, măi băiete ? întrebă Alboiu și, ca să facă ceva, împinse ușor cu latul palmei ceașca de cafea de dinaintea sa.

Maxim se clătina pe picioare, amețit, inconștient, cu aceeași răsuflare greoaie de la început, cu chipul învinețit și plin de sînge. Pleoapele și le ținea pe jumătate lăsate, cuprins parcă de un somn și de-un tremur fără sfîrșit.

— Bă, tu n-auzi, cum te cheamă ? strigă la el Anghelescu și-i dădu o palmă atît de tare peste față, încît firavul Maxim se prăbuși imediat pe covorul din fața biroului. Se zbătu în cîteva spasme scurte, apoi rămase nemișcat, gemînd ușor, cu gura năclăită de sînge și ochii vineții stinși. Uite, al dracului, face pe nebunul aicea !

— Lasă-l, mă Anghelescule, lasă-l în mă-sa două-trei ore pînă se reface și apoi băgați-l în viteză, spuse Alboiu de la biroul său în timp ce, tolănit în scaun își aprindea tacticos o țigară. Dacă tu spui că ai dovezi, începe imediat ancheta, cu toate că eu, să-ți spun drept, mă îndoiesc de adevăr. Cum l-ai dibuit ? E în legătură cu vreo organizație comunistă ?

— Vă raportează eu îndată, dom'sef, răspunse Anghelescu, deschizînd ușa camerei. Numai să-i chem pe gardieni să ia pramatia asta de-aici. Hei, Boboruță, Tontoroiele ! Veniți, măi, și luați-l pe-asta din biroul domnului șef !

Gardienii se prezentară de îndată, îl prinseră pe Maxim de subsuori, și-l tîrîră afară pe coridor ca pe-un sac. Băiatul cu capul plecat, leșinat, ținea pleoapele tot lăsate, de parcă își dăduse sufletul.

— Boboruță, băiete, trei găleți cu apă rece pe el, și pe urmă din nou la întrebări, zise Anghelescu autoritar din ușă. Cunoști tu regulile că doar ești curvă bătrînă în poliție...

Stătu o clipă în prag, privind cum îl tîrau pe Maxim pe duşumeaua roasă către camera de anchete, după care intră iar în biroul lui Alboiu.

— Ia zii mă, cum l-ai dibuit ?

— Păi, dom'sef, simplu de tot, cum nici nu mă gîndeam, începu vorba Anghelescu, şi la îndemnul superiorului său se așeză într-unul din fotoliile din fața biroului, fericit la culme că superiorul îi făcea asemenea cînte. Pușlamaua asta n-are tată, n-are mamă, e ucenic și vînzător de covrigi la „Frații Graff”. Azi dimineață, ce credeți, am și eu antenele mele, vine unul din ăștia, un invalid, pe nume Vărzaru, a avut el o mică prăvălioară prin piață, e un om devotat, are și-o „Cruce de fier” primită pe front, zic vine ăsta la mine și-mi spune că așa cam pe la miezul nopții, cum venea el în jos pe Strada Mare, prin dreptul magazinului de coloniale al lui Ostian, vede pe trotuarul celălalt o fată, iar înapoia ei un băietan cu pantaloni soldățești, desculț. Fata mergea liniștită înaintea și în urma ei, cam la distanță de patruzeci-cincizeci de pași, derbedeul tot umbla cu palma pe geamurile de la vitrinele prăvăliilor, pe burlane, pe porți și pe garduri. Invalidul, curios, a trecut strada și scăpărînd un chibrit a luminat geamul unei vitrine și a citit micul afiș lipit cu clei...

— Ce afiș ? întrebă Alboiu trăgînd liniștit din țigară. Vreun manifest ?

— Manifest, dom'sef. Am unul dincolo la mine, la dosar, am să vi-l arăt...

— Ce spune manifestul ?

— Păi dumneavoastră nu știți ce spune fițuicile astea ? îl măguli cu vorba Anghelescu. Tot îndemnuri la sabotaj, la nesupunere la mobilizare și cîte și mai cîte. Cică, „ostași refuzați să mai luptați și să mai muriți pentru criminalii Hitler și Antonescu”. Auziți dumneavoastră, dumnezeii mamei lor de bandiți, cum îi zic domnului mareșal al nostru ? Și celui mai mare comandant de armate, domnului Hitler ?...

— Bine, lasă asta, că am să văd eu manifestul, dar spune-mi, îl opri Alboiu, lăsîndu-se pe spătarul înalt al scaunului și trăgînd alene din țigară, spune-mi mai întîi cum ai descoperit toată afacerea ? Cum ai ajuns la concluzia că ăsta a

aruncat trenul în aer, că el i-a luat arma soldatului și toate celelalte...

— Păi, dom'sef, uitați cum a fost, urmă Anghelescu, trecîndu-și palma peste părul înfoiat ca o coamă. Azi-noapte, invalidul a încercat să se țină după băietan, să pună mîna pe el, dar vă dați seama că omul de-abia își trăgea cîrjele. Și-apoi ăla, puștanul, văzînd că-i luat la ochi, a întins-o, și la primul colț a dispărut. Și a dispărut și fata...

— Bănuiești că fata era în legătură cu el ?

— Categorie, dom'sef ! spuse Anghelescu sigur pe sine. Altfel nu dispărea odată cu puștanul.

— Și cine este fata ?

— Pe ea n-am putut pune mîna, răspunse Anghelescu, arătîndu-se total dezamăgit. L-am snopit pe covrigaru ăsta în bătaie dar al dracului nu scoate un cuvînt !

— Despre fată ?

— Nici despre fată, nici despre el. Spune că nu știe nimic, că nu el a fost pe stradă la miezul nopții, că nu e în legătură cu nici o organizație comunistă și așa mai departe...

— Ei, așa spun ăștia, că așa sînt învățați, zise Alboiu, scuturînd țigara cu un gest elegant în scrumiera de pe birou. Însă, tu știi cum e chestiunea, trebuie învățat să declare. De aruncarea trenului în aer nu știe nimic ?

— Absolut nimic. Tace ca peștele. Al dracului, parcă e mut. Dai în el ca-ntr-un sac și degeaba. Ați văzut că l-am făcut cîrpă, nu alta...

— Poate că nu este el acela care lipea manifestele azi noapte încercă Alboiu să pună la încercare abilitatea subalternului său. Cum ai ajuns la concluzia asta ? Ai spus doar că invalidul nu l-a putut identifica...

— Într-adevăr, nu l-a putut identifica, fu de acord Anghelescu, trecîndu-și iar mîna prin părul înfoiat. Însă cîteva indicii tot mi-a dat. Ce statură avea, că purta pantaloni soldățești, umbla desculț... Și-apoi, dom'sef, am găsit corpul delict. Am găsit chiar în brutărie, sub niște tăvi ruginite, un manifest.

— Din acelea ce se găsesc lipite pe geamuri și pe garduri ?

— Nu, un altul, un alt text, dar tot dracul ăla îl spune.

— Și cum ai ajuns la concluzia că trebuie să faci o descinder~~e~~ la brutărie ?

— Simplu de tot, dom'sef, se umflă în pene Anghelescu, plin de sine, și fața i se luminează toată de satisfacție. Să vedeți, azi dimineață a fost invalidul la mine, chiar acasă, că știți, de când mi-a bombardat casa, m-am mutat în altă parte, stau la un cumnat al invalidului, pe strada Eroii de la Cerna, în sus către târgul de vite. Și cum vă raportam, după ce a venit și mi-a dat relațiile respective, eu m-am îmbrăcat civil și am pornit la identificarea individului. Cred că n-am făcut douăzeci de pași prin piață, mergînd așa cu mâinile la spate ca omul fără treabă, când l-am zărit — auziți dumneavoastră ce baftă ! — zic l-am zărit prin lume pe puștanul cu pantalonii soldățești. Umbla cu coșul în urma unei cucoane, mi se pare că nevasta unuia din domnii Graff, n-o cunosc, una grasă, cu capul rotund și pieptul lăbărțat, mă rog, nu pot ști cine era, cum zic l-am ochit pe individ și am și pus mîna pe el. „Unde lucrezi, mă ?“ m-am înfipt eu în el și l-am apucat de piepții cămășii. „La domnul Graff“, a răspuns el moale și pe dată s-a pierdut cu firea. „Hai cu mine !“ i-am poruncit și am încercat să-l prind de subsuori. Dar al dracului a început să dea din picioare, să mă lovească cu pumnii peste piept, peste gură, auziți de ce-i în stare jigodia dracului, dar l-am prins zdravăn de ceafă, am chemat doi gardieni care treceau pe-acolo și l-am umflat. Pînă a se dezmetici cucoana, eram cu el la domiciliu, la prima percheziție...

— Păi spuneai că ai găsit manifestul acela sub niște tăvi... la brutărie deci...

— Da, e adevărat, confirmă Anghelescu. Puștanul nu are locuință, dom'sef, el doarme pe niște saci rupți, într-un ungher întunecos al brutăriei. Ei, și întorcînd brutăria cu susul în jos, am dat sub un teanc de tăvi de drăcia aia de manifest. Așa că nu mai încape nici o îndoială în privința vinovatului...

Alboiu rămase puțin pe gînduri parcă absent, bătînd darabana pe tăblia biroului cu degetele lui groase, încărcate de inele, în timp ce privea pe fereastră, afară, cerul limpede ca sticla. Zise apoi după o vreme :

— Vezi tu, mă Anghelcule, e bine cum ai lucrat, dar ce ne facem cu nemții? Țăsta, puștanul o fi în legătură cu vreo organizație de comuniști, n-o fi, nu știm, numai ce presupunem, dar n-avem probe că el a aruncat în aer trenul cu tancuri și mașini ale aliaților noștri. Înțelegi tu?

— Țăsta să fie necazul, dom'șef? sări Anghelcu, și-și trecu iar mîna prin clăia de păr roșcat. Lăsați-l pe mine, și dacă mîine n-o declara că el a aruncat în aer nu numai trenul ăsta, ci și pe ăla din luna trecută, uitați, să mă zvîrliți cît colo ca pe-o treanță! Păi se poate, dom'șef? se sumeți comisarul-ajutor. Ce, lucrez în poliție de două-trei zile? Un singur caz am rezolvat eu? Ascultați-mă pe mine, dacă n-o spune ăsta pînă diseară și laptele care l-a supt de la mă-sa, uitați, îmi leg un bolovan de picioare și să fiu al dracului m-arunc în Dunăre! Lăsați-l pe mine... Este el așa pirpiriu, slăbuț, de-l suflă vîntul numai cînd îi arzi o palmă peste gură, dar e al dracului, să știți, nu scoate un cuvînt. Dar cu mine nu-i merge, pușlamău! Nu-i merge, dom'șef, că unu-i Anghelcu în poliția orașului! Așa că eu am să continui ancheta...

— Bine, Anghelcule, continu-o... aprobă Alboiu, ușurat ca de o grea povară și apăsînd cu degetul chistocul țigării, îl stinse încet în scrumiera de porțelan de pe birou. Dacă așa stă chestiunea, atunci am să-i telefonez și șefului comandamentului german, să știe și dumnealui în ce stadiu sîntem cu cercetările, să se liniștească și să nu creadă că dormim aici de po-mana dracului...

Ridică cu un gest moale receptorul de pe furcă, dar în clipa aceea ușa se deschise și în cameră intră însuși Hans von Klausing, urmat de un plutonier neamț, scund și îndesat, cu fața albă ca laptele. Anghelcu se trase repede înapoia ușii, stînd în picioare într-o poziție respectuoasă, iar Paul Alboiu lăsă receptorul din mîna și vru să se ridice de la birou.

— Nu deranjat! *Nein!* zise Klausing și cu un gest repezit zvîrli mînușile în cascheta pe care o pusese în brațele plutonierului. Buna dimineața...

— Să trăiți! răspunse Alboiu și se ridică în picioare, aranjîndu-și ținuta. Luați loc, domnu' colonel. Luați loc...

Ocoli repede biroul și potrive în fața ofițerului neamț fotoliul, poftindu-l să se așeze. Dar Klausing arătă că nu ia în

seamă gestul acesta de curtoazie și se așeză nepăsător în fotoliu, scoțându-și cu un aer degajat ochelarii pe care începu să-i șteargă calm cu batista.

— Care-i noutate ? întrebă el, punându-și ochelarii și privindu-l de sus pe Alboiu.

— Tocmai voiam să vă telefonez, domnule colonel, despre mersul cercetărilor, când dumneavoastră...

— Ha, ha, ha, rîse forțat Klausing, mai mult rînjind ironic de potriveala lucrurilor. Este un proverb : „*Wenn man von Wolfe spricht, so ist er nicht weit !*“ Înțeles cum vine german ? Forbești de lupul și lupul la ușa...

— Întocmai, domnule colonel, zîmbi la rîndu-i și șeful poliției, un zîmbet șters, mai mult silit, de complezență. Și în românește avem proverbul ăsta...

— *Jawohl !* aprobă Klausing pe un ton autoritar, arătînd că nu vrea să se întindă mai mult la vorbă. *Jawohl...* Ei, rezultat ? înălță el sprîncenele deasupra ochelarilor cu ramă de aur.

— Cercetările merg foarte bine, domnule colonel, vorbi Paul Alboiu. Sîntem pe urmele cele bune. Comisarul-ajutor Anghelescu care-i aici de față, impulsionat, a pornit la treabă cu rezultate foarte bune...

— Făzut ? zise Klausing, privindu-l peste umăr pe Anghelescu, căruia nu-i ierta nesocotința cu ancheta la ceasornicarul Hintz. Eu spus odat : *Müssiggang ist aller Laster Anfang !*

— Nu înțeleg, domnule colonel, zise plecăcios Alboiu. Scuzați... Noi, știți, cu limba germană... greu...

— Weber ! făcu un semn Klausing plutonierului scund și îndesat, care tocmai vroia să-și ceară permisiunea să aprindă o țigară. *Bitte...*

— Domnul comandant, se adresă acesta lui Alboiu, spune că din trîndăvie se nasc toate relele !

— Am înțeles, domnule colonel, am înțeles ! zise Alboiu satisfăcut și prinse a rîde. Sînteți mare filozof, pe onoarea mea, și aveți dreptate. Multă dreptate... Sigur că din trîndăvie se nasc toate relele. Dar noi am luat măsuri...

— *Herr Alboi*, îl întrerupse Klausing înălțînd profesoral degetul arătător. Prea multe forbe ! Trebuie fapte, înțeles ?

— Desigur, domnule colonel, desigur, aprobă șeful poliției. Tocmai despre fapte vroiam să vă raportez. Uitați, azi dimineață, comisarul-ajutor Anghelescu a arestat pe unul dintre partizanii care se crede că au acționat în pădurea Balota. Un băiețandru, ucenic la o brutărie. S-au găsit la el manifeste comuniste. A fost văzut chiar lipind aceste manifeste noaptea pe geamurile vitrinelor, pe burlane...

Plutonierul Weber traduse îndată lui Klausing cele relatate de Paul Alboiu și șeful comandamentului german făcu deodată ochii mari.

— Partizan ? întrebă el privindu-l când pe Alboiu, când pe Anghelescu, care se dăduse mai aproape, gata să povestească el despre felul cum l-a prins pe băiat. *Ein Kind Partisan ?*¹

— Da, da, kinder, domnu' colonel, kinder comunist ! înțări Anghelescu, făcând un pas înainte. Kinder, fir-ar al dracului de bagabond ! Păi să vedeți dumneavoastră...

Dar Alboiu îi făcu un semn discret ajutorului său să nu se întindă la vorbă și acesta se retrase bombănind lângă ușă unde stătuse mai înainte.

— *Ist hier das Kind ?*²

— Este, domnule colonel, răspunse Alboiu. E la camera de arest. Doriți să-l vedeți ?

— *Jawohl !*

Zicând aceasta, Hans von Klausing se ridică în picioare și ceru lui Weber cascheta și mănușile. Alboiu, cât era de gras, ocoli cu repeziciune biroul, se duse către ușă și o deschise larg în fața ofițerului german.

— Anghelescule ! ordonă după aceea, întorcându-se către comisarul-ajutor. Dă fuga și deschide arestul !...

— E deschis, dom'șef, sări comisarul-ajutor ca ars. E Boboruță acolo și cu Tontoroiu, fac cercetări...

Hans von Klausing porni înainte pe coridorul întunecos, murdar, cu pereții afumați și geamurile nespălate, urmat la un pas în urmă de Weber și de cei doi polițiști. Podelele sparte,

¹ Un copil partizan ? (l. germană, n.a.)

² Este aici copilul ? (l. germană, n.a.).

scîrîiau jalnic la fiecare pas. După puțin ocoliră la dreapta pe un coridor tot așa de întunecos și murdar ca cel dintîi, dinspre fundul căruia răzbea insistent un miros greșos de urină. Aci, ușile de pe dreapta și stînga erau acoperite cu drugi groși de fier și în tăbliile lor erau tăiate ferestruici mici cît un lat de palmă, zăbrelite cu gratii. Dintr-una din camere se auzea un geamăt stins, sfîșietor și cînd și cînd răcnetul de fiară al unuia dintre gardieni :

— Spune, bagabondule, spune că te-mpușc, 'mnezeii mamii tale de bolșevic ! Spune, mă, nu mă face să-mi ies din minți !

Alboiu făcu semn lui Anghelescu și acesta, depășind grupul se duse repede și deschise ușa camerei în care se auzea geamătul. Cei doi gardieni, înalți, voinici, numai în cămăși, asudați, în mîini cu bastoanele de cauciuc, tresăriră uimiți și prinzînd din zbor șoapta lui Anghelescu își șterseră repede frunțile de sudoare cu mînele cămășilor și se dădură lîngă perete, așteptînd în poziția de drepti. Jos, pe podeaua roasă și murdară, plin de sînge și de vînatăi pe față și pe grumaji, zăcea micul Maxim, făcut ghem, cu genunchii la gură, zvîrcolindu-se în spasme scurte. Cămașa îi era numai zdrențe, sfîșiată de sus pînă jos, udă de apa zvîrlită cu găleata de gardienii ce vroiau să-l aducă în simțiri. Cu unghiile, bietul de el zgîria podeaua putredă, plîngea și șoptea printre sughițuri cuvinte care pentru gardieni n-aveau nici un înțeles :

— Nu știu... Nu știu... Fugi, prințeso... Fugi...

— Ce spune, mă, ce spune ? zise repede Anghelescu și se lăsă în genunchi, aplecîndu-se asupra lui Maxim, să prindă mai clar vorbele acestuia.

— Dracu-l știe ce spune, dom'comisar ! răspunse unul dintre gardieni. Îi tot zice mereu de-o prințesă și atîta tot. Dar încolo nu scoate o vorbă...

Hans von Klausing veni și el mai aproape și se opri locului, cu mîinile la spate, stînd drept și țeapăn ca o statuie. Îl privi un timp acru și disprețuitor pe micuțul Maxim, după care cu vîrfurile cizmei sale lustruite încercă să-l întoarcă cu fața în sus. Dar zadarnică îi fu încercarea și pînă la urmă renunță, de necaz lovindu-l pe băiat cu bombeul în coastă.

— Să-l scol în picioare de subțiori, dom'șef ? zise slugarnic Anghelescu, dînd să pună mîna pe băiat împreună cu gardienii. Poate vrea să-l vadă mai bine domnu' comandant...

— *Nein!* renunță printr-un gest al mîinii ofițerul neamț. Nu-i nefoie...

— Îi dau una, domnu' comandant, de sare ca ars în sus ! vorbi mai departe Anghelescu. O să iau eu personal în mînă interogatoriul. Trebuie să declare, trebuie să-i denunțe pe cei cu care era în legătură...

— *Ist hart wie Stahl!* zise Klausing, arătîndu-l pe Maxim. Nu forbești...

— Ce spune domnu comandant ? îl întrebă Alboiu pe Weber.

— Zice că vagabondul ăsta e tare ca oțelul.

— Tare ca oțelul ? se miră Anghelescu deodată cu Alboiu. Domnule comandant, cît o fi el de oțel dar în doi timpi și trei mișcări îl fac cîrpă, să fiu al dracului ! Numai să veniți mîine să-l vedeți...

— Eu zic să-l mai lăsăm două-trei zile, poate că are să facă unele declarații, propuse unul dintre gardieni. Dacă-l ținem tot așa în bătaie, se duce dracului, moare...

— Ce e ? se interesă Klausing la Weber, curios să afle ce vorbise gardianul. Plutonierul îi traduse în germană și ofițerul neamț prinse a zîmbi, dînd scîrbit din mînă : „*Unkraut vergeht nicht!*“

Și pentru a arăta că într-adevăr buruiana rea nu piere, Klausing se duse din nou lîngă Maxim și-l mai lovi o dată în coaste cu vîrfurile cizmei, apoi în cap și iar în coaste. Băiatul gemu sfîșietor, se zvîrcoli pe podeaua roasă, zgîriind cu unghiile de durere, iar ofițerul neamț, imperturbabil, îi mai dădu una, de astă dată cu tocul cizmei, în fluierul piciorului.

— *Hei, Partisan, spreche! Und bist du nicht willig, so brauch' ich Gewalt!*¹

Dar Maxim nu se clinti. Continua să plîngă stins și să zgîrie cu unghiile, la nesfîrșit, podeaua putredă a odăii.

¹ Hei, partizanule, vorbește ! Dacă n-o faci de bună voie, o vei face de nevoie ! (l. germană, n.a.)

— *Ich bin zu gut für diese Welt* ² zise într-un târziu șeful comandamentului german și potrivindu-și cascheta pe cap se întoarse să plece. Trebui împușcat ! *Wird verbrannt mit...* ³ asta... bricheta, *verbrannt und* forbești imediat ! *Also nicht*, împușcat ! Eu împușcat !

Părăsi apoi încăperea, urmat îndeaproape de Alboiu și Anghelescu. Weber rămăsese mai în urmă să-și aprindă o țigară.

— Îi vom face acte de trimitere în judecată, domnule comandant ! spuse Alboiu venind alături de Klausing. Îl trimitem la Curtea Marțială.

— *Wird* împușcat ! Împușcat... Asta este... Dacă nu forbești *fertig*, împușcat...

Coborî în grabă scările tocite ale clădirii, fără să-i mai dea vreo atenție lui Alboiu și împreună cu Weber se urcară în Mercedesul albastru care demară într-o clipă, pornind în goană pe Strada Mare a orașului, în sus, către primărie.

² Sînt prea bun pentru lumea aceasta ! (l. germană, n.a.).

³ Trebuie ars cu... (l. germană, n.a.).

26

În comuna Cerneți, la o depărtare de trei kilometri de oraș, într-o casă mică, din trei odăi și cu pridvorul acoperit cu zorele, locuia gardianul Petre Măciucă, ce făcea de câțiva ani serviciu la penitenciarul Turnu Severin. Mai înainte fusese măturător la atelierele căilor ferate, dar renunțase la acest post din pricină că se certase cu un șef de secție care-l dăduse afară pentru indisciplină. Într-un timp vînduse ziare, apoi zarzavaturi în piață și pînă la urmă se angajase gardian, după ce în prealabil făcuse vreo șase cereri în acest scop, mereu fiind amînat fără vreun motiv anume. În noul său serviciu, Petre Măciucă dădu dovadă, încă din primele zile, de un zel deosebit și de o conștiinciozitate neasemuit de mare. I se duse faima printre deținuți de greutatea pumnului său cu care lovea fără milă pe oricine nu executa ordinele date de directorul închisorii. Adevărată măciucă ! spunea cîte unul, văzîndu-l cum dintr-o singură lovitură trimitea drept în zid pe cîte un borfaș care nu se supunea poruncilor vreunui gardian să iasă la corvoadă. N-a greșit cine i-a pus numele ăsta... Noaptea, în timpul patrulărilor de la un post la altul, era numai ochi și urechi și rar îi era dat să nu prindă în auz cel mai mic zgomot de prin preajma închisorii. N-au trecut decît două luni de la angajarea sa că a și descoperit aranjamentul unor hoți de buzunare de a evada peste cîteva zile. I-a prins asupra faptului și imediat a fost recompensat cu cîteva sute de lei, chiar de directorul închisorii. Iar altădată, cu simțul lui deosebit, descoperise într-o pîine adusă la vorbitor de o femeie o mică pilă cu care deținutul (un măcelar ce-și omorîse cumnatul într-un scandal) vroia să taie gratiile celulei și lanțurile de la picioare și să o șteargă peste zidul închisorii. Nu e de mirare deci că, după șase luni, Petre Măciucă fu avansat în funcția de șef de detașament și dat ca exemplu celorlalți gardieni pentru felul conștiincios cu care-și făcea serviciul. Iar în urmă cu două

luni avusese un conflict și cu Ion Raicu, închis aici pînă a fi transferat într-un lagăr, pentru bănuiala de a fi comunist. Acesta ridicase tonul în fața lui Petre Măciucă cerînd regim de deținut politic și șeful gardienilor, cum îi era obiceiul, îl admonestase imediat amenințîndu-l că dacă mai vorbește îl „bagă în viteză”. „N-ai dreptul să lovești deținuții! strigase Ion Raicu de se cutremuraseră zidurile închisorii. Am să fac plîngere la Direcția Penitenciarelor!...” „Vrei plîngere? întrebese cu spume la gură Petre Măciucă. O să-ți dau eu plîngere!”...

Cazul devenise public și conflictul dintre deținut și șeful detașamentului de gardieni era cunoscut de toți cei închiși care apreciau actul de curaj și în același timp de demnitate al muncitorului Ion Raicu.

Dar într-o noapte, Ion Raicu a evadat din penitenciar și, cu toate cercetările făcute, nimeni n-a putut afla cum a reușit deținutul politic cu numărul 6 să iasă din celulă și să escaladeze zidul închisorii. Petre Măciucă și cu încă doi gardieni au fost găsiți înapoia grajdului legați unul de altul cu o frînghie și bătuți măr, cu vînatăi pe față. Iar pe panta din spatele închisorii ce cobora spre cazărmile Regimentului 37 artilerie au fost descoperite dimineța urme ale unor pantofi de femeie. Atît și nimic mai mult... Cine a putut să înfăptuiască acea îndrăzneată operațiune de răpire a deținutului, nimeni nu a putut afla. Totul a rămas învăluit într-un mister nedezlegat și multă vreme s-a comentat nefavorabil lipsa de vigilență de care dăduseră dovadă gardienii penitenciarului în paza lui Raicu care nu peste multă vreme urma să fie transferat. „Cum dau cu ochii de el, îl împușc! decretase aspru și plin de venin Petre Măciucă. I-auzi ce-a fost în stare, să mă lege și s-o șteargă... Nici nu mi-am dat seama cum m-a prins somnul. Pesemne mi-a pus prafuri în apa de băut din căldarea fîntîinii...”

Acestea sînt faptele. Dar cititorul să nu se mire dacă va afla că de la evadare, Ion Raicu se adăpostea chiar în casa lui Petre Măciucă, din comuna Cerneți. Acest simpatizant al partidului, care fusese atras în mișcare chiar de pe vremea cînd mătura birourile la atelierele căilor ferate, era un om de nădejde al organizației locale și se pusese mare temei pe acțiunea sa. Nu-i mai puțin adevărat că riscase foarte mult, însă planul întreprins de Haralamb reușise, și acum Ion Raicu, aflat în si-

guranță, putea conduce prin el toată activitatea de partid din oraș.

Secretarul organizației de partid locuia într-o cămăruță ale cărei ferestre erau veșnic acoperite cu o pătură. Nimeni din comună, unde gardianul trecea drept un om închis și morocănos, n-ar fi îndrăznit să-i treacă pragul, tocmai datorită firii lui respingătoare și aspre, mereu pus pe gîlceavă din te miri ce. Măciucă îi procurase lui Raicu un aparat de radio cam vechi, pe care-l așezase într-un dulap de haine ca să-i fie amortizată rezonanța difuzorului. Astfel, zi și noapte, el putea asculta veștile venite pe calea undelor din întreaga lume. Ținea legătura cu organizația de partid prin Haralamb. Acesta venea cînd și cînd, către miezul nopții, dădea scurte rapoarte și primea instrucțiuni cum trebuie îndeplinite sarcinile. Aici, în cămăruța aceasta, Haralamb și Raicu întocmiseră într-o noapte, pînă în cele mai mici amănunte, planul de organizare a formațiunilor de luptă patriotice din oraș. Se trecuse după aceea la constituirea grupelor, la numirea comandanților și la stabilirea obiectivelor. Dar stînd și cîntărind lucrurile pe toate părțile, Raicu găsea mereu cîte ceva de modificat, cu grijă ca totul să fie temeinic organizat, să nu se ivească nici o fisură în acțiunea ce trebuia întreprinsă în oraș cînd conducerea partidului avea să dea semnalul.

Într-o seară, după ce sfîrșise de mîncat, Raicu stătea în cămăruța lui, cu coatele rezemate de tăblia mesei și tocmai vroia să-și aprindă o țigară la sticla lămpii, cînd se auzi o scurtă bătaie în ușa. Tresări și rămase nemișcat, cu țigara în mînă. Aruncă o privire fugară spre ușa dulapului de haine. Era închisă. După o clipă, în încăpere intră Haralamb, suflînd din greu, aprins la față cu cămașa leoarcă de sudoare. Se vedea că alergase.

— Noroc, tovarășe Raicu ! zise el și întinse mîna secretarului care se și ridicase în clipa aceea în picioare să-i dea un scaun. Ce făceai ?

— Uite, te așteptam și eram îngrijorat că nu mai vii...

— A fost o razie în oraș și a trebuit să ocolesc mult pînă să pot ieși în cîmp, încoace, către comună, vorbi întretăiat Haralamb, în timp ce cu o batistă își ștergea, cu gesturi pripite,

sudoarea de pe trunte și de pe ceafă. Și, ca să nu întârzii, să te neliniștesc că mi s-ar fi întâmplat ceva, am tras un pic de alergătură !

— Credeam că te-au fugărit copoii poliției... Hai, stai colea, pe scaunul ăsta...

— Ași ! N-au ei norocul ăsta ! zise Haralamb, trăgând scaunul mai aproape de masă. Sînt bătrîn în meserie, știu să mă feresc...

Scoase și el o țigară și o aprinse tot de la flacăra lămpii ce se afla pe masă, sfîrîind ușor și fumegînd. Pe pereți jucau lumini și umbre. În odaie era liniște.

— Petre era afară ?

— Afară, zise Haralamb. Stă la colțul casei, înspre grădină și supraveghează, cu vestonul de gardian pe umeri.

— Ei, ia spune, ce vești îmi aduci ? întrebă Raicu șoptit, scuturînd scrumul țigării în capacul unei cutii de cremă ce se afla pe masă în chip de scrumieră.

— Vești foarte bune, începu Haralamb, continuînd să-și ștergă fața cu batista. Dom'le, dar cald mai e !

— Cum stăm cu organizarea oamenilor în formațiunile de luptă ? S-au completat grupele acelea de la Ateliere ? Trebuie să terminăm odată !

— S-au completat. Oamenii sînt gata pregătiți. Așteaptă semnalul să pună mîna pe arme...

— Bine, despre treaba asta vom vorbi mai mult la urmă, de aceea te-am chemat. Spune-mi acum ce s-a făcut cu sarcinile ?

— Toate la țanc. Celula de șantier a îndeplinit sarcina dată cu cîtva timp în urmă. Lanțul granicului s-a rupt și lăzile cu piese pentru vasele germane s-au dus la fund, în Dunăre, în două secunde !

— Le-au scos ?

— Le-au scos, dar îți închipui ce fel de piese mai erau și alea. S-a întârziat reparația cu două săptămîni.

— Foarte bine. Dar la Atelierele C.F.R. ?

— Și acolo treburile merg bine. Se dau mereu alarme false, cum de altfel se dau și la Șantier, oamenii aleargă afară, părăsind lucrul și ziua de muncă s-a dus ! A venit un ordin să se ia măsuri severe împotriva celor care părăsesc ser-

viciul de capul lor. Sînt considerați sabotori și spune ordinul că vor fi trimiși în fața Curții Marțiale.

— Ei, să le fie de bine celor care dau asemenea ordine ! zise Raicu dînd nepăsător din mîină. Au descoperit pe careva ?

— Pe nimeni...

— Să le fie de bine !

— Două locomotive oprite alaltăieri în gară, pe motiv că au defecțiuni, au fost băgate în ateliere pentru reparații, urmă Haralamb, vorbind în șoaptă. Erau de la un tren cu cisterne pline cu benzină pentru Germania. Au fost demonstrate complet...

— Asta-i grozav. Ce fac uteciștii ?

— Ce să facă ? Bine. Se descurcă destul de frumos pînă acum, spuse Haralamb. Trenul cu mașini și tancuri germane de pe Balota a sărit în aer.

— Am auzit explozia și m-am bucurat, zise Raicu și ochii îi luciră viu în lumina lămpii. A „căzut“ cineva ?

— Nu.

— Cine a lucrat acolo ?

— Doi băieți. Unul Gabriel de la Șantier și celălalt, Pius, de la Ateliere...

— Sînt numele lor conspirative, nu-i așa ?

— Da.

— Transmite-le prin Valeriu mulțumiri din partea „Fulgerului“. Ai înțeles ?

— Am înțeles.

— Dar cum s-a întîmplat dom'le, cu puștanul acela, covrigarul de la „Frații Graff“ ? întrebă Raicu îngrijorat și chipul i se încruntă pe dată. Era utecist ? Mi-a spus Petre că-l chinuie în mod barbar ăia de la poliție, de-i gata-gata să-l lase fără zile...

— E utecist, confirmă Haralamb. Mi-a relatat Valeriu la ultima întîlnire cum s-au petrecut lucrurile. Un invalid l-a zărit noaptea lipind fluturași pe vitrinele magazinelor și l-a denunțat comisarului-ajutor Anghelescu... Dar băiatul se ține tare. N-a trădat nimic. Nu scoate un cuvînt.

— E păcat că trebuie să acționăm cu jertfe, zise Raicu, abătut și îngîndurat. Și mai ales că e vorba de copii din aceștia care luptă alături de noi, însuflețiți de speranța unei

vieți mai bune ! Ce pot spune că au făcut în anii lor puțini la număr ? Mai nimic. Decît că și-au jertfit copilăria pentru o cauză măreață, și uite, se întîmplă cîte unul să nu ajungă să vadă împlinirea ei...

Raicu tăcu, scutură scrumul țigării în capacul cutiei de tinichea și rămase cîteva clipe gînditor, privind la fumul ce se ridica în rotocoale alburii către tavanul scund al odăii. Într-un tîrziu întrebă :

— Știi ceva de Sandu al meu ?

— E bine, răspunse Haralamb în șoaptă. S-a întors de la Constanța și lucrează la Șantier. L-am întîlnit săptămîna trecută, umbla prin piață cu un braț plin de zarzavaturi. Își gătește singur...

— Nu-i spui nimic despre mine, auzi, tovarășe Haralamb ? Poți să aduci vorba pe departe, că ai aflat de la cineva că sînt bine, sănătos și mă gîndesc tot timpul la el. Să fie cuminte și să aibă grijă de casă...

— Bine...

— Cum stăm cu armele ? Ați mai făcut rost de ceva ?

— Unul dintre uteciștii care au aruncat trenul în aer a capturat o armă de la un ostaș bătrîn, concentrat. Putea să-l coste scump această treabă. Mă gîndesc la compromiterea acțiunii...

— S-a prelucrat cazul în organizația de tineret ?

— S-a prelucrat. Mă rog, băiatul și-a justificat fapta prin aceea că ori trebuia să-l omoare pe ostașul ce-i descoperise, ori să-l lege și să-i ia pușca, — de fapt cum a și fost.

— Unde e arma ?

— A fost dată lui Valeriu, iar acesta a dus-o la locul știut, alături de celelalte.

— Foarte bine. Uite, îți spun dumitale și te rog transmite-i și lui Valeriu, aveți grijă de arme, de grenade și de muniție ca de lumina ochilor din cap. Dintr-o clipă într-alta, vom avea nevoie de ele. Cînd le vom împărți la oameni, să meargă ca ceasul...

— Se aude ceva ? întrebă în șoaptă Haralamb. Știu c-a fost la dumneata cineva de sus. Nu mai am răbdare, au început să mă mănînce al dracului palmele...

— Da, a fost. Tovarășul acela care a venit mi-a înapoiat planul nostru de acțiune, cu unele îndrumări precise.

— Ceva modificări ?

— Nu, grupele rămân organizate așa cum le-am stabilit noi, plus alea de la Ateliere care spui că s-au completat.

— Da, s-au completat.

— Așa. Dar ce facem cu militarii din garnizoană ? se arată îngrijorat Raicu. Asta m-a întrebat și tovarășul de la regiune. Uite, trece zi după zi și dumneata parcă bați pasul pe loc. Doborârea regimului ăstuia și întoarcerea armelor împotriva nemților trebuie făcute cu participarea militarilor. E o indicație dată de sus și trebuie să lucrăm așa cum s-a stabilit. Noi am constituit grupele, știm pe ce forțe ne bazăm, dar oare e de-ajuns ?

— Tovarășe Raicu, nu te neliniști, frate, caută să-l îmbuneze Haralamb. Sublocotenentul Ganea, singurul de altfel indicat a participa la acțiune, a fost plecat din oraș. Cum s-a înapoiat, am și luat legătura cu el, așa cum mi-ai dat sarcina...

— Și...

— Este de acord. Chiar s-a bucurat că e chemat într-o asemenea treabă, că i se acordă încredere de către acel grup de inițiativă, cum am numit eu față de el organizația noastră. I-am arătat ce trebuie să facă și a rămas să întocmească și el un plan de acțiune pentru militarii din garnizoană.. El contează sigur pe compania ce-o comandă, de altfel singura la *peseul* regimentului de infanterie.

— Bine, dar ne rezumăm numai la Ganea ? Pe altcineva în plus n-ai mai reușit dumneata sau caporalul să atrageți în această treabă ?

— Nu s-a putut face mai mult, tovarășe Raicu, zise Haralamb, desfăcând larg brațele. Este riscant să se procedeze la alte depistări. De altfel, în orașul ăsta, după cum mi-a spus Valeriu, n-a găsit pe altcineva potrivit. Mai este un ofițer, un locotenent de la *peseul* regimentului de cavalerie, pe nume Sabin Nuțulescu, care, de, ar cam putea fi atras, dar n-avem încă destule confirmări asupra convingerilor lui reale. Rămânem, deocamdată, la Victor Ganea...

— Bine, rămânem la el, dar nu trebuie neglijat nici acest ofițer, Nuțulescu. Să ne fie în atenție, să-l influențăm pe linia vederilor noastre... Cît privește pe Ganea mi se pare că e limpede.

— Te asigur că e un om de nădejde, ți-am spus, am stat de vorbă cu el. După cum a reieșit din discuția ce am avut-o, mi se pare că acest Ganea a mai avut unele legături cu partidul...

— Ei, asta mă bucură, zise Raicu. Mai ales că după cîte mi-ai spus, sublocotenentul are mare influență asupra ostașilor din unitate.

— Întocmai. De la Valeriu cunosc acest lucru.

— Atunci, avîndu-l pe Victor Ganea alături de noi, înseamnă că putem trece la definitivarea planului de acțiune, conchise secretarul. Să punem de acord propunerile lui cu ale noastre, bineînțeles această îmbinare făcîndu-se pe linia planului elaborat de noi. Trebuia mai de mult să facem treaba asta, dar, mă rog, dacă spui că omul n-a fost aci... Să ne grăbim totuși. Pîna mîine seară să-mi aduci propunerile lui. Se poate ?

— Cred că da. Voi lua chiar azi legătura cu el să-mi pregătească materialul, așa că mîine voi avea planul.

— Eu voi întocmi planul general de acțiune și apoi îl vom discuta în cadrul unui mic colectiv, unde fiecare va primi sarcini precise...

— Cînd convocăm acest colectiv și unde ?

— Duminică seara, la ora douăzeci și două, în podul fabricii de spirt Bănovița. Locul este verificat.

— Cine participă ?

— Toți cei care răspund de această acțiune : eu, dumneata, Florea, nituitorul de la Șantier, Valeriu și bineînțeles, sublocotenentul Ganea...

— Și el ?

— Da, și el. Vom discuta numai probleme strict legate de trecerea la acțiune împotriva nemților din oraș : sarcini, obiective, mijloace de realizare...

— Bine, tovarășe Raicu, zise Haralamb, ridicîndu-se, gata de plecare. Deci, mîine seară îți aduc materialul de la

Ganea, iar duminică la ora douăzeci și două, așa cum s-a stabilit... Să trăiești și rămâi cu bine.

Își strînseră cu putere mâinile, după care Haralamb, deschizînd ușor ușa, ieși în vîrfurile picioarelor în tindă. Stătu cîteva clipe, ascultînd în liniștea nopții calde de vară, după care, avertizat de semnalul lui Petre Măciucă, coborî în curte, ocoli casa ca o umbră și se pierdu printre pomii livezii, într-o întunecime de nepătruns.

Părăsind comuna cît mai pe ascuns, Haralamb traversă cîmpul ce se întindea către oraș și, pe cînd se apropia de primele case, auzi în întuneric la poarta uneia dintre ele zarvă multă. Cîteva bărbați se certau ridicînd glasul, o femeie plîngea cu sughițuri, cîinii lătrau pe întrecute, iar noaptea amplifică totul, dînd scandalului proporții de nebănuit. În beznă se vedea agițîndu-se un felinar aprins, iar cel ce-l purta se vede treaba că nesocotea cu vădită intenție legea camuflajului, atît de riguros impusă localnicilor în ultima vreme. Lumina felinarului aci se înălța, aci cobora în fața acelei porți, uneori fiind ascunsă de cei ce-o înconjurau.

— Lasă-măăă, lasă-măăă, Dumitre! se auzea destul de limpede în noapte glasul femeii care plîngea. Uite, îmi vine rău...

Haralamb stătu o clipă locului, ascultînd cu auzul încordat, după care chibzui ce să facă. Era într-adevăr curios să știe ce se întîmpla acolo, dar în situația lui trebuia să evite orice întîlnire cu cineva cunoscut sau cu vreun polițist. Așa că fără a mai da importanță larmei ce spărsese liniștea nopții, apucă pe a doua stradă, zorind către inima orașului. Dar nu făcu decît cîteva pași prin întuneric, că se întîlni piept în piept cu o femeie bătrînă, îmbrăcată destul de sărăcăcios, ce trăgea după ea un copil de vreo cinci ani, numai în cămașuță și desculț.

— L-au prins, domnule? întrebă ea, oprindu-l cu un gest al mîinii pe Haralamb care tocmai vroia s-o ocolească.

— Pe cine să prindă? se arătă mirat Haralamb.

— Pe ucigaș.

— Care ucigaș?

— Păi dumneata nu vii de acolo ? De la casa lui Zamfiroiu, frate, ce te uiți așa la mine ?

— Nu, nu vin de-acolo, vorbi încet Haralamb și căută să-și ascundă fața, chipurile ștergându-și fruntea cu batista. Dar ce s-a întâmplat ?

— A, va să zică nu știi despre ce-i vorba ? se arată lămurită femeia. Păi, uite, găsiră oamenii un soldat neamț mort, în spatele casei lui Zamfiroiu. Cine a dat, a dat zdravăn cu cuțitul, că plutonierul ăsta — se spune că e plutonier neamțul — n-a zis nici pîs și s-a prăbușit ca un copac în bălăriile alea de lîngă gard...

— Dar ce au avut cu el ?

— Da' cine poate ști ce-au avut cu el ? Înălță femeia din umeri. Umblă fel de fel de vorbe. Unii spun că l-ar fi mai văzut și altădată, venea la femeia lui Zamfiroiu și că bărbatul ei ar fi plătit niște bătauși să-l omoare, că pe ea o omoară el. Alții zic că i-au luat viața niște țigani șatrari ca să-i umble prin pozonare după bani și să-i ia și ceasul de la mîină, că avea ceas din alea scumpe, de aur... Că, auzi dumneata, i-au tras pîină și cizmele din picioare. Cizme bune din toval, sănătoase, noi...

— Ce vorbești ? se arată surprins Haralamb.

— Uite, asta e tărășenia, sufletele, încheie femeia, stăpînind cu greu copilul care o trăgea mereu de mîină să meargă. Dar oricum o fi, că unii zic că la mijloc ar fi niște partizani din ăia de dau trinurile cu roatili în sus, bine fac, că le dau la cap nemților, că din cauza lor avem și răzbel și năcazuri...

— Răzbel ca răzbel, dar ce necazuri ne-au adus mătușă ? o stîrni la vorbă Haralamb.

— Ce năcazuri ? oftă ea din adîncul pieptului. Poate că ai ce îmbuca, ce îmbrăca, sau nu trăiești pe lumea asta ? îl luă la rost bătrîna.

Haralamb începu să rîdă.

— Geaba rîzi dumneata, urmă ea. Uite, după ce că s-a ales prafu' de oraș, de nu se mai ține cărămidă pe cărămidă, nu mai avem nici ce mîncă... A venit de dimineață o căruță cu pîine în vale, pe Strada Mare și n-a apucat lumea să se bată pe cîteva amărîte de turte din alea cu tărîțe, că stăteau bieții oameni de la miezul nopții așteptînd, că s-a și

ivit de după colț o patrulă nemțească, a spus ălor de se îmbulzeau acolo să se ducă fiecare *ţubaus*¹ — auzi dumneata cum i-au înjurat blestemații! —, după care au luat pîinile și-au plecat, ocărîți de toată lumea...

— Păi de ce-au luat pîinile?

— Cică să mănînce trupa lor, zise supărată femeia, că ei ne păstrează rînduiala în țară să nu vină comuniștii la guvern. Și i-amărîții ăștia de copii ai noștri m-au cu ce-și astîm-păra foamea. Rod toată ziulica la poame... Așa că bine face cine face de le mai dă nemților cîte una la cap!... Apoi, sănătate și s-auzim de bine!

Femeia se mistui în noapte cu copilul de mîină și Hăralamb privi cîteva clipe în urma ei, vădit mișcat de cele auzite. „Oricare ar fi mobilul acestei crime, cugetă el, gîndindu-se la plutonierul neamț ucis în spatele casei acelui Zamfiroiu, un lucru e limpede: ai noștri nu-i mai pot răbda pe nemți, le-a ajuns cuțitul la os...”

Cugetînd astfel, nu mai zăbovi locului și grăbind pasul traversă cîteva străzi întunecoase, scufundate în beznă și se îndreptă către casă. Undeva, foarte aproape, se auzea huruitul înfundat al unui motor. Era pesemne mașina poliției sau a comandamentului german, care se îndrepta în mare viteză spre locul unde fusese ucis plutonierul neamț.

¹ acasă (l. germană, n.a.).

27

Odăița din podul fabricii de spirt, unde se ținea consfătuirea, fusese pe vremuri locuința unuia dintre paznicii acestei întreprinderi, acum aflată aproape în părăsire. Era o încăpere mică, strâmtă, cu tavanul coșcovit, căzut, de care spînzurau ici-colo pînze de păianjen. Podeaua de scîndură, murdară și putredă, era spartă în mai multe locuri, și prin crăpături se deslușeau greu, în lumina lunii, jos, sub ea, într-o hală mare, cîteva cazane imense, înconjurate de pasarele de fier ușor estompate în întunericul nopții. Un geam mic, rotund, cît gura unei căldări, ce da spre curtea fabricii, era acoperit cu o haină, așa încît lumina lămpii cu gaz nu se putea zări afară.

La ora zece fără cinci, toți cei convocați erau prezenți în încăperea aceea sărăcăcioasă, neprimitoare, îmbîlcsită de praf, cu miros stăruior de mușegai și lemn putred. Gligor, nituitorul, cunoscut în munca de partid sub numele de Florea, un om bine legat, cu umerii largi și fața aprinsă parcă de dogoarea focului, se așezase pe un butuc de lemn și cu palmele-i mari netezea o foaie de ziar pe care încerca să citească, la lumina puțină a lămpii, rîndurile unui articol pe jumătate rupt. Lîngă el, Haralamb stătea pe un alt butuc de lemn și își ștergea cu o batistă ochelarii, privindu-l cînd și cînd pe Ganea care vorbea ceva pe șoptite cu caporalul Dincu. Ofițerul era îmbrăcat civil. Purta o haină cadrilată, de croială sport, pantaloni golf, iar în picioare niște ghete de munte cam uzate, cu șireturi late și albe. Masiv, greoi, abia îl ținea o ladă răsturnată pe care se așezase de cum venise. Ganea îl asculta pe caporal care-i povestea ceva în legătură cu fîntîna americană pe care o lucra în curtea colonelului Predoiu, dar gîndurile ofițerului zburau mereu în altă parte. Încă de cînd avusese loc întîlnirea cu Haralamb, dar mai ales acum, în această odăiță, departe de oraș și de ochii poliției, pe ofițer

Îl încerca un sentiment deosebit — găsisse, în sfârșit, drumul către mîine, întîlnise oamenii care alături de alții, de aici și din alte locuri aveau să schimbe lucrurile în țară. În același timp însă îl apăsa teama pentru noua sa activitate. Din clipa în care acceptase propunerea lui Haralamb de a participa la acțiunea grupului de patrioți avea impresia că pătrunde tot mai mult în locuri necunoscute, ca într-o pădure cu tainice cărări neumblate, că treptat și într-un chip interesant, chiar surprinzător de interesant i se dezvăluie lucruri pe care pînă atunci doar le întuise, le bănuise, dorise să le cunoască în adevărata lor esență. Iată, așadar, lîngă el, sub acest tavan cu tencuiala căzută și în lumina plăpîndă a acestei lămpi de gaz, pe cîțiva dintre oamenii cu care vroise să se întîlnească și către care pornise uneori numai cu gîndul, pe care-i simțea că există uniți într-o forță unică, comună dar pe care nu-i putuse afla, nu-i putuse depista fizic, și care acum se pregăteau în ascuns, aici ca și în toate colțurile țării, să doboare strîmba rînduială a regimului antonescian și să întoarcă armele împotriva adevăraților dușmani ai poporului: fasciștii lui Hitler. Privirile i se opriră asupra lui Gligor, nituitorul. Cîtă forță, cîtă hotărîre exprimau ochii săi negri, pătrunzători! Dar Haralamb? Un om în aparență liniștit, cuprins însă de o nesecată efervescență, de o energie fără seamăn, un adevărat „argint viu“, desigur și el muncitor, undeva în Atelierele C.F.R., sau poate în Șantier... Apoi Tudor Dincu, caporalul, tînăr, entuziast, inteligent și calculat în discuții, ponderat în afirmații, cu mare putere de pătrundere, de analiză, rezervat și totuși foarte activ în problemele ce priveau interesele colectivității... Și cîți n-or mai fi ca el în armată? Iată, de dimineață se întîlnise pe Strada Mare, mai sus de primărie, cu locotenentul Sabin Nuțulescu, de la *pesul* regimentului de cavalerie, un tînăr înalt, slăbuț, cu privire ageră și înfățișare de sportiv. Îl cunoștea mai de mult, era un „învîrtit“ după cum îl bîrfeau alții, făcuse numai opt zile de front și apoi nimeni nu știe prin ce împrejurări rămăsese în țară la diverse servicii administrative, mutat mereu dintr-o unitate într-alta. Era un om dintr-o bucată, se ciondănea într-una cu superiorii săi. Fiu de general, după cîte se auzea, avea concepții total deosebite de cei care sprijineau regimul antonescian. Visa să fie pace,

să poată călători în toată lumea, să cunoască oameni, locuri istorice, peisajele diferitelor țări, obiceiurile de pe alte meleaguri, să scrie apoi o carte de reportaje ; era un visător și nu putea înțelege în nici un fel argumentele propagandei germane pentru susținerea războiului.

— Ce mai faci, măi ursule ? îl oprișe el pe Ganea. Apoi cu totul confidențial îl luase deoparte și-i șoptise că știe el dintr-o sursă sigură că războiul n-o să mai țină mult, că într-o lună-două se duce dracului toată piesa pe care-o joacă Antonescu. Știi ce-am găsit la mine în escadron ? vorbise el misterios. Țigări pe care când le aprinzi și tragi primele fumuri, apare scris pe ele, așa ca la comandă, „Proletari din toate țările, uniți-vă !” Sau, „Ostași, părăsiți frontul !” Sau apare secera și ciocanul.

— Ai văzut tu ?

— Mi-a rădus un sergent și mie cîteva, găsite într-un pachet. M-am făcut că nu dau importanță faptului și mi-am văzut de treabă. Ei, ce spui de asta ? Ostașii, dragă Victore, au pulbere în tălpi. Așteaptă să le pună careva scînteia și sar ca niște zmei pe nemți, pe slugile lui Antonescu. Pe cuvînt de onoare ! Și pe la voi, pe la pifă e tot așa, dar nu știi tu. Sînt comuniștii, care lucrează și în armată. Îți spun eu, o lună-două, și gata piesa !

Deodată se auzi scîrțîind scara de lemn și Ganea tresări din gândurile lui. Ceilalți se mișcară brusc. Haralamb se ridică repede de pe butucul de lemn și le făcu semn să stea liniștiți. Apoi scoase din buzunar o lanternă cu lentila camuflată, o aprinse și se opri în pragul ușii.

— Aici stă paznicul Cristea Tudorașcu ? auzi venind de jos, ca din adîncuri, o șoaptă.

— Nu, s-a mutat în comuna Gura-Văii, răspunse Haralamb din ușă și se dădu un pas la o parte. Acum trei săptămîni...

— Avea o mașină de gătit de vînzare.

— Nu, o sobiță, dar a vîndut-o. Hai, intră, ești așteptat...

Toți întoarseră privirile. În încăpere, aplecîndu-se să nu se lovească cu capul de pragul de sus al ușii, intră un om po-

trivit de înalt, cu o pălărie neagră trasă adânc pe ochi, într-o cămașă cafenie, cu mânecile suflecate. Era Ion Raicu.

— Bună seara ! zise el și depășindu-l pe Haralamb se duse și se așeză la masa din colțul încăperii, pe care se afla lampa de gaz. Scoase apoi pălăria, își netezi părul pe frunte cu palma, după care privi cu atenție pe cei din încăpere.

— Cine este dumnealui ? întrebă în șoaptă Ganea, aplecându-se la urechea caporalului.

— Nu știu, nu-l cunosc ! înălță Dincu din umeri. Vedem noi îndată...

În odaie se făcu liniște. Raicu trase lampa mai aproape, s-o aibă în față, apoi se scotoci prin buzunare și scoase la iveală o bucată de hîrtie pe care o puse pe masă. Haralamb își așeză ochelarii și se dădu și el mai aproape. Privi apoi fugar către Raicu ; văzînd încuviințarea acestuia zise :

— Așadar, să începem consfătuirea noastră. Dar înainte de toate, pentru cei care nu-l cunosc — mă refer la dumneata, întoarce el capul către Raicu și la Florea, se adresă apoi lui Gligor, vreau să vi-l prezint pe sublocotenentul Victor Ganea de la Regimentul 95 infanterie din localitate, ofițer de rezervă, care s-a integrat în aceste zile în familia grupului de patrioți din oraș...

Toți întoarseră capetele către Ganea. Raicu îi zîmbi și ridică pentru o clipă lampa deasupra capului să-l vadă mai bine. Gligor își luă butucul de lemn și veni și el mai în față, în apropierea mesei la care stătea Raicu.

— Acum să intrăm în ordinea de zi, zise Haralamb. Te rog, ai cuvîntul... se întoarce el către Raicu. Trebuie să terminăm totul în cel mult douăzeci de minute...

Raicu înclină capul în semn că a înțeles, după care, calm, fără să se grăbească, potrivi lumina lămpii, mărindu-i ușor flacăra pîna ce aceasta era cît pe-aci să fumege. Netezi apoi cu palma bucată de hîrtie din fața lui, privi din nou pe rînd fețele celor adunați în jurul lui și începu să vorbească rar, parcă alegîndu-și cu grijă cuvintele, căutînd să fie cît mai convingător. În țară forțele patriotice populare — spunea el — pregătesc o mare acțiune : răsturnarea prin forța armelor a lui Antonescu și începerea luptei împotriva adevăraților dușmani ai poporului nostru, nemții lui Hitler. Cînd

se va declanșa această acțiune, nu se știe. Deocamdată, sarcina principală a tuturor patrioților este să se înarmeze, să se pregătească, să fie gata de luptă.

— Pentru asta, vorbi mai departe Raicu, cu același glas egal, de la început, încă cu mult timp în urmă, comuniștii au început organizarea forțelor patriotice din orașul nostru, s-au ocupat de înarmarea oamenilor, de pregătirea lor. De ce ne-am adunat aici mîna asta de oameni? Să ne sfătuim, să dezbatem ultima formă a planului de acțiune, să luăm unele măsuri organizatorice concrete, în așa fel ca totul să fie pregătit pînă în cele mai mici amănunte. Înainte însă de a porni la treabă, vreau să vă spun că alături de noi îl avem pe prietenul Victor Ganea, ofițer după cîte ați auzit, ale cărui cunoștințe militare sînt prețioase în treaba ce vrem să înfăptuim. Îl felicităm că face parte din rîndurile noastre...

Ganea era de-a dreptul mișcat. Își frămînta mîinile mari pe genunchi, neștiind ce să facă. Chipul i se îmbujorase, ochii îi străluceau într-o lumină vie, aprinsă. Se foi o clipă pe lada aceea, gata s-o sfărîme sub greutatea lui, apoi se ridică încet în picioare, înalt și masiv, lovind cu capul tavanul murdar și coșcovit.

— În primul rînd trebuie să vă mulțumesc eu, zise el cu glas moale, privindu-i roată pe toți cei din încăpere. Să vă mulțumesc că prin dumneavoastră am găsit drumul pe care și-l dorește orice om cinstit din țara asta, drumul de luptă împotriva nedreptăților, drum ce duce — sînt sigur — către alte vremi, mai sănătoase, mai fericite pentru cei necăjiți... Eu nu cunosc îndeajuns de bine politica partidului comunist, n-am de unde s-o cunosc, însă sînt alături de această politică, pentru că urmărind desfășurarea evenimentelor din 1933 de la Grivița și mai apoi procesul de la Craiova, mi-am dat seama că această politică este politica oamenilor simpli, a celor de jos, a muncitorilor... Și cum și eu am fost palmaș, am dus-o din greu, dar... ce mai... asta este ! încheie el fîstîcit, socotind că nu e momentul să vorbească despre el. Mulțumesc și caporalului Dincu, de aici de lîngă mine, care m-a luat de mîna și m-a adus între dumneavoastră... Vă rog să vă bizuiți pe sprijinul meu devotat. Nu mă sperie riscurile, greutățile,

să știți. Eu, după cum o să vedeți, sînt dintr-o bucată. Încă o dată, vă mulțumesc că m-ați luat alături de dumneavoastră. Vom lupta și vom învinge...

Raicu era de-a dreptul mișcat. La fel ceilalți, Gligor, Haralamb, Dincu. Le plăcuseră cele spuse de Ganea, apreciau această mărturisire atît de simplă, atît de sinceră... Un intelectual crescut din masa oamenilor necăjiți, oropsiți, se frămîntase de unul singur să găsească drumul de luptă și să se înroleze în rîndurile partidului. L-a aflat, și iată mărturisirea lui, bucuria lui, angajamentul lui... Cîți n-or mai fi ca el pe întreg cuprinsul țării?

— Cuvîntul prietenului Victor Ganea, urmă Raicu, exprimă cum nu se poate mai bine gîndurile oamenilor cinstiți din țara noastră, din orașul nostru. Nu e singurul care gîndește așa. Mii, sute de mii de patrioți ce urăsc din adîncul ființei lor regimul antonescian, sînt gata, în ceasurile acestea grele, să pună mîna pe arme.

— Compania mea, domnule — iartă-mă că te întrerup, înălță mîna Ganea — e toată de partea acestei acțiuni care cred că-i întreprinsă de partidul comunist. Vă asigur eu, comandantul ei... Îmi cunosc oamenii... Așa e, caporale?

— Așa e, domnule sublocotenent, confirmă Dincu, cu certitudine. Am stat și eu de vorbă cu oamenii, îi cunosc, le știu năzuințele...

— Apăi, asta e! Vă rog iertați-mă pentru intervenție...

— Bravo, domnule sublocotenent, zise Gligor în șoaptă și-i strînse mîna tare, bărbătește. Ești un bun tovarăș de-al nostru...

— Dragă domnule, *alea jacta est!*¹ cum spun latinii, răspunse el tare, de răsunară pereții cămăruței. Acum mă consider că sînt și eu în partidul dumneavoastră. Ori nu toți de-aici sînteți comuniști? Mă rog, n-are importanță, nici nu cer să-mi spuneți, poate nu e cazul, dar tare mult aș vrea să fiu în partid! Nu știu ce trebuie să fac ca să fiu, dar eu, domnule, ți-am spus, mă și consider ca făcînd parte din rîndurile lui. Din toată inima mă consider...

¹ Zarurile au fost aruncate (l. latină, n.a.).

Haralamb atrase atenția să se vorbească în șoaptă, cu mai multă prudență, deoarece s-ar putea auzi în afară. Ganea înclină din cap în semn că a înțeles și, cu palma pe piept, vădit jenat, se scuza că dăduse drum glasului fără socoteală.

— Iertați-mă că m-am aprins, zise el. Am mocnit destul ca jarul sub cenușă, și acuma...

— Nu-i nimic, interveni Raicu. O să vină vremea, dom'le sublocotenent, să vorbim și tare. Acuma însă... Legile conspirativității, trebuie să știi, sînt aspre și trebuie respectate cu sfințenie. Orice greșală ne poate costa chiar viața. Așa că nu luați în nume de rău intervenția prietenului...

— Nu, nicidecum, vai de mine, îl asigură Ganea zîmbind. Numai că eu m-am pornit așa cu vorba, tare, răspicat, știți ca la cazarmă...

Rîseră cu toții, după care Raicu făcu semn să i se dea ascultare și urmă :

— Așa, să continuăm. După cum vă spuneam, a fost întocmit un plan de acțiune pentru lupta împotriva nemților. Planul este cunoscut de unii dintre dumneavoastră. A fost însă îmbunătățit cu unele propuneri făcute de domnul sublocotenent Ganea.

— Ei, mare lucru n-am prea gîndit eu, dar oricum, e bine că am găsit niște soluții care țin seama de realitățile garnizoanelor noastre...

— Sînt foarte bune soluțiile dumitale, zise Raicu. Ele m-au ajutat să dau o structură nouă planului inițial. După mine sînt soluții realizabile. Și acuma, prieteni, pentru că ceasul merge, merge înainte și timpul zboară, să trecem la treabă. M-am gîndit ca dintre cei prezenți aci să constituim un grup local de acțiune. Prietenul Florea primește sarcina de comandant al formațiunilor de luptă patriotice din oraș, ajutat de domnul sublocotenent Victor Ganea. Mi se pare că ai făcut armata la marină, ai fost sergent, dar te descurci și pe uscat...

— Mă descurc și-n aer, cînd e vorba să pun mîna în gît nemților...

— Ei, ești de acord, prietene Florea ?

— Cu ce să fiu de acord ?

— Ți-am spus, să fii comandantul formațiunilor de luptă patriotice.

— De acord ! răspunse grav Gligor de la locul său, înălțînd mîna. Să stabilim numai ce trebuie să facem...

— Vom stabili, n-ai grijă, zise Raicu. Acuma să discutăm planul de acțiune pe care l-am întocmit...

Netezi iar cu palma foaia de hîrtie din fața sa, mai potrivește o dată flacăra lămpii și urmă :

— Planul se cheamă „Dunărea Vest“. El cuprinde următoarele puncte : organizarea formațiunilor de luptă patriotice pe grupe formate din cîte 6 pînă la 8 oameni, fiecare grupă avînd un comandant. Grupele vor fi dotate cu arme de diferite tipuri : puști, pistoale automate, pistoale, iar unele dintre ele vor avea puști-mitraliere. Muniția și armele se distribuie la timpul potrivit, asupra fiecărui luptător care răspunde de buna lor păstrare și întrebuințare. Lucrurile astea se cunosc jos, de către oameni, s-a vorbit cu ei la vreme. Ce nu se știe sînt următoarele : la ordinul dat prin indicativul „Răsăritul“, grupele, după o repartiție ce o vor stabili ulterior în amănunțime prietenii Florea și Ganea, vor ocupa imediat următoarele obiective : poșta și telefoanele, gara, Șantierul naval, Atelierele C.F.R., primăria, prefectura, penitenciarul local, poliția. Se vor tăia legăturile telefonice dintre comandamentul german și restul orașului. De asemenea legăturile telefonice ale poliției și jandarmeriei locale. Grupe de muncitori înarmați și ostași din compania domnului sublocotenent Ganea vor înconjura comandamentul german, arestîndu-l pe locotenent-colonelul Hans von Klausing. Avem informații sigure că efectivele germane nu sînt mari. Aproape zece ofițeri, vreo cincisprezece subofițeri și restul soldați. În total vreo cincizeci de oameni. Așa e, domnule sublocotenent ?

— Întocmai, aprobă Ganea. Dacă doriți, vă pot procura o situație exactă.

— În privința efectivelor militare românești și nemțești din garnizoană avem date concrete, urmă Raicu. Pe baza lor am întocmit și planul inițial de acțiune. Acuma nu știu în ce măsură mai corespund realității.

— Mă voi îngriji și de treaba asta, zise Ganea. Nu-i lucru greu. Cînd vom întocmi planul concret, cu misiunea fiecărei grupe în parte, vom dispune de toate datele...

— Foarte bine, zise Raicu. Deci, la indicativul „Răsăritul“, ce-l veți primi din partea mea, dumneavoastră, cei din acest grup, veți începe acțiunea după cum am arătat mai înainte. Domnul sublocotenent Ganea va organiza efectivele garnizoanei în sprijinul acțiunii, după planul conceput inițial...

— Trebuie să iau imediat comanda părții sedentare a regimentului, propuse Ganea. Astfel...

— Poate că nu e nevoie de acest lucru, interveni Raicu. Dându-și seama de situație, cred că și colonelul Predoiu va simți datoria patriotică, va înțelege imperativul acestor zile...

— Dacă înțelege, dacă nu, bineînțeles că voi lua comanda.

— În cazul acesta desigur că veți lua comanda, aprobă Raicu. Când veți fi înștiințat cu indicativul „Răsăritul“, trebuie să fiți în cel mai scurt timp la cazarmă. Să fiți pregătit pentru orice eventualitate.

— În privința asta, să n-aveți nici o grijă, asigură Ganea. Dacă e nevoie, chiar din noaptea asta dorm în cazarmă. Să știți că un rând din cheile magaziei de armament și muniție se află la caporalul Dincu. Așa că armamentul este la dispoziția noastră.

— Asta-i un lucru bun, aprobă Raicu. Acuma ascultați mai departe. În continuare, trebuie luate măsuri ca la obiectivele ce le-am enumerat mai înainte, poșta, telefoanele, gara, Șantierul, și așa mai departe, să fie organizată apărarea lor. Grupele din formațiunile de luptă patriotice și militarii destinați în acest scop să intre în acțiune imediat. Încă o problemă, prieteni, urmă Raicu. După cum știți, orașul nostru este situat pe o arteră principală de comunicații. Dacă ceilalți militari români din garnizoană nu ni se alătură, iar nemții nu vor să depună armele, e posibil ca aceștia să ceară ajutoare. E necesar deci să prevedem măsuri pentru supravegherea intrărilor în oraș. În afară de aceasta, o echipă să arunce în aer calea ferată între Balota și Șimian. Alta către Gura Văii. Să li se taie posibilitatea de a primi ajutoare pe drumul de fier. Asta, repet, numai în cazul când nemții nu se predau, iar forțele noastre sînt puține, rămîn doar la cîteva detașamente comandate de militari apropiați de noi.

— În ceea ce privește subunitățile române aflate în garnizoană — interveni caporalul Dincu — nu trebuie să ne

punem problema c-o să ne batem cu ele deoarece la ora actuală starea de spirit a ostașilor dovedește că nimeni n-ar reuși să-i facă să acționeze de partea nemților. Dimpotrivă, sînt convinși că din primele clipe ei vor fi în totalitate alături de noi...

— Ne-am bucura să-i avem din primele clipe de partea noastră, zise Raicu, însă planurile trebuie să cuprindă și cele mai dificile variante...

— Vreau să întreb ceva, ceru Gligor și dădu să se ridice.

— Spune.

— S-a vorbit aici că vom tăia legăturile telefonice cu exteriorul. Foarte bine, dar atunci ce rost mai au aceste măsuri? Cei care ni se împotrivesc n-au cum să mai țipe după ajutoare.

— O clipă, prietene Florea, interveni Raicu, înălțînd mîna să fie ascultat. Vom vorbi despre treaba asta. Acum să mai stabilim un lucru. Comandamentul forțelor de luptă patriotice va avea sediul în localul școlii de comerț din spatele Telefoanelor. Prin agenți trebuie ținută legătura permanentă cu prietenul Florea care, repet, chiar din seara asta va stabili în amănunțime, împreună cu prietenul Ganea, măsurile concrete ce trebuie luate, în privința fiecărei grupe în parte. Unde va fi instalată, de ce armament dispune, cum ocupă obiectivele etc. De stabilit totul, pînă în cele mai mici amănunte...

— Vom discuta aici sau în altă parte?

— Aici, hotărî Raicu. Fabrica de spirt e sub supravegherea oamenilor noștri. Însă nu zăboviți mult. În cel mult o jumătate de oră, părăsiți clădirea.

— Cum e cu tăierea legăturilor telefonice? aminti Gligor făcîndu-se pe butucul de lemn.

— Prieteni, vorbi mai departe Raicu, planul „Dunărea Vest” are două variante, create în raport de situațiile ce se ivesc în timpul desfășurării acțiunii noastre. „Dunărea Vest-unu” va fi aplicat în cazul cînd restul militarilor români din garnizoană nu ni se alătură, iar comandamentul german se opune cu tărie, începînd lupta armată cu formațiunile noastre patriotice. Atunci, prietene Florea, vom proceda prin

tăierea firelor telefonice, ca să izolăm orașul sau instituțiile din interior, să nu poată comunica și primi ajutoare. Înțelegi ?

— Înțeleg.

— Foarte bine. În varianta asta, vom începe lupta pe viață și pe moarte cu dușmanii poporului nostru. Trebuie să acționăm repede, fulgerător, cu hotărâre, fără să ne pierdem capul. Să dăm dovadă de mult calm și sînge rece. Surprinderea joacă un mare rol, așa-i, domnule sublocotenent ?

— Așa-i, întări Ganea. De altfel, după cum ați spus, noi vom întocmi mai apoi un plan amănunțit al celor două variante ale planului „Dunărea Vest“. Dar care e concepția în varianta a doua ?

— Varianta a doua este următoarea, zise Raicu, privind o clipă hîrtia din fața sa. Dacă restul militarilor români trec de partea noastră din primele clipe și noi vom fi stăpîni pe situație, îngenunchindu-i pe nemți, atunci, vă dați seama că avem nevoie de legături telefonice. E posibil să punem stăpînire pe fiecare instituție în parte fără măcar să tragem un singur foc de armă. Trebuie conceput un plan de acțiune și în acest sens, deci varianta a doua..

— Nemții nu se vor preda atît de ușor, interveni Gligor sceptic. Sînt ai dracului, nu-și pleacă ei capul cu una cu două...

— Dacă nu și-l pleacă, îl vom reteza ! decretă autoritar Raicu. Îi izolăm și-i atacăm, silindu-i să se predea. Trebuie însă ca mai întîi să-l arestăm pe Klausling.

— E posibil ca militarii români în totalitate să treacă fără nici o împotrivire de partea noastră, după cum ne-a asigurat Valeriu, zise Gligor, iar nemții încăpățînați cum sînt, să nu cedeze. În situația asta cred că e bine să concepem o a treia variantă.

— Anume ?

— Trecerea ostașilor români de partea formațiunilor de luptă patriotice, izolarea și lupta împreună cu ei împotriva trupelor germane din oraș, pînă le silim să capituleze.

— Da, e posibilă și această variantă, consimți Raicu. Atunci vă rog să concepeți și un plan „Dunărea Vest-trei“, ne-am înțeles ?

— Vom analiza situația în toate felurile, zise Ganea cu glasul său profund. Și vom întocmi aceste planuri potrivit cu fiecare situație.

— Însă după cum v-am spus, treaba asta o faceți acum, după ce încheiem această consfătuire, stăruie Raicu. Chiar în noaptea aceasta, dumneata, prietene Florea, și dumneata, prietene Haralamb, trebuie să luați măsuri ca oamenii noștri să cunoască pînă în cele mai mici amănunte ce au de făcut : de unde iau arme, unde se vor aduna, cine sînt comandanții de grupe, consemne, parole, legături, tot, e clar ?

— S-a stabilit o dată treaba asta, zise Haralamb. Planul de acțiune e cunoscut de oamenii noștri, de mai bine de o lună...

— Știu, dar uite că au intervenit măsuri noi... Avem acum trei variante. Ai înțeles, prietene Haralamb ?

— Am înțeles.

— Iată, urmă Raicu, am aicea planul general, inițial, completat după indicațiile date de Comitetul Central, prin delegatul regiunii cu care am luat legătură săptămîna trecută. Și în raport de acele indicații am căutat să adaptez totul la situația reală din orașul nostru, la posibilitățile existente. Apoi am mai adăugat și propunerile sublocotenentului Ganea. De aceea ți-am spus dumitale că acum sînt elemente noi, iar oamenii noștri din formațiuni să cunoască fiecare amănunt și cît mai neîntîrziat ce au de făcut.

— De mare importanță cred că trebuie să fie pregătirea oamenilor, interveni Gligor, cerînd și el planul să-l studieze. E bun, chiar foarte bun planul, dar el devine realitate numai prin oameni...

— Ei, da, asta e foarte adevărat, confirmă Raicu. În acest sens ai și primit dumneata sarcina să fii comandantul formațiunilor de luptă patriotice locale. Să te ocupi în primul rînd de pregătirea oamenilor... Fiecare să știe ce are de făcut. Curaj, entuziasm, vigilență, hotărîre, chibzuință, tact, foarte mult tact... Totul trebuie să ducă la victorie. Asta e !

Raicu tăcu. În lumina gălbuie a lămpii ochii lui arătau multă oboseală, dar privirea lor era totuși limpede, încrezătoare, tinerească. Cercetă ceasul de buzunar, apoi își puse pă-

lăria trăgînd-o adînc peste ochi și se ridică. Zise, vorbind cît mai convingător :

— Vă rog, prieteni, să depuneți tot efortul ca treaba să meargă bine. Să izbîndim și acțiunea noastră aici, în acest oraș, să triumfe, așa după cum sînt sigur că va triumfa în întreaga țară. Vă doresc sănătate și victorie !

Se întoarce, dădu mîna cu Haralamb, apoi ocolind masa întinse palma pe rînd lui Gligor, caporalului Dincu, sublocotenentului Ganea.

Haralamb veni lîngă Raicu și în timp ce-l conducea spre ușa, îl prinse de braț.

— Ai grijă de dumneata ! îi spuse în șoaptă. Petre te așteaptă...

— Nu-ți fie teamă, îl asigură el. Te rog, să mă ții la curent cu toate problemele. Orice greutate se ivește pe parcurs, vino, te rog, să găsim soluțiile cele mai potrivite pentru ca Florea să fie ajutat și treaba să meargă bine... Mîine seară la ora opt te aștept să-mi spui că planurile au început să prindă viață, iar oamenii noștri sînt gata de acțiune. Dumneata răspunzi de tot...

— Fii fără grijă...

Raicu deschise ușa, stătu o clipă în prag ascultînd cu încordare ecourile stinse ale fabricii pustii și prăfuite, după care coborî în grabă scara de lemn putred, sub fasciculul de lumină al lanternei lui Haralamb.

După cîteva zile, într-o dimineață, sublocotenentul Ganea stătea în cabinetul colonelului Predoiu și de zece minute îl aștepta pe superiorul său. Fusesse încunoștințat prin plutonierul major Grădinaru să se prezinte urgent la el, dar iată că încăperea era goală și comandantul regimentului nicăieri. Neavînd ce face, Ganea se duse la fereastră. Dimineața de august luminată de un soare blînd se arăta liniștită. Dincolo de perdelele de mătase ce vălureau ușor în adierea vîntului matinal, în curtea umbrită de bătrînii castani, cîtiva ostași cărau apă cu căldările și udau niște flori înșiruite ici-colo pe lîngă aleile acoperite cu pietriș mărunt, de rîu. Erau militari din ultimele contingente mobilizate, oameni bătrîni, cocîrjați din șale ca sub apăsarea unor greutateți, în cămăși, cu mînele suflecate, cu chipurile triste, întunecate și trase ca după boală. Purtau cu greutate căldările cu apă, cum-pănindu-le în mîinile slăbite, vînoase, fără să se privească și fără să-și vorbească, de parcă erau străini. „Iată pentru ce sînt ținuți amărîții ăștia sub arme, cugetă Ganea privindu-i cu compătimire. Ca să ude florile regimentului. De cinci ani au tot trăit cu spaima glonțului în suflet, tîrîndu-se prin noroaie, sub năvala proiectilelor și acuma, bieții de ei, cară căldări cu apă. Ei, cîți oameni a smuls războiul ăsta de la rosturile lor ! Cîte vieți a secerat, cîte cămine a distrus, cîte inimi a îndurerat !... Și pentru ce ? Care-i filozofia războiului ? Am căutat deseori explicații, argumente sănătoase, piloni de susținere pentru ideile propagandiștilor antonescieni. N-am găsit... Totul e atît de șubred, atît de fals, de neconvingător, încît numai bunul simț te oprește să-i scuipi în obraz și să le rupi fițuicile cu care otrăvesc și înșală omul de rînd“...

Tocmai pe cînd cugeta astfel, ușa se deschise și Ganea se întoarse brusc luînd poziția de drepti. Intrase colonelul Pre-

doiu, roșu la față, cu privirea obosită și părul răvășit. Sub braț avea un dosar. În două zile parcă îmbătrânise cu zece ani.

— Să trăiți, domnule colonel !

— Noroc, Ganea, răspunse el moale, aproape plictisit și trecînd în apropierea biroului zvîrli cu un gest de dispreț dosarul pe masa de lucru. Ce faci ?

— Am venit la ordinele dumneavoastră, domnule colonel !...

— Știi pentru ce te-am chemat ?

— Nu...

— Uite, ia și citește asta...

Zicînd acestea, colonelul scoase dintre foile dosarului o hîrtie și i-o întinse. Sublocotenentul o luă și încruntîndu-se la chip ca înaintea unei rele prevestiri începu să parcurgă repede cu privirea rîndurile dactilografiate.

— A început ofensiva sovieticilor pe frontul din Moldova. Corpul ne cere să mai trimitem un batalion de marș pentru front ?

— Închipuiește-ți ! făcu iritat colonelul. De unde să scoatem, dom'le oamenii ? Să-i facem din lut și apoi să suflăm peste ei dîndu-le viață ca-n prima zi a facerii lumii ? Spune-mi, de unde ?

Ganea tăcea. Mai reciti o dată nota telefonică adresată părții sedentare a regimentului, apoi puse ușor, cu un gest delicat hîrtia pe biroul colonelului și se retrase un pas înapoi, așteptînd.

— Ei, ce părere ai ? Așa-i că ăștia de la Corp nu cunosc situația ?

— Ba cred c-o cunosc destul de bine, domnule colonel, zise Ganea, luînd o poziție cît mai militărească în fața superiorului său.

— Cunosc ei situația efectivelor ? se arătă contrariat colonelul.

— Nu, m-am referit la situația frontului.

— Nu înțeleg. Ce vrei să spui cu asta ? făcu Predoiu micșorînd ochii.

— Cred că e destul de limpede, domnule colonel, zise Ganea, stînd mai departe, în aceeași poziție rigidă, în fața superiorului său. E evident că frontul se va prăbuși. De lucrul acesta sînt conștienți și cei de la Corp, dar cum primesc ordinele de sus așa ni le transmit și ei, „ordine de urmare” cum se spune. Mai-marii țării cer acum ostașilor noștri „eroism fanatic”. Eroismul, domnule colonel, și-l pot dovedi ostașii numai împotriva adevăraților dușmani ai poporului. În acest sens sînt convins că dacă armele ostașilor noștri ar începe să tragă în nemți, ar arăta soldatul român ce înseamnă eroism, așa cum le-a mai arătat o dată la Mărășești !

Predoiu tocmai vroia să-și aprindă o țigară. Rămase năuc, cu tabachera de argint în mîină, privindu-l pe Ganea cu ochii mari, puțin speriat de parcă tînarul ofițer picase în fața sa din altă lume.

— Măi Ganea, zise el după un timp, moale, dojenitor, aprinzîndu-și țigara, uite, să fiu sincer mie nu prea-mi plac reflecțiile dumitale. Parol ! Ți-am mai spus o dată : te poți foarte bine trezi în fața Curtii Marțiale...

— Depinde cine mă poate acuza, domnule colonel, răspunse prompt Ganea. În nici un caz, dumneavoastră nu sînteți acela care să pledați, eventual, ca martor al acuzării... Sînteți pe linia vederilor mele și...

— Eu ? sări ca ars Predoiu la fel de speriat ca înainte. Eu, Ganea ? Dar ce-ți trece prin cap, măi băiete ?! Fugi de-aici, să nu te-audă careva că ia totul de bun și cine știe în ce bucluc mă mai bagi. Te-am avertizat o dată că ai atitudini cam libertine...

— Domnule colonel, mi-a plăcut întotdeauna să fiu un om sincer, deschis, mărturisi Ganea cu aceeași siguranță în glas. Sînt ferm convins că și dumneavoastră — v-am mai spus — în adîncul conștiinței dumneavoastră îmi dați dreptate, că dialogînd cu propriul dumneavoastră eu, nu se poate să nu ajungeți la concluzia enunțată succint de mine.

— Uite ce-i, Ganea, vorbi de astă dată mai liniștit Predoiu, slobozind fumul țigării și împrăștiindu-l apoi cu palma. Eu te simpatizez, pentru că ești un om sincer, inteligent, dintr-o bucată, dar nu-ți dau dreptul să mi te substitui, mă înțelegi ?

— Nu vă supărați, domnule colonel, dar nu-i vorba de nici o substituție. E vorba de-o presupunere bazată pe considerente viabile, adevărate... Credeți că numai eu, sau dumneavoastră, gândim așa? Vai de mine! Dar sînt sigur că azi, în toată țara, din zece oameni, nouă au aceleași reflecții, discută cu propriul lor eu, — din teamă să nu se trădeze discutînd cu altcineva — că din zece, nouă trag aceleași concluzii: poporului nostru i-a ajuns cuțitul la os și nu va trece mult și va scutura cu arma-n mîină jugul actualei situații. Domnule colonel, iertați-mă, sîntem conștienți de dezastrul în care a ajuns țara, dar ne mulțumim să fim simpli spectatori ai propriei noastre tragedii și atît!

— Dar ce-am putea face?

— Ce-am putea face? Să nu mai fim spectatori, domnule colonel. Să ne urcăm pe scenă și să schimbăm acțiunea piesei, mă înțelegeți dumneavoastră?

— Ganea, ce te-a apucat, băiete? zise speriat colonelul, privind neliniștit în toate părțile. Vrei să mă bagi în bucluc că-ți aprob asemenea păreri fulminante? Că stau cu tine la taifas și punem țara la cale? Dracu știe cine te mai aude și...

— Mă iertați, domnule colonel, se scuză sublocotenentul. Faceți-mi acte de trimitere în judecata Curții Marțiale, dacă socotiți că sînt un instigator...

— Nu-i vorba de asta, ci de prudența de care trebuie să dai dovadă, măi băiete. Știi, cîteodată și pereții au urechi... Fii mai calm, măi flăcăiaș, nu te avînta așa. Stăpînește-te...

— Dumneavoastră sînteți stăpînit? nu se lăsă Ganea. Se vede de la o poștă că sînteți în derută. Iată, acum trebuie să trimiteți oameni pe front... Să trimiteți oameni la moarte. Ați trimis mereu... De unde să mai trimiteți? Sînt convinși că dumneavoastră singur condamnați aceste ordine care trebuie să susțină un război absurd... Pentru ce am luptat? Pentru ce mai luptăm? Care-i sensul jertfelor noastre? Cunoașteți situația frontului... Oamenii s-au săturat... Au început să vadă mai departe, au început să gîndească cu capetele lor nu cu ale unora dintre comandanți, aruncă armele și fug... Nemții, „frații noștri de arme“, ne bagă numai în linia întîi, pentru

ca prin foc și moarte să le creăm lor siguranța retragerilor „elastice“...

— În sfârșit să lăsăm astea. Spune, cum vezi dumneata rezolvarea acestei note telefonice? zise Predoiu trăgînd alene din țigară. Ce putem face?

Își dădea seama că fără voia lui fusese angajat într-o discuție pe care n-o dorise și de aceea găsisese nimerit să schimbe vorba.

— Dumneavoastră ce părere aveți?

— Mă gîndeam să trimitem măcar două companii, răspunse nesigur Predoiu. Să executăm ordinul Corpului...

— Și de unde vreți să formați aceste două companii?

— De la dumneata, și să vedem poate ceva oameni de la batalioanele de recruți...

— Domnule colonel, iertați-mă că trebuie să nu fiu de părerea dumneavoastră, zise Ganea punîndu-și palma pe piept ca o apărare. În primul rînd, eu vă raportează că din compania mea nu e bine să dăm nici un om. Și nici din batalioanele de recruți nu-i bine să trimiteți.

— Pentru că sînt neinstruiți?

— Ar fi un motiv în plus...

— Atunci? făcu nedumerit colonelul.

— Ce-a fost ieri, nu mai e azi, domnule colonel, căută să se facă cît mai înțeles Ganea. Dumneavoastră nu vedeți cum se precipită lucrurile? În țară oamenii au ajuns la marginea răbdării, a suferinței, se organizează, se pregătesc de luptă. Din ce ne spun ordinele venite de sus, reiese că comuniștii conduc această luptă. Ei adună arme, organizează poporul la unele acțiuni împotriva actualului regim antonescian...

— Crezi într-o apropiată lovitură de stat? întrebă în șoaptă Predoiu, privind cu teamă către ușă, să nu intre careva.

— Nu știu! înălță din umeri Ganea. Presupunerile mele sînt intuitive, nu mă bazez pe nimic sigur, trag numai concluzii analizînd situația actuală din țară. Gîndesc, judec ca fiecare om care privește înainte, care caută azi să vadă ce va fi mâine... Și aceste concluzii, domnule colonel, mă fac să cred că indiferent de situația frontului, datorită faptului că în țară

lucrurile s-au precipitat foarte mult — vedeți doar ce spun rapoartele Biroului 2 — în curînd forțele din interior conduse de comuniști vor face să se prăbușească actualul regim.

— E cam hazardată presupunerea dumitale ! făcu ochii mari colonelul. Mergi prea departe cu raționamentele...

— Aveți perfectă dreptate, întări Ganea. Da, e o presupunere și încă hazardată... Însă se bazează pe concluzii evidente, juste...

— Anume ?

— Dumneavoastră nu vedeți ce se întîmplă în ultima vreme, domnule colonel ? vorbi tot mai aprins Ganea. Se sabotează continuarea războiului : ajung pe front proiectile cu focoase defecte, în canistre benzină care nu știu ce dracului are, dar înfundă carburatoarele mașinilor și tancurilor, locomotive care pleacă din gară și se opresc, stricîndu-se după treizeci de kilometri de mers, zeci și sute de arme, grenade, lăzi cu muniție sustrase din depozite, dispărute de pe front... Pot fi acestea presupuneri, nimic de zis, dar ce părere aveți de circularele disperate ale Siguranței și ale serviciilor militare speciale care confirmă în fraze laconice și totuși alarmante aceste lucruri, care cer să fim cu ochii în patru, să luăm măsuri de siguranță și mai știu eu ce ? Apoi, în afară de asta, ați văzut că numai aici, în regiunea asta partizanii au aruncat două trenuri germane în aer... D-apoi acțiunile lor din Moldova, de pe Valea Prahovei, din Banat... Cunoașteți circulara...

— Ei, și-atunci ? Întrebă nedumerit colonelul.

— Cum „și-atunci“ ?

— Unde vrei s-ajungi cu pledoaria asta a dumitale ?

— În orice caz nu departe, îl liniști Ganea. Spuneți dumneavoastră, e posibil acum, în perioada aceasta, cînd, după cum ați văzut, acțiunile împotriva actualului regim se intensifică, repet, e posibil să lăsăm garnizoana fără militari ? Ce părere aveți ?

— Avem două batalioane de recruți la cîțiva kilometri de oraș, vorbi calm Predoiu. Aceste batalioane să stea pe loc, să avem garnizoana asigurată cu militari așa cum sună ordinul Marelui stat major. Iar pe front să trimitem pe cei instruiți,

oameni vechi, de aceea spuneam să luăm din compania dumitale...

— Cu atît mai rău, domnule colonel, mă iertați că intervin în felul acesta, se scuza jenat Ganea.

— De ce „cu atît mai rău“ ?

— Păi punem temei în garnizoană pe niște copilandri care abia au învățat să dea onorul cu pușca ? Se poate așa ceva ? În primul rînd că în felul acesta contravenim ordinelor Marelui stat major în privința asigurării garnizoanelor. Spuneți să trimit militarii din compania mea. Deci ne dispensăm de niște oameni instruiți...

— Sînt bătrîni, Ganea... Nici ăștia...

— Sînt, domnule colonel, da, sînt bătrîni, priviți-i afară, de-abia cară căldările cu apă, arată sublocotenentul cu capul spre fereastră, dar au experiența frontului, știu ce-i aceea deschiderea focului la comandă, lupta în apărare, atacul și atîtea altele. Sînt luptători, ne putem bizui pe ei aici în garnizoană, în caz de nevoie...

— Atunci să formăm două companii din recruții aflați în cantonament în comuna Erghevița sau pădurea Balota, propuse colonelul.

— Iertați-mă, dar nici de părerea asta nu sînt, protestă Ganea. Puteți oare dumneavoastră semna sentința la moarte a două sute de tineri neinstruiți, care n-au învățat nici măcar a se feri de glonț ? Niște băietani care n-au altă vină decît aceea că venindu-le vremea stagiului militar mai devreme decît trebuia, din cauza războiului, au îmbrăcat uniforma de ostaș și sînt obligați să execute niște ordine, încă o dată iertați-mă, absurde... Aveți dumneavoastră o inimă atît de lipsită de simțul umanității ? Unde e atunci conștiința dumneavoastră ? Vă stimez și vă apreciez, domnule colonel... Sînt un simplu profesor de latină, concentrat și port cel din urmă grad de ofițer din armată... Dar nu cu gradele vă judec eu, vă apreciez, ci cu inima...

— Dar ce pot face, măi omule ? se arată descumpănit Predoiu. Ce pot face ? Dumneata nu vezi cît de categorică e nota telefonică ?

— Raportați Corpului că nu mai avem posibilități — fu de părere Ganea. Asta este. Cine are oameni de trimis să mai trimită, noi nu mai avem. Trebuie să executăm și ordinele, tot ale lor, cu siguranța garnizoanei în vremurile astea foarte precipitate și tulburi... Ce, emit ordine care se bat cap în cap? Ce-i aicea? Sac fără fund? Efectivele astea sînt interminabile? Să se mai trezească și domnii comandanți de sus, să nu execute la rîndu-le ordinele domnului mareșal orbește, să vadă mai întîi care-i situația reală...

Colonelul Predoiu mai trase un fum, apoi strivi restul țigării în scrumiera de pe birou. Era de-a dreptul înnebunit, nu știa ce să facă, simțea că fruntea îi e cuprinsă într-un cerc de fier care-l strînge puternic, gata să-i plesnească țeasta capului. „În toată viața mea, dedicată carierei armelor — cugetă el — n-am știut altceva decît să fiu un om disciplinat, să-mi fac datoria și ca un adevărat militar să execut „fără murmur și fără șovăire“ ordinele superiorilor mei, ordine care întotdeauna mi s-au părut juste, de necontestat. Dar acum nu mai înțeleg nimic! Ce dracului, m-am scrîntit eu la minte sau vorba lui Ganea ăsta, pe acolo, pe sus sînt comandanți care „ar trebui să se mai trezească!“”. Pentru că am ajuns să nu știu ce hotărîre să iau: aci trimit ordine să asigurăm garnizoanele cu militari, aci expediază telegrame prin care cer noi și noi efective... Dar tot vorba lui Ganea, regimentul ăsta ce-i? Sac fără fund? Are dreptate băiatul ăsta, are foarte multă dreptate! Dar pot oare să i-o spun? Pot oare să comentez împreună cu el ordinele superioare? Unde-ar mai fi atunci disciplina, disciplina de fier „mama vieții ostășești?“

Chibzuind astfel, rămase cîteva clipe pe gînduri, apoi înălță privirea și zise:

— Bine, Ganea, îți mulțumesc pentru părerile dumitale. Discutînd parcă mi-am mai ușurat sufletul. Voi mai reflecta pînă către ora prînzului.

— Mă rog... cum socotiți dumneavoastră.

— Ești un om capabil, inteligent și-mi plac raționamentele dumitale logice, chiar dacă ești de fapt un civil. Încă o dată, îți mulțumesc.

— Să trăiți, domnule colonel! zise Ganea și punîndu-și cascheta pe cap duse palma la cozoroc. Pot să plec?

— Da, consimți colonelul. Vezi, ai grijă și întocmește planul de apărare al cazarmii după indicațiile ce ți le-am dat aseară. Și fă și schița...

— Nu se găsește hîrtie de calc, domnule colonel.

— Las-o dracului, fă-o pe-o hîrtie obișnuită, numai fă-o, hotărî Predoiu. S-o am pînă la prînz.

— Am înțeles.

Peste cîteva minute, Ganea intră în cancelaria companiei. Caporalul Dincu, aplecat asupra mesei desena cam stîngaci, pe o coală de hîrtie, planul cazarmii.

— Așa, bine că te-ai apucat de el, zise sublocotenentul, punîndu-și cascheta în cuier. Să trec după aceea planul apărării, cu mijloacele de foc, că trebuie să-l dăm pînă la prînz domnului colonel... Unde e Grădinaru ?

— Nu știu. Cred că umblă lelea prin cazarmă. Ce se mai aude cu plecarea pe front, domnule sublocotenent ? Întrebă în șoaptă Dincu. Ostașii au și auzit că se mai cer efective.

— Acuma vin de la colonel, zise Ganea, așezîndu-se la masa lui. M-am opus să mai trimitem vreun om. Și mai ales din compania noastră... Știi care-i motivul...

— Știu, făcu conspirativ caporalul, nici nu e cazul. Noi ne bazăm pe oamenii de aici...

— Nici o grijă, îl asigură Ganea. Tot ce am discutat acolo e sfînt. Trebuie să îndeplinim sarcina primită. Numai te rog pe dumneata, cu grijă, continuă munca de lămurire a oamenilor noștri. Fiecare să știe ce are de făcut... Prudent înșă, Dincule... cît mai prudent... Zău, nu știu cum să-ți spun, dar mă simt un alt om de cînd m-ai îndreptat pe drumul pe care-l căutam de mult. Îți mulțumesc din inimă. Totdeauna am să-ți mulțumesc... Înșă n-aș vrea ca tocmai acum, în ceasul hotărîtor, să-mi fie barat acest drum... Te rog, ai grijă. Să facem totul să izbîndim.

— Vom izbîndi, domnule sublocotenent. Să știți că în calea noastră nu există piedici de netrecut !

— Ssst ! se aude cineva afară...

Într-adevăr, intră plutonierul major Grădinaru, cu fața roșie, buhăit, duhnind a rachiu, sub braț cu o capelă plină cu lame de încărcătoare.

— Dumnezeii mamei lui de mîrlan, zise el bombănind ca pentru sine. Uite, bagabonții, îi pui să-ți curețe lamili și le uită pe lîngă zidurile magaziei... Să le-adun eu, om bătrîn, cu capela... Că-i averea lui tata...

Dar Ganea nu-l asculta. Stătea la masă, gînditor, și privea pe fereastră, undeva afară, departe, peste pavilioanele cazărmii, învăluite în lumina soarelui ce se înălța tot mai mult pe cerul albastru ca de sineală.

Întunericul se lăsase pe nesimțite, învăluind orașul într-o tăcere neagră, apăsătoare și tristă. Străzile pustii erau cufundate în beznă. Aproape că nu se mai vedea la doi pași. Ferestrele caselor încă nevătămate erau camuflate cu hîrtie neagră sau cu pături, să nu se strecoare nici o suviță de lumină afară. După o vreme însă, de dincolo de dealul Balotei, se ivi peste păduri luna, mare, rotundă, ca o imensă pecete de aramă, și deodată lumina ei se revărsă darnică peste întinderi, aurind contururile caselor, făcînd să sclipească viu turnul înalt al bazinului de apă, dezvăluind privirilor, ca ziua, parcurile răvășite de bombe, străzile, ruinele așezărilor doborîte la pămînt. Caporalul Dincu, mergea agale prin umbra zidurilor îndreptîndu-se către cazarmă. Fusese acasă la plutonierul major Grădinaru și reparase o ușă, că nu se închidea prea bine. Primise drept cînstire de la „coana Florica“ o ceașcă de țuică și o bucată de brînză cu pîine de manutanță și se simțea sătul, cu toate că mîncarea fusese drămuată ca la farmacie. Acum, mergea către cazarmă, obosit și îngîndurat. De cînd aflate de arestarea lui Maxim nu mai avea o clipă de liniște ; îl îngrijora tare mult soarta acestui băiețaș atît de săritor la îndeplinirea oricărei sarcini încredințată de organizația de tineret. Se gîndise mult, analizase în fel și chip situația, dar nu-și putea explica în nici un fel „căderea“ băiatului. Cum de fusese atît de imprudent, cum de nu luase seama la cine-i venea pe urme ? Dana justificase într-un fel toată întâmplarea și Dincu îi dăduse crezare. La mijloc fusese o clipă de neatenție a ei. Îi asigurase lui Maxim numai drumul înainte, dar trebuia cînd și cînd să vadă și cine vine din urmă, mai ales că era noapte și zgomotul pașilor s-ar fi deslușit cu ușurință chiar de la distanțe mai mari. „Nu, Valeriule, crede-mă, oricît a bocănit invalidul acela cu piciorul său de lemn pe trotuar, tot nu l-am auzit, s-a scuzat ea la prima întîlnire

cu caporalul. De altfel eram și departe de Maxim, la cel puțin cincizeci de metri, așa cum mi-ai spus că trebuie să merg. Dar cred că invalidul a venit de undeva, de pe altă stradă, a dat numai colțul, altfel era imposibil să nu-l fi auzit Ștefan...”

Dincu se interesase prin legăturile ce le avea și aflate că micuțul Maxim era supus la chinuri groaznice de către comisarul-ajutor Anghelescu, dar că în ciuda bătailor n-a scos un cuvânt care să trădeze activitatea organizației de tineret. Într-un fel îi părea bine că băiatul se comportă astfel, că deși n-avea decât paisprezece ani, dovedea totuși o anume maturitate, o voință neabătută și o hotărâre deosebită în privința păstrării secretului de organizație. „Nu-mi închipuiam să găsesc atîta tărie la puștiul ăsta, se gîndise el, după aceea, de multe ori. Se vedea că e plin de ambiție și că dorește din toată inima să îndeplinească și el o sarcină mai deosebită... Și iată că prima lui misiune s-o soldat cu un eșec... Și baremi de-ar fi numai asta... Dar lucrurile pot deveni foarte grave... Dacă totuși pînă la urmă băiatul nu rezistă și scapă ceva despre acțiunea întreprinsă de Gabriel și Pius pe dealul Balotei? Și el și fata au fost de față cînd cei doi au primit instrucțiuni în ce fel să lucreze... Nu, sper să se țină tare așa cum s-a ținut pînă acum, sper... dar cu cîtă suferință își va ține el această tărie!”

Lui Dincu îi părea nespus de rău că celui mai tînăr membru al organizației îi era dat să suporte torturile bestiale ale anchetatorilor de la poliție. Din prima clipă cînd îl cunoscuse, simțise că-i este foarte drag, foarte apropiat, întocmai ca și un frate și că băiatul acesta inimos, cu ochi căprui, blînzi, zdrențuit, adesea nemîncat și bătut de oamenii patronului, avea un suflet mare, ales, deosebit. „Tovarășe Valer, îi spunea el uneori caporalului, așa e că o să vină vremea cînd și noi muncitorii o să fim stăpîni, o să avem fabricile noastre, o să mîncăm pe săturate și o să avem bani cîți are domnul Graff al meu?” Tudor Dincu îl asculta zîbind, după care îl mîngîia cu duioșie pe părul crescut sălbatic. „Vor veni timpurile acelea, băiete. Vor veni... Nu ne vom face patroni în felul lui domnul Graff al tău, dar vom trăi bine...”

Pe Strada Mare, în curtea unei foste prăvălii bombardate, din care nu mai rămăseseră decît zidurile înnegrite de fum, mulțime de lume se îngrămădea în jurul a două butoaie negre și pîntecoase. Vestea că venise uleiul se dusesse ca vîntul prin toate cartierele, și alergaseră cu toți într-un suflet, care cu sticle, cu borcane, cu damigene mici sau cu bidoane de tablă, să apuce să primească rația acum, chit că era miezul nopții și nu a doua zi dimineata, cînd nu se știa dacă va mai rămîne vreun strop sau nu. Oamenii, mai mult femei și copii, se îmbulzeau vorbind gălăgios, agitînd în mîini cartelele de alimente, aruncîndu-se claie peste grămadă fără să țină socoteală că se calcă în picioare, își rup hainele de pe ei sau își dau ghionturi mai mult sau mai puțin nevinovate.

— Huo, cucoană, nu da buzna, că mă călcași, ia, acolea pe deșt de nu mai pot ! zise o femeie desculță, cu picioarele prăfuite, îmbrăcată într-o rochie de stambă decolorată și ruptă.

— Mă împing și pe mine alții, zise cucoana tot privind mereu către un burlan de care legase cățelul. Uite, sînt nevastă de colonel de cavalerie și stau cu dumneata aici la rînd să-mi iau rația de ulei. Colonelul Dona, dac-ai auzit...

— Și ce dacă ești nevastă de colonel ? se stropși cea călcată pe picior. Trebuie pentru asta să-mi dai cu copita, fă ? Parc-ai umbla călare ca bărbatu-tău !..

Un rîs general cuprinse mulțimea și doamna colonel, intrigată, cu fața aprinsă de supărare, își făcu loc cu coatele, ieși din îmbulzeala aceea, desprinse curelușa cîinelui din inelul burlanului și zise înțepat :

— Hai, Pufi, dragă, hai, că inculții și mahalagiii ăștia n-au loc de coada ta...

— Ia-o din loc, grăbește-te, mai du-te și pe la alte cozi cum ți-e obiceiul că de, nu-ți ajung cîte-ți cară acasă primul ! sări o femeie mică, subțirică, ce ținea de mîină un băiețel de vreo patru ani numai într-o cămașuță scurtă și desculț. Zău, oameni buni — se întoarce ea către mulțime — mai în fiecă dimineată vine la sulemenita asta trăsura primăriei cu pachete. Eu văz, că stau la trei case mai în sus de ea. Și-acuma, uite-o, fără obraz, se înghesuie și la amărîta noastră de rație !

— Te rog, impertinently, să-ți măsoari cuvintele ! strigă doamna colonel, cu glas răgușit, aproape înecându-se de furie. Nu ți-e rușine ? Auzi la ea ? O spălătoreasă mă insultă în public ! Domnul colonel Jurăscu, primarul, să știi și tu, trențăroaso, îi camarad cu bărbatu-meu... Amîndoi de la cavalerie... Și ca prieteni, are grijă și de casa celui plecat pe front...

— Poate are grijă și de muieră-sa ! țîșni din mulțime un alt glas de femeie.

— Mizerabilo ! Mahalagioaice prost crescute !

Zicînd acestea, doamna colonel plecă toată numai nervi, cu pas mărunț, repezit, trăgînd cățelul după ea, smucindu-i mereu curelușă gata s-o rupă. Apoi, după cîtiva pași se întoarse și spuse înăbușit ridicînd glasul :

— Neciopliților ! Bărbatu-meu e pe front, luptă pentru țară și mareșal și voi vă bateți joc ! Am să mă duc să vă reclam !

— Bărbatu-tău luptă pentru moșia lui ! se auzi o voce groasă din mulțime... Nu pentru țară...

— Pentru a lui, pentru a mareșalului... Ce parcă mareșalul nu-i tot boier ? răspunse femeia aceea cu copilul de mîină. Tot boier îi și el... În vremurile astea cînd abia găsești o coajă de pîne, el are ce bea, ce mîncă, cred că nu stă cum stăm noi coala, la miezul nopții, pentru o ceașcă de ulei pe care trebuie să ne-o dea din aprilie și uite acum îi sfîrșitul lui august...

— Uleiul nostru l-a luat Hitler, prăjește cartofi la Berlin !

— Mai bine s-ar pune el în tigaie !

Rîsul izbucni din nou, mai puternic decît cel dintîi, dar deodată, la apariția caporalului Dincu, care se oprise să vadă de ce-i îmbulzeala aceea, veselia încetă de parcă lumea s-ar fi ferit de el. Desigur, Dincu auzise tot ceea ce vorbiseră oamenii, îi părea bine că din zi în zi creștea ca o furtună revolta populației, dar își zise că nu e bine prin prezența lui să-i stînjenească în a-și spune gîndurile — deh, oamenii se feresc acum și de umbra lor, darămite de un militar ! — fiind mai nimerit să-i lase, să-și verse fiecare năduful cum vrea, să se răcorească.

Porni, aşadar pe sub castanii de pe Strada Mare, zorind să ajungă cât mai degrabă la cazarmă. Cu toate că era aproape de miezul nopţii, stăruia totuşi atîta zăpuşeală în aerul încins după căldura de peste zi, încît dintr-o clipă într-alta părea că te înăbuşi, gata să-ţi dai sufletul. Ajungînd la colţul străzii Independenţei, zări un gardian, în uniformă lui cafenie, decolorată, cu şapca dată pe ceafă, vorbind cu un ţăran. Îl întrebă cît e ceasul şi aflînd că nu era încă vremea să se prezinte la cazarmă, hotărî să treacă puţin şi pe acasă, să vadă ce mai este nou pe acolo. Apucă înspre cartierul Moara de Foc, ale cărui case mici, săracăcioase, cu pereţi crăpaţi şi acoperişuri lăsate într-o parte, erau în parte bombardate, altele numai zdrăvăn muşcate de schijele proiectilelor. Dar cînd să dea colţul pe strada lui, se pomeni brusc, chiar lîngă bordura trotuarului, cu o maşină de piaţă, un Ford negru, hodorogit. Portiera se deschise şi caporalul se trezi faţă-n faţă cu Haralamb.

— Ce-i, ce s-a întîmplat ? se sperie Dincu şi privi îngrijorat în toate părţile.

— Unde umbli, măi băiete acum aproape de miezul nopţii ? îl dojeni Haralamb. Alerg de-o oră după tine şi nu te aflu nicăieri. Mi-a spus Ganea că eşti plecat la major acasă şi acum mă duceam într-acolo... Hai, urcă...

— Dar ce este ?

— „Fulgerul“ comunică : „Răsăritul !“

— Gata ? A început ? se opri deodată locului caporalul şi-l privi uluit pe Haralamb. Apoi într-o clipă faţa i se luminează şi prinzîndu-l în braţe, îl sărută repede pe obrazul acoperit de ţepii bărbii... Ura ! Să trăieşti, tovarăşe Haralamb ! Uraa ! Cînd a început ? Unde mergem ?

Era tot o explozie de bucurie, de entuziasm şi neastîmpăr. Îi venea să sară în sus, să joace, să chiuie...

— Mai încet, măi băiete, mai încet că scoli strada, îl opri Haralamb. Şi dacă ne punem de-acuma clopoţei...

— Iartă-mă, se scuză caporalul, vorbind repede, precipitat. Dar dac-ai şti dumneata ce-i în inima mea în clipele astea !...

— Dar ce, parcă într-a mea nu este ? făcu Haralamb fără să-şi ascundă emoţia. Dar acum n-avem timp să ne bucurăm.

Hai repede, urcă în mașină ! Peste zece minute avem o adunare a grupului de acțiune.

— Comandantul meu a venit ?

— E acolo. L-am adus tot eu de-acasă... Sînt toți... Numai dumneata lipseai...

Peste o clipă, mașina demară brusc, cu motorul duduind din plin și porni să alerge pe străzile pietruite ale cartierului, luminate de lună ca ziua. Șoferul, un bătrînel uscățiv, cu mustăți mari și șapcă de pînză trasă adînc peste ochi, conducea cu multă siguranță, gonind cu toată viteza de parcă era un apucat, ocolind atît cît putea gropile și șanțurile ce le întîlnea în cale.

— Cine e dînsul ? întrebă în șoaptă caporalul, aplecîndu-se la urechea lui Haralamb.

— E de-al nostru.

— Mașina lui ?

— A lui. E piețar...

Peste cîteva minute, Fordul opri în dreptul unei case scunde, cu acoperiș de tablă, îmbrăcată pînă sub streășină cu viță de vie. Coborîră repede, mai întîi Haralamb, apoi Dincu și intrară, zoriți, în curtea aproape cufundată în întuneric din pricina unui tei mare ale cărui ramuri se întindeau pînă peste acoperișul casei. Un cîine își zornăi lanțul, lătră puțin, apoi cunoscîndu-l pesemne pe Haralamb care începuse a-i vorbi în șoaptă, se domoli și tăcu.

Trecură printr-o bucătărie scundă, cu tavanul crăpat, în care se vedeau o mașină de gătit, o postavă plină cu rufe și un pat de fier alături de-o masă încărcată cu farfurii murdare, cratițe și oale. O ușă li se deschise în cale. În prag, Gligor, înalt, voinic, oarecum neliniștit :

— Hai, măi tovarășilor, bine c-ați venit ! Trece vremea și...

Raicu se ridică de pe patul pe care stătea și dădu mîna cu Dincu. Caporalul privi nedumerit în jur. În lumina lămpii cu gaz, cocoțată pe-un șifonier demodat, desluși chipul lui Ganea care-i zîmbi prietenește și-i făcu semn să se așeze lîngă el pe-un cufăr.

— Acum sîntem toți, zise Raicu grăbit. Prieteni, tovarăși, începu el, vădit emoționat, prea multe n-am să vă spun. Fiecare minut e prețios în acțiunea noastră. Ceasul mult așteptat a sosit. Acuma o oră — poate vreunul dintre dumneavoastră a ascultat la radio — s-a comunicat că dictatura antonesciană a fost doborâtă și că începe războiul pentru eliberarea Transilvaniei, cu alte cuvinte ne batem cu nemții. După cum se vede, forțele patriotice, conduse de partidul nostru comunist, au acționat cu succes. S-a început, tovarăși, lupta împotriva adevăraților dușmani ai poporului. Deci, trebuie să punem mîna pe arme.

— Ce variantă a planului aplicăm ? întrebă sublocotenentul Ganea, trăgînd din buzunarul de la piept al vestonului cîteva hîrtii frumos împăturite.

— Aplicăm planul „Dunărea Vest-trei“, interveni Gligor, și luînd scaunul se așeză lîngă ofițer să privească hîrțile pe care acesta și le întinsese pe genunchi.

— Exact, confirmă Raicu. Domnule Ganea, se adresa el apoi sublocotenentului, luați măsuri să fixați posturi de senti-nelă la poștă, telefoane, la Șantier și Atelierele căilor ferate, mă rog, așa cum ați conceput planul... Eliberați băiatul acela de la poliție...

— Și cu nemții ce facem ? întrebă Gligor.

— Vom înconjura clădirea comandamentului lor și-i vom împiedica să iasă sau să facă vreo mișcare...

— Trebuie să-i dezarmăm !

— Trebuie, dar mai întîi luăm această măsură. În orice caz, să fim pregătiți pentru o acțiune hotărîtă. Dacă consimt de bună voie să se predea, cu atît mai bine.

— Legăturile telefonice ?

— Tăiați numai cele către comandamentul german, hotărî Raicu. Restul rămîn intacte. Avem nevoie de legături. Oamenii noștri au primit armele ?

— Le au asupra lor, răspunse Gligor.

— Ți-am spus eu dumitale, totul e pregătit, interveni Haralamb. Am așteptat numai ceasul ăsta.

— Foarte bine, zise Raicu. Acum, la treabă. Sediul comandamentului forțelor de luptă patriotice îl știți unde este.

Florea, ai luat măsuri să ocupi școala ? E doar pustie, elevii-s în vacanță...

— Am luat.

— În regulă. Țineți legătura cu Florea. De altfel, eu voi fi tot timpul acolo în noaptea asta. Vom trece apoi să vedem cum am pus stăpânire pe obiectivele vizate în planul nostru de acțiune. Tovarășe Haralamb, oamenii au brasarde tricolore ?

— Li s-au împărțit o dată cu armele.

— Domnule sublocotenent, zise Raicu întorcându-se către Ganea, în oraș să fie patrulă formate din militari și muncitori. Nimeni n-are voie să circule după lăsarea serii. Ne-am înțeles ?

— Am luat notă.

— Te rog, vino la sediu peste două ore și spune-mi care este situația trupelor, cum a reacționat colonelul Predoiu, să vedem ce măsuri mai trebuie luate.

— Am înțeles.

— Acuma, tovarăși, destul ! hotărî Raicu. Să pornim acțiunea noastră. Cât mai repede, mai sigur, prin surprindere...

— Ce facem cu mașina ? întrebă Gligor.

— O iei dumneata și prietenul Ganea. Să ajungeți cât mai repede la posturi... Haide, grăbiți-vă !

Se ridicară cu toții. Își strînseră mâinile.

— Nu uitați, tovarăși, li se adresă pentru ultima dată Raicu. Totul prin surprindere. Și cu multă hotărîre. Acum, în clipele astea, în toată țara s-a sărit pe nemți. Ca toți ceilalți patrioți, și noi, aici, în acest colț al pământului nostru, să ne facem datoria. Deci, la treabă ! Noroc și numai bine ! Victorie !

Încă o dată își strînseră mâinile și ieșiră în curte, trecînd prin bucătăria în care stăruia mirosul de mâncare și de rufe muiate pentru spălat.

30

Ținînd-o tot într-o alergătură, caporalul trecu pe la băiețandru pistruiat, legătura lui, și-i dădu sarcina să-i anunțe chiar în noaptea aceea pe toți membrii organizației de tineret despre faptul că a sosit clipa cea mare.

— Cum ? Începem ? se miră acesta, ieșind la poartă, în teiul nopții, desculț, numai într-un maieu și chiloți, cu părul ciufulit.

— Începem. Anunță indicativul „Răsăritul“, apoi „Dunărea Vest-trei“...

— Am înțeles. Dar ce-i cu dumneata îmbrăcat militar ? Te-au concentrat între timp ?

— Hai, măi băiete, îmbracă-te și dă-i drumul, că n-avem timp de vorbă acuma ! Îi porunci Dincu. Auzi tu ? Din om în om, după legăturile lor, toți uteciștii să fie la posturi. Deci, nu uita : „Răsăritul — Dunărea Vest-trei“. Ții minte ?

— Se poate, tovarășe Valeriu ? se simți jignit pistruiatul. Uite, într-o clipă am și zburat !

Dincu porni apoi într-o goană să ajungă cât mai repede în cazarmă. Trebuia în clipele acelea să fie și printre militarii companiei. Când să iasă în Strada Mare, se întâlni cu soldatul Chirică, tot numai o apă, asudat, cu boneta în mână, gîfîind de alergătură.

— Ce-i mă, unde te duci ? îl întrebă caporalul, mirat de această neașteptată întîlnire.

— E alarmă, dom'caporal, răspunse cu glasul întretăiat Chirică. M-a numit dom'majur agent și m-a trimis fuga acasă să-l chem la cazarmă pe dom' colonel...

— Dar ce s-a întîmplat de-i alarmă ? făcu pe miratul caporalul.

— Nu știu ! înălță din umeri Chirică. Am scos armamentul, muniția... Oamenii stau cu căștile pe cap în curte și așteaptă.

— Bine, vezi-ți de drum și vino tot în trap înapoi ! zise Dincu și fără să mai stea pe gânduri porni și el repede către cazarmă.

De cum intra în curtea regimentului, caporalul zări în lumina lunii forfota militarilor care acuma, la miezul nopții, umblau buimaci de colo pînă colo, sub strigătele și înjurăturile gradaților. Unii cărau în brațe saci de pînză plini cu cartușe, ranite, lăzi cu marmeladă. Alții, cu căștile pe cap, cu armele la picior, se aliniau în grabă în fața pavilioanelor tropăind scurt din picioare, speriați și nădușiți, cu fețele roșii, bulucindu-se, căutînd în fierberea aceea grupa sau plutonul din care făceau parte, îmbrîncindu-se, agitați ca în fața unei apropiate primejdii. Sergentul major Gălușcă, cu mîna lui țeapănă pe lîngă corp, se urcase pe o ladă de muniții, ca să-l vadă toată lumea și dădea ordine peste ordine, cărora numai el le înțelegea rostul.

— Plutonul întîi, aveți cîte zece cartușe de fiecare ? Aveți mă, sau n-aveți ?

— Daaa ! răspundeau fără vlagă ostașii.

— Așa, să nu mai aveți ! Scoateți cartușele și adunați-le pe companie. Hai, repede, leat, că acum mă reped la tine !

Înălța pumnul în care ținea cravașa lui din curele împletite și privea scrutător peste rînduri să vadă care-i acela care nu se mișcă „ca argintul viu“ cînd dă el porunci. Ostașii stricaseră rîndurile, se îngrămădiseră în jurul unei lăzi de muniții, unde un gradat primea în mare grabă de la fiecare cartușele pe care le distribuise cu numai cîteva minute mai înainte.

— Hai, leat, mișcă, mișcă... tu-ți dumnezeirea cui te-a făcut, de mîrlan, că de puturoși nu vă întrece nimeni !

Strigăte, îmbulzeală, căști și bidoane, gamele și lopeți Line-mann lovite, zdrăngănite, tropot înfundat de bocanci sub norii de praf ce se înălțau de pe platoul de adunare al trupei.

— Gata, mă ?

— Daaa !

— Așa, leat. Alinierea ! Sfoară, mă !...

Oamenii jucau mărunț din picioare, stîrnind și mai mult praful, privind către dreapta să fie rîndurile „sfoară“, că cel care se găsea numai cu cîțiva centimetri mai înainte sau mai

înapoi cunoștea îndată cravașa lui Gălușcă. Sergentul major coborî de pe ladă ca de pe o tribună, grav și încruntat, cu cizmele lui bilgher lustruite, cu cravașa la spate, se apropie de ostași, privi rîndurile și apoi tot tăcut se trase mai la o parte.

— Drepti ! comandă el ca un turbat și toți militarii întoarseră fața către înainte. Ascultă leat ! Treci acuma și primește cîte cincisprezece cartușe. Trap, mă, că acu vine domnu sublocotenent și trebuie să dăm raportu !

Caporalul Dincu se apropie și privi mirat la cele ce se întîmplau, fără să înțeleagă nimic. De ce se cerea înapoi muniția, dacă se împărțea din nou oamenilor ? Îl zări îndată Gălușcă și îi făcu semn cu cravașa să se apropie.

— Unde ai fost, mă ?

— În misiune la dom'majur, răspunse Dincu, luînd poziția de drepti. Dînsul m-a trimis...

— Așa, știu, își aminti Gălușcă. Treci trap la magazie, vezi că-i dom'majur acolo, ajută-l să scoată afară și restul de muniție !

Dincu salută și alergă către magazie. Dar ușa era încuiată și Grădinaru nicăieri. Scoase repede cheia, descuie lacătul, dădu ranga de fier la o parte și deschise larg ușa. În mijlocul magaziei se aflau îngrămădite lăzi de muniție goale, răsturnate, așa cum le aduseseră în grabă ostașii. Ieși din nou afară, privi cu grijă în toate părțile și încredințîndu-se că nimeni nu putea veni în clipa aceea la magazie, trase ușa după el și o încuie cu cheia. Se duse apoi la ușa cămăruței și ciocăni scurt de cîteva ori, repetat, după semnalul stabilit. După cîteva clipe se auzi un zăvor trăgîndu-se și Mihai se ivi în prag.

— Domnule caporal, bine c-ai venit ! șopti și îl trase de mînă înăuntru. Evenimente deosebite !

Ochii îi luceau viu, aprinși de un foc lăuntric care parcă atunci izbucnise.

— Stai să încui ușa...

— Ce s-a întîmplat ? făcu caporalul pe neștiutorul, luîndu-și boneta de pe cap.

— Ceea ce am așteptat de multă vreme, vorbi Mihai precipitat, cu glasul sugrumat de emoție, dar tot în șoaptă. Anto-

nescu a fost doborât și România a trecut de partea coaliției antifasciste.

— Ce vorbești ?

— Așa e, cum îți spun, vorbi tot mai înfierbântat Mihai.

— S-a comunicat la radio ?

— Da, la radio.

— Păi cum...

— Stai să vezi cum a fost, îl opri Mihai. Așa, cam pe la orele opt, se transmitea muzică. Deodată emisia se întrerupe și crainicul anunță cu o voce gravă cerînd ca toată lumea să stea pe recepție pentru că în curînd se va face o comunicare importantă. Nu știu, dar parcă mi-a trecut prin corp un curent electric. Măi, ce să fie ? mi-am zis. Au trecut cam la douăzeci de minute, iar muzică, iar se întrerupe emisia și iar anunță crainicul să nu părăsim postul de recepție. Domnule, m-a ținut așa sub tensiune pînă la ora zece și un sfert, cînd am auzit în difuzor un comunicat, că dictatura lui Antonescu a luat sfîrșit și că alături de armatele aliate vom elibera pămîntul Transilvaniei de sub ocupația străină. Deci, am întors armele împotriva nemților... S-au mai citit apoi niște decrete — un decret pentru numirea generalului Sănătescu în funcția de președinte al Consiliului de Miniștri, un altul de amnistie, altul pentru desființarea lagărelor de concentrare... Ei, ce zici, domnule caporal ? încheie Mihai cu lacrimi în ochi. Nu se mai putea, domnule, nu se mai putea !

Emoționat, se întoarce, luă de lîngă aparatul de radio un petic de hîrtie și-l întinse caporalului.

— Uite, am scris aici acel comunicat, atît cît l-am putut prinde în fuga condeiului. Și unele din decrete.

Tudor luă hîrtia, o parcurse în grabă, o împături și o vîrî în căptușeala bonetei.

— Dumneata nu știai chiar nimic ? întrebă Mihai, trecîndu-și mîna prin părul mare, crescut sălbatic. Nu cred să nu fi aflat...

— Ba da, am aflat și eu. Însă nu cunosc atîtea amănunte ca dumneata.

— Cred că regimentul a primit unele ordine, reluă Mihai în șoaptă. Aud afară mare zarvă și eram îngrijorat că nu aveam nici o posibilitate să-ți comunic cele aflate...

— Da, s-a dat alarma, confirmă Dincu și-și puse boneta pe cap. Mă duc să văd ce se mai întâmplă. Te rog, continuă să-mi întocmești acele mici informații scrise. Acum am mare nevoie de ele...

— E-n ordine ! zise Mihai și pe fața lui acoperită de țepii mari ai bărbii trecu o undă de lumină. Cred că mâine dimineață voi ieși și eu din... cantonament !

— Poate chiar în noaptea asta, răspunse evaziv caporalul. Deocamdată nu-ți dau nici o asigurare... Să vedem mai întâi cum se vor desfășura evenimentele...

Zicînd acestea, întinse mîna lui Mihai și ieși repede, încuind ușa.

În cancelaria companiei, slab luminată de-o lampă de gaz, Dincu îl găsi pe sublocotenentul Ganea stînd la masa lui, cu fața lac de apă, descheiat la veston, răsufliînd greu din pricina alergăturii prin cazarmă. Își ștergea fruntea de transpirație, gîtul, ceafa și, parcă absent, privea afară, prin geamurile prăfuite, la ostașii care forfoteau de colo pîna colo, cu căștile pe cap și cu sacii de merinde doldora la șold.

— Să trăiți ! zise Dincu și, luînd poziția de drepți, duse palma la marginea bonetei.

— A, tu erai ? tresări ofițerul și întorcînd capul îl privi zîmbind.

— Eu, domnu'sublocotenent.

— Domnule, ai avut dreptate în privința celor ce mi-ai spus cîndva, zise Ganea și se ridică greoi de la masă, venind lîngă Dincu. Uite, de la adunarea noastră de adineaori, am venit direct în cazarmă, pentru că aici e locul meu. În clipa asta stăteam și mă gîndeam cîte evenimente deosebite s-au întîmplat în ultimele zile : ofensiva rușilor pe frontul din Moldova, pregătirile noastre de aici, tot mai febrile, acum știrea aceasta pe care o așteptam dar care să-ți spun drept m-a uluit. Și știi de ce ? Domnule, mi-am dat seama ce forță e partidul comunist ! Cîta înțelepciune, ce perfectă organizare a acțiunii, de cît sprijin se bucură din partea poporului ! Poate te miri că am asemenea sincere reflecții, dar știi, îmi place să-mi dezvălui gîndurile intime către cineva apropiat, cu atît

mai mult cînd e vorba de dumneată, care m-ai scos la lumină...

— Și mie îmi place să vă ascult, domnule sublocotenent, îl asigură caporalul. Tocmai pentru că reflecțiile astea, cum le numiți dumneavoastră, sînt sincere și vă arată cum nu se poate mai bine ca om.

Cîteva clipe domni tăcerea între pereții afumați ai cancelariei. Se auzeau afară, în noapte, comenzile repezite, scurte, tropăitul bocancilor, clinchetul căștilor și al bidoanelor lovite de lopeți și baionete.

— Ceva ordine au mai venit ? se interesă caporalul, vorbind în șoaptă.

— Nu știu, că n-am fost pe sus, pe la biroul colonelului. Ți-am spus, abia am picat. E stare de alarmă, așa că desigur situația asta n-a creat-o colonelul de capul lui ; înseamnă că a primit și el ceva ordine de sus. În orice caz, compania noastră va ocupa chiar în noaptea asta cele mai importante obiective. Conform planului...

În clipa aceea sună telefonul și încăperea se umplu de larma soneriei stridente. Calm, sublocotenentul se duse la masă și ridică receptorul. O voce răgușită, repezită, vorbea agitat, întretăiat, aproape strigînd în capsula de ebonită.

— Am înțeles, domnule colonel, viu la dumneavoastră, zise Ganea și puse încet receptorul în furcă. Apoi, adresîndu-se caporalului : Uite că mă cheamă. Să vedem ce se mai întîmplă...

— Vedeți cum puneți problema, domnule sublocotenent, i se adresă caporalul, dîndu-i cascheta din cuier. În caz că nu vrea să acționeze de partea noastră, luați comanda unității. Compania noastră e pregătită...

— Nici o grijă, Dincule, zise Ganea liniștit. Știu eu să mă descurc.

Se încheie la veston, își potrivi centura și punîndu-și cascheta ieși afară, în curtea regimentului.

Nu făcu decît cîteva pași, că se întîlni cu cei patru ostași dezertori, urmați de o santinelă cu baioneta la armă. Oamenii erau cu capetele descoperite, în haine numai zdrențe, cu fețele supte, fără moletiere și cu bocancii pe piciorul gol. Cum îl

văzură pe ofițer, se opriră, rînduindu-se pe o singură linie și luară poziția de drepti.

— Încotro, frumoșilor ? rîse sublocotenentul, oprindu-se în fața lor.

— La tăiat lemne, dom'sublocotenent, răspunse unul dintre ei, pe nume Vasile Plopșor, cel mai bătrîn, cu barba crescută mare și neagră. Omul avea privirea stinsă, ochii albaștri duși în fundul capului. Trebe lemne pentru bucătărie, e alarmă și pleacă trupa. Se dă mîncare caldă cică...

— Cine v-a scos la lemne ?

— Dom'major Grădinaru, răspunse santinela în locul celui escortat. A venit acum un sfert de oră și a dat ordin caporalului de schimb să-i scoată la lemne...

— Foarte bine, să-i scoată, zise sublocotenentul. Dar se pot duce și fără tine, camarade. Așa că, fă bine, pune baioneta în teacă și întoarce-te la gardă. Iar voi, frumoșilor, dați-i drumul la îndeplinirea misiunii. După aceea o să am eu o vorbă cu voi...

Cei patru dezertori se priviră mirați unul pe altul, îl priviră și pe ostașul de santinelă care se chinuia să scoată baioneta de la armă și apoi ochii lor se îndreptară neîncrezători asupra ofițerului care-i fixa pe rînd, pe fiecare în parte, zîmbind, căutînd a înțelege ce se petrecea în clipele acelea în sufletele lor.

— Hai, frumoșilor, înainte marș ! ordonă sublocotenentul. Ori v-ați învățat cu paznicul după voi, să nu vă fure vreo fată acuma pe lună ? Gata, dați-i drumul către lemne...

Ostașii se întoarseră nehotărîți, fără să mai înțeleagă nimic din tot ce se petrecea cu ei și porniră cu pași șovăitori către magazia din fundul curții. Cînd și cînd, speriați și neîncrezători, priveau înapoi, să vadă dacă-i ajunge din urmă santinela sau nu. Dar militarul acela reușise în sfîrșit să scoată baioneta de la armă, o pusese în teacă și pornise și el către corpul de gardă. Dacă i se ordonase să-i lase liberi pe dezertori, el nu se putea împotrivi. Executase ordinul superiorului său și nimic mai mult.

Victor Ganea urcă treptele de piatră tocite ale pavilionului administrativ, pînă la etajul întîi și intră în camera în care se afla comandantul părții sedentare a regimentului. O lampă

de gaz, cu sticla afumată, așezată pe birou abia pîlpîia, împrăștiind în jur o lumină slabă, bolnăvicioasă. Colonelul stătea în picioare la fereastră și privea undeva în noapte, gînditor. Auzind ușa, se întoarce și spuse :

— Ai venit, Ganea ?

— Am onoarea să vă salut, domnule colonel ! zise sublocotenentul, luînd poziția de drepți. M-am prezentat la ordinul dumneavoastră...

— Ai auzit evenimentul ? zise colonelul, mai mult în șoaptă, parcă speriat de propriul lui glas și veni cu pas rar în întîmpinarea lui Ganea. Extraordinar, domnule ! Extraordinar ! După cîte am înțeles, mi se pare că mareșalul Antonescu a fost arestat... În orice caz din cele spuse la radio reiese limpede că guvernul lui a fost doborât de la putere...

— Știu, domnule colonel, răspunse calm Ganea. Am aflat și eu. Vorbește lumea în oraș... Am auzit chiar la radio. De aceea am și ordonat, drept măsură inițială, ca dezertorii cei închiși să fie lăsați liberi prin curtea cazărmii, să nu mai fie escortați...

— Pentru ce ai dat asemenea ordin ? întrebă mirat colonelul.

— Pentru că-l socotesc logic.

— Nu înțeleg...

— Foarte simplu, reluă sublocotenentul cu același calm de la început. Oamenii au fost acuzați că au dezertat de pe front, nu ?

— Da.

— Ei, cum acel front nu mai există, mai poate dăinui vreo culpabilitate acuzatoare împotriva lor ? Niciuna ! E o măsură profund democratică și... cred că înțelegeți sensul... *Cessante causa, cessat effectus* ! ¹

Colonelul clipi din genele-i alburii și obosit se așază pe scaunul de piele, cu spătar înalt, dinapoia biroului. Zise, împreunînd mîinile deasupra unor dosare ce le avea în față :

— Cum ți-ai permis să dai un asemenea ordin, cînd încă nu ai confirmarea oficială despre încetarea ostilităților ?

— Dar dumneavoastră n-o aveți ?

¹ Încetînd cauza, încetează efectul (l. latină, n.a.).

— O am, dar n-o ai dumneata. Și chiar dacă o am, mai întâi am verificat raportând telefonic la Corpul de Armată... Or, dumneata te ieși după spusele unuia și ale altuia, aplicând măsuri contra disciplinei militare...

— Domnule colonel, mă iertați, zise Ganea, fără să se piardă cu firea, dar n-am făcut altceva decât să anticipez o măsură democratică pe care sînt sigur că ați fi luat-o și dumneavoastră cît mai neîntîrziat.

— Eu ?

— Da, dumneavoastră.

— O măsură... democratică ?

— Întocmai.

— Democrația nu-i proprie armatei, sublocotenente ! zise pe un ton autoritar colonelul. Așa că nu puteam lua o asemenea măsură...

— Nu este acum, dar poate va fi mai tîrziu, domnule colonel, nu se lăsa Ganea. *Tempora mutantur, et nos mutamur cum illis.*¹

— Dumneata faci exerciții de vorbire în latină, sperînd că dintr-o zi în alta te vei întoarce la catedră, spuse Predoiu. Ei, află sublocotenente, că nu te vei întoarce așa de curînd în viața civilă ! Lucrurile sînt atît de tulburi, încît nu știm ce se întîmplă mîine. Auzi, guvernul Antonescu a fost doborât ! Cine s-ar fi așteptat la lucrul ăsta ?

— Istoria.

— Cum istoria ?

— Foarte bine, istoria, reluă sigur pe sine Ganea. Istoria pe care o făuresc oamenii prin propriile lor fapte, pe care o făurește poporul. Și poporul nostru desigur că s-a așteptat la acest deznodămînt.

— Poporul ?

— Da, poporul. Masele largi de cetățeni, prin exponenții cei mai devotați unei cauze drepte, au dat curs evenimentelor pe care poate dumneavoastră le considerați bizare, de neînțeles... Acum, domnule colonel, dacă-mi permiteți, hai să discutăm deschis...

— Totdeauna dumneata vrei să discutăm deschis...

¹ Se schimbă vremurile și noi o dată cu ele ! (l. latină, n.a.).

— Dumneavoastră singur ați apreciat cîndva acest lucru drept o calitate a mea, fapt ce m-a bucurat nespus de mult, mărturisi Ganea.

— Mă rog... Ce vrei să spui ? Ce vrei să discutăm ?

— Eu, domnule colonel, sînt un om sărac, după cum știți, sînt un simplu profesor de latină, vorbi Ganea cu modestie. Nu sînt un filozof, și nici nu trebuie să fiu ca să am unele reflecții de ordin personal, așa cum le are orice om care gîndește logic.

— Desigur...

— Vreau să vă întreb, urmă Ganea, cunoscîndu-vă după cum v-am mai spus, ca un om drept, integru chiar cu dumneavoastră înșivă, zic, vreau să vă întreb : în propria dumneavoastră conștiință nu se reflectă cîtuși de puțin ideea că tot regimul acesta dictatorial, că toată această guvernare antonesciană a fost clădită pe niște piloni șubrezi, că mai curînd ori mai tîrziu avea să-i vină sfîrșitul ? Fiți sincer... Dacă vă mai amintiți, am mai discutat chestiunea asta... Și iată a sosit ceasul...

— Sînt militar și n-am dreptul să gîndesc în nici un fel asupra ordinei de stat ! răspunse rece și grav colonelul. Militar de carieră. Or, militarii nu fac politică ! Știi bine lucrul ăsta ! Politica o fac civilii, cei care n-au jurat credință regelui și patriei.

— Și civilii aceștia au fost odată militari și au jurat.

— O fi jurat ei, dar se vede că jurămîntul acela l-au dat la dos, dacă după cum spui dumneata, mulțimea, poporul, mă rog, a așteptat de mult evenimentele astea...

— Și dumneavoastră sînteți convins că le-au așteptat, stăruie Ganea. Merg mai departe : sînt sigur că în mulțimea aceasta oricînd vă puteați sau vă puteți număra și dumneavoastră.

— Uite ce-i, sublocotenente, îi tăie vorba colonelul pe același ton aspru. Dumneata ești civil și poți gîndi ca toți civilii. Eu sînt militar de carieră și gîndesc ca un militar de carieră. Ți-am mai spus : nu-ți permit să faci aprecieri ale situației politice din țară pe seama persoanei mele ! Profiți de faptul că am o anumită stimă pentru dumneata, o anumită considerație și îndrăznești să afirmi cum că aș gîndi la fel ca

dumneata... Ei, uite că nu gîndesc ! Şi chiar dacă aş gîndi ca militar n-am nici un interes să-mi provoc, prin trădarea gîndurilor, un act de acuzare din partea mai marilor mei ! Asta mi-ar lipsi acuma, să mă văd pe la Curtea Marţială pentru motivul că am început să fac politică !

Zicînd acestea, Predoiu se ridică, ocoli biroul şi cu pas apăsător, ţinînd mîinile la spate, se duse din nou la fereastră. Trase cu un gest nervos perdeaua de mătase şi privi în curte. Se întoarse apoi după cîteva clipe şi se opri în faţa lui Ganea care continua să stea în picioare într-o poziţie respectuoasă, lîngă uşa, în locul în care se afla de cînd intrase în cabinetul comandantului.

— Să ne întoarcem, mai bine, la problemele ce ne interesează direct, spuse el pe un ton grav, marţial, dar care vroia să arate calm şi stăpînire de sine. După cîte ştii, unitatea noastră e în alarmă, conform ordinelor superioare...

— Ostaşii s-au şi adunat pe platou, domnule colonel.

— Foarte bine. Te rog să controlezi starea armamentului, a muniţiei, felul cum s-a distribuit hrana rece...

— Am înţeles, domnule colonel.

— Ca singurul ofiţer din regiment, mă vei înlocui la comandă, urmă Predoiu pe acelaşi ton autoritar.

— Plecaţi undeva ?

— Da. Am să iau trăsura şi am să dau o fugă pînă în comuna Ergheviţa şi pădurea Balota unde avem cele două batalioane de recruţi. Vreau să văd ce măsuri s-au luat acolo după ordinele pe care le-am dat. Dumneata ai grijă aici ca totul să fie în regulă.

— Am înţeles, domnule colonel !

— Încă ceva : am primit un ordin de la Corp, pe care trebuie să-l executăm chiar în noaptea aceasta. E vorba de întărirea gărzilor existente, de instalarea unor posturi de santinele duble la poştă, telefoane, instituţii şi întreprinderile cele mai importante. De asemenea, să organizăm cîteva patrule prin oraş. Totodată trebuie să supraveghem trupele germane aflate în garnizoană.

„Va să zică, treburile merg bine, cugetă în sinea lui Ganea. Armata a şi primit ordin să treacă de partea forţelor patriotice“.

— Mă iertați, n-am reținut, ce se spune în privința nemților ? Întrebă sublocotenentul, vădit interesat de acest lucru. Ce ordin ?

— Deocamdată numai ce-ai auzit, zise colonelul. Să-i supraveghem... Nu ne mai sînt aliați, așa că...

— Dacă nu ne mai sînt aliați, poate că ne sînt dușmani, încercă Ganea să dea o interpretare proprie dispozițiilor venite de sus. Și dacă ne sînt dușmani, poate că ar fi bine să trecem la dezarmarea lor...

— Domnule sublocotenent, mă exasperezi cu teoriile dumitale hazardate ! izbucni colonelul, cu fața congestionată de enervare. Dumneata nu înțelegi că nu avem voie să facem presupuneri, din moment ce ordinele superioare nu fac nici o precizare în acest sens ? Nu zic, s-or fi dat ordine și pentru dezarmarea nemților, dar acestea s-au emis, cred, către garnizoanele mari unde se știe că există efective serioase ale trupelor germane. Dar nouă, de ce să ne fie dat un asemenea ordin ? Pentru cincizeci de oameni cît numără comandamentul lui Klausing ? S-a presupus că aceștia — datorită numărului mic al efectivului — nu se vor gândi să înceapă a opune rezistență și înțelegînd situația nou creată se vor preda fără multe parlamentări. Asta cred că ar fi o explicație... Iar dumneata vii cu niște idei...

— Nu vă supărați, domnule colonel, zise Ganea imperturbabil, dar chiar așa fiind, cred că măsura adoptată de Corp, de a supraveghea deocamdată trupele germane din garnizoana noastră are un înțeles mai adînc.

— O avea, dar noi n-avem voie să interpretăm, îl opri colonelul aspru. Ai înțeles ? Ce-o mai fi, vom vedea. Deocamdată trebuie să executăm ordinul așa cum e dat și nimic mai mult !

— Dar noi nu putem să avem puțină inițiativă în privința acestor evenimente ?

— Ce inițiativă ? făcu ochii mari colonelul.

— În privința celor ce v-am raportat adineauri, zise Ganea. Să trecem la dezarmarea trupei germane și apoi să raportăm măsura...

— Domnule, ești nebun ? izbucni Predoiu abia stăpînindu-se, roșu de mînie, cu ochii numai scînteii. Eu vreau să te

fac să înțelegi că nu trebuie să ieșim din litera ordinului și dumneata îi dai înainte cu una și cu alta, vrei să faci ce te taie capul !

— Domnule colonel...

— Am terminat, îi tăie vorba Predoiu. Nu văd rostul unei astfel de inițiative total riscante ! De altfel, am raportat acum o jumătate de oră și domnului colonel Jurăscu, primarul, situația și dînsul a fost de aceeași părere, anume, că nu e bine să începem o luptă fără rost cînd nimeni nu ne-a cerut acest sacrificiu complet gratuit...

— Gratuit ? Înălță Ganea sprîncenele a mirare. Nici nu putea un primar antonescian să aibă alte reflecții. Și dumneavoastră îi cereți sfatul...

— Mă rog, antonescian, neantonescian, dar pînă l-or schimba — dac-or găsi de cuviință acest lucru — e tot primar. Și-apoi eu i-am cerut sfatul ca unui militar mai vechi în grad, în meseria armelor, ca unui om cu experiență. I-am arătat și ordinul telefonic. Într-adevăr — a concluzionat și dumnealui — nemții nu ne mai sînt aliați, dar nici nu se precizează că ne sînt dușmani. Nu reiese de niciunde acest lucru...

— Cum nu reiese ? se arată contrariat Ganea. Dar chiar din cele spuse la radio se deduce acest lucru : „Vom trece — mi se pare că s-a spus — hotarele impuse prin actul nedrept de la Viena pentru a elibera pămîntul Transilvaniei de sub ocupația străină“. Deci, e destul de limpede : război împotriva nemților și fasciștilor unguri care sînt în cîrdășie cu ei...

— Astea-s presupunerile dumitale, și atîta tot...

— Ale dumneavoastră nu sînt ?

— Or fi, dar n-am dreptul să iau măsuri în afara ordinelor superioare. Ce dracului, măi Ganea, armata asta a ajuns chiar așa, o turmă fără stăpîn ? Face fiecare ce vrea ? Luăm inițiative de capul nostru ?

— Vă asigur, domnule colonel, că nemții vor căuta să se răzbune pe această hotărîre a noastră de a rupe alianța cu ei și a pune mîna pe arme să ne facem dreptate. Și atunci vor lovi tocmai cînd nu ne așteptăm.

— Te înțeleg, dar uite că pînă acum la miezul nopții nu s-au manifestat în nici un fel în acest sens. Și-apoi, nu uita dumneata un lucru, sublocotenent Ganea : așa cum ți-am mai

spus, cred că apreciind lucid evenimentele, vor da dovadă de loialitate și de o deplină înțelegere a lucrurilor.

— Nu cred că aceeași impresie o au ei despre noi, domnule colonel, zise Ganea. Și atunci, sînt sigur că vor proceda în consecință.

— Evenimentele următoare vor confirma sau vor infirma părerile dumitale, vorbi de astă dată calm colonelul. Deocamdată lucrurile se prezintă în stadiul pe care-l cunoaștem. Te rog să treci la executarea măsurilor ordonate...

— Am înțeles, domnule colonel !

— Totul în spiritul ordinelor superioare.

— Da, domnule colonel...

Zicînd acestea, Ganea își puse cascheta pe cap, salută și ieși din biroul comandantului.

31

În aceeași noapte, Mihai intră pe poarta casei părintești de pe strada Aurelian, grăbit să-i revadă cât mai neîntârziat pe ai săi. Barba îi crescuse mare, părul de asemenea, iar cămașa nespălată de multă vreme era grea de sudoare și murdărie. Curtea casei era pustie. Primul care-i ieși înaintea fu Costeluș, ce apăruse ca o umbră de dinapoia cuștii cîinelui cu o nuiă în mîna.

— Ura ! A venit nenea Mihai ! dădu el un strigăt de bucurie și se repezi înaintea-i cu brațele larg deschise.

— Ce faci, măi sfîrlează, nu te-ai culcat încă ? îl sărută Mihai pe amîndoi obrazii și luîndu-l de subsuori îl ridică în sus ca pe un fulg. Îți era dor de mine ?

— Îmi era. Unde-ai fost ?

— Departe.

— Mai pleci acuma ?

— Nu mai plec... E cineva acasă ?

— Numai mama și tanti...

Mihai intră în casă. La apariția lui, maică-sa, care tocmai ștergea niște farfurii era cât pe-aci să le scape jos de emoție.

— Mihai, ce-i cu tine, băiatule ?

— Bine, mamă... S-a terminat exilul și am venit acasă.

— Unde ai stat ? Ai fost plecat din oraș ?

— Îți spun eu...

Îl îmbrățișă, mîngîindu-l pe păr, apoi îl întrebă cu îngrijorare în glas :

— Să fie oare adevărate toate cîte se aud ?

— Dar ce se aude ?

— Că s-a încheiat pace și că nemții pleacă din țară.

— E adevărat.

— Bine c-a dat Dumnezeu să se întîmple minunea asta ! zise mama și se închină de cîteva ori făcînd cruci mari pe

piept. Că nu se mai putea trăi. Și tu, întreabă ea după o clipă, nu mai ești amenințat acuma de nici un pericol ?

— De nici unul. Sînt liber și nu mai plutește nici o primejdie asupra mea...

Mama își îmbrățișă din nou fiul și începu să plîngă. Lacrimi de fericire îi lunecară pe obraji. Costeluș stătea de-o parte și-i privea tăcut, fără să scoată o vorbă. Înțelegea că în acele clipe se întîmpla ceva deosebit, dar ce anume nu-și putea da seama.

După un minut-două, pe-o ușă alăturată își făcu apariția și tanti Emilia. Era fardată exagerat de mult cu roșu pe obraji supti, cu părul vîlvoi și privirea rătăcită. Trecu pe lîngă cei doi ca o umbră și ieși afară în curte, lăsînd ușa larg deschisă în urma ei.

— Săraca de ea ! zise Mihai, desprinzîndu-se din brațele mamei. Victimă a nenorocitului ăsta de război, a suferit și suferă mai mult decît toți... Dar unde-i Dana ?

— A plecat acum două ceasuri în oraș. S-a dus pare-mi-se la o colegă. Așa mi-a spus...

— Și tata ?

— Trebuie să sosească din clipă în clipă. S-a dus pînă la domnul Pintilie, judecătorul, să asculte la radio.

Într-adevăr, peste un sfert de oră sosi acasă și profesorul Gheorghiu. Era slăbit, cu fața trasă, iar hainele îi cădeau prea largi pe trupul său vlăguit. Numai sticlele ochelarilor îi luceau dînd ochilor o expresie deosebită.

— Mihai ! zise el, văzîndu-și fiul în sufragerie și grăbit îl îmbrățișă, sărutîndu-l apăsător pe amîndoi obraji. Ai venit ? Ce bine-mi pare că s-a terminat totul ! Cred c-ai auzit, altfel nu te întorceai acasă. Unde-ai stat pînă acuma ?

— N-are importanță unde am stat, zise Mihai rece, oarecum rezervat. Principalul e că trăiesc și că am avut posibilitatea să mă întorc acasă fără să-ți mai pricinuiesc duminică vreă neplăcere...

— Ești nedrept, băiete, zise profesorul, prinzîndu-și fiul de braț. Dacă m-ai înțelege...

— Te înțeleg destul de bine, tată. Dumneata vrei să fii bine cu toată lumea. Și din cauza asta n-ai o poziție precisă, clară, un drum propriu pe care să mergi drept, după propriile

dumitale gânduri, după propriile dumitale convingeri. Și totuși cred că-ți sînt limpezi anumite lucruri, dar n-ai curaj să le afirmi, sau mai bine zis să-ți exprimi poziția...

— Mihai !

— Uite ce-i, tată, să lăsăm clarificările, propuse băiatul. De acord ? Vom avea timp de ele mai târziu și sînt ferm convinși că vei înțelege mai bine unele lucruri. Acum spune-mi, te rog, ce noutăți mai sînt anunțate la radio ? căută el să schimbe vorba. Am auzit că ai fost la judecătorul Pintilie.

— Da, am fost. Cum, nu cunoști nimic din cele întîmplate ? Eu credeam că din moment ce-ai putut veni acasă...

— Cunosc foarte multe, zise Mihai și se așeză pe un scaun lîngă masă. Datorită acestor evenimente deosebite mă și pot mișca în voie, fără să-mi mai pese de ceva. Dar de vreo două ceasuri n-am mai ascultat nici un comunicat...

— Păi ce să fie nou ? căută a-și aminti profesorul. Cică s-a format un nou guvern, prezidat de generalul de corp de armată Sănătescu. S-a dat apoi un decret de amnistie, apoi un altul pentru desființarea lagărelor de concentrare...

— Cunosc toate astea. Altceva nou ?

— Altceva ? înălță profesorul din umeri. La amiază, Parisul a fost eliberat de forțele franceze din interior, iar guvernul lor s-a instalat din nou acolo. A fost eliberată și Marsilia... Cam asta este... Cînd ai venit ?

— Acum o jumătate de oră.

— Și unde spui c-ai stat ?

— În regiment.

— În regiment ? făcu ochii mari profesorul. În care regiment ?

— În Regimentul 95 infanterie...

— Ce vorbești, dom'le ? Păi cum ai stat acolo ? Sub ce formă ? Concentrat ?

La întrebările insistente ale tatălui, Mihai povesti totul, arătînd cum prin bunăvoința unui caporal trăise atîtea zile în siguranță în cămăruța unei magazii de armament fără să-l știe nimeni. I se aducea hrană, avea la dispoziție un aparat de radio cu ajutorul căruia știa absolut tot ce se întîmpla în lumea largă...

— Numai ce se întâmpla aici acasă, cu tata și cu mama, nu puteam ști, încheie Mihai cu tristețe în glas.

— Am dus-o și noi greu, Mihai, zise profesorul copleșit de amărăciune. Alimente nu se găsesc, apa o aducem tocmai din vale, de la fântînile de lângă liceul Traian, apoi bombardamentele, unul după altul, percheziția de la poliție din pricina ta, declarații peste declarații, grosolăniile comisarilor... Liceul e mutat în comuna Șişești și săptămînal fac un drum sau două pînă acolo, atîția kilometri, ca să închei situația școlară a elevilor. Acuma vin și examenele celor care dau în particular... Ei, sînt multe greutăți, dar bine că s-a sfîrșit totul. Sperăm în zile mai bune... Războiul ăsta a fost o mare durere pentru țara noastră...

— Abia acum ai înțeles lucrul ăsta ? se miră Mihai.

— L-am înțeles mai demult, dar l-am înțeles numai pentru mine, zise profesorul, clătînd capul a părere de rău. Puteam spune unuia și altuia ce e în inima mea ? Sau altul îmi putea spune ce gîndește despre tot ceea ce se petrece în jurul nostru ? Știi cum sînt oamenii... E bine să fii prudent... În acești cîțiva ani care au trecut, atîtea lagăre de concentrare, atîta suferință, atîtea mizerii...

— Regimul dictatorial al lui Antonescu nu ne putea aduce altceva mai bun.

— Foarte adevărat, dragul meu, foarte adevărat, întări profesorul. Dar acum lumea răsuflă ușurată... Nemții ăștia, prin ambiția lor prostească, prusacă, ne-au adus numai neazuri. Am fost împinși într-un război pe care poate nu l-a dorit nimeni...

— Nu „poate“, ci în mod cert nu l-am dorit, zise Mihai, împreunînd mîinile deasupra mesei. Aventura lui Antonescu și a celor care l-au adus la putere ne-a costat atîtea vieți omenești !

— E adevărat că a fost arestat ? se arăta profesorul vădit interesat. Așa se aude... Chiar judecătorul Pintilie mi-a spus adineaori. L-a informat cumnată-sa care-i telefonistă la oficiu, cică așa se aude la București : Antonescu a fost arestat...

— Nu știu. Tot ce e posibil...

Profesorul clătina gînditor capul, apoi rămase tăcut. Îl privea pe Mihai și parcă nu-l mai recunoștea. Nu mai era cel

de acum doi-trei ani în urmă. Îi plăcea, de altfel, perseverența lui, constanța în concepții, hotărârea și dârzenia pe care o vedea în susținerea afirmațiilor ce aveau la baza lor anumite adevăruri de necontestat. Nu dispăruse cînd în discuția lor aprinsă îi poruncise să părăsească în grabă casa. Plecase ca un înfrînt și iată-l că se întorcea după atîta vreme stăpîn pe sine și pe faptele sale. Desigur, băiatul avea dreptate. Numai el, prin suferințele și mizeriile îndurate, putea cunoaște grozăviile regimului lui Hitler. Își inoculase în suflet ura împotriva nemților, ură provocată de comportarea acelora în care poate crezuse în primele zile ale încorporării sale, dar care, își dăduseră mai apoi arama pe față. Dar bine că se sfîrșiseră toate...

— Nu știu dacă mă înțelegi, tată, zise Mihai în cele din urmă, dar port aici în inimă o anume sete de răzbunare împotriva tuturor celor care mi-au călcat în picioare demnitatea de om, împotriva celor care și-au bătut joc de anii mei tineri, care m-au băgat în lagăr, de unde cu mari riscuri am reușit să evadez...

— Bine, lasă-i dracului acuma ! îl întrerupse profesorul, dînd a scîrbă din mîna. Nu te mai gîndi la tot ce a fost. Gîndește-te la viitor.

— Tocmai că gîndindu-mă la viitor nu pot uita trecutul, zise Mihai aprins, înfierbîntat. Nu pot !

Tăcu, oftă din adîncul pieptului și mîngîind capul lui Costeluș urmă parcă cu un alt glas :

— Mă gîndesc la o posibilitate să lupt împotriva nemților, să mă răzbun pentru tot ce-au făcut din viața mea și a altora...

— Cum să lupți ? se miră profesorul potrivindu-și mai bine ochelarii pe nas.

— Dacă-mi înțelegi inima, înțelegi și rostul hotărîrii, zise băiatul, privind undeva, pe fereastră, afară, în noapte. Aș fi decis să lupt dar nu se vede o asemenea posibilitate. Decît numai dacă m-aș înrola voluntar în armată...

— Ce tot vorbești, măi, băiete !? protestă profesorul. Ce idei îți mai flutură prin cap ? În loc să fii mulțumit că totul s-a sfîrșit cu bine, că ai scăpat de primejdii, vrei acuma să te aventurezi în altele ? Tu, băiete, trebuie să te gîndești la vii-

torul tău, la situația ta. Acuma, că s-au limpezit vremurile, la toamnă să te înscrii la o facultate, vor începe cursurile universitare și trebuie să-ți faci un rost, o carieră...

— Până la toamnă mai sînt multe de făcut ! zise Mihai gînditor. În primul rînd să ne așezăm liniștea în țară cu arma.

— Ești obosit, măi băiete, caută a încheia discuția profesorul, vădit nemulțumit de întorsătura lucrurilor. Trebuie să mănînci ceva și apoi să te culci. Hai, Ana, pune, te rog, masa ! strigă el spre odaia de alături. Uite, e aproape trecut de miezul nopții... Lasă, își prinse el fiul iară de braț, mîine sînt sigur că ai să judeci altfel lucrurile...

Peste un sfert de oră, mama aprinse încă o lampă în sufragerie și în jurul mesei se adunară toți ai casei. Lipsea numai Dana, care nu se întorsese încă din oraș.

Dana veni acasă abia pe la orele două din noapte. Chipul îi era tras, palid, iar părul despletit îi cădea în neorînduială pe umeri. Pe mîneca stîngă a bluzei purta o brasardă tricoloră, iar în mîna avea un automat „Mauser“. Era însoțită de un băiețaș firav, slăbuț, îmbrăcat într-o cămașă sfîșiată și pantaloni soldățești. Fața acestuia era vînată, brăzdată de dungi negre și răni încă nevindecate ; ochiul drept umflat și buza de sus însîngerată arătau că băiețașul fusese bătut zdravăn. De altfel, din cîte se vedea, abia se mai ținea pe picioare.

— Ce-i cu tine, fata mea ? o întrebă Ana, văzînd-o intrînd în sufragerie cu un necunoscut trențáros după ea. De unde vii și pe unde-ai umblat de aseară și pînă acuma ? Și ce ai în mîna ? Ah, fugi cu pistolul ăsta din fața mea, că mă sperii ! Începu ea să strige, cuprinsă de frică. Fugi...

— Nu-ți fie teamă, o asigură Dana. Știu să umblu cu el.

— Dar cine ți l-a dat ?

— Las' că vă spun eu. Hai, Maxime, se întoarce ea, îndrăznește și treci pragul...

— Dar cine-i copilul ăsta ?

— E Maxim, ucenic la „Frații Graff“. Va locui la noi...

— Cum va locui la noi ? se miră mama, vădit nemulțumită de hotărîrea fetei. Ce înseamnă toate astea ?

— Înseamnă multe ! vorbi autoritar Dana și făcînd un semn lui Maxim îl pofti să se așeze pe scaun. Băiatul e mem-

bru al organizației noastre de tineret, Uniunea Tineretului Comunist. A fost arestat de poliție și schingiuit, pentru că a fost prins împărțind manifeste antifasciste... A fost eliberat azi-noapte.

— Ce-i asta... Uniunea... și cum ai mai spus? făcu ochii mari mama și, deschizând ușa, îl strigă pe profesor din odaia alăturată. Vlăde dragă, ia vino încoace nițel!

Îndată se iviră în pragul odăii Vlad Gheorghiu și Mihai. Profesorul era în pijama, ținea o carte în mână, iar Mihai numai ce se bărbierise și avea încă spumă de săpun pe față.

— Ce-i, ce s-a întâmplat?

— Mihai! exclamă Dana și, lăsând automatul pe masă, se repezi și-și îmbrățișă fratele. Ai venit? Când ai venit?

Mihai se desprinsese din brațele soră-si și cu plama încercă să-și șteargă urmele de săpun de pe față.

— Aseară am venit, zise el fără să-și ia privirea de pe chipul răvășit al Danei, de la brasarda tricoloră ce-o purta pe braț, de la automat...

— Și... cum a fost?

— Mai întâi spune ce-i cu tine? întrebă Mihai vădit interesat de noua postură în care-și vedea sora. Faci pe revoluționara? De unde ai arma asta?

— Ți voi răspunde îndată, pentru că acum a trecut primejdia, băiete, vorbi Dana cu dezinvoltură și-și prinse cu exagerată cochetărie o agrafă în păr. Am ieșit cu toții la lumină. Putem să ne spunem cu glas tare tot ce avem pe inimă...

— E foarte adevărat, zise Mihai, dar spune-mi ce-i cu tricolorul pe braț? Ce faci cu automatul ăsta. Și cine-i musafirul pe care l-ai adus?

Aceleași întrebări se vedeau a stăruii și pe fața profesorului ce-și potrivise mai bine ochelarii și privea cu stăruință când către Dana care mutase automatul pe-o etajeră, când către Maxim ce stătea pe scaun mai lângă ușă, cu capul plecat și mâinile vineții tremurânde pe genunchi.

— Ia nu-l mai priviți atîta, că n-a căzut din lună, zise Dana zeflemitor. Un băiat ca toți băieții... Stați mai bine jos, uitate aici pe scaunele astea, să vă spun tot ce vă pot spune astăzi. Tu, Maxime, nu te speria, că nu se întâmplă nimic, îl

asigură ea liniștitor. Părinții mei sînt oameni cumsecade, oameni de inimă, ai auzit tu de ei, cu dragoste pentru cei necăjiți. Te rog, tată, mamă și tu, Mihai, vă rog stați jos, să discutăm...

— Ce putem discuta acum, în puterea nopții? Întrebă vădit enervat profesorul. Ce-mi vii aici în casă cu toți vagabonzii găsiți pe stradă și vrei să pozezi în chip de zeiță a filantropiei? De unde pînă unde ai devenit prietenă cu orice nespălat și coate-goale, tu fiica unui profesor cu reputație? Și ce-i cu pistolul ăsta sau ce dracu e de pe etajeră?

— Tată, te rog încetează! vorbe autoritar Dana și-l fulgeră cu o privire atît de tăioasă încît profesorul înmărmuri.

— Ceee? Se poate?

— Ți-am spus, te rog încetează! reluă Dana pe același ton aspru, neînduplecat. Tordeauna n-ai știut altceva decît să faci uz de reputația dumitale, de cartea dumitale de vizită, te-ai închis în carapacea unei așa-zise neutralități și n-ai vrut să vezi — dincolo de lentilele ochelarilor — realitatea asta absurdă. Asta e! Mă doare că fac asemenea constatări, dar făcîndu-le acum simt că mă ușurez, că prea mult am ținut în mine veninul unei revolte ce trebuia tănuită!

— Dana, se poate? o luă mama de braț, căutînd să-i vorbească cu glasul blînd liniștit.

— Lasă-mă mamă, am și eu necazurile mele, ce știi dumneata? nu se domoli ea. Știi bine că-l iubesc foarte mult pe tata, e un om capabil, inteligent, îl apreciez pentru erudiția lui, dar nu-i pot înțelege purtarea, atitudinea, lipsa asta de orientare politică. Cum s-a comportat cu Mihai? Aproape că l-a alungat din casă. Se poate așa ceva? Știți cît l-am așteptat! Noroc că s-au găsit oameni de inimă să-l adăpostească. Altfel ce se întîmpla? Tot tata ne-a învățat să-i stimăm pe semenii noștri, să nu facem deosebire de stare socială. Și acum? Uite, nu-i place prietenia mea cu acest băiețaș...

— Eu te-am crescut și am căutat să-ți dau altfel de educație, fata mea, zise profesorul ștergîndu-și cu o batistă lentilele ochelarilor. Văd însă că te-ai îndepărtat de preceptele mele... Regret că trebuie să constat acest lucru, dar...

— Nu m-am îndepărtat de loc, tată! îi tăie vorba Dana, dimpotrivă, sînt pe linia preceptelor dumitale. Așa cum îți

spunea și Mihai. Iată, dumneata ne-ai învățat să iubim adevărul, oamenii, să urim nedreptatea, să fim cinstiți... Și dumneata iubești oamenii. Cum poți atunci pune problema unei diferențieri între starea mea socială, că am avut să zic așa norocul să fiu fata unui profesor, și a acestui micuț orfan care și-a pus în pericol viața pentru un viitor care să aducă numai fericire oamenilor ?

— Despre ce viitor e vorba ? Despre ce fericire ?

— Tată, cred că Dana are perfectă dreptate, intră în vorbă și Mihai, privindu-l cu bunătate pe Maxim. Din unele puncte de vedere, e explicabilă atitudinea dumitale, dar trebuie să fii înțelegător și să accepți unele situații firești în împrejurările pe care le trăim. Dana ne-a invitat să-i dăm puțină ascultare întrucât are să ne facă unele destăinuiri... Așa că... Fii calm și...

— Ce sînt aceste enigmatice invitații ? întrebă enervat profesorul. Să ne spună mai direct ce are de spus și gata. Crezi că acum la miezul nopții avem timp de consilii în care să pălăvrăgim vrute și nevrute ?

— Te rog, tată, ia loc, stăruie Dana și ducîndu-se la Vlad îl prinse de braț și, mai cu voie, mai fără voie, reuși pînă la urmă să-l așeze pe un scaun. Ți-am spus, eu te stimez și te prețuiesc. Și dumneata, mamă... Uite că Mihai m-a ascultat din capul locului... Maxim, băiatule, dă-te și tu mai aproape...

Dar Maxim clătină capul a refuz și rămase acolo pe scaun, lîngă ușă, cu privirea plecată, cu mîinile pe genunchi, răsufliînd din greu, răvășit și însîngerat, așa cum scăpase în după-amiaza aceea din mîinile comisarului-ajutor Anghelescu. După o clipă își șterse nasul cu mîneca cămășii și dădu să se ridice.

— Ce-i, unde pleci ? îl întrebă speriată Dana.

— Nu vreau să vă supăr... zise el cu glas stins și privirea tot plecată. Oi găsi e un adăpost.

— Stai pe scaun, măi puștiule și lasă, nu te neliniști, îl opri Mihai.

— Maxim, te rog să stai jos ! îi porunci și Dana și el se supuse cuminte, fără să înalțe privirea. Apoi se așeză și ea pe un scaun, împreună mîinile deasupra mesei și după ce-și

privi pe rînd părinții, pe Mihai, zise cu un aer grav, ce înlătura orice posibilitate de interpretare echivocă :

— Dragii mei, n-ați știut pînă acum și nici nu era cazul să știți, deoarece situația nu-mi permitea să vă aduc la cunoștință...

— ???

— Să vă aduc la cunoștință că sînt membră a Uniunii Tineretului Comunist, în organizația din acest oraș, iar el, se întoarce către Maxim, este un tovarăș de-al meu de organizație... Sîntem în formațiunile de luptă patriotice. Am primit după cum vedeți arme. De aseară facem de gardă la toate instituțiile din oraș. Eu sînt la poștă...

— Ce spui, ce spui ? sări profesorul cu ochii holbați sub lentilele ochelarilor, gata parcă să-i sară din orbite. Explică-te mai limpede...

— Cred că am vorbit destul de limpede, reluă Dana cu aceeași dezinvoltură și siguranță în glas. Sînt membră a Uniunii Tineretului Comunist...

Mihai își privi tatăl cu mirare, o privi apoi pe Dana, pe maică-sa, în timp ce profesorul, rămas năuc la cele auzite, n-avea astîmpăr pe scaun și, nervos, răsucea mereu un nasture de la pijama gata să-l rupă. Chipul mamei se întunecase pe dată, neliniștit și în același timp aprins, ca de o febră continuă.

— Ce-i asta — Uniunea Tineretului Comunist ? întrebă după o clipă de ezitare profesorul.

— Există în țara noastră un Partid Comunist, vorbi Dana în chip profesoral. Un partid al muncitorilor din România, care pînă astăzi a fost în ilegalitate.

— Da, cunosc, vorbi moale tatăl. Cei cu procesul de la Craiova, pentru greva din București, de la Grivița, pe vremuri...

— Întocmai, aprobă Dana. Acest partid, reluă ea, are și o organizație de tineret. Rezerva de mîine a partidului. Viitorii membri de partid în marea familie a comuniștilor.

În odaie se așternu o tăcere de gheață. Se auzea numai cum bate pendula rar și statornic în perete, iar afară, în curte, tanti Emilia, instalată în șezlongul ei de totdeauna fredona nedeslușit un cîntec, mai mult lălăind cuvintele în demența ei.

— Și de cînd faci tu parte din organizația asta ? Întrebă într-un tîrziu profesorul cu glasul stins, fără să-și fi revenit din starea aceea de uluială de la început.

— Din primăvară, zise Dana, cu oarecare semeție. Am activat în ilegalitate. Acum Partidul Comunist și-a cucerit dreptul să activeze la lumină. În legalitate... Este cel mai important partid din țară, cel mai popular, cel mai iubit de muncitori... Partidul care a adus pe primul plan evenimentele de aseară, care a mobilizat și mobilizează forțele pentru lupta împotriva fasciștilor aflați încă în țară. De aseară cred că vă e cunoscut faptul că țara noastră se află în război cu Germania lui Hitler, alături de Uniunea Sovietică... Nu știți ? Ce vă uitați așa la mine ? A fost și un comunicat la radio...

Profesorul era de-a dreptul uluit de cele auzite. La fel Ana căreia parcă îi luase cineva glasul. Stătea mută, cu fața împietrită de mirare, cu mîinile în poală, fără să știe ce să mai creadă.

— Va să zică sîntem în stare de război cu Germania ? reflectă Mihai, căruia nu i se păreau surprinzătoare știrile aduse de sora sa, în afară de faptul că activase în organizația tineretului comunist. E bine că ne batem cu ei, reflectă el. Avem posibilitatea să încheiem anumite socoteli...

În odaie se așternu din nou liniștea. Maxim stătea pe scaun lîngă ușă, cu fruntea plecată, parcă vinovat de ceva, străin și îngîndurat, frămîntîndu-și mîinile pe ale căror încheieturi se vedeau urme vineții rămase de la cătușele de fier ce le purtase atîta vreme. Profesorul începu a-și șterge din nou, poate pentru a suta oară, lentilele ochelarilor, așa numai ca să facă ceva, în timp ce se gîndea la uluitoarele vești aduse de Dana. Ana aduna mereu cu dosul palmei de pe fața de masă niște firimituri imaginare, făcă să-l privească, iar Mihai zîmbea complice soră-si, mulțumit că o știa astfel, pe un drum pe care poate îl căutase și el dar încă nu-l aflase la timp.

— Și acum, continuă Dana, întorcîndu-se către micuțul Maxim, să vă spun ce e cu băiatul acesta, tovarăș cu mine de organizație. A fost prins pe cînd lipea pe ziduri și pe geamurile vitrinelor manifeste de-ale organizației noastre, a fost

bătut la poliție, schingiuit și uitați-l în ce hal a ajuns. Aproape că nici nu mai poate vorbi. Acuma, în urma decretului de amnistie pe care l-a dat noul guvern, l-am eliberat de la poliție. Dar ce-am pățit cu cei de acolo ! Închipuți-vă, știau de decret dar nu, și nu, că nu pot lua nici o măsură pînă nu vine comisarul șef Alboiu. Mai ales roșcovanul ăla care a fost aici la percheziție, a început să țipe la noi, la uteciștii care am fost să-l eliberăm pe Maxim. Dar cînd Romică, ăsta-i un băiat voinic, boxer, și-a băgat o dată capu-n pieptul lui și i-a mai plimbat și automatul pe sub nas făcîndu-l „coadă de topor“ a lui Antonescu și cîte și mai cîte, pe dată s-a muiat și l-a lăsat liber pe Maxim. Ei, și la ședința de astă seară a organizației noastre, am primit sarcina să-l iau eu în grijă, să se întrezeze, pînă ce își va face și el, în vremurile astea, un rost în viață...

— N-ai părinți, măi băiete ? îl întreabă profesorul pe Maxim.

— N-am domnule, răspunse moale Maxim, abia vorbind, cu buza umflată, însîngerată. Tata a fost hamal în port și a murit pe front, iar mama a fost spălătoreasă și a murit în noaptea de 4 aprilie, atunci, la primul bombardament...

— O femeie slăbuță, firavă, cu o şuviță de păr alb în creștetul capului ? întreabă vădit interesată Ana, privindu-l cu bunătațe pe Maxim. Care a murit în parcul din fața primăriei ?

— Da, doamnă, aceea...

— O cunosc, Vlade, se adresează ea soțului ei, cu o undă de lumină pe chip. Ne-a spălat astă-primăvară de două ori la rînd rufe. Femeia aceea cu cîrpă neagră pe cap care plîngea că-i lipsită de ajutor, că i-a murit bărbatul...

— A, da, își aminti profesorul. Cea care spunea că are un copil și vrea să-l bage la școala profesională de la Atelierele C.F.R. ? Și m-a rugat să intervin pentru el...

— Da, da, aceea. Uite, e mama băiatului.

— Tu vroiai să intri ucenic la gară, măi băiete ? îl întreabă profesorul pe Maxim.

— Eu, domnule... Dar dacă a murit și mama...

Băiatul sătea cu fruntea tot plecată, stingherit și neliniștit, fără să îndrăznească să ridice privirea.

— Și unde ai trăit tu pînă acum ?

— La domnii Graff, răspunse Maxim fără să ridice privirea. Dimineata vindeam covrigi, după-masă la corvoadă prin brutărie sau la casa dumnealor. Seara dormeam pe niște saci în cocătorie...

— Și cum te-a prins poliția ? Ce-a avut cu tine ?

— V-a spus domnișoara Lila...

— Care domnișoara Lila ?

— Dumneaei, fata dumneavoastră.

— O cheamă Dana, măi băiete.

— Așa ? se miră Maxim. Noi uteciștii îi spuneam Lila...

— Da, am avut nume conspirativ, găsi nimerit să explice Dana, văzînd mirarea de pe chipul părinților săi și al lui Mihai. Tocmai pentru a nu fi descoperiți de poliție în cazul că unul dintre noi ar fi căzut pe mîna vreunui agent.

Discuția se prelungi pînă către ziuă și abia acum profesorul își putu explica unele atitudini „refractare“ ale fiicei sale, unele comportări „ciudate“ ale ei ca și aversiunea ce o avea față de profesoara de limba germană, Lizzi Hintz. Dar discuțiile în contradictoriu ce-l scoteau uneori din sărite pe Vlad Gheorghiu ? Unele ieșiri ale ei, ce vădeau anumite concepții politice...

Într-un tîrziu, cînd pendula din perete bătuse ora patru spre dimineată, profesorul zise :

— Fata mea, crede-mă, nu prea sînt mulțumit că te-ai înscris și ai activat într-o asemenea organizație. Dintr-o clipă într-alta îți puteai primejdi viața. Dar dacă faptele sînt consumate și rezultatul este acesta care este, n-am ce face ! Cum îți așterni, așa vei dormi...

— Cred că și-a așternut destul de bine, tată, intră în vorbă Mihai. Un asemenea așternut am să-mi caut și eu cît de curînd. Văd că mă privești cam ciudat dar mă poți privi oricît, nu mă interesează. Dacă m-ai înțelege și ai judeca lucrurile mai profund, ai vedea că am perfectă dreptate.

— Aș vrea să te înțeleg, dar nu pot, mărturisi rece profesorul, înălțînd din umeri. Iartă-mă, dar nu pot.

— Vezi dumneata, tată, noi sîntem oameni cu vederi deosebite, zise Mihai cu un glas egal, liniștit. Pînă cu un an în urmă, aș putea spune că le-am avut la fel. Însă realitatea,

cruda realitate pe care am întâlnit-o în țara lui Hitler, m-a făcut să înțeleg pe deplin lupta oamenilor împotriva regimului fascist. De altfel, lucrurile acestea ți le-am mai spus eu duminică, atunci când am venit din pribegia prizonieratului. Am avut unele prejudecăți, așa cum încă le mai ai dumneata, dar viața m-a învățat să-mi limpezesc orizontul înțelegerilor. În țara fascismului am învățat să-i urăsc pe fasciști. Iar în țara noastră am învățat să-i iubesc pe oamenii vremurilor noi, pe comuniști. Un comunist a făcut ceea ce n-a putut, sau mai bine zis n-a vrut, să facă tatăl pentru fiul său : m-a adăpostit și m-a apărat de primejdia arestării. Înțelegi ce înseamnă lucrul acesta pentru conștiința mea, pentru noua mea conștiință ? De aceea am să mă străduiesc ca în scurt timp să fiu și eu alături de Dana. Ți spun sincer, tată, auzindu-i destăinuirea, am rămas deodată mirat că face parte din rândurile comuniștilor, dar în același timp m-am bucurat că iată, am o soră care a găsit drumul pe care poate l-am căutat și eu în închipuirea mea...

— Treaba voastră, zise profesorul, ridicându-se de la masă. Sînteți mari, aveți minte destulă, slavă domnului și puteți să răspundeți de faptele voastre. Dar să vă spun drept, mie unul, personal, nu mi-a plăcut niciodată politica, mai ales când ea comportă și anumite riscuri. Nu m-am băgat, mi-am văzut de treburile mele... Ce mai, acum vorbesc în zadar, faptele sînt consumate. Ana, se adresă el soției, dă-i te rog băiețelușului să mănînce ceva și aranjați-i și lui undeva să se culce. Ce-o mai fi om vedea...

Toți ai casei s-au culcat. Chiar și tanti Emilia a adormit afară, sub ramurile dese ale pomului, în șezlong, cu bărbia sprijinită în piept, cu părul pe ochi, așa cum o prinsese somnul.

În seara de 23 august, locotenent-colonelul Hans von Klausing, șeful comandamentului german din oraș, se afla la locuința sa particulară din strada Decebal. Stătea afară pe o terasă largă, acoperită cu plăci de marmură, înconjurată de trandafiri cățărători, într-un fotoliu din pai de orez, numai în pijama și își sorbea liniștit obișnuita cafea de după-amiază. În fața lui, pe un alt fotoliu, se afla domnișoara Lizzi Hintz, veselă și surâzătoare, îmbrăcată cu o bluză ușoară de mătase și o fustă înflorată, exagerat de înfoiată, ca o parașută în cădere. Sorbea din ceașca de cafea și-l privea admirativ pe logodnicul ei care cu câteva clipe înainte îi povestise niște întâmplări extraordinare de la o vânătoare de pantere în sudul Africii, la care fusese împreună cu tatăl său cu aproape cincisprezece ani în urmă.

— Pantera, draga mea, continuă Klausing discuția începută, este un animal sălbatic, foarte periculos. Trebuie să știi cum să o ochești, altfel, rănită, însă nu îndeajuns de bine, se repede și te sfîșie în bucăți...

— Nu-ți era frică, dragul meu? întrebă Lizi, privindu-l galeș cu ochii săi miopi prin lentilele ochelarilor. Vai, dar cred că m-aș fi putut face nici un pas prin jungla aceea...

— Frică? pufni pe nări Klausing și cu un gest elegant scutură scrumul țigării pe marginea farfurioarei de cafea. De ce să-mi fi fost frică? Dacă e să fiu sincer, mi-e mai frică de perfidia oamenilor, decît de răzbunarea animalelor.

— Mda, așa este, aprobă fără rezerve Lizzi.

— Știi ce făceam cîteodată în Africa? urmă Klausing plin de sine, pe un ton grandilocvent. Vînam și gazele.

— Gazele?

— Da, gazele. Au un mers felin, grațios... Puneam servitorii, le prindeau de vii și apoi ca să mă distrez, le împun-

geam cu niște săgeți înroșite în foc, pînă ce-și dădeau sfîrșitul... Ah, e un spectacol splendid să vezi chinurile unei asemenea gazele în țepușa de fier înroșit pînă la topire ! Spasmele acelea au în ele ceva sublim, degajă o anume dăruire morții care se lasă așteptată, prea mult așteptată... D-apoi privirea gazelei ! Ochii i se sting cu încetul, pleoapele îi cad ușor în zvîcniri moi, scurte, mă rog, nu-ți pot descrie prin cuvinte, e ceva fantastic ! Tata a filmat cîteva zeci de metri de peliculă, o am acasă în Germania, am să-ți fac proiecția cînd vom merge acolo.

— Cînd vom merge, Hans ?

— Cît de curînd, draga mea. Cît de curînd. Locuim într-o regiune minunată, de un pitoresc fermecător. Stăm la ferma de vaci a tatei, în acel peisaj încîntător, sau dacă vrei la Berlin, ori la o soră a tatei la München... Mă rog, peste tot ești bine primită... Dar servește-te, te rog, se răcește cafeaua...

Lizzi Hintz luă ceșcuța de pe masă și începu să soarbă cafeaua cu încetul.

— Ah, e încă fierbinte ! exclamă ea.

— Așa e bună... surîse Klausing, mîngîind ușor mîna logodnicei sale. La noi în Germania există o zicală, după mine destul de reușită în privința cafelei.

— Daa ? Ce zicală ?

— Cafeaua trebuie să fie fierbinte ca iadul, neagră ca diavolul, curată ca un înger și dulce ca iubirea. Frumos nu ?

— Foarte frumos ! întări Lizzi. Dulce ca iubirea noastră aș fi adăugat eu...

— Fie „ca iubirea noastră“, cum spui tu, fu de acord el și, apropiindu-și fotoliul de cel al profesoarei de germană, o sărută ușor pe frunte, apoi pe gît și pe buze.

Se simțea fericit Klausing. Încă din primul ceas al sosirii sale în acest oraș, i se oferise prilejul de a fi îndrăgostit de fiica ceasornicarului Peter Hintz. Cunoscuse multe femei, prin diferite localități din Polonia, Ungaria, Cehoslovacia, pe unde îl purtase serviciul său de comandament, dar nicăieri nu găsise această corespondență intimă a sentimentelor, această afec-

țiune reciprocă, așa cum o aflase cu Lizzi, afecțiune ce i se părea fără egal. Încă din prima seară ea îi cedase și acest act îl considera pecetluirea dragostei ce se statornicise între ei în mod trainic, pentru totdeauna. Aflase după câteva zile că prin jurul ceasornicăriei lui Peter Hintz se mai învîrtiseră prin toamnă și niște aviatori italieni, că într-o noapte, după ce Lizzi petrecuse cu ei la restaurantul Teatrului pînă spre ziuă, au găsit-o paznicii de serviciu beată, numai în furou, dormind pe o bancă în grădina publică, dar Hans considera că totul era numai o calomnie ordinară, o clevetire lipsită de temei, așa cum se întîmplă uneori la adresa femeilor frumoase, înjosiri propagate fie de femeile ce nu sînt băgate în seamă de către bărbați, la mijloc fiind deci gelozia, fie de bărbații care, din lipsă de posibilități de a fi în grația femeilor, născocesc pe seama lor fel și fel de istorioare voit adevărate. Pentru el, Lizzi rămînea prima și cea mai mare iubire a sa !

Încetul cu încetul se lăsă amurgul. Umbre violete învăluiau ca într-o mantie de mătase transparentă peisajul mizer al orașului bombardat. Casele, pe jumătate dărîmate, cu ziduri negre, ciuntite, pomii sfîrtecați, cu ramurile frînte, căzute, stîlpii de telegraf îndoîți, cu firele rupte și încîlcite în juru-le, totul se topea într-o culoare sumbră, tot mai întunecată și tristă. Într-un tîrziu, Hans o luă pe Lizzi pe genunchi și începu a-i mîngîia sîinii, fredonînd încet o melodie din filmul „Un vals cu tine“, în care juca celebra actriță germană Lizzi Waldmüller...

— E un cîntec minunat, șopti încîntată domnișoara Hintz.

— Am văzut filmul la cinematograful Casandra, în București, lămuri Hans. Numele actriței noastre îți seamănă. Și la chip semeni puțin cu ea. Numai că ea nu poartă ochelari. Dar ori de cîte ori aud cîntecul, îmi amintesc de tine...

Klausing o sărută din nou și Lizzi cuprinsă de o dulce reverie căzu în extaz cu capul pe umărul iubitului ei. Îi simțea bătăile inimii, răsuflarea tot mai precipitată și adîncă, tremurul nervos al mîinilor care o cuprinseseră de după mijloc cu o anume tandrețe. Stătu așa nemișcată multă vreme, în răcoarea serii, privind clipirea stelelor pe bolta întunecată a cerului, fără să scoată un cuvînt, cu grijă să nu strice acest

tablou intim ce i se părea total deosebit. Era fericită ; zilele pe care le petrecuse alături de Hans i se păreau de aur, calde, fermecătoare... Clipele acestea de plăcută desfătare — o, de-ar fi cât mai multe ! — o reconfortau sufletește, îi dădeau o anume relaxare fizică. Când va veni oare ceasul plecării ei definitive în Germania ? Să se știe stabilită acolo odată pentru totdeauna, într-un oraș, fie el Berlin, München sau oricare altul, împreună cu Hans și cu tatăl ei, să scape de insinuările și privirile batjocoritoare ale unora dintre profesoare care o bîrfeau în ascuns sau îi făceau apropouri, uneori mai vagi, alteori destul de evidente, că e amanta ofițerului german. Constatase, însă, că de cîteva zile Hans își pierduse din voioșia de altădată, era tot supărat, cu chipul încruntat, nervos, neliniștit și repezit în gesturi. Nu puteai să-i adresezi un cuvînt, că-i sărea țandăra din te miri ce. Dar, în după-amiaza aceea, parcă se ivise un soare strălucitor printr-o spărtură de nori negri. Hans redevenise omul vesel, bine dispus de altădată... Curtenitor, amabil, drăgăstos și plin de gingășie. Cel puțin așa aprecia Lizzi. A invitat-o, și ea, firește, a acceptat să facă o scurtă plimbare cu Mercedesul în afara orașului. Au pornit pe șoseaua asfaltată de pe malul Dunării pînă la insula Ada-Kaleh, și acum, pe seară, s-au întors și s-au instalat pe terasă. „Spune, Hans, l-a întrebat pe drum, constatînd că e în bună dispoziție, de ce-ai fost supărat pînă acum ? Nu cumva eu sau tata...” „O, draga mea, ce-ți trece prin cap ? protestase Hans zîmbind în timp ce ținea cu o anumită eleganță volanul mașinii, privind drumul înainte. Supărările mele au fost de altă natură... Ești neîncrezătoare, dar ți-o jur că au fost de altă natură...” Și spre a-și convinge iubita că acesta era adevărul și nu altul, i-a mărturisit că totul se datorează unor cauze strict militare sau profesionale mai bine zis. De duminică dimineata, cînd sovieticii au dezlănțuit marea ofensivă pe frontul din Moldova, parcă i-a vîrît cineva un cuțit în inimă. Trei zile a fost ca și paralizat, nu știa ce să mai facă, simțea că înnebunește dintr-o clipă într-alta de supărare. Dar azi, pe la vremea prînzului, s-a întîlnit cu domnul Prange, șeful agenției fluviale germane DDSG din port abia întors din Germania și care i-a adus o veste de-a dreptul senzațională : în curînd, armata führeru-

lui va pune în aplicare o nouă armă secretă, cu efect extraordinar. „Și, atunci draga mea, toate ofensivele astea rapide ale rușilor nu mai fac doi bani. Vor fi opriți și dați peste cap într-o fracțiune de secundă. Mai mult ! Armatele germane se vor întoarce biruitoare de astă dată, cucerind chiar Moscova și Londra ! Îți dai seama ce armă e aceasta ? Ceva uluitor, nemaipomenit !“

Acum Hans era în aceeași stare de bună dispoziție și-și săruta mereu iubita, mângâindu-i fruntea, părul, șînii...

— O, Lizzi, Lizzi ! spuse el patetic. Ești un adevărat elixir pentru mine. Știi ce ? Nu vrei să bem câte-un pahar de vin ? Sînt obosit de pe drum, credeam că mă reconfortează cafeaua, dar, dimpotrivă...

— Cum vrei tu...

— Am un vin grozav, draga mea. Mi l-a procurat primarul din podgoriile Corcova, proprietatea unui anume principe Anton Bibescu. Am și trimis trei sute de sticle în Germania...

— Da, am auzit și eu că e un vin bun.

— Rudi ! strigă Klausing spre ușa verandei. Rudi !

După cîteva clipe, apăru pe terasă un soldat neamț înalt, deșirat, cu o față prelungă și sprîncene alburii, ce purta pe dinainte un șorț alb, semn că venea de la bucătărie.

— Ce făceai, Rudi ? îl întrebă binevoitor Klausing.

— Spălam vasele, Herr oberstleutnant.

— Adu-mi trei sticle de vin din acela adus de domnul primar...

— O, e mult, dragul meu, protestă Lizzi.

— Nu, nu e mult, interveni Klausing. Am plăcerea să beau cu tine. E un vin bun, admirabil. Ai să-l savurezi cu plăcere... Rudi, executarea !

Soldatul salută cu mîna la bonetă și dispăru după ușa verandei. În mai puțin de trei minute se înapoie cu sticlele în brațe și două pahare pe care le puse cu multă grijă pe masa din pai de orez.

— Cefea mai servește, Herr oberstleutnant ? întrebă el atent, adunînd ceștile și farfuriile de pe masă.

— Deocamdată nu. Du-te și vezi-ți de treabă.

— Herr oberstleutnant și doamna servesc astă-seară masa acasă sau la restaurant.

Klausing o privi o clipă întrebător pe Lizzi și ea, cu o naivitate copilărească ridică din umeri, dînd a înțelege că nu știe ce să răspundă. Cum hotărăște el, Hans...

— Pregătește niște șnițele, pentru orice eventualitate, ordonă Klausing soldatului.

— Am înțeles, Herr oberstleutnant.

Puțin după orele zece din noapte, Klausing era cherchelit de-a binelea. Sub masa din pai de orez zăceau răsturnate cinci sticle de vin goale, iar cea de a șasea pe jumătate goală o ținea în brațe domnișoara Lizzi, împotrivindu-se s-o mai dea iubitului ei.

— Nu, Hans, ajunge dragul meu, vorbea ea împleticindu-și limba, cu privirea molatică, prostită și părul răvășit, despletit, căzut pe frunte. Ajunge... Ajunge...

— *Nein!* protesta Hans bîjbîind cu mîna prin întuneric peste masă, să apuce sticla. Vreau să...mai...beau... Ei, ai dracului românii ăștia, ce vinuri au ei! Îți toarnă nectar în inimă și plumb în picioare. Dă-mi sticla... Lizzi Waldmüller, tu auzi? Dă-mi sticla...

Ea începu să ridă de neputința lui de a-i prinde mîna și el enervat se ridică peste masă, lovi cu cotul și sparse un pahar făcîndu-l cioburi, după care vru să plece dar nu-l mai țineau picioarele și se prăbuși greoi în fotoliul din pai. Pentru a-l liniști, Lizzi se ridică, veni lîngă el cu sticla ascunsă la spate și-l sărută fugar pe frunte, țuguindu-și buzele și maimuțărindu-se ca un copil răsfățat.

— Gata, dragul meu, acum la culcare...

— Vrei tu?

— Da...

Se aplecă asupra-i să-l mai sărute o dată, dar în clipa aceea se auzi telefonul sunînd strident în holul casei. Peste un minut, ordonanța apăru în ușa verandei.

— Ce-i, Rudi? întrebă cu glas moale, bîlbîit, Klausing.

— Herr oberstleutnant este poftit la telefon.

— Cine mă cheamă, Herr Rudi acum, la ora asta? Cine mă deranjează cînd...

— Herr Prange, șeful agenției fluviale germane.

— A, Herr Prange?... Bine, viu... Afurisit porc bătrîn și Prange ăsta... un afacerist... Ei, Herr Prange ce m-ai bucurat tu azi-dimineață... cu... secretul... aia... arma... secretă... Stai să te invit la un pahar de vin... Vin de Corcova... Cor-co-va... Lizzi dragă, așteaptă-mă puțin... Vin imediat...

Ajutat de ordonanță, Klausning se ridică încet, cu greutate din fotoliul de pai și tîrîndu-și papucii de piele, plecă mai mult clătînîndu-se, către ușa holului pe care Rudi se grăbise s-o deschidă cît mai larg.

Rămasă singură, Lizzi scoase pieptenul din geantă și începu să-și aranjeze părul. Era amețită, simțea că totul se învîrte cu ea și o ușoară amăreală îi stăruia în gură, venind parcă din adîncul stomacului. O dată cu lăsarea nopții răcoarea se întărise tot mai mult. Frisoane îi lunecară deodată pe șira spinării. Se scutură, apoi zgribulindu-se, își frecă brațele, umerii cu palmele, să se mai încălzească. Privi ceasul de la mînă : era aproape zece și jumătate. Destul de tîrziu. Și era atîta beznă în tot orașul acela cu miros de lemn ars și funingine, că desigur, dacă s-ar fi aflat singură pe stradă, s-ar fi înfricoșat. Și răcoarea o pătrundea parcă tot mai mult. Luă sticla, își mai puse un pahar de vin și dintr-o singură suflare îl dădu peste cap. Se cutremură ca de-un fior, dar simți cum un șuvoi cald îi străbătu o clipă tot corpul. Vru să ascundă sticla, dar rămase cu ea în mînă ascultînd. Din casă răzbeau pînă pe terasă strigătele lui Hans. Ce să se fi întîmplat oare ? Cine l-a supărat ? Ordonanța ? Tipa cît îl ținea gura, răgușit, înecîndu-se și tușind gata parcă să-și verse plămîinii. Se răstia la cineva. Acel cineva se vede treaba că nu-i dădea voie să vorbească dar el protesta cu vehemență și pînă la urmă începu să injure murdar, întocmai ca un bețivan de rînd. Trînti ceva, pesemne un pahar sau o cană de sticlă, se auziră cioburi căzînd și, după o clipă, năvăli pe terasă cu fața congestionată, aprinsă, trezit dintr-o dată din aburul băuturii. Se trînti în fotoliul de pai și-și prinse capul în palme, plecîndu-și fruntea ca un înfrînt.

— Ce este ? Ce s-a întîmplat, dragul meu ? întrebă Lizzi speriată, venind lîngă el și căutînd să-i dea la o parte mîna

de pe frunte. Ce e cu tine ? Cine te-a supărat și de ce ? Ți-e rău ? Ești cu totul schimbat...

— Niște porci ! decretă el vînturîndu-și mîna în aer, de parcă ar fi vrut să lovească pe cineva. Canalii !

Avea glasul sugrumat, răgușit, aspru, de tinichea zornăitoare.

— Bandiții ! Ei, de știam eu că lucrurile iau o asemenea întorsătură...

Clătină din cap amenințător, grav, neînduplecat. Fața răvășită de băutură i se crispase ca de o mare durere. Ochii verzi îi scăpărau aprinși de mînie. Mîinile îi tremurau ușor pe brațele fotoliului.

— Porcii ! Valahii ăștia nesuferiți...

— Ce-i dragă, ce s-a întîmplat ? Spune-mi, te rog, și mie, insistă Lizzi și trăgîndu-și fotoliul aproape, se așează lîngă Klausning. E ceva grav la mijloc ?

— Mareșalul Antonescu și guvernul lui au fost doborîți de la putere. Alianța cu noi, vax ! Ba mai mult, se pare că noul guvern ne-a declarat război...

— Cuuum ? făcu Lizzi și ochii i se măriră de spaimă. E posibil așa ceva ? Dar cum s-a întîmplat ? Cine ți-a spus ?

— Mi-a telefonat Prange să ascult repede la radio cuvîntarea regelui României. N-am prins-o decît la jumătate cînd vorbea de dictatura lui Antonescu care a încetat, sau a luat sfîrșit, așa ceva. De fapt nici n-am înțeles prea bine ce tot gîngăvea bîlbîitul ăla încoronat... Ei, să-l ia dracu ! Am închis aparatul și am încercat să vorbesc repede cu Bucureștiul, cu comandamentul sau cu legația, la telefon.

— Ei, și ? Ai vorbit ?

— Pe dracu ! dădu supărat din mînă Klausning. Centralista orașului îmi spune că ambele numere nu răspund la apel, iar prin firul nostru mi-a fost imposibil să obțin legătura. Subofițerul de serviciu raportează că de asemenea numerele noastre nu răspund.

— O fi vreun deranjament pe fir.

— Poate și mai rău ! își dădu cu părerea Klausning. Dată fiind situația asta — românii au trecut de partea rușilor — cred că ne-au tăiat toate legăturile telefonice !

— Și ce-o să facem acum? Întrebă îngrijorată Lizzi, palidă și speriată, cuprinsă parcă de febră. Ce-o să se întâmple, Hans?

Klausing își cuprinse iar fruntea în palme și rămase tăcut, gînditor, cu capul plecat. Stătu așa cîteva minute, fără să scoată un cuvînt, după care deodată, cuprins de-o furie isterică, luă un pahar de pe masă și dădu cu el în marmura terasei. Se ridică apoi în picioare și răcni:

— Rudi!

Într-o clipă, soldatul se ivi în capul terasei și rămase în așteptare, smerit, în poziție de drepti.

— Pregătește-mi uniforma, plec la comandament. Mașina duce pe domnișoara acasă și apoi vine să mă ia numaidecît!

— Am înțeles, Herr oberstleutnant.

Ordonanța se răsuci pe călcîie ca o sfîrlează și dispăru în casă.

Hans o prinse pe Lizzi de mîină și, apropiînd-o de el, îi șopti pe un ton calm, liniștit:

— Nu te îngrijora, draga mea. Mi-a venit în minte un plan grozav. După ce voi sfîrși treaba la comandament, trec pe la tine...

— Nu mă culc, te aștept...

— Te rog chiar.

— Sînt neliniștită, mi-e teamă...

— Nici o grijă, Lizzi. Vom pleca din acest oraș. În mod sigur vom pleca. Dar nu înainte de a mă răzbuna. Mă voi răzbuna și încă cumplit de tot...

— Poate că aranjezi ceva cu primarul, știu că-ți poartă respect, o anumită prietenie...

— Nu mai cred nici în Dumnezeu! Singurul nostru Dumnezeu e Führerul!

Chiar în noaptea aceea, Klausing convocă la sediul comandamentului său de pe bulevardul Carol pe principalii săi colaboratori, ca să le aducă la cunoștință ordinele superioare. Un căpitan pe nume Otto Wilke, mic și slăbuț, cu fața suptă, cadaverică, înlocuitorul său la comandă, alți doi ofițeri de diferite grade și cincisprezece subofițeri, printre care și translatorul Weber, stăteau în jurul mesei, gravi, încordați, fiind gata să-l asculte pe comandantul lor ce se arăta foarte agitat, nervos, repezit...

— Cred că ați aflat, camarazi, situația nou creată în raporturile noastre cu România, începu Klausing, cu glas scăzut, ușor tremurat, așezându-se în capul mesei. Guvernul mareșalului Antonescu, credincios Führerului, a fost doborât de la putere, iar România a denunțat alianța cu noi...

Ofițerii și subofițerii încremeniră și mai mult în pozițiile lor rigide, iar fețele lor grave deveniră deodată livide, ca de ceară.

— Camarazi, continuă Klausing cu același glas scăzut, egal, nu trebuie să ne pierdem capul. Am primit ordin, minți el, să nu părăsim orașul ca niște înfrinți. Victorioși am colindat Europa de la un capăt la altul, victorioși trebuie să plecăm și de aici. Pentru aceasta am întocmit un plan de acțiune care chiar în noaptea asta trebuie pus în aplicare. Vă rog să fiți numai ochi și urechi și să vă notați fiecare misiunea ce-i revine. Mîine dimineață veți raporta de executare...

Și, urmărind o hîrtie ce o avea în față, Klausing lămuri subalternilor săi ce trebuie să facă fiecare. Se vor mina, folosind mine cu explozie întîrziată, cele mai importante puncte ale orașului : atelierele C.F.R., atelierele Șantierului naval, spitalul din grădina publică, clădirea teatrului, primăria, prefec-tura, castelul de apă, uzina electrică, calea ferată în cinci locuri pe o porțiune de doi kilometri, triajul, clădirea gării,

casa telefoanelor. Sub motivul unor patrute germane de control, care merg în misiune din loc în loc, echipe formate din câte un ofițer și doi subofițeri vor pătrunde în locurile sus-amintite, vor instala minele și vor pleca imediat, fără a da ceva de bănuit... Asta e tot !

Încântat și oarecum liniștit de cele ordonate, Klausing se ridică grav și fără să mai spună vreun cuvânt, părăsi clădirea comandamentului la ora două după miezul nopții în Mercedesul său albastru care-l duse direct la locuința sa din strada Decebal.

Fără măcar să-și scoată cascheta de pe cap, se trînti în fotoliul de pai de pe terasă, comandă ordonanței o sticlă de coniac și bău singur, pînă spre zori, cu gîndul să uite tot, absolut tot ce-i provocase cumplita surescitare.

Cînd se făcu ziuă, ordonanța îl găsi tot afară în fotoliu, dormind cu capul pe masă, iar doi pași mai încolo, într-o mică băltoacă rămasă de cu seară de la stropitul florilor, cascheta înaltă, cu vulturul cusut în fir de argint zăcea înmuiată într-o zeamă noroită, murdară.

În aceeași dimineață, Sandu care cu toate că era obosit — făcuse de gardă la telefoane și venise acasă în zori — se apucase în mare grabă înainte de a pleca la lucru, să pregătească ceva de mîncare rațelor. Stătea pe treptele de piatră ale casei, numai în maieu și pantalonii lui de doc și pe un taler de lemn toca cît mai mărunț cu un cuțit, frunze de lobodă. Soarele abia începuse să se ridice peste coama casei din față și dimineața se anunța călduroasă ca toate celelalte de pînă atunci.

În jur totul era liniștit. Pe stradă trecea o lăptăreasă, care striga cînd și cînd „lapte dulce, ia cucoană lapte dulceee...“, iar cîinii de prin curți o primeau cu lătrături, aruncîndu-se cu labele pe uluci. În curtea profesorului Gheorghiu, tanti Emilia era singura care la acea oră matinală se vedea umblînd de colo pînă colo. Trecea ca o umbră pe sub coroanele pomilor din grădină, tîrșîindu-și după ea papucii de postav și murmurînd cuvinte fără rost. Departe, în port, sirena unui vas suna gros, în repetări scurte, chemînd pesemne pilotul de la agenție ca să poată pleca în cursă.

Rățele se adunaseră în jurul lui Sandu, măcăind puternic iar el le împingea deseori cu piciorul la o parte să-l lase în pace, să sfârșească treaba. Una mai dolofană, neascultătoare și insistentă, începuse să-i ciugulească sandaia, trăgând zdra-văn de-o curelușă, dar băiatul îi dădu una peste cap cu latul cuțitului și ea se depărtă pentru o clipă, după care veni din nou și tot de curelușă aceea prinse a trage.

— Hai, țațelor-rațelor, astîmpărați-vă ! zise el, amintin-du-și cum le spunea odinioară mama ca să le alinte și să-i facă lui bucurie, îndemnîndu-l să se joace cu ele. Uite, acumă vă servesc meniul...

În clipa aceea se auzi poarta și Sandu întoarse brusc capul.

— Tată ! zise el explodînd de bucurie și zvîrlind cuțitul se repezi înaintea lui Raicu, ce venea spre el zîmbind, cu brațele deschise. Tată, ce bine că te-ai întors !

I se aruncă de gît, îl sărută pe amîndoi obrazii, apoi îl prinse de braț și porni cu el alătura către casă. Era în culmea fericirii, aproape că-i venea să țopăie, să bată din palme și să sară în sus ca un copil. Toată durerea acelei singurătăți și neliniști ce-l stăpînise atîta vreme se risipise acum parcă dintr-o dată. Nu, nu se schimbase de fel tatăl... Era tot așa precum îl știa. Cît de mult îl așteptase ! Cîte nopți de groază și chin... Zile de zbucium și căutări... Și acum, dintr-o dată, iată-l ! Era aici, lîngă el, cu toată ființa lui, cu toată dragos-tea lui de părinte. Raicu era nebărbierit, cu fața răvășită de nesomn și părul mare, netuns de multă vreme. Dar fața-i cenușie, asprită de vreme și necazuri, radia optimism și tîne-rețe. Iar ochii te învăluiau cu o lumină vie, limpede, așa cum nu-l văzuse nimeni de multă vreme.

— Unde-ai fost ? Ce-ai făcut ? Spune-mi, spune-mi totul ! zise Sandu nerăbdător să afle cît mai multe despre cele petre-cute cu tatăl său în ultimele luni. Ai fost închis și ai evadat, știu, am aflat, dar unde ai trăit pînă acumă ? Ai auzit că aseară Antonescu a fost doborît ? S-a spus la radio. Stai, tată, să-ți aduc un scaun din casă... Sau să-ți pregătesc repede ceva de mîncare ? Hai, că m-am specializat la gătit mîncare...

— Nici nu stau, nici nu mănînc ! îl opri tatăl cu un gest al mîinii. Am treabă, măi băiete, trebuie să plec în oraș...

— Mergi la Șantier ?

— Da, acolo merg. După aceea am să mă duc și pe la Atelierele C.F.R... Trebuie să stabilim un sediu al organizației noastre, să iau legătura cu unii membri de partid. Pe cei mai mulți i-am și întâlnit azi-noapte cu arma în mână, patrulînd pe străzi...

— Dumneata conduci formațiunile de luptă patriotice din oraș ?

— Nu eu, ci partidul...

— Ce mîndru sînt de tine, tată ! exclamă Sandu și-și lipi fruntea de pieptul lui. Știi cît de mult m-am gîndit la dumneata ? Știam că suferi, că o duci greu și-mi era ciudă că nu te puteam ajuta în nici un fel. De altfel, nici nu știam de unde să te iau...

— Nu-i nimic, bine că au trecut toate ! zise Raicu, urcînd treptele de piatră ale casei. Ce mai e nou pe-aici, Sănducule ?

— Nimic, tată, totul e așa cum ai lăsat dumneata cînd te-au arestat... Numai că după ultimul bombardament tavanul de la odaia din față a crăpat puțin și peretele dinspre stradă la fel. Cîteva țigle de pe acoperiș s-au spart și ca să nu ajungă apa de ploaie în casă, m-am urcat în pod și am pus o postavă acolo. Știi, am vrut să zugrăvesc că făcusem rost de un rulou, de la un băiat, dar dacă m-au mutat pentru un timp la Constanța...

— Și tu ai fost plecat cu lotul acela de muncitori ?

— Și eu. M-am întors acum vreo trei săptămîni.

Raicu trecu prin cele două odăi, privind cu multă luare-aminte în jur, de parcă atunci ar fi intrat pentru prima dată în ele. Camere sărăcăcioase, cu lucruri puține și ieftine, două paturi de fier, cu tăblii înalte a căror vopsea verde se scorojise, acoperite cu macaturi țărănești, o masă, o oglindă cu luciu ruginiu, șters, prinsă în perete, un lavoar de lemn cu un ștergar pus deasupra ligheanului, un dulap pentru haine, de modă veche, cu ușile sculptate, dar crăpate de-a curmezișul, un raft cu cărți învelite mai toate în hîrtie de ziar, bufetul cu ceșcuțe și pahare rînduite pe broderii simple, lucrate de soția lui, în serile cînd îl aștepta să vină de la lucru... Raicu vede-dea încăperile pustii și triste și i se părea că lipsise de acasă nu trei luni, ci ani întregi, în care imaginea odăilor parcă i

se ștersese cu desăvîrșire. Totul reînvia acum ca o lumină vie, strălucitoare. Amintirea nevestei îi întunecă însă deodată chipul, întristându-l. Altădată cînd se întorcea acasă după absențe îndelungate, fiind închis sau trimis în delegații cu alți muncitori, femeia lui îi ieșea înainte veselă și surîzătoare, cu ochii plini de fericire, îl îmbrățișa și în clipele acelea parcă toată casa era alta, încăperile prindeau viață, mobilele vechi și demodate străluceau. Acum ea nu mai era, îl privea blînd și cuminte dintr-o fotografie mare, prinsă în perete, deasupra paturilor și ochii parcă-i vorbeau și-l îmbrățișau cu privirea lor caldă și bună.

— Ce mai este nou pe la Șantier ? întrebă Raicu într-un târziu, întorcîndu-se către băiat care nu se mai dezlipea de el.

— Ce să fie, tată ? înălță Sandu din umeri. Tot așa cum știi... Numai că acum oamenii sînt alții. Plini de bucurie și entuziasm. Știi, încă din schimbul de azi-noapte au apărut peste tot lozinci și chemări ale partidului. Abia te așteaptă să te întorci...

— Și mie mi-e dor de ei...

— Spune, tată, zise Sandu prinzîndu-l de mînă și privindu-l rugător drept în ochi, e adevărat că dumneata ești secretarul organizației de partid din oraș ?

Raicu rămase surprins de întrebarea fiului, dar după o clipă prinse a zîmbi.

— Cine ți-a spus lucrul ăsta ?

— Vorbesc muncitorii. I-am auzit azi-noapte cum discutau. Nu știu cine le-a spus. Abia acum le-a spus...

— E adevărat, Sandule. Eu sînt secretarul.

— Dar nouă, în organizația U.T.C. mereu ni se vorbea de „Fulgerul“... „Fulgerul“ a dat sarcina... „Fulgerul“ întreabă...

— Tu ești în U.T.C. ? se miră Raicu și vesel își prinse fiul de umeri cu amîndouă mîinile. De cînd ești în organizația de tineret.

— Din iarna trecută.

— Ce vorbești ? Uite că deși sînt secretar, nu i-am cunoscut pe membrii organizației de tineret. Bineînțeles că regulile conspirativității nu mi-au permis să-i cunosc nici pe unii

membri de partid... Mă bucur, băiete, să știi că mă bucur foarte mult pentru treaba asta !

— Am avut și două acțiuni mari, prinse a se lăuda Sandu. Cu vasul acela german din Șantier, dacă ai auzit de treaba asta și cu aruncarea trenului în aer de pe dealul Balotei...

— Zău ? Tu ai purtat numele conspirativ Pius ?

— Nu, Gabriel. Pius e un băiat de la Atelierele C.F.R. A lucrat cu mine în noaptea aceea.

— Ce vorbești, măi băiete ? ! zise bucuros Raicu și-și bătu băiatul cu palma pe umăr. Bravo ! Îmi place ! Crezi, oare, că eu nu sînt mîndru de tine ? Sînt și vreau să fiu și în viitor.

— Acum sînt și în formațiunile de luptă patriotice. Mi-au dat o pușcă azi-noapte. Am și brasardă tricoloră. E în casă...

— Vezi, ai grijă de tine, îl povățui Raicu. Să nu ieși din cuvîntul comandantului tău de grupă. Cine ți-e comandant ?

— Nea Tomiță Grozea, vopsitorul...

— Aha, îl cunosc. De altfel tu ești ascultător, te știu eu...

Îl îmbrățișă din nou pe Sandu și-l ținu multă vreme la pieptul său, simțindu-i bătăile inimii aproape, ca zbaterile unei păsări vii. I-auzi utecist ! Nu știa treaba asta. Poate că ar fi stat tot timpul cu inima strînsă pentru el. De, ce să-i faci, inimă de părinte ! Cît de mult se gîndise Raicu la el în clipele de liniște, de singurătate, acolo, în cămăruța lui Petre Măciucă din Cerneți. Ce dor îi fusese de el, cît de mult ar fi vrut să știe ce face și cum se descurcă singur... Dar nu putuse să-l ajute cu nimic. Faptul că trebuia să stea ascuns, ferindu-se cît mai mult de ochii și urechile poliției, nu-i îngăduia să-și mîngîie într-un fel inima aflînd cîte ceva despre fiul său. I se aducea uneori cîte o veste, în termeni telegrafici, că e bine, muncește, vede de gospodărie, însă totul era vag, parcă lipsit de conținutul acela profund al sentimentelor după care tînjea. Dar acum toate se sfîrșiseră și iată, se afla iar lîngă Sandu al lui, singuru-i fecior, cu ochi căprui, luminoși și fața smeadă, chip atît de asemănător cu al maică-si...

După cîteva clipe, în stradă se opri trăsura regimentului de infanterie. Raicu se afla în curte. Văzînd-o, îl lăasă pe Sandu și se îndreptă grăbit către poartă. Îl întîmpină sublocotenentul Ganea, care coborî greoi din trăsură, cu fața aprinsă, enervat, clocotind de supărare.

— Ce-i dom'le sublocotenent ? Ce s-a întâmplat ? întrebă Raicu și-i întinse mâna. Poftim înăuntru...

— Ce să fie ? zise indignat Ganea intrînd în curte. Uite, nu mă pot de loc înțelege cu colonelul Predoiu.

— În ce fel ?

— I-am propus — și asta nu-i prima dată, că i-am mai propus și aseară — să trecem imediat la dezarmarea nemților. Nici nu vrea s-audă de acest lucru. Spune că încă nu are ordin de sus în acest sens.

— Cum nu are ordin ? El nu cunoaște comunicatul de aseară ? N-a auzit azi dimineață la radio ce-au făcut nemții în București ? Nu știe că ne aflăm în stare de război cu Germania ?

— Știe, dar dracul să-l mai înțeleagă pe omul ăsta ! vorbi tot supărat Ganea. Stă mereu în umbra împintenatului ăla de primar ! Gata, una-două, hai la el să se sfătuiască ! Îl convinsesem într-un fel azi dimineață în privința dezarmării nemților, dar discutînd cu Jurăscu, ăsta l-a întors iar din părerea lui.

— Și ce spune ?

— Spune că au ajuns la concluzia că trebuie să-i propună lui Klausing să se predea de bună voie. El și întreg comandamentul lor. Fără vărsări de sînge... Și pentru asta mai așteaptă... Zice, să menținem în continuare sub supraveghere comandamentul, iar la momentul oportun să acționăm.

— Și cînd dracului e momentul oportun ?

— Nu știu, înălță din umeri Ganea.

— Dumneata ai vreo propunere ? îl iscodi Raicu.

— Mă gîndesc că dacă vom aplica unul din planurile noastre de acțiune, îl vom ridica în cap pe Predoiu cu garnizoana lui.

— Dar compania dumitale va fi alături de noi...

— Este, dar el poate va aduce recruții din Erghevița... spuse bănuitor și în același timp temător Ganea. Pe ei nu contez în totalitate. În cazul acesta se vor isca ciocniri între militari care nu știu cum se vor rezolva.

— Și atunci ? Ce crezi că trebuie să facem în situația asta ?

— Eu zic să mai așteptăm pînă mîine, să vedem cum evoluează lucrurile, zise Ganea mai liniștit. Vom ține comandamentul german sub supraveghere și...

— Nu domnule Ganea ! îl contrazise cu hotărîre Raicu. Nu vom aștepta să vedem cum evoluează lucrurile... Te rog discută încă o dată cu comandantul dumitale. Și dacă acest dom'colonel Predoiu vrea să-și facă de cap, n-are decît ! Ciocnirea cu nemții este inevitabilă și trebuie să procedăm ca atare ! Vom acționa peste capul lui ! Și vom acționa chiar în cursul acestei zile. Îl vom aresta întîi pe Klausing, apoi vom lua cu asalt viesparul fascist. Te rog, pregătește-ți oamenii și comunică acestea și tovarășului Florea. Gligor, că de fapt Gligor îi spune. Așa... O să vorbesc și eu cu el chiar în dimineața asta.

— Cum vedeți arestarea lui Klausing ? întrebă Ganea.

— În orice caz nu în comandamentul lui, zise hotărît Raicu. Îl vom urmări în oraș. Îl vom aresta și-apoi îl vom forța să accepte capitularea, să ordone subalternilor lui să se predea. De nu, vom lua cu asalt și comandamentul.

— Bine, domnule Raicu, așa vom face !

— Este limpede ?

— Foarte limpede !

— Ei, noroc bun și s-auzim de bine !

Sublocotenentul Ganea dădu mîna cu Raicu, apoi se urcă în trăsură.

— Mă ții la curent cu tot ce se întîmplă ! îi strigă Raicu în urmă. Sînt la Șantier, la Atelierele C.F.R. și după aceea la sediul formațiunilor de luptă patriotice... Mă găsești dumneata...

34

După o oră, în timp ce Raicu ieșea cu Sandu pe poartă, pornind către Șantier, profesorul Vlad Gheorghiu tocmai se înapoia de la piață cu o sacoșă încărcată de verdețuri iar în mână cu un pepene galben. Văzându-și vecinul care absentase atîta vreme de acasă, profesorul lăsă sarcina jos și-i întinse mîna cu multă bunăvoință și amabilitate.

— Bine-ai venit, domnule Raicu ! zise el vădit bucuros de neașteptata întîlnire. Ce mai faci ?

— Ce să fac ? deschise larg brațele Raicu. Am lipsit atîta vreme, acumă mă duc la lucru.

— Ai fost închis, după cîte am aflat. Nu mai știu nimic de dumneata de cînd ne-am întîlnit pe sala poliției.

— Da, de atunci, confirmă Raicu. M-au închis preventiv pentru încheierea dosarului, să mă trimită la Curtea Marțială, dar pînă la urmă au rămas numai cu dosarul...

— Ai evadat ? se miră profesorul și ochii îi sclipiră pe după lentilele ochelarilor.

— Am evadat. Am umblat de colo-colo și acumă m-am întors acasă.

— Da, s-au amnistiat toate pedepsele începînd — auzi dumneata — chiar cu cele din anul 1918 ! Extraordinar ! Am ascultat comunicatul la radio.

— E o măsură logică și profund democratică, zise Raicu.

— Foarte bine, domnule, foarte bine, încuviință profesorul cu convingere. Nu se mai putea trăi în situația de pînă acum. Bine că s-a terminat cu tirania, vin alte vremuri...

— Au și venit ! îi spuse Raicu zîmbind, și-i întinse mîna. Ei, vă salut și sănătate !

— Am onoare, domnule Raicu ! Sănătate și toate bune... După ce făcură cîteva pași Sandu spuse :

— Tată, știi că și fata profesorului e utecistă ?

— Serios ? se miră Raicu. De cînd activează ?

— De cîteva luni. Cînd m-am întors de la Constanța am găsit-o în organizație.

— Dac-ar fi știut tat-său, cred că în primul rînd el, cu apolitismul lui, o desconspira ! zise Raicu, grăbind pasul. E un om drept, cinstit, dar îmi pare cam lipsit de hotărîre, prea rezervat... ca un melc care se retrage în casa lui și nu-i mai pasă de ce-i în jur...

Curînd intrară pe Strada Mare a orașului. Raicu mergea agale și privea cu tristețe ruinele caselor ce se înșiruiau ca niște mormane de moloz în tot lungul acestei artere comerciale. Firmele : „Ostian Dimitriu — coloniale, delicatese, băuturi“, „La capul de bou — Gheorghe Bosoancă“, „La generalul Dragalina — manufactură, Gh. Trandafir“, „Restaurantul Cărbuș — Dumitru Grumăzescu“, „Bragageria și cofetăria „La Caraiman“, „La Vînătorul — manufactură, galanterie, mărunțișuri, Constantin Roibu“, „Depozitele Generale, fierărie, sticlărie, porcelanuri — Gh. D. Stănică și Gh. Budașca“, „Bodegă și coloniale — Leonida Tahu“, cele de la prăvăliile lui Blagoe și Iacòb, Rotărescu și Anghelescu, Nae Giurescu, Nicolae Cristescu, de la librăria „Arta românească“, toate, absolut toate erau smulse și amestecate cu cărămizi, cioburi de sticlă, burlane turtite, acoperișuri de tablă, totul de-a valma pîna în mijlocul străzii. Ici-colo se înălțau pereți singuratici, înnegriți de fum, cu coșuri izolate, ridicate ca niște turnuri grotești în mijlocul grămezilor de cărămizi sparte. Castanii, de crengile cărora pe vremuri negustorii agățau marfa s-o vadă trecătorii, aveau acum ramurile sfîrtecate de schijele bombelor, iar stîlpii de telegraf, mare parte dintre ei erau culcați la pămînt. În pivnița unui fost magazin ce se căsca neagră sub podeaua roasă, pe jumătate prăbușită, se zărea un cărucior de copil, răsturnat cu roatele în sus, lîngă el o mașină de gătit din plita căreia răsăriseră printre crăpături ierburi, cîteva pleduri și haine putrezite de ploi și năpădite de bălării. Puțin mai încolo, pe un zid rămas ca prin minune în picioare, cu zugrăveala ștearsă, murdară, se vedea prins în perete un tablou înfățișînd un ginere și o mireasă, lipiți unul de altul și zîmbind fericiți aparatului fotografic. Sub acest tablou, o

diplomă înrămată, ce atesta calitatea de tehnician dentist a unuia pe nume Nicu Kauffman...

Raicu păsea în dimineața aceea alături de feciorul său, Sandu, în drum către Șantierul naval ; vedea tot acest dezastu pe care nu și-l închipuise să fie chiar atît de mare, de înfiorător și se gîdea cu părere de rău la oamenii care cu cîteva luni mai înainte locuiseră în acele case, intraseră în magazine după cumpărături, se bucuraseră de viață, trăiseră și munciseră să-și ducă zilele de azi pe mîine... Din tot ce fusese odinioară, acum rămăseseră numai ruine. Soarele încălzea dimineața aceea de vară, în aer stăruia un miros înecăcios de fum și lemn ars, peste tot se așezase o liniște de pustietate și în acest decor sumbru, rareori cîte o pasăre săgeta vîzduhul ciripind veselă în zborul ei avîntat.

— Ce nenorocire, măi băiete ! spunea cînd și cînd Raicu fiului său. Uite ce a mai rămas din orașul ăsta atît de frumos altă dată... Și domnii nemți din pricina cărora au avut loc toate crimele astea stau liniștiți, fără teamă că-i va deranja cineva.

— Cum așa ? se miră Sandu.

— Foarte bine, zise apăsător Raicu. Domnul primar, mai marele orașului, nu vrea deocamdată să-i dea de-a dura, l-a influențat și pe colonelul Predoiu de la Regimentul 95 infanterie să stea deocamdată să aștepte și să nu le pună nemților mîna-n gît, vor să se poarte cu mînuși, să parlateze, să ajungă la înțelegere...

— De asta a venit ofițerul acela la dumneata ?

— De asta. Dar lasă că le venim noi de hac nemților ăștia ! Noi, formațiunile de luptă patriotice... Uite ce-au făcut blestemații din orașul nostru... Numai ruine și jale...

Sandu tăcea. Privea și el îndurerat în dreapta și-n stînga, fără să scoată un cuvînt.

— Îmi amintesc că la Șantier, reluă vorba Raicu, atunci, înainte de arestarea mea, în preajma lui 1 Mai, erau bombardate numai cîteva ateliere. Mi se pare că cel de tîmplărie, cel de...

— Acum nici n-ai să mai recunoști Șantierul, vorbi moale Sandu. Cala de lansare a vaselor au făcut-o numai gropi. Bombele au lovit uzina electrică, tinichigieria, atelierul de

mecanică, de asamblare... De aceea am și lucrat un timp refugiați în comuna Malovăț și în pădurea Crihala... Când și când s-au mai întors oamenii, au pus mîna și au mai înălțat ici un acoperiș, colo un șopron, să protejeze materialele...

Către primărie, unele prăvălii rămase intacte, ridicaseră obloanele și negustorii scosese ră pe tarabe mărfurile spre vînzare — viguri de stofă, papuci de mușama cu ciucuri colorați de mătase, galoși de cauciuc lucrați grosolan, basmale și mărgel, pălării cu fundul bombat, curele de pantaloni, piepteni, oglinjoare, agrafe, ace de siguranță, papiote de ață, într-un cuvînt tot ce socoteau că în acele zile puteau să intereseze pe cumpărătorii ocazionali.

În fața librăriei lui Victor Măldărescu, înaintea vitrinei celei mari de pe „centru“, Toma, lustragiul, stătea pe scăunașul lui, în fața cutiei de văcsuit și dintr-o pungă mîncea fără grabă niște struguri. Când și când, din pîinea ce-o ținea subsoară rupea cîte-o bucată, dădea capul pe spate și zvîrlea deodată în gura larg deschisă miezul alb și boabele negre de struguri, savurîndu-le cu mare poftă. Mesteca rar, fără grabă, iar pe fața-i tuciurie cu nas îndoit ca de uliu se putea citi o anume satisfacție, în timp ce ochii lui alburii, priveau neastîmpărați în toate părțile, să vadă ce se întîmplă în juru-i.

Pe trotuarul celălalt, cîțiva birjari, obișnuiții lui rivali, rîdeau și puneau la cale noi șotii ca să-l necăjească. Unul dintre ei încerca acuma să-l lovească, aruncînd cu praștia niște corcodușe mari, roșii, după care, împreună cu ceilalți se ascundeau repede înapoia coșului primei trăsuri. Lustragiul se strădui să descopere direcția de unde veneau corcodușele, care de cele mai multe ori își greșeau ținta și se opreau în geamul vitrinei, dar zadarnic, nu-l putu afla pe făptaș. Se mulțumi numai să clatine din cap necăjit, amenințînd cu pumnul către birjarii pe care mai întotdeauna îi bănuia de necuviințe.

— Ce-i, nea Toma, ce vrei? îl luă la rost unul dintre proprietarii trăsurilor, făcînd pe supăratul, dar abia stăpînindu-și rîsul. De ce ne ameninți? Ne vezi pe noi că-ți facem ceva?

Mutul care înțelegea ce spune acela, după felul cum i se adresa, se ridică în picioare, prinse una din perii în mîna și amenință iar, arătînd cu degetul la obraz în semn că sînt

oameni în toată firea și n-au rușine, se țin de blestemății, nu-i dau pace.

În rîndul birjarilor și al celor ce se opreau să privească, izbucni un rîs general și lustragiul, vădit supărat de veselia aceea nelalocul ei, întoarse tuturor spatele fără să le mai dea vreo atenție.

După vreo jumătate de oră, Mercedesul albastru al șefului comandamentului german din oraș se auzi claxonînd repetat și strident pe Strada Mare. Ajungînd la colțul primăriei, mașina își încetini mersul, întoarse cu un viraj scurt depășind șirul de trăsură și opri apoi mai jos, chiar în fața cutiei de văcsuit a lustragiului. Din mașină coborî grav, marțial, locotenent colonelul Hans von Klausing, însoțit de traducătorul său, plutonierul Weber.

— *Ein Moment!*¹ spuse el șoferului, un soldat cu fața albă, stafidită și cu sprîncenele alburii.

Apoi Klausing, mergînd țănoș, cu pieptul scos în afară și mîinile la spate, porni urmat îndeaproape de plutonier și urcă în grabă scările primăriei.

— Hei, nea Toma, uite-ți, dom'le, prietenul ! ăi strigă lustragiului unul dintre birjari. Ți-a dat ceasul acela ?

Și prin anume semne îmbinate ale mîinilor, ajutîndu-se și de mimica feței, ăi traduse în limbajul necuvîntătorilor acest lucru. Lustragiul ascultă cu atenție ce i se spunea, apoi văzînd că acela a terminat, se ridică în picioare, se întoarse cu spatele și se bătu cu palma pe fundul pantalonilor negri, bazonați cu piele.

— Tă mă pupe iti ! zise el arătînd către mașina ofițerului german. Tacu să-l ia de pătătit. A-ata lu Icler kaput ! Kaput !

Și pentru a demonstra mai bine cele ce vroia să spună, luă repede în mîină o perie, o plimbă pe deasupra capului în chip de avion, după care imitînd niște trageri antiaeriene, lăsă peria să-i cadă pe lădiță.

— Kaput aioane... taturi... tot... țuhause !

Se întoarse, căută din ochi măturica, o luă și pe aceea în mîină și arată cum trebuie să fie luați pe fărăș nemții și zvîrliți afară din țară.

¹ Un moment ! (l. germană, n.a.).

Raicu și Sandu, alături de mulțimea adunată atunci pe trotuare, asistară la întreaga scenă, după care plecară mai departe în jos, către bulevardul cel mare, să ajungă la Șantierul naval.

— Vezi cum se plimbă neamțul în voie prin oraș ? zise în cele din urmă Raicu, vădit nemulțumit de acest lucru. Autoritățile noastre, militarii din garnizoană nu trec la dezarmarea comandamentului. Să vezi ce-o să mai facem noi treaba asta.

— Nu știu ce se întâmplă, răspunse Sandu. Aud că în București se duc lupte cu nemții și aici — nimic.

— N-o să-i fie prea bine domnului primar, vorbi tot supărat Raicu. Îi e greu să strice prietenia cu Klausning.

Trecură pe lângă clădirea înaltă a teatrului, coborînd pe autostrada largă, pe stînga căreia se afla Cercul Militar și Baia Comunală și apoi, depășind cișmeaua birjarilor, traversară calea ferată și se îndreptară către port. După puțin, intrară pe poarta Șantierului naval, o poartă mare de fier, deasupra căreia pe o plasă de sîrmă sta scris cu litere de tablă „P.C.A. Șantierul naval T. Severin“. De cum îl văzu pe Raicu, nea Tudose, portarul, un bătrînel subțirel și sprinten, fost nituitor, acum pensionar, îi ieși înainte și-l îmbrățișă, fără să înceteze o clipă a-i spune cum se gîndise tot timpul la el, că doar el l-a învățat meserie, că a aflat și de fapt toată lumea știe că cel care l-a pîrît atunci, la 1 Mai, la director, n-a fost altul decît Anghel de la dulgherie, o coadă de topor a Siguranței, iar între timp, maiorul Atanasescu, fostul comandant militar al Șantierului a fost trimis pe front și a murit în luptele de la Iași în urmă cu o lună de zile.

— Bine, nea Tudose, mulțumesc pentru toate informațiile astea, zise Raicu, strîngîndu-i mîna cu putere. Vreau să ne vedem săptămîna viitoare, să bem amîndoi o țuică...

— Bem, cum să nu bem ! aprobă bătrînelul. Să ne bucurăm că trăim și c-am scăpat cu viață. Ei, s-auzim de bine și sănătate !

De cum intră în Șantier, Raicu fu plăcut surprins de lozincile ce se aflau scrise peste tot locul și prin care P.C.R. chema muncitorimea să fie vigilentă, să pună mîna pe arme și să pornească la luptă împotriva nemților, a rămășițelor fasciste. Cuvinte mobilizatoare scrise cu creta sau cu vopsea

roșie, pe bucăți de tablă, pe ziduri sau pe ușile mari ale atelierelor, arătau că sarcina de partid, trasată de către el, prin Haralamb, tovarășilor din organizație, prinsese viață chiar din prima zi.

Dincolo de uzina electrică, pe pîntecul masiv de tablă al unui șlep urcat pe cală, cineva lipise încă din zorii zilei un afiș mare, tipărit în noaptea aceea la tipografia din oraș. Aproape o sută și ceva de muncitori, mai tineri și mai vîrstnici, în mîină cu ciocane, chei, burghie, așa cum se aflaseră la lucru, se îngrămădiseră în fața aceluia afiș, căutînd să-i deslușească cuvintele adînc răscolitoare; oamenii se înălțau pe vîrfurile picioarelor, se îmbulzeau, ridicau cît mai mult capetele, dar oricît se străduiau nu puteau citi destul de bine cele scrise acolo. Unii protestau că erau călcați în picioare, alții că erau dați la o parte de cei mai îndrăzneți sau că nu li se făcea loc să se urce pe o stivă de colțare, să vadă și ei mai bine...

— Măi, oameni buni, fiți de înțeleși și nu vă îngrămădiți așa, că pînă la urmă nu vedem niciunul nimic! zise un lăcătuș bătrîn, în cămașă cafenie, cu păr cărunt, zbîrlit și rar.

— Să citească unul cu glas tare pentru toată lumea!

— Așa e, să citească și noi să-i dăm ascultare...

Atunci, printre oameni se produse o mișcare. Cineva își făcu loc cu coatele, îmbrîncind și lovind în dreapta și-n stînga, fără să țină seama de nimic. Puse mîna pe umărul unui ucenic mai înalt, își făcu vînt și dintr-o săritură fu sus. Era Anghel de la dulgherie, un om între două vîrste, scund și rotofei, cu fața spînatecă și mustăcioară neagră sub nasul cît un ardei gras. Purta pe el o bluză de salopetă, făinită de rumeguș, din al cărei buzunar de la piept se vedea ieșind capătul unui metru de tîmplărie și un creion mare, roșu și lat, din acelea ce le folosesc dulgherii.

— De ce v-ați adunat aici? începu el să strige, agitînd deasupra capului șapca de piele pe care o ținea în mîină. Duceți-vă fiecare la atelierele voastre! Domnul director a ordonat să vă vedeți de treabă și să nu beți ochii la afișele astea care vă țin din muncă! Hai, cărăbăniți-vă!

Se întoarse după aceea, smulse afișul de pe tabla vasului și începu a-l face sul, gata să plece cu el. În clipa aceea, însă, muncitorii începură să protesteze și glasurile lor se contopiră

într-un vacarm din care cu greu puteai înțelege ceva. Se auzeau strigăte, înjurături, îndemnuri, chemări, fluierături — toate la tonul cel mai înalt, încît vuietul dezlănțuit deveni de-a dreptul înspăimîntător.

— Dă-te jos, de-acolo, pramatie ! îi strigă unul dintre muncitori lui Anghel și zvîrli în el cu o piatră. Dar Anghel se feri la vreme și piatra, destul de mare de altfel, lovi pîntecul de tablă al vasului.

— Lasă afișul, nu pune labele tale spurcate pe el !

— Măi, dumnezeirea cui te-a fătat, stai că-ți fac eu de petrecanie ! zise unul cu glasul răgușit.

Era un muncitor înalt, cu o frunte lată și ochi mari negri, cu privire stranie, amenințătoare. De umăr purta agățat un automat, iar pe mîneca stîngă era prinsă o brasardă tricoloră.

— Zdrobește-l ca pe o muscă, nea Gligore ! se auzi un glas venind din spate.

Gligor își făcu îndată loc printre oameni, trecu în față și dintr-o singură mișcare îl prinse pe Anghel de-un picior și-l trase atît de puternic în jos, încît îl dădu de-a berbeleacul. Dulgherul prinse a țipa cît îl ținea gura, dar glasul i se stinse pe dată sub loviturile celor din jur care se năpustiseră cu toții asupra-i. În clipa aceea, prin curtea Șantierului, trei militari în frunte cu sergentul major Gălușcă, veneau în pas alergător. Văzîndu-i, oamenii se domoliră, îl lăsară pe Anghel slobod, și dulgherul, cu gura plină de sînge și-un ochi vînat, se ridică cu greu de jos, schiopătînd.

— Ce se întîmplă aici ? întrebă de departe sergentul major Gălușcă, venind tot într-o fugă. Hei, să stea toată lumea pe loc, nimeni să nu facă un singur pas, că ordon deschiderea focului !

Oamenii nu se clintiră. Stătură locului, unul lîngă altul, îngrămădiți, așa cum îi surprinsese porunca subofițerului. Îi priveau cu ochii întunecați pe militarii ce se apropiau în trap, cu armele în cumpănire.

— Cine a provocat scandalul ăsta ? întrebă Gălușcă cercetîndu-i pe rînd pe muncitori, în timp ce, nervos, lovea cu cravașa în cizmele-i bilgher, lucii ca oglinda. De ce nu se lucrează ?

— Domnule subofițer, ieși în față Anghel, domnul director mi-a poruncit să dau jos afișul lipit pe coasta vasului, că din pricina lui nimeni nu mai lucrează și stau cu ochii la el. Și, uite și dumneata ce mi-au făcut...

Își arată gura însîngerată, ochiul vînat și umflat, hainele sfîșiate, tînguindu-se cu glas mîeros și lingușitor.

— Unde-i afișul ? întrebă Gălușcă aspru. Dați-mi-l încoace !

Făcu trei pași înainte cu palma întinsă, să ia din palma nituitorului Gligor afișul, dar acesta duse hîrtia la spate, ascunzînd-o.

— Uite, el m-a tras jos și mi-a cărat la pumni de nici nu mai aud de-o ureche ! se tîngui mai departe Anghel, pipăindu-și nasul, maxilarele, încheieturile mîinilor.

— Adu, domnule, afișul încoace ! porunci Gălușcă și, privind amenințător peste zecile de muncitori făcu un semn cu cravașa militarilor ce pînă atunci stătuseră de-o parte, să se apropie. Vrei să te duc legat la poliție ?

— Pe mulți ai mai dus, să mă duci și pe mine ? îl scrută cu privirea lui tăioasă Gligor. Ce, crezi că mă sperii de puștile alea ? Se vede că nu știi cu cine stai de vorbă...

— Nu mă interesează !

— Azi nu mai poți porunci ca ieri, domnule subofițer, caută să-l lămurească Gligor. Armata are ordin să fie alături de noi, de formațiunile de luptă patriotice. Ori, dumneata văd că ții tot parte cozilor de topor, reacționarilor...

— Ți-am spus, nu mă interesează ! decretă autoritar Gălușcă înălțînd cravașa ca să fie ascultat. Armata-i armată, nu se bagă în cîrdășie cu civilii !

— Se vede că ești străin de evenimentele ce au loc.

— Nu discut. Nu cunosc nici un eveniment. Am ordin să asigur liniștea în Șantier, și asta fac. Restul nu mă interesează ! Așa că adu-mi afișul ! Dă-mi-l, n-auzi ! ceru amenințător Gălușcă și făcu un pas înainte.

Atunci se ivi de după șlepul urcat pe cală Ion Raicu, împreună cu Sandu. Văzînd muncitorii strînși grămadă în fața militarilor și de-o parte pe Anghel zdrobit în bătaie, întrebă repede pe un ucenic ce se întîmplase. Apoi își făcu loc, se duse lîngă Gligor, îi luă afișul din mîină, îl despături

citindu-l în fugă, după care îl înfășură iar și se opri în fața lui Gălușcă.

— Ce-ți dorește inima, domnule subofițer ? Hai, spune, să aud și eu, că uite numai ce-am venit !

Un murmur de uimire trecu ca un curent prin masa muncitorilor. Venise din nou în șantier Ion Raicu !... Nu-l văzuseră de atîta vreme, îl știau arestat. Iată-l acum, după trei luni, din nou în mijlocul lor. Arăta destul de bine. Ba, parcă i se înăsprise mai mult fața și părul îi albise pe la tîmple.

— Ce-i mă, ce se întîmplă acolo în față ? Pe cine se îngrămădesc oamenii ?

— A venit nea Raicu, nituitorul...

— Comunistul ?

— El.

Oamenii se înălțară pe vîrfurile picioarelor să-l vadă mai bine, îmbulzindu-se și strîngîndu-se atît de mult în jurul său încît era cît pe-acî să-l dea jos.

— Să trăiești, nea Raicule, și bine-ai venit !

— Bun sosit, mă frate Ioane !

— Raicule, ți-au dat drumul, mă ?

Din toate părțile se auzeau strigăte, chemări, saluturi de bun venit. Familia muncitorilor își primea fiul încercat și iubit în mijlocul ei, cu acea bucurie cu care este întîmpinat de obicei cel drag întors după vreme îndelungată de pe meleaguri îndepărtate. Uitînd parcă pentru o clipă de bătaiosul și înfiptul subofițer, Raicu se întorcea către fiecare în parte dintre cei ce-l strigau, zîmbindu-le tuturor cu bunăvoință și făcîndu-le cu mîna semne prietenești de bun găsit. În cele din urmă, reveni la subofițer și-l privi din nou aspru, tăios, neînduplecat.

— Ți-a pierit glasul, domnule subofițer ? Îl întrebă el, și-l fulgeră cu privirea, gata parcă să treacă prin el ca lama unui cuțit.

— De ce să-mi piară glasul ? se sumeți sergentul major, lovindu-și ușor podul palmei cu cravașa de piele. Că n-ai fi vreun dumnezeu picat acu din cer ca să mă plec în fața dumitale ? Ei, drăcia dracului !

— Am spus eu că sînt dumnezeu ? vorbi liniștit Raicu, înălțînd sprîncenele a mirare. N-am spus. De fapt, n-am nici

haine de popă pe mine și nici raze sfinte din alea de aur în jurul capului. Sînt muncitor, de-acî, din Șantier, ca oricare altul și te-am întrebat ce-ți dorește inima ?

— M-ai întrebat ?

— Da, te-am întrebat.

— Dar cine-oi fi dumneata să-mi pui întrebări ?

— Ți-am spus : un muncitor. E limpede, nu ? Și uite, de-aia am zis că ți-a pierit glasul, că nu vrei să vorbești...

Mijind ochii și înălțînd o sprînceană, Gălușcă începu a-l privi cam de sus pe Raicu, ca și cînd întreaga lui poză de acum ar fi spus : „Ce, mă, mîrlane, mă iei peste bombeu pe mine, militar de carieră, care am luptat și am fost rănit pe front ?” Dar nu îndrăzni să dea glas gîndului, ci tăcea continuînd a-l privi pe Raicu în același fel, lovind ușor cravașa în podul palmei.

— Ei, stărui Raicu. Am dreptate sau nu ?

— În definitiv, ce vrei, domnule, de la mine ? ridică glasul Gălușcă. Sînt autoritate și...

— Ai luat afișul că ești autoritate ?

— Da, l-am luat. L-am luat să-l duc la direcțiune, zise Gălușcă pe un ton arogant, distant.

— Dar chiar ca autoritate, cum spui că ești, asta poți fi acolo la cazarma dumată, ce cauți aici în Șantier ? îl întrebă mai departe Raicu. Știu că încă de ieri carcările au fost desființate, jandarmii ne-au fost luați din spinare...

— Eu nu sînt jandarm !

— Dar te porți ca un jandarm, îi tăie vorba Raicu. Noi, comuniștii, am cerut ca alături de muncitorii din formațiunile de luptă patriotice, domnul sublocotenent Ganea să ne trimită ostași devotați poporului, nu jandarmi antonescieni ca dumneata !

— Ți-am spus, domnule, nu sînt jandarm ! aproape că strigă Gălușcă. Și nu m-a trimis domnul sublocotenent Ganea ! Sînt aici din ordinul comandantului garnizoanei, care a hotărît ca la fiecare întreprindere în aceste zile tulburi să fie instalată cîte o pază de doi-trei soldați...

— Vremurile astea or fi ele tulburi pentru dumneata și mai marii dumată, îi spuse răspicat Raicu țintuindu-l cu privirea. Pentru noi, muncitorii, pentru ăștia care trudim cu

mîinile, sînt foarte luminoase vremurile, să ştii, nespus de limpezi, că putem, domnule sergent major, privi înainte prin ele, ăhă ! să fii sănătos pînă departe în viitor !... Cred că e cazul să-ţi vezi de paza dumitale, că treburile noastre muncitoreşti ni le rezolvăm noi, între noi...

— Nu mă lua pe mine cu vorba așa, nenicule ! îi sări țandăra lui Gălușcă. Sînt în misiune și...

— Nenicule să-i spui lui tat-tu, îl repezi aspru Raicu, ai înțeles, galonatule ? Lui să-i spui, nu mie !

— Nu-ți permit... începu a striga iar Gălușcă, roșind ca un rac fiert. Nu-ți permit să fii obraznic ! Ostași, se întoarce el către cei trei militari ce stăteau mai la o parte, arestați-l. Imediat arestați-l !

Ostașii se priviră între ei, neștiind ce să facă, apoi se uitară spre muncitori, nehotărîți, încurcați, și pînă la urmă rămăseră locului fără măcar a face o singură mișcare.

— Vă ordon ! țipă el din nou, făcînd spume la gură. Soldat Niță Dogaru ! Totelică ! Zamfir ! Mă auziți ? Mă, moco-fanilor, nu executați ordinul superiorului ? Bine, am să raportez situația domnului sublocotenent Ganea...

Zicînd acestea, se răsuci pe călcîie ca o sfîrlează și, enervat, plecă repede, urmat îndeaproape de Anghel care șchiopăta și se ținea cu mîna de falcă.

— Să le ordoni să tragă în nemți, mă zevzecule ! strigă Raicu în urma lui. În ei să deschidă focul, nu în muncitori... Fir-ai al dracului de chiaburoi sau ce-i fi, că de-ai noștri, cu palmele crăpate de muncă, nu te arăți a fi !

— Că chiar îi neam de chiabur, domnule ! zise Niță Dogaru, cel mai în vîrstă dintre soldați, cu barba crescută mare, alburie și țepoasă. Numai noi știm cum ne mănîncă ăsta zilele în cazarmă...

— Taci, nea Niță, nu vorbi așa, că pușcăria ne mănîncă, îl înghionti de alături Totelică, îmbrăcat cu o bluză decolorată de soare, pe cap cu o bonetă veche, ponosită, pusă strîmb.

— De-acuma s-a zis cu pușcăria, măi băiete, făcu pe atotștiutorul Niță Dogaru. Acuma a venit vremea noastră, a ăstora care uite, muncim ca și dumnealor, ei cu ciocanul, noi cu sapa, necăjiți, vai de zilele noastre...

Între timp, Raicu se urcase sus pe cala de lansare și cerea cu insistență să se facă liniște.

— Frați muncitori ! zise el cu glas tare.

— Lăsați, măi, gălăgia să-l auzim ce spune !

Vorbele încetară ; se stinseră și șoaptele. Se făcu pe dată o liniște adâncă, într-atît de adîncă încît se auzea apa Dunării clipocind jos în vale la țărm, lângă granicul cel mare.

— Frați muncitori, reluă Raicu și cu privirea căuta să cuprindă toată mulțimea aceea. Am în mîna acest manifest, acest afiș, pe care o coadă de topor, un ticălos pus în slujba lui Antonescu a vrut să-l rupă. I-ați dat peste bot și bine i-ați făcut !

— Și-o să-i mai dăm dacă nu se astîmpără ! strigă dintre rînduri, cu glas gros și răgușit, nituitorul Gligor. Cîte amenzi n-am luat din pricina pușlamalei ăsteia !

— Ce este cu acest afiș ? întrebă Raicu, arătînd mulțimii manifestul. După cum poate ați văzut, este o chemare a Partidului Comunist din țara noastră, chemare care a fost lansată și adresată poporului într-un ceas deosebit de important al istoriei. Măi oameni buni, ani de zile noi am fost batjocoriți, ni s-a furat munca, banii, am trăit în mizerie și în întuneric, pentru că așa au vrut domnii exploataatori și slugile lor ca alde Anghel de la dulgherie și alții. Mai-marii țării au vîndut țara capitaliștilor străini, au scos-o cum se spune la mezat, iar în ultimii ani nemții au dat buzna în România, unde nu numai că s-au făcut stăpîni pe bogățiile noastre, dar ne-au trimis și la moarte într-un război pe care nu l-am dorit niciunul dintre noi. Priviți orașul nostru și vedeți ce-a mai rămas din el ! Ruine fumegînde, ruine și moloz, iar frumoasele noastre parcuri au fost răvășite de bombe de parcă ar fi intrat cineva cu plugurile în ele... Priviți atelierele noastre ! Priviți-vă chipurile slăbite de nemîncare și mizerie !

— Moarte fascismului ! strigă cineva din mulțime și deodată, ca la o comandă, sute de glasuri prinseră a scanda lozinci cu o tărie fără seamăn.

— Moar-te fas-cis-mu-lui ! Moar-te fas-cis-mu-lui !

— Afară cu nemții din țară !

— Jos cozile lor de topor !

Mulțimea se agita, se răzvrătea, era într-o continuă fierbere, ca o apă nestăvilită aflată în clocot.

— Liniște, vă rog ! strigă din nou Raicu. Liniște...

Cu greu se potoliră glasurile. Se auzeau numai niște murmure înfundate, ca un vuiet surd, care după câteva clipe se stinse, spulberat parcă de vînt.

— Cineva a strigat aici să-i dăm afară din țară pe nemți, reluă Raicu cu vocea lui puternică. Să-i dăm, fraților muncitori, să-i dăm afară din țară, să stîrpim molima de pe capul nostru, lipitorile astea care ne-au supt sîngele, care ne-au furat bogățiile și, cîrdășind cu guvernării antonescieni, ne-au trimis la moarte. Dar fraților, ursul de la miere nu pleacă de bună voie, asta o știți prea bine. Ați auzit comunicatele de azi dimineață, că nemții au zburat cu avioanele deasupra Bucureștiului, adăugînd noi ruine peste cele pricinuite de bombardamentele aviației anglo-americane. Nemții nu vor să părăsească teritoriul țării noastre cu una, cu două, înainte de a ne pedepsi — așa cum spun ei — pentru că am rupt alianța cu ei. Dar atunci să-i pedepsim noi. Să-i pedepsim pe ei și pe codoșii lor pentru toate suferințele ce ni le-au adus în anii din urmă. Partidul Comunist Român care a mobilizat la luptă masele muncitoare și a doborât dictatura antonesciană, vine astăzi în fața voastră, frați muncitori, și vă cere să puneți mîna pe arme, să alungați din țară nemții lui Hitler care țin cu dinții de acest pămînt bogat, din care au supt ani de zile...

— Afară cu ei ! strigă cu glasul lui răgușit, Gligor.

— Să-i dezarmăm !

— Să le luăm cu asalt comandamentul !

— În orașul nostru, continuă Raicu, ștergîndu-și cu o batistă fruntea de sudoare, se află, după cum bine știți, un comandament german și trupa care-l deservește. Ei bine, nici pînă la această oră autoritățile noastre — mă refer la primar care-l influențează și pe comandantul regimentului de infanterie — n-au dat curs Declarației către țară a noului guvern, care arată că am pornit războiul împotriva Germaniei și că deci trebuie luate măsuri urgente pentru a-i dezarma pe acești criminali în uniforme verzui. Dar în orașul nostru, nimeni nu-l deranjează pe domnul comandant Klausing pe care acum un

ceas l-am văzut plimbându-se liber și nevătămat, ca un stăpîn, cu mașina prin oraș. Asta e o rușine pentru autoritățile noastre !

— Să ni se dea nouă arme și o să le facem de petrecanie nemților ! strigă un glas din mulțime.

— Așa e, nea Raicule, să ni se dea dom'le, arme !

Ion Raicu înălță mîna și ceru să se facă din nou liniște. Apoi urmă :

— Frați muncitori ! Nemții din orașul nostru, personal criminalul de Klausing, împreună cu șeful poliției și cu comisarii lui au bătut și schingiuit oameni cinstiți, oameni care au luptat pentru adevăr și dreptate. De ieri a răsărit un soare nou pe cerul patriei, dar în orașul nostru nu s-a schimbat încă nimic. Toate se petrec ca mai înainte. Vă chem, frați muncitori, să dăm ascultare chemării partidului nostru, Partidul Comunist Român, și să trecem noi la îndeplinirea dreptății, să trecem noi la curățirea orașului de elementele reacționare și de criminalii germani ! Intrați în formațiunile de luptă patriotice și la arme !

— Mie mi-au trimis feciorul la răzbel, și pe-acolo i-au rămas oasele ! strigă din grupul de muncitori soldatul Niță Dogaru care se dăduse mai aproape, să audă mai bine ce cuvînta Raicu. Iar neamțul Claisin sau cum îi spune, a împușcat și pe tatăl unui băiat de la noi din companie, pe tatăl soldatului Chirică... Avem noi socotelile noastre cu ăștia...

Unul dintre soldați îl trase de mîneca vestonului pe bătrîn să-și țină gura, să nu se amestece, dar el se smuci, mai făcu un pas înainte și strigă din nou cît îl ținu gura :

— Eu, măi oameni buni, uite am și pușcă și baintă, poci merge chiar acuma cu dumneavoastră să facem curățenia aia ! Bravo taică, că bine vorbești, adăugă el adresîndu-se lui Raicu. Parcă glăsuiși cu vorbele mele ! Adevăr spui : foamete și mizerie la oraș, dar și la țară. Vitele la răchiziție, nu are cine munci pămîntu, am ajuns în sapă de lemn că uite numa eu de cinci ani stau în concentrări și mobilizări pentru boieri... Cred c-ajunge !

Tăcu, își șterse sudoarea de pe frunte cu mîneca vestonului de doc alburu și se trase înapoi lîngă ceilalți doi

militari cu care se afla de dimineață în Șantier pentru pază.

Raicu prinse la loc pe tabla vasului afișul cu chemarea partidului, apoi se întoarse și vorbi iar muncitorilor :

— Ați auzit ce-a spus dumnealui, tovarășul nostru de muncă, soldatul cel bătrîn. Cum îți spune tovarășe ?

— Soldatul Niță Dogaru, domnule. De la compania Depozit.

— Ați auzit, deci, ce-a spus soldatul Niță Dogaru, zise Raicu, și-l arată cu mîna pe bătrînul militar care stătea cu gura căscată să nu-i scape cumva vreun cuvînt din cele ce se spuneau. Să știți, fraților, că ostașii noștri de rînd, uite ca dumnealui ce se află aici, oameni simpli, muncitori sau țărani îmbrăcați în haine militare, vor fi de partea noastră. Ca dumnealui, soldatul Niță Dogaru, mai sînt atîția în garnizoana noastră. Deci, cu toții la arme ! Veniți în rîndul formațiunilor de luptă patriotice ! Să dăm viață chemării partidului !

Un „ura“ puternic și prelungit izbucni deodată din sutele de piepturi ale muncitorilor. Glasurile parcă zburau în văzduh, se contopeau și vibrau asemeni unor coarde uriașe și nevăzute. Oamenii, descătușați din teroarea dictaturii fasciste, se manifestau acuma la prima lor adunare liberă, fără teamă de baioneta jandarmului sau pistolul agentului de siguranță, își exprimau în entuziasmul uralelor bucuria pentru zilele noi ce începeau în această dimineață de august.

Ajutat de cîțiva muncitori, Raicu coborî de pe cală și se amestecă printre oameni. Strîngea mîinile tuturor care-l îmbrățișau, căuta să răspundă în grabă întrebărilor, își făcea cu greu loc să iasă dintre rîndurile lor.

— Mă întorc, fraților, mă întorc îndată ! îi asigura el, abia răzbind prin mulțimea ce-l înconjura. Mă duc pînă la Atelierele C.F.R. și viu îndată...

Porni cu pas mare, zorit către poartă și toți priviră în urma lui pînă ce nu se mai văzu.

35

În dimineața zilei de 24 August, pe la orele zece, cînd Klausing sosi la comandament, căpitanul Otto Willke îi raportă că subordonații săi executaseră ordinul, însă nu tocmai în întregime, din lipsă de posibilități, dar că se vor strădui ca în curînd totul să fie gata. Spre ziuă, pătrunseseră cu ușurință la spital, la prefectură, la teatru, în gară, la triaj, minaseră calea ferată, castelul de apă, uzina electrică și celelalte puncte, însă nu se putuseră apropia de Șantierul naval, de Atelierele C.F.R., de clădirea telefoanelor, a poștei... Au întîlnit patrule formate din militari români și muncitori înarmați, care nu dădeau voie în nici un chip să se apropie cineva de acele puncte. Cu două ore mai înainte, la Șantierul naval avusese loc chiar un incident între muncitori și un subofițer român care voise să rupă un afiș ce fusese lipit pe pîntecul unui vas. Vor încerca însă și la noapte...

— Dacă nu vom reuși, își dăduse cu părerea căpitanul Otto Willke, atunci, domnule locotenent-colonel, va trebui neapărat să mergeți la comandantul garnizoanei, să-i cereți aprobarea scrisă pe cîteva delegații, prin care să se autorizeze echipelor germane ca în cursul nopții să strîngă firul telefonic în locurile cutare și cutare...

Klausing părea absent la tot ce i se propunea. Stătea gînditor, cu privirea ațintită undeva pe fereastra deschisă, cu chipul întunecat de supărare și într-o joacă parcă total nevoită lovea ușor cu mânușile-i galbene cristalul de pe birou. Aflase din comunicatele unui post de radio german despre înăsprirea și mai accentuată a relațiilor dintre țara sa și România. Încă de dimineață, în București, aveau loc lupte crîncene. În cîteva rînduri, avioanele germane bombardaseră în picaj capitala României. Aprige schimburi de focuri se dezlănțuiseră la Școala de război, pe cheiul Dîmboviței, la Comandamentul german al aerului, la Băneasa. Antiaeriana

română doborîse numeroase avioane germane. În Moldova, resturile armatei germane se retrăgeau în dezordine, ducînd grele lupte cu forțele sovietice. În alte locuri făceau cu greu față atacurilor prin surprindere pe care le dădeau unitățile române în diferite puncte ale țării...

Situația era destul de încordată și în același timp primejdioasă. Klausing nu mai avea nici un fel de legătură cu superiorii săi. Totul depindea acum de hotărîrea pe care avea s-o ia. Stînd și cîntărind lucrurile pe toate părțile, ajunse la concluzia că propunerea căpitanului Otto Willke e destul de interesantă și în același timp nu lipsită de posibilități de succes. Așa că luă hotărîrea ca la ora prînzului să părăsească orașul. Planul va fi următorul : se va duce la logodnica lui să-i spună ca în cel mult un ceas să-și facă bagajul, deoarece va trece cu mașina s-o ia. Apoi va trece pe la colonelul Predoiu, comandantul garnizoanei române, și va căuta să-l convingă că vrea să părăsească în liniște orașul, cu întreaga trupă, nu însă înainte de a-și ridica firele telefonice ce i-au făcut legătura pînă acum cu unele instituții. Vrea ca vechile relații de prietenie să se încheie ca între buni camarazi. Îl va ruga să-i semneze delegațiile de acces în punctele ce i le va desemna. Sub acoperirea acestor delegații, ostașii germani vor putea mina în liniște locurile stabilite. Apoi își va lua rămas bun și cu părere de rău va părăsi orașul atît de ospitalier... Bineînțeles, împreună cu logodnica sa, domnișoara Lizzi Hintz, și cu tatăl ei, ceasornicarul Peter Hintz. La ora prînzului o garnitură feroviară va transporta către Timișoara și trupa. Va lua legătura cu gara în acest sens...

Chibzuind bine la acest plan și întrezărind succesul aplicării lui, fața lui Klausing prinse iarăși a se lumina. Dîndu-și seama că e privit cu insistență de subalterni, își reveni din acea contemplare, zvîrli cu un gest degajat mînușile pe birou și zise :

— În regulă, camarazi. Aprob propunerea domnului căpitan Willke. Pregătiți explozivul și așteptați să mă întorc cu acele delegații aprobate. Luați măsuri să evacuăm totodată și comandamentul. Adunați și împachetați arhiva, documentele, mobilierul...

Peste un sfert de oră, Klausing, împreună cu translatorul său, trecu pe la Regimentul 95 infanterie și negăsindu-l pe colonelul Predoiu, află că este plecat la primăria orașului. Se hotărî așadar să-l caute acolo. Opri Mercedesul în fața cutiei de vâcsuit a lustragiului Toma, coborî din mașină cu un aer marțial, grav, și urmat de plutonierul translator, urcă scările primăriei, călcînd rar ca un bărzoi, în pantalonii de șeviot cu bufă înaltă și vestonul strîns în centură de lac negru pe corpu-i athletic.

Se anunță secretarei și rămase în așteptare în anticameră.

În acest timp, în cabinetul său, colonelul Dimitrie Jurăscu, primarul orașului, și colonelul Predoiu stăteau unul în fața celuilalt la o măsuță rotundă și discutau tocmai dispozițiile superioare primite de la București referitoare la dezarmarea resturilor armatei germane aflate pe teritoriul țării. Predoiu propusese arestarea tuturor militarilor germani ce formau comandamentul din bulevardul Carol, dar Jurăscu se opunea cu vehemență unei asemenea măsuri.

— Nu în modul acesta trebuie să se sfîrșească o camaraderie de arme, argumentase el. Uiți, Predoiule, esențialul, și anume că dacă s-a întîrziat pînă acum contaminarea comunistă a țării, acest fapt grăitor îl datorăm în exclusivitate armatei germane, fostei noastre aliate, Germania. Și atunci, care sînt considerentele noastre? Atitudinea noastră?

— Ba, dimpotrivă, pretinse Predoiu, eu socotesc, analizînd evenimentele, că declanșînd războiul împotriva Uniunii Sovietice, Germania a grăbit de fapt această contaminare comunistă de care vorbiți dumneavoastră și nicidecum n-a întîrziat-o. Dovadă, acțiunile tot mai numeroase ale partizanilor împotriva mașinii de război germane, actele de sabotare a producției în fabrici, sustragerea armamentului... Ce sînt acestea, domnule colonel? N-a fost o intensificare a acțiunii comuniștilor în întreaga țară? Intensificare provocată pe lîngă altele și de venirea trupelor germane în România?!

Pînă la urmă, colonelul Jurăscu convenise că vor respecta dispozițiunile superioare, și în acest scop vor cere lui Klausing să depună tot armamentul, așa cum sună ordinul, după care le vor pune în vedere nemților să plece în Germania lor. În

felul acesta — socotea el — nu vor avea loc nici incidente, nici vărsări inutile de sânge și totul va fi adus la îndeplinire în cea mai perfectă ordine. În fond — continuase a argumenta Jurăscu — ordinul prevede curățirea teritoriului țării de elementele germane. Vor executa în acest mod ordinul cu rezultat destul de echitabil pentru ambele părți.

— Nu, nu sînt de acord cu acest fel de a vedea lucrurile, domnule colonel, se opuse Predoiu. Eu sînt comandantul garnizoanei și trebuie să execut ordinele așa cum s-au dat. Răspund pentru asta. De azi dimineață tot discutăm și nu ajungem la nici un rezultat.

— Și eu sînt militar și chiar colonel cu stea, Predoiule ! nu se lăsă mai prejos Dimitrie Jurăscu. Am gradul de general în buzunar. Eu răspund, ca primar și ca militar în același timp, de aducerea la îndeplinire a acelor ordine superioare. Dar nu pot fi de acord cu propunerea ta...

— Propunerea mea e în spiritul ordinelor de mai sus.

— Dar a mea nu este ? se sumeți Jurăscu. Este ! Iată, spui că de azi dimineață discutăm fără a cădea la un acord. Spune, te rog, în acest timp, armata germană din oraș a dat loc la incidente ? Nici pomeneală ! E liniște deplină, *mon ami*... Loialitatea lor, dragul meu, se manifestă pînă în ceasul al doisprezecelea ! Și dacă n-au dat loc la incidente de ce să le provocăm noi ? De ce să mai aruncăm încă un dezastru asupra orașului acesta martir cînd și așa a avut atît de mult de suferit și el și locuitorii lui ?

Cînd secretara îl anunță pe primar că a sosit Klausing, cei doi militari români se priviră în tăcere cîteva clipe, surprinși de neașteptata vizită, după care, liniștit, Predoiu spuse :

— A venit la timp, domnule colonel, de parcă l-am fi chemat noi. E cazul deci, să-i aducem la cunoștință hotărîrea guvernului nostru, pe care sînt sigur că și el o știe prea bine...

— În spiritul celor susținute de mine, adăugă Jurăscu, în timp ce-și aprindea destul de degajat o țigară. Să-i punem în vedere ca în cel mult opt ore, dezarmată, întreaga trupă să părăsească garnizoana. Apoi vom raporta Marelui stat major îndeplinirea ordinelor date.

— Raportăm cam târziu, observă Predoiu. Trebuia de azi dimineață să trecem la acțiune.

— Raportăm mai târziu, însă raportăm o situație exactă, o situație efectuată în întregime, zise Jurăscu, trăgând adânc din țigară. În alte părți se duc lupte și situația asta abia e la început. Prin acele părți încă nici nu poate fi vorba de dezarmarea nemților, devreme ce trupele sînt angajate în luptă.

Hans von Klausing intră în cabinetul primarului și, după ce salută cu un gest elegant, își scoase cascheta, mănușile galbene și întinse celor doi mîna. Îl invită apoi pe plutonierul ce-l însoțea să vină mai aproape.

— Tocmai vroiam să vă chemăm să discutăm o problemă cam delicată, zise colonelul Jurăscu, poftindu-l pe Klausing să ia loc într-un fotoliu alăturat. E vorba de situația nou creată, prin forța împrejurărilor... Ați luat cunoștință și cred că vă dați seama... e neplăcut... dar...

Plutonierul Weber traduse imediat și Klausing nu se arătă de loc surprins de cele auzite.

— Înțeleg, zise el calm, frămîntînd în mîna mănușile. Am aflat încă de aseară...

— E regretabil că prietenia noastră comună, reluă colonelul Dimitrie Jurăscu, trebuie să se sfîrșească în ceasurile astea : Recunoștința noastră însă...

— *Was ist vergesslicher als Dankbarkeit?*¹ îl întrerupse Klausing care de astă dată înțelesese totul fără ajutorul traducătorului. Zîmbea ironic, sfidător, privindu-i pe cei doi militari români cu dispreț și aroganță. Asta cum spune... urmă el căutînd în minte cuvintele românește, a, da... asta lofitur grație ! *Aber, Herr Komendant von einem Streiche fällt keine Eiche!*² Înțeles ? German tare ! *Wir Deutschen fürchten Gott, aber sonst nichts in der Welt!*³ Weber !...

Plutonierul traduse imediat. Traduse de asemenea și cuvintele colonelului Predoiu care-i puse în vedere lui Klausing

¹ Ce se uită mai ușor decît recunoștința ? (l. germană, n.a.).

² Dar, domnule comandant, nu se doboară stejarul dintr-o singură lovitură ! (l. germană, n.a.).

³ Noi, germanii, ne temem de Dumnezeu, dar încolo de nimic altceva în lume (l. germană, n.a.).

că se teme sau nu se teme de nimic în lume, dar trebuie să părăsească garnizoana în cel mult opt ore cu întreaga trupă. Altfel se va crea o situație neplăcută atât pentru domnul colonel cât și pentru militarii germani. Spre mirarea celor doi militari români, însă, șeful comandamentului german nu reacționează în nici un fel. Nu se arată tulburat, neliniștit. Dimpotrivă, cu un zîmbet de regret în colțul buzelor, deschise larg brațele, arătînd prin acest gest că n-are ce face, trebuie să se supună și îi asigură că totul va decurge în cea mai perfectă ordine. Are însă o rugămintă: dacă se poate aproba să i se permită ridicarea firului telefonic de la Șantierul naval, Atelierele C.F.R., poștă și telefoane... E material din dotarea armatei germane și...

— De acord! hotărî fără nici o ezitare Jurăscu. Veți ridica acest fir telefonic.

În acea clipă, ușa se deschise, intră cît mai ferit secretara și printr-un gest discret făcu semn colonelului Predoiu să poftească pînă afară, deoarece îl caută cineva. Comandantul regimentului și în același timp al garnizoanei se scuză față de Klausling și de Jurăscu și ieși pe sala primăriei. Dar abia deschise ușa, că rămase surprins de scena ce i se înfățișa ochilor: vreo doisprezece muncitori cu puști în mîini și grenade agățate la centurile petrecute peste haine, cu banderole tricolore pe braț, stăteau înșiruiți lîngă zid pe-o bancă și așteptau. Dintre ei se ridică unul cu fața cenușie, aspră și cu pas apăsător, hotărît, veni în fața lui Predoiu. Omul avea în mînă un pistol cu prăselele de bachelită neagră.

— Domnule colonel, salută el respectuos, scoțîndu-și șapca din cap, mă cheamă Ion Raicu și sînt secretarul organizației locale a Partidului Comunist Român. Iar dumnealui de colo — arată el spre Gligor ce se și ridicase în picioare — e comandantul formațiunilor de luptă patriotice din acest oraș.

— Cum ai spus? făcu ochii mari Predoiu.

— Comandantul formațiunilor de luptă patriotice din acest oraș, repetă Raicu cu glas tot mai apăsător, fără să se piardă cu firea.

— Bine, dar trupe din acestea muncitorești am auzit că sînt la București...

— Sînt în toată țara, domnule colonel, pentru că acțiunea întreprinsă și condusă de Partidul Comunist Român se desfășoară concomitent în toată țara.

— Va să zică dumneata ești președintele Partidului Comunist...

— Secretar al organizației locale, corectă Raicu.

— Și ce doriți? Întrebă neliniștit colonelul Predoiu, privind cu ochii mari cînd pe Raicu, cînd pe muncitorii ce se ridicaseră de pe bancă și făcuseră roată în jurul lui.

— Dorim să vă întrebăm pentru care motiv nemții din oraș continuă încă a se plimba liberi, fără a fi arestați, cînd ordinele superioare sună destul de clar cum trebuie procedat?

— Uite, domnule... cum ziceai că-ți spune?

— Raicu.

— Uite, domnule Raicu, chiar acum se află în cabinetul primarului șeful comandamentului german căruia i-am pus în vedere ca în opt ore să părăsească orașul cu întreaga trupă.

— De ce să părăsească orașul? sări contrariat Gligor, făcînd un pas înainte. Guvernul, după cîte știm foarte bine, a ordonat armatei, deci dumneavoastră, să înceapă imediat lupta împotriva tuturor formațiunilor militare germane aflate pe teritoriul țării.

— Bine, să înceapă acolo unde situația se pretează, unde nemții se opun a fi dezarmați, căută a lămuri lucrurile Predoiu. Or, cum noi am căzut la o înțelegere, vedeți dumneavoastră...

— Ați căzut la înțelegere să-i luați și prizonieri? Întrebă Raicu.

— Nu, n-am căzut la o asemenea înțelegere.

— Nemții lui Hitler, domnule colonel, cum prea bine știți și dumneavoastră, sînt dușmanii de moarte ai poporului nostru, vorbi apăsător Raicu. Ei trebuie să plătească pentru toată suferința adusă țării ăsteia. Ne aflăm în război cu Germania. Și dacă ne aflăm în război, dacă în alte părți ale

țării nemții atacă populația pașnică, bombardează orașe, distrug căile ferate, aici de ce noi am proceda altfel de cum sună legile războiului?

— Bine, domnule Raicu, dar înțelege că nemții din orașul nostru nu s-au manifestat în nici un fel...

— Au încă timp să se manifeste, domnule colonel! vorbi tot apăsător Raicu. Mîța blîndă zgîrie rău, spune un proverb de-al nostru. Trebuie deci să luăm măsuri pentru dezarmarea și arestarea nemților. În numele cetățenilor acestui oraș, al Partidului Comunist, vă cer acest lucru. Noi, formațiunile de luptă patriotice, vom trece îndată la acțiune. Așa să știți!

Colonelul Predoiu plecă fruntea și rămase cîteva clipe gînditor. Tot chibzuind își descheia și încheia la nesfîrșit un nasture de la veston, gata să-l rupă. Nu știa ce să răspundă. Desigur, și el fusese la început de părerea asta și nu prea înțelegea în nici un fel atitudinea colonelului Dimitrie Jurăscu care acționa în afara ordinelor superioare. Situația era destul de gravă și în același timp delicată.

— Uite ce-i, domnule Raicu, zise el într-un tîrziu, dă-mi te rog răgaz cîteva minute, să-i șoptesc și colonelului Jurăscu cele discutate cu dumneata. Da? Poate că-l arestați pe Klausing chiar acum.

— Bine, fie...

Colonelul Predoiu își potrivi centura, își trase vestonul și apoi intră în cabinetul primarului. Raicu împreună cu Gligor și restul muncitorilor se retraseră pe aceeași bancă de pe sală unde stătuseră mai înainte. Unii își aprindeau țigări. Alții controlau închizătoarele puștilor, cartușele ce le aveau prin buzunare, vorbeau între ei, nerăbdători și în același timp cu grijă ca totul să se termine cît se poate de repede. De afară, prin ferestrele înalte și prăfuite, acoperite în cruciș de fîșii late de hîrtie, pătrundea lumina blîndă a dimineții de august. Undeva, în piață, se auzea nechezatul unui cal și vocea spartă, ca de tinichea a unui chefliu care începuse a cînta lălăind cuvintele, strigînd și înjurînd pe cei care nu-i dădeau pace. După un timp omul se potoli și nu i se mai auzi glasul. De afară răzbea acum clinchetul clo-

poțelilor prinși în salbe la gîtul cailor de la trăsurile birjariilor ce aveau stația lîngă primărie.

Trecură cinci, zece, cincisprezece minute și ușa de la cabinetul primarului nu se mai deschidea. Parcă cineva o bătuse în cuie și o înțepenise pentru totdeauna. Raicu stătea numai cu privirea asupra ei, fără să clipească, dar clanța rămînea neclintită. Cînd și cînd își privea ceasul de buzunar și clătina nemulțumit din cap. Timpul trecea și tăcerea asta îl neliniștea. După o vreme se sculă în picioare și nervos începu să se plimbe de colo pînă colo, fără să-și găsească locul. Fierbea. Fața i se crispase, fruntea se încrețise iar ochii îi scăpărau de mînie. „De ce-i întîrzierea asta? se întrebă el nedumerit. Să-l fi dus oare cu vorba colonelul Predoiu? Se prea poate, conchise el. Unii dintre ofițerii ăștia, ce-i drept nu mulți, s-au pupat în bot trei ani de zile și mai bine cu nemții și acuma le e greu să le pună mîna-n gît. Știu eu ce fel de om o fi Predoiu ăsta? Nu sînt toți ca sublocotenentul Ganea...”

În cele din urmă, Raicu se duse cu pas apăsător, hotărît și deschise ușa de la biroul secretarei. Vroia s-o trimită înăuntru să-l cheme din nou afară pe colonelul Predoiu. Aceasta însă nu era în încăpere.

— Ce mai așteptăm, nea Raicule? întrebă ridicîndu-se de pe bancă nituitorul Gligor. Ce mumă-sa tot fac ăștia acolo înăuntru?

— Ne-au dus cu vorba, Raicule! interveni Vișan, un muncitor de la Atelierele C.F.R., care-și făcea de lucru ștergînd mereu cu o cîrpă unsoarea de pe închizătorul puștii. Zic să intrăm peste ei...

— Așa-i, nea Raicule, de ce nu intrăm peste ei? făcu și Gligor. Are dreptate, nea Vișan. Sîntem doar puterea muncitorilor și țăranilor...

Raicu nu răspunse. Stătea gînditor la capătul sălii cu pistolul în mîină, îl cîntărea mereu în palmă și se vedea cît de colo că e neliniștit, încordat, un pachet de nervi. În cele din urmă făcu semn lui Gligor să-l urmeze și stătu o clipă în cumpănă la ușa cabinetului în care se afla primarul.

— Măi fraților, se întoarce el și vorbește șoptit tovarășilor săi, Klausing, neamțul, e înăuntru, ați auzit, discută cu cei doi colonei, după cum spunea Predoiu. Îl arestăm și apoi cu tot detașamentul nostru lichidăm și trupa germană ce s-o găsi acolo, în vale, pe bulevard. Acuma, fiți vă rog atenți, cu armele pregătite...

Bătu în ușă, o dată, de două ori și fiindcă nu i se răspunse, apăsă pe clanță și intră. Cei doi colonei, aflați în picioare în fața biroului, întoarseră speriați capetele. Klausing nicăieri.

— A, dumneata ! făcu Predoiu bâlbâindu-se și roșind pe dată pînă-n vârful urechilor. Uitasem să-ți dau răspunsul acela... De fapt...

— Unde-i neamțul ? tună Raicu și-n aceeași clipă mînuiește închizătorul pistolului.

— Ce-i domnule, unde te trezești aicea ? strigă Dimitrie Jurăscu, fără să se piardă cu firea. Monoculul îi căzu de la ochi și rămase spînzurat de un șnur negru peste eghileții galbeni de stat majorist. Îl caută fără să-l privească și îl puse repede la ochi cu mîna tremurîndă de enervare. Cum îți permiți...

— Unde-i neamțul ? mai întrebă o dată Raicu și întorcîndu-se către ușă strigă : Tovarășe Gligor, ia oamenii și înconjurați repede clădirea primăriei ! Iar cu dumneata, domnule primar, vom sta de vorbă mai pe urmă...

Zicînd acestea și fără să-i mai bage în seamă pe cei doi militari, trecu ca o vijelie pe lîngă ei și se năpusti pe ușă ce se afla întredeschisă în spatele scaunului de la biroul primarului. Apucă apoi pe un coridor strîmt, la capătul căruia o scară de ciment cobora în spirală undeva în parterul clădirii. Predoiu alergă într-un suflet după el și-l prinse de mînă.

— Domnule comunist, vorbește el precipitat, gîfîind, gata parcă să-și de sfîrșitul. Să știi că primarul a hotărît să-i facă vînt neamțului pe ușă asta. Eu i-am propus să intrați și să-l arestați, dar nici n-a vrut s-audă. Nu i-a spus nici că dumneavoastră, muncitorii, așteptați afară, pe semne ca să nu-l înspăimînte. A vrut să evite unele neplăceri, mai ales că Klausing a acceptat să plece din oraș de bună voie cu întreaga trupă... Așa că, domnule comunist...

— Lasă-mă, domnule, în pace, că n-am timp de discursuri, îţi tăie vorba Raicu şi smucindu-se îşi desprinsese braţul din încheştaarea mâinii colonelului. Cozi de topor ce sînteţi !

Klausing tocmai ieşise în curtea primăriei, mirat că primarul, total nepoliticos, îl poftise să coboare pe scara de serviciu a clădirii, strîmtă, întortocheată, încît în semiobscuritatea aceea cu greu găsea treptele de piatră, roase, tocite. Nu înţelegea sensul acestei măsuri, total nepotrivite şi neobişnuite pînă atunci. Chiar îşi spunea acest lucru plutonierului translator, în timp ce, privind cerul limpede şi însorit, îşi punea mănuşile de piele galbenă. Deodată, însă, îşi ieşi înaintea Gligor, însoţit de şase muncitori înarmaţi.

— Mîinile sus, tîlharule ! îţi porunci nituitorul cu un glas atît de puternic, că răsună aproape întreaga piaţă.

Klausing rămase stană de piatră. Sîngele îi pieri din obraz, ochii albaştri, spălăciţi, i se bulbucară ca la broască sub lentilele aburite ale ochelarilor. Buzele îi tremurau, iar picioarele îi se muiaseră dintr-o dată, de parcă erau de ceară. Totul îl surprinsese atît de neaşteptat, încît simţea că este pe punctul de a se prăbuşi. Dînd dovadă de mai mult sînge rece, Weber se răsucii pe dată, cu gîndul să fugă înapoi, pe scări, în timp ce cu mîna umbla înfrigurat la tocul pistolului. Dar abia se întoarse că Raicu venind din urmă vijelios, tropăind pe trepte, îl şi prinse în braţe ca pe un sac şi dintr-o singură smucitură îl puse la pămînt. În aceeaşi clipă Gligor îl doborî pe Klausing. Scena acestei arestări se petrecu atît de repede încît niciunul dintre muncitorii înarmaţi nu-şi puteau da seama care cum acţionase. Klausing se zbătu, încercă să lovească cu picioarele, să strige, dar Gligor, ajutat încă de doi muncitori, reuşi să-şi scoată cureaua de la pantaloni şi să-i lege mîinile la spate. Apoi îşi luă şapca de pînză de pe cap, plină de unsoare şi i-o vîrî în gură, după care înnodă repede două batiste şi-l legă zdrăvăn pe neamţ peste faţă, acoperindu-i şi ochii.

Într-o clipă lumea ce se afla în stradă şi prin piaţă se strînse în jurul celor doi arestaţi. Toma, lustragiul, care întîmplător urmărise întreaga scenă, lăsă cutia de văcsuit, trecu strada, veni într-o fugă cu mersul lui legănat, greoi şi, fă-

cîndu-și loc cu coatele, se opri în fața lui Klausing ce se zbatea în brațele muncitorilor. Îi trase batista de pe ochi, îl scuipea și-i zise cu glasul lui gîngăvit :

— Kaput !... pătătitule ! Tata cu tine ! Ță-mi... asul...

Și, repezit, începu a umbla la încheietura mîinii lui Klausing, să-i desprindă cureaua ceasului de aur.

— Fugi dracului de-aici ! îi dădu Gligor una peste mîină. Hai, cară-te și vezi-ți de cremurile tale !

Dar lustragiul nu se clinti. Luînd martori birjarii, începu, gîngăvind cuvintele și gesticulînd, să arate că neamțul îi datora ceasul de la mîină, că el cîștigase pariul deoarece armata germană pierduse războiul, că a fost bătut la poliție din pricina „pătătotului“ și cîte și mai cîte.

— Hai, hai, ia-o din loc pînă nu-i prea tîrziu ! îl îmbrînci cît colo Gligor.

După un minut fu arestat și șoferul mașinii germane. Cînd acesta se întoarse, venind de la un debit cu un pachet de țigări în mîină, fu imobilizat într-o clipă de muncitorii înarmați și legat îl aruncară în Mercedesul albastru alături de Klausing și de plutonierul traducător. Raicu se urcă la volan, porni motorul și mașina demară în cea mai mare viteză prin piață, către bariera Tîrgu-Jiului.

Peste o jumătate de oră, arestații legați la ochi, coborîră scările de pămînt ale unei pivnițe de țară și rămaseră sub paza înarmată a cîtorva dintre muncitorii din formațiunile de luptă patriotice.

În oraș evenimentele se succedau cu repeziciune. Chiar în după-amiaza acelei zile, colonelul Dimitrie Jurăscu primi în cabinetul său două vizite neașteptate. În primul rînd, anunțat de secretară își făcu intrarea, cu un aer jovial, avocatul Titus Panaitescu, șeful organizației locale a partidului liberal, un bărbat înalt, bine făcut, aproape de șaizeci de ani, în haine albe, sobre, cu lavalieră neagră. Întinse amical mîna colonelului Jurăscu și, fără vreo introducere prealabilă, intră direct în discuția ce-l interesa.

— O, ce plăcere, Titus ! exclamă plăcut surprins primarul și ocolind repede masivul birou de mahon, veni în întâmpinarea respectivului, îi întinse mîna, după care îl îmbrățișă. Ce faci, dragul meu ? Unde-ai fost ? Pe unde-ai trăit ?

— Am fost la moșie, dragă Miti, răspunse malițios Panaitescu, trecîndu-și mîna prin părul ușor albit. Unde mă puteam retrage ca să mă feresc de această urgie de apocalips ? Din moment ce nici viața politică n-a mai fost pe prim plan în activitatea mea, iar baroul a funcționat sporadic, am socotit că o lecuță de odihnă e binevenită la vîrsta asta...

— O, desigur, desigur, aprobă Jurăscu. Dar, dragă, ia te rog loc...

— Mulțumesc, dragă Miti, dar nu vreau să te rețin, se scuză destul de politicoș Panaitescu. Am venit la tine într-o problemă, aș putea spune, fără să exagerez, vitală pentru viața politică a județului nostru.

— Te ascult, dragă Titus...

— Este vorba de reînființarea organizației locale a partidului liberal. Din februarie 1938, odată cu dictatura carlistă, și pînă astăzi, cînd s-au reinstaurat libertăți democratice și cînd sperăm că de-acum vom reveni la sistemul de guvernare din anii buni, de-atunci și pînă acum zic, ne-ajunge cît am lîncezit

fără să ne înfruntăm opiniile pe tărâm politic și bineînțeles fără ca țara să prospere.

— Și cu ce te-aș putea ajuta, dragul meu Titus ?

— A, c-o nimica toată. O mică aprobare. Vreau să-mi stabilesc sediul tot pe strada Decebal, lângă cinematograful Regal, unde l-am avut pe vremuri. Și am nevoie de o autorizare...

— S-a făcut, consimți primarul. Voi da ordin secretarei să ți-o înmâneze în cel mult un sfert de ceas.

— Mulțumesc, dragă Miti, foarte mulțumesc, înclină capul, cu o reverență solemnă, Titus Panaitescu. Ești un om adorabil... Apropo, ce-a fost azi dimineață aici, în localul primăriei ? Am auzit că niște golani l-au arestat pe colonelul german.

— Da, dragă...

— Cine-s ăștia, domnule, de poartă arme și cine le-a autorizat îndrăzneala asta ?

— Formațiuni de luptă patriotice, lămuri primarul pe un ton ironic, desfăcînd larg brațele. Așa se intitulează. Sînt conduse de Partidul Comunist. Vezi tu, dragă, situația e de așa natură, încît trebuie să mă supun că n-am ce face...

— Și pentru ce l-au arestat pe colonelul german ?

— Zic c-am întîrziat cu dezarmarea trupelor germane, așa cum sună ordinul Marelui stat major și au pornit ei să facă treaba asta. De fapt eu convenisem azi dimineață cu Klausling să plece de bună voie din oraș cu întreaga trupă ce forma comandamentul. Dar dacă ei au procedat așa, n-am ce face ! Chiar m-au și amenințat că vor sta cu mine de vorbă mai tîrziu.

— Zău ? se miră Titus Panaitescu. *Quels misérables !*

— Închipuiește-ți în ce situație precară sînt.

— Nu-i nimic, vorbe liniștitor Titus Panaitescu în timp ce cu o anume eleganță își aranja lavaliera la gît. Fii însă prudent, că-ți va prinde bine. *La prudence est la mère de la sûreté. Au revoir, mon ami et merci !*¹ Apropo, cînd facem unul în patru ? Hai, că acum m-am instalat din nou în vechea

¹ Prudența este mama siguranței. La revedere, dragul meu și îți mulțumesc (l. franceză, n.a.).

mea vilă. Și să nu-ți fie de deochi, am auzit că doamna colonel Dona, vecina mea, te simpatizează. Ori ți-e teamă de Artemiza ?

— *Je crains Dieu, cher Titus, et n'ai pas d'autre crainte !*¹

— Perfect ! surîse enigmatic Titus Panaitescu. Să știi că Melani Dona... Dar lasă ! *Le reste ne vaut pas l'honneur d'être nommé. Encore une fois merci et au revoir !*²

O jumătate de oră mai târziu, deschise ușa cabinetului profesorul Constantin Stanciu, de mulți ani președinte al organizației locale a partidului național-țărănesc, un om gras, cu fața tuciurie, părul alb și pleoapele mereu lăsate ca într-o continuă adormire. Și, ca și primul musafir, ceru și el — și bineînțeles că primarul acceptă — să i se dea autorizație pentru stabilirea sediului organizației.

Așa se făcu că în după-amiaza aceea, cele două tăblițe, frumos scrise de același pictor, erau prinse în cuie, pe zidurile vechilor clădiri ale căror geamuri nu o dată fuseseră făcute țandări în toiul propagandei electorale.

Dar cel mai însemnat eveniment care atrase atenția tuturor localnicilor se petrecu pe la ora șase după-amiază, în împrejurări cu totul dramatice. O companie din Regimentul 95 infanterie, comandată de sublocotenentul Victor Ganea, împreună cu vreo treizeci de muncitori înarmați înconjură clădirea comandamentului german de pe bulevardul Carol și-i somară pe nemții baricadați înăuntru să se predea.

Încă de pe la amiază, se prezentase la colonelul Predoiu o delegație a formațiunilor de luptă patriotice și-i ceruse ca acum în ceasul al doisprezecelea să dea dovadă de înțelepciune și să acționeze împotriva nemților pînă nu e prea târziu.

— Poporul acesta, dom'le colonel, vorbise Gligor cît mai convingător, poporul acesta atît de mult umilit și batjocorit zeci de ani sub apăsarea mizeriei, a foametei, a nedreptăților sociale a pus mîna pe arme... Și dacă a pus mîna pe arme...

¹ Mă tem de Dumnezeu, dragă Titus și de nimic altceva (l. franceză, n.a.).

² Restul nu face să-l mai amintesc. Încă o dată mulțumesc și la revedere (l. franceză, n.a.).

— Domnule Grigore...

— Gligor mă cheamă...

— Domnule Gligor, iartă-mă, nu ți-am reținut exact numele, cele ce mi-ai spus dumneata sînt lucruri cunoscute pentru mine. De-altfel eu am mai discutat și cu sublocotenentul Ganea aceste treburi. Vezi dumneata, în principiu eu sînt hotărît pentru o acțiune împotriva trupei germane, însă înfruntarea forțelor eu consider că trebuie să se facă într-un război legal, declarat, cu eșalonarea efectivelor, aici artileria, dincolo brandurile, în dreapta mitraliere, mai aproape tunurile anticar, mă rog, război în toată legea. Dar ce intenționați dumneavoastră să faceți asta-i o treabă de poliție, de jandarmerie, auzi să arestați cincizeci de oameni ! Spune dumneata ăsta se cheamă război ?

— Domnule colonel noi n-avem nevoie de teorii acum cînd țara se află în primejdie ! strigă Gligor, fulgerîndu-l pe Predoiu cu privirea. Trebuie să ne batem pentru eliberarea acestui pămînt, apoi ne batem, fără să alegem forme de luptă, „război legal“ sau ce ați mai spus aicea ! Așa că spuneți-ne hotărît : vă alăturați nouă patrioților în lupta împotriva nemților sau nu ?

Predoiu era de-a dreptul uluit. Fusesse luat prea repede, i se cerea un răspuns prompt, fără echivocuri. Desigur el și-a spus punctul său de vedere, dar ce poate face cu colonelul Jurăscu care-i un încăpățînat și-și susține mereu părerea că trebuie evitată vărsarea de sînge. „Și uite-i și pe anarhiștii ăștia, auzi, se bat pentru patrie, luptă pentru eliberarea ei, iar eu credeam că s-au înarmat să-și rezolve anumite treburi politice, anumite treburi ale partidului comunist ! Încurcată socoteală...”

— Ei, ce faceți, domnule colonel ? îl făcu Gligor să tresară din gîndurile ce-l cuprinseseră.

— Păi... dumneavoastră cum vedeți această acțiune ?

— Vrem să ne-ajute compania sublocotenentului Victor Ganea...

Predoiu plecă puțin privirea, își mîngîie bărbia cu palma, tot gînditor, și pînă la urmă zise :

— Bine. Voi da ordin să acționeze...

Iată, așa dar, că planul studiat în amănunțime de Raicu, Gligor și sublocotenentul Ganea fu pus în aplicare.

De trei ori li s-a cerut nemților să depună armele și tot de atâtea ori ei au refuzat categoric acest lucru. Căpitanul Otto Willke, cel mai mare în grad aflat în sediu, luase cunoștință de arestarea fulgerătoare a locotenent-colonelului Hans von Klausing și, turbând de furie, hotărâse ca întregul efectiv al comandamentului să lupte pînă la unul, dar să nu se predea. La cea de a treia somație, făcută de sublocotenentul Ganea, el răspunse aruncînd cu praștia un bilețel departe, în lungul bulevardului.

— Ia fugi, mă, și vezi ce-au aruncat ăia pe geam ! ordonă Ganea și un soldat porni în fugă în direcția aceea. Gloanțele unui automat scrijelară trotuarul în urma lui, dar nu-l atinseră. Ostașul se întoarce, mai mult de-a bușilea pe lîngă zidurile caselor și-i înmîină ofițerului bilețul.

Ganea, ascuns înapoia unei clădiri de pe bulevard, îi făcu semn lui Raicu să se apropie și acesta, părăsind grădina în care era adăpostit, veni lîngă ofițer.

— Ce este ?

— Uite, domnule Raicu, ne-au trimis un bilețel, zise ofițerul și-i arată hîrtia în timp ce-o despătura.

— Păi nouă ne arde acuma de corespondență ? se arată supărat Raicu. Peste puțin se lasă amurgul și noaptea nu mai putem să facem nimic !

— N-ai nici o grijă, domnule Raicu, îl asigură Ganea netezind hîrtia cu palma. În cel mult un ceas i-am scos din vizuină. Am trimis un agent, să mi se aducă și două tunuri antitanc. Să vezi atuncea nuntă !

Se aplecă asupra bucățelei de hîrtie, dar nu putu descifra scrisul. Era un text în limba germană, scris în grabă cu creion chimic și semnat Otto Willke.

— Ei drăcie ! exclamă Ganea. Nu înțeleg o boabă din ce mîzgălește ăsta aici. Să vedem poate că s-au hotărît să se predea. Dacă nu, deschidem focul. Cine știe nemțește dintr-ai noștri ?

— Întrebați cine știe nemțește, dom' sublocotenent ? se ivi tocmai atunci de după scara casei caporalul Dincu, ținînd în mînă un binoclu.

— Da.

— Mihai Gheorghiu, băiatul profesorului Gheorghiu. E la grupa de muncitori care e instalată în vale, la fîntîni, lîngă liceu.

— Roagă-l, te rog, să vină aici în mare grabă, ordonă sublocotenentul. Dar cît mai ferit. Să treacă prin spatele caselor, folosind grădinile...

Peste zece minute, Mihai se afla în fața lui Ganea.

— Ordonăți, domnule sublocotenent ! zise el, obișnuit cu disciplina militară pe care n-o uitase de cînd lepădase uniforma. M-am prezentat la ordin.

— Știi limba germană ?

— Știu, domnule sublocotenent, zise Mihai, abia stăpînindu-și bătaile inimii de alergătura ce-o trăsesese. Nu mi-am petrecut atîtea blestemate luni în școala militară din Germania ? Cîte ceva s-a prins de mine pe-acolo...

— Te rog să traduci textul ăsta...

Mihai luă în mînă hîrtiuța, o parcurse repede cu privirea, după care citi cu glas tare : „*Lieber ein Ende mit Schrecken als ein Schrecken ohne Ende ! Hauptman Otto Willke*“...

— Ce înseamnă în traducere ? întrebă nerăbdător Ganea.

— Spune că mai bine un sfîrșit cu groază, decît o groază fără de sfîrșit. Și semnează, căpitan Otto Willke. Asta e tot.

— ...tu-i paștele mă-sii, ăsta își bate joc de noi, dm'le, nu vedeți ? zise Raicu și privi cu ură către clădirea înaltă, cu un etaj, ce se înălța semeață dincolo de cea a tribunalului.

— Situația e limpede, domnule Raicu, zise Ganea, moto-tolind biletul și aruncîndu-l în niște boschete de alături. Nemții sînt hotărîți să reziste pînă la unul...

— Păi ce credeai dumneata că ne ies înainte cu temenele ? vorbi tot supărat Raicu. Haidade ! nu-i cunoști pe-ăștia, domnule sublocotenent. Cu ăștia trebuie procedat radical. Deschidem un foc viu, ucigător, mai punem și tunurile alea care spui dumneata că trebuie să vină și fir-ar mămițica lui a dracului de neamț dacă i-o mai arde lui de bilețele după treaba asta !

Ganea zîmbi și-l bătu prietenește cu palma pe umăr pe Raicu, în semn că-i va da ascultare. Trecuse la somații, crezînd că poate se va rezolva totul fără să mai facă risipă de

muniție, dar dacă lucrurile se prezintă astfel, va acționa în consecință. Desigur, avea dreptate Raicu. Îi plăcea acest om și-l prețuia nespun de mult pentru inițiativa lui, pentru dârzenia și hotărârile pe care le lua, pentru entuziasmul ce-l arăta în orice clipă. Era un om dintr-o bucată cum se spune, intransigent și drept, care chibzuia totul cu calm, îngrijorat să nu greșească, modest și prietenos, așa cum puțini îi fusese dat lui Ganea să întâlnească. Îl îndrăgise încă din prima clipă a întâlnirii lui și i se lipise de suflet ca un frate mai mare, pentru care era în stare să sară și-n foc la o simplă poruncă a lui. De aceea, îi înțelegea pornirea bătaioasă în acele clipe când se puna problema lichidării tuturor nemților din oraș, graba cu care căuta să termine totul cât mai repede, convins fiind că trebuie să intre în alte lupte, mai mari, mai importante pe drumul noii vieți pe care Partidul Comunist îl croia poporului. Și nu-l surprinsese în nici un fel faptul că de dimineață, Raicu, în fruntea celor doisprezece muncitori înarmați din formațiunile de luptă patriotice, reușise ca în mai puțin de un sfert de ceas să-l aresteze pe șeful comandamentului german, eveniment prilejuit favorabil de vizita acestuia la primăria orașului. „Desigur, îi spusese lui Dincu la aflarea veștii, numai un om ca el putea să acționeze în acest fel. Îmi place că e neînduplecat, hotărât, dintr-o bucată...”

— Ei, ce facem ? îl trezi din gânduri vorba lui Raicu de alături. Ai căzut în meditație ?

— Mă gândeam la dumneata, domnule Raicu, mărturisi sincer Ganea. Ești un om simplu, dar atât de plin de măreție ! Pe cuvântul meu, te admir ! Ești un *homo novus*, cum spun latinii, un om nou...

Raicu îl privi lung și stăruitor pe Ganea, cu chipul înăsprit, încruntat, de parcă ochii aceia cu sclipiri metalice, cu reflexe de oțel ar fi vrut să spună cine știe ce gravă acuzație, apoi deodată chipul prinse a i se lumina cu încetul și un zîmbet îi înflori în colțul buzelor aspre.

— Dom'le sublocotenent, zise el clătinînd capul a dojană, zău, vorba aia, casa arde și baba se piaptănă ! Să mor dacă nu-i așa ! Ai început să mă lauzi de parc-aș fi o fetișcană cu care ai plecat în peștit... Și ne-am găsit și-n vremea asta...

Ofițerul, caporalul Dincu, Mihai și încă vreo doi ostași care se aflau în jur începură să rîdă. Deodată însă se auzi un pocnet de armă. Apoi, după o secundă urmă un altul. O rafală de automat pîrîi lung și zgomotul ei se stinse îndată.

— Ce să fie asta ? se întrebă Raicu făcînd semn celor de față să fie atenți.

— Cred că nemții au deschis foc.

— În cine trag ? Să fi făcut oamenii lui Gligor vreo mișcare în grădini ?

Caporalul Dincu se duse repede la colțul clădirii, se trînti înapoia unui boschet aproape uscat și cu binoclul privi stăruitor în lungul bulevardului către comandamentul german. Apoi se ridică și venind în fața lui Ganea raportă scurt :

— Domnule sublocotenent, un ostaș de-al nostru a traversat strada și crezîndu-l agent, sau cine știe ce, nemții l-au luat la ochi.

— L-au lovit ?

— Nu, nu l-au lovit.

— Deschidem și noi focul ! hotărî ofițerul. Nu mai avem ce aștepta. Caporalul Dincu, transmite plutoanelor următorul ordin : mitraliera dată plutonului unu ține sub foc continuu, împreună cu puștile mitraliere, podul casei și toate ferestrele de la etaj. Mitraliera de la plutonul doi va trage serii scurte, repetate, asupra parterului, în timp ce cele două puști-mitraliere vor trage tot timpul asupra ferestrelor și în special asupra celor două uși : cea de la intrare și aceea de sus de la balcon. În tot acest timp pușcașii și cei din formațiunile de luptă patriotice execută foc individual la vedere asupra oricărui neamț ce apare în rama vreunei ferestre sau prin curtea casei. Comunică, te rog, treaba asta și domnului Gligor. Să aibă grijă acolo, comandă doar flancul drept.

Peste cîteva minute un foc ucigător se năpusti asupra casei îmbătrînită de vreme, cu tencuiala scorjită, îmbrăcată în iederă pînă sub streășină. Gloanțele sfichiuiu aerul în snopuri șuierătoare, sinistre, înfricoșătoare. Într-o clipă, geamurile se sparseră în țandări, căzînd în curte și pe trotuar, în timp ce cioburi de țiglă de pe acoperiș zburau în toate părțile ca niște schije de foc. Ghereta santinelei de la poartă fu

ciuruită ca o țintă de poligon. Un camion cu prelată ce se afla tras în curte sub coroana umbroasă a unui cais fu luat și el sub foc și cauciucurile, ciuruite de gloanțele mitralierelor, se desumflară încet, rămânând pe jantă. După câteva minute, o baltă de benzină și ulei se întinse sub cutia motorului. Apoi mașina luă foc și începu să ardă ca o torță vie, mișcătoare, vîlvătaia înălțîndu-se printre ramurile bogate ale caisului. Crengile fură aprinse și ele de foc într-o clipă, incendiul lua proporții. Lumina flăcărilor țîșnea spre înalt vâlătucindu-se în fumul gros, ce împrăstia o funingine densă și înecăcioasă. O clipă după aceea o rafală scurtă de mitralieră rupse în două hampa steagului german ce era arborat la balconul de pe colțul etajului, către bulevard, și pînza lui roșie cu marele cerc alb și zvastica neagră rămase spînzurînd ca o aripă frîntă. Sute de gloanțe mușcau din tencuiala scorojită a clădirii și ricoșau cu țiuitori prelungi ca niște vaiete ascuțite în aerul încins al după-amiezii de august. Ascunși după colțurile clădirilor, înapoia boschetelor de prin parcul liceului Traian sau în gropi săpate la repezeală, pe panta dinspre fîntîni, muncitorii și militarii români urmăreau cu încordare efectul atacului dezlănțuit. Îi mira faptul că nemții tăceau și nu ripostau în nici un fel. Nu trecură însă decît câteva minute și răspunseră și ei cu focuri repetate de automat, țintind adăposturile. Gloanțele scrijelau în dîre lungi, lucii, asfaltul bulevardului și ricoșau în sus, zumzuind prelung ca niște bondari. Unele loveau resturile de geamuri ale caselor bombardate din jur, înapoia zidurilor cărora ei bănuiau că se ascund muncitorii și ostașii români sau săgetau boschetele mai apropiate din grădina liceului. Ganea, avîndu-l alături pe Raicu, urmărea prin binoclu tragerile companiei, stăruind cu privirea asupra clădirii comandamentului german. De zece minute se făcea o risipă enormă de muniție și totul părea zadarnic. Nemții stăteau înapoia zidurilor intacte ale vechii case, hotărîți să reziste, după cum își mărturisiseră intenția și prin acel mesaj aruncat cu praștia ca în vechile bătălii romane. Ofițerul își privi ceasul de la mîină. Vremea se scurgea destul de repede. Soarele trecuse către asfințit și umbrele așezărilor se întindeau peste tot ca niște pete cenușii, prelungi, ce se

contopeau într-un tot uniform, fără contur. Cu fiecare clipă, se simțea apropierea amurgului. Aerul devenea pe nesimțite mai răcoros și dinspre Dunăre se strecura pînă aici, sus, în bulevard, o boare umedă ca o binefacere a naturii după zăpușeala de peste zi. Curînd, ultimele raze ale soarelui sclipiră viu în ochiul unui geam rămas intact de la etajul clădirii ținută sub foc, apoi lumina astrului se stinse ca o părere și totul deveni cenușiu, șters.

Faptul că nemții rezistau în continuare îl neliniștea pe Ganea. Peste puțin se lăsa seara și acțiunea de bunăseamă avea să se desfășoare mai greu. La adăpostul nopții, dușmanul poate ieși la un contraatac, mai ales dacă dispune de rezerve suficiente de muniții și mijloace de foc puternice. Sublocotenentul cercetase cu de-amănuntul fațada clădirii și constatasese că cele mai active cuiburi de foc se aflau la etaj unde, prin câteva creneluri sparte în grabă în zid, trăgeau fără istov două sau trei mitraliere grele. De acolo se vedeau țîșnind limbi de foc la intervale scurte, repetate. Ganea plănuise să dezlănțuie la început acel foc de puști și mitraliere, sperînd într-o capitulare rapidă a dușmanului, acțiune bazată mai mult pe efectul moral al atacului. Apoi, în cazul că nemții nu vor ceda, gîndise să încerce a lua cu asalt clădirea, bineînțeles după câteva lovituri bine țintite, trase de tunurile antitanc. Prima parte a acțiunii se putea socoti încheiată. Iar rezultatul ei era destul de edificator : asediații nu vroiau în ruptul capului să cedeze. Pesemne că se bazau pe o renunțare din partea militarilor români cu care să ajungă la o înțelegere sau poate că aveau rezerve serioase de alimente și muniții ce le permiteau o rezistență mai îndelungată.

— Cunoașteți careva topografia casei ? Întrebă Ganea pe cei care se aflau în juru-i.

Toți înălțară din umeri. N-o cunoștea nimeni, că nimeni nu avusese vreodată ocazia să viziteze clădirea mai înainte de război, cu atît mai mult în perioada cît servise drept adăpost comandamentului german.

— Mă gîndesc, urmă Ganea, vorbind mai mult pentru Raicu decît pentru ceilalți, să încercăm un atac direct din față, iar cu ceva forțe să manevrez prin spate, prin parcul dinspre Dunăre. Să pătrundem în clădire și prin lupte, even-

tual corp la corp, în fiecare cameră, la parter și la etaj, să-l silim pe neamț să pună capela în vârful baionetei... Dar uite, zise el, și-i dădu binoclul lui Raicu, privește sus acolo, din zid se văd țîșnind mereu șuvoaie de foc. Acolo au ei cîteva cuiburi de mitralieră...

— Da, se văd destul de bine, confirmă Raicu, potrivit lentilele binoclului. În dreapta balconului de la mijloc, nu ?

— Exact, spuse Ganea. Or, n-aș vrea să risc, urmă el. Mă gîndesc în primul rînd la atacul frontal, deoarece se prăpădesc multe vieți. Oamenii merg în teren deschis, n-avem aproape nici o acoperire în față și blestematele de mitraliere bat strada la centimetru.

— Dar cei care ar trebui să ocolească prin parc... încercă Raicu să dea o soluție. E vorba de grupele de sub comanda lui Gligor.

— Acelea nu pot acționa prin învăluire decît dacă ținem sub focul frontal atenția inamicului, înțelegi dumneata ?

Raicu nu răspunse. Puse iar binoclul la ochi și continuă să privească spre etajul de sus al clădirii din ale cărei ziduri săreau bucăți de tencuială ca niște schije.

Victor Ganea scoase batista și-și șterse cu gesturi repezi fruntea îmbrobonată de sudoare. Nu făcuse frontul, nu participase la nici un fel de lupte și deci nu mai avusese niciodată ocazia să se găsească într-o situație atît de dificilă. Știa doar din exercițiile efectuate în cadrul școlii militare că luptele în localități și în teren acoperit sînt cele mai riscante, că îndeosebi cuceririle de case comportă nu numai multă ingeniozitate din partea atacatorului, dar și riscuri.

— Domnule sublocotenent, ceru voie să vorbească Mihai Gheorghiu venind mai aproape, am o propunere.

— Care ? întoarse Ganea privirea către el.

— Să nu atacăm. Ținem sub foc viu frontal clădirea din locurile unde ne aflăm acum, timp în care cei care manevrează au posibilitatea să se apropie prin parc.

În clipa aceea însă, un soldat, lac de sudoare, cu fața roșie de alergătură, sări gardul înapoia casei unde se afla ascuns Ganea și mai mult tîrîș se apropie pe după boschete.

— Ce-i, mă, camarade? se întoarse ofițerul către el. Ce s-a întâmplat?

— Dom'sub'lent, au venit tunurili, raportă agentul abia trăgându-și răsuflarea. Era asudat și prăfuit din cap pînă-n picioare. M-a trimis încoace dom'major Tănăsică, că nu știe ce să facă cu ele.

— De ce-a venit omul ăsta care abia a ieșit din spital? Unde-i sergentul major Gălușcă?

— Nu l-am văzut. Zicea unul din băieții de la tunuri că a rămas în cazarmă, are treabă cu niște măști de gaze și că dom'major Tănăsică a cerut singur să vină 'mnealui... Tot n-avea cine...

— Bine, făcu nemulțumit Ganea. O să-l dau eu odată pe pezevenghiul ăsta de Gălușcă cu burta de pămînt să se sature!

Se ridică din locul în care stătuse pînă atunci și începu să-și șteargă hainele de praful ce i se așezase pe piepții vestonului și pe pantaloni.

— Rămîneți aici, se adresă el după aceea lui Raicu, caporalului Dincu și lui Mihai Gheorghiu. Fac planul de foc al tunurilor, le amplasez, trec și pe la grupele comandate de domnul Gligor, să văd ce mai e pe-acolo și apoi mă întorc. Tu, Dincule, continuă supravegherea focului asupra clădirii...

După șase minute, prima lovitură de tun vui puternic, zdruncinînd din temelii vechea clădire îmbrăcată în iedură. Proiectilul pătrunse prin zid între două dintre ferestrele de la etaj și peretele crăpă transversal pe o porțiune destul de mare. La cîteva secunde urmă a doua lovitură și în aceeași clipă una dintre mitralierele nemților își încetă focul. Apoi se auzi o nouă răbufnitură și peretele unei camere de la etaj se prăbuși de-a întregul, într-un nor de praf. Îndată se dezvălui vederii interiorul clădirii — o sobă dărîmată, niște draperii de la ferestre spînzurînd ca niște zdrențe în bătaia vîntului, resturile unui birou și mulțime de hîrtii ce după o clipă începură a pluti peste curte, asemenea unor afișe aruncate din avion. Urmă a patra lovitură și un alt perete se năruî în norii alburii de praf. Mitraliera germană se prăbuși în curte o dată cu unul dintre servanți, un neamț înalt, deșirat, care, după ce se zbătu de cîteva ori în ultimele licăriri de

viață, rămasese lat pe caldarîmul de piatră. În acest timp, se dezlănțui deodată un uragan de foc — atacul frontal — și în acele clipe zeci de puști și mitraliere prinseră a țacăni îndrăcit, sacadat, continuu, șirul neîntrerupt al răpăiturilor contopindu-se cu strigătele prelungi de „ura” ale militarilor români ce înaintau pas cu pas, prin grădini și pe lângă garduri către clădirea comandamentului german. Muncitorii din formațiunile de luptă patriotice, în frunte cu Gligor, porniseră și ei și se târau de-a bușilea prin parcul de pe malul Dunării, pentru a se infiltra prin spatele clădirii. Acțiunea se desfășura cu succes; tunurile trăgeau neîncetat, proiectil după proiectil. Flăcările cuprinseseră giurgiuvelele primelor ferestre dinspre stradă și luminau roșietic în amurgul tot mai cenușiu.

— Înainte, băieți! se auzi deodată strigătul de îndemn al lui Gligor și într-un iureș nestăvilit zecile de glasuri ale atacatorilor se înălțară ca un vuiet de moarte peste răpăiturile puștilor și mitralierelor ce țăcăneau la nesfârșit în noaptea ce se lăsa.

Cînd, după cîteva minute, sublocotenentul Ganea se înapoie la vechiul punct de comandă, caporalul Dincu îi ieși înaintea și-i raportă în mare grabă:

— Domnule sublocotenent, veniți repede și priviți. Nemții au scos steaguri albe. Se predau...

Ofițerul luă binoclul din mîna caporalului și cercetă fațada clădirii. Într-adevăr, la cîteva ferestre se agitau niște pînze albe. Păreau aripi ce se zbat în amurgul serii. Întoarse fața zîmbind către Raicu și zise:

— În sfîrșit...

Dar în clipa aceea un glonț îi șuieră pe la ureche, Ganea feri capul și geamul unei verande de la clădirea ce se afla în spate se făcu țandări.

— Tot mai trag? întrebă mirat Raicu, care se trîntise repede la pămînt înapoia treptelor de piatră.

— Se vede treaba că nu toți sînt de acord cu prizonieratul.

Într-adevăr, presupunerile sublocotenentului Ganea se adeveriră. Ostașii români și muncitorii văzînd pînzele albe, se opriseră locului, care pe unde apucaseră, fără să mai facă un

pas, cu ochii însă tot înainte, observînd mișcările dușmanului. Chipurile asudate le erau înnegrite de fum și praf. Răsuflau greoi din adîncul pieptului, obosiți, cu mîinile pe arme, privindu-se în tăcere, așteptînd. Vor continua oare asaltul? sau vor deschide de aici, de pe loc, foc asupra clădirii? Se dumiriră însă repede. Nemții nu mai rezistau. Unii dintre ei, ofițeri și subofițeri, coborîră scările și cu pas clătinat, nesigur, ieșiră în curte, aliniindu-se cuminți în fața ușii principale, cu mîinile ridicate în semn că se predau. Erau cu capetele descoperite, în bluzele descheiate, prăfuite, cu mînele suflecate, și priviri fie încruntate, dușmănoase, fie rătăcite, speriate. Nici unul nu avea vreo armă asupra lui. Cîțiva dintre militarii români se ridicară în picioare să-i escorteze și către ei porni și sublocotenentul Ganea, urmat îndeaproape de Raicu, caporalul Dincu și Mihai. Dar n-apucă să părăsească grădina casei în care se aflau și să iasă în stradă, că un snop de gloanțe le trecu fulgerător pe deasupra capetelor. Într-o fracțiune de secundă se trîntiră cu toții la pămînt și tîrîș se rostogoliră înapoi în grădina dinapoia casei, cu fețele livide de spaimă. Mitraliera perfidului năamț deschise apoi instantaneu focul asupra militarilor români care se ridicaseră în picioare și cîțiva dintre ei, secerați de gloanțe, căzură îndată, frînți de mijloc, în vaiete prelungi, sfîșietoare. Nemții ce se aflau în curte în fața camionului nu știau ce se întîmplă și priveau mirați spre ferestrele etajului de unde insistentul mitralierist continua să tragă cu înverșunare. După puțin, unul cîte unul lăsară mîinile în jos și-și întoarseră privirile către militarii români. Aceștia stăteau lipiți de pămînt, cu capetele plecate și astfel adăpostiți așteptau fără să mai facă un pas. Unii dintre ei începuseră să se retragă, căutînd locuri cît mai ferite pe lîngă ziduri sau garduri.

— Ei, drăcia dracului! exclamă Ganea, plin de mînie. Cum s-ar spune lucrurile se complică...

Luă binoclul din mîna caporalului Dincu și, atît cît îi permitea locul în care se afla, cercetă încă o dată metru cu metru fațada clădirii, să vadă de unde se trage. În sfîrșit, după cîteva clipe, descoperi flăcările de la gura țevii mitralierei. Era un crenel spart lîngă ultima fereastră de la etaj. De

acolo un neamț ambițios ținea sub foc toată strada și grădiniile caselor din jur. Trăgea rafale scurte sau lungi, mutînd snopul gloanțelor pe diferite puncte încît aveai impresia că se distrează.

— Trebuie să-l reducem la tăcere pe dobitocul ăla ! zise Ganea și, precizîndu-i lui Dincu locul exact unde se afla mitraliera, îl trimise să ceară tunarilor trei lovituri asupra țintei.

Caporalul alergă într-un suflet la cele două tunuri, raportă plutonierului major Tănăsică ordinul ofițerului și după cîteva clipe două detunături simultane vuiră năpraznic pe deasupra străzii. Jumătate din peretele etajului se prăbuși cu fereastră cu tot, într-un nor de praf. Mitraliera încetă focul. În clipa aceea militarii români și muncitorii ce atacau pe partea dreaptă se ridicară să pornească spre clădire, încredințați că neamțul fusese omorît, dar noi rafale se dezlănțuiră îndată, parcă mai aprige ca cele dintîi. Flăcările de la gura țevii se vedeau acum destul de bine la baza unei alte ferestre de la etajul întîi, spre partea către Dunăre a clădirii. După o secundă o a treia lovitură porni din tun și fulgerător peretele acela se prăbuși și el tot într-un nor de praf. De astă dată mitraliera amuți pentru totdeauna. Nemții din curte, văzînd situația, începură a intra unul cîte unul înapoi, în clădire, furișîndu-se pe după camionul incendiat, dar cîteva gloanțe trase după ei îi făcură să se întoarcă din drum, cu mîinile sus, și să coboare smeriți treptele de piatră. Peste patru minute, ușa de la balconul circular de pe colțul clădirii se deschise și o mîină înălță acolo, la etajul întîi, spre bulevard, o coadă de mătură de capătul căreia prinsese la repezeală un prosop alb. Întregul efectiv al comandamentului german capitulase.

Sublocotenentul Ganea, împreună cu Raicu, cu Gligor, cu Mihai și cu vreo alți șase oameni, militari și muncitori, pătrunseră primii în clădire. Se întunecase destul de bine. Prin camerele răvășite mirosea a praf de pușcă, a rom și a mucegai. Atenți la cel mai mic zgomot, urcară treptele unei scări interioare, presărată cu cioburi de sticlă, bucăți de moloz și ten-cuială. Ganea se opri pentru o clipă locului și, fără să lase pistolul din mîină, căută cu cealaltă prin porthart și scoase lanterna. O aprinse. Fasciculul de lumină destrăma întunericul,

dezvăluind din umbre culoarul întunecos, camerele, fiecare firidă sau colțișor.

— Haideți după mine ! ordonă el, făcînd celor dinapoia lui un semn să-l urmeze... Tu, Totelică și tu, Damian luați-o înaintea, cercetași. Însă fiți atenți, să nu ne răsară vreo fantomă în cale.

— O fantomă cu carabină, zise Raicu.

— Sau cu grenade...

Porniră. Ganea pășea cu atenție pe culoarul întunecos cercetînd cu fasciculul de lumină al lanternei pereții, ușile date de perete, camerele cu tavane prăbușite și ferestrele cu geamuri sparte de gloanțe. Încăperile, mobilate cu birouri și dulapuri metalice erau goale. În unele cuiere se vedeau mantale de ploaie din cauciuc cenușiu, centuri cu tocuri de pistoale agățate de ele, caschete și bonete ale personalului ce se aflase în serviciu pînă după ora prînzului. Într-una din camere, pe o masă, erau înșiruite cîteva cești de cafea, un termos cu capacul deșurubat, cîteva pachete de țigări, scrumierele încărcate cu mucuri și chibrite arse. În altă încăpere, de mînerul unei ferestre spînzura o oglindă de cristal, cu ramă de nichel, iar alături, pe pervaz, stăteau răvășite o pensulă de ras, un săpun și cîteva pachete de lame. Vreunul dintre soldații nemți ținuse pesemne să se facă fercheș și îl surprinsese cîndul de luptă al căpitanului Willke cu spuma pe față, nemaiavînd timp să-și strîngă ustensilele. Victor Ganea, cu pistolul într-o mînă și cu lanterna în cealaltă, călca prudent pe dușumelele culoarului, acoperite cu linoleum, cerceta o clipă tablitele cu inscripții în limba germană de pe fiecare ușă după care întorcîndu-se îi cerea din ochi lui Mihai, care venea la un pas în urmă, să-i traducă în grabă cele scrise. Erau nume de servicii ale comandamentului : aprovizionare, transmisiuni, poștă, transporturi etc. Către capătul coridorului, în camerele dinspre grădină, se vedeau și primii nemți uciși de gloanțele mitralierelor sau de schije proiectilelor. Stăteau întinși pe coridorul acoperit cu linoleum sau pe covoarele din birouri, îngenunchiați lîngă ziduri sau în tocurile ușilor, încovoiați și răsuciiți, cu chipurile livide, așa cum îi surprinsese moartea după minute în șir de zvîrcoliri zadarnice. Unii aveau în mîini pis-

tolete, cu țevile încă fierbinți, fumegînde, semn că-și pusese singuri capăt vieții, văzînd deznodămîntul scurtei lor rezistențe sau poate că se împușcaseră chiar atunci cînd auziseră pașii greoi ai lui Victor Ganea urcînd scările interioare ale clădirii.

— Aici e biroul șefului comandamentului ! atrase atenția Mihai, punînd mîna pe brațul lui Ganea. Ușa aceasta de stejar...

Ganea se opri, cercetă cu fasciculul de lumină tăblia ușii de sus pînă jos, citi mica firmă scrisă cu litere aurii pe sticla neagră, apoi, prudent, apăsă pe clanță. Nu făcu decît un pas, că deodată rămase împietrit locului de spectacolul ce i se dezvăluia ochilor. În raza de lumină, un cadavru de femeie ! Prăbușită pe covor, în mijlocul camerei, în mîna cu un pieptene negru, Lizzi Hintz își dăduse sfîrșitul, lovită de o schijă de proiectil ce-i sfîrtecăse pieptul. Mîna cealaltă, cu degetele crispate, strîngea puternic capacul unei valize de piele galbenă, peste care căzuse tîrîndu-se în ultimele clipe ale vieții. Oche-larii cu ramă de aur, cu una din lentile spartă, zăceau lîngă scaunul biroului. Ochii moartei se bulbucaseră ca în fața unei spaime cumplite, gura i se strîmbase într-un rînjete dureros, în timp ce din colțul buzelor se prelingea pe albul bluzei de mătase un firicel de sînge ca o ață roșie. Alte două valize, grele, strînse în curele, încărcate cu diferite obiecte, se aflau rînduite lîngă zid.

— Era gata de plecare, scorpia dracului ! zise Raicu, lovind cu piciorul în valize. Se aplecă, desfăcu curelele, săltă capacul uneia din ele și exclamă plin de uimire : Uite, dom'le sublocotenent ce de aur aici ! Numai danturi, inele și brățări... Ptiu ! scuipă el, fir-ați ai dracului de jecmănitori, uite, dom'le, cu ce plecau ăștia din țară, uite ce-au fost capabili să jefuiască ; auzi, dinții oamenilor !

Pe biroul lui Klausling, caporalul Dincu descoperi o hîrtie. Cineva scrisese pe jumătate din lungimea ei, apoi se vede că renunțase. Tocul era căzut pe podea, călimara de cristal de pe birou răsturnată. Degetele mînjite de cerneală ale moartei dovedeau că ea voise să scrie cuiva o ultimă misivă, pesemne în acele clipe de groază cînd snopul gloanțelor și schijeile proiectilelor vuiau asurzitor pe deasupra capului ei. Renunțase însă.

— Ce scrie și cui ? se interesă Victor Ganea.

La lumina lanternei, Mihai Gheorghiu parcurse în grabă cu privirea hîrtia de la un capăt la altul, după care zise :

— Scrisoarea este adresată lui Klausning : „Dragă Hans. Nu știu nimic de tine și ceasurile îmi sînt numărate. Te aștept și nu vreau să dau crezare zvonurilor că...”

— Sînt cuvintele acestei tîrîturi... interveni Gligor dinapoia lui Ganea.

— Ia las-o dracului ! zise Raicu, și-l prinse pe Mihai de mîină, făcîndu-i semn să arunce hîrtia. Nu ne interesează acum scrisoarea ei. Hai, dom'le, să mergem mai departe...

Dar din camera de alături ajunse pînă la ei o exclamație de groază. Năvăliră cu toții într-acolo. Caporalul Dincu stătea în pragul ușii acelei odăi cufundate în întuneric, cu țeava puștii întinsă înaintea, fără să mai facă un pas. În fasciculul lanternei se vedea un om lipit de zid, puțin aplecat de șale, cu mîinile înălțate deasupra capului, de parcă s-ar fi apucat de-un cuier sau o agățătoare. Bătrînul, căci era un om trecut de șaizeci de ani, avea privirea speriată, rătăcită, îi curgeau bale din colțul gurii și tremura din tot corpul, de parcă ar fi fost cuprins de friguri. Era îmbrăcat în niște haine de culoare neagră, uzate, cu guler alb, tare și lavalieră de asemenea neagră. Cînd și cînd rîdea hohotind înfundat și strîmbîndu-se caraghios ca o maimuță, în timp ce ochelarii cu ramă de sîrmă îi căzuseră pe vîrfurile nasului.

— Ăsta-i ceasornicarul Hintz ! zise surprins Raicu.

— A înnebunit ! constată Ganea și printr-un gest al mîinii arată că e cazul să fie lăsat în pace și să nu i se dea nici o atenție. Vroia pesemne să fugă cu fiică-sa în Germania. Hai-deți mai departe...

Porniră în lungul coridorului. Alți morți zăceau întinși pe lîngă pereți, sau prin camerele cu birourile întoarse în chip de parapete către geamurile ce dădeau spre grădină. În lumina lanternei chipurile lor se dezvăluiau sumbru, pline de hidoșenie, așa cum îi surprinsese moartea, cu gurile crispate, rînjite în spasmele ultimelor dureri. Ganea nu le dădea atenție, ci treceau mai departe, să vadă ce mai poate afla în această clădire ce adăpostise timp de aproape doi ani de zile viesparul acela de nemți.

— Domnule sublocotenent, veniți repede aici ! strigă un ostaș din pragul unei uși.

— Ce este acolo ?

— Căpitanul neamț, șeful lor. E rupt în două deasupra mitralierei...

— A, va să zică el era ambițiosul mitralierist, constată Ganea. Bine, lasă-l dracului și cercetați cu de-amănuntul tot etajul...

Într-un târziu, Ganea ordonă caporalului Dincu ca, împreună cu alți doi-trei militari, să strângă din întreaga clădire a comandamentului toate hîrțile, dosarele, obiectele, hărțile și orice găsec prin încăperi. Urmau să fie inventariate piesă cu piesă.

— Începem operațiunea în seara asta ?

— Nu, mîine dimineață, zise Ganea privindu-și ceasul de la mîină. În seara asta, vom pune cîteva posturi de santinelă în jurul clădirii. Hai, domnule Raicu, să mergem jos, deoarece avem atîtea treburi urgente. Să văd dacă ostașii răniți au fost evacuați, să organizez escortarea prizonierilor către cazarmă...

Se înnoptase de-a binelea. Prin întuneric militarii români se chemau pe șoptite, ridicîndu-se din gropile pe care și le săpaseră în grabă, se căutau, se adunau. Cei răniți, trei recruți, fuseseră transportați imediat la spitalul militar din cealaltă parte a orașului. Nemții, tăcuți, se încolonaseră în rînduri de cîte trei, în curtea fostului comandament, și priveau neliniștiți la ostașii români care se tot învîrteau pe lîngă ei, cu armele în mîini, formînd escorte. Unul înalt, slăbuț, cu fața spînatecă și ochii cîrpiți, alburii, șopti altuia de alături, cu ochelari și mustăcioară blondă ce-și înfășurase o batistă în jurul gîtului.

— *Ist schwer, mein Kamarad. Das Glück...*¹

— Ia lăsați gălăgia și aliniați-vă ! le tăie vorba Niță Dogaru, ce-și pusese piciorul pe aripa mașinii și-și lega moletiera. V-a găsit vorba acuma...

Cei doi nemți întoarseră capul să vadă cine le dăduse porunca, apoi tăcură și, supuși, tropăiră scurt din picioare, să fie aliniați la rînd cu ceilalți. Nu îndrăzneau să mai fie aroganți și poruncitori, ca pînă acuma, ci se adaptau noii situații...

¹ Este greu, camarade. Soarta... (l. germană, n.a.).

— Dacă mai gîngăvește vreunul dintre voi, urmă Niță Dogaru, luînd arma în cumpănire, îi bag baioneta în burtă, să știți !

— *Jawohl... Jawohl...*

— Vol-nevol, asta este ! Hai, gata, intră în rînd... Românește nu mai știți acum, numai cînd ne înjurați pe front cunoșteți graiul nostru...

În noapte se auziră comenzi scurte, repetate. În sfîrșit, coloana prizonierilor porni. Pe o parte și pe alta a ei, militarii din escortă erau numai ochi și urechi, să nu le fugă vreun neamț de sub pază. Restul ostașilor se adunară pe unul din trotuarele bulevardului, cu puștile la umăr, ștergîndu-și cu mînele vestoanelor fețele de sudoare, obosiți și prăfuiți după lupta care abia se sfîrșise.

— Hai, camarazi, hai mai repede să pornim către cazarmă ! Îi zorea pe cei întîrziați caporalul Dincu. Alinierea...

Prin întuneric, un soldat mîna caii să-i înhame la tunuri, lovindu-i mereu cu căpestrele peste crupele lucii.

— Măi, voi sînteți de capul vostru ? îl întrebă pe acela Tudor Dincu.

— Sîntem cu dom'major Tănăsică... 'mnealui e înaintea.

— Grăbiți și voi cu tunurile alea !

Atunci se ivi de după colțul străzii plutonierul major Grădinaru, călare pe o bicicletă. Se clătina de parcă era beat, abia ținîndu-și echilibrul. Se opri lîngă militarii, mai-mai să se prăbușească.

— Măi, unde-i dom's'lent, mă ? întrebă el aprins de alergătură, în timp ce-și rotea privirea în toate părțile, ca să-l deslușească pe ofițer prin întuneric. Nu-i acilea ?

— A plecat mai adineaorea, încolo, pe strada asta, răspunse un ostaș dintre rînduri. A plecat cu vreo zece inși din gărzile civile după 'mnealui...

— Mă duc să-l caut, vorbi întretăiat Grădinaru. Dacă cumva s-o întoarce pe altă cale, spuneți-i să vină degrabă la cazarmă că așa a ardonat dom'colonel. Dincule ! strigă el răgușit, dar cu toată puterea, privind în dreapta și-n stînga, Dincule, unde ești băiete ?

— Aici, dom'major ! răsări caporalul din întuneric.

— Băiete, ai grijă, nu pleacă mîrlanu de-aici pînă nu adună tuburili arse, m-ai înţeles, mă ?

— Păi, dom'major... încercă caporalul. Cum, la război îi ca la tragere în poligon ? E greu... Fiecare om a luptat...

— Vorba ! i-o tăie scurt Grădinaru. Să iese tuburili şi gata ! Ce, vrei să le plătesc eu din buzunar ?

— Dar, dom'major, e caz special. În poligon, da, e ordin să se adune tuburile, dar acum, în situaţia asta ? E stare de război şi...

— Mă, eşti într-o ureche ? îi sări ţandăra lui Grădinaru. Ce tot vorbeşti de război ? Război în oraş ? Războiul îi acolo pe front, nu aici. Acolo da, trage mîrlanu ca la nuntă, nu dă socoteală, dar aici cum le scad ? Să iese numaidecît tuburili, ai înţeles ? Zece lăzi de muniţie, am situaţia...

Zicînd acestea. încălecă pe bicicletă, pedală clătinîndu-se, gata-gata să cadă, în ocolişuri largi, şi dispăru în întuneric sub privirile mirate ale militarilor.

În acest timp, departe, pe bulevard către internatul liceului Traian, se auzeau răpăituri surde, cadenţate. Tropăitul tălpilor dubite răsuna înfundat în noapte şi coloana prizonierilor se îndepărta tot mai mult, în timp ce Niţă Dogaru, cu glas răguşit, comanda plin de importanţă :

— Aînţ, ţvai, aînţ, ţvai ! Ține cadenţa, domnu Friţ şi nu ieşi din coloană. Cum faci un pas la dreapta, kaput să ştii ! Aînţ, ţvai, aînţ, ţvai !...

A doua zi după-amiază, cam pe la scăpătatul soarelui, la podul de peste râul Topolnița, cam la o jumătate de kilometru de intrarea în oraș, o coloană de trupe germane, formată din 56 de ofițeri de diferite grade, 280 subofițeri, cam 1200 ostași înarmați, 140 de femei din serviciile auxiliare, precum și peste 80 de mașini și 10 tunuri antiaeriene, fu oprită de militarii români ce se aflau de pază la intrarea în oraș.

— *Was ist?*¹ întrebă un ofițer neamț, prăfuit din cap pînă-n picioare, ce coborîse dintr-o mașină decapotabilă și se opriase drept în fața sergentului care comanda garda. Nu-i foie?

— Nu! răspunse scurt sergentul.

— *Warum*² nu-i foie?

— Avem ordin să nu lăsăm soldați germani să intre în oraș.

— *Jaaa?* se miră ofițerul scuturînd cu un gest leneș, mai mult a scîrbă praful de pe piepții vestonului. Armata german aliat... prieten...

— O fi fost, răspunse rece sergentul, fără să se piardă cu firea. Avem ordin așa cum v-am spus să nu lăsăm pe nimeni să intre în oraș.

Ofițerul neamț plescăi nemulțumit din buze, stătu nițel pe gînduri, apoi privindu-și ceasul de la mîină, zise supărat:

— *Ach, verdammt nochmal!*³

Întoarse după aceea sergentului spatele și cu pas apăsător se duse la a patra mașină în urmă, în care se aflau mai mulți ofițeri germani, cu caschetele înalte, în vestoane gri, prăfuiți, cu genele și sprîncenele alburii. Duse mîina la cozorocul cas-

¹ Ce este? (l. germană, n.a.).

² Pentru ce? (l. germană, n.a.).

³ Ah! să te ia dracu'! (l. germană, n.a.).

chetei, raportă ceva foarte respectuos, după care se apropie de portiera mașinii și împreună cu ceilalți avu loc o scurtă discuție. Unul dintre acei ofițeri, înalt și voinic, cu ceafa roșie, obrații rumeni și monoclu, coborî din mașină, întinse brațele să se desmortească și începuse să-și scuture hainele de praf lovindu-le ușor cu mânușile. Luă apoi cascheta din cap, își șterse părul blond, lins, cu o batistă și, împreună cu ofițerul care parlamentase mai înainte cu sergentul, porni către capul coloanei.

— Tumnealui comandant ! căută a vorbi cât mai lămurit ofițerul ce-l însoțea pe cel cu monoclu. Vrea mergem la comandant fostru.

Sergentul stătu nițel în cumpănă, nehotărît, fără să știe ce să facă.

— Mașini stau pe loc, reluă vorba ofițerul neamț vrînd să fie cât mai convingător. Noi mergem comandantul fostru. *Verstehst du ?*¹

— Bine, bine...

Sergentul se întoarse, strigă către zăvoiul ce marginea șoseaua și din crîng ieșiră doi militari înarmați. La semnul gradatului, veniră în pas alergător și se opriră în fața lui.

— Mă-i Chirică și tu ălălalt, ia duceți-i pe dumnealor la domnul colonel, la cazarmă. Numai, fiți cu ochii în patru la ei...

Chirică se holbă la cei doi ofițeri germani, cercetîndu-i cu interes din cap pînă-n picioare, apoi se întoarse și șopti sergentului nițel amărît :

— Credeam că-i ăla, Klausing, cu care aveam eu o răfuială mai veche, dar nu-i ăla. Ăla avea două geamuri la ochi, nu unul, ca ăsta...

--- Hai, dați-i drumu și fiți atenți așa cum v-am ordonat.

Peste o jumătate de oră cei doi ofițeri germani se aflau în cabinetul colonelului Predoiu care îi invită să ia loc. Dar ei refuzară categoric și rămaseră în picioare, gravi, țepeni, înfiți în podele, de parcă erau de piatră, vădit nemulțumiți că erau puși în situația de a veni escortați de doi simpli soldați,

¹ Înțelegi ? (l. germană, n.a.).

ca să poarte o discuție, după ei, complet inutilă. Cum să nu li se permită să treacă prin oraș înarmați? Unde să lase armamentul și pentru ce? Dar e posibil să existe un soldat german fără armă? Însăși noțiunea de soldat implică portul armei...

— Vă ascult, domnule colonel! zise Predoiu, rămânând și el în picioare înapoia biroului. Care sînt doleanțele? Vorbiți românește, nu?

— *Venig...* puțin... forbește, răspunse glacial cel cu monoclu și fața roșie, buhăită. Eu oberstleutnant Obst, se prezintă el înclinînd ușor capul într-o reverență forțată, reținută. Freau forbește tunneata, tai ausweis, asta...

— Permis... zîmbi Predoiu.

— *Ja, ja...* permis, dai permis trecem armata german Timișoara...

Și într-o românească destul de stricată, totuși inteligibilă, arată că are ordin de la comandamentul german din București să plece spre vest. Coloana are un efectiv de atîția oameni și materiale... Înțelege situația nou creată și-i pare rău de cele întîmplate, dar vor căuta să se comporte ca adevărați prieteni și să nu dea naștere la incidente. De altfel, știe că în oraș se găsește locotenent-colonelul Klausing și va trebui să ia legătura și cu el.

— Nu mai este în oraș domnul locotenent-colonel Klausing, îi răspunse calm colonelul Predoiu.

— *Nein? Aber wo ist?*¹ se miră Obst înălțînd privirea.

— A plecat azi dimineață la Timișoara, ocoli el adevărul. Cu toată trupa...

— *Ja, ja*, aprobă din cap Obst în semn că a înțeles. Forte bun, plecat, forte bun, *aber* noi trebuie mers tot la Timișoara...

Predoiu îl lăsa pe ofițerul german pînă ce sfîrși vorba, apoi tot el îi explică foarte pe larg că în urma evenimentelor petrecute, cunoscute desigur și de el, de Obst, armata română se află în stare de război cu armata Reichului. Așadar, el, Predoiu, trebuie să se încadreze în litera ordinelor superioare și nu le poate permite trecerea prin oraș, nici chiar dezarmați.

¹ Nu? Dar unde este? (l. germană, n.a.).

Ba, mai mult : întreaga coloană să depună armele și apoi să se predea militarilor români...

— Cum asta... prizonier ? întrebă cu ochii holbați de uimire Obst și fața i se roși și mai mult de enervare. Soldat german prizonier ?

— De ce nu, domnule locotenent-colonel ? vorbi calm Predoiu. Cred că nu-i o noutate pentru dumneavoastră. V-au mai prins și alții în acești ani de război, și chiar noi, altădată, în 1917, când cred că recunoașteți, soldații germani au fost tratați cu multă corectitudine. V-am spus, sîntem în stare de război și în consecință, fiind în contact cu armata noastră, vă propunem să vă predați de bună voie. De nu...

Predoiu desfăcu larg brațele, arătînd prin aceasta că n-are ce face, că legile războiului îl obligă altfel să-i ia prizonieri prin forța armelor.

— *Ein Moment !* spuse Obst și-i făcu semn lui Predoiu să aștepte puțin pînă ce se va sfătui cu însoțitorul său.

În cameră începuse să se întunece. Prin unghere prinseră a stărui umbre. Mobilierul își pierdea încetul cu încetul conturul. După cîteva clipe, un soldat intră în vîrfurile picioarelor și aprinse cu un chibrit lampa de gaz de pe biroul colonelului. În acest timp, retrași lîngă fereastră, într-o discuție confidențială, cei doi ofițeri nemți vorbeau în șoaptă, însă destul de aprins, deoarece din gesticulația mîinilor și ridicarea uneori a tonului se vedea că n-au ajuns la un punct de vedere comun.

Predoiu profită de acest scurt răgaz în convorbirea cu interlocutorii săi și ridicînd receptorul ceru centralistului să-i dea urgent legătura cu domnul colonel Jurăscu, primarul orașului.

— A, Predoiu, ce faci amice ? vorbi, bine dispus, de la celălalt capăt al firului, Jurăscu.

Predoiu îi raportă în franțuzește despre neașteptata vizită, privind mereu către cei doi ofițeri nemți care, lîngă fereastra camerei, erau preocupați de discuția ce se întrezărea foarte aprinsă și nu-i dădeau nici o atenție. Predoiu vroia să-l întrebe pe primar, militar mai vechi în carieră, cu oarecare experiență, ce trebuie să facă, deoarece se află într-o situație neplăcută, destul de periculoasă : nu cunoaște efectivele nem-

șilor dar, dacă sînt mulți, după cîte se pare, îi poate, oare, dezarma cu puținii ostași români ce se află în garnizoană? Artileriștii și cavaleriștii de la partea sedentară sînt în tabără tocmai la Padina. Să intervină și cu batalioanele de recruți? Ordinul Corpului I de Armată e clar: unitatea să ia măsuri pentru oprirea, dezarmarea și capturarea oricăror trupe germane care ar trece prin oraș prin preajma localității.

— Cînd ți-a venit ordinul ăsta, Predoiule?

— Astăzi, domnule colonel. Ordinul telegrafic numărul 41619. Pesemne Corpul știa de această coloană germană și în mod special a telegrafiat să întărească ordinele anterioare.

— Și ce, vrei să execuți orbește acest ordin? Întrebă cu ironie Jurăscu. Dacă nemții au la porțile orașului o divizie întreagă, vrei să-i iei prizonieri cu mîna ta de oameni?

— Ei, nu e chiar așa. Mai am două batalioane, știți...

— Fii, domnule, serios, nu te baza pe neinstruiții ăia sau pe boșorogii din cazarmă! Aici trebuie lucrat diplomatic. Așteaptă că viu eu acolo...

Peste un sfert de oră colonelul Dimitrie Jurăscu, proaspăt bărbierit, cu monoclul la ochi, în impunătoarea sa uniformă de cavalerie, cu pintenii zornăind, intră grav în cabinetul lui Predoiu și salută printr-o ușoară înclinare a capului pe cei doi ofițeri nemți. Aceștia îl privesc oarecum mirați, neștiind cine este, dar Predoiu le explică îndată și ei devin puțin mai maleabili, chiar binevoitori, sperînd că tratativele cu acest nou sosit vor avea succes pe linia propunerilor lor. Veniră în fața biroului și mai mult gesticulînd dădură a înțelege că vor să reia discuția.

— Vă rog... îi îndemnă Jurăscu și, cu un gest de amabilitate, îi poartă să se așeze pe singura canapea din cameră.

Dar ei refuzară.

— V-ascult, domnilor...

— Trebuie mers Timișoara... începu Obst înălțînd bărbia și privindu-l pe primar cam de sus. Nu putem preda arm... Nu-i ordin... Și tot căutînd cuvintele românești cît mai potrivite, spuse mai departe că are următoarea soluție: se vor întoarce la coloana oprită la porțile orașului. Prin radio, personal va lua legătura cu cineva din comandamentul armatei

germane, iar a doua zi dimineața, dacă domnul colonel este atît de amabil ca și în seara asta, va reveni pentru a-i comunica ce hotărîre a luat. Poate că predau armele și se constituie prizonieri. Sau își continuă drumul fără arme. Cum vor primi ordinul. Deocamdată, ostașii germani stau pe loc și așteaptă. Vor petrece noaptea în mașini și eventual în corturile ce le vor instala.

— Mda, aprobă nehotărît colonelul Dimitrie Jurăscu, în timp ce-i conducea pe cei doi ofițeri nemți pînă la ușa. Sîntem de acord. Să sperăm că totul se va rezolva cu bine...

Locotenent-colonelul Obst și însoțitorul său, plecară urmați îndeaproape de soldatul Chirică și de tovarășul său, care călcau la un pas înapoia lor cu armele în mîini, gata de tragere.

— Tact, Predoiule, trebuie mult tact, amice, în problemele astea, spuse Jurăscu după plecarea ofițerilor germani. Ai văzut ce diplomatic am procedat? Acuma, avînd răgaz pînă mîine dimineață, te rog ia măsuri de prevedere. Anunță-i și pe aceia de la Padina să vină încoace. Ei, ce zici? Să-i vezi cum depun armele în zori și evităm vărsarea de sînge...

— Totuși, chiar dacă depun armele, îi vom lua prizonieri, nu se lăsă Predoiu. Ordinul Corpului de Armată e clar în acest sens.

— Iar te pripești, *mon ami*, îi puse mîna pe umăr Jurăscu. Iar te pripești. Ce să faci cu prizonierii? N-avem noi ce mînca și să le mai dăm și lor? Și-apoi ar fi o acțiune lipsită de glorie militară. Auzi, să iei inamicul prizonier, fără un foc de pușcă! Și ce inamic? Pe cine? Aliații noștri pînă mai acum cîteva zile... Puțină condescendență, Predoiule, ce dracu!

— Nu știu, dom'le colonel, condescendență, necondescendență, dar eu voi executa ordinul Corpului de Armată. Sîntem militari și n-avem dreptul să luăm măsuri ce ne depășesc...

— Dar cînd l-au arestat pe Klausing, de ce-ai tolerat acțiunea ăloră?

— Au fost tot măsuri în spiritul ordinelor superioare.

— Și risipa de muniție cu asaltul asupra comandamentului german?

— Și aceea...

— Păi bine, Predoiule, dacă-ți faci de cap sau te lași dus de mîna de răzvrătitul ăla de Ganea — că sînt informat că ăsta e de-al comuniștilor, — atunci de ce dracului îmi mai ceri mie sfatul ?

— Îmi fac datoria de militar, dom'le colonel și nimic mai mult. Vă informez și pe dumneavoastră și vă respect ca militar mai vechi.

— Ai face mai bine să-mi respecti părerile.

— Le respect pe acelea care sînt în spiritul ordinelor superioare.

— Bine, dragă, fă ce vrei, caută Jurăscu să încheie discuția. Ești un încăpățînat și gata !

Zicînd acestea, ieși trîntind ușa cu putere și Predoiu, surescitat, dar cu un zîmbet amar în colțul buzelor, rămase multă vreme nemișcat în mijlocul cabinetului său, ascultînd zornăitul pintenilor lui Jurăscu pe sălile goale ale cazărmii.

Cînd sublocotenentul Ganea intră în cabinetul lui Predoiu, colonelul tocmai vorbea la telefon cu tabăra celor două batalioane de recruți aflați în pădurea Balota, comuna Erghevița și nord Șimian.

— Subunitățile să fie în stare de alarmă, ordonă Predoiu autoritar, vorbind tare ca să se facă înțeles. Cîte două unități de foc pentru fiecare om. Tunurile cu muniția pregătită... Comandanții să fie mereu între militari. Fixați posturi fixe și mobile pe liziera sud pădurea Balota... Nu intrați în panică, nu aveți de ce... Sînt măsuri de prevedere. Raportați la orele 22 de executare !

Predoiu puse receptorul pe furca aparatului și se întoarse către Ganea.

— Te felicit, sublocotenente ! zise el și-i întinse mîna. Bravo, după succesul de-aseară, acum am auzit că ai reușit să înlături orice pericol.

— Vă referiți la locurile minate de hitleriști ?

— Da, la ele.

— Azi am lucrat toată ziua cu militarii, dom'le colonel, vorbi Ganea, stînd în poziția de drepti. Cred că am reușit să depistăm toate minele amplasate.

— Ești sigur ?

— Cel puțin, cercetînd planul găsit în biroul căpitanului Willke, am certitudinea că nu ne-a scăpat nimic.

— Foarte bine, aprobă colonelul. Acum să ai grijă să întocmești inventarul complet al documentelor, al armamentului și al mobilierului, tot ce s-a ridicat azi de la comandamentul german. Apropo, ai auzit vestea ?

— Cu nemții care stau și așteaptă la marginea orașului ?

— Exact.

— Am auzit, dom'le colonel...

— Acum o jumătate de oră au fost aici la mine comandantul coloanei, un locotenent-colonel, și un căpitan să ceară permisiunea de a trece înarmați prin oraș.

— Și ?

— Bineînțeles că n-am acceptat, vorbi sigur pe el Predoiu. Ordinele de sus sînt clare în acest sens. Dar a venit și domnul colonel Jurăscu și a convenit cu ei să le permită pînă dimineață să-i întrebe pe mai marii lor dacă se predau sau nu.

— Trebuie dezarmați și făcuți prizonieri, dom'le colonel, vorbi categoric Ganea. Nu trebuie parlamentat atîta, n-are rost. Chiar pe cei doi care au fost la dumneavoastră să-i fi reținut. Ați văzut cum plănuiseră bestiile astea de-aici să arunce în aer cele mai importante instituții ale orașului ! Sub masca ridicării firului telefonic...

— Am văzut, dragă Ganea, răspunse amărît Predoiu. Și eu căutam ieri să mă port omeneste cu canalia aia de Klausling. Am și cedat părerilor primarului, fiind de acord să-i fac vînt pe ușa din dos... Ei, nu-i nimic, din greșeli înveți. Acuma, te rog, ia și dumneata măsuri pentru punerea la punct a companiei. Dacă nemții nu se predau, mîine o să avem din nou de furcă cu ei.

— Am înțeles, dom'le colonel.

— Prizonierii cum se comportă ?

— Bine, dom'le colonel. Azi li s-a asigurat masa. I-am închis pentru mai multă siguranță în depozitul manutanței și am pus o pază strașnică.

— Ce efectiv are paza ?

— Sînt șase ostași și patru inși din gărzile muncitorești.

— De ce-ai amestecat în treburile noastre civili ? se arătă mirat și în același timp supărat Predoiu.

— Ce vedeți nepotrivit în asta, domnule colonel ?

— Sînt treburi ostășești, ce rost au ei ?

— Același rost care l-au avut în seara de 23 august, care l-au avut ieri la asaltul comandamentului german și care-l vor avea totdeauna de-acum încolo în înfăptuirea prefacerilor democratice din țară, vorbi calm Victor Ganea. Cred că înțelegeți destul de bine, domnule colonel, de cine se scrie noua istorie a țării...

— Vorbe mari, Ganea !

— *Res, non verba*¹, domnule colonel. Faptele sînt mari, iar vorbele care ne dezvăluie aceste fapte trebuie să fie asemeni lor.

— Bine, Ganea, fu de acord Predoiu, rămîne paza așa cum ai hotărît dumneata. Altădată poate că m-aș fi făcut foc și pară pentru faptul că-mi bagi civili în treburile cazarmii, dar pentru că avem nevoie de ostași și mai ales că lucrătorii ăștia au făcut ieri fapte extraordinare... Mda, rămîne așa...

— Pot să plec ?

— Da, încuviință Predoiu.

— Am onoarea să vă salut !

Cînd Ganea coborî scările, ieșind din cabinetul colonelului, se întîlni drept în față cu sergentul major Gălușcă. Subofițerul, pus la punct ca întotdeauna, cu cizmele lustruite și pantalonii la dungă, ținînd în mîină nelipsita-i cravașă, vroia să treacă înainte, cînd, zărindu-l pe comandantul companiei, se trase lîngă perete și luă poziția de drepti.

— Ascultă, Gălușcă, îl luă în primire Ganea, de ieri de la prînz nu te-am văzut. Unde-ai umblat ?

— Păi, ieri am rămas în cazarmă să fac niște situații și azi dimineață m-am dus pînă la Craiova cu o corespondență urgentă. Raportul domnului colonel cu bătălia de aseară.

— Dar cum îți găsești tu mereu alte treburi cînd e nevoie fie să iei parte la lupte, fie la deminări ? îl luă la rost ofițerul.

— Păi, dom's'lent, v-am spus, se scuză Gălușcă mîeros, știți... am avut treabă... a cerut dom'colonel situația cu măștile de gaze și dom'major Grădinaru nu știu pe unde era și

¹ Fapte, nu vorbe (l. latină, n.a.).

am făcut-o eu... că dacă n-o făceam tot compania noastră cădea rău... Iar azi dimineață...

— De ce n-ai venit dumneata cu tunurile acolo la comandamentul german ? îl mustră Ganea. Ești tunar doar. A venit din proprie inițiativă plutonierul major Tănăsică, om bolnav, abia ieșit din spital, și dumneata te-ai fofilat. Mi se pare că fugi de glonț, dom'le Gălușcă ! îl apostrofă destul de aspru ofițerul.

— Toată lumea fuge de glonț, dom's'lent ! crezu că scapă cu o glumă sergentul major. Cine-i ăla să-și pună pielea în bătaia puștii ? Ca tot omu, știți dumneavoastră...

— Când interesele țării o cer, dom'le Gălușcă, fiecare își pune pielea în bătaia puștii ! vorbi tăios Victor Ganea.

— Tot pentru interesele țării mi-am pierdut și eu mâna pe front, dom's'lent... zise Gălușcă și-și arată brațul țepăn ce-l ținea nemișcat de-a lungul corpului.

— L-ai pierdut pentru interesele nemților și ale lui Antonescu, dom'le Gălușcă. Acuma alte interese dictează politica țării.

— Știu, dom's'lent... cu democrația... am înțeles eu cam cum vine rostu. Chiar că vorbeam aseară la un păhărel de țuică cu dom'majur Grădinaru despre democrația asta... Și dumnealui...

— Hai și lasă, că nu mă interesează pe mine ce vorbești la un păhărel de țuică ! îi retează vorba Ganea. Să te duci imediat și să te îngrijești ca toți oamenii din companie să aibă asupra lor câte două unități de foc, ai înțeles ? Ostașii să se odihnească... La ora nouă stingerea. La ora douăzeci și trei vei controla garda de la ieșirea din oraș spre Șimian.

— Da, dom's'lent.

— Știi că acolo a fost oprită o coloană germană ?

— Știu...

— Instruiești oamenii gărzii să fie cu ochii în patru. Dacă observă vreo mișcare, să se dea imediat alarma.

— Am înțeles, dom's'lent !

— L-ai schimbat pe caporalul Trandafir de acolo ?

— Da, l-am schimbat la ora cinci după masă. Se simțea rău și...

— E un sergent acuma acolo, cine-i acela ?

— Sergentul Comănici.

— Bun băiat, Comănici. Țsta era sus la Centrul de Exploatare pînă ieri, nu ?

— Da, de acolo ne-a venit. De fapt tot de noi ține ca efectiv...

— Hai, dă-i zor și fă treabă ! Îl porni din loc ofițerul. Și să știi, îl avertiză sublocotenentul, că dacă-ți mai găsești de lucru cînd sîntem în misiuni de luptă, îți fac acte de dezertare din fața inamicului și te trimit în judecata Curții Marțiale.

Sergentul major Gălușcă duse mîna dreaptă la cozorocul caschetei, salută și plecă glonț pe sala întunecată a clădirii, fără să se mai uite înapoi. „Scot eu untul din tine, pușlama, ce ești ! vorbi în urmă-i ofițerul, privindu-l cum se depărtează. De chiulangiu ce ești, nu mai ai pereche“ !

39

În acest timp, în casa profesorului Gheorghiu era o adevărată sărbătoare. Când era aproape să se însereze, o telegramă fulger expediată de un anume Măghinici din Focșani adusesse uluitoarea și neașteptata veste că Alexandru, soțul Emiliei și cumnatul lui Vlad, cel care fusese dat dispărut pe front, trăiește, e sănătos și a intrat în țară cu Divizia de voluntari „Tudor Vladimirescu”...

— Emilia, auzi tu, Emilia? o scutura mereu de umeri Vlad pe sora lui. Alexandru, bărbatul tău, e în viață... e sănătos... va fi aici peste câteva zile...

Emilia stătea neclintită în șezlongul ei de sub pom, cu privirea fixă, imobilă și nu scotea un cuvânt. Părul încărunțit îi cădea în şuvițe despletite peste fruntea crispată, obrații i se vestejiseră, deveniseră cenușii, scorojiți și aspri. Purta aceeași rochie decolorată și uzată, iar în picioare papucii din postav, rupți, cu tălpile găurite.

— Emilia, tu nu înțelegi ce spun?

— Las-o, Vlade, of, nenorocita de ea... interveni Ana.

Costeluș sărea în sus de bucurie, bătea mereu din palme și făcea fel de fel de giumbușlucuri în neastîmpărul său, strigînd cît îl ținea gura de răsunau toate camerele:

— Vine tata cu armata! Vine tata cu armata!

Cu toate că nu se înnoptase de-a binelea, în toate încăperile fuseseră aprinse lămpile cu gaz, cu lumina crescută la maximum, de parcă atunci ar fi trebuit să sosească Alexandru. Vlad, care numai ce venise din comuna Șişești, citea și recitea de zeci de ori telegrama și aproape că nu-i venea să dea crezare conținutului ei atît de laconic și totuși atît de limpede. Nu se putea dumiri ce este cu acea divizie de voluntari și cum de ajunsese Alexandru să facă parte din ea. Nu cumva la mijloc era vreo eroare, vreo confuzie care a adus bucuria și veselie în casă numai pentru scurtă vreme?

Peste puțin veni acasă Mihai împreună cu Dana și Maxim. Purtau brasarde tricolore pe braț, iar în mână automate.

— Și tu, băiete? îl întâmpină profesorul pe Mihai arătându-i brasarda de pe mîneca cămășii. De cînd?

— De cînd mi-am delimitat propria conștiință, tată!

— Ieri au fost lupte acolo la clădirea comandamentului german. Ai fost și tu?

— Și eu.

— Și Dana și Maxim?

— Ei au fost de gardă la primărie...

— Măi, măi, ce vremuri trăim! zise profesorul, dezbrăcîndu-și haina. Ai auzit de unchiul tău, Alexandru? Uite telegrama... Trăiește... Citește. Să fie oare adevărat?

Mihai luă hîrtia de pe etajera bufetului, o parcurse în grabă cu privirea și explodează într-o bucurie fără margini.

— Să fie oare adevărat? întrebă din nou neîncrezător profesorul, potrivindu-și ochelarii, cu o nervozitate exagerată.

— Cred că e adevărat, tată, îl asigură Mihai. Am auzit vorbindu-se și în oraș de această divizie de voluntari.

— Dar cum l-au arestat pe șeful comandamentului german? se arată interesat profesorul. Am fost plecat, am venit acum o oră, mărturisi el, n-am de unde ști toate cîte s-au întîmplat de ieri pînă azi.

— Atunci, stai, tată, că-ți fac eu o relatare demnă de cel mai bun reporter.

Și Mihai povesti tatălui său tot ceea ce se întîmplase cu o zi înainte, cum fusese arestat Klausing, cum muncitorii înarmați și soldații luaseră cu asalt comandamentul german.

Ana asculta înmărmurită, sprijinindu-și bărbia în palme, profesorul stătea și el împietrit, fără să scoată un cuvînt, iar Dana completa pe ici pe colo, cu unele amănunte ce i se păreau deosebite, interesanta povestire a fratelui său.

— Și cum, domnul Raicu, vecinul nostru de alături, a făcut toate astea?

— Da, el, întări Mihai. În fruntea muncitorilor din Atelierele C.F.R. și din Șantier. Formațiunile de luptă patriotice...

— Mihai, interveni Dana, spune-i lui tata și ce-ați găsit aseară în biroul lui Klausing.

— Da, în biroul lui am găsit-o omorîță de schije sau de gloanțele mitralierelor noastre, nu pot ști exact, pe profesoara de germană a Danei...

— Domnișoara Hintz ? Întrebă mirat Vlad Gheorghiu.

— Da, ea. Iar în altă cameră, înnebunit de spaimă, bătrînul ceasornicar, tatăl ei. Vroiau să fugă în Germania... Aveau valizele pregătite. Dar soarta a hotărît altfel.

— Extraordinar ! exclamă profesorul, fără să-i vină să creadă toate cîte se întîmplaseră în ziua aceea. Cîte evenimente!

Se întunecase de-a binelea. Strada era liniștită, pustie, orașul cufundat într-o beznă atît de adîncă, de nu se vedea nici la doi pași. În întunericul acela dens, compact, casele își pierduseră conturul, căpătînd un aspect nedefinit. Dinspre lunca Topolniței răzbătea foarte vag, ca un zvon continuu, un zgomot de motoare. Soldații germani ambalau motoarele camioanelor, ale motocicletelor și ale mașinilor, le verificau sau pe semne mutau mașinile de colo-colo, deoarece uruitul acela aci creștea, intensificîndu-se în nopți, aci scădea, aproape gata să se stingă. În cazarma regimentului o trompetă prinse a vesti prelung ultimele semnale ale stingerii. Glasul de alamă pluti un timp în bezna nopții, apoi pieri ca luat de vînt. Emilia continua să stea afară în șezlong, tăcută și împietrită, cu pleoapele pe jumătate lăsate în timp ce toți cei ai casei se pregăteau de culcare. De dimineață, Maxim îi confecționase lui Costeluș un cărucior cu patru roți, îl învățase să facă cozonăcei din lut pe care să-i coacă într-un cuptor săpat în pămînt, dar cu toate astea acum se ținea scai de el să-i arate cum să-și lucreze un vapuraș din cartonul ce-l șterpelise fără să fie văzut din biroul profesorului.

— Am să-ți arăt mîine dimineață totul, căuta să-l liniștească Maxim. Acuma, uite, e timpul de culcare.

În camera dinspre stradă, Dana se pregătea să calce niște cearceafuri. Tocmai le scosese din șifoner și voia să le întindă pe pat pentru a le stropi cu apă, cînd auzi pe cineva trîntind poarta. Le lăsă și se duse repede la fereastră să vadă cine este.

— Sandule, tu ești ? Întrebă ea în șoaptă, căutînd să deslușească în întuneric chipul vecinului ei.

— Eu, Dana, zise acesta apropiindu-se de fereastră. Hai, nu mergi ?

— Unde ?

— Păi tu n-ai fost convocată ?

— Unde să fiu convocată ?

— La adunarea cetățenească ce se ține în seara asta la Casa Poporului, sus, pe Strada Mare...

— Nu știu nimic, se scuză sincer fata, potrivindu-și părul pe frunte. Tocmai vroiam să mai calc ceva și apoi să mă culc.

— În seara asta, organizația locală a Partidului Comunist a organizat o adunare cetățenească, caută Sandu să explice cum stau lucrurile. Trebuie și noi uteciști să luăm parte. E vorba doar de amenințarea ce plutește asupra orașului... Amenințarea fascistă...

— Ce amenințare, mă, ce tot vorbești ? făcu contrariată Dana. Nemții din comandament s-au predat aseară, așa că...

— Ehe, nu știi nimic ! Îi dădu peste nas Sandu. Aproape două mii de nemți stau la podul de fier de peste râul Topolnița, gata pregătiți să intre cu forța în oraș. Auzi mașinile lor...

Sandu tăcu și înălță un deget în sus în semn de ascultare ; în aceeași clipă, Dana desluși îngrozită un uruit continuu de motoare. Îl privi împietrită de spaimă pe Sandu, apoi își acoperi pentru o clipă ochii cu palmele. Era uluitor ceea ce-i auzeau urechile.

— Adevărat ? Nu cumva glumești ? întrebă ea înspăimântată. Poate-s alte mașini...

— De ce să glumesc ? Crezi oare că situația asta e de glumă ? Hai, că mă grăbesc, urmă el. Du-te și cheamă-l și pe Maxim...

Peste câteva clipe, Dana se întoarse la fereastră împreună cu tatăl său, cu Mihai, Ana și chiar cu micul Costeluș ce se urcase pe pervaz să vadă ce s-a întâmplat de toți ai casei se alarmaseră așa deodată.

— De unde știi treaba asta, Sandule ? întrebă îngrijorat profesorul. Este oare adevărat ?

— Foarte adevărat, domnule profesor, răspunse Sandu venind mai aproape de fereastră. Mi-a spus tata. Apoi am fost și eu pînă aproape de bariera Craiovei și am zărit în vale, către zăvoiul Topolniței mulțime de mașini germane, pline de praf iar în jurul lor sute de soldați nemți.

— Ce vor ăştia ? întrebă Mihai, sprijinindu-şi mîna de umărul tatălui său.

— Pesemne represalii în urma arestării lui Klausing şi a întregului său comandament, îşi dădu cu părerea profesorul. Ăştia de aici au telefonat şi...

— Cînd să mai telefoneze ? zise Mihai. De ieri dimineaţă le-am tăiat legăturile ! Aşa că... Ce fel de adunare spui că este, măi Sandule ?

— O adunare cetăţenească, sus, la Casa Poporului.

— În problema asta cu nemţii ?

— Da.

— Aşteaptă-ne că mergem şi noi... Mergi, tată ?

— Hai să vedem ce-i acolo.

Peste douăzeci de minute, familia profesorului Gheorghiu împreună cu Maxim şi Sandu se afla în sala Casei Poporului din Strada Mare, o clădire ce servise pe vremuri muncitorilor din oraş pentru diferite serbări organizate de syndicate. Sala, închisă cu ani în urmă de poliţie, era neaerisită de multă vreme, mirosea a mucegai şi a igrasie. Uşile dinspre stradă fuseseră acum deschise larg de perete, dar mirosul aerului stătut persista. Ora era destul de tîrzie. Cu toate acestea pe băncile de lemn rînduite în faţa scenei nu se mai găsea nici un loc. Chiar în picioare, pe lîngă pereţii umezi, stăteau mulţime de oameni, bărbaţi, femei şi copii, şi, în lumina lămpilor de gaz prinse de tavanul coşcovit, se priveau în tăcere aşteptînd să vadă ce se întîmplă. Vlad Gheorghiu şi soţia sa, îşi făcură loc şi trecură mai în faţă. Mihai, Maxim, Dana şi Sandu rămaseră în mijlocul unui grup de tineri, băieţi şi fete ce stăteau mai pe lîngă uşă şi vorbeau între ei mai mult în şoaptă. Venise acolo Romică Dumitraşcu, scund şi voinic, într-un maieu alb, cu umerii bronzăţi de soare, care în joacă îl lovea într-ascuns cu cîte un ghiont pe Sandu. Tanţa, ucenica de la croitorie, bondoacă, roşie în obraji, retrasă şi ruşinoasă, cu privirile plecate, nu intrase cu nimeni în vorbă ; apoi Pavel, Aurel şi ceilalţi băieţi din organizaţia de tineret. Liliana Mihăilă lipsea ; plecase în urmă cu trei săptămîni la spitalul din comuna Vînjuleţ, unde se operase de apendicită şi acum se afla la o soră a mamei ei, la ţară, în Rogova, să se întremeze puţin.

— Cum a fost, Maxime, la... băi ? rîse Romică și-l prinse pe micul ucenic brutar prietenește de după umeri. Te-ai distrat bine cu comisarul Anghelescu.

Maxim, cu vînatăi pe față și cu ochiul umflat, zîmbi și clătină capul, fără să scoată un cuvînt.

— Nu credeam ca-i să rezști, vorbi de astă dată cu seriozitate Romică. Tu, cel mai puțin băgat în seamă de noi toți, ești acuma cel mai prețuit pentru comportarea ta !

După cîteva clipe sosi și caporalul Tudor Dincu. Era îmbrăcat militar și, văzîndu-l în uniformă, toți îl priviră cu mirare, întrebîndu-se din ochi dacă acesta era Valeriu sau vreun frate de-al lui.

— Ascultă, Valeriule, te-au concentrat ? întrebă Dana, plină de curiozitate, în timp ce-i strîngea mîna și mirată-l măsura de sus pînă jos cu privirea.

— Sînt chiar militar, mărturisi el zîbind. Uite, domnul Mihai, fratele tău, poate să confirme... Am fost amîndoi în aceeași cazarmă. Apoi aseară am luptat tot împreună...

— Va să zică, tu ești caporalul care l-ai găzduit și-i aduceai de mîncare ? Ne-a povestit de cum a venit acasă...

— Chiar eu... Și tu, Maxime, cum te mai simți ?

Dincu îl prinse pe Maxim de după cap, apoi și-l apropie la piept, strîngîndu-l frățește în brațe.

— Te-ai întremat puțin ?

— Da... vorbi moale Maxim. Stau la Lila... la Dana, se corectă el zîbind, așa cum ai spus matale. Am și eu o familie. Dar nu știu unde să muncesc... Că știi matale, nu pot să stau așa, să mănînc pe degeaba...

— Lasă, măi Maxime, vorba în front ! zise Mihai și-i răvăși părul din cap cu degetele rășchirate. Ce tot trîncănești aici ? Uite la el, l-a sărăcit pe tata...

Maxim plecă privirea rușinat. Fața i se îmbujorase. Aflase în sfîrșit clipe de liniște în casa profesorului, simțea că este înconjurat cu dragoste, că nu se făcea nici o deosebire între el și ceilalți copii ai lui Vlad Gheorghiu, dar găsea că este dator să facă și el ceva, să nu stea degeaba cît era ziua de mare. De aceea, încă din prima dimineață, cînd abia putea să umble din pricina loviturilor date la tălpi, pornise mai mult șchiopătînd către magazia din spatele casei, să spargă lemne pentru

bucătărie. Bineînțeles că Dana îl văzuse și-i tăiașe pe loc calea, întorcându-l înapoi în casă. Nu știa cum să mulțumească acestei fete atât de bună la suflet, părinților ei...

— La toamnă, domnule caporal, reluă Mihai, eu am să plec la facultate și Maxim la liceu. Așa am hotărât.

Maxim înălță privirea, puțin speriat de cele auzite. Ochiul zdravăn clipi des, apoi o lacrimă se ivi în colțul genelor.

— Da, da, Maxime, ai să mergi să înveți carte, zise Mihai. Cu mine nu-ți merge, băiete. Când am zis una, apăi așa este, să știi !

Încet-încet sala se umplu de oameni și aproape că nu mai aveai loc unde să te întorci. Pe bănci sau în picioare, înghesuindu-se pe lângă ziduri sau în fața scenei, mulțimea stătea tixită, într-o fierbere mută, așteptând. Se vorbea în șoaptă, dar uneori se auzeau râsete și îndemnuri la liniște. Unii copii mai mici adormiseră în brațele mamelor cu mânuțele agățate în deschizătura bluzelor, iar alții, mai marișori, stăteau cuminți pe lângă părinți, plini de-o anume importanță că fuseseră luați și ei la „serbare”. Se vedeau în sală muncitori, în haine de lucru, unsuroase, murdare, cu șepcile pe cap și sufertașele pe genunchi, așa cum ieșiseră din schimbul de după-amiază, fumând cu țigările ascunse în pumn, unii dintre ei cu brasarde tricolore pe braț și cu armele alătura, de care nu se despărteau nici ziua, nici noaptea. Se vedeau elevi de liceu, vânzătorii de pe la magazinele orașului, oameni tineri sau mai vîrstnici, cîțiva intelectuali din cartier, care veniseră din simplă curiozitate să vadă ce se spune, vreo doi gardieni publici, birjari, precupeți, ucenici de la Atelierele C.F.R., sau de la Șantierul naval. Murmurul vocilor creștea cu fiecare clipă, un vuiet surd plutea acum peste sală, sub norii de fum ce se tîrau în lumina împuținată a lămpilor pe sub tavanul crăpat și coșcovit, cu tencuiala murdară.

Deodată, zgomotele încetară. Se făcu liniște. Înaintea cortinei albastre, decolorate și cîrpite în mai multe locuri, se ivi un om trecut de cincizeci de ani, cu obrazul uscat, ras proaspăt, cu gura strînsă, ceea ce-i dădea o înfățișare severă, rece. Avea sprîncenele groase, stufoase și părul albit la tîmple. În-

cet, fără grabă, își puse ochelarii, apoi privi lung peste sală și zise, înălțînd mîna :

— Vă rog, să-mi dați puțină ascultare !

Băncile scîrțîiră, oamenii se mișcară să se așeze mai bine, se auziră cîteva sîsîituri și îndemnuri șoptite, să se facă liniște deplină.

— Asta-i tovarășul Haralamb, de la partid, zise încet caporalul Dincu, apropiindu-se de urechea Danei.

Dana înclină din cap, în semn că a înțeles, se ridică pe vîrfurile picioarelor să vadă mai bine, înainte, peste capetele celor din față și rămase nemișcată, cu privirea ațintită către scenă.

— Cetățeni ai orașului nostru ! începu Haralamb, întinzînd mîna și adresîndu-se sălii. Vreau în primul rînd ca în numele organizației locale a Partidului Comunist Român să vă mulțumesc pentru că la o oră atît de tîrzie ați răspuns chemării noastre și ați venit într-un număr foarte mare la această adunare cetățenească, prima adunare din oraș pe care, după atîția ani de teroare, partidul nostru o organizează în libertate...

Un ropot de aplauze izbucni spontan și puternic acoperind ultimele cuvinte ale vorbitorului.

— Dau acumă cuvîntul muncitorului Ion Raicu, secretarul organizației locale a Partidului Comunist Român, care vă va spune cîteva cuvinte...

Zicînd acestea, Haralamb își scoase ochelarii și se trase într-o parte, așteptînd. După o clipă, din stînga scenei se ivi Raicu, într-o cămașă albă, deschisă la piept, în pantaloni bleumarin și sandale maron. Înclină ușor capul în semn de salut adresat sălii, apoi stătu cîteva clipe să se potolească murmurul ce stăpînea mulțimea. Ochii lui cercetau pe rînd fețele oamenilor, zîmbea unora dintre ei, cunoscuți, muncitori aflați în primele rînduri. Întreaga-i înfățișare îl arăta om deschis, sincer, care venise în fața unor frați, a unor prieteni, să le spună tot ce avea pe inimă.

— Iubiți cetățeni ! începu el cu glas egal, profund, cuprinzător. Tovarășul meu de muncă, aflat aici lîngă mine, v-a mulțumit adineauri pentru faptul că ați venit la această adu-

nare cetățenească la o oră atît de tîrzie. Și eu vă mulțumesc. Trebuie, însă, iubiți cetățeni, să știți că atunci cînd este vorba de libertatea noastră, cînd este în joc viața noastră niciodată nu-i tîrziu să ne adunăm și să ne organizăm lupta !

Tuși în pumn, își drese glasul și urmă :

— Desigur, iubiți cetățeni, că v-ați întrebat și vă întrebați încă și acuma care-i rostul acestei adunări inițiate de organizația locală a Partidului Comunist Român. Vă voi răspunde îndată. De cînd există, partidul nostru comunist a luptat cu hotărîre pentru apărarea libertăților poporului nostru, pentru apărarea drepturilor cetățenești, pentru salariu egal la muncă egală, pentru opt ore de muncă, pentru înlăturarea exploatării omului de către om. Partidul nostru comunist a luptat pentru independența țării, pentru pace, a demascat uneltirile unora și alte altora dintre exploatătorii români sau de peste hotare care au crescut la sînul lor fascismul și l-au asmuțit asupra popoarelor pustiind pămîntul, făcînd milioane de jertfe omenești în noi și cumplite războaie. Partidul nostru a tras un semnal de alarmă cînd țara a fost călcată în picioare de cizmele grele ale nemților, iar Antonescu mobiliza contingente peste contingente pregătind războiul. Aflîndu-se în ilegalitate, din porunca mai-marilor țării, cărora le-a fost teamă de cuvîntul nostru muncitoresc, Partidul Comunist a condus neobosit lupta maselor largi populare pentru demascarea regimului fascisto-antonescian, arătînd adevăratele cauze ale războiului, a condus lupta pentru sabotarea mașinii de război germane, fapt pentru care mulți dintre membrii săi au umplut închisorile sau au sfîrșit în fața plutoanelor de execuție. Astăzi, iubiți cetățeni, partidul nostru, partid care și-a cucerit dreptul să activeze la lumină, e hotărît să continue lupta pentru victoria asupra fascismului, pentru refacerea țării distruse de urmările războiului și jaful oamenilor lui Hitler, pentru instaurarea unui regim de drepturi și libertăți publice, drepturi cetățenești și democratice. După cum bine știți, acum două zile, un eveniment de seamă a fost înscris în istoria poporului nostru. Prin lupta dusă de partidul nostru, s-a înlăturat actul revoluționar al doborîrii dictaturii antonesciene, am întors armele împotriva adevăraților dușmani ai poporului nostru,

fasciștii germani și, alături de armata sovietică, poporul român și armata română vor duce lupta până la victoria definitivă asupra lui Hitler.

Raicu se opri, scoase batista din buzunarul pantalonilor și-și șterse încet fruntea de sudoare, după care urmă, privind cuprinzător peste sală :

— Orașul nostru, iubiți cetățeni, a fost unul dintre orașele martire ale țării. Nouă bombardamente aeriene ale aviației anglo-americane ne-au distrus din temelii sau au avariat aproape 1500 de clădiri din totalul de 4500 câte are întregul oraș. Deci, o treime din case sînt nelocuibile ! Cît despre celelalte, nu mai vorbim, au suferit și ele loviturile schijelor sau pîrjolul incendiilor. Gara, atelierele C.F.R., atelierele Șantierului naval, magazinele de pe Strada Mare, principalele instituții, școlile, hotelurile au fost parte distruse, parte avariate... Din ce cauză a trebuit, iubiți cetățeni, să suferim noi toate acestea ? Din cauza războiului pe care nu l-a dorit și nu l-a pornit omul de rînd, muncitorul, funcționarul, țăranul de la coarnele plugului, ci l-a pornit clica antonesciană, slugă a lui Hitler !

Ieri la amiază formațiunile de luptă patriotice din orașul nostru, conduse de organizația locală a Partidului Comunist, au reușit să-l aresteze pe șeful comandamentului german, pe locotenent-colonelul Klausling, asupra căruia am găsit, dragi cetățeni, închipuiți-vă ce mîrșăvie ! — am găsit, spun, planul minării celor mai importante instituții din orașul nostru...

Un murmur de revoltă se rostogoli peste sală. Se auzeau exclamații de mirare, proteste, vociferări.

— Să-l fi împușcat, măi omule, să-l fi pus la zid ! strigă un muncitor din fundul sălii.

— Mai bine să-l fi spînzurat colo de-o cracă în fața primăriei, să-l scuipăm toți ! zise un altul.

— Sînt mine cu explozie întîrziată, urmă Raicu, înălțînd mîna să se facă liniște, mine pe care astăzi militarii noștri le-au demontat și le-au distrus. Aseară, ostașii noștri împreună cu grupurile de muncitori din formațiunile de luptă patriotice, după cum poate ați auzit, i-au silit pe nemții ce se baricadaseră în comandamentul lor să se predea. I-am fă-

cut prizonieri, după un înverșunat schimb de focuri, și acuma și ei, ca și comandantul lor, se află sub pază în loc sigur.

— Bine le-ați făcut ! zise o bătrânică din primele bănci. Să fi rămas în țara lor, să nu umble cu flacăra războiului peste tot locu. Uite, băiatul meu s-a prăpădit pe front de nu-i mai aflu mormîntu, of, blestemați să fie faciștii ăștia !

— Măi, fraților, dar cu polițaiul șef, cu zbirul ăla n-ați făcut nimica ? strigă un muncitor în vîrstă de lîngă zidul din dreapta, ce se urcase pe-o lădiță cu scule, să fie văzut mai bine. Eu cu ăsta și cu roșcovanul ăla de Anghelescu m-aș fi răfuit prima dată. Ei, ce bătaie mi-au dat ăștia mie astătoamnă !

— Că și primarul nu-i mai breaz...

— Ssst, liniște, nu-l întrerupeți pe vorbitor !

— Iubiți cetățeni, urină Raicu, înălțînd iară mîna și cerînd sălii să se facă liniște. Dați-mi, vă rog, ascultare !

Vocile încetară, murmurele se potoliră și în cîteva clipe nu se mai auzi nici o șoaptă. În sală se lăsase o zăpușeală moleșitoare. Cînd și cînd, dinspre stradă, prin ușile date larg la perete, intra din noaptea de-afară cîte o undă de aer curat, înviorător.

— Am lichidat comandamentul nemțesc, urmă Raicu, i-am arestat pe fasciști, dar, iubiți cetățeni, necazurile noastre nu s-au sfîrșit încă. O amenințare de moarte plutește acum, în clipele astea, asupra orașului nostru, asupra noastră a fiecăruia în parte. Unii dintre dumneavoastră poate ați auzit, de două ceasuri, la porțile Severinului, acolo în vale, la bariera Craiovei, cum se spune, pe drumul spre Șimian, s-a oprit o lungă coloană germană de mașini și trupă, formată din circa 1500 de oameni, care vor să treacă cu forța prin orașul nostru, să-și croiască drum spre apus, să distrugă în calea lor alte și alte orașe. Dar militarii noștri nu le-au dat voie să facă un singur pas dincolo de posturile lor instalate în marginea orașului. Li s-a pus în vedere nemților să predea armele și ei nu vor. Au cerut voie să staționeze acolo pe șosea, în zăvoiul Topolnicei și să chibzuiască pînă mîine dimineață ce trebuie să facă. Ei bine, noi avem credința că nemții au cerut acest răgaz pentru a se pregăti de luptă, pentru a trece prin oraș,

la adăpostul tunurilor și al mitralierelor, eventual poate că vor chiar să pună stăpînire pe el, să-l cucerească. Îi cunoaștem, sînt răzibunători, pot întreprinde orice, ca dovadă, au bombardat Bucureștii cu avioanele și tunurile... Nu vor să plece fără să ne dea „o lecție“, după cum latră la posturile lor de radio !

— Să le dăm noi lecția aia ! strigă cineva din sală. O lecție care să le fie de învățătură !

— Iubiți cetățeni, reluă Raicu, înălțînd mîna să fie ascultat, am îndurat destul mizeria, suferințele, asuprirea și batjocura. Vrem să ne reclădim casele, să avem liniște, să ne vedem de munca noastră, să trăim liberi într-o țară liberă. Nemții, care ne-au pricinuit atîtea dureri cu războiul lor aventurist, vor acum să ne îngenunche din nou, să ne „pedepsească“ cum spuneam adineauri, să radă de pe suprafața pămîntului și ultimele case ale orașului. Să nu-i lăsăm, cetățeni, să treacă porțile orașului. Organizația locală a Partidului Comunist Român vă cheamă la arme ! Cu mic, cu mare, femei și bărbați, muncitori, funcționari, țărani, chiar pensionari, de orice meserie ați fi, tineret din școli și din ateliere, intrați în formațiunile de luptă patriotice, puneți mîna pe arme și să pornim la luptă pentru a-i dezarma și face prizonieri pe nemți !

— La arme ! La arme ! începură a se auzi strigăte pline de entuziasm în toată sala.

— Să le arătăm noi cum se trece prin oraș !

— Cu capul plecat și între baionete !...

— Iubiți cetățeni, urmă Raicu tot mai înfierbîntat. Să ajutăm ostașii noștri care vor ști să-și facă datoria. Să luptăm alături de ei de va fi nevoie, pînă la ultima picătură de sînge. Ne apărăm orașul, ne apărăm libertatea, ne apărăm viitorul de mîine ! Chemarea noastră e chemarea poporului, a patriei ! Comuniștii au dovedit că știu să lupte pentru popor și ei vor lupta mai departe ! Fiți alături de noi în această luptă împotriva fasciștilor, luptă ce se desfășoară în toată țara sub conducerea partidului nostru ! Să dăm dovadă de eroism, de abnegație, de dragoste față de patrie, de grijă față de viitorul ei ! Să le dăm, fraților, o mamă de bătaie nemților așa cum

le-am dat pe vremuri la Mărășești, dar să dăm cu nădejde, să țină minte și să nu uite, că ăștia dacă nu-i cotonogim bine de tot acum, să le piară pofta de război, iar încep a umbla să pornească măcelul în lume. Așa că dacă mâine ei nu se vor preda de bună voie și vor începe luptele, vă chemăm, să vă adunați la bariera Craiovei, mobilizînd și pe alți cetățeni ai orașului, să vă adunați, zic, și să primiți arme... Să arătăm viitorului că știm să ne scriem istoria cu sînge de va fi nevoie!

Un ropot de aplauze izbucni ca un tunet în toată sala. Mulțimea se ridică în picioare, bătînd furtunos din palme. Dar nu se potoli bine larma sălii, că Mihai, după ce-și trecu repede mîna prin păr, își croi drum prin mulțime și dintr-o săritură fu sus pe scenă, alături de Raicu. Profesorul rămase înmărmurit, privindu-l cu ochii mari, prin lentilele ochelarilor.

— Ia uite-l, Ana, pe Mihai al nostru...

De nedumerire, femeia amuțise. Ce să spună? Ce știa ea ce-i în capul băiatului ei? De la un timp devenise neascultător, irascibil, făcea ce vroia, intrase ca și soră-sa Dana în iureșul evenimentelor din ultimele zile... Era prea înflăcărat ca să-l fi putut domoli taică-său, cu atît mai mult ea.

Larma din sală se potoli. Încet-încet, oamenii se așezară la loc pe bănci. Cei de pe lîngă perete, care stăteau în picioare, sau cei din fundul sălii își găsiră poziții mai potrivite și rămaseră nemișcați.

— Cetățeni! vorbe Mihai rotindu-și ochii peste mulțime. Desigur, nu mă cunoașteți... Dar asta n-are importanță. Sînt un simplu tînăr din orașul nostru, un tînăr care aici a crescut și aici a învățat, căruia îi e dragă fiecare floare a parcurilor, fiecare piatră a străzilor, căruia îi e dragă libertatea și viața. Am fost închis pînă mai acum cîtva timp într-un lagăr din Germania, cunosc bestialitatea fasciștilor, cruzimea lor, acțiunile lor răzbunătoare. De două zile, un soare nou luminează țara noastră, soarele libertății și al înfăptuirilor democratice viitoare. Dușmanii noștri, nemții lui Hitler, așa cum vi se spunea aici de către domnul Raicu, vor să ne treacă prin foc și sabie, să întunece soarele acesta strălucitor și dătător de viață, de energie... Ca tînăr, chem tineretul din orașul nostru la arme, să ne alăturăm ostașilor și la ceasul hotărîtor să por-

nim lupta împotriva celor ce ne amenință la porțile orașului, să-i dezarmăm și să-i facem inofensivi. E o datorie patriotică și tineretul trebuie să-i răspundă în primul rînd !

Ascultați deci chemarea organizației locale a Partidului Comunist și, la arme !

Zicînd acestea, Mihai coborî de pe scenă în aplauzele entuziaste ale mulțimii și trecu printre oameni, către fundul sălii, cu capul sus, plin de o anume semeție, cu obrajii îmbujorați. Cînd întîlni privirea tatălui său, îi zîmbi și se strecură mai departe, spre grupul din care plecase. Caporalul Dincu îl îmbrățișă și-i strînse mîna cu putere. Mihai era emoționat, pentru prima dată în viața lui se urcase pe o scenă și vorbise mulțimii, mai ales într-o acțiune ca aceasta, atît de importantă. Dana îi strînse brațul, fericită, șoptindu-i :

— Bravo, Mihai, mi-a plăcut. Ai fost la înălțime !

Pe scenă se urcă apoi un om slăbuț, cu păr bogat și frunte înaltă, netedă, după cîte se spunea funcționar la Atelierele C.F.R., apoi o femeie între două vîrste cu basma neagră și ochii înlăcrămați de durerea pierderii bărbatului în război. Urmă după aceea un zugrav cu cămașa și pantalonii plini de var, scund și îndesat, cu șapca dată pe ceafă și obrazul rumen, apoi încă vreo patru alți vorbitori. Toți prin cuvinte simple, înflăcărare, cerură ceea ce ceruse și Mihai, sprijinirea luptei pentru dezarmarea nemților ce amenințau viața orașului...

Tîrziu, aproape la miezul nopții, pe ușile larg deschise ale Casei Poporului, mulțimea se revărsă zgomotoasă în stradă, umplînd trotuarele. În jur totul era liniștit și pustiu. Casele cu zidurile afumate și ciuntite, fără acoperișuri, cu ferestrele negre se ridicau sumbre în beznă ca niște lăcașuri ale morții. Departe în vale, spre Dunăre, se auzea în noapte pufăitul unei locomotive și țacănitul sacadat al roților unui tren ce atunci intra în gară.

La primul colț, Raicu îl prinse de braț pe profesorul Gheorghiu și-i zise zîmbind :

— Domnule profesor, vă felicit sincer, pentru că ați crescut doi copii ca Dana și Mihai. Vă fac cinste...

— Mulțumesc, îngână încurcat Gheorghiu, vădit surprins de această neașteptată apreciere. De fapt... nu știu... cum să spun, vezi dumneata, ei au cam făcut ce-au vrut...

— Au făcut ceea ce trebuiau să facă, domnule profesor, zise Raicu cu hotărâre. Au pornit pe drumul adevăratelor năzuinți. Pentru mulți ei pot fi exemplu !

— Tot ce se poate... răspunse Gheorghiu încurcat.

Raicu întinse profesorului mâna, salută printr-o ușoară înclinare a capului pe soția acestuia, apoi, depășindu-i, se îndepărtă pierind în mulțimea care se îndrepta în grupuri compacte către centrul orașului.

— Ce spui de aprecierea vecinului nostru ? se întoarce profesorul spre Ana care mergea alături, ținându-l de braț.

— Mai bine aș vrea să aud aprecieri că s-au distins undeva la învățătură, nu în...

Tăcu, înecându-se, tuși în pumn și apoi își șterse ochii de lacrimi.

— ...în chestii din astea politice sau ce naiba sînt... reluă ea cu glasul răgușit. Au mintea necoaptă și s-au și băgat în politică ! Cine l-o fi îndemnat pe Mihai să se apuce să vorbească de acolo de pe scena aceea ? Ei, mulți peri albi mi-a scos mie băiatul ăsta !

— Nu mai puțini mie, adăugă Gheorghiu. A crescut și...

Vru să mai spună ceva, dar din urmă îi ajunseră gălăgioși Dana, Mihai și Maxim. Așa că tăcu și-și văzu liniștit de drum, închizînd în el nemulțumirea care-i măcina de cîteva zile inima : singurul lui băiat nu-și făurise încă un rost în viață și se și lansase în activități politice.

În aceeași noapte, într-o casă de pe Strada Mare, unde se instalase în mod provizoriu sediul organizației locale a Partidului Comunist, avu loc o adunare a grupului de acțiune la care luau parte Raicu, Haralamb, Gligor, caporalul Dincu și sublocotenentul Ganea. Era trecut de miezul nopții. În odaia cu pereții acoperiți de scoarțe oltenești, în jurul mesei pe care ardea o lampă cu gaz cu sticla afumată, Raicu făcu o scurtă informare asupra noilor evenimente din oraș și ceru membrilor grupului de acțiune să depună toate eforturile pentru ca insurecția să triumfe și aci, ca în toate colțurile țării.

— Situația, tovarăși, încheie el, este destul de complicată. Așa după cum știți, nemții sînt la porțile orașului. Înfuiați, ei vor face tot posibilul să treacă cu forța către Timișoara și pentru asta vor arunca asupra noastră întreaga muniție de care dispun : gloanțe, proiectile de tun, grenade. Vor căuta cu orice preț să-și croiască drum, avînd în vedere că trecerea prin oraș e singura cale de acces pe șoseaua principală către Timișoara. Pentru a-i da peste cap, iată ce propun eu...

Raicu tăcu pentru o clipă. Scoase din buzunar un carnetel, îl răsfoi și se opri asupra unei pagini. Ceilalți tăceau la rîndu-le și-i urmăreau cu atenție fiecare mișcare.

— Așa... zise el netezind hîrtia cu palma. Mi-am făcut aici un plan și vreau să mă uit peste el. Va să zică, după cum spuneam, orașul nostru se găsește pe o arteră principală de comunicație, drumul Craiova-Timișoara. Nemții nu se pot retrage spre Banat, ca să se regrupeze cum au primit ei ordin, decît folosind șoseaua națională, calea ferată sau apa Dunării.

— Dunărea a fost minată azi de niște vase românești, lămurii Gligor. Eram în șantier cînd am văzut două remorchere, deservite de marinari militari români care lansau mine.

— Deci această cale se exclude, conchise Raicu, bineînțeles rămînînd să verificăm situația minărilor. Așadar, e vorba numai de calea ferată și de șoseaua națională.

— Să tăiem orice posibilitate de acces pe ele, propuse Victor Ganea.

— Despre asta vroiam să vă vorbesc eu, zise Raicu. Despre tăierea acestei posibilități...

— În ce fel ? fu curios să afle Gligor.

— O grupă din formațiunile de luptă patriotice, urmă Raicu, se va strecura prin pădurea Balota și va defecta acele la macazurile aflate la Valea Albă. Orice tren care ar intenționa să intre în Șimian și apoi în Severin va fi deviat pe linia de rezervă și oprit acolo sus, în tampoanele fixe. Cîteva grupe de militari și muncitori vor asigura malul Dunării de la gura Topolnicei pînă către Șantierul naval și mai sus, pentru a nu permite nici unei ambarcațiuni care ar veni de din-

colo, de pe celălalt mal sau chiar din cursă, de pe Dunăre, să acosteze la mal.

— Mă gândesc să fixăm două tunuri antitanc la malul apei, propuse Ganea. Unul, jos, pe linia ferată, la intrarea în cartierul Tabaci, altul undeva lângă granicul din Șantier sau dincolo de calele de lansare... Să țină sub supraveghere toată apa Dunării în dreptul orașului.

— Asta-i bine ! aprobă Raicu.

— Nu pot fi și trei tunuri ? întrebă Gligor. Încă unul amplasat la intrarea în Schela Cladovei, pe malul apei.

— Se poate și trei, încuviință Ganea.

— Dacă se poate, atunci să stabilim trei, zise Gligor. Să fim siguri că avînd piesele astea amplasate pe malul Dunării, supraveghind întregul sector, nici un vas nu se va putea apropia de oraș, fie să debarce trupe nemțești, fie să deschidă foc asupra noastră din mijlocul apei.

— Deci rămîn trei piese, hotărî Raicu. Dom'le sublocotenent, te rog notează dumneata treaba asta. Mîine în zori să fie deja amplasate, cu servanții lângă ele.

— În noaptea asta se va executa totul.

— Foarte bine, conchise Raicu. Acum să stabilim cum vom mobiliza populația pentru a o constitui în grupe organizate, să primească arme, muniție, grenade... Totul trebuie făcut în noaptea asta. Să nu ne surprindă atacul inamicului nepregătiți...

Încă un ceas cei din grupul de acțiune purtară discuțiile în jurul mesei pe care lampa de gaz începuse să înalțe spre tavan o şuviță de fum negru. Cînd se ridică ședința, în acel cartier mărginaș, cocoșii urcați pe cotețe și garduri vesteau că trecuse miezul nopții.

40

A doua zi dimineața, cam pe la răsăritul soarelui, un soldat veni în cancelaria companiei și-l vesti pe sublocotenentul Ganea că la poarta regimentului au sosit cei doi ofițeri nemți care fuseseră în ajun, seara, la colonelul Predoiu.

— Și ce vor ? Întrebă sublocotenentul întinzînd brațele să se dezmoștească. Venise în a doua jumătate a nopții la regiment, luase măsuri pentru a aduce la îndeplinire cele hotărîte în ședința cu Raicu și apoi cînd începură a miji zorile îl prinsese puțin somnul, doborît de oboseala de peste zi. Se culcase în cancelarie pe un pat improvizat din cîteva lăzi, gata în orice clipă pentru alarmă.

— Nu știu ce vor, dom'sublocotenent, răspunse moale soldatul. Au treabă, spun ei, cu domnul colonel.

— Spune-i plutonierului Avram, ofițerul de serviciu, să le dea drumul. Am să stau eu de vorbă cu ei pînă ce vine domnul colonel...

Ostașul salută luînd poziția de drepti și dădu să plece.

— Stai puțin ! îl opri Ganea. Să plece imediat trăsura și să-l aducă pe domnul colonel la cazarmă. Trap !

Peste o jumătate de oră colonelul Predoiu, nebărbierit, cu fața trasă de nesomn, încheindu-se pe drum la veston, sosi la cazarmă și intră în cabinetul său, unde îi găsi pe cei doi ofițeri nemți stînd de vorbă cu sublocotenentul Ganea.

— *Gut morgen !*¹ zise rece Obst și, cu bărbia înălțată, grav, privindu-l de sus pe Predoiu îi întinse mîna. Am fenit pentru discuție...

Celălalt neamț, căpitanul, stătea cu mîinile la spate, cu picioarele rășchirate și se legăna ușor cînd înainte, cînd înapoi, într-o clătinare continuă ca într-o joacă. Cu ochii micșorați

¹ Bună dimineața (l. germană, n.a.).

privea statura masivă a lui Victor Ganea și-l măsura pe ofițerul român din cap pînă-n picioare, stăruind cu ochii mai mult asupra umerilor săi lați și puternici de atlet.

— Ați vorbit cu comandamentul dumneavoastră ? întrebă Predoiu în timp ce-și punea cascheta în cuier.

— E ordin se merge Timișoara ! răspunse scurt Obst, înălțînd bărbia în aceeași poziție rigidă, de aroganță. Înarmat...

— Ordinul acela e valabil în țara dumneavoastră, pentru armata dumneavoastră, zise Predoiu enervat, trecîndu-și degetele prin părul încă răvășit după somn. Pentru mine n-are nici o valabilitate... Mie nu-mi pot da ordine decît comandanții mei.

— Ordin trebe executat ! vorbi înțepat Obst și cu un gest repezit își potrivea mai bine monoclul la ochi. Executat *sch-nell... blitz...*¹

— Imediat ! interveni cu impertinență și căpitanul neamț continuînd a se legăna pe picioare.

— Imediat... reluă Obst, amintindu-și termenul corespunzător din limba română.

Predoiu aruncă o privire fugară lui Ganea și acesta înțelegînd gândurile superiorului său îi răspunse printr-o ușoară înclinare a capului. Într-adevăr, nemții se arătau tare obraznici ! Cîteva clipe în cabinet domni o tăcere adîncă. Apoi Obst își privi cu nervozitate ceasul de aur de la mînă și, punîndu-și cascheta pe cap, zise înălțînd iară bărbia :

— Noi plecat. Merge Timișoara...

— Dar ce, unde se trezesc ăștia aicea, dom'le colonel ? fi sări țandăra lui Ganea. Ne tratează ca pe niște supuși, ne vorbesc de sus și continuă a se considera stăpîinii armatei noastre ? Gata, „el plecat, merge Timișoara“, de parcă nici nu vrea să țină seama de noi. Ne aflăm cu ei în stare de război, nu se predau, înseamnă că sînt prizonierii noștri. Scurt și cuprinzător !... Așa că...

— Ganea, nu-i încă momentul, șopti Predoiu. N-am verificat batalioanele...

¹ Repede... fulger... (l. germană, n.a.).

Căpitanul neamț înțelese pe dată discuția dintre cei doi ofițeri români și fulgerător aruncă o privire bănuitoare lui Predoiu, apoi din nou lui Victor Ganea. Instinctiv și cât mai pe ascuns duse mîna la spate, desfăcînd dintr-o singură mișcare tocul de lac negru al pistolului. Dar în aceeași clipă Ganea, sesizînd gestul, se năpusti asupra-i, îi prinse mîna de la încheietură și cu toată puterea celor peste o sută de kilograme ale sale, i-o răsuci atît de tare încît neamțul, strîns ca într-o menghine, scoase un vaiet scurt și se îndoi brusc din mijloc, gata să se frîngă. În aceeași clipă, Obst, cu ochii măriți de spaimă, se dădu un pas înapoi, monoclul îi căzu, rămînînd agățat de un șnur negru pe piept. Apoi, ca un turbat, se repezi și-l prinse pe Ganea cu ghearele de gît. Masivul ofițer român însă nu descumpăni. Se aplecă, îl luă repede în spinare și dintr-o smucitură bruscă, îl zvîrli peste cap ca pe un sac tocmai lîngă birou. Se întoarse apoi într-o piruetă scurtă și cu pumnul îi trînti o lovitură zdravănă între ochi căpitanului neamț ce venea către el.

— *Räuber!*¹ strigă acesta, urlînd de durere în timp ce încerca să-l lovească cu piciorul în pîntec, dar Ganea se feri într-o parte și făcîndu-și vînt îi dădu cu pumnul o a doua lovitură atît de puternică încît neamțul își dădu ochii peste cap și se prăbuși peste Obst.

În acest timp, Predoiu scosese repede din sertar pistolul și cu el întins îi cerea lui Obst, încă prăbușit pe podea, să ridice mîinile și să se predea. Neamțul însă, cu uniformă răvășită și cravata strîmbă la gît, cu fața congestionată, zgîriat la tîmplă și cu gura însîngerată, se făcea a nu înțelege. Gîfîind, se ridică greoi și vru să ducă mîna la spate să scoată și el pistolul. Dar nici nu schiță bine gestul, că Victor Ganea, tot cu o lovitură de pumn, tare ca de ciocan, îl rostogoli cu fundul în sus, tocmai lîngă ușă, peste căpitanul ce umbla buimac în patru labe fără să-și poată afla echilibrul.

— Mama voastră de pușlamale, pe unde ați pus piciorul ați jecmănit ca-n codru, ați furat cît ați vrut și cum ați vrut

¹ Tîlhar ! (l. germană, n.a.).

și acum tot pe noi ne faceți tâlhari ?? Na ! Uite așa știe să dea hoțul de păgubaș român ! zise gîfîind Ganea, dîndu-și la o parte cu palma părul răvășit pe frunte. Domnule colonel, telefonați gărzii să vină să-i ridice, că dacă mă mai învîrtesc de vreo două ori cu pumnii prin fălcile lor, nu știu dacă n-or veni ostașii de pomana dracului !

Cele întîmplate în cabinetul colonelului Predoiu la acel ceas matinal se răspîndiră ca fulgerul în toată cazarma. Primul care dădu de veste militarilor fu plantonul de la ușa comandantului de regiment. Ostașii care abia se echipaseră erau de-a dreptul uluiți. Unii dintre ei ieșiră în curte, alții stăteau curioși pe la ferestre, să-i vadă pe cei doi ofițeri nemți bătuți măr, escortați de către patru militari în drum către o cameră rezervată special a fi arest, într-una din magaziiile de materiale.

— Măi, frati-miu, da' i-a făcut zob dom's'lent al nostru ! zicea cîte unul dintre ostași, plin de admirație pentru comandantul său.

— Are tărie în pumn, nu glumă !

— Dă cu suferința lui, cu aia dă ! căută să lămurească lucrurile soldatul Niță Dogaru, care tocmai se bărbiera într-un ciob de oglindă rezemat de pervazul ferestrei. Că și 'mnealui nu-i mai înstărit ca oricare dintre noi. Fecior de oameni sărmani, a crescut necăjit și amărît cum numai inima lui o știe. Mi-a spus mie dom'caporal Dincu...

În acest timp, jos, în vale, pe șoseaua ce trece spre Șimian traversînd zăvoiul Topolniței, ofițerii nemți stăteau adunați în jurul unui foc de vreascuri ce arse se toată noaptea marcînd mica tabără improvizată. În așteptarea comandantului lor, locotenent-colonelul Obst, și a căpitanului însoțitor, comentau în fel și chip situația armatei lor și soarta războiului. Erau nedormiți, cu fețele livide, nebărbieriți și prăfuiți, dar tot gravi și solemni, afișînd un aer de sfidare pentru tot ce se întîmpla în jurul lor. Nerăbdători, își cercetau mereu ceasurile de mîna și priveau în lungul drumului către oraș, pe șoseaua pe unde cu aproape un ceas mai înainte plecaseră Obst și însoțitorul său. Soldații se învîrteau în ju-

rul mașinilor înalte, cenușii, acoperite de colbul drumului, se spălau turnându-și unii altora apă din canistre, sau fumau stînd ciorchine în jurul cîte unui aparat de radio portativ ce transmitea muzică sau diferite știri de pe fronturile de luptă. Cei mai mulți însă, conform unui ordin primit încă de la ridicarea nopții, verificau starea armamentului automat — mitralierele, puștile-mitralieră. Tunurile, cu husele scoase din capul țevelor, fuseseră luate din drum și împrăștiate în diferite puncte, pe valea Topolnicei, chipurile pentru a fi curățite. În realitate, prevăzători, nemții se pregăteau pentru un eventual atac pe care l-ar fi dezlănțuit în caz că li se refuza categoric de către garnizoana română trecerea prin oraș. Mult mai încolo, cam pe linia ce marca începuturile grădinilor de zarzavat și mai departe pînă către apa Dunării sau către fabrica de spirt Banovița, erau înșiruite posturile de pază ale micii gărzi de infanteriști români, comandată de sergentul Comănici. Nemții priveau prin binocluri sau cu ochiul liber către acele posturi și nu-și puteau da seama dacă militarii deserveau mitraliere ori eventual tunuri ușoare de cîmp, sau erau dotați numai cu puști. Și nu puteau face acest lucru pentru că ostașii români stăteau ascunși în hățișurile zăvoiu-lui sau înapoia dîmburilor înalte de pămînt, fără să se arate sau să facă vreo mișcare care le-ar fi trădat locul de pîndă. Numai sergentul Comănici, un muntean înalt și voinic, cu mustăcioară neagră și sprîncene stufoase, se arăta cînd și cînd la șosea, mergînd cu pas rar, fără grabă, ca omul care așteaptă ceva sau n-are nici un fel de treabă.

Cînd Chirică și celălalt militar ce-i însoțiseră și în dimineața aceasta pe cei doi ofițeri nemți se întoarseră și-i povestiră sergentului toate cele întîmplate în cazarmă, acesta înțelese imediat că situația era destul de gravă și că, dintr-o clipă într-alta, nemții vor căuta să-și salveze comandantul prin luptă și să treacă prin oraș retrăgîndu-se către Timișoara. Așa că fără a mai aștepta un alt ordin, el trecu pe la fiecare ostaș, pe la fiecare post de pîndă și dădu de știre cele aflate, îndemnînd pe toată lumea să stea cu mîna pe armă și să fie cu ochii în patru.

Dar amănuntul întoarcerii celor doi militari fără Obst și căpitanul lui însoțitor nu scăpă nici ofițerilor nemți care stăteau la taifas în jurul focului de vreascuri. Cel mai mare în grad dintre ei, maiorul Schultz, ca și ceilalți din juru-i, trase concluziile corespunzătoare. Maiorul era un om înalt, slab, cu gâtul lung și capul mic, în care abia se zăreau ochii lui albaștri, spălăciți, ce luceau șters pe chipul cu obrazul roșu, ars mult de soare. Purta o capelă de campanie, din postav verzui, cu cozorocul destul de lung, ce-i umbrea ochii, și o bluză tot verzuie, decolorată de soare, pe care sclipea argintul însemnelor de grad, iar la una dintre cheutori panglica roșie, tivită cu negru, a „Crucii de fier“, clasa a II-a. Stînd mai de-o parte, maiorul trăgea nervos dintr-o țigară de foi și privea stăruitor către sergentul Comănici ce pornise alături de cei doi ostași către marginea zăvoiiului. Fumul focului în jurul căruia se strînseseră ofițerii nemți se înălța în fuioare alburii către cer, răspîndind în jur un miros acru, înțepător, care-l irita foarte mult pe maiorul Schultz. Din această pricină, el se îndepărtă de acest loc, dar fără să-și ia ochii de la șoseaua ce intra în oraș cît și de la sergentul Comănici care, destul de calm, mergea împreună cu ostașii către adăposturi. Un soldat german aduse o marmită de cafea fierbinte și, deșurubînd capacul de zinc, începu să toarne în bidoanele ofițerilor lichidul cafeniu și aromat. Trecu apoi la maiorul Schultz, dar acesta, cu un gest al mîinii, îi făcu semn că nu servește și rămase mai departe, îngîndurat, cu privirea ațintită spre șoseaua pe care plecaseră de atîta vreme Obst și căpitanul însoțitor. Era obosit și flămînd, dar nu putea mânca, nu putea sorbi nici măcar o cană de cafea, din pricina neliniștii și a îngrijorării ce-l cuprindea cu fiecare clipă tot mai mult. Nu-și putea explica de ce întîrziau atît de mult cei doi, de ce nu se mai întorceau? De ce veniseră militarii români singuri și nu se mai înapoiaseră, ca în ajun, împreună cu ofițerii germani? Nu cumva la mijloc e o cursă? Dacă au fost arestați?

Citindu-i îngrijorarea pe chipu-i alb și stafidit, un locotenent destul de în vîrstă pentru gradul lui — rezervist pesemne — gras și cu o față blondă, buhăită, veni lîngă maior

și-l întrebă de ce se arată neliniștit, când mai sînt încă speranțe ca cei doi să se întoarcă. Poate că discuțiile s-au prelungit fără să se ajungă la o înțelegere, sau poate că colonelul român a cerut o convorbire telefonică cu Bucureștiul și așteaptă răspunsul, mă rog, sînt o mie și una de posibilități...

Maiorul nu răspunse. Clătină numai capul abătut, parcă absent la cele ce i se spunea și continuă să tragă mereu din țigara de foi, sugîndu-i coaja cu buzele lui subțiri și vinete. Nu știa ce hotărîre să ia. Era înlocuitorul la comanda coloanei în lipsa lui Obst și acest fapt implica răspundere, chibzuială și eventual unele măsuri care să le asigure ieșirea din această situație critică. Își mai privi încă o dată ceasul de la mîină, apoi într-un tîrziu, întorcîndu-se către grupul ofițerilor ce sorbeau liniștiți din bidoane cafeaua caldă, ordonă adunarea lor la marginea zăvoiiului.

În cabinetul său, colonelul Predoiu, încă surescit de cele întîmplate cu un ceas mai înainte, stătea la birou și vorbea la telefon cu oomandantul unuia dintre batalioanele de recruți aflate în tabăra din comuna Erghevița, Balota și Poroinița.

— Alo, Popescule, aveți grijă, măi, acolo, cum pregătiți oamenii, avertiza el. Căști, muniție... Întocmiți un plan de luptă. Maiorul Băiatu, căpitanul Bocănete de la armament greu, Bărbulescu de la 120, sînt gata ?

— Gata, dom'le colonel. De aseară, de cînd ne-ați anunțat dumneavoastră...

În clipa aceea, în afara cazărmii, către zăvoiiul Topolnicei, se auzi o răbufnitură surdă ca un tunet, apoi încă una și urmă îndată o a treia. O mitralieră prinse să țacăne continuu cu ecouri prelungi și cîteva puști răzlețe detunară și ele la intervale egale în diferite puncte de la marginea orașului. Predoiu rămase o secundă cu receptorul în mîină, ascultînd cu atenție către fereastra deschisă, apoi vorbind precipitat și neliniștit, spuse :

— Bine, Popescule, ai grijă, e la mijloc onoarea regimentului nostru. Văd că s-a deschis foc. Mă duc să văd ce este...

Lăsă receptorul să cadă în furcă și ieșind repede pe coridor trimise plantonul să cheme pe ofițerul de serviciu. Dar în timp ce-l aștepta pe acesta în capătul scărilor, pe poarta cazarmii intra ca o vijelie soldatul Chirică, cu obraji roșii de alergătură, într-o mână cu boneta iar în cealaltă cu arma.

— Ce-i, măi camarade? Îi ieși înainte Predoiu.

— Domnule colonel, vorbi gîfîind Chirică, nemții au deschis foc asupra noastră. M-a trimis dom'sergent Comănici să raporteze domnului sublocotenent Ganea, să trimită ajutoare, altfel ne răpun blestemații ăia... Sînt puhoi în toată lunca Topolnicei și au început să se răspîndească în trăgători pentru atac. Mașinile le-au tras înapoi și au împins tunurile înainte. Și tunurile, și mitralierele...

O nouă răbufnitură răsună ca un vuiet de furtună către lunca Topolnicei. Urmă o alta parcă mai aprigă, adîncă și cutremurătoare, cu ecouri prelungi, încît geamurile pavilioanelor prinseră a zbîrni abia perceptibil. Îndată, mitralierele își începură muzica lor continuă, sacadată, prevestitoare de groază și moarte. Îngrijorat, colonelul Predoiu alergă la colțul clădirii, privi atît cît putea printre ramurile copacilor din curte către valea Topolnicei după care se întoarse și spuse plutonierului Avram, ofițer de serviciu, ce-l urma îndeaproape :

— Să vină sublocotenentul Ganea la mine! Să sune alarma!

După cîteva clipe, peste acoperișurile pavilioanelor răsună glasul de alamă al goarnei. Sunetele dese, repetate ale trîmbiței, zbucneau în aerul cald al dimineții, alarmant și neliniștitor ca o chemare înflăcărată și totodată plină de speranță. De prin dormitoare ostașii începură a năvăli în mare grabă, bocănind pe scările de piatră, înjurînd, strigînd, învîlmășindu-se și înghesuindu-se să ajungă cît mai repede la adunare. Unii își prindeau centurile din mers, blestemînd cataramele care nu se închideau, alții nu nimereau să vîre nasturii în cheutorile bluzelor de doc, dar o țineau tot într-o fugă, cu armele în cumpănire sau în bandulieră, în mână cu lopeți Linemann, pe cap cu căști și la șold cu bidoane ce se loveau zgomotos de tecile baionetelor.

— Hai, trap, leat, trap ! îi îndemna din urmă sergentul major Gălușcă, lovindu-i pe unde nimerea cu cravașa. Trap, măăă, că-ți mănînc ficații acuma ! Uite-acuma intru-n tine !

Se formau rîndurile, se împlineau plutoanele, se auzeau tropăituri scurte, înfundate de bocanci frămîntînd pămîntul ; oamenii cu fețele lucii de sudoare și cu bluzele learcă în spate se aliniau privind speriați către colțul pavilionului unde colonelul Predoiu aștepta la umbra unui castan să vadă în cît timp se aduna subunitatea.

— Hai, trap, leat, trap... tu-ți cădelnița cu care te-ai botezat ! îi tot zorea din urmă Gălușcă lovind cu cravașa cînd carîmbii lucii ai cizmelor sale bilgher, cînd spinarea cîte unui ostaș întîrziat care în alergare își trăgea după el arma, lopata, centura sau foaia de cort.

Unul, în graba aceea mare, scăpă casca și un altul din urmă, venind în fugă, o lovi cu piciorul ca pe-o minge înălțînd-o de la pămînt. Blestemata se opri drept în spatele sergentului major Gălușcă, ce sări ca ars, neștiind cine-l lovise. Frecîndu-și spinarea cu palma, se întoarse aprins la față ca un rac fiert, îl dibui dintr-o ochire pe acela și înălță cravașa gata să-l lovească ; dar în clipa aceea pe treptele de piatră ale pavilionului apăru sublocotenentul Ganea.

— Lasă bătaia, Gălușcă ! îi strigă el înfierbîntat. Nu te mai lași de apucăturile astea murdare. Ia-ți imediat cască, pușcă și treci la tunuri ! În cinci minute să-mi tragi piesele acolo pe alee, ai înțeles ?

Subofițerul aruncă o privire plină de ură către ostașul care scăpase ca prin minune de loviturile cravașei sale și plecă înjurînd către remize unde se vedeau deja niște militari deschizîndu-le larg ușile.

— Trebuia să izbești mai bine casca aia, măi Totelică ! zise rîzînd Niță Dogaru din frontul ce abia se încheiase. Să i-o fi pus drept în cap lui dom'Gălușcă, zău, că ăsta a mirosit frontu, cum am mirosit eu parfum de împărăteasă ! Să se învețe și el cu tinicheaua pe cap...

Un rîs înfundat se auzi în tot plutonul ; cel mai bătrîn soldat din companie avu darul acum ca și altă dată să aducă veselie în atmosfera aceea atît de apăsătoare.

— Lăsați, mă, glumele, că uite-l colo pe dom'colonel.

— Nu ne-aude el, n-avea grijă...

— Mă, frati-meu, dac-aș pune mîna pe Clausin ăla, cu care are bietul Chirică o socoteală, zise de astă dată șoptit Niță Dogaru, zău că i-aș băga baineta drept în burtă...

— Geaba, nea Niță, că Clausin a fost arestat de alaltăieri dimineață, vorbi un ostaș tinerel din grupa din spate.

— Zău, mă ?

— L-au arestat muncitorii, sus la primărie, tocmai cînd vroia să se urce în otomobil.

— Ce vorbești, vericule ? se miră Niță Dogaru. Și bietul Chirică stă la posturi în vale la Topolnița și îl tot așteaptă să răsară de undeva, ca dracu din baltă ! Ei, nu-i nimica, își luă el seama, dacă începem bătălia pescuim noi alți Clausini, n-ați văzut, lui dom'sublocotent al nostru ce i-a fost dat să-i cadă în mîna cu noaptea-n cap ? Numa unu și unu...

Peste cîteva minute, întreaga companie era adunată pe platoul din fața pavilioanelor. Dincolo de dealul Balotei soarele se înălțase de-a binelea pe cerul curat ca sticla. Se anunța o zi călduroasă, așa cum fuseseră mai toate pînă atunci, și prin aerul încins prinseseră a țuii cosașii în alergarea lor nevăzută. Sublocotenentul Ganea trecu prin fața rîndurilor, privindu-l cu insistență pe fiecare ostaș în parte și se declară mulțumit de felul cum se prezentaseră la adunare oamenii de sub comanda sa. La timp, echipați în ordine, cu armamentul din dotare asupra lor, pe cap cu căști și la șold cu lopeți Linemann, bidoane, baionete...

— Aveți fiecare asupra voastră cîte două unități de foc ? întrebă el cu glas tare, privind peste ostași.

— Daaa ! răspunseră toți în cor.

— Cîte unități de foc ai asupra dumitale, nea Niță ?

— Am o sută, dom'sublocotent. O sută în cap !

Auzind răspunsul, ostașii prinseră a rîde pe înfundate, cu capetele plecate, să nu-i vadă comandantul.

— Cîte, nea Niță ? începu a rîde și Ganea și veni mai aproape să vadă dacă bătrînul ostaș nu are cumva vreo raniță încărcată cu muniție lăsată jos lîngă picior.

— O sută, dom'sublocotinent ! confirmă încă o dată Niță Dogaru. Am cartușe și prin pozonare că n-au intrat toatele în drăcia asta de piele, iacă o sută de cartușe în cap... Ni le-a împărțit aseară dom'sergent major Gălușcă.

— Cincizeci de cartușe fac o unitate de foc ! îi șopti o voce din spate. Deci nea Niță, dacă ai o sută, se cheamă...

— Lasă, bre omule, nu mă mai boscorodi atîta că știu eu ce spun, se întoarce el și vorbește supărat către acela. Ehe, băiete, cînd eu făceam armata, tu trăgeai cîinii de coadă pe uliță ! Nu vezi că dom'sublocotinent, iacă a plecat și n-a zis nimica ? Ba parcă a început să și rîdă...

În acest timp, dinspre zăvoi răbufneau tot mai des tunurile, iar mitralierele țăcăneau ca turbate. Ecourile prelungi ale tragerilor se înălțau sinistre peste cazărmi ca niște aripi ale morții.

— Aoleo, măiculiță, i-auzi turbații ! zise unul dintre militari.

— Las'că îi luăm noi de gît acușica. Ah, ce mă mănîncă palmele !

— Da unde-i dom's'lent ?

— Uite-l, ia, colo cu dom'colonel...

Cu frunțile în soare, sub căștile grele, încinse, cei din companie priveau către comandantul lor care la colțul pavilionului, sub un castan umbros, vorbea ceva cu Predoiu. Ganea porni apoi alături de acesta și cei doi ofițeri veniră în fața militarilor. În cîteva cuvinte, colonelul ținu să le arate ce misiune importantă îi așteaptă, cum trebuie să se comporte în luptă, cum fiecare trebuie să dea dovadă de același eroism pe care-l arătaseră la curățirea comandamentului german. Compania nu va acționa singură. Cele două batalioane de recruți din pădurea Balota, dacă va fi nevoie, vor ataca din spate, iar în sprijinul lor direct vor veni artileriștii și cavaleriștii care au primit ordin de-aseară să plece din tabăra de la Padina și să pornească încoace.

— Fiți demni, ostași, de înaintașii neamului nostru ! încheie colonelul Predoiu scurta sa cuvîntare. Vă doresc izbîndă și să vă întoarceți sănătoși !

Peste cîteva clipe, compania se puse în mișcare. În fața magaziei de armament, caporalul Dincu și plutonierul major

Grădinaru, care tocmai curăţau nişte puşti de unsoare şi le băgau în lăzi, se opriră din lucru şi priviră şi ei plecarea ostaşilor. Oamenii călcau rar, în cadenţă, sub apăsarea armamentului şi a echipamentului de război, se priveau în tăcere pe sub marginile căştilor sclipitoare, iar unii dintre ei, luptători pentru întâia dată, încercau un sentiment de nelinişte şi îngrijorare.

Pe aleea învecinată, sergentul major Găluşcă, căruia abia i se vedea nasul de sub casca prea mare pentru capul său, supraveghea înhămarea cailor la atelajele tunurilor, agitând în aer cravaşa de piele şi strigând la ostaşi cât îl ţinea gura, de parcă turbase. Nu-i convenea de fel că trebuia să ia direct parte la lupte, el care fusese declarat inapt pentru serviciul combatant.

41

Vestea atacului trupelor germane se răspîndi ca fulgerul în tot oraşul. Negustorii celor cîtorva magazine deschise în ultima vreme pe Strada Mare zăvorîră uşile, traseră în grabă peste ele rulourile de tablă, acoperiră vitrinele cu obloanele şi plecară să-şi adune lucrurile şi să fugă undeva prin comunele învecinate. Pe străzile cartierelor lumea ieşise pe la porţi îngrozită de vuietul proiectilelor şi şuierul gloanţelor ce creştea într-un chip înspăimîntător. În vale, către Dunăre, la Şantierul naval şi la Atelierele C.F.R., întocmai ca în vremea bombardamentelor aeriene, sirenele vapoarelor şi ale locomotivelor prinseră a şuiera prelung, alarmant, iar clopotele bisericilor Grecescu şi Maioresii îşi uniră şi ele glasurile de bronz în strigătele acelea de spaimă şi moarte. Muncitorii lăsară lucrul, aruncară sculele pe bancuri, coborîră de pe schelele vapoarelor şi de pe cazanele locomotivelor şi astfel, într-un şuvoi continuu, neîntrerupt, îndemnaţi de comunişti, porniră către centrul oraşului, strîngîndu-se grămadă în parcul din faţa primăriei. Pe ziduri şi pe garduri, pe obloanele prăvăliilor şi pe panourile de afişaj apăruseră într-o clipă sute de manifeste ale Partidului Comunist Român, organizaţia locală Turnu Severin, care chema populaţia la armă, pentru salvarea oraşului de puhoiul fascist. Oamenii se opreau din fugă, citeau rîndurile acelea tipărite cu litere mari, negre, şi, fără să mai aibă timp de comentarii, tălăzuiau continuu către parcul înţesat de lume.

— Ce facem ? întrebă cineva cu îngrijorare şi toţi cei care stăteau îngrămădiţi pe sub pomii cu coroane bogate întoarseră capetele către el. Era vorba să ne organizăm, să primim arme...

— Eu am fost dat în grupa lui Panait, zise unul scund şi slăbuţ, în mîină cu o carabină. Uite, am şi armă. Unde eşti, Panaite, frati-miu ?

— Păi de ce ne-am strîns aici ca oile la stîină ? Întrebă aproape strigînd un altul peste mulțime. Să putem fi luați mai ușor la ochi de tunurile nemțești ? Hai să pornim la vale, către cazarmă...

— Porniți, dar în ordine, măi oameni buni, interveni Voinea, muncitorul de la Atelierele C.F.R., care atunci numai ce sosise și îl căuta prin mulțime pe Gligor, nituitorul. În ordine, vă rog.

Dar Gligor nu se zărea nicăieri. După puțin, acesta se ivi pe capra unei trăsuri ce oprise drept în fața primăriei. Avea în mîină o pușcă, iar peste umăr petrecută o bandă de cartușe ce sclipeau argintiu în soare.

— Cetățeni ! strigă el către toți cei adunați în parc și pe străzile laterale. Frați muncitori ! Nu mai stați locului ! Porniți cu toții către marginea orașului să-i întîmpinăm pe nemți așa cum se cuvine. La regiment se dau arme ! Cu toții la arme ! Tovarășe Voinea, și tu, Panaite, Cristescule, formați grupele...

— Le formăm acolo după ce luăm arme.

— Hai să ne luăm puști, băiete.

— Poate și grenade...

— Hei, ăla cu trăsura, stai nițel să mergem și noi !

— Uite, măi, un camion trece prin fața farmaciei. Oprește-l, și în el, fraților !

— Ține-i calea și ăluia cu căruța. Așa, sus toată lumea...

Un șir neîntrerupt de vehicule, format din trăsuri, mașini, căruțe, gabriolele începu să se îndrepte într-o goană nebună către bariera Craiovei, unde nemții dezlănțuiseră atacul. Oamenii, urcați pe caprele trăsurilor sau claie peste grămadă în căruțe, strigau și agitau mîinile deasupra capetelor, îndemnîndu-i și pe cei care alergau pe jos să se grăbească, să ajungă la timp acolo.

De la fereastra cabinetului său, Paul Alboiu, cu fața buhăită de nesomn și țigara atîrnîndu-i între buzele groase, privea toată scurgerea aceea de oameni și nu știa ce să creadă. În spațele său, comisarul-ajutor Anghelescu, speriat la culme de evenimentele din ultima vreme, își tot trecea degetele prin părul înfoiat și căuta să-l convingă pe Alboiu :

— Zău, domnu'sef, ce intereseuri avem să-i alungăm pe germani ? Să-i lăsăm să intre în oraş şi să pună la loc ordinea dinainte.

— Am dat un ordin, trebuie să se execute imediat ! decretă Alboiu impasibil. În cinci minute detaşamentul de gardieni să pornească înarmaţi către bariera oraşului.

— Zău, n-are rost, domnu'sef...

— Anghelescule ! se întoarce aspru spre el Alboiu. Nu discută ordinele mele... Garnizoana ne-a cerut sprijinul, trebuie să-l dăm. Vin vremuri noi... Uite-i cum aleargă muncitorii.

— Să fiu al dracului, domnu'sef, zău aţi întors-o şi dumneavoastră, vorba aia, ca la Ploieşti ! nu se lasă Anghelescu şi i-o zise mai-marelui său, pornind către uşă. V-aţi dat cu democraţia...

— Hai, lasă vorba şi execută ordinul. S-au dat jos de pe pereţi tablourile mareşalului Antonescu ?

— Încă nu, dom'şef...

— Păi ce mai aşteptaţi ? Daţi jos tablourile ! Imediat ! Umblă prin toate birourile să nu rămână vreunul. Poate pică vreo inspecţie, de ce să nu ieşim bine ?

— Dom'sef, zău dacă vă mai înţeleg ! bolborosi Anghelescu din pragul uşii. V-am spus eu, ca la Ploieşti...

Dar Paul Alboiu se făcu că nu-l aude şi continuă să stea mai departe la fereastră privind cu aceeaşi impasibilitate de mai înainte alergarea neîntreruptă a populaţiei către porţile oraşului.

Bubuiturile tunurilor se ţineau lanţ. Bufneau surd pe străzile mărginaşe ale cartierelor, iar schijele şuierau prelung şi sinistru în aerul încins al dimineţii. Mitralierele tăcăneau şi ele fără istov, ca nişte meliţe aprige şi de neoprit. Deasupra zăvoiuului Topolniţei, peste frunzişul verde, plutea un fum subţirel, albăstrui ce se împrăştia pierind în înalt, ca o ceaţă.

Sergentul Comănici, rezista cu mica sa gardă, de aproape treizeci de minute atacului dezlănţuit, dar muniţia era pe sfârşite şi oamenii văzând că nu le mai vin ajutoare gîndiseră că dacă-i vor răzbi nemţii, vor trece la contraatac lovind cu baionetele sau cu paturile puştilor. Dar tocmai atunci apărură, venind tîrîş prin grădini şi prin curtea Cercului de recrutare,

strecurându-se pe lângă clădiri și garduri, ostașii companiei comandate de sublocotenentul Ganea. Într-o clipă militarii se răspîndiră în trăgători, ocupară poziții cât mai bune de tragere, deschiseră timp de un minut un foc viu împotriva nemților, după care începură să-și sape în grabă adăposturi. Pe deasupra capetelor țiuiau gloanțele dușmase în zborul lor ră-tăcitor, dar ei nu le luau în seamă și plini de rîvnă și avînt, cu bluzele learcă în spate de transpirație, înfingeau cu nădejde lopețile în pămînt, adîncind gropile, înălțînd parapete. Cînd și cînd, cîte un proiectil se spargea cu zgomot asurzitor undeva în malurile de pămînt, schijele zburau vuind ascuțit în toate părțile, și îndată urmau rafale scurte și dese de mitraliere și puști-mitralieră ce-i țineau cîteva minute pe ostași cu capetele lipite de pămînt.

În acest timp, pe poarta larg deschisă a regimentului, intrară primele trăsuri și căruțe în goana mare a cailor, învăluite în nori groși de praf. Oamenii săriră jos din mersul acela vertiginos și privind întrebători în jur începură a rătăci prin curte, umblînd ca amețiți prin toate părțile, neștiind de unde să ia arme. Unii prinseră a bate cu pumnii în ușile închise și zăvorâte ale magaziiilor, alții prinseră să se apuce cu mâinile de drevele ferestrelor, încercînd să le scoată pentru a pătrunde înăuntru. Un tinerel cu capul gol și în cămașă albă, agitat și gălăgios, aruncă o piatră și sparse un geam de la o magazie. Privi apoi înăuntru și constatînd că în încăpere erau numai cîteva butoaie goale și lăzi sfărîmate, sări jos de pe pervaz, dezamăgit și înjurînd că nu zărise urmă de pușcă. Vreo cîteva muncitori urcară repede scările în pavilionul central, dar se întoarseră și ei nemulțumiți, spunînd că au dat peste birouri, nu peste arme. De pe o alee ce ocolea prin spatele dormitoarelor, se ivi Raicu în fruntea a vreo treizeci de muncitori, elevi și cîteva femei, ce alergau tot către magazii. Gligor îi ieși repede înaintea și puțin încurcat, îl întrebă privind în toate părțile :

— Nea Raicule, să fiu al dracului, ce fel de cazarmă e asta, fără militari ? Mă uit de cîteva minute și nu văd picior de ostaș ! Trebuie să înarmăm oamenii, așa am hotărît. Unde-o fi caporalul nostru ?

— Cred că ostașii sînt deja în vale la zăvoiul Topolniței. Nu auzi ? A început lupta. Dar uite acolo un plutonier major...

— Într-adevăr, în fața magaziei sale, plutonierul major Petre Grădinaru, scund și gras, cu cascheta dată pe ceafă și burta înainte gata să-i pleznească centura, încuia tacticos și liniștit ușile mari de tablă, peste care petrecuse drugul de fier. Văzînd mulțimea aceea care se apropia gălăgioasă și amenințătoare către el, apoi zecile de trăsuri și căruțe ce aduceau în mare grabă alte detașamente de bărbați, femei și copii, rămase pentru o clipă ca o stană de piatră, cu lacătul în mîină, mirat, fără să înțeleagă nimic. „Ce caută civilii în curtea regimentului ? se întrebă el, mînios pe acea forfotă care parcă nu se mai sfîrșea. Cine le-a dat drumul pe poartă și ce umblă ca bezmeticii prin toate părțile ?”

Se întoarse, vru să agațe repede lacătul de belciug, ca să-l încuie, dar în clipa aceea vreo douăzeci de muncitori iviți de după colțul magaziei îl și înconjurară, vociferînd care mai de care mai gălăgios, încît Grădinaru, nedumerit și speriat, se pierdu de-a binelea cu firea.

— Unde-s armele, domnule major ? îl prinse Raicu de braț, strîngîndu-l cu putere.

— Ce arme ? întrebă bîlbîindu-se și plin de mirare Grădinaru.

— Armele regimentului, depozitul de arme !

— Dar ce te privește pe dumneata ? bolborosi majurul amestecînd cuvintele, în timp ce umbla cu mîinile tremurînde la lacăt. Ce, civilii inspectează regimentu ?

— Domnule, ești prost sau faci pe prostul ? ieși dintre muncitori nituitorul Gligor și cu mîna lui vînjoasă îl prinse zdravăn pe Grădinaru de reverele bluzei de doc. Dumneata n-auzi ce prăpăd e la marginea orașului ? Năvălesc nemții încoace și noi stăm la discuție, ei drăcia dracului ! Dă-ne arme, să pornim la luptă...

— Uite, văz că dumneata ai pușcă... și dumnealui... Uite și copilandrul ăla are...

— Nu-s de-ajuns armele astea ! îi tăie vorba Gligor, fără să-l slăbească din strînsoare. Trebuie să pornim toată suflarea asta la luptă... Cei de aici și care-or mai veni.

— Cum să... Dar ce, civilii e militari să lupte ? Io-te-te, drăcie ! Ia mai lasă-mă, dom'le, în pace, cu chestii din ăstea !

Își reveni pe dată Grădinaru și dându-se un pas înapoi căută să se desprindă din strînsoarea mîinii lui Gligor. Avem trupă, acolo luptă trupa, ce vă băgați dumneavoastră ? Pierdeți armili și pe-urmă cui îi fac buletin de imputație ? Că și alaltăieri sară, în vale la bulivard mi-au rămas o grămadă de tuburi arse neadunate... Ce, să plătesc cu averea mea nesocotința unuia și-a altuia ?

Pe deasupra curții cazărmii trecu șuierînd sinistru un proiectil de tun antitanc și după o secundă se sparse cu o răbufnire surdă în peretele unui grajd de lîngă manutanță, doborîndu-l la pămînt. Cîteva gloanțe trasoare punctară cu dîre luminoase drumul lor prin crengile castanilor, țiuind ascuțit și prelung, iar după o clipă un alt proiectil trecu ca un bolid nevăzut, lovind acoperișul manutanței pe care-l făcu praf. Un nor de pulbere alburie se înalță în locul acela și nu apucă praful să se împrăstie, că o nouă răbufnitură izbucni în același loc, parcă mai puternică, zguduind pămîntul din temelii. Oamenii stăteau neclintiți și înfricoșați, lipiți acum pe lîngă zidurile magaziei și priveau cu spaimă în direcția de unde veneau proiectilele și gloanțele, nu mai departe de cîteva sute de metri spre est de gardul regimentului.

— Să știți că năvălesc nemții, pe aici, prin spatele cazărmii, zise careva în șoaptă. Văd că nu se lasă...

Grădinaru vru să profite de încremenirea oamenilor și de faptul că erau atenți la tragerile dușmanului, ca să plece cît mai neobservat, dar Gligor sesiză acest lucru și-i aținu calea :

— Domnule plutonier major, spune-ne, domnule, unde este armamentul regimentului ? Regimentul nu are arme ?

Se înfierbîntase. O șuviță de păr negru îi căzuse pe fruntea umezită de sudoare.

— Ce, dumneata îți bați joc de noi ? urmă el, aproape țipînd și-l prinse iară, cu putere, pe Grădinaru de reverele bluzei. Adă cheile încioace că în magazia asta mi se pare că sînt armele...

Gligor întinse mîna, dar plutonierul major căută să vîre lanțul de chei în buzunarul pantalonilor. Nituitorul, cu forța lui cunoscută, îl prinse însă de încheietura mîinii și încercă să-i ia cheile.

— Lasă-mă, dom'le-n pace, nu-i nici o magazie de armament aici ! vorbea gîfîind Grădinaru, ferindu-se într-o parte. Unde vezi arme ?

— Sînt arme, Gligore, uite, le vedem pe geam ! zise cineva care se urcase pe pervazul unei ferestre. Rastele întregi cu arme.

În clipa aceea, o cărămidă sparse geamul prefăcîndu-l în tîndări, iar cîțiva muncitori găsind o rangă de fier începură să lovească puternic în drevele puse de-a curmezișul, ca să le îndoiaie și să pătrundă înăuntru. Alți cîțiva prinseră după aceea ranga și dădură cîteva lovituri zdravene ușii, dar ea nu cedă, ci numai tabla se tăie în mai multe locuri.

— Încă o dată, măi, dar tare, cu putere ! dădu cineva îndemn și ranga fu repezită iarăși în ușă. Unu, doi, trei, ruup ! Unu, doi, trei, ruup !

— Curtea Marțială vă mănîncă ! striga cu spume la gură Grădinaru, în timp ce se zbătea în brațele lui Gligor, fără să scoată mîna cu cheile din buzunarul pantalonilor. Garda ! țipa el răgușit, cu glasu-i spart, dogit de tutun și băătură. Gaardaaa ! Mă, n-auziți, mă, mîrlanilor !... tu-vă dumnezeirea voastră de puturoși !

Atunci se ivi în fuga mare de după colțul magaziei caporalul Dincu. Era tot numai o apă, cu bluza learcă în spate și fața aprinsă de alergătură. Aducea cu el vreo douăzeci de oameni, mai mult locuitori ai cartierului Tabaci, de lîngă Dunăre, pe care-i întîlnise îndreptîndu-se fără arme spre locul luptelor. Cei din Tabaci se amestecară cu muncitorii sosiți de prin Șantierul naval și Atelierele C.F.R. și curînd numărul celor din fața magaziei crescuseră. Caporalul, fără să mai stea pe gînduri, scoase repede lanțul de chei, trecu prin mulțimea ce umplea gălăgioasă cerdacul și în cîteva clipe deschise larg ușile magaziei. Se repezi apoi înăuntru, trase o masă în prag, după care se duse și din întunericul încăperii ce mirosea a unsoare și igrasie, începu să aducă cu brațul puști pe care atunci le scotea din lăzi sau le desprindea din rastele.

— Luați, cetățeni ! fiți îndemnați el pe oameni. Luați fiecare cîte o pușcă ! Hei, măi oameni buni, să vină careva și să-mi ajute să împărțim muniția...

— Ce „luați, mă“, ce luați ? Îi sări țandăra lui Grădinaru gata să-l mănânce din ochi pe caporal. Ce bă, aci îi averea lui tac-tu ? Țipă el zbatându-se în brațele lui Ghigor să scape. Ei, Dincule, tată, Curtea Marțială te mănâncă, băiete !

— Lăsați dom'major...

— Dai armilii statului, mă ? Așa ca pe castraveți ?

— Hei, am spus, să mă ajute careva, strigă spre mulțime Dincu fără să-l mai ia în seamă pe Grădinaru. Repede !

Deodată, patru muncitori trecură unul după altul pe sub masa trasă-n pragul ușii, intrară în magazie și după câteva clipe scoaseră afară două lăzi cu cartușe. Capacele fură date la o parte și din cutiile de carton prinseră a curge în pălării, în șepci, sau în saci de pânză mulțime de cartușe sclipitoare, cu plumbii noi, nouți.

— Dă-mi și mie, măi, nea Costică !

— Am luat pușcă, vreau și cartușe...

— Trage lada mai la lumină, frați-miu ! strigă unul. Hai și nu le mai alegeți, că toate se potrivesc pe țeavă !

Mulțimea celor care veneau pe poarta cazărmii să ceară arme, creștea mereu. În fața magaziei, o mare de capete. Fierberea se întetea cu fiecare clipă. Se formau grupe, plutoane, se numeau în grabă comandanții. Gligor îl lăsase pe Grădinaru și dădea acuma ordine în dreapta și-n stînga, cerea să fie ascultat, trecea pe la fiecare om în parte, vrînd să vadă cu ochii lui dacă toți au arme, muniție...

— Mai repede, fraților, mai repede ! îndemna el pe cei care distribuiau puștile. Vă rog, nu vă îngrămădiți, că avem arme pentru toată lumea !

Plutonierul major Grădinaru de-o parte, asudat și necăjit, stătea ca un înfrînt și privea tot vacarmul acela de oameni, încercînd să-și ștergă fruntea cu o batistă mare, albă, tivită cu tricolorul național, așa cum o apucase de pe la cei de la „Îmbrăcămintele“. Lîngă el, Raicu, cu o armă la umăr, căuta să-l convingă de importanța evenimentelor, arătîndu-i ce i-a determinat pe oameni să procedeze așa cum au procedat, dar Grădinaru clătina mereu capul, plin de supărare și năduf, fără să înțeleagă o iotă din strădania muncitorului.

— Domnule, nu știu ! desfăcea el mereu brațele vrînd să arate că se spală pe mîini de orice răspundere. Ați venit,

m-ați atacat să-mi luați cheile, o să dați socoteală în fața judecării... Iar caporalul ăsta, care nu mai știe de respect și de ordine și a deschis magazia de parcă ar fi deschis cîrciuma lui tat-su, o să-și primească și el pedeapsa !

— Nu va fi pedepsit nimeni, dom'le plutonier major îl asigura Raicu. În clipele astea cînd e în joc viața orașului, trecem peste orice, numai să învingem.

— Bine, bine, treceți, cît vreți, dar uite, am să mă duc eu acușica și la don'colonel... amenință Grădinaru continuînd să-și șteargă cu batista ceafa roșie ce se revărsa din plin peste gulerul slinos al bluzei. Să vină și 'mnealui încoace, să vadă ce-au făcut civilii din cazarmă...

Plecă, legănîndu-și burta pe picioarele butucănoase înfășurate în moletiere noi, cu cascheta în mîină și batista în cealaltă, fără să privească înapoi, bombănind și înjurînd de tot ce-i trecea prin minte.

Într-o jumătate de oră, prin curtea cazarmii era un du-te-vino de oameni cu armele încă pline de unsoare în spate, tîrînd după ei lăzi de muniție sau saci cu grenade, îndreptîndu-se în mare grabă către lunca Topolnicei. Mulțime de copii ce răsăriseră ca din pămînt de prin cartierele orașului, cărau și ei în ghiozdane, în saci de merinde sau în căldări cartușe și benzi de mitralieră. Cîte unul mai mititel se poticnea gata-gata să cadă, dar venea un altul din urmă și-l ajuta, zorind să ajungă cît mai repede pe linia unde erau adăpostiți luptătorii noștri. Caporalul Dincu, neobosit și plin de energie, scotea mereu brațe întregi de arme, împingea afară lăzi de muniție, cutii cu încărcătoare de pușcă-mitralieră și mănunchiuri de grenade. În colțul cerdacului, cîtiva copii mai măricei, numai în cămășuțe și cu fețele arse de soare, organizaseră sub îndrumarea unui tînăr muncitor, un atelier de încărcat benzi de mitraliere. Patru mașini mergeau continuu și copiii, bucuroși că sînt puși la o treabă atît de importantă, învîrteau cu repeziciune de manivele, țineau benzile la încărcat sau le luau la spinare și fugeau cu ele către lunca ce răsuna de împușcături.

Trecuse cam un ceas și jumătate de la începerea luptei. Militarii români, ascunși în gropile ce le săpaseră în grabă, rezistau cu tenacitate atacurilor ce le dezlănțuiau mereu nemții. Pe șosea rămăseseră numai o parte din mașini, abandonate, albe de praf, cu parbrizele sparte de gloanțe și cauciucurile dezumflate. La poalele dealului Balota și de-a lungul râului Topolnița, nemții se răspîndiseră în trăgători, amplasaseră tunurile și mitralierele în locuri cât mai ferite, iar prin iarba deasă, ascunși de verdeața crîngurilor, se zăreau ici-colo capetele celor care îndrăzniseră să se ridice la atac și fuseseră opriți cu foc viu și ucigător. Întreaga vale a Topolniței răsună de zgomotul armelor automate și răbufnirile de proiectile, iar uneori zgomotul acela se amplifică într-un crescendo asurzitor ca vuietul unui uragan.

Sublocotenentul Ganea, cu un automat în mînă și cu casca căzută peste ochi, se tîra la groapa fiecărui ostaș în parte, dînd indicații cum să se deschidă focul, în ce loc să fie concentrat și cînd anume să se intensifice mai mult. Cînd și cînd ducea binoclul la ochi, privea stăruitor lunca Topolniței, malul râului, căuta să descopere cuiburile de foc dușmane, după care, grăbit, cu un ciot de creion își însemna pe o bucată de hîrtie totul în vederea întocmirii unui plan de foc mai cuprinzător pentru întreaga subunitate, pentru tunuri și mitraliere.

Soarele se ridicase sus, în crucea cerului ; se lăsase o căldură înăbușitoare, moleșitoare. De pe frunțile ostașilor se prelingea sudoare amestecată cu praf, mînjindu-le fețele aprinse ; ochii le erau roșii, injectați, căștile le apăsau frunțile ; centurile, lopețile, sacii cu grenade le stînjeneau mișcările, dar ei nu se clinteau din locurile lor și cu o ambiție fără seamăn trimiteau clipă de clipă snopi ucigători de plumbi, producînd panică și derută în rîndurile nemților. Apariția lui Ganea lîngă adăpostul fiecăruia era un îndemn și mai aprig la luptă.

— Cum e, nea Niță ? Merge, merge ?

Niță Dogaru întoarse capul, cu obrazul plin de țărână și sudoare, și zîmbi.

— Merge, dom'sublocotinent, de ce să nu mergă ? vorbi moale, întretăiat, bătrînul. Dacă-a venit ziua asta să ne răcorim sufletele, apoi ne străduim și noi să fim cum spunea don'colonel, ca vitejii neamului...

— Bravo, nea Niță !

Ofițerul îl bătu cu palma pe spate, apoi dădu să plece către ostasul de alături.

— Dom'sublocotinent, îl opri Niță Dogaru. Vă supăr cu o întrebare...

— Zii, nea Niță !

— Mi s-a uscat gura, aș trage și eu un fum. N-aveți cumva vreo țigară ?

— Am, nea Niță, cum să n-am ! zise Ganea, întorcîndu-se pe-o parte în așa fel ca să nu se ridice și să fie văzut de inamic. Scoase din buzunarul pantalonilor un pachet de țigări și-l dădu bătrînului ostaș.

— Ține, nea Niță... Ia-le toate, să ai aci.

— Să trăiți și să vă dea Dumnezeu sănătate dom'sublocotinent !

Ganea se trase pe burtă și trecu la ostasul de alături. Veni lîngă el, se aplecă peste umerii lui, cercetă felul cum ia linia de ochire. Nu, nu era bine așa. Prea țintea departe de inamic... Și-apoi, cînd apăsă pe trăgaci, ferea capul într-o parte.

— Totelică, frate, ai cam uitat instrucția focului și doar ai fost și pe front... tu-i mama măsi de treabă ! zise Ganea făcînd pe supăratul.

— Păi dacă-am fost pe front, dumneavoastră credeți că acolo eu luam linia de ochire ? răspunse soldatul zîbind. Ași ! Trăgeam în vînt, dom'le sublocotinent, aiurea, ca la nuntă, ce-aveam eu cu oamenii ăia de dincolo de tranșee ? Nu mi-au făcut nimica, nu le-am făcut nici eu...

— Bine, dar acum îi altă socoteală.

— Este, dom'sublocotinent.

— Glonțul și neamțul. Ai înțeles, Totelică ?

— Am înțeles, dom'sublocotinent.

— Cum saltă unul capul, dă-i la mir ! Ne-am înțeles ?

— Ne-am înțeles, dom'sublocotent ! zîmbi Totelică, înveselindu-se. Sînt la întrecere cu nea Niță Dogaru de alături, să știți...

— Bine. fiți la întrecere, dar cine vă ține contabilitatea vînatului ? rîse ofițerul. Ia vedeți, să nu-l împușcați pe unul de două ori și pe urmă să vă certați.

Niță Dogaru prinse a rîde o dată cu Totelică și amîndoi priviră după comandantul lor care încet, mergînd tîrîș, ascunzîndu-se pe după tufele de buruieni cu frunza prăfuită, trecu la alți ostași în lungul șirului de luptători.

Nu trecu mult și primii muncitori înarmați își făcură apariția prin grădinile cu zarzavat, mergînd aplecați din șale, cu grijă să nu fie zăriți de inamic. Se opreau cînd și cînd, trîntindu-se la pămînt, observau înainte, apoi își reluau înaintarea cu multă prudentă, ocolind gropile de proiectile, șanțurile cu apă ce udau grădinile, micile sere ce le întîlneau din loc în loc.

— Măi, nea Costică, ia-o mai la dreapta... Atenție că se aude un șuierat...

— Capul la cutie, măăă !

Intr-adevăr, în clipa aceea proiectilul vîjîia sinistru pe deasupra și răbufnea undeva în urmă într-o explozie surdă, înălțînd în sus trîmbe de pămînt și nori de praf. Oamenii se trînteau la pămînt, cu capetele lipite de iarbă sau de lutul moale, apoi se tîrau și tot cu grijă porneau să ocupe poziții de tragere.

— Mai avem puținel și deschidem și noi focul...

Ganea se bucură nespus de mult văzînd că-i vin asemenea ajutoare, cum de altfel se bucurară și ostașii, care începură a privi înapoi, cu fețele luminate de nădejde. Rîndurile luptătorilor români se îngroșau. Chemat de un agent, Ganea se duse repede într-un șanț dinapoia unei case și acolo îi găsi pe Raicu și pe Gligor.

— Ei, cum merge ? se interesă Raicu.

— Merge bine, răspunse Ganea, scotîndu-și pentru o clipă casca de pe cap. Cîți oameni au venit ?

— Sute, poate mii ! zise Raicu. Cine-i poate număra ?

— Să-i organizăm atuncea, propuse Ganea.

— I-am organizat eu, zise Gligor. Pe grupe și plutoane. Numai să faci dumneata un plan de foc.

— Îndată...

— Porniți împreună pe la oameni, terminați repede treaba și țineți-mă la curent cu tot ce faceți, îi sfătui Raicu. Veniți apoi să hotărîm în grabă planul de apărare a orașului.

— Am înțeles !

Peste un sfert de oră totul era gata. Ganea trecu apoi pe la noii combatanți să-i sfătuiască asupra căror obiective să deschidă focul. Înapoia unui tufiș de liliac, cu frunza ruginie, prăfuită, dădu peste Mihai, Dana și Maxim. Fata, îmbrăcată într-o bluză albastră, deschisă la gât, cu părul ei blond strîns într-o basma, sprijinise arma pe-un parapet de pămînt și, îndrumată de Mihai, învăța să ochească asupra dușmanului. Apleca mult capul pe patul armei, strîngea ochiul pînă la durere apoi încerca încet trăgaciul, pipăindu-l cu degetul.

— Ține-ți respirația cînd ochești, îi vorbea Mihai, cu cămașa udă, lipită de spate și părul mare, răvășit. Cînd l-ai prins în vîrfurile cîtării și creștătura înălțătorului, numai atunci apasă pe trăgaci. Înțelegi ?

Dana dădea ușor din cap, afirmativ. Începu apoi a încărca mînuind cu stîngăcie închizătorul, închidea ochiul și apăsa pe trăgaci. Tunetul armei o făcea să tresară, dar nu se da bătută și mînuia din nou închizătorul cu o ambiție tot mai crescîndă.

— E bine, dar ia linia de ochire puțin mai la dreapta, o sfătuiă Mihai. Și nu apăsa pe trăgaci dacă neamțul nu se arată ca o țintă...

— Nea Mihai, vezi matale, eu fac bine ? interveni de alături și Maxim, abia ridicînd pușca să o așeze mai bine pe parapetul de pămînt și frunze. Nu știu ce are că închizătorul ăsta se poticnește și mînerul nu se dă de tot la dreapta.

Ganea veni aproape, asistă un timp la strădania lui Mihai și după cîteva clipe zise :

— Ehe, instructor cu calități pedagogice, nu glumă !

Cei trei întoarseră deodată capetele, surprinși de neașteptata vizită. Dana zîmbi puțin stînjenită și încercă să-și tragă mai bine fusta peste coapsele ușor dezvelite, arse de soare. Chipul i se îmbujorase, un sentiment ascuns o emoționa în

acele clipe. Mihai zîmbi și el și întinzînd mîna strînse tare palma ofițerului.

— Plăcută întîlnire și totodată o neașteptat de mare surpriză, domnule Mihai! zise Ganea, arătînd cu capul spre Dana. Ce zici? O luptătoare încercată, după cîte se vede... Pătrunsă de simț patriotic... Așa-i, domnișoară Dana?

Dana zîmbi clipind ușor din ochiii săi albaștri, parcă să-i ferească de lumina puternică a soarelui. Puțin încurcată sau emoționată de prezența ofițerului, nu știa ce să-i răspundă. De altfel, se simțea și oarecum rușinată că trebuia să stea culcată la picioarele lui și că nesuferita de fustă se ridica mereu, parcă într-adins să-i facă în necaz și s-o pună într-o situație neplăcută.

— După cît se vede, zise Ganea aplecîndu-se lîngă ea, ai prins repede meșteșugul tragerii. Poate și al atacului... Parcă văd că s-a născut o nouă Ecaterina Teodorescu!

Rîse dezvelindu-și șirul dinților albi și-i făcu cu ochiul lui Mihai.

— *Nil mortabilus arduum est!*¹ răspunse Dana, fîstîcîndu-se, roșind ușor pentru replica dată.

— Oho, umbli la Odele lui Horațiu! observă Ganea rîzînd iarăși. Foarte frumos!

— Ce să fac? zise fata, înălțînd din umeri. Să vadă și frate-meu că unui profesor de latină trebuie să-i vorbești numai în limba lui Virgiliu și Horațiu ca să fii... admirată...

— O, dar admirația mea... Cum? se opri deodată Ganea încurcat, privind mirat cînd către Dana, cînd către Mihai. Sînteți frați? Zău că n-am știut... Extraordinar! făcu el sincer tulburat. Știți, era chiar să comit o greșală, socotindu-l pe dumnealui drept un iubit al dumitale. Mii de scuze, domnișoară, o dată cu plăcuta surpriză ce mi-a oferit această întîmplare... Îmi pare bine, domnule Mihai!

Mihai zîmbi la rîndu-i, apoi privi din nou înaintea, către lunca Topolnicei, căutînd să descopere rezultatul tragerilor pe care le efectua de cîteva minute micul Maxim. Se părea că nu prea învățase el să ia linia de ochire, deoarece gloanțele lui mușcau mult mai departe pămîntul decît acolo unde se

¹ Muritorilor nu le este nimic prea greu! (l. latină, n.a.).

afla ascuns un neamț ai cărui ochelari scilipeau din cînd în cînd ca niște oglinzi. Dar Mihai avea multă răbdare și pînă la urmă Maxim începu să tragă destul de bine. La un moment dat, neamțul cu ochelari se clătină, rostogolindu-se în șanț și micul trăgător avu o explozie de bucurie. În sfîrșit ochise cum trebuie... Dar după o clipă neamțul se ridică din nou și din nou ochelarii săi luciră în soare.

— Măi, puștanule, ia dă nițel arma la mine !

Ganea luă pușca din mîna lui Maxim, o puse pe parapetul de pămînt din față și mînuind închizătorul duse patul la umăr.

— Trebuie să ochești liniștit, calm, îl sfătui el. Și cum spunea dumnealui, domnul Mihai, cînd scoate neamțul capul, numai atunci apeși pe trăgaci... Ia uite la mine... Dar privește și în față să vezi ce face ținta.

Ochelaristul își mișca uneori capul înapoia unor tufe, aci văzîndu-i-se capela, aci dispărînd. După cîteva clipe, el se înalță ușor de la pămînt și în fracțiunea aceea de secundă, Ganea apăsă pe trăgaci. Arma detună puternic iar neamțul sări o dată în sus, împins parcă de un resort, prăvălindu-se apoi ca doborît de-o coasă.

— Ai văzut ? zise Ganea, înapoind arma lui Maxim. Acuma ia un alt neamț la ochi...

— Tot cu ochelari ?

— Tot... dacă găsești, rîse Ganea. Se vede mai ușor...

Maxim, roșu la față, luă pușca și-o puse pe parapet. Mînui închizătorul și vîrî un nou cartuș pe țeavă. Mîna îi tremura ușor.

— Calm, băiețașule, calm, măi... îl sfătui Ganea. Nu te grăbi, că-ți rămîn și ție destui nemți.

Făcu cu ochiul Danei care-l privea admirativ și vru să plece mai departe, cînd deodată se auzi un strigăt prelung, ca un vaiet de moarte. Din poala dealului Balota se ridicase un lanț destul de lung de nemți, apoi încă unul și înapoia acestora un al treilea, ce începură să alerge în goana cea mai mare năpustindu-se înfricoșător, cu strigăte sălbatice, trăgînd din mers către pozițiile militarilor români. Li se răspunse cu rafale scurte de puști-mitraliere și detunături de puști, dar cu toate

acestea, parcă fără să se sinchisească de plumbii ucigători nemții trecură în grabă apa Topolniței ce le venea pînă la glezne și începură să înainteze vertiginos către marginea din-spre dreapta a pozițiilor infanteriștilor români.

— Uite-i, atacă bateria noastră de tunari ! observă îngrijorat Ganea, privind prin binoclu către stînga poziției. Să deschidem focul din flanc. Domnule Mihai, ia te rog dumneata comanda plutonului de civili din marginea grădinii. Văd că nu-i nimeni... Pe cine-o fi numit Gligore ? Și dacă poți să ieși mitraliera...

— Numaidecît...

Zicînd acestea, Mihai lăasă pușca sa pe parapet, se ridică și porni de-a bușilea, mai mult rostogolindu-se, către gardul grădinii ce se afla în stînga șoselei.

— Atențiuneeee ! strigă Ganea către șirul luptătorilor militari și civili care tăcăneau de zor închizătoarele armelor. Toată lumea foc de flanc asupra atacatorilor ! Gata ?

— Gata !

— Salvă, foc !

O ploaie de gloanțe se revărsă ca un uragan asupra nemților. După cîteva secunde aceștia se opriră locului, loviți dintr-o parte de focul ucigător al muncitorilor și infanteriștilor, dar mai apoi, înverșunați, se ridicară din nou și-și reluară atacul parcă mai înfuriați ca înainte. Stînd în genunchi înapoia unui dîmb de pămînt, Ganea privea prin binoclu către poziția tunarilor. Servanții mînuiau cu repeziciune aparatele, băgau proiectil după proiectil și trăgeau fără istov asupra dușmanilor. În rîndurile atacatorilor se vedeau explozii ce ridicau pămîntul în trîmbe uriașe, dar ei nu se lăsau și continuau să treacă mereu albia rîului înaintînd pas cu pas, în salturi scurte și dese. Sergentul major Gălușcă era înnebunit de groază. Țipa cît îl ținea gura și, răsucindu-se cînd într-o parte, cînd în alta, alergînd de la un tun la altul, îi lovea pe ostași cu cravașă, îndemnîndu-i în acest fel să accelereze ritmul deschiderii focului. Casca îi căzuse pe ochi, cizmele de obicei lucii se umpluseră pînă sus pe carîmbi de noroiul grădinilor, iar centura și-o pierduse nici el nu mai știa pe unde.

— Mișcă, leat !... tu-ți dumnezeirea cui te-a făcut ! Foc, mă ! Fooooc !

Răgușise, ochii i se măriseră de spaimă și fără să obosească vijîia prin aer cravașa, amenințînd în dreapta și-n stînga pe servanții tunurilor.

Iată, însă, că după cîteva minute, puțin mai dinspre stînga, nemții reușiră să treacă prin pînza gloanțelor și se năpustiră ca o vijelie asupra tunarilor români. Îngrozit de moarte, Gălușcă, după ce privi o secundă în dreapta și-n stînga, sări pe parapetul poziției, scoase o batistă albă și începu s-o fluture deasupra capului. Porni apoi către nemți tot fluturînd batista aceea pesemne să se predea, dar nu făcu decît cîtiva pași, că prins în snopul unei mitraliere se prăbuși deodată în țărîină, săltînd și zbătîndu-se ca o pasăre lovită de alicie. Trădarea o plătise cu moartea. Casca îi căzuse de pe cap, rostogolindu-se la cîtiva metri mai încolo. Nemții în atacul lor nu-l luară în seamă, săriră peste el și se îndreptară către tunarii ce se ascunseseră în spatele scuturilor de la piese și aruncau acum cu grenade, ferindu-se să fie loviți. Situația era destul de critică.

— Domnule Mihai ! strigă disperat Ganea, lăsînd binoclul de la ochi. Uite-i, au pătruns în poziția tunarilor. Să nu-i lăsăm ! Mitraliera... acumă...

Mihai înțelese comanda. Prinse repede *propriu-zisă* înfierbîntată și după ce făcu semn unui ostaș să ia afetul, înaintă urmat de acesta, cîtiva metri mergînd pe brînci, cît mai ferit. În cîteva clipe ocupă o poziție pe un dîmb mai înalt, dincolo de gardul grădinii. Sudoarea i se scurgea pe obraz, o simțea sărată în colțul buzelor, ochii îl usturau. Sufla din adîncul pieptului, iar cămașa i se sfîșiase de-a curmezișul, dezvelindu-i spatele lat, arămiu. Instală mitraliera, apoi se trînti la pămînt, armă, luă repede linia de ochire și apăsă pe trăgaci. Flăcări prelungi, ca niște limbi roșii și ascuțite izbucniră la gura țevii. Snopurile de gloanțe, adevărate suliti de foc, țîșniră înainte pe deasupra cîmpului și a grădinilor. Primele șiruri de dușmani fură secerate fulgerător și, în vaiete prelungi, zguduitoare, nemții căzură la pămînt, de parcă ar fi executat o comandă de adăpostire. Alții, venind vijelios din urmă, intrară și ei în snopul morții, rostogolindu-se peste primii căzuți. Acolo, în

fața tunurilor, toți cei care în iureșul atacului îndrăzneau să mai înainteze câțiva pași, se frîngeau de mijloc ca tăiați de-o coasă nevăzută și se prăbușeau în strigăte de groază. Văzînd cum se schimbă situația, după cîteva clipe, tunarii, cu armele la baionetă, ieșiră la contraatac. Se năpustiră peste parapetele pozițiilor, ca o avalanșă de fier, cu strigăte de „uraa” prelungi, zguduitoare și se avîntară tot mai mult înainte, băgînd groaza în nemți.

— Domnule Mihai, strigă Ganea, ai grijă, acum, spațiul de siguranță ! Ai grijă, domnule Mihai ! Mă auzi ? Deplasează focul !

Mihai cu părul căzut pe ochi și fălcile încleștate, înclină din cap în semn că a înțeles. Ținînd strîns mînerul mitralierei, mută fasciculul gloanțelor cu câțiva zeci de metri în fața atacatorilor români, cu grijă să nu-i lovească pe tunari. Nemții, atîți cîți mai rămăseseră în picioare, o luară la fugă înapoi, către apa Topolnicei, zvîrlind armele, îngenunchind și rămînînd unul cîte unul întinși pentru totdeauna pe nisipul mărunt al vadului.

— Bravo, domnule Mihai ! zise într-un tîrziu Ganea, cu ochii sticlind de bucurie. Ești un excelent trăgător ! Să-ți spun sincer, te admir și te felicit ! Am reușit să-i dăm peste cap...

Cu mîneca zdrențuită a cămășii, Mihai își șterse sudoarea de pe frunte, își scutură apoi pantalonii de praf și, ridicîndu-se dinapoia mitralierei, veni cu pas moale lîngă Dana și Maxim.

— Am să iau în primire mitraliera asta, zise el adresîndu-se lui Ganea și arătă cu capul către piesa înfierbîntată ce se odihnea pe dîmbul de pămînt. Fac mai multă treabă cu ea decît cu pușca. Ostașul e recrut, nu prea se descurcă el...

— Te-aș ruga, totuși, domnule Mihai, să ai grijă de pluton... răspunse Ganea. Oricît, dumneata ai experiența unei școli militare, după cîte mi-ai spus, a frontului...

— Bine, sînt de acord, dar voi fi și trăgător la mitralieră.

— N-am nimic împotrivă, zise satisfăcut Ganea. Nu pot decît să-ți mulțumesc.

Sublocotenentul plecă și după câțiva pași întoarse capul. Dana, cu ochii micșorați de lumina soarelui, îl privea, urmărindu-l cum se depărtează. Ofițerul îi făcu un mic semn de

bun rămas cu mîna și ea zîmbi, după care veselă lipi obrazul de patul puștii.

— Îți cam face curte, după cît se pare... observă cu prefăcută naivitate Mihai și așezîndu-se alături de soră-sa își dezbracă cămașa zdrențuită, scoțînd-o peste cap.

— Se poate să ai dreptate, răspunse moale Dana, fără să întoarcă privirea. Însă nu-i dau nici o importanță.

— De ce? se miră el, ștergîndu-și pieptul și spatele cu cămașa făcută mototol. E un om cumsecade, inteligent...

— Nu mă interesează, repet! răspunse rece Dana, parcă plictisită de această discuție ce i se părea total nepotrivită.

— Dar ce ai, domnișoară? Inima nu-ți spune totdeauna ce-ți spun și ochii? Că ochii te cam trădează...

— Uite, Mihai, întoarse ea capul, să lăsăm interogatoriile astea care nu-și au rostul! Ești de acord?

— Ce vorbești, dom'le! Te pomenești că ți-a sărit țandăra?! Bine domnișoară...

Zicînd acestea, se ridică și porni de-a bușilea către mitraliera pe care o deservea acum ostașul recrut. Pe deasupra continuau să țiuie gloanțele dușmane și șuierul proiectilelor de tun ce se spargeau undeva în urmă, în marginea orașului. Peste întreaga luncă a Topolniței plutea un nor des de fum și praf, iar parcă din adîncul hățișurilor se înălța un vaier de fier, cu ecouri prelungi, metalice.

În cartierul Tabaci, locuit în parte de tăbăcari și în ale căror curți se vedeau întinse la soare piei argăsite, mai precis pe strada Pandurului, se duceau lupte înverșunate. O parte dintre nemți, trecînd râul Topolnița prin dreapta, peste podul de fier al căii ferate, căutau să se strecoare în oraș pe această stradă sau pe poteca de pe malul Dunării, îndreptîndu-se către clădirea unde se afla internatul liceului Traian. Profitau de acoperirile variate ale terenului, dar mai ales de depozitul de cherestea al întreprinderii „Cloșani” prin curtea căruia, la adăpostul stivelor de scînduri și bușteni, intenționau să se infiltreze către periferiile Severinului. Dar tăbăcarii le-au venit repede de hac. Cîțiva dintre ei, veniți în permisie de pe front, au ieșit în stradă, au făcut rost de arme și s-au alăturat celorlalte grupuri de muncitori. Experiența frontului și-a spus îndată cuvîntul. Orice neamț care apărea de după cantonul de cale ferată, la capul podului de fier, era luat la ochi și dat peste cap dintr-un singur foc. Unii dintre ostașii companiei lui Ganea se amestecaseră printre locuitorii Tabaciului și printre muncitori, constituindu-se în grupe pestrițe și, acționînd după îndemnul localnicilor care cunoșteau ascunzișurile, focul lor avînd mai mult succes împotriva atacatorilor.

Deodată, dintr-o curte a unuia Poiană, ieși un băiețandru de vreo 16 ani, scund, cu picioarele nițel arcuite, cu părul cîne-piu și ochi căprui, în mîină cu un automat. Părea speriat, neli-niștit, căuta cu privirea în toate părțile.

— Ce-i mă, Mircea? îl întrebă din șanțul străzii unde era culcat unul dintre mobilizații aflați în concediu și care purta uniforma militară. Unde te duci?

— Nea Cristescule, haide repede, să coborîm în vale către Dunăre, că nemții au început să se strecoare ca șerpii prin bălăriile de pe malul apei.

Cîțiva luptători civili, la semnul aceluia ce i se spunea Cristescu, îl urmară pe Mircea prin curtea acestuia și ieșiră lîngă calea ferată, pe marginea Dunării. Văzîndu-i, nemții rămăseră deodată locului, ca de piatră. Vroiră să facă cale întoarsă, dar focul fu instantaneu și ucigător. Cîțiva doar scăpară cu viață și fugeau împleticindu-se ca beți, la adăpostul bălăriilor fără să-și găsească echilibrul, căzînd în brînci și iar ridicîndu-se, urmăriți de spaima morții.

— Nea Cristescule, nea Eugene, nea Vasile ! strigă Mircea, întorcîndu-se spre grupul ce înainta prin șanțul terasamentului de cale ferată. După ei, să nu ne scape !

Gloanțele șuierau ascuțit ca niște bondari. Unele loveau piatra terasamentului și cioburile de granit se împrăstiau ca mii de schije în toate părțile. Un sergent de vînători de munte, răsărit și el printre luptători nu se știe de unde, ceru lui Mircea automatul și-i dădu în schimb pușca sa. Ochind cu precizie, sergentul doborî dintr-o singură rafală trei nemți, ce se prăvăliră la picioarele podului metalic. Unii o luară la fugă înapoi pe traversele podului, alții săriră în apă, îndreptîndu-se către șoseaua dinspre Șimian unde se retrăsese grosul mașinilor lor. Încercarea de a pătrunde în oraș, folosindu-se de terasamentul căii ferate și de poteca ce mărginea Dunărea, nu le reușise. Se constituise aici, în mod voluntar, încă un sector de apărare al severinenilor, tenace și de netrecut.

Ion Raicu, împreună cu Victor Ganea și cu Gligor își instalaseră punctul de comandă la casa unui grădinar, către marginea orașului. După un timp prinseră fiecare să se amestece printre luptători, să dea o mînă de ajutor în lupta pentru respingerea atacurilor dușmane, deoarece în ultimele minute nemții se năpusteau tot mai aprig asupra pozițiilor luptătorilor români, încercînd să-i dea peste cap și să intre în oraș. De cîteva minute Raicu se oprise în apropierea lui Niță Dogaru, ascunzîndu-se după un dîmb înalt de pămînt, pe care aruncase în grabă niște crengi de salcîm să-l mascheze. Ochea calm și deschidea focul cu o precizie atît de mare, încît atît bătrînul soldat cît și Totelică, ce stătea ghemuit în groapa lui, erau uimiți cum îi dădea pe nemți peste cap.

— Și zici dumneata că vor veni alte rînduieli ? întrebă după o vreme Niță Dogaru, văzîndu-l pe Raicu că se odihnește oleacă. Că ar fi bine după spusa dumitale...

— Vor veni, taică Dogarule, vor veni, zise Raicu, vorbind peste buza gropii. Stătea trîntit pe-o parte, scotea cartușe de prin buzunare și le înșiruia pe-o lamă metalică. Atunci tot omul își va afla cu cinste rodul muncii lui. Și noi cei de la oraș, muncitorii, și dumneavoastră, țărani săraci de la sate.

Un proiectil de tun șuieră ca o săgeată prin aer și se sparse cu o explozie surdă în peretele casei din spate. Instinctiv, Raicu își trase capul între umeri, stătu așa cîteva clipe, să vadă dacă nu mai vine o nouă lovitură, apoi privi peste parapet înainte, către lunca Topolniței. Nemții erau trîntiți la pămînt de-o parte și de alta a șoselei, pe malul rîului și dincolo de podul de fier.

— Trag blestemații, nu se lasă, zise Niță Dogaru înălțînd fruntea peste marginea gropii sale. Dar și-ai noștri nu-i slăbesc o clipă. Au încercat vreo două atacuri și nu le-a mers.

— Tunarii au fost la înălțime !

— Au fost, săracii de ei, că și alaltăieri sară, cînd am luat cu asalt comandamentul nemțesc, tot ei ne-au ajutat, n-ați văzut ? Cum pleca o ghiulea din alea drăcoase, cum se prăvălea peretele !

Bătrînul soldat își scoase casca de pe cap și cu mîneca bluzei militare își șterse creștetul și fruntea de sudoare.

— E cald, tare cald, reluă el, adresîndu-se lui Raicu. Nici nu știu dacă-ai noștri or fi treierat la vremea asta, oftă el, aducîndu-și aminte de acasă. Dacă nici n-o fi avînd cine să secere... și ce să secere...

Clătină capul a durere și tăcu, făcîndu-și de lucru cu închi-zătorul puștii.

— Ai mult pămînt, taică Dogarule ? întrebă Raicu în timp ce, întors pe-o parte cît mai ferit să nu ofere o țintă inamicului, căuta să bage lama cu cartușe în magazia puștii.

— De pămînt întrebi dumneata ? Apăi am o juma' de pogon și-olecuță de grădină. Atîta am. Încolo, sufletul...

Tăcu, oftă iară și trase adînc aer în piept. Zise, după o vreme :

— Pământ tare ca iasca, domnule, abia intră fieru plugului în el. Cine să-l muncească, păcatele mele ? Cine ? Am muieră oloagă de vreo șase ani, abia se trage pe prispă, băiatu mi-a murit departe, pe front, că drept vorbeai dumneata alaltăieri, în vale, la Șantier, că uite stăteam și te-ascultam cu gura căscată și parcă-mi mergea la inimă spusele dumitale. Pentru ce-a murit ? Pentru interesele boierilor, ca alde moșieru Tintorescu de la noi din sat. Om cu sute de pogoane ! Numa ai săraci, fără bani la poznar, numa ăștia, domnule, au dus greul frontului.

— Așa e, taică Dogarule... Dar moșia aceea a lui Tintorescu de care spui dumneata, trebuie să o împărțiți între dumneavoastră, țăranii săraci. El singur cu atîta pământ — auzi, sute de pogoane — și dumneavoastră de-abia vă duceți zilele pe cîte-o palmă de loc ? Ce socoteală e asta ?

— Păi e drept cum grăiești dumneata, dar cine să facă treaba asta ? Că Tintorescu de bunăvoie nu ne dă el pămîntu nici în vînzare, darămite pe degeaba...

— Dumneavoastră, țăranii, trebuie să luați pămîntul. Nu-l munciți dumneavoastră ?

— Ba noi îl muncim.

— Păi dacă-l munciți, tot dumneavoastră trebuie să culegeți și roadele ! vorbi cît mai convingător Raicu. Acum au venit alte timpuri, taică Dogarule. Intrați cu plugurile, împărțiți totul frățește și gata. Noi, muncitorii, comuniștii, vă vom ajuta...

Niță Dogaru se scărpină în cap, îl privi cu mirare, lung și stăruitor pe Raicu, parcă fără să-i vină a crede toate cîte le vorbea acesta, după care se întoarse și-i strigă soldatului din dreapta lui :

— I-auzi, mă, Totelică, ce zice 'mnealui...

— Am auzit, nea Niță, că am stat cu urechea tot într-acolo, zise Totelică, înălțînd mai mult capul. Să fie oare adevărat ?

— Păi de ce să nu fie, măi, oameni buni ? îi întrebă Raicu, glăsuind mai tare să-l audă și acela peste răpăiturile puștilor și mitralierelor. De ce să nu fie ? Partidul nostru co-

munist luptă pentru ca în țară să fie dreptate, cine muncește să primească răsplata muncii lui după cuviință.

— Da, partidu ăsta îi numai pentru muncitori ? Întrebă cu oarecare sfială Niță Dogaru.

— Cum numai pentru muncitori ?

— Adică sînt trecuți în el numai muncitori ?

— Ba și țărani, zise Raicu. Și profesori, și studenți, și învățători... toți cei care vor să lupte alături de noi, de muncitori. Toți cei care vor să nu mai fie în lume exploatare, să nu mai fie trîntori care să mănînce din sudoarea altuia și ei numai să tragă cîștigul, ca alde Tintorescu de la dumneata din sat și cîți or mai fi ca el pe pămîntul ăsta...

Niță Dogaru lăsase pușca pe parapet și fără să-i mai pese de gloanțele care treceau pe deasupra sau îi țiuiau pe la ureche, se uita năuc la Raicu, de parcă acesta îi povestise cine știe ce năzdrăvănii de prin basme, să le auzi și să te minunezi. Întoarse capul, îl privi în tăcere tot cu ochii măriți de uimire pe Totelică, apoi iar pe Raicu și iar pe Totelică și pînă la urmă îi zise acestuia :

— Auziși, mă vecine, cum stă chestia ?

— Auzii, nea Niță.

— Știi ce mă gîndesc eu ? Iaca, ar fi bine să ne trecem și noi în partidu în care-i 'mnealui, în partidul comuniștilor. Zău așa. Luăm pămîntu boierilor și pe urmă... om mai vedea noi ce-o mai fi.

— Să ne trecem, nea Niță, întări Totelică. De ce să nu ne trecem ? Că ne-o fi numai de bine...

— Apăi rău de ce să ne fie ? făcu Niță Dogaru scărpinîndu-se în barbă. Și domnu' caporal Dincu mi-a mai spus în cîteva rînduri cum îi cu isploatarea boierilor. Păi cum ? Tintorescu cu poznarele pline de crăițari numai din ăia de aur și eu cu ele pline de semințe de floarea soarelui ? Că de ălea am, cu ălea mă hrănesc...

N-apucă să-și sfîrșească vorba, că un iureș de foc se năpusti deodată asupra pozițiilor infanteriștilor români și ale civililor înarmați. Proiectilele începură să curgă ca ploaia și exploziile se țineau lanț, răbufnind cînd în spate, prin stra-

tuurile grădinilor, cînd înainte, în fața parapetelor. Trîmbe de pămînt se înălțau negre ca niște umbrele și apoi de sus cădeau bulgări și țărîna într-atît de deasă, de nu mai vedeai la un pas înainte. Mitralierele nemților prinseră să toace toate deodată și valea aceea largă a Topolniței începu a răsuna într-atît de înspăimîntător, încît ziceai că dintr-o clipă într-alta se scufundă pămîntul. Pe deasupra zăvoiului înverzit plutea o ceață albăstruie ca un fum care parcă luat de vînt se tot ducea către apa Dunării. Drept răspuns, începură să tragă și tunurile militarilor români. Și mitralierele. Și puștile-mitralieră. Iar pușcașii, civili și militari, deschiseră un foc într-atît de dens încît nu era palmă de pămînt în toată lunca aceea nisipoasă, să nu fie zgîriată de gloanțele ce zumzăiau în aerul fierbinte al zilei.

După cîteva minute, ieșind dinapoia mașinilor răsturnate și găurite de proiectile, de după tulpinile plopilor ce mărgineau șoseaua, sau de după malul rîului unde stătuseră ascunși, sute de nemți porniră într-un iureș turbat la un nou atac. Strigau, țipînd „iuriii“... „iuriii“, făceau salturi cît mai scurte și repezi și trăgeau din mers cu automatele asupra pozițiilor românești din față. Pesemne era ultimul atac decisiv pe care-l încercau și erau hotărîți cu orice preț să-i dea peste cap pe luptătorii români care le pricinuiseră atîtea pierderi.

— Țin-te bine, taică Dogarule! zise Raicu ferind capul după parapet. Au pornit ca turbații...

În aceea clipă, din spate își făcu apariția, venind mai mult de-a bușilea, un soldat cu capul descoperit, cu părul năclăit de praf și sudoare, în mîna cu un automat.

— Hei, care-i dom' Raicu pe-aicea? strigă el dinapoia unor tufe.

— Eu, măi camarade! zise Raicu, și-i făcu semn să se apropie. Ce ai cu mine?

— Uite, te caut, domnule, de-o jumătate de ceas și nu te găsesc. Am fost mai întîi la casa aceea, că acolo mi-a spus domnu' sublocotent că e postul de comandă, dar casa e pustie.

— Care-i necazul, camarade? căută să-i curme sporovăielile Raicu.

— Iaca o hîrtie de la domnu'sublocotent Ganea al nostru. Să-mi dai matale și răspuns.

Zicînd acestea, ostașul vîrî mîna în sîn, și trase de sub veston o hîrtie împăturită în patru pe care i-o întinse lui Raicu.

— Un raport, mi se pare...

— Bine, dă-l încoace !

Raicu luă hîrtia și o parcurse în mare grabă cu privirea. Ganea se afla în cartierul Tabaci unde conducea lupta unui detașament de militari și civili împotriva unor forțe nemțești care dăduseră un nou atac. Ceruse regimentului, și colonelul Predoiu îl anunța că trimite ultimele efective din garnizoană: cavaleriști și gardieni publici, vreo cîțiva marinari... Unde socotea, dumnealui, Ion Raicu, că s-ar putea folosi aceste noi întăriri ? Să-i comunice de urgență, pentru că trebuia să amplaseze noile efective la teren.

Raicu împături hîrtia și rămase o clipă pe gînduri. „Să mă sfătuiesc și cu Gligor, cugetă el. Dar unde-l pot găsi eu acum pe omul ăsta ? Aleargă și el de colo pînă colo unde e situația mai grea“. Privi apoi înainte, pe cîmpul de luptă și își zise : „Văd că aici, de o parte și de alta a șoselei, lîngă pod își concentrează nemții cele mai puternice forțe. Deci aici trebuie să fim și noi pregătiți să-i dăm peste cap. Ar fi nimerit chiar un contraatac...“

— Măi camarade, se întoarce Raicu către ostașul ce stătea culcat pe burtă în așteptare, în apropierea lui. Spune-i domnului sublocotent Ganea să trimită noile efective tot pe direcția podului. Ai înțeles ?

— Am înțeles !

— Și dacă nu mai are treabă acolo, să vină încoace.

— Hîrtie nu-mi mai dai mata ?

— Nu-ți mai dau. Comunică verbal.

— Ce să fac ? Înălță ostașul sprîncenele alburii de praf și pe fața-i de mucalit, mînjită de fum și sudoare se așternu pentru o clipă mirarea.

— Zic să-i comunic verbal, reluă Raicu. Adică să-i spui prin viu grai cele ce-ai auzit de la mine.

— Apăi, așa da... se luminează ostașul și, prinzînd automatul în mînă, se răsuci pe burtă cu capul către înapoi. Mă duc și sănătate bună.

— Mergi sănătos... Hei, dar unde ți-e boneta ? Sau casca, ce-ai avut ?

Ostașul însă nu-l mai auzi. Porni repede, mergînd pe brînci printre gropi, boschete și după cîteva clipe se pierdu înapoia unui gard prăbușit.

Peste un sfert de oră, prin grădini, apărură în spatele poziției, câțiva gardieni publici, în uniforme lor cafenii, cu eghileți albi pe piept, în mâini cu puști și pistoale. Îndată după ei, se văzură vreo două plutone de ostași în cizme, cu rozeta la carîmbi și pinteni lucitori. Apoi câțiva marinari și grăniceri. Se strecurau tiptil, cu spinările aplecate, în mâini cu carabine scurte și puști-mitralieră. Un ofițer tânăr, cu capul descoperit și casca în mână — era locotenentul Sabin Nițulescu — le tot arăta cum să ocupe dispozitivul, strigînd și răcnind prin ploaia de gloanțe, parcă fără să-i pese de moarte.

— Uite, domnule Raicu, ne vin ajutoare, observă Niță Dogaru. Vin cavaleriștii de la Padina. Uite, mă, Totelică, se întoarce el către soldatul din dreapta, ți-a venit cumnatu-tău, care-i mobilizat la roșiori... Măi Totelică ! Toteli...

Vorba lui Niță Dogaru îi îngheță pe buze. Inima i se frînse pe dată. Ochii i se măriră de groază. Trupul lui Totelică fără cap, smuls probabil de vreun proiectil, se zbătea zvîrcolindu-se în groapa adăpostului, în spasme scurte, din ce în ce mai molatice. Din gîtul retezat țîșnea un șuvoi de sînge ce stropise frunzele de pe parapet, pușca, întreg pămîntul în jur

— Săracu de el ! zise împietrit de durere Niță Dogaru și, luîndu-și pentru o clipă casca de pe cap, se închină, făcînd o cruce mare pe piept. Uite-l, domnule, cum se duse... Nici n-am băgat de samă... N-a scos o vorbă...

Raicu, crispat, clătină capul, oftă, dar nu răspunse. Mînui parcă mai aprig închizătorul puștii, duse arma la ochi și apăsă pe trăgaci. Dădu afară tubul ars și cu repeziciune introduse un nou cartuș pe țeavă. Cînd să apese iară pe trăgaci, simți că cineva se apropie tîrîș prin spate și-l scutură de laba piciorului. Întoarce speriat capul.

— Sandule, ce-i cu tine ?

Sandu, feciorul lui, cu trei copii în urmă-i, lipiți una cu pământul, încît nici nu li se deslușeau spinările, zvîrli tatălui doi săculeți de pînză doldora de cartușe.

— Ține și mai trec tu pe la mata, să știi, vorbi băiatul gîfîind. Sînt cu echipa de împrăștiatori...

Zîmbi, și cu un gest al capului arată către puștanii ce încercau să ridice frunțile de la pământ, ca să privească înainte.

— Capul la cutie, mă ! le strigă Sandu autoritar. Ei, am plecat. Cu bine, tată, și ai grijă de mata...

— Mai bine ai de tine, îl povățui Raicu cu vocea scăzută. Nu veni prea mult înainte cu copiii ăia după tine... Aruncă sacii ăștia de departe, că ajung ei aici în gropile noastre.

Îi era teamă pentru viața fiului său și de aceea căuta să-l ocrotească. Nu-l mai avea decît pe el și de la moartea nevestei își concentrase întreaga dragoste asupra lui. Îl încerca totuși un sentiment de jenă că se gîndise măcar la treaba asta cînd în jurul său atîția oameni erau gata să-și jertfească viața pentru cauza poporului, pentru țară. Stăpînit de aceste reflecții, privi mult timp în urma lui Sandu. Băiatul se îndepărta sprinten și vioi cu copiii după el, tîrîndu-se una cu pământul pe după tufișuri și resturi de garduri. Se oprea cînd și cînd și după povața tatălui, zvîrlea de departe, cu precizie, săculeții cu cartușe, drept în gropile trăgătorilor. „Îmi place că m-ascultă, constată cu mulțumire Raicu. Barem să aibă grijă să se ferească de glonț, că uneori face pe eroul cînd nu trebuie.“

Nemții, înverșunați, continuau încercările de atac, dar fără vreun rezultat deosebit. Se opriseră după cîtiva zeci de metri de la plecare și, cu capetele lipite de pământ așteptau să se sfîrșească potopul de foc ce cădea asupra lor, ca să reia înaintarea.

Mihai, cu mîinile încheștate pe mînerule mitralierei, ochea destul de calm și apăsa pe trăgaci, simțind cum i se zguduie umerii în trepidațiile puternice ale *propriu-zisei*. Alături, ostașul recrut care-l ajuta, ținea pe palmă banda metalică cu cartușe, să poată trece mai ușor pe sub capacul cutiei închi-zătorului și-l privea cu un respect ascuns pe Mihai, văzînd cu cîtă precizie și sînge rece declanșa focul.

Ganea se ivi de după niște boschete, mergînd cît mai aplecat, cu un automat în mînă și cu binoclul spînzurat de gît. Fața i se aprinsese sub viziera metalică a căștii, iar ochii parcă-l usturau, că-i ținea tot timpul pe jumătate închiși, acoperiți de pleoapele prăfuite.

— Domnule Mihai, zise el venind aproape și punînd mîna pe umărul mitralieristului. Eu sînt, Ganea...

— Te-ascult, domnule sublocotenent, răspunse Mihai fără să întrerupă tragerea, ținînd privirea tot înainte.

— Situația e următoarea, vorbi ofițerul cu glasul întretăiat de osteneală. A sosit vremea să dăm contraatacul decisiv. Pentru asta, în poziția noastră a venit și colonelul Predoiu. A fost la cele două batalioane, care stau ascunse în pădurea Balota. La o rachetă verde cu cinci stele, batalioanele vor ataca prin surprindere din spate și flanc. Tot atunci vom porni și noi... Ai, te rog, grijă cum deschizi focul prin culoar. Fixează pe șina gradată cîteva miimi dreapta și stînga pentru spațiul de siguranță. Apoi, cînd noi vom ajunge pe linia șirului aceluia de mîncături galbene de pămînt, faci salt și ocupi loc de tragere acolo în dreapta, după ciotul acela de lemn, unde văd parcă o tulpină...

— Da, Ț o tulpină de plop, retezată...

— Așa, acolo ocupi o nouă poziție de tragere. Ne-am înțeles ?

— E-n regulă, domnule sublocotenent !

— Să nu încetezi o clipă să ne susții cu foc !

— Nici o grijă, domnule sublocotenent !

Ganea puse binoclul la ochi, privi înainte cîmpul de luptă, apoi se trase pe brînci înapoi, să treacă pe la alte cuiburi de foc. Maxim, cu obrazul lui fraged aplecat pe patul puștii, trăgea de zor, ochind calm, așa cum îl învățase Mihai mai de dimineață. Îi era gura uscată de arșiță, obosise peste măsură de mult, dar nu se da bătut și, cu o voință fără seamăn, trimetea glonț după glonț în rîndurile dușmanilor. Chiar îi spusese lui Sandu cînd trecuse pe la el, că e bine să se înapoieze cît mai curînd, deoarece numai doi săculeți de cartușe nu-i ajung pînă la sfîrșitul luptei.

Trecînd prin preajmă-i, sublocotenentul veni lîngă el, stătu o clipă de-o parte privindu-i zelul cu care încărcă pușca și ochi, apăsînd pe trăgaci, după care îl întrebă zîmbind :

— Cum merge treaba, voinicule, ai învățat să ochesti ?

— Am învățat, răspunse oarecum sfios Maxim, cu privirea plecată.

— Dar cine te-a lovit la ochi, de s-a umflat și s-a învînețit așa ? Am vrut să te întreb mai de dimineață, dar am uitat...

Maxim nu răspunse. Lăsă pușca cu închizătorul deschis pe parapet și trecîndu-și dosul palmei peste frunte plecă iară privirea, de parcă îi era greu să vorbească despre el. Era încă plătînd, neîntrebat, i se vedeau coastele prin cămașa de pînză subțire ce fusese cîndva a lui Mihai. Fața o avea tot suptă, slabă, dar se mai luminase întrucîtva, nu mai era cenușie, bătrînicioasă ca pe vremea cînd era la brutărie.

— Nu spui cine te-a lovit la ochi ? stăruie Ganea. Bine, atunci poate-mi spui al cui ești ? Cum de-ai ajuns chiar aici, în linia întîi ? Părinții tăi știu unde te afli acum ?

— N-am părinți, domnule ofițer, vorbi moale, cu glas stins Maxim.

— Dar ce s-a întîmplat cu ei ? Cum de-ai rămas orfan ?

Băiatul se codi la început să vorbească, dar pînă la urmă povesti ofițerului cum rămăsese singur pe lume, fără nici un ajutor de nicăieri...

— Și ce-ai pățit la ochi ? Și la buză ? Ești vînat și umflat...

— Am fost închis la poliție și bătut. M-au aflat că într-o noapte am lipit manifeste comuniste pe ziduri și pe ferestrele vitrinelor și m-au arestat.

— Cine, tu ? făcu ochii mari Ganea. Dar... cum... păi... mă, mă minți... te lauzi...

— Sînt membru al Uniunii Tineretului Comunist, domnule ofițer, spuse cu hotărîre Maxim. Și de aceea...

— Serios ?

— Așa cum vă spun !

Ganea rămase uimit de cele auzite. Iată, un băiețaș neîmplinit încă la trup, firav și pricăjit, găsise — cum asta, numai

el știe ! — drumul luptătorilor comuniști. Dar el, cum de n-a aflat decît foarte tîrziu acest drum ? De ce oare nu l-a căutat cu mai multă insistență, că doar preocupare a avut, a fost interesat să-l afle. Și, deodată, Ganea constată fără surprindere că din clipa acelor puține destăinuiți, Maxim îi devenise foarte drag inimii lui, apropiat ca un frate mai mic întîlnit după o îndelungată despărțire.

— Hai, du-te, lasă pușca și du-te ! îl îndemnă ofițerul să plece, socotind că nu e bine să-și primejduiască viața, mai ales că peste puțin avea să se declanșeze contraatacul decisiv.

Dar Maxim nu se clinti. Înălță numai privirea mirată către ofițer, contrariat pentru această neașteptată hotărîre a lui.

— Hai, mă, nu pleci ? vorbi Ganea blînd și-l mîngîie pe cap, pe obraji aprinși de fierbințeala soarelui.

— Nu... răspunse moale Maxim. Nu plec... Vreau să lupt și eu, domnule ofițer.

— Să nu-mi mai spui „domnule ofițer“, zise Ganea continuînd să-l mîngîie pe păr.

— Dar cum ?

— Nenea Victor. Auzi tu ? Să-mi spui nenea Victor...

— Bine, domnule ofițer...

— Mă, tu nu înțelegi ? Nenea Victor...

— Nenea Victor...

— Așa. Acum du-te, lasă pușca și du-te...

— Nu mă duc, nenea Victor, vorbi Maxim, pe un ton rugător. Ți-am spus : vreau să lupt și eu.

— Uite, copiii de-o vîrstă cu tine fac alte treburi, cară cartușe mai înapoia pozițiilor.

— Eu nu sînt copil !

— Dar ce ești ?

— Sînt utecist, am spus, răspunse cu gravitate Maxim. Matale trebuie să știi că comuniștii luptă în primele rînduri. Așa că... Ce mai...

Ganea începu să rîdă.

— Bine, măi, luptă și tu aici în linia întîi, dacă vrei așa, dar ai grijă să te ferești, zise el și-l mîngîie din nou pe copil pe creștetul capului cu palma lui mare și grea. Acuma o să înceapă atacul.

Dădu apoi să plece, dar parcă amintindu-și de ceva se întoarse, își scoase casca și o așeză pe capul băiatului.

— Uite zise ofițerul, ține asta, e cam grea, dar te ferește de glonț. Eu am să fac rost de alta...

— Mulțumesc, șopti moale Maxim și-l privi pe Ganea pe sub viziera metalică a căștii. Fața i se îmbujorase de emoție, sau poate de recunoștință. Zîmbind, începu să pipăie casca de oțel din creștetul capului, mîngîindu-i marginile, curelușa. Nu mai purtase așa ceva, ca un adevărat luptător și nici nu-și închipuise că avea să poarte. Pușcă, de, mai treacă-meargă, avea toată lumea, dar dintre civili pînă acuma nimeni n-avea cască.

— Maxime, zise Ganea, prinzîndu-l cu mîna de după cap. Vrei să-mi dai puțină ascultare ?

— Da...

— Uite, zic să rămîi să lupți, dar ai grijă cum spuneam și nu scoate capul din groapă decît cînd tragi cu pușca, da ? Și să nu stai mult afară să iei linia de ochire, că te pîndește un neamț de la distanță și te ia el pe urmă la ochi, ai înțeles ?

Da, am înțeles, domnule ofițer...

— Mă, ai uitat ?

— Am înțeles, nenea Victor...

— Așa... Ai grijă de tine...

Zicînd acestea, Ganea îl mîngîie încă o dată pe obraji și cu capul descoperit se trase înapoi tot pe brînci, așa cum venise. După cîtiva metri dădu peste Dana, ascunsă în groapa ce i-o adîncise mai mult Sandu cu puțin timp înainte. Basmăua îi căzuse pe ceafă și părul blond îi flutura acum în voie pe fruntea arsă de soare. Umerii rotunzi și goi se înnegriseră și ei în fierbințeala zilei. Fața îi era mînjită de sudoare și praf ; din pricina aceasta, știindu-se murdară, la apariția lui Ganea lăsă capul în jos și duse mîna în dreptul frunții, acoperindu-și ochii.

— Te-ai ascuns ca struțul, domnișoară ! glumi Ganea, oprindu-se lîngă ea.

— A, dumneata erai ? se făcu ea a tresări, chipurile surprinsă de apariția ofițerului. Nu știam...

— *Ego sum qui sum!*¹ decretă Ganea înălțînd degetul arătător și începu să rîdă. Cum merge treaba, domnișoară?

— Merge destul de bine, zise fata și lăsînd jos pușca scoase din sîn o batistă de mătase cu care începu să-și șteargă fața. Uite în ce hal m-am murdărit, făcu ea îmbufnată. Meseria dumneavoastră, a militarilor, nu-i de loc elegantă...

— Însă e practică!

— Da, în situația asta, ai dreptate, e practică, zise ea și arătă cu capul înainte către cîmpul de luptă. Vai, am crezut că înnebunesc de groază! De cîte ori au pornit nemții încoace, tot de atîtea ori mi-a fost teamă că vin aproape, aproape și ne împușcă...

— Și ce făceai dacă veneau foarte aproape? Întrebă Ganea făcîndu-și de lucru cu curelușa diagonalei. Dacă reușeau bineînțeles...

— Eu știu? Înălță ea din umeri. Nu-mi pot da seama. Poate că aș fi fugit înapoi, sau poate că aș fi stat aici să trag pînă la ultimul cartuș. Zău că nu știu ce să zic. Sînt situații din astea groaznice, cînd acționezi nepremeditat...

— Da, așa este. Dar vecinul dumitale, pe care am aflat că-l cheamă Maxim, e plin de hotărîre, nu alta! Uite-l cum încarcă arma și trage.

Vai de el, sărăcuțul! îl compătimi Dana. Noi i-am spus să stea acasă, dar n-a vrut. A zis că merge și el fiind și de datoria lui să lupte împotriva nemților. E în organizația noastră de U.T.C.

— Cum în organizația noastră de U.T.C.? se miră Ganea. Și dumneata ești în U.T.C.?

— Și eu, întări fata zîmbind. Ce te uiți așa?

Ganea era de-a dreptul uluit de cele ce auzise. Căută prin buzunare o batistă, să-și șteargă fața de sudoare, dar negăsind renunță și rămase tăcut, privind gînditor undeva departe peste lunca Topolniței ce vuia sub răpăitul puștilor și mitralierelor.

— Uite batista mea, zise Dana și i-o întinse.

— Nu, nu, mulțumesc, se împotrivi el vădit rușinat. Am avut și eu, dar se vede treaba că am pierdut-o.

¹ Sînt acela care sînt! (l. latină, n.a.).

— Tocmai de aceea, pe asta am să ți-o prind uite aici, zise ea și aplecându-se legă batista cu un nod de curelușa diagonalei de la centură. Așa, acum n-ai s-o mai pierzi !

Ofițerul era de-a dreptul fîstîcit. Totdeauna îl fascinaseră și-l încîntaseră discuțiile cu Dana, chiar sperase într-o prietenie mai apropiată, dar de fiecare dată ea se arătase indiferentă. Și îi plăcea nespus de mult fata asta, era frumoasă, avea un aer deosebit, întreaga ei făptură degaja prospețime și îndemna la dragoste... Dar speranțele sale erau iluzii deșarte, visuri irealizabile... Și-acum, iată, i-a oferit și un talisman...

Emoționat, cum poate nu-l mai văzuse nimeni pînă atunci, sublocotenentul mîngîie cu duioșie batista de mătase prinsă de curelușa diagonalei și zise zîmbind :

— Îți mulțumesc, domnișoară. Am s-o păstrez ca amintire de la dumneata.

— O, se miră ea contrariată, o batistă murdară ?

— Nu interesează, făcu el categoric. E de la dumneata. Numai că...

Își aminti parcă ceva și chipul i se întunecă pe dată.

— Ce este ?

— Batista nu înseamnă oare despărțire ?

— Prostii ! rîse Dana. Ce, dumneata crezi în lucruri de-astea ?

— Nu cred, dar așa se spune...

Ganea stătu o clipă pe gînduri continuînd a mîngîia batista prinsă de curelușa diagonalei, după care zise :

— Îți spun la revedere !

Luă automatul, vru să pornească înapoi tîrîș, dar își aminti de ceva, se întoarse și zise :

— Apropo, era să uit : la o rachetă verde cu cinci stele toată poziția noastră va porni la atac. Dumneata, domnișoară Dana și Maxim, să stați, vă rog, pe loc. Pericolul e prea mare, nu e bine să vă expuneți. Am uitat să-i spun puștiului treaba asta, comunică-i te rog dumneata. E tare simpatic...

Făcu un semn de bun rămas cu mîna și se trase înapoi pe brînci, pornind tîrîș către locurile unde se găseau Raicu și Niță Dogaru.

Într-un șanț se întâlnește cu caporalul Dincu. Era cu fața mânjită de praf, negru ca un fund de ceaun și numai dinții îi luceau albi în gură.

— Ce-i cu tine, Dincule ?

— L-am lăsat pe plutonierul major Tănăsică la împărțit muniția și-am pornit și eu încoace. El, știți, cu piciorul...

— Bine, treci la grupa din dreapta. Vezi că la o rachetă verde pornim la atac !

45

În clipa aceea, nemții se ridicară din nou la atac. Trăgînd cu toate armele, într-un vuiet asurzitor, furișîndu-se pe după mașinile răsturnate și pe după tulpinile plopilor, rostogolindu-se prin șanțurile drumului și prin gropile de proiectile, puhoiul de uniforme verzi-cenușii se avînta metru cu metru către pozițiile ostașilor și civililor români. Sublocotenentul Victor Ganea duse repede binoclul la ochi și privi înainte. Îi vedea acum destul de bine. Le distingeau fețele lucii de sudoare, ochii micșorați de ură și neputință, le zărea bluzele prăfuite, descheiate la gît, cu mânecile suflecate. La centuri aveau înfipite grenade, în mîini automate cu țevile bronzate, pistolete. Se opreau, culcîndu-se la pămînt, trăgeau și iar se ridicau, într-un iureș ce parcă nu mai avea sfîrșit. Începură să strige, să urle, bezmetici, agitînd deasupra capetelor pumnii cu pistoletele și automatele, îndemnîndu-se unii pe alții să alerge cît mai repede, să pătrundă în pozițiile românești, să le dea peste cap și să intre în oraș. Între ei, se distingeau figura maiorului Schultz, înalt, slab, cu fața crispată, și arsă de soare, cu ochii albaștri, răi și întunecați de ură, cu capela gri-verzuie cu cozoroc mare adînc trasă pe frunte.

— Dom'le Mihai ! strigă către dreapta Ganea și Mihai care tocmai alimenta mitraliera, întoarse capul să vadă cine îl strigă. Ascultă, dom'le Mihai !

— Ordonăți, dom'le sublocotenent ! zise Mihai și înălță mîna să se vadă că e atent.

— Uite, îl vezi pe lunganul acela de neamț ?

— Acela slab, cu panglică de decorație la cheutoarea bluzei ?

— Acela. Mai lasă-l să înainteze câțiva zeci de metri și apoi fă-l să muște țărîna ! E comandantul acestei hoarde verzi-cenușii...

— Am înțeles, dom'le sublocotenent ! zise Mihai și armă pe dată mitraliera. Îi trimit acum un salut în țacănit de morse. Telegrafia morții...

Calm, Mihai privi iar înainte. Maiorul, în fruntea atacatorilor, înalt și slab, alerga ca un bărzoi, cu pași mari, legănați, de parcă mergea printr-o mlaștină.

Mihai îl lăsă să mai înainteze câțiva pași, văzîndu-l cum agită în dreapta și-n stînga automatul său, apoi îl prinse în aparatele de ochire și apăsă pe trăgaci. O scurtă rafală de mitralieră sfîșie aerul și ofițerul neamț se prăbuși ca un sac. Stătu o clipă la pămînt, apoi încercă să se ridice mergînd în patru labe, cu capul descoperit, clătînîndu-se ca un om beat. În secunda aceea însă, o nouă rafală îl răsuci într-o parte și-l lăsă nemișcat pentru totdeauna.

Cu tot potopul de gloanțe aruncat împotriva-le, nemții nu se lăsau însă cu una-cu două. Ambițioși, se avîntau tot mai mult înainte sub norii de fum și praf ce-i învăluiau ca o ceață. Zgomotul luptei se amplifică și ecourile răpăiturilor și exploziilor de proiectile răsunau prelung și lugubru, ca un vaier fără de sfîrșit. Deodată, din pădurea Balotei, țîșni spre înalt o săgeată de foc și, într-o clipă desfăcîndu-se în arcuiri largi se lăsară către pămînt cinci stele verzi, sclipitoare, ca de argint.

— Racheta ! zise Ganea. Acum atacă batalioanele...

Un potop de foc se revărsă brusc dintr-acolo și după un minut își făcură apariția, într-un atac surprinzător, impetuos, țîșnind ca din pămînt și la nesfîrșit zeci de plutoane de militari români, cu căștile sclipind în soare, cu armele în mîini, strigînd și alergînd într-un iureș de nedescris. Buimaci, nemții își opriră atacul. Total surprinși de cleștele în care erau prinși stătură o clipă locului, privind înapoi complet dezorientați, neștiind ce să facă, încotro s-o apuce.

— Înainte, băieți ! tună în clipa aceea Ganea, îndemnîndu-și luptătorii să iasă la contraatac și, așa cum se afla, cu capul descoperit și automatul în mîină, se ridică în picioare,

sări peste șanțuri și gropi, și cu mersul lui greoi, porni la vale, către lunca Topolnicei. După mine, înainte, uraaa !

Sutele de militari și civili se ridicară toți ca unul și se avîntară cu strigăte năprasnice înainte, urmîndu-l pe ofițer, mînuind din mers închizătoarele, trăgînd rafale după rafale, sărind cu pași mari peste parapete, șanțuri sau ce întîlneau în cale.

Raicu, Gligor, Haralamb, Sandu — răsărise și Dincu, nu se știe de unde cu o pușcă-mitralieră în mîna, mai către dreapta — Pius și Chirică, apoi Niță Dogaru mergînd aplecat, c-o moletieră după el, și în urmă-i locotenentul Sabin Nutulescu cu roșiorii lui, marinarii și cei cîțiva gardieni, alergau cu toții într-un iureș nestăvilit, prin ploaia de gloanțe, fără să le peste de moarte.

Nemții o luară îndată înapoi la goană către apa Topolnicei, către desișul zăvoiiului, împrăștiindu-se care încotro, ca potîrnichile în bătaia puștii, răspîndiți și înnebuniți de groază, unii cu mîinile ridicate, alții zvîrlind din mers puștile, dezbrăcînd vestoanele, aruncînd centurile și cizmele din picioare, dar cei mai mulți prăvălindu-se sub snopul gloanțelor neiertătoare.

— După ei ! îndemna Ganea tot frontul acela de luptători ce înainta vertiginos și năvalnic ca un tăvălug de fier. După ei, să nu scape nici...

În clipa aceea însă, vorba i se frînse. Un glonț îl lovi în piept. Se clătină o clipă pe picioare, bîjbîind cu mîinile înainte, de parcă ar fi căutat un sprijin și apoi se rostogoli în marginea șoselei, lîngă primul plop înalt, cu tulpina scorburoasă, rămînînd întins sub tufele prăfuite ale unor mărăcini. Se zbătu cîteva clipe, lovind aerul cu brațele și picioarele, se răsuci, reveni cu fața în sus, apoi rămase pe-o parte, chircit, zvîrcolindu-se cu gura năclăită de sînge.

— Măi fraților, s-a prăpădit dom'sublocotent, măaaa ! dădu în clipele acelea strigăt de deznădejde Niță Dogaru. Uite-l ia, acolo în șanțu drumului... Lîngă plopul acela...

Desprinzîndu-se din șirul luptătorilor, bătrînul soldat alergă cît putu de repede, se opri lîngă ofițer, cu răsufierea întretăiată, îngenunche și-l cuprinse de grabă în brațe, scuturîndu-l cu putere, căutînd să-l readucă în simțiri.

— Dom'sublocotent ! încercă el să-i vorbească și cu degetele vru să-i ridice ploapele. Dom'sublocotent, m-auziți ?

Înfrigurat, cu mâinile tremurînde, luă repede bidonul de la sold, turnă un șuvoi de apă rece peste fața lui Ganea, îl scutură iarăși, apoi îi șterse cu dosul palmei lui bătucite sîngele ce începuse a-i năvăli pe gură.

— Dom'sublocotent ! se rugă iară bătrînul soldat. Dom'sublocotent, m-auziți ?

— Apă... apă... mi-e sete... șoptea printre buze Ganea.

— Îndată, dom'sublocotent, îndată... Uf, dumnezeule, că mi-a fost ca și-un-copil ! suspina bătrînul soldat în zbuciumul durerii. Cum de l-a nimerit glonțu tocma pe 'mnealui, om cu inima atît de bună ? Cum ?

Duse bidonul la gura muribundului și-i turnă restul de apă peste buzele încinse. Ganea avu o ușoară tresărire, deschise ochii, apoi se lăsă și mai moale în brațele bătrînului soldat :

— Apă... apă... mă arde... apă...

Cutremurat, Niță Dogaru privi bidonul gol, îl scutură lîngă ureche, îl răsturnă și o încercare de groază îl cuprinse pe dată. Nu mai avea strop de apă. Privi deznădăjduit în jur. Lupta era în toi. Militarii și civilii atacau cu înverșunare, strigînd și îndemnîndu-se în vacarmul acela peste răpăiturile puștilor și mitralierelor care trăgeau fără oprire.

— Măi, fraților, măăă ! prinse a striga Niță Dogaru. Un bidon, mă ! Care-aveți un bidon, mă fraților, măăă ? !

Nu-l auzea însă nimeni. Glasul i se pierdea în vuietul acela al luptei ca luat de vînt. Și atunci, în clipele acelea de disperare, el văzu cum de după șirul de ploi, rostogolindu-se ca un ghem, apăru deodată Maxim, cu casca căzută pe ochi, cu pușca în mînă, alergînd și poticnindu-se mai-mai să dea de-a dura. O rafală de mitralieră începu a șuiera pe deasupra capului său, dar el se aruncă într-o clipă la pămînt, apoi se ridică asemenea unui titirez, și porni s-alerge din nou prin ploaia de gloanțe.

— Mă, copilandre, mă ! îi strigă Niță Dogaru. Mă, băiete !

Într-o clipă, Maxim fu lângă bătrînul soldat. Se aplecă, privi înfrigurat fața ofițerului și deodată lacrimi mari începură a-i șiroi pe obraji.

— Trăiește ? întrebă el cu teamă, înecîndu-se de plîns. L-am văzut de-acolo, din groapa mea cum a căzut și am venit repede încoace...

— Stai aici, lângă 'mnealui, îl rugă Niță Dogaru. Eu mă duc răpede după apă și după un sanitar. Stai pitit după plopul ăsta, îl povățui el. Viu îndată...

Zicînd acestea, Niță Dogaru plecă de-a bușilea prin șanțul drumului și îndată se făcu nevăzut pe după boschetele prăfuite și încremenite în arșița amiezii.

Rămas singur, Maxim se simți deodată cuprins de teamă, pentru că nu știa ce să facă. Scoase repede casca și o puse alături, lângă tulpina plopului, alături de pușca încă plină de unsoare. Luă apoi capul ofițerului și-l puse pe picioarele sale, să fie sprijinit ca pe o pernă, după care începu să-i mîngîie fața, să-i sufle peste frunte, peste ochi, să-i facă aer cu palma lui mică și plină de țărînă. „Of, doamne, să nu moară ! se ruga el și parcă-l cuprinseseră dintr-o dată niște friguri, că începu a tremura din tot corpul. Să nu moară... Barem de-ar veni mai repede sanitarul acela...”

— Apă... apă... șopti abia auzit Ganea.

Sufla din greu, înălțînd și coborînd anevoie coșul pieptului, își suga mereu buzele învinețite, fața căpătase o culoare galben-cenușie. O horcăială îl încerca deseori din adîncul pieptului, se zbătea și atunci gura i se umplea de sînge.

— Apă... apă...

— Vine acum apa, domnu'ofițer... nene Victore ! zise Maxim, aplecîndu-se asupra-i. Mă vezi, nene Victore ? Uite-ți spun cum vrei matale... Deschide ochii și mă vezi, nene Victore, se ruga el cu glasul înecat de plîns... Sînt eu, Maxim... Băiatul care i-ai dat casca matale...

Ganea însă nu-l auzea. Răsufle tot mai greu, fără să ridice pleoapele, iar horcăiala aceea îl scutura parcă mai mult și gura i se umplea de sînge.

— Să nu mori, nene Victore... Să nu mori...

Începu să plîngă în hohote, cu capul aplecat peste fața ofițerului, încercînd să-i șteargă cu mîneca zdrențuită a cămășii suvițele de sînge ce i se prelingeau mereu din colțul gurii.

În jurul lui vuietul luptei creștea cu fiecare clipă, sute și poate mii de gloanțe săgetau aerul fierbinte, se auzeau strigăte și îndemnuri, comenzi, vaiete și țipete, răsunau explozii de grenade și proiectile în ecouri prelungi peste întreaga luncă, dar micul Maxim, cu obrazul lipit de fruntea lui „ne-ne Victor“, nu mai auzea nimic din toate astea, nu înțelegea nimic, nu-l mai interesa nimic ; totul în preajmă-i, întreaga fire atît de clocotindă și de efervescentă i se părea că se scufundă cu încetul într-o apă liniștită și adîncă.

Așa îl găsiră după un sfert de oră sanitarii și soldatul Niță Dogaru, veniți într-un suflet să dea primele ajutoare ofițerului.

46

Spre seară totul se liniște. Ecourile acelei aprige lupte se stinseră. Peste întreaga luncă a Topolnicei se așternu o tăcere grea, adâncă. Prizonierii nemți încolonați într-un lung șir, parcă fără de sfârșit, au fost duși sub pază în curtea regimentului de infanterie. Cu capetele descoperite, descheiați la vestoane, cu fețele năclăite de sudoare și praf, stăteau în acel amurg al zilei, pe jos, în mijlocul platoului de adunare al trupei, înconjurați de militarii români, ce-i supravegheau cu armele în mâini. Fumau, își vorbeau în șoaptă, unii dintre ei glumeau, dar cei mai mulți erau abătuți cu privirile înnegurate, copleșiți de povara gândurilor amare. Automatele, puștile, mitralierele, întregul lor armament fusese depozitat grămadă în fața magaziei, unde plutonierul major Grădinaru nu mai prididea cu inventarierea.

Mașinile și tunurile capturate încă nu fuseseră aduse. Abia acum erau remorcate de câteva automobile de piață rechiziționate în grabă și trase pe rînd în curtea regimentului. Printre pavilioanele și magazinele cazărmii era un du-te-vino de militari și muncitori din formațiunile de luptă patriotice. Abia sosiți de la porțile orașului, o parte dintre civili predau armele unui sergent, după care se adunau grupuri-grupuri aprinzînd țigări și vorbind gălăgios, fără a se încumeta să plece către case; unii stăteau în jurul sutelor de prizonieri nemți pe care-i priveau cu dispreț și scîrbă ca pe niște tâlhari ale căror fapte nu aveau să le uite niciodată.

În fața pavilionului administrativ, sub un bătrîn castan, Raicu abia sosit din lunca Topolnicei, stătea pe o bancă alături de fecioru-său Sandu, de Gligor și de Mihai, și-i asculta cum își reaminteau episoade ale luptei ce abia se sfîrșise.

— Ai văzut neamțul ăla înalt cît un plop? îl întreabă Gligor pe Mihai. Năvălise peste dumneata la mitralieră. Nu

mai aveam gloanțe și cu patul automatului i-am dat una sub bărbie de i-am mutat capul din loc.

— Da, știu, zise Mihai. Eu tocmai în timpul acela scoteam buloanele *propriu-zisei*, să fac un nou salt. Noroc c-ai apărut dumneata... Și ce mai iureș a fost atacul nostru...

— Dar ce ziceți de marinar ? întrebă Sandu.

— Care marinar ?

— Ăla vînjos ca un taur, numai în cămașă și cu bereta pe cap, care a luat un neamț de brăcinari, l-a ridicat deasupra capului și-a dat cu el în apa Topolniței.

— Da, l-am văzut, zise Gligor rîzînd. Vreo trei a aruncat așa. Avea boala asta, mai întîi să-i ridice în aer, ca la haltere, și apoi să dea cu ei de pămînt. Măi, ce mai om și ăsta ! Îi zvîrlea ca pe niște saci și striga unuia din spate : „Mai trece unul în contul meu, Costică !“

— Dar știți ce-a spus unul din ofițerii nemți luat prizonier ? întrebă Mihai. L-am auzit spunîndu-i altuia : „Greșeala noastră e că am crezut că în oraș e o întreagă divizie și cînd colo, numai o mîna de oameni !“. „Puțini, dar știm să ne batem ! le-am zis eu în limba germană și au tresărit de uimire că le auzisem vorba. Și știm să ne batem pentru că ne batem pentru o cauză dreaptă“.

Raicu își aprinsese o țigară, trăgea fumul în piept, liniștit și tăcut, asculta povestirile tovarășilor săi de luptă și zîmbea. Se simțea puțin obosit, avea cămașa learcă în spate de sudoare, sandalele prăfuite, dar nu-i venea încă să plece către casă. Mai devreme, îi ceruse colonelului Predoiu ca din armele capturate de la nemți să primească o parte pentru formațiunile de luptă patriotice din oraș și acum aștepta să vadă în ce fel și cînd va intra în posesia lor. Apoi nu știa încă nimic de Ganea. Dintr-o clipă într-alta trebuia să se întoarcă Dana și cu caporalul Dincu de la spital.

Tot gîndindu-se la toate acestea, văzu oprindu-se în fața lui un zugrav bătrîn, neras, cu fața suptă, pămîntie, purtînd o pușcă la umăr. Omul ținea un copil de mîna, un băiețuș de vreo zece ani, desculț, cu părul ciufulit și pantalonii scurți, largi și peticiți spînzurînd de două bretele scămășate. La spate, copilul ținea ascunsă o cască germană, cenușie, ca de tuci, cu vulturul argintiu dintr-o parte găurit de glonț. Zu-

gravul ceru voie lui Raicu, își aprinse o țigară, apoi plecă mai departe cu copilul de mână, dădăcindu-l :

— Măi Vasilică, tu nu m-ascuți, băiete ? Dă casca asta blestemată la magazie, hai cu mine, să vedem ce fac și eu cu pușca asta...

— Nu, n-o dau ! se împotrivea copilul ascunzînd casca la spate. Mi-a dat-o un nenea soldat, că i-am adus mereu cartușe, și-o iau acasă.

— Ce faci tu cu drăcovenia asta acasă ?

— Au mai luat și alți copii. Punem apă în ea pentru găini sau pentru cîine. Numai că a mea îi găurită într-o parte...

În curtea regimentului forfota nu se sfîrșise încă. Pe porțile larg deschise continuau să intre mașini și tunuri de captură ; cîteva căruțe cărau puști, mitraliere, cutii de cartușe. Pe platou, înconjurați de militarii români prizonierii sporovăiau între ei, zumzăind ca un viespar. Unul își rezemase capul de-o cutie pentru masca de gaze și dormea. Un altul scria ceva într-un carnet. Lîngă el un soldat tînăr, cu fața ciupită de vărsat cînta nepăsător dintr-o muzicuță. Alții își scosese cizmele, vestoa-nele, stăteau cu capetele descoperite, cu căștile aruncate în jur, și priveau neliniștiți la santinelele ce se plimbau pe lîngă ei, cu puștile în mîini și degetele pe trăgaci.

Niță Dogaru, plin de o anume importanță, patrula de colo pînă colo cu arma sub braț, vînătorește, numai ochi în toate părțile să n-o întindă vreunul chiar din sectorul ce-l avea în grijă. Călca apăsat, țațoș, parcă numărîndu-și pașii, cu privirea cercetătoare, neastîmpărată. Pierduse o moletieră și obiala ruptă îi atîrna ca o treanță peste bocanc. Pantalonii îi fuseseră sfîșiați la genunchi în timpul atacului, iar bluza de doc, decolorată, udă în spate, îi atîrna largă pe trupul slăbit și cocîrjat. Centura o pierduse nici nu mai știa pe unde. Pe-semne, o uitase acolo, lîngă plop, cînd o desfăcuse să lege brancarda pe care-l pusese pe Ganea.

Neamțul cel tînăr cînta de zor din muzicuță și-l privea obraznic pe Niță Dogaru. Cînd și cînd, bătrînul soldat se oprea locului, îl scruta și el tăios cu privirea, apoi pornea mai departe patrulînd în jurul prizonierilor. Într-un tîrziu își aminti iar de Ganea. Ce-o fi făcut ? L-or fi operat ? I-or fi scos glonte din piept ? Și tot gîndindu-se, cu sufletul

plin de amărăciune, la comandantul său, îl cuprinse deodată o furie nestăpînită împotriva celor pe care-i păzea. Unul dintre aceştia slobozise glonţul acela blestemat. Poate chiar acela cu muzicuţa... Se opri şi-l privi atent, cu ochii micşoraţi, plini de ură, de dorinţa răzbunării...

— Ia mai lasă, mă, cîntatu ăla ! îi zise deodată Niţă Dogaru, şi arătă cu capul către el. Tu, tu, ăla ciupitu, ce beleşti aşa ochii la mine ca proasta-n bîlci ? Eşti vesel că nu ţi-a găurit încă nimenea scăfîrlia ? Fire-aţi ai dracului de porci şi de criminali, să fiţi ! Omorîţi oamenii şi apoi cîntaţi. Lasă drăcia aia din gură, n-auzi ?

Neamţul nu înţelegea ce-i spune. Zîmbind, se ridică, îi întinse muzicuţa şi prin semnne, arătînd gestul fumatului, îi ceru în schimb un pachet de ţigări.

— Ține-ţi zdrăngăneaua, n-am nevoie de ea ! îl respinse cu dispreţ Niţă Dogaru. Poate ai nevoie să-i cînţi prohodul lui Hitler al tău. Da' aicea nu mai sufla în ea, că ţi-o bag pe gît ! Ți-o bag pe gît, auzi tu, mă ? Mi-e sufletu cătrănit de durere şi tu cînţi, fire-ai al dracului cu cine te-a adus pe lume !

Speriat, văzînd că Niţă Dogaru umblă ameninţător la închizătorul puştii, neamţul se dădu un pas înapoi, se așeză jos între ceilalţi prizonieri şi încet, parcă cu teamă, vîrî muzicuţa în buzunarul vestonului, bîjbîind, abia nimerind nasturele clapei. Veselia îi pierise din ochi. Mîinile îi tremurau.

— Aşa ! S-ascuţi de comanda mea, mă Friţ, băiatule, că a venit vremea să comand şi eu ! zise Niţă Dogaru mai liniştit şi, punînd iar puşca sub braţ, porni în obişnuita-i patrulare în jurul celor prinşi. Eh, de cînd am aşteptat eu vremea asta ! vorbi ca pentru sine. De cînd am aşteptat-o...

Soarele cobora încetul cu încetul după dealurile ce înconjurau oraşul. Umbrele pavilioanelor se alungeau tot mai mult în curtea cazărmii ca nişte pete cenuşii, diforme. De undeva, de peste Dunăre, răcoarea amurgului se făcea cu fiecare clipă tot mai simţită, înviorînd seara aceea de vară. Foarte vag, stăruia încă în aer mirosul prafului de puşcă, al pulberilor arse, ce venea ca o boare uşoară din vale, dinspre lîunca Topolnicei.

— Ce-o mai fi cu sublocotenentul ? întrebă într-un târziu Raicu, ridicându-se de pe bancă. L-or fi salvat ?

— S-a interesat colonelul Predoiu la spital, zise Gligor privindu-și ceasul de buzunar. A telefonat acum zece minute. Operația nu se sfârșise încă.

— E destul de grav mi se pare...

— Da, e grav. De două ori a intrat în comă. A pierdut mult sânge. Se spune că nu unul, ci două gloanțe i-au perforat plămînul...

— Cred c-a intrat în snopul vreunei mitraliere, interveni Mihai, ridicându-se și el de pe bancă. Sau al vreunui automat...

Dar nu-și sfârși vorba, că în clipa aceea, afară, pe drumul din fața regimentului se auzi duduind înfundat motorul unei mașini. Vorbele încetară. Toți rămaseră într-ascultare.

— Ei sînt, se întorc de la spital...

Într-adevăr, peste cîteva minute, ocolind cu grijă tunurile și camioanele de captură înșiruite pe alea principală, intră în curtea cazărmii, legănîndu-se pe arcuri, un automobil negru, mare, gros, descoperit, cu capota de pînză cenușie lăsată spre spate. Mașina opri încet, în fața pavilionului administrativ ridicînd în urmă-i un nor de praf. Din mașină coborî mai întîi Dana, cu fața trasă, obosită, cu ochii triști și părul despletit căzut pe frunte, apoi caporalul Dincu și la urmă Maxim, în pantalonii lui soldățești, cu casca prea mare ce-i acoperea aproape ochii încă roșii de plîns.

— Ia uite și la ghindocul ăsta ! zise Gligor către Raicu. A fost și el la spital...

— S-a cățărat de scara mașinii, nu s-a lăsat neam, pînă nu l-au luat și pe el.

Într-o clipă, în jurul celor sosiți se strînseră mulțime de militari și muncitori aflați prin curte, dornici să audă vești despre Ganea. Văzînd mașina, colonelul Predoiu coborî și el din birou, își făcu loc prin mulțime și veni mai în față.

— Domnule secretar al partidului comunist din oraș, zise el văzîndu-l pe Raicu, veți lua de la plutonierul major Grădinaru o sută de puști, patru lăzi cu grenade și douăzeci cu muniție. Ajung ?

— Ajung, răspunse Raicu. Foarte mulțumim.

— Ei, ce vești ne-aduci, domnișoară? se întoarse apoi către Dana. Arăta îmbătrânit, peste măsură de îmbătrânit, cu ochii încercănați, obosiți și barba nerasă. Am încercat din nou să telefonez la spital, dar dracu știe, s-a deranjat centrala noastră, n-am putut obține legătura...

— Cum l-ați dus? Ce face? întrebă și Mihai. Se simte bine?

— Tot timpul pe drum i-am pus comprese cu apă rece pe tâmpile, spuse Dana cu glas obosit. Dincu l-a ținut în brațe împreună cu sanitarii, iar Maxim îmi ajuta să schimb compresele, muind batistele în gamela cu apă...

— Lasă asta, spune cum se simte? interveni nerăbdător Raicu.

— L-au băgat la operație. Două ceasuri am stat lângă ușă și-am așteptat. Când l-au scos din sală, a deschis puțin ochii, l-a văzut pe Maxim și a început să zîmbească...

— Da, așa este! sări Maxim bucuros că putuse vorbi cu Ganea. Să vedeți, stătea întins pe targă, în ușa salonului, așteptau să-l ducă înăuntru. M-am apropiat și l-am întrebat încet: „Ce faci, nene Victore?” că așa a zis să-i spun, și el a ridicat ușor pleoapele, m-a privit blînd și parcă-i rîdeau ochii. „Cum te simți?” „Bine, porumbelule, a zis, zău, așa mi-a zis, „porumbelule“. Mi-a șoptit apoi să fiu cuminte că eu o să fiu fratele dumnealui. „Ce fac cu casca?” l-am întrebat. „Păstrează-o, a zis, ai grijă și de pușcă, lupta nu s-a terminat...” Asta e tot, apoi l-au băgat în salon. Așa că, încheie Maxim, privind în jur, ce fac, tovarășe Valer, iau pușca acasă sau pornim în noaptea asta după alți nemți?

Zicînd acestea, Maxim își luă casca din cap și cu mîneca zdrențuită a cămășii începu a se șterge pe obraji, pe ochi, așteptînd cu foarte multă seriozitate un răspuns.

Zîmbind, Raicu vîrî degetele în părul lui Maxim, i-l răvăși, zbîrlindu-l, iar Dana îl cuprinse pe după umeri și-l ținu lângă ea, strîns la piept, cu lacrimi în ochi, stăpînită de durere. „Va scăpa oare Victor? se întreba ea în gînd, cu neli-niște. Numai de nu s-ar ivi complicații... Desigur, doctorii vor face tot ce le stă în putință, au dat chiar asigurări în

priviința asta. Ce om minunat profesorul de latină ! Ce om minunat !“

Tîrziu de tot, cînd începuse a se întuneca, Dana, Mihai, Maxim, Raicu și Sandu porniră cu toții către casă. Mergeau îngîndurați, obosiți de lupta istovitoare de peste zi, flămînzi, însetați și parcă nici unul nu îndrăznea să vorbească. Fugar, își aminteau scene din încheștarea de foc ce abia se sfîrșise. Aveau încă în fața ochilor moartea unora dintre militarii căzuți în timpul atacului, în auz le stăruiau încă șuieratul proiectilelor de tun, zumzetul gloanțelor, vaietele și strigătele disperate ale muribunzilor. Apoi nu puteau uita rănirea destul de gravă a lui Victor Ganea pe care-l îndrăgiseră atîta...

— Îmi pare rău că s-a întîmplat așa cu prietenul nostru, zise după o vreme Raicu. Trec pe acasă și apoi mă duc la el, la spital...

— Cu jertfe am început să scriem noua istorie a țării, vorbi Mihai prinzîndu-l pe Maxim de după umeri. Cu jertfe și sînge...

— Adevărat spui, domnule Mihai, răspunse Raicu. Dar pe cei care au luptat și au căzut pentru această istorie nu trebuie să-i uităm niciodată.

Se înnoptase de-a binelea. Orașul se cufundase în întuneric. Străzile răvășite de bombe erau pustii, tăcute, stăpînite de-o liniște adîncă. Nici o lumină nu lumina noaptea. Numai undeva, sus în înaltul întunecat strălucea o stea, cu sclipiri vii, de argint. Era luceafărul...

*București — Brașov
februarie 1963 — aprilie 1964.*

*București
octombrie-decembrie 1971*

Redactor : Locot.-col. GHEORGHE PREDA

*Bun de tipar 15.03.1972. Apărut 1972. Coli tipar
32,5. B. 341*

Tiparul executat sub comanda nr.
20 069 la Combinatul Poligrafic „Casa
Scînteii“, Piața Scînteii nr. 1,
București
Republica Socialistă România

Lei 14,50

EDITURA MILITARĂ